

# เรื่องของพ่อ

พจนานุกรม - นิพนธ์ วิจารณ์



ขอให้อยู่ดีด้วยคุณธรรมความดี

ขอให้มุ่งมั่นในความสัตย์ซื่อสุจริตและจริงใจ

และขอให้อยู่รอดปลอดภัยจากการกระทำดีนั้น

ด้วยหลักที่ว่า "ตนยอมเป็นที่พึงแห่งตน"

หรือ "จะดีจะชั่วอยู่ที่ตัวเอง"

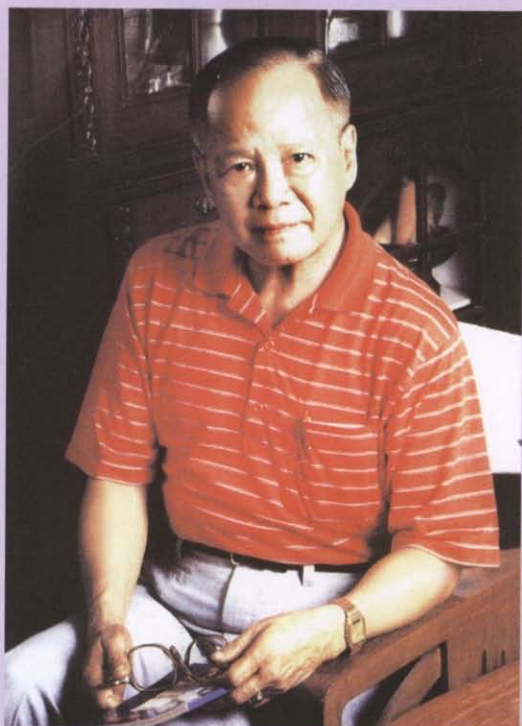
ใครปฏิบัติมาดีก็จะเกิดศรีแก่ตนเอง

พรอ

THAI NATIONAL ASSEMBLY LIBRARY



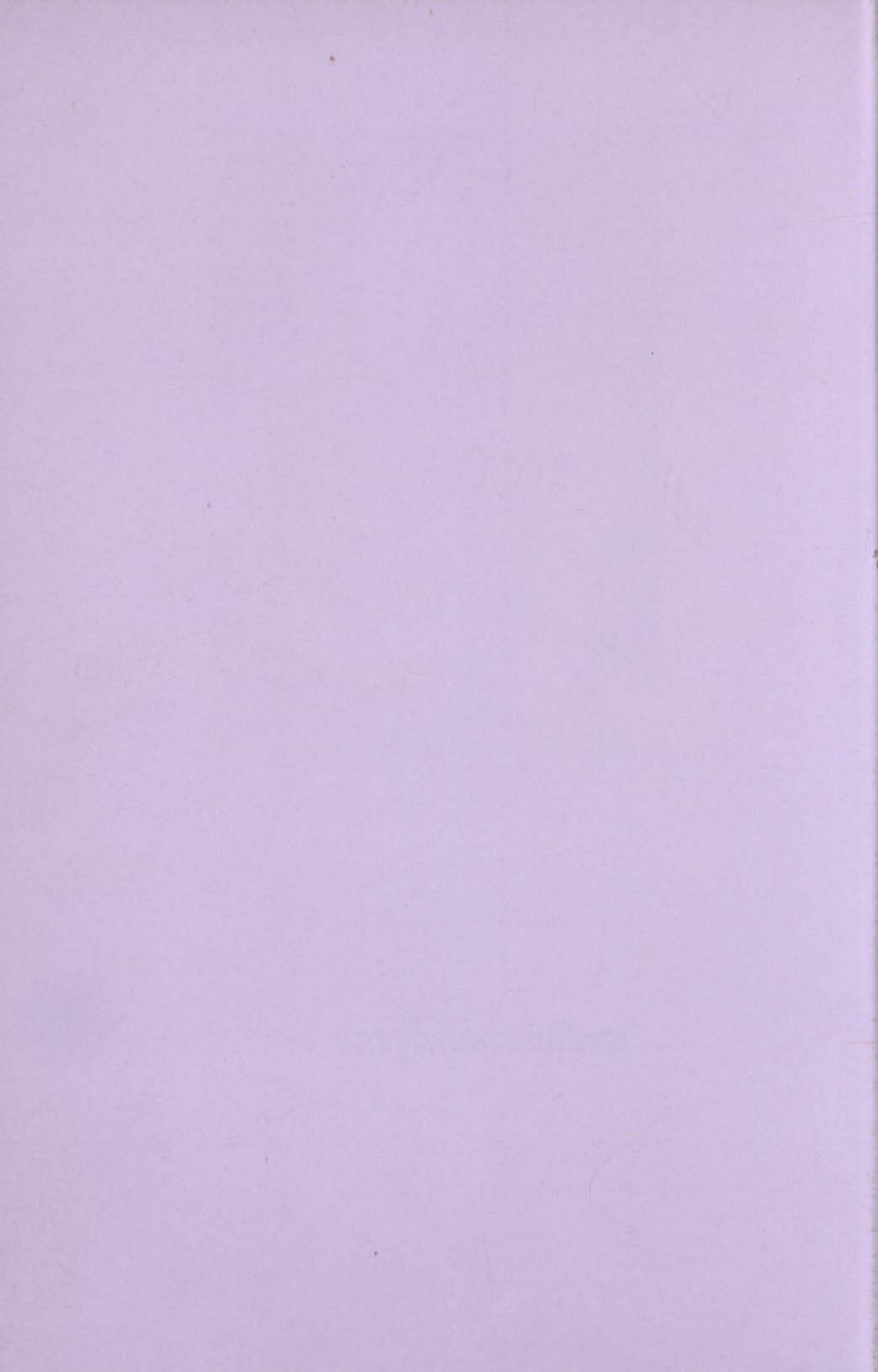
3961183108



# “เรื่องของพ่อ”

สมบัติห้องสมุดรัฐสภา

พ.ศ. ๒๕๖๕ - ๖๖๖๖







# 61950

วันที่ 24, 01, 59

เลขทะเบียน 4 23309

เลขหมู่ DS  
578.32

1852

2553



## สำนึกในพระมหากรุณาธิคุณล้นเกล้าล้นกระหม่อม

เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงทราบฝ่าละอองธุลีพระบาทว่า พลเอกสิทธิ จิรโรจน์ ม.ป.ช., ม.ว.ม., ท.จ.ว. ได้กราบถวายบังคมลาถึงแก่อนิจกรรมที่โรงพยาบาลมงกุฎวัฒนะ ในวันพุธที่ ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๓ ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมพระราชทานน้ำหลวงอาบศพ พร้อมด้วยโกศแปดเหลี่ยม และเครื่องเกียรติยศประกอบศพ ฉัตรเบญจาตั้งประดับเกียรติยศ ปี กลองชนะ ประโคมเวลารับพระราชทานน้ำหลวงอาบศพ และทรงรับศพอยู่ในพระบรมราชานุเคราะห์ ๗ วันมีพระพิธีธรรมสวดพระอภิธรรมเวลากลางคืน กำหนด ๗ วัน ณ ศาลาทักษิณาประดิษฐานวัดพระศรีมหาธาตุ เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร กับทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ พลเอกพิจิตร กุลละวณิชย์ องคมนตรี เชิญพวงมาลาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี สมเด็จพระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี ทูลกระหม่อมหญิงอุบลรัตนราชกัญญา สิริวัฒนาพรรณวดี และของพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าโสมสวลี พระวรราชทินนิตตามาตุ วางที่หน้าโกศศพ และในวันพุธที่ ๑๗ กุมภาพันธ์ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ บำเพ็ญพระราชกุศล ๗ วันพระราชทานศพ พลเอกสิทธิ จิรโรจน์

ครั้นถึงคราวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมพระราชทานพระบรมราชานุญาตเคราะห์ในการพระราชทานเพลิงศพ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ บำเพ็ญพระราชกุศลพระราชทานในการออกเมรุ อีกทั้งพระราชทานพระบรมราชานุญาตเคราะห์ในพระพิธีธรรมสวดพระอภิธรรม

พระมหากษัตริย์คุณอันเป็นอเนกประการล้นเกล้าล้นกระหม่อมที่พระราชทานนี้เป็นเกียรติยศอย่างสูงสุด แก่พลเอกสิทธิ จิรโรจน์ ตลอดจนผู้อยู่ในวงศ์สกุลทั่วหน้าสุดจะพรรณนา หากพลเอกสิทธิ จิรโรจน์ จักมีญาติผู้ใหญ่ที่พึงทราบได้คงจะมีแต่ความปิติโสมนัสและสำนึกในพระมหากษัตริย์คุณเป็นล้นเกล้าล้นกระหม่อมหาที่สุดมิได้ที่ได้รับพระราชทานเกียรติยศอันสูงยิ่งในวาระสุดท้ายแห่งชีวิตนี้

ปวงข้าพระพุทธเจ้าขอพระราชทานพระบรมราชวโรกาส น้อมเกล้าฯ น้อมกระหม่อมกราบถวายบังคมแทบเบื้องพระยุคลบาท ด้วยจิตสำนึกในพระมหากษัตริย์คุณเป็นล้นพ้นหาที่สุดมิได้ และจักขอเทิดทูนพระมหากษัตริย์คุณอันใหญ่หลวงนี้ไว้เหนือเกล้าเหนือกระหม่อม เพื่อความเป็นสิริสวัสดิมงคลและเกียรติยศแก่วงศ์สกุลสืบไป ด้วยความจงรักภักดีต่อใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทและพระบรมราชจักรีวงศ์ ดำเนินรอยตามพลเอกสิทธิ จิรโรจน์ ตราบเท่าชีวิตของข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายจะหาไม่

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม ขอเดชะ

ข้าพระพุทธเจ้า ครอบครัวของพลเอกสิทธิ จิรโรจน์

## สำนึกในพระมหากษัตริย์คุณ

เมื่อความทราบฝ่าละอองพระบาท สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยามมกุฎราชกุมารว่าพลเอกสิทธิ จิรโรจน์ กราบถวายบังคมลาถึงแก่อนิจกรรม ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ผู้แทนพระองค์ อัญเชิญพวงมาลาของใต้ฝ่าละอองพระบาทและพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าศรีรัศมิ์ พระวรชายาในสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยามมกุฎราชกุมาร วางหน้าศพเป็นเกียรติยศ นับเป็นพระมหากษัตริย์คุณล้ำเกล้าล้ำกระหม่อมและเป็นเกียรติยศแก่พลเอกสิทธิ จิรโรจน์ และวงศ์ตระกูลอย่างหาที่เปรียบมิได้ หากพลเอกสิทธิ จิรโรจน์ จักมีญาณวิเศษที่พึงทราบได้ คงจะมีแต่ความปิติสมนัสและสำนึกในพระมหากษัตริย์คุณเป็นล้ำเกล้าล้ำกระหม่อมหาที่สุดมิได้ที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานเกียรติยศอันสูงยิ่งในวาระนี้

ปวงข้าพระพุทธเจ้าขอพระราชทานพระราชวโรกาส น้อมเกล้า น้อมกระหม่อมกราบถวายบังคมแทบเบื้องพระยุคลบาท ด้วยจิตสำนึกในพระมหากษัตริย์คุณเป็นล้ำพันหาที่สุดมิได้ และจักขอเทิดทูนพระมหากษัตริย์คุณอันยิ่งใหญ่ไว้เหนือเกล้าเหนือกระหม่อม เพื่อเป็นสิริมงคลและเกียรติยศแก่วงศ์ตระกูลสืบไป ด้วยความจงรักภักดีตราบเท่าชีวิตจะหาไม่

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม ขอเดชะ

ข้าพระพุทธเจ้า ครอบครัวของพลเอกสิทธิ จิรโรจน์

พระธรรมเทศนา

โดย

พระราชวราภรณ์

ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดราชประดิษฐสถิตมหาสีมาราม

เนื่องในวโรกาสที่

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดช

ทรงพระกรุณา โปรดเกล้าฯ บำเพ็ญพระราชกุศล ๗ วัน

พระราชทานศพ

พลเอก สิทธิ จิรโรจน์

วันที่ ๑๗ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๓

ขอถวายพระพรเจริญพระราชสิริสวัสดิ์พิพัฒน์มงคลพระชนมสุข  
ทุกประการ จงมีแต่สมเด็จบรมบพิตรพระราชสมภารพระองค์ สมเด็จพระ  
พระปรมินทรมหามหาราชธิราชเจ้า ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ

บัดนี้ จักรับพระราชทานถวายวิสาขนาพระธรรมเทศนา  
ยุดิธรรมกถา ฉลองพระเดชพระคุณ ประดับพระปัญญาบารมี ถ้ำรับ  
พระราชทานถวายวิสาขนาไป มิได้ต้องตามโหวहारอรรธาธิบายในพระ  
ธรรมเทศนา ณ บทใดบทหนึ่งก็ดี ขอเดชะ พระเมตตาคุณ พระกรุณา  
คุณ พระขันติคุณ ทรงพระกรุณาโปรดพระราชทานอภัย แต่อาตมาผู้มี  
สติปัญญาน้อย ขอถวายพระพร

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สฺมาสมฺพุทฺธสฺส.  
ปณฺณฺวา พุทฺธิสมฺปนฺโน วิธานวิธิกฺวิโท  
กาลญฺญ สมฺยญฺญ จ ส ราชวสตีวเสตี.

บัดนี้ จักรับพระราชทานถวายวิสัยนาพระธรรมเทศนาในยุติธรรม  
กถา ฉลองพระเดชพระคุณ ประดับพระปัญญาบารมี เนื่องในวโรกาสที่  
สมเด็จพระปรมินทรมหาวชิราวุธราชเจ้า ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ  
ทรงพระกรุณาโปรดบำเพ็ญพระราชกุศลสัตตมวาร ๗ วัน พระราชทานศพ  
พลเอกสิทธิ จีโรจน์ อนุรูปแก่กุศลจริยาทักษิณานุประทานกิจที่ท่านเจ้าภาพ  
คุณหญิงจวบ จีโรจน์ และผู้ที่มีความเคารพนับถือ จัดบุญญพิธีบำเพ็ญ  
กุศล เพื่ออุทิศกัลปนาผล ด้วยอำนาจสังคหธรรม โดยอำนาจแห่งกตัญญู  
กตเวทิตาธรรมในฐานะที่เป็นญาติธรรม กัลปยามิตตธรรม เป็นญาติเป็น  
กัลยาณมิตร ตามสุปฺปรีสีวีสย อันบุคคลผู้นับถือพระพุทธศาสนา มีความ  
เชื่อมั่นในหลักธรรมคำสอนที่องค์สมเด็จพระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้า  
ได้ทรงชี้แจงแสดงสั่งสอนตั้งแนววิธีการไว้ สำหรับผู้อยู่เบื้องหลังที่จะกระทำ  
บำเพ็ญให้เป็นไปตามวิสัยของบัณฑิตชน เพื่อให้เกิดเป็นประโยชน์สุขมบุญญ  
ผล เกิดเป็นความสุขในสุคติวิสัยแก่ผู้ที่ล่วงลับไป โดยที่พระองค์ทรงทราบ  
ด้วยพระญาณแจ้งชัดของพระองค์แล้ว จึงได้ทรงแสดงแนวพุทธภาษิตไว้ว่า

เปตานํ ทกฺขิณํ ทชฺชา ปุพฺเพ กตมฺนุสฺสํ เป็นอาทิ ซึ่งแปลโดย  
ใจความว่า เมื่อบุคคลมาระลึกนึกถึงท่านผู้มรณะล่วงลับไปแล้ว พึงให้  
ทักษิณาทาน เพื่อท่านผู้ล่วงลับไปแล้ว ทักษิณาทานที่ได้ให้แล้วที่ประดิษฐาน  
ไว้ดีแล้วในหมู่สงฆ์ ย่อมสำเร็จเป็นประโยชน์แก่ผู้ล่วงลับไปแล้วสิ้น  
กาลนานโดยฐานะ

พล.อ. สิทธิ จิรโรจน์ เกิดเมื่อวันที่ ๒๕ เมษายน ๒๕๖๓ ที่บ้าน ตำบลบางหว้า เขตภาษีเจริญ เรียนชั้นประถมศึกษาที่โรงเรียนวัดรางบัว จบประถมศึกษาปีที่ ๓ เข้าเรียนต่อมัธยมศึกษา ที่โรงเรียนวัดนวลนรดิศ เข้าโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าสอบได้ที่ ๑ โรงเรียนเสนาธิการ ทหารบก รุ่นที่ ๒๑ และวิทยาลัยการทัพบก รุ่นที่ ๕ เข้ารับราชการทหาร ในปี พ.ศ. ๒๕๘๓ เป็นผู้บังคับหมวด แล้วเติบโตขึ้นเรื่อย ๆ กระทั่งเป็นผู้ช่วย ทูตทหารบกประจำกรุงวอชิงตัน ดี.ซี. สหรัฐอเมริกา เป็นอาจารย์โรงเรียน เสนาธิการทหารบก ลงวันที่ ๑๖ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๙๗ เป็น เจ้ากรมส่งกำลังบำรุง เจ้ากรมยุทธการทหารบก ผู้ช่วยเสนาธิการ ทหารบก ฝ่ายยุทธการ จากนั้นเป็นเจ้ากรมยุทธศึกษาทหารบก รอง เสนาธิการทหารบก ผู้ช่วยผู้บัญชาการทหารบก ขึ้นเป็นเสนาธิการ ทหารบก รองผู้บัญชาการทหารบก ก่อนไปเกษียณอายุราชการในตำแหน่ง ปลัดกระทรวงกลาโหม เป็นอดีตนายกสมาคมนิติบัญญัติแห่งชาติ, สมาชิก สมัชชาแห่งชาติ, และสมาชิกสภาปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน ด้วยความ ที่ท่านเป็นนายทหารที่สัตย์ซื่อมือสะอาด แม้ว่าท่านจะเกษียณราชการแล้ว แต่ยังทำงานและรับตำแหน่งรัฐมนตรีว่า การกระทรวงมหาดไทยวันที่ ๒๓ มิถุนายน ๒๕๖๔ ๑๐ ปีต่อมา คณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ (รสช.) ยึดอำนาจจากรัฐบาลพล.อ.ชาติชาย แต่งตั้งเป็นประธานสอบ ทรัพย์สินนันทนาการเมืองถึงแม้ท่านจะล่วงลับไปแล้วผลงานยังเป็นที่รำลึกนึกถึง กันอยู่ トラบเท่าทุกวันนี้

จากผลงานแห่งความดีที่ท่านได้ปฏิบัติหน้าที่ในราชการเป็นอย่างดี ยิ่ง เป็นเหตุให้ท่านได้รับการยกย่องจากสถาบันและมูลนิธิ ได้รับรางวัล เกียรติยศในด้านเสียสละมุ่งมั่นทำประโยชน์ ที่ได้ผลอันสูงเด่นให้กับสังคม และประเทศชาติ จากศูนย์พัฒนาบุคลากรสภาพร่วมกับสถาบันวิจัยสังคม

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นบุคคลแห่งปี ในปี พ.ศ. ๒๕๒๕ กอง  
อำนาจการและกองบรรณาธิการ นิตยสารหลักไท ได้มอบโล่รางวัล บุคคล  
แห่งปี ๒๕๓๔ และในปี พ.ศ. ๒๕๓๕ ได้รับพระราชทานเข็มพระนามย่อจาก  
สมเด็จพระเจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี **พร. ประดับเพชร**  
เพื่อเป็นการยกย่องให้เป็นผู้ประพุดิตนชอบด้วยความซื่อสัตย์สุจริต

พลเอกสิทธิ จิรโรจน์ เป็นข้าราชการทหารที่ซื่อสัตย์ต่อแผ่นดิน  
จงรักภักดีต่อราชบัลลังก์ และประสบความสำเร็จในชีวิตราชการมาโดย  
ลำดับ ตั้งแต่ดำรงตำแหน่งเป็นข้าราชการทหารผู้น้อย จนถึงปลัดกระทรวง  
กลาโหม ดำรงตนอยู่ในพรหมวิหาร ๔ เป็นที่รักนับถือของผู้ใต้บังคับบัญชา  
เป็นที่ไว้วางใจของผู้บังคับ บัญชาเป็นหัวหน้าครอบครัวที่ดี พลเอกสิทธิ  
จิรโรจน์ เป็นผู้ที่ยึดมั่นในความซื่อสัตย์ ยุติธรรม โดยสุจริตจริงใจ ไม่มี  
อคติลำเอียงว่าเป็นพรรคพวกเพื่อนพ้อง ปฏิบัติตนเสมอต้นเสมอปลาย  
ด้วยความเด็ดเดี่ยวจริงจัง จนปรากฏฉายาว่า **เป่าบันจิ้นเมืองไทย**

ผลงานที่ท่านภูมิใจและฝากไว้จนถึงปัจจุบันนี้ ในช่วงที่เป็น  
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย คือ ได้ออกเยี่ยมราษฎรระดับตำบล  
อำเภอ เพื่อรับฟังปัญหาจากชาวบ้าน เยี่ยมสถานีตำรวจในกรุงเทพ ฯ และ  
กองบัญชาตำรวจภูธร ย้ายตลาดนัดจากสนามหลวง ไปสวนจตุจักร ซึ่ง  
ได้รับทั้งคำติและคำชม แต่มีความภูมิใจที่เห็นสนามหลวงเป็นศรีสง่าของ  
บ้านเมือง งดการแข่งม้าในวันนักขัตฤกษ์ต่าง ๆ ให้สนามม้าทุกสนาม  
แข่งขันสัปดาห์ละหนึ่งวัน และผู้เข้าชมต้องแต่งตัวเรียบร้อย การไปสัมผัส  
กับประชาชน และร่วมแก้ปัญหา ได้รับฉายาว่า **อิคิวซัง** พร้อมทั้งจะให้  
สื่อมวลชนเข้าพบ และสัมภาษณ์ ในปัญหาต่าง ๆ ของกระทรวงมหาดไทย  
จนได้ชื่อว่า **“สิทธิรายวัน”**

นักบริหารหรือผู้นำมักจะประสบปัญหาหรือร้องเรียนขอความเป็นธรรมอยู่เป็นประจำ แต่ พลเอกสิทธิ จิรโรจน์ ยึดมั่นหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการตัดสินใจด้วยความเป็นธรรม ขึ้นชื่อว่าเป็นผู้มีปัญญาถึงพร้อมด้วยความรู้ ฉลาดในการปฏิบัติหน้าที่การงานด้วยความ “ยุติธรรม” สมตามพุทธภาษิต ที่อัญเชิญมาเป็น นิกเขปบท ณ เบื้องต้นนั้นว่า

ปญญา พุทธิสมฺปนฺโน วิชานวฺริโกวโท  
กาลญญ สมยญญ จ สราชวสตี วเสตี

แปลความว่า ผู้มีปัญญา ถึงพร้อมด้วยความรู้ ฉลาดในวิธีจัดการงาน รู้กาลและรู้สมัย เขาพึงอยู่ในราชการได้ดังนี้

บัดนี้ จะได้ขยายความ หลักยุติธรรม ๕ ประการ พอสมควร แก่กาลเวลา ดังนี้

๑. **สังจวา** คือความสัตย์ ความจริง แนะนำด้วยความจริงใจ มุ่งความจริง ความสัตย์เป็นใหญ่ โดยอาศัยความยึดมั่นในหลักพรหมวิหารธรรม คือ **เมตตา** ความรักใคร่ ปราถนาจะให้ผู้อื่นมีความสุข **กรุณา** ความสงสารคิดช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นทุกข์ **มุทิตา** ความพลอยยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดีมีสุข **อุเบกขา** วางตนเป็นกลาง ไม่ดีใจ ไม่เสียใจ เมื่อผู้อื่นถึงกาลวิบัติ อันเนื่องมาจากความทุกข์ คนที่ยังเป็นปุถุชนอยู่ แม้แต่การที่เขาเท็จต่อตนเองก็ยังมี เช่น เราตั้งสัจจะกับตนเองว่า จะไหว้พระทุกวัน พอถึงเวลาเข้าจริง เอาไว้ก่อนเถอะ อย่าเพิ่งไหว้เลย นี่คือเท็จต่อตัวเอง เราตั้งสัจจะกับตนเองว่า เราจะนั่งกรรมฐานทุกวัน ปรากฏว่า วันนี้อ่านั่งเลย ทำธุระเสียก่อน นี่เราก็เท็จต่อตัวเองเหมือนกันเท็จต่อตนเองคือไม่เชื่อตรงต่อตนเอง การไม่มีสัจจะต่อตนเองอย่างนี้ ไม่ใช่ว่าจะมีโทษมากมาย แต่ทำให้เราเป็น

คนจิตใจไม่เข้มแข็ง จิตใจไม่แน่นอน จิตใจโยกโคลง แม้ตัวเราเอง เราก็ไม่มี  
มีสิ่งจะต่อตัวของเรา สิ่งจะต่อตนเองนั้น ต้องมีในทุกกรณี เช่น ถ้าทำอะไร  
ต้องทำจริง อย่าสักแต่ว่าทำเล่น ๆ เหมือนกับกิ้งก่า วิ่งไปแล้วหยุด หยุด  
แล้วก็วิ่ง เขาเรียกว่า กิ้งก่า คนเป็นกิ้งก่ากันเยอะเหมือนกัน ทำทำ หยุด  
หยุด ทำทำ หยุดหยุด อย่าเป็นกิ้งก่า ทำอะไรให้ทำจริง นึกอยู่เสมอว่า  
ถ้าเราทำแล้วต้องตั้งใจทำจริง ทำจริงด้วย

**๒. บัณฑิตะ** ฉลาดและแนะนำความจริงและความเสื่อม โดยยึดมั่น  
ใน **ธัมมัญญตา** รู้จักเหตุก็คือรู้จัก พิจารณาให้รู้ว่าเหตุใดจักให้เกิดผลใด  
ไม่ด่วนทำอะไรก็ตามโดยไม่พิจารณาให้รู้เสียก่อนว่าเมื่อทำแล้วผลที่เกิดจะ  
เป็นเช่นไร ก่อนจะทำการทุกอย่างต้องรู้ว่าเป็นการทำที่เป็นเหตุดีหรือไม่ดี  
คือจะก่อให้เกิดผลดีหรือไม่ดี **อัตตัญญตา** รู้จักผลคือรู้จักว่าภาวะหรือ  
ฐานะหรือสิ่งที่ตนกำลังได้รับได้ประสบนั้น เกิดจากเหตุใด เป็นผลอันเกิด  
จากการกระทำอย่างไร ไม่ด่วนเข้าใจว่าผลดีที่กำลังได้รับอยู่เช่นเงินทอง  
ของมีค่าที่ลักขโมยคดโกงเขามา นั้นเกิดจากเหตุดีคือการลักขโมย แต่ต้อง  
เข้าใจว่าความ ร้อนใจที่กำลังได้รับเพราะเกรงอาญาต่างๆ นั้นแหละเป็นผล  
ของการลักขโมยคือต้องรู้ว่าผล ดีที่กำลังได้รับเกิดจากเหตุดีอย่างไร ผลร้าย  
ที่กำลังได้รับเกิดจากเหตุร้ายอย่างไร ผลร้ายต้องอย่างเข้าใจว่าเป็นผลดีอย่าง  
เข้าใจว่าเป็นผลร้าย **อิตตัญญตา** รู้จักตน คือรู้จักตัวเองว่าเป็นใคร อยู่ใน  
ภาวะ และฐานะอย่างไร การรู้จักตนนี้จำเป็นมาก สำคัญมากเพราะมี  
ความหมายลึกไปถึงว่าเมื่อรู้จักตัวเองว่าเป็นใคร มีภาวะและฐานะอย่างไร  
แล้ว จะต้องปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับภาวะและฐานะของตน จะได้รับการ  
ความ มีค่าของตัวไว้ได้ ผู้ปฏิบัติไม่เหมาะสมกับภาวะและฐานะจักเสื่อมจาก  
ค่าของความเป็นมนุษย์ที่ตนเป็นอยู่ **มัตตัญญตา** รู้จักประมาณ คือรู้จัก  
ประมาณว่าควรทำสิ่งใดเพียงใดที่เป็นการพอเหมาะพอควรแก่ ภาวะและ

ฐานะของตน พอเหมาะพอควรแก่ผู้เกี่ยวข้อง พอเหมาะพอควรแก่เรื่องราว มีพุทธภาษิตกล่าวไว้ว่า “ความรู้จักประมาณยังประโยชน์ให้สำเร็จทุกเมื่อ” **กาลัญญตา** รู้จักกาล คือรู้จักเวลา รู้ว่าเวลาใดควรทำหรือไม่ควรทำอะไร การทำผิดเวลาย่อมไม่เกิดผลสำเร็จย่อมไม่เกิดผลดีเท่าที่ควร

**๓. อสาหะเสนะ** ตัดสินด้วยปัญญาไม่ตัดสินด้วยอารมณ์ผลุนผลัน เว้นจากอคติ ๔ หมายถึง ความว่า การกระทำอันทำให้เสียความเที่ยงธรรม เว้นจาก**ฉันทาคติ** ลำเอียงเพราะรักใคร่ เว้นจาก**โทสาคติ** ลำเอียงเพราะโกรธ เว้นจาก**โมหาคติ** ลำเอียงเพราะเขลา และเว้นจาก**ภยากติ** ลำเอียงเพราะกลัว อคติ ๔ นี้ ผู้บริหาร/ผู้ใหญ่ ไม่ควรประพฤติเพราะเป็นทางแห่งความเสื่อม

**๔. เมธาวิ** นึกถึงธรรม เป็นใหญ่ไม่เห็นแก่อำภิสสินจ้าง จะต้องมี หิริ ทิริ หมายถึง ความเกรงกลัวความชั่ว เมื่อทำชั่วแล้ว จะส่งผลให้เกิดความทุกข์ทรมานจึงไม่ทำ

**๕. ธัมมัญญะ** ไม่ริษยาอาฆาต ไม่สร้างเวร ไม่ก่อเวร ต้องให้อภัย ต่อกันและกัน เห็นอกเห็นใจกัน หวังดีต่อกัน จะทำให้จิตใจสงบเยือกเย็น มีแต่มิตรไม่มีศัตรู

พลเอกสิทธิ จิตรโรจน์ ได้ประพฤติเพื่อเป็นแบบอย่างของผู้ที่เกิดมา เพื่อสร้างสรรค์สันติสุขและความเป็นธรรม เป็นแบบอย่างของผู้เสียสละ ความสุขและความสบาย สวัสดิภาพส่วนตัวและครอบครัว เพื่อดำรงไว้ซึ่งความถูกต้องดีงาม เป็นแบบอย่างของผู้กล้าใช้อำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย กล้าตัดสินใจ กล้าลงมือกระทำการขัดต่อประโยชน์ของคนกลุ่มน้อย เพื่อความผาสุกของคนส่วนใหญ่ กล้าทวนกระแสคลื่นแห่งความชั่วร้ายในสังคม ฟาดฟันแหล่งอบายมุข ขจัดผู้ทุจริตคิดมิชอบในวงราชการ โดยไม่หวั่นเกรง

อันตรายและอิทธิพลใดๆ ตลอดจนเป็นแบบอย่างของผู้ที่มีจุดยืนที่แน่นอน  
อยู่ข้างผลประโยชน์ของประชาชน และความสงบสุขของสังคม

บัดนี้พลเอกสิทธิ จิรโรจน์ ได้ถึงแก่อนิจกรรม ได้จากไปแต่เพียง  
ร่างกายสิ่งเป็นธรรมชาติของสังขารทั้งหลายแต่ไม่ได้ไปเปล่า ผากผลงาน  
ของท่านไว้แก่อนุชนคนรุ่นหลังเพื่อเป็นข้อคิด สมดัง พระนิพนธ์ของสมเด็จพระ  
พระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส ตอนหนึ่งว่า

“ นรชาติวางวาย           มลายสิ้นทั้งอินทรีย์  
สถิตทั่วแต่ชั่วดี           ประดับไว้ในโลกา ”

อิมินา กตปุญญเณน ขออำนาจแห่งพระราชกุศลบุญราศีทักษิณานุ  
ปทานกิจ ซึ่งสมเด็จพระมหาราชสมภารพระองค์ สมเด็จพระ  
ปรมินทรธรรมิกมหาราชเจ้า ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ ได้ทรง  
กรุณาโปรดพระราชทานพระบรมราชานุญาตเกล้าฯ บำเพ็ญพระราชกุศล  
สัตตมวารพระราชทานศพพลเอกสิทธิ จิรโรจน์ ครั้นนี้ ตลอดจนกระทั่ง  
บรรดาบริวารชน มีภรรยา บุตร-ธิดา ญาติสนิทมิตรสหาย ได้ร่วมกัน  
บำเพ็ญอุทิศถวายในวันนี้ ขอจงเป็นพลวปัจจัยเกื้อกูลส่งเสริมให้ พลเอก  
สิทธิ จิรโรจน์ ได้เสวยวิบกสมบัติ อัญญาวิบูลมบุญผล สถิตสถาพรใน  
สุคติสัมปรายภตามสมควรแก่อานุภาพบุญทุกประการ

อาตมภาพ รับพระราชทานถวายวิสาขนาพระธรรมเทศนามา  
พอสมควรแก่เวลา ขอยุติพระธรรมเทศนาลง คงไว้แต่เพียงนี้ เอวังก็มีด้วย  
ประการฉะนี้ ขอถวายพระพร

พระราชทานถวาย

## “ระลึกถึงนาย”

“พึงยกย่องคนที่ควรยกย่อง” ข้อความนี้แปลมาจากภาษาบาลีที่มีอยู่ในพระไตรปิฎก เชื่อว่าท่านสนใจพระไตรปิฎกหรือสนใจชาวสารจากสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ คงจะพอจำได้และนึกออกว่า หัวหนังสือพิมพ์สยามรัฐรายวันมีภาษาบาลี ตัวหนังสือสีส้มอยู่ ๒ บรรทัด บรรทัดบนเขียนว่า “**นิคคันเห นิคคะหาระหัง**” แปลว่า “**พึงข่มคนที่ควรข่ม**” บรรทัดล่างเขียนว่า “**ปคคันเห ปคคะหาระหัง**” แปลว่า “**พึงยกย่องคนที่ควรยกย่อง**” ทั้งสองข้อความนี้ นอกจากจะมีอยู่ในพระไตรปิฎกแล้ว ยังหาได้จากหนังสือพุทธศาสนสุภาสิตที่มหาวิทยาลัยจัดพิมพ์ สำหรับหลักสูตรนักธรรมของพระเถร และ ธรรมศึกษาของฆราวาส ชั้นตรี ชั้นโท และ ชั้นเอก มี ๓ เล่ม พุทธศาสนสุภาสิตเรียบเรียงขึ้น โดยกระแสราชธานีแห่งสมเด็จพระบรมบพิตร พระราชสมภารเจ้า ร.๕ เพื่อพระราชทานเป็นของแจกในโอกาสที่กรมหมื่นวชิรญาณวโรรส พระอนุชาได้เลื่อนเป็น กรมหลวงวชิรญาณวโรรส เมื่อวันที่ ๒๓ ตุลาคม ร.ศ. ๑๒๕ พ.ศ. ๒๔๘๙ ตำแหน่งสุดท้าย เป็น สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส นอกจากนั้นยังมีหนังสือสำหรับศึกษาความรู้เบื้องต้นในพระพุทธศาสนา ซึ่งแพร่หลายมากที่สุดอยู่เล่มหนึ่ง มีสถิติในการพิมพ์เท่าที่หาหลักฐานได้ ครั้งหลังสุดพิมพ์เมื่อ ๑๐ ปีที่ผ่านมาเป็นการพิมพ์ครั้งที่ ๗๙ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๔ จำนวนที่พิมพ์ตรวจสอบได้ ตั้งแต่ครั้งที่ ๕๐ ถึงครั้งที่ ๗๙ มีจำนวนสองล้านแปดแสนห้าหมื่นห้าพันเล่ม พิมพ์ครั้งที่ ๑ ถึง ๔๙ หาหลักฐานไม่ได้ หนังสือเล่มนี้มีชื่อว่า “**นวโกวาท**” เป็นลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัย ปัจจุบันใช้เป็นหนังสือเรียนของนักธรรมชั้นตรี และ ธรรมศึกษาชั้นตรี สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณ

วโรรส ทรงพระนิพนธ์เมื่อเสด็จประทับอยู่ ณ วัดมกุฏกษัตริยาราม ระหว่าง พ.ศ. ๒๔๔๒ - ๒๔๔๔ นับถึงปัจจุบัน ๒๕๕๓ เป็นเวลาถึง ๑๑๑ ปีแล้ว สมเด็จพระเลือกแปลธรรมธรรมวินัยในพระไตรปิฎก สำหรับสั่งสอนพระนวกะ (พระบวชใหม่) นวโกวาท แปลว่า โอวาทสำหรับพระบวชใหม่ นอกจากจะกล่าวถึง วินัยของพระ หรือข้อที่พระพุทธเจ้าห้าม แล้วยังมี ขรรษาธรรมหรือธรรมที่พระพุทธเจ้าสอนขรรษาด้วย

พระมีวินัยของพระจำนวน ๒๒๗ ข้อ ทหารก็มีวินัยทหารเหมือนพระเหมือนกัน พระต้องปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าผู้เป็นศาสดาทหารต้องฟังคำสั่งของผู้บังคับบัญชาเหนือตน ทหารที่ดีก็คือทหารที่มีวินัย นอกจากมีวินัยแล้วยังต้องมีธรรมด้วย ทหารมีโรงเรียนสำหรับผลิตนายทหารสัญญาบัตร และต่ำกว่าสัญญาบัตร โดยเฉพาะ สำหรับทหารบก มีโรงเรียนนายร้อย จปร. และ โรงเรียนนายสิบ ทหารเรือ ก็มีโรงเรียนนายเรือ และ โรงเรียนจ่าทหารเรือ ทหารอากาศ ก็มีโรงเรียนนายเรืออากาศ และ โรงเรียนจ่าอากาศ ผมเป็นคนโชคดีในชีวิตรับราชการทหาร ตั้งแต่จบจากโรงเรียนนายร้อย จปร. พ.ศ. ๒๕๐๑ ก็มีผู้บังคับบัญชาที่ดีทุกระดับ เมื่อได้รับเลือกให้ทำหน้าที่ ฝ่ายเสนาธิการประจำผู้บังคับบัญชา ก็ได้นายที่ดีเป็นนายที่มีวินัยดี และมีธรรม สมควรยึดถือเป็นแบบอย่าง ผมจะเขียนสัมโมทนียกถาถึงผู้บังคับบัญชาโดยตรงท่านหนึ่ง ซึ่งผมเรียกว่า นาย นับเป็นนายคนสุดท้ายในชีวิตรับราชการของผม ที่มีทั้งวินัยและธรรมะ อย่างที่หาไม่ได้ง่ายนัก การเขียนของผมจะอ้างพุทธศาสนสุภาษิตประกอบด้วย เพราะการประพฤติปฏิบัติของท่านเป็นไปตามพระธรรมคำสั่งสอนของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แต่จะยกมาเฉพาะคำแปล ที่อยู่ในเครื่องหมายอัฒประกาศ สำหรับ คำบาลีจะงดเสีย

ประมาณปี พ.ศ. ๒๕๑๙ กองทัพบกได้จัดตั้งกองอำนวยการรักษาพระนคร มีภารกิจในการรักษาความสงบเรียบร้อยในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล มีสำนักงานที่ปรึกษาเป็นส่วนหนึ่งของกองอำนวยการฯ ผมรับราชการอยู่ที่กรมข่าวทหารบก ได้รับคำสั่งให้มาช่วยราชการที่สำนักงานที่ปรึกษา ซึ่งมีที่ตั้งอยู่ ณ สวนรื่นฤดี บริเวณเดียวกับศูนย์ปฏิบัติการกองทัพบก วันหนึ่งได้รับคำสั่งเรียกตัวจากท่านเสนาธิการทหารบกให้ไปพบ ณ ห้องทำงานที่ ศปก.ทบ. เมื่อผมได้ไปรายงานตัวท่านได้เอ่ยชวนให้ผมทำงานด้วยกัน ขณะนั้นผมไม่แน่ใจว่าจะสามารถปฏิบัติงานรับใช้นายทหารผู้ใหญ่ในตำแหน่งสำคัญเช่นนั้นได้หรือไม่ จึงตอบไปว่าไม่แน่ใจว่าจะมีความรู้ความสามารถปฏิบัติงานให้ท่านได้หรือไม่ แต่ขอยืนยันว่ามีสิ่งเดียวเท่านั้นที่แน่ใจว่า มีให้ท่านแน่ คือ ความซื่อสัตย์ เมื่อได้มาปฏิบัติงานกับท่านตั้งแต่วันแรกจนถึงวันสุดท้าย ผมขอยืนยันได้ว่า ท่านเป็นนายทหารที่มีความซื่อสัตย์ต่อผู้บังคับบัญชา เสมอต้นเสมอปลาย

**“ผู้เกียจคร้านมีความเพียรเลวพียงเป็นอยู่ตั้งร้อยปี ส่วนผู้ปรารถนาความเพียรมั่นคงมีชีวิตเพียงวันเดียวก็ประเสริฐกว่า”**

ตลอดชีวิตรับราชการของผม ผมเคยมีผู้บังคับบัญชาหลายท่าน ซึ่งล้วนเป็นนายทหารที่มีความรู้ความสามารถ มีคุณงามความดีเป็นที่นับถือของบุคคลทั่วไป แต่ผมไม่เคยเห็นนายทหารท่านใดจะมีความขยันในการปฏิบัติงานเทียบเท่า ท่านถึงที่ทำงานก่อนเจ็ดโมงเช้า และกลับบ้านหลังหกโมงเย็นทุกวัน (แม้แต่วันเสาร์ ท่านก็มาทำงานเจ็ดโมงเช้า และกลับเที่ยง) ในขณะที่ท่านดำรงตำแหน่ง เสนาธิการทหารบก ผมทำหน้าที่เป็นหัวหน้าฝ่ายอำนวยการของท่าน โดยมีนายทหารรุ่นน้องอีก ๒-๓ นาย ร่วมทำงานด้วย สมัยนั้นกองทัพบกมีนโยบายให้ข้าราชการมีโอกาสหยุดงานพักร้อนได้คนละ ๑๕ วัน ระหว่างช่วงฤดูร้อน นายทหารรุ่นน้องคนหนึ่งได้ถามผมว่า

เราจะพักร้อนกันอย่างไร ผมก็บอกว่าผมจะขอรับนโยบายจากนายก่อน เมื่อผมไปกราบเรียนถามท่านขอทราบนโยบายพักร้อน ท่านเงยหน้าขึ้นมองผมและพูดว่า ตั้งแต่เป็นพันเอกมาจนเป็นพลเอก ในตำแหน่งเสนาธิการทหารบก ท่านไม่เคย ลาภิจ ลาป่วย มาทำงานทุกวัน ไม่เคยมีการพักร้อน พวกคุณก็ไปจัดกันเอง ส่วนผมจะมาทำงานทุกวัน และหลายคนคงไม่ทราบว่าเมื่อท่านทราบว่าเมื่อท่านรับราชการเป็นผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารบก อยู่ที่วอชิงตัน ดี.ซี. ท่านเคยเป็นนักกอล์ฟ แต่เมื่อกลับมาเมืองไทยแล้ว ท่านไม่เคยเล่นกอล์ฟเลย เพราะเห็นว่าเป็นการสิ้นเปลืองเวลา

ประสบการณ์อย่างหนึ่ง ที่ได้จากปฏิบัติงานรับใช้ใกล้ชิดท่าน คือการไม่เอาดีเกินหน้า ปกติเมื่อนายทหารชั้นผู้ใหญ่ไปตรวจเยี่ยมหน่วยปฏิบัติการในสนาม กองทัพ หรือกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายใน จะมีงบประมาณส่วนหนึ่งสำหรับผู้บังคับบัญชาไปมอบให้สำหรับบำรุงขวัญหน่วยปฏิบัติการในสนาม ในขณะที่ท่านเป็นเสนาธิการทหารบก ท่านให้ผมไปสอบถามว่า เมื่อ รอง ผบ.ทบ. หรือ ผบ.ทบ. ไปตรวจเยี่ยมท่านเหล่านั้น มอบเงินบำรุงขวัญให้หน่วยละเท่าใด ท่านจะต้องมอบเงินบำรุงขวัญให้น้อยกว่าผู้ที่ดำรงตำแหน่งสูงกว่าท่าน

คุณลักษณะพิเศษของท่าน คือ การจัดบันทึกรายละเอียด ปกติท่านจะมีสมุดบันทึกเล็ก ๆ ขนาดใส่กระเป๋าเสื้อได้อยู่หนึ่งเล่ม ไม่ว่าจะอยู่ในห้องประชุมในการประชุมตามปกติ หรือการออกตรวจเยี่ยมหน่วยในสนาม ท่านก็จะใช้สมุดเล่มเล็กนั้นบันทึกรายละเอียด และเมื่อจบภารกิจแล้ว ท่านก็จะให้พิมพ์รายละเอียด แล้วก็ถามผมว่า ผมบันทึกรายละเอียดได้นอกเหนือจากที่ท่านบันทึกไว้หรือไม่ ปกติผมจะบันทึกรายละเอียดได้ประมาณ ๒ ใน ๓ หรือ ๓ ใน ๔ ที่ท่านจดบันทึกไว้ ท่านเป็นนายที่ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงเมื่อรับราชการอยู่ในกองทัพบก อาหารกลางวันของท่าน ก็คือ อาหาร

กลางวันธรรมดาที่ศูนย์ปฏิบัติการกองทัพบกประกอบเลี้ยงให้แก่นายทหาร  
ท่านไม่เคยออกไปรับประทานกลางวันอื่น เมื่อท่านไปดำรงตำแหน่ง  
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย เผอิญผมติดตามไปเป็นเลขานุการ  
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย จึงมีเพื่อนฝูงมารับประทานอาหารกลางวัน  
ด้วยเป็นประจำทั้งทหารและตำรวจ ผมจ่ายค่าอาหารกลางวัน วันละหลาย  
ร้อยบาท ส่วนท่านรัฐมนตรีคงรับประทานอาหารจานเดียว แบบข้าวราดแกง  
ขนมหนึ่งถ้วย (ราคาไม่เกิน ๕๐ บาท) คงไม่มีใครเชื่อว่าแม้แต่บ้านส่วนตัว  
ของท่าน ท่านก็ไม่ยอมใช้เครื่องปรับอากาศ เพราะเป็นการสิ้นเปลือง เมื่อ  
ใกล้กำหนดเกษียณอายุราชการในตำแหน่งปลัดกระทรวงกลาโหม ทาง  
บริษัท ซี.พี. ได้ทาบทามผ่านผมว่า จะกราบเรียนเชิญท่านไปดำรงตำแหน่ง  
ประธานบริษัท ท่านจะสนใจหรือไม่ เมื่อผมไปกราบเรียนท่าน ท่านบอกผม  
ว่ามีเหตุผลอะไรทางบริษัทจึงต้องการตัวท่าน เพราะท่านไม่เคยมี  
ความสามารถทางด้านนี้ ซึ่งทางบริษัทได้บอกผมมาแล้วว่า สนใจที่ท่านเป็น  
นายทหารที่เคยปกครองคนเป็นจำนวนแสน มีความสามารถในการ  
บริหารงานบุคคล มีความซื่อสัตย์ แต่ท่านตอบปฏิเสธทั้งที่เงินเดือนจาก  
ภาคเอกชนมากกว่าเงินเดือนทางราชการหลายสิบเท่า ทางด้านครอบครัว  
ท่านเป็นสามีที่ให้เกียรติภริยาอย่างยิ่ง ท่านจะพูดถึง พี่จวบ (คุณหญิง จวบ  
จิรโรจน์) ด้วยการยกย่องให้เกียรติตลอดเวลา พี่จวบ เป็นคนอยู่ชยา พวกเรา  
คงได้ยืนกันอยู่เสมอว่า “**กรุงศรีอยู่ชยาไม่สิ้นคนดี**” ผมเห็นด้วยเพราะพี่  
จวบเป็นคนอยู่ชยาเป็นคนดี นอกจากเป็นคนดีแล้วพี่จวบยังเป็นคนมีโชคได้  
คู่ครองดีอีกด้วย “**ธงเป็นเครื่องปรากฏของรถ ควันเป็นเครื่องปรากฏของ  
ไฟ พระราชาเป็นเครื่องปรากฏของแคว้น สามีเป็นเครื่องปรากฏของ  
สตรี**”

ท่านเป็นนายทหารชั้นผู้ใหญ่ของกองทัพบกที่มีวินัย มีมารยาท มีสัมมาคารวะ เป็นผู้ระมัดระวัง ไม่ทำการใด ๆ ให้เกินหน้าผู้บังคับบัญชาในทุกอย่าง นอกจากนั้นยังจัดได้ว่าเป็นผู้สันโดษเนื่องจากยินดีพอใจเท่าที่มีอยู่ และมักน้อยปรารถนาน้อย ที่สำคัญท่านเป็นผู้มีสัจปุริสธรรม ธรรมของสัตบุรุษ ๗ ประการ ที่ผมจะได้พูดถึงในโอกาสต่อไป

๑. “ปัญญาประเสริฐกว่าทรัพย์” ท่านเป็นผู้มีสติปัญญาจบมัธยมแปดในสมัยนั้นจากโรงเรียนมัธยมวัดนวลนรดิษฐ์ โรงเรียนใกล้บ้านเกิด ต.บางหว้า อ.ภาษีเจริญ จ.ว.ธนบุรี สอบเข้าเป็นนักเรียนนายร้อย เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๑ อายุ ๑๘ ปี ออกรับราชการเป็นนายร้อยตรี เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๓ อายุ ๒๐ ปี สอบเข้าโรงเรียนเสนาธิการทหารบก เป็นนักเรียนเสธ.ทบ. ชุดที่ ๓๑ พ.ศ. ๒๔๙๖ อายุ ๓๓ ปี (ปีเดียวกันกับที่ผมขึ้นเป็นนักเรียนนายร้อย จปร.) จบการศึกษาจากโรงเรียนเสนาธิการทหารบก สอบได้ที่ ๑ ได้สิทธิไปศึกษาต่อที่ The Command and General Staff College ฟอर्टลีเวนเวอร์ธ ประเทศสหรัฐอเมริกา เมื่อเข้าเรียนวิทยาลัยการทัพบก รุ่นที่ ๕ พ.ศ. ๒๕๐๘ อายุ ๔๕ ปี ก็สอบได้ที่ ๑ ด้านการส่งกำลัง ก็ได้ไปอบรมศึกษาดูงานด้านส่งกำลังบำรุงที่ ดิทรอยมิกซิแกน, เฟลซิลวาเนีย วอชิงตัน ดี.ซี และ นิวเจอร์ซี สหรัฐอเมริกา เป็นนักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ ๑๐ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๐ อายุ ๔๗ ปี

๒. “ชื่อว่าบัณฑิตย่อมทำประโยชน์ให้สำเร็จได้แล” ไม่ว่าจะรับราชการหน่วยใด ท่านได้ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเพียร “ประโยชน์ย่อมสำเร็จโดยชอบแก่ผู้ทำโดยไม่เบียดเบียน” ทั้งตำแหน่งด้านยุทธการ และด้านส่งกำลัง ท่านทำได้ทั้งนั้น “ผู้มีปัญญาถึงพร้อมด้วยความรู้ ฉลาดในวิธีจัดการงาน รู้กาล และ รู้สมัย พึงอยู่ในราชการได้”

- (๑) อายุ ๓๔ ปี เป็นอาจารย์โรงเรียนเสนาธิการทหารบก ยศ พันตรี พ.ศ. ๒๔๙๗
- (๒) อายุ ๓๖ ปี เป็นหัวหน้ากองส่งกำลังบำรุง ยศพันโท พ.ศ. ๒๔๙๙
- (๓) อายุ ๓๘ ปี เป็นหัวหน้ากองโรงเรียนส่งกำลังบำรุง ทหารบก ยศพันเอก พ.ศ. ๒๕๐๑
- (๔) อายุ ๔๑ ปี เป็นผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารบก ประจำสถาน เอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงวอชิงตัน ดี.ซี. ยศพันเอก พ.ศ. ๒๕๐๔-๒๕๐๗
- (๕) อายุ ๔๕ ปี เป็นรองผู้บัญชาการวิทยาลัยการทัพบก ยศ พันเอก พ.ศ. ๒๕๐๘
- (๖) อายุ ๔๖ ปี เป็นเจ้ากรมส่งกำลังบำรุงทหารบก ยศพลตรี พ.ศ. ๒๕๐๙
- (๗) อายุ ๔๘ ปี เป็นเจ้ากรมยุทธทหารบก ยศ พลตรี พ.ศ. ๒๕๑๑
- (๘) อายุ ๔๙ ปี เป็นนายกกองเอก กองอาสารักษาดินแดน พ.ศ. ๒๕๑๒
- (๙) อายุ ๕๓ ปี เป็นผู้ช่วยเสนาธิการทหารบกฝ่ายยุทธการ ยศ พลโท พ.ศ. ๒๕๑๖
- (๑๐) อายุ ๕๔ ปี เป็นเจ้ากรมยุทธศึกษาทหารบก ยศ พลโท พ.ศ. ๒๕๑๗
- (๑๑) อายุ ๕๕ ปี เป็นรองเสนาธิการทหารบก ยศ พลโท พ.ศ. ๒๕๑๘

- (๑๒) อายุ ๕๖ ปี เป็นผู้ช่วยผู้บัญชาการทหารบก ยศ พลเอก พ.ศ. ๒๕๑๙
- (๑๓) อายุ ๕๗ ปี เป็นเสนาธิการทหารบก ยศ พลเอก พ.ศ. ๒๕๒๐
- (๑๔) อายุ ๕๘ ปี เป็นรองผู้บัญชาการทหารบก ยศ พลเอก อัตรา จอมพล พ.ศ. ๒๕๒๑
- (๑๕) อายุ ๕๙ ปี เป็นปลัดกระทรวงกลาโหม ยศ พลเอก อัตรา จอมพล พ.ศ. ๒๕๒๒
- (๑๖) อายุ ๖๐ ปี ออกจากประจำการ เพื่อรับบำเหน็จบำนาญ พ.ศ. ๒๕๒๓

และได้รับคัดเลือกให้เป็นประธานกรรมการธนาคารทหารไทย

- (๑๗) อายุ ๖๑ ปี ลาออกจากประธานกรรมการธนาคารทหารไทย พ.ศ. ๒๕๒๔ เพื่อเข้ารับตำแหน่งรัฐมนตรีกระทรวงมหาดไทย สมัย พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ เป็นนายกรัฐมนตรี ๒ สมัย เป็นเวลา ๕ ปี ๓ เดือน

๓. “อำนาจเป็นใหญ่ในโลก ธรรมแลย์อมรักษาผู้ประพฤติธรรม” ท่านมีตำแหน่งทางการเมืองหลายครั้งหลายหนระหว่างอายุ ๕๐ ปี ถึง อายุ ๘๐ ปี แต่ท่านไม่ใช่นักการเมืองและไม่คิดจะเล่นการเมือง นอกจากไม่ใช่นักการเมืองแล้ว ยังไม่ชอบการเมืองอีกด้วย อย่างไรก็ตามแม้ท่านจะได้รับตำแหน่งการเมือง ก็ไม่เคยใช้อำนาจเพื่อประโยชน์ตนและพวกพ้อง

- (๑) พ.ศ. ๒๕๑๔ อายุ ๕๑ ปี เป็นวุฒิสมาชิก พลตรีศิริ ศิริโยธิน เป็นประธาน จอมพลถนอม กิตติขจร เป็นนายกรัฐมนตรี

- (๒) พ.ศ. ๒๕๑๕ อายุ ๕๒ ปี เป็นสมาชิกสหภาพนิติบัญญัติแห่งชาติ พลตรีศิริ ศิริโยธิน เป็นประธาน จอมพลถนอม กิตติขจร เป็นนายกรัฐมนตรี
- (๓.) พ.ศ. ๒๕๑๖ อายุ ๕๓ ปี เป็นสมาชิกสมัชชาแห่งชาติ พลตรี ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช เป็นประธาน นายสัญญา ธรรมศักดิ์ เป็นนายกรัฐมนตรี
- (๔) พ.ศ. ๒๕๑๙ อายุ ๕๖ ปี เป็นสมาชิกสภาปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน พลอากาศเอก กมล เตชะตุงคะ เป็นประธาน นายธานินทร์ กรัยวิเชียร เป็นนายกรัฐมนตรี
- (๕) พ.ศ. ๒๕๒๐ อายุ ๕๗ ปี เป็นสมาชิกสหภาพนิติบัญญัติแห่งชาติ พลอากาศเอกทริณ หงสกุล เป็นประธาน พลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ เป็นนายกรัฐมนตรี
- (๖) พ.ศ. ๒๕๒๒ อายุ ๕๙ ปี เป็นสมาชิกสหภาพนิติบัญญัติแห่งชาติ พลอากาศเอกทริณ หงสกุล เป็นประธาน พลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ เป็นนายกรัฐมนตรี
- (๗) ๒๔ มิถุนายน ๒๕๒๔ – พ.ศ. ๒๕๒๙ อายุ ๖๑ ปี เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ เป็นนายกรัฐมนตรี ๒ สมัย ๕ ปี ๓ เดือน
- (๘) พ.ศ. ๒๕๒๘ อายุ ๖๕ ปี เป็นสมาชิกวุฒิสภา ครบวาระ ๖ ปี ดร.อุกฤษณ์ มงคลนาวิน เป็นประธาน พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ เป็นนายกรัฐมนตรี
- (๙) พ.ศ. ๒๕๓๔ อายุ ๗๑ ปี เป็นสมาชิกสหภาพนิติบัญญัติแห่งชาติ กำหนด ๔ ปี ดร.อุกฤษณ์ มงคลนาวิน เป็นประธาน นายอานันท์ ปันยารชุน เป็นนายกรัฐมนตรี

(๑๐) พ.ศ. ๒๕๓๕ อายุ ๗๒ ปี เป็นวุฒิสมาชิก กำหนด ๔ ปี  
ดร.อุกฤษณ์ มงคลนาวิห เป็นประธาน นายชวน หลีกภัย  
เป็นนายกรัฐมนตรี

(๑๑) พ.ศ. ๒๕๓๕ อายุ ๗๖ ปี เป็นวุฒิสมาชิก กำหนด ๔ ปี  
นายมีชัย ฤชุพันธุ์ เป็นประธาน นายบรรหาร ศิลปอาชา  
เป็นนายกรัฐมนตรี

๔ “**พึงรักษาความดีไว้เหมือนเกลือรักษาความเค็ม**” พล.อ.สิทธิ  
จิรโรจน์ ได้รับผลตอบแทนจากสังคมในความซื่อสัตย์สุจริตหลายครั้ง  
“**บุคคลหวานพีชเช่นใด ย่อมได้ผลเช่นนั้น ผู้ทำกรรมดีย่อมได้ผลดี ผู้ทำ  
กรรมชั่วย่อมได้ผลชั่ว**”

(๑) ศูนย์พัฒนาบุคลิกภาพ ร่วมกับสถาบันวิจัยสังคม  
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คัดเลือกบุคคลที่เสียสละมุ่งมั่นทำ  
ประโยชน์ให้สังคมและประเทศชาติ โดยสำรวจประชามติให้ท่าน  
เป็นบุคคลแห่งปี THE MAN OF THE YEAR เป็นบุคคลแรก ด้วย  
เหตุผล ๒ ประการ คือ

- เป็นผู้กล้าใช้อำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย กล้าตัดสินใจ  
กล้าลงมือกระทำเพื่อความผาสุกของคนส่วนใหญ่

- กล้าทวนกระแสคลื่นแห่งความชั่วร้ายในสังคม  
พาดพิงแหล่งอบายมุขโดยไม่หวั่นเกรงอันตรายและอิทธิพลใดๆ  
เป็นแบบอย่างของผู้มีจุดยืนแน่วแน่อยู่ข้างผลประโยชน์ของ  
ประชาชนและความสงบสุขของสังคม

ผู้มอบรางวัลเกียรติยศ “บุคคลแห่งปี” คือ ศาสตราจารย์  
สัญญา ธรรมศักดิ์ ประธานองคมนตรี วันที่ ๒๑ สิงหาคม พ.ศ.  
๒๕๒๕ อายุ ๖๒ ปี ณ โรงแรมนารายณ์ ถนนสีลม กรุงเทพฯ

(๒) วันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๓๕ อายุ ๗๒ ปี ได้รับโล่รางวัล บุคคลแห่งปี ๒๕๓๔ จากนิตยสารหลักไท

(๓) วันที่ ๓ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๓๕ อายุ ๗๒ ปี คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ มีมติเป็นเอกฉันท์ประกาศเกียรติคุณยกย่องให้ท่านเป็นผู้ประพฤติตนชอบด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ด้วยพิจารณาเห็นว่า เป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อตรง ยุติธรรม สุจริต จริงใจ ไม่มีอคติลำเอียงว่าเป็นพรรคพวกเพื่อนพ้อง และมีความเด็ดเดี่ยว จริงจัง เป็นผลให้ภาระหน้าที่ในความรับผิดชอบสำเร็จลุล่วงไปด้วยดีตลอดมา

นายอานันท์ ปันยารชุน นายกรัฐมนตรี เป็นผู้มอบโล่เชิดชูเกียรติ เมื่อวันที่ ๓ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๓๕ ตรงกับวันคล้ายวันก่อตั้งสำนักงาน ป.ป.ป.

(๔) ปลายปี ๒๕๓๕ อายุ ๗๒ ปี มูลนิธิภูมิพลภิกษุ โดยพระเจ้าภคินีเธอเจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี พระราชทานเข็มพระนามย่อ “พร.” ประดับเพ็ชร เพื่อเป็นที่ระลึกถึงคุณความดีที่ได้ทำประโยชน์ไว้ในแผ่นดินมหาดไทย และครองตนอยู่ในความซื่อตรง สุจริต เป็นที่ยอมรับของสังคมยุคปัจจุบัน ต้องด้วยพระราชนิยมในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

(๕) “ศักดิ์ศรีมีค่ายิ่งกว่าเงิน” คำขวัญของ ป.ป.ป. ประทับใจ พล.อ.สิทธิ จิโรจน์ มาก ระหว่างปฏิบัติหน้าที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ผู้สื่อข่าวหนังสือพิมพ์ วิทยุโทรทัศน์ ประจำกระทรวงมหาดไทยให้สัมภาษณ์ว่า “เป่าบุญจีน”

ของเมืองไทย และตลอดระยะเวลาที่ปฏิบัติหน้าที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย บุคคลผู้ไม่เปิดเผยนามส่งผงซักฟอกเป่าบ้านจีนให้ตลอดระยะเวลาที่เป็นรัฐมนตรี จนปัจจุบันยังไม่มี การเปิดเผยตัวว่าเป็นใคร

๕. “สัตวโลกยอมเป็นไปตามกรรม ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว”

เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติยิ่ง เป็นเครื่องตอบแทนกรรมดีของท่าน สกกุลต่าง ๆ ได้แก่

- (๑) อายุ ๔๔ ปี ได้รับพระราชทาน เหรียญชัยสมรภูมิ พ.ศ. ๒๕๑๒
- (๒) อายุ ๕๔ ปี ได้รับพระราชทาน มหาวัชรมงกุฎ พ.ศ. ๒๕๑๗
- (๓) อายุ ๕๘ ปี ได้รับพระราชทาน ทูตียจุลจอมเกล้า และ มหาปรมาภรณ์ช้างเผือก พ.ศ. ๒๕๒๒

๖. “ความพยายามเป็นบ่อเกิดแห่งความสำเร็จ” นอกจากท่านเป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นคนขยันแล้ว ท่านยังเป็นคนเจ้าบทยเจ้ากลอน เป็นต้นว่า เมื่อเป็นรัฐมนตรีไปตรวจราชการที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี คำขวัญของจังหวัดสุราษฎร์เมือง ร้อยเกาะ เงาะอร่อย หอยใหญ่ ไข่แดง แหล่งวิชา ท่านจะบอกว่า สุราษฎร์ธานี เมือง ร้อยเกาะ เงาะอร่อย หอยใหญ่ ไข่แดง แหล่งคุณธรรม คร่ำคندي ท่านเป็นนักเขียนบทความลงในหนังสือ วารสารต่าง ๆ มียุทธโกษา, เสนาสาร, เสนาธิปไตย, มติชนรายสัปดาห์, บทความที่พิมพ์เป็นเล่ม ระหว่าง พ.ศ. ๒๕๒๘-๒๕๓๘ ฉันทมาจากการแต่งตั้ง, คิดคนเดียว, พักผ่อนนอนหลับ, มองอีกมุม, บนเส้นทางผ่านของชีวิต, ถอดเครื่องแบบเขียน, คำหนึ่งถึงกรรม, อารมณ์ประชาธิปไตย, มองรอบตัว และ คนมหาดไทย

๗. เป็นผู้มึธรรมของสัตบุรุษ ๗ ประการ ท่านเป็นผู้มึธรรมอยู่ในตนโดยสายเลือด ท่านมีความยึดมั่นในพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า เข้าด้วยสัปปุริสธรรม ๗ ประการ ถือได้ว่าเป็นสัตบุรุษ และพฤติกรรมในความเป็นอยู่ การปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบอันเป็นประโยชน์ต่อสังคม ต่อความสงบสุขของบ้านเมือง เป็นตัวอย่างให้นายทหารรุ่นน้อง และอนุชนผู้ใฝ่ดียึดถือเป็นแบบอย่าง สัปปุริสธรรม หรือธรรมของสัตบุรุษ ๗ ประการ

- (๑) เป็นผู้รู้จักเหตุ รู้จักว่า สิ่งใดเป็นความดี สิ่งใดเป็นความชั่ว
- (๒) เป็นผู้รู้จักผล รู้จักว่า ผลแห่งความดีเป็นอย่างไร ผลแห่งความชั่วเป็นอย่างไร
- (๓) เป็นผู้รู้จักตน เป็นผู้ไม่ลืมนตน ไม่ลืมหาชาติตระกูล ไม่ลืมหิมา และได้ประพฤติปฏิบัติสมควรกับความเป็นอยู่
- (๔) เป็นผู้รู้จักประมาณในการเลี้ยงชีวิตโดยชอบ รู้จักประมาณในการบริโภคแต่พอควร
- (๕) เป็นผู้รู้จักกาลเวลา อันสมควรในการประกอบกิจต่างๆ
- (๖) เป็นผู้รู้จักบุคคล รู้จักหน้าที่ในแต่ละภารกิจที่ได้รับมอบหมาย
- (๗) เป็นผู้รู้จักเลือกบุคคลที่คบหาสมาคม เสวนาแต่บัณฑิต ไม่คบคนพาลเป็นมิตรกับสุจริตชน และเป็นศัตรูกับทุจริตรชน

ท่านเป็นผู้มึธรรมเป็นโลกบาล ๒ อย่าง คือ หิริ ความละอาย และ โอตตัปปะ ความเกรงกลัวต่อบาป ธรรมะ ๒ ข้อนี้ คือ เป็นธรรมคัมภีร์ครองโลก ท่านเป็นผู้มึความเพียร เป็นผู้มึสติสัมปชัญญะอยู่เสมอ จะคิดการสิ่งใดก็

ไม่คิดเพื่อเบียดเบียนผู้อื่น จะพูดสิ่งใดก็ไม่พูดเพื่อเบียดเบียนผู้อื่น จะทำสิ่งใดก็ไม่ทำเพื่อเบียดเบียนผู้อื่น มีความเชื่อว่าทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว

ท่านเชื่อไหมว่า เมื่อรับหน้าที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ได้ออกตรวจราชการทุกจังหวัด บางจังหวัดมากกว่า ๑ ครั้ง ตรวจเยี่ยมกองบัญชาการตำรวจภูธรทุกภาค เยี่ยมสถานีตำรวจนครบาลทุกสถานี ปราบปรามบ่อนการพนันใน กทม. อย่างจริงจังและต่อเนื่อง ตลอดสมัยที่เป็นรัฐมนตรี ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ทั้งเลือกตั้งใหญ่และเลือกตั้งซ่อมจะไปตรวจสนามเลือกตั้งทั้งระดับอำเภอ และ ระดับจังหวัด ทุกวันเสาร์-อาทิตย์ ย้ำนโยบายการเลือกตั้ง ให้ข้าราชการผู้มีหน้าที่เป็นกลาง และกำกับการเลือกตั้ง ให้เป็นไปโดยเรียบร้อยบริสุทธิ์ ยุติธรรม

ย้ายตลาดนัดจากสนามหลวงไปยังสวนจตุจักร ดั้งที่ปรากฏอยู่ทุกวันนี้ ได้รับทั้งช่อดอกไม้และก้อนอิฐ แต่มีความภูมิใจที่สนามหลวง ซึ่งอยู่ติดกับพระบรมมหาราชวังสะอาดสวยงาม เป็นศรีสง่าของบ้านเมืองในการจัดพิธีต่าง ๆ จึงเป็นที่น่าเสียดายถ้าผู้มีหน้าที่รับผิดชอบขาดการเอาใจใส่ในการบำรุงรักษาเท่าที่ควร และให้สนามม้าทุกสนามผลัดเปลี่ยนจัดการแข่งขัน สัปดาห์ละ ๑ วัน จากเดิมสัปดาห์ละ ๒ วัน ผู้เข้าสนามต้องแต่งกายสุภาพ สวมรองเท้าหุ้มส้น เพื่อมิให้คนยากจนเข้าไปเล่นจนหมดตัว ครอบครัวยึดตรือน และเร่งรัดภาษีที่ราชตฤณมัยสมาคม ค้างจ่ายให้ กทม. นับร้อยล้านบาท จนเรียบร้อย

ให้สื่อมวลชนสัมภาษณ์ปัญหาต่าง ๆ ของกระทรวงมหาดไทย ซึ่งมีหน้าที่บำบัดทุกข์ บำรุงสุข ของประชาชน ทุกวัน จนได้ชื่อว่า “สิทธิรายวัน” มหาดไทยยุคนั้น คนมหาดไทยต้องทำงานดังเทียนไข เมื่อไฟสน ละลายตนเพื่อปวงประชา นี้แหละ สัตบุรุษผู้ยึดมั่นในธรรมขององค์พระศาสดาสมเด็จ พระสัมมาสัมพุทธเจ้า พล.อ.สิทธิ จิรโรจน์

“ทั้งเด็ก ทั้งผู้ใหญ่ ทั้งเขลา ทั้งฉลาด ล้วนมีความตายเป็น  
เบื้องหน้า จะอยู่ในอากาศ อยู่กลางสมุทร เข้าไปสู่หีบเขา ก็ไม่พ้นจาก  
มฤตยูได้ ดินแดนที่มฤตยูไม่รุกรานไม่มี”

“ภาชนะดินที่ช่างหม้อทำแล้ว ล้วนมีความแตกเป็นที่สุด ฉันทไต  
ชีวิตของสัตว์ทั้งหลายก็ฉันทนั้น สัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม”

“ร่างกายของสัตว์ย่อยยับได้ แต่ชื่อและสกุลไม่ย่อยยับ”

พลเอก



(สุจินดา คราประยูร)

## ประวัติ

### พลเอกสิทธิ จิรโรจน์

เกิดวันที่ ๒๕ เมษายน พ.ศ. ๒๔๖๓ ปิวอก ตำบลบางหว้า  
อำเภอภาชีเจริญ จังหวัดธนบุรี

พลเอกสิทธิ จิรโรจน์เป็นบุตรนายสกล (นามเดิม ทองดี) จิรโรจน์  
(นามสกุลเดิม รอดจั่น) และนางสร้อย จิรโรจน์ (นามสกุลเดิม โพธิ์คำ)  
สมรสกับคุณหญิงจวบ จิรโรจน์ (นามสกุลเดิม ธาราวุฒิ) มีบุตรธิดา ๔ คน

๑. นางรมย์ธิดา เขมะโยธิน (จี๊ด) สมรสกับพลเอกชราวุธ เขมะ  
โยธิน (ปู้) มีบุตรธิดา ๒ คน

๑.๑. เรืออากาศตรี เขมะรัฐ เขมะโยธิน (ปอง) สมรสกับ  
นางจุฬารัตน์ (นามสกุลเดิม เกียรติชวณะเสวี) (โบว์) มี  
ธิดา ๒ คน

- เด็กหญิง ปวีศา เขมะโยธิน (น้องปีป)

- เด็กหญิง ปุณยาภา เขมะโยธิน (น้องปุณ)

๑.๒. นางสาวเขมะจิตติ เขมะโยธิน (แจ่ม)

๒. พลตรีหญิงวิภาสิริ จินตสุวรรณ (เจ็อย) สมรสกับ พลอากาศตรี  
สุรวุฒิ จินตสุวรรณ (อ้อย) มีธิดา ๑ คน

๒.๑. นางสาวจอมใจ จินตสุวรรณ (จอม)

๓. รองศาสตราจารย์ ณิชฐารัตน์ ปภาวสิทธิ์ (จ๋า) สมรสกับนาย  
อนิรุทธ ปภาวสิทธิ์ (ต๋อง) มีบุตรธิดา ๒ คน

๓.๑. นายสัตวแพทย์ เต็มสิทธิ ปภาวสิทธิ์ (เต็ม)

๓.๒. นางสาวสิทธินันต์ดา ปภาวสิทธิ์ (เจน)

#### ๔. นายณัชฎฐชัย จิรโรจน์ (โจ)

##### ประวัติการศึกษา

- พ.ศ. ๒๕๗๐ - เริ่มต้นเรียนชั้นประถมศึกษาที่โรงเรียนวัดรางบัว จบชั้นประถมปีที่ ๓ ในสมัยนั้นถือว่าจบชั้นประถมศึกษา (เข้าเรียนเมื่ออายุ ๗ ขวบ)
- พ.ศ. ๒๕๗๔ - เข้าเรียนต่อชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๘ แผนกวิทยาศาสตร์ที่โรงเรียนวัดหนองหวด ปี พ.ศ. ๒๕๘๐ จบการศึกษา
- พ.ศ. ๒๕๘๑ - ได้สอบเข้าโรงเรียนนายร้อยทหารบก หมายเลขประจำตัว ๔๕๕๑ เป็นผู้ช่วยผู้บังคับหมวด มีเงินเดือน ๆ ละ ๑๒ บาท
- พ.ศ. ๒๕๘๓ - ได้สำเร็จการศึกษาตามหลักสูตรพิเศษ เข้ารับราชการทหารเป็นผู้บังคับหมวด ยศว่าที่ร้อยตรี
- พ.ศ. ๒๕๙๓ - เข้าเรียนโรงเรียนนายทหารราบชั้น ผบ.ร้อย ที่จังหวัดลพบุรี สอบไล่ได้ตามหลักสูตร ได้คะแนนร้อยละ ๘๒.๐๕ เป็นลำดับที่ ๓
- พ.ศ. ๒๕๙๔ - สอบเข้าเรียนโรงเรียนเสนาธิการทหารบกชุดที่ ๓๑ หลักสูตร ๒ ปี สอบไล่ได้คะแนน ๗๔.๓๔% เป็นลำดับที่ ๒ ในจำนวนนักเรียน ๔๖ นาย

- พ.ศ. ๒๔๙๖ - เข้าเรียน The Command and General Staff College ที่ Ft. Leavenworth สอบไล่ได้ตามหลักสูตรประจำได้ Diploma เมื่อ ๑๘ มิถุนายน ๒๔๙๗ หลักสูตร ๒ ปี
- พ.ศ. ๒๕๐๑ - เข้าเรียนโรงเรียนส่งกำลังบำรุงทหารบก สำเร็จการศึกษาตามหลักสูตรการจัตงานส่งกำลังชั้นสูง (รุ่นอบรมครู) ได้ผลการศึกษาอยู่ในเกณฑ์ดี
- พ.ศ. ๒๕๐๑ - (๓๑ ต.ค. - ๑ ธ.ค. ๐๑) ได้ไปดูงานส่งกำลังบำรุงสหรัฐอเมริกา
- พ.ศ. ๒๕๐๔ - ดูงาน The U. S. Army Command and General Staff College, Ft Leavenworth, สหรัฐอเมริกา
- พ.ศ. ๒๕๐๘ - เข้าศึกษาในวิทยาลัยการทัพบกรุ่นที่ ๕ ผลสอบได้เป็นที่ ๑
- พ.ศ. ๒๕๑๐ - เข้าศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักรรุ่น ๑๐ หลักสูตร ๑ ปี เลขประจำตัว ๖๖๖
- พ.ศ. ๒๕๑๑ - ในตำแหน่งเจ้ากรมส่งกำลังบำรุง ได้เดินทางไปดูงานตามค่ายทหารในมลรัฐต่าง ๆ ใน สหรัฐอเมริกา
- U.S. Army Tank Automotive Command ที่ เมืองดีทรอยท รัฐมิชิแกน

- New Cumberland Army Depot and USAMC International Logistics Center ที่รัฐเพนซิลเวเนีย
- States Department - DCSILOG  
ที่ วอชิงตัน ดี. ซี.
- Army Logistic Management Center ที่รัฐเวอร์จิเนีย
- Presidio of San Francisco ที่รัฐซานฟรานซิสโก
- หลักสูตร XVII ABN. CORPS. And ๘๒<sup>nd</sup> ABN DIV  
ที่ฟอร์ทแบรคเนิวเจอร์ซี สหรัฐอเมริกา
- พ.ศ. ๒๕๑๗ - Senior Officer Defense Management U. S. Naval Post Graduate School สหรัฐอเมริกา

## หน้าที่ราชการ

- ประวัติการดำรงตำแหน่งและทรงพระกรุณาโปรดเกล้า โปรดกระหม่อม
- พ.ศ. ๒๕๕๓ - เป็นผู้บังคับหมวดกองพันทหารราบที่ ๕๐ จังหวัดตรัง
- พ.ศ. ๒๕๕๖ - ไปสำรองราชการกองบังคับการกรมยุทธศึกษาทหารบก ๙ มกราคม ๒๕๕๖
- พ.ศ. ๒๕๕๗ - เป็น ผบ. หมวดโรงเรียนนายร้อยสำรองทัพบก ๒๖ ตุลาคม ๒๕๕๗

- พ.ศ. ๒๔๘๘ - เป็น ผบ. หมวดโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า  
๑๐ พฤษภาคม ๒๔๘๘
- พ.ศ. ๒๔๘๙ - เป็นนายทหารคนสนิทผู้บัญชาการมณฑลทหารบก  
ที่ ๔ คำสั่งลงวันที่ ๒๗ ธันวาคม ๒๔๘๘
- พ.ศ. ๒๔๙๐ - เป็นรองผู้บัญชาการกองร้อยที่ ๔ กองพันที่ ๓  
กรมทหารราบที่ ๑๑ (อโยธยา) ๒๑ มีนาคม ๒๔๙๐
- พ.ศ. ๒๔๙๒ - เป็น ผบ.ร ๑๑ พัน ๓ ร้อย ๒ ๑๗ มีนาคม ๒๔๙๒
- พ.ศ. ๒๔๙๓ - เป็นนายทหารฝึกหัดราชการ โรงเรียนนายทหารราบ  
ชั้น ผบ. ร้อย ๓๑ มีนาคม ๒๔๙๓
- พ.ศ. ๒๔๙๓ - เป็นประจำกองครู แผนกที่ ๓ กรมจเรทหารบก  
คำสั่งลงวันที่ ๓๑ ตุลาคม ๒๔๙๓
- พ.ศ. ๒๔๙๔ - เป็นนายทหารฝึกหัดราชการฝ่ายเสนาธิการชุดที่ ๓๑  
ลงวันที่ ๙ เมษายน ๒๔๙๔
- พ.ศ. ๒๔๙๖ - เป็นนายทหารฝ่ายเสนาธิการ ๓ ร.๑ ร.อ. ลงวันที่  
๑๘ พฤษภาคม ๒๔๙๖
- พ.ศ. ๒๔๙๖ - เป็นนายทหารประจำกรมข่าวทหารบก ลงวันที่  
๑๗ มิถุนายน ๒๔๙๖
- พ.ศ. ๒๔๙๗ - อาจารย์โรงเรียนเสนาธิการทหารบก ลงวันที่  
๑๖ พฤศจิกายน ๒๔๙๗
- พ.ศ. ๒๕๐๐ - ดำรงตำแหน่งนายทหารกรมส่งกำลังบำรุงทหารบก  
ลงวันที่ ๓ พฤษภาคม ๒๕๐๐

- ดำรงตำแหน่งหัวหน้ากองโรงเรียนส่งกำลังบำรุง  
ทหารบก ลงวันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๐๐
- พ.ศ. ๒๕๐๑ - ดำรงตำแหน่งหัวหน้ากอง กรมส่งกำลังบำรุงทหารบก  
ลงวันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๑
- พ.ศ. ๒๕๐๔ - ดำรงตำแหน่งผู้ช่วยทูตทหารบก ประจำ  
สถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงวอชิงตัน  
สหรัฐอเมริกา ลงวันที่ ๒๙ กันยายน ๒๕๐๔  
(เป็นเวลา ๓ ปี)
- พ.ศ. ๒๕๐๗ - นายทหารประจำกรมข่าวทหารบก  
คำสั่ง ๑๐ กันยายน พ.ศ. ๒๕๐๗
- พ.ศ. ๒๕๐๘ - ดำรงตำแหน่งรองผู้บัญชาการวิทยาลัยการทัพบก  
ลงวันที่ ๒ มิถุนายน ๒๕๐๘
- พ.ศ. ๒๕๐๙ - มีพระราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้เป็นเจ้ากรมส่งกำลัง  
บำรุงทหารบก ลงวันที่ ๒๙ กันยายน ๒๕๐๙
- พ.ศ. ๒๕๑๑ - มีพระราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้เป็นเจ้ากรมยุทธการ  
ทหารบก ลงวันที่ ๑ ตุลาคม ๒๕๑๑
- พ.ศ. ๒๕๑๒ - มีพระราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้เป็นนายกกองเอกใน  
กองอาสารักษาดินแดน
- พ.ศ. ๒๕๑๖ - มีพระราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้เป็นผู้ช่วยเสนาธิการ  
ทหารบกฝ่ายยุทธการ ลงวันที่ ๙ ตุลาคม ๒๕๑๖

- พ.ศ. ๒๕๑๗ - มีพระราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้เป็นเจ้ากรม  
ยุทธศึกษาทหารบก ลงวันที่ ๒๕ กันยายน ๒๕๑๗
- พ.ศ. ๒๕๑๘ - มีพระราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้เป็นรองเสนาธิการ  
ทหารบก ลงวันที่ ๒๙ กันยายน ๒๕๑๘
- พ.ศ. ๒๕๑๙ - มีพระราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ทำหน้าที่  
รองเสนาธิการทหารบก (๒) อีกตำแหน่งหนึ่ง  
ลงวันที่ ๗ พฤษภาคม ๒๕๑๙
- พ.ศ. ๒๕๑๙ - มีพระราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้เป็นผู้ช่วย  
ผู้บัญชาการทหารบก ลงวันที่ ๑๗ กันยายน ๒๕๑๙
- พ.ศ. ๒๕๒๐ - มีพระราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้เป็นเสนาธิการ  
ทหารบก ลงวันที่ ๒๔ กันยายน ๒๕๒๐
- พ.ศ. ๒๕๒๑ - มีพระราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้เป็นรองผู้บัญชาการ  
ทหารบก ลงวันที่ ๒ ตุลาคม ๒๕๒๑
- พ.ศ. ๒๕๒๒ - มีพระราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้เป็นปลัดกระทรวง  
กลาโหม ลงวันที่ ๑๒ ตุลาคม ๒๕๒๒
- พ.ศ. ๒๕๒๓ - ออกจากประจำการเพื่อรับบำเหน็จบำนาญ เนื่องจาก  
รับราชการมาครบกำหนดเกษียณอายุ ลงวันที่ ๒๓  
เมษายน ๒๕๒๓
- พ.ศ. ๒๕๒๔ - มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้เป็น  
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ในสมัย ฯพณฯ  
พล.อ. เปรม ติณสูลานนท์  
เป็นนายกรัฐมนตรี ๒ สมัย เป็นเวลา ๕ ปี ๓ เดือน

## ราชการพิเศษ

- พ.ศ. ๒๕๑๐ - มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งเป็นราชองครักษ์เวร
- พ.ศ. ๒๕๑๓ - มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งเป็นราชองครักษ์เวรสืบไป
- พ.ศ. ๒๕๑๖ - มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้รับราชการในตำแหน่งราชองครักษ์เวร
- พ.ศ. ๒๕๒๐ - โปรดเกล้าฯ ให้เป็นนายทหารพิเศษประจำกรมทหารราบที่ ๑ มหาดเล็กรักษาพระองค์ และประจำกรมทหารม้าที่ ๑ รักษาพระองค์อีกหน่วยหนึ่ง
- พ.ศ. ๒๕๒๑ - มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้เป็นนายทหารพิเศษประจำกรมทหารราบที่ ๑ รักษาพระองค์
- พ.ศ. ๒๕๒๒ - เป็นประธานกรมคณะกรรมการข้าราชการทหารตามคำสั่งกระทรวงกลาโหม (เฉพาะ) ที่ ๑๔๙/๒๒
- พ.ศ. ๒๕๒๒ - เป็นกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิในคณะกรรมการนโยบายการขนส่งทางบกตามราชกิจจานุเบกษาฉบับพิเศษ ลงวันที่ ๑๙ ตุลาคม ๒๕๒๒
- พ.ศ. ๒๕๒๓ - เป็นกรรมการของการท่าเรือแห่งประเทศไทย ตามประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี ๗ มกราคม ๒๕๒๓

- พ.ศ. ๒๕๒๓ - ประธานกรรมการพิจารณาแยกศทหารออกจาก  
อัตราเงินเดือน คำสั่งกระทรวงกลาโหม ๒๔ มีนาคม  
๒๕๒๓
- พ.ศ. ๒๕๒๓ - เป็นรองประธานกรรมการพิจารณาช่วยเหลือ  
ทหารผ่านศึก พิการที่ไร้ความสามารถ  
คำสั่งกระทรวงกลาโหม ๓ เมษายน ๒๕๒๓

### ตำแหน่งทางการเมือง

- พ.ศ.๒๕๑๔ - ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่ง  
วุฒิสมาชิก
- พ.ศ.๒๕๑๕ - โปรดเกล้าฯ ให้ดำรงตำแหน่งสมาชิกนิตិบัญญัติ  
แห่งชาติ
- พ.ศ.๒๕๑๖ - โปรดเกล้าฯ ให้ดำรงตำแหน่งสมาชิกสมัชชาแห่งชาติ
- พ.ศ.๒๕๑๙ - โปรดเกล้าฯ ให้ดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาปฏิรูป  
การปกครองแผ่นดิน
- พ.ศ.๒๕๒๐ - โปรดเกล้าฯ ให้ดำรงตำแหน่งสมาชิกสภานิติบัญญัติ  
แห่งชาติ
- พ.ศ.๒๕๒๒ - โปรดเกล้าฯ ให้ดำรงตำแหน่งวุฒิสมาชิก  
(จำนวนทั้งหมด ๒๒๕ คน พลเอกสิทธิ จิโรจน์  
หมายเลข ๑๘๗)
- ๑๗ เมษายน ๒๕๒๔ ครบกำหนด ๒ ปี มีการจับ  
ฉลากออก ๗๕ คน พลเอกสิทธิ จิโรจน์อยู่ต่อ

- ๑๕ เมษายน ๒๕๒๖ จับฉลากออก ๗๕ คน พลเอก สิทธิ จิรโรจน์ อยู่ต่อจน เมษายน ๒๕๒๘ ครบวาระ ๖ ปี
- พ.ศ.๒๕๒๔ - ( ๒๔ มิถุนายน ) - พ.ศ. ๒๕๒๙ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ๒ สมัย ในรัฐบาล พลเอกเปรม ติณสูลานนท์
- พ.ศ.๒๕๒๘ - โปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งวุฒิสมาชิก พล.อ. สิทธิ หมายเลข ๕๙ อยู่จนครบวาระ ๖ ปี ๒๕๓๔
- พ.ศ.๒๕๓๔ - ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งสมาชิกสภานิติบัญญัติ (๑ปี)
- พ.ศ.๒๕๓๕ - (๒๒ มีนาคม) ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งวุฒิสมาชิกมีกำหนด ๔ ปี พล.อ. สิทธิ จิรโรจน์ หมายเลข ๒๑๙ นายอุกฤษ มงคลนาวิน เป็น ประธานสภา
- พ.ศ.๒๕๓๙ - (๒๒ มีนาคม) ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งวุฒิสมาชิก มีกำหนด ๔ ปี พล.อ. สิทธิ จิรโรจน์ หมายเลข ๒๐๗ นายมีชัย ฤชุพันธ์ เป็น ประธานสภา (ครบกำหนด ๒๒ มีนาคม ๒๕๔๓) พันหน้าที่อายุ ๘๐ ปี

## เครื่องราชอิสริยาภรณ์ที่ได้รับพระราชทาน

๔ ธันวาคม ๒๔๙๑	จัตุรตถาภรณ์มงกุฎไทย
๘ ธันวาคม ๒๔๙๖	จักรมาลา
๑๘ พฤศจิกายน ๒๔๙๖	จัตุรตถาภรณ์ช้างเผือก
๕ ธันวาคม ๒๕๐๐	ตริตาภรณ์มงกุฎไทย
๕ ธันวาคม ๒๕๐๔	ตริตาภรณ์ช้างเผือก
๕ ธันวาคม ๒๕๐๖	ทิวติยาภรณ์มงกุฎไทย
๕ ธันวาคม ๒๕๐๘	ทิวติยาภรณ์ช้างเผือก
๕ ธันวาคม ๒๕๑๐	ประถมมาภรณ์มงกุฎไทย
๓ ตุลาคม ๒๕๑๑	เหรียญราชการชายแดน
๖ ธันวาคม ๒๕๑๒	เหรียญชัยสมรภูมิ
๕ ธันวาคม ๒๕๑๓	ประถมมาภรณ์ช้างเผือก
ธันวาคม ๒๕๑๓	เหรียญพิทักษ์เสรีชน ชั้น ๒
๒ ตุลาคม ๒๕๑๔	เหรียญรัตนาภรณ์ชั้นที่ ๓
ธันวาคม ๒๕๑๖	ตติยจุลจอมเกล้าพิเศษ
๕ ธันวาคม ๒๕๑๗	มหาวชิรมงกุฎ
๕ พฤษภาคม ๒๕๒๑	ตติยจุลจอมเกล้า
๒ สิงหาคม ๒๕๒๑	เหรียญพิทักษ์เสรีชน ชั้นที่ ๑
๕ พฤษภาคม ๒๕๒๒	ตติยจุลจอมเกล้าพิเศษ

## รางวัลเกียรติยศที่ได้รับยกย่องจากสถาบันและมูลนิธิบางส่วน

พลเอกสิทธิ จิโรจน์ เป็นข้าราชการทหารที่ซื่อสัตย์ต่อแผ่นดินจงรักภักดีต่อราชบัลลังก์และประสบความสำเร็จในชีวิตราชการมาโดยลำดับ ตั้งแต่ดำรงตำแหน่งผู้บังคับหมวด กองพันทหารราบที่ ๔๐ จนถึง ปลัดกระทรวงกลาโหม ท่านรักความเป็นธรรม ดำรงตนอยู่ในพรหมวิหาร ๔ เป็นที่รักนับถือของผู้ใต้บังคับบัญชาและผู้ใกล้ชิด เป็นที่ไว้วางใจของผู้บังคับบัญชา เป็นหัวหน้าครอบครัวที่ดีและเป็นหลักชัยอันน่าภาคภูมิใจของครอบครัวมาโดยตลอด เมื่อเกษียณอายุราชการท่านได้รับพระมหากรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ให้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย เพื่อแก้ไขปัญหาที่สะสมมานานให้ทุเลาเบาบางลง จนผลงานปรากฏชัดต่อสังคม สื่อมวลชนและประชาชน

เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๕ ศูนย์พัฒนาบุคลากร ร่วมกับสถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้สำรวจประชามติ เพื่อคัดเลือกบุคคลที่ได้เสียสละมุ่งมั่นทำประโยชน์ที่ได้ผลอันสูงเด่นให้กับประเทศชาติ เพื่อเป็น “บุคคลแห่งปี” ซึ่ง พลเอกสิทธิ จิโรจน์ นับเป็นบุคคลแรกที่ได้รับการตัดสินใจให้เป็นบุคคลแห่งปี ทั้งนี้เพื่อเป็นแบบอย่างของผู้ที่เกิดมาเพื่อสร้างสรรค์สันติสุขและความเป็นธรรม เป็นแบบอย่างของผู้เสียสละความสุขและสบาย สวัสดิภาพส่วนตัวและครอบครัว เพื่อดำรงไว้ซึ่งความถูกต้องดีงามเป็นแบบอย่างของผู้กล้าใช้อำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย กล้าตัดสินใจกล้าลงมือกระทำการที่ขัดต่อประโยชน์ของคนกลุ่มน้อย เพื่อความผาสุกของคนส่วนใหญ่ กล้าทวนกระแสคลื่นแห่งความชั่วร้ายในสังคม ฟาดฟันแหล่ง

อบายมุข ขจัดผู้ทุจริตคิดมิชอบในวงราชการ โดยไม่หวั่นเกรงอันตรายและ  
อิทธิพล ตลอดจนเป็นแบบอย่างของผู้ที่มีจุดยืนที่แน่วแน่อยู่ข้างผลประโยชน์  
ของประชาชน และความสงบสุขของสังคม การมอบรางวัลเกียรติยศได้  
จัดขึ้น ณ โรงแรมนารายณ์ เมื่อวันที่ ๒๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๒๕ โดยมี  
ฯพณฯ ศาสตราจารย์ สัญญา ธรรมศักดิ์ ประธานองคมนตรี เป็นผู้มอบ  
รางวัลเกียรติยศ **“บุคคลแห่งปี”** ในครั้งนั้น

ต่อมาเมื่อเข้ารับงานตำแหน่งประธานคณะกรรมการตรวจสอบ  
ทรัพย์สินของสภารักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ ใน พ.ศ. ๒๕๓๔ กอง  
อำนาจการและกองบรรณาธิการของ นิตยสารหลักไทย ได้มอบโล่รางวัล  
**“บุคคลแห่งปี ๒๕๓๔”** เมื่อวันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๓๕ และในเดือน  
ถัดมา คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบ  
ในวงราชการพิจารณาเห็นว่า พลเอกสิทธิ จิรโรจน์ ได้ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความ  
ซื่อตรง ยุติธรรม สุจริตจริงใจ ไม่มีอคติลำเอียงว่าเป็นพรรคพวก  
เพื่อนพ้อง และมีความเด็ดเดี่ยวจริงจัง ยังผลให้ภาระหน้าที่ในความ  
รับผิดชอบสำเร็จลุล่วงไปด้วยดีตลอดมา จึงได้มีมติเป็นเอกฉันท์ที่จะ  
ประกาศเกียรติคุณยกย่องให้เป็นผู้ประพฤติดนชอบด้วยความซื่อสัตย์สุจริต  
ซึ่งสมควรเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ชนรุ่นหลังสืบไป ทั้งยังได้เรียน ฯพณฯ นาย  
อาพันธ์ ปันญารชุน นายกรัฐมนตรี ขณะนั้นเป็นผู้มอบ **“โล่เชิดชูเกียรติ”**  
ในวันคล้ายวันก่อตั้งสำนักงาน ป.ป.ป (๓ มีนาคม ๒๕๓๕)

ในปลายปี พ.ศ. ๒๕๓๕ มูลนิธิภูมิพลโลกิย ได้นำความกราบทูล  
สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี ว่า  
พลเอกสิทธิ จิรโรจน์ เป็นผู้ที่ได้กระทำประโยชน์ไว้ในแผ่นดินมหาศาล  
และครองตนอยู่ในความซื่อตรงสุจริต ตลอดจนเป็นที่ยอมรับของสังคมในยุค  
ปัจจุบัน ซึ่งหาได้ยากยิ่ง ซึ่ง สมเด็จพระเจ้าฟ้าเพชรรัตนฯ ทรงมีพระราชดำริ

ว่า คุณสมบัติดังกล่าวของพลเอกสิทธิ จิรโรจน์ ต้องด้วยพระราชนิยมใน พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงได้พระราชทาน **เข็มพระนามย่อ พร. ประดับเพชร** เพื่อเป็นที่ระลึกถึงคุณความดี อันได้กระทำได้อย่างยิ่งใน ยามนี้

อย่างไรก็ตาม พลเอกสิทธิ จิรโรจน์ ก็มีได้ล้าพองใจต่อเกียรติอัน ยิ่งใหญ่ที่ได้รับเหล่านี้หากแต่ได้รักษาไว้เป็นอย่างดีที่สุด เพื่อให้สมกับความ กรุณาที่ได้รับพระราชทาน และได้รับมอบเพื่อเป็นศักดิ์ เป็นศรี ของตนเอง และวงศ์ตระกูลต่อไป คำขวัญของ ป.ป.ป ที่ว่า **"ศักดิ์ศรี มีค่า ยิ่งกว่าเงิน"** เป็นคำขวัญที่ประทับใจ พลเอกสิทธิ จิรโรจน์ เป็นอย่างมากเพราะตรงกับ อุทิศตน และได้ยึดถือมาโดยตลอด จนกระทั่งทุกวันนี้

### สิ่งที่ภูมิใจหลังเกษียณ

- เมื่อรับหน้าที่เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ได้ออก เยี่ยมเยียนราษฎรระดับ อำเภอ ตำบล บางอำเภอไปหลายครั้งเมื่อมีงาน เกี่ยวข้อง หรือปัญหา
- เยี่ยมสถานีตำรวจในกรุงเทพมหานครทุกสถานี และเยี่ยม กองบัญชาการตำรวจภูธรทุกแห่ง
- ย้ายตลาดนัดจากสนามหลวงไปสวนจตุจักร ได้รับทั้งช่อดอกไม้ และก้อนอิฐ แต่มีความภูมิใจที่เห็นสนามหลวงเป็นศรีสง่าของบ้านเมือง จัด พิธีต่าง ๆ งดงาม
- งดการแข่งม้าในวันนักชดถุกซ์ต่าง ๆ
- ให้สนามม้าทุกสนามมีการแข่งขันสัปดาห์ละหนึ่งวัน ผู้เข้าสนาม ม้าต้องแต่งกายสุภาพสวมรองเท้าสวม เพื่อกันคนอยากจนไปเล่นจนหมดตัว

ครอบครัวเดือดร้อน ทำให้พวกแท็กซี่บางคนละเลิกไปได้ ครอบครัวมีความสุข

- การไปสัมผัสกับประชาชน และร่วมแก้ปัญหา จนได้ฉายาว่า “อิคิวซัง”

- พร้อมทั้งจะให้สื่อมวลชนเข้าพบ และสัมภาษณ์ในปัญหาต่างๆ ของกระทรวงมหาดไทยซึ่งมีภาระบำบัดทุกข์ บำรุงสุขของประชาชน จนได้ชื่อว่า “สิทธิราษฎร์”

- ยึดมั่นในหลักการที่ สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ ประธานแก่นมมหาดไทยตลอดมา



# “เรื่องของพ่อ”

พจนานุกรม - นกขิม (ฉบับ. ๑)

หน้าว่าง

## คำนำ

“เรื่องของพ่อ” เป็นเรื่องที่เราถึงชีวิตของคุณพ่อของเรา... พลเอก สิทธิ จิรโรจน์ ซึ่งรวบรวมจากบทความที่คุณพ่อได้เขียนไว้ในหนังสือที่รวมเล่มหลายเล่มหลายวาระของท่าน คุณพ่อชอบเขียนหนังสือและจดบันทึกอย่างละเอียด คุณพ่อสามารถถ่ายทอดด้วยภาษาต่างๆ ตรงไปตรงมาตามวิสัยชายชาติทหารของคุณพ่อช่วยให้สามารถติดตามเรื่องราวต่างๆ ได้ชัดเจน “เรื่องของพ่อ” ได้มีการคัดเลือกบทความของคุณพ่อมาร้อยเรียงใหม่และกำหนดให้มีบทครบถ้วนบนเส้นทางผ่านของชีวิตคุณพ่อ ซึ่งจะสะท้อนให้เห็นถึงตัวตนของคุณพ่อในฐานะลูกชาวนาที่เป็นทหารอาชีพ ชีวิตทหารอาชีพของคุณพ่อที่ได้ยึดมั่นในหน้าที่ ความรับผิดชอบ การปฏิบัติตามคำสั่ง การรักษาเกียรติของตนเองและผู้อื่น คุณพ่อได้มีโอกาสรับใช้ประเทศชาติในการเป็นรัฐมนตรีมหาดไทยโดยความจำเป็นและการแต่งตั้ง เป็นรัฐมนตรีที่เคยผ่านงานราชการประจำมาตลอด ทำงานการเมืองแต่เพียงชื่อและตำแหน่ง คุณพ่อภาคภูมิใจในการทำงานเพื่อรับใช้แผ่นดิน ตลอดชีวิตของคุณพ่อท่านไม่ยอมสละความซื่อสัตย์ของตนเอง มีจิตวิญญาณและเลือดในกายที่เป็นทหารเข้มขันตลอด นอกจากนี้บทความหลายบทความของคุณพ่อสะท้อนให้เห็นถึงตัวท่านในแง่มุมอื่นเมื่อมองรอบตัว รวมทั้งที่ท่านต้องการฝากไว้หากจะต้องอำลาถิ่น

“เรื่องของพ่อ” เล่มนี้เป็นการร้อยเรียงความรักความผูกพันและความภาคภูมิใจที่คุณแม่ ลูกหลานและเหลนทุกคนมีต่อคุณพ่อ เรามีการประชุมโต๊ะเหลี่ยมตามธรรมเนียมของบ้านเพื่อวางกรอบและเค้าโครงของหนังสือ

หนังสือเล่มนี้ต้องเป็นหนังสือขนาดเล็กเป็นพ็อคเก็ตบุ๊คเพราะคุณพ่อชอบหนังสือเล่มขนาดนี้ บทความของคุณพ่อที่คัดเลือกมาจะต้องจัดพิมพ์เหมือนเดิมทุกประการตามสำนวนเดิม การสะกดตัวและการเว้นวรรคเหมือนที่คุณพ่อเขียนไว้ คุณแม่ที่คุณพ่อยกย่องว่าเป็นคู่ทุกข์คู่ยากรับหน้าที่เป็นที่ปรึกษากองบรรณาธิการ จำเป็นบรรณาธิการอำนวยการดูแลเรื่องการจัดเตรียมและพิมพ์ต้นฉบับร่วมกับหลานโบว์เป็นผู้ช่วยบรรณาธิการอำนวยการ เจ๊อัยเป็นกองบรรณาธิการโดยจัดหาข้อมูลและภาพประกอบเรื่องตลอดจนเขียนบทความบางส่วน ปู่เป็นฝ่ายภาพร่วมกับหลานปองและหลานห้อง (ยุวณัฐฐา) จัดทำภาพประกอบเรื่อง จี๊ดและหลานแจ่มเป็นฝ่ายศิลป์ออกแบบหนังสือตลอดจนหน้าปกและรองในปก หลานเจนทำหน้าที่เป็นเลขากองบรรณาธิการและพิสูจน์อักษร อ้อยทำหน้าที่เป็นฝ่ายประสานงานส่วนต่อ หลานเต็มและหลานจอมเป็นฝ่ายสนับสนุนร่วมกับหลานป๊อบและหลานปุ่น ทุกเวลาที่ทำหนังสือเล่มนี้ทำให้พวกเรามีความสุขคิดถึงคุณพ่อเหมือนกับคุณพ่ออยู่กับพวกเราตลอดเวลา



# สารบัญ “เรื่องของพ่อ”

หน้า

## บทที่ ๑ บนเส้นทางผ่านของชีวิต

- คำมั่นสัญญา..... ๑
- ก่อนจะถึงวันนี้..... ๑๖
- ชีวิตบั้นปลาย..... ๒๑

## บทที่ ๒ ชีวิตทหารอาชีพ

- ราชของครักษ์..... ๓๗
- พระ..... ๔๒
- เสนาธิการ..... ๔๗
- บ้าน..... ๕๔
- ผู้เดินเฉียดเก้าอี้ ผบ.ทบ..... ๖๐
- ศปก.ทบ. .... ๖๖
- ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ ..... ๗๒
- สรุปร ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ ..... ๗๘
- ผากให้คิด..... ๘๔
- ควรจะยืนตรงไหน..... ๘๗
- กองทัพและทหารมิใช่องค์กรเอกชน..... ๙๑
- การตบเท้า..... ๙๔
- การเมืองงง ทหารงัน..... ๙๖
- เครื่องแบบทหาร สวมได้ ถอดได้..... ๙๙

- อัมพาท..... ๑๐๓
- หลอน..... ๑๐๗
- ขอพูดกับทหาร..... ๑๑๑

### บทที่ ๓ ฉันทมาจากการแต่งตั้ง

- รัฐมนตรี..... ๑๑๗
- เดินเครื่อง..... ๑๒๒
- ชีวิตใหม่..... ๑๒๘
- บรณชยนต์เก่าๆ..... ๑๓๑
- แบ่งงาน..... ๑๓๖
- คนมหาดไทย..... ๑๔๑
- ลองซอง..... ๑๔๖
- ลาดตระเวนภายใน..... ๑๕๑
- สำนักงานเลขานุการรัฐมนตรี..... ๑๕๖
- การประชุม..... ๑๖๑
- การประชุมการเมือง..... ๑๖๗
- ขนบธรรมเนียม..... ๑๗๒
- สัมผัสประชาชน..... ๑๗๗
- ตระเวนกรุงเทพฯ..... ๑๘๒
- ยิ่งย่ำต่อไปในกรุงเทพฯ..... ๑๘๘
- เยือนส่วนภูมิภาค..... ๑๙๓
- สนามหลวง..... ๑๙๙
- ปราบอาชญากรรม..... ๒๐๔

- ประสานงาน..... ๒๐๙
- คำกล่าวพลเอกสิทธิ จิรโรจน์..... ๒๑๔
- นักการเมืองจำเป็น..... ๒๒๐
- ภาพลวงตา..... ๒๒๕
- ถอดหัวโชน..... ๒๓๐
- วันสุดท้าย..... ๒๓๕
- บทสุดท้าย..... ๒๔๐

#### บทที่ ๔ คตส. ภาวะที่ยากจะเข้าใจ

- ขึ้นต้นเป็นมะลิซ้อน พอแตกใบอ่อนเป็นมะลิลา... ๒๔๕
- คนดีของกองทัพ..... ๒๕๐
- สิ่งสะท้อนใจ..... ๒๕๔
- แด่ทหารด้วยใจ..... ๒๕๘
- ชีวิตนี้ช่างเหนื่อยนัก..... ๒๖๐

#### บทที่ ๕ เกียรติจากบุคคลอื่น

- บุคคลแห่งปี..... ๒๖๕
- คำประกาศเกียรติคุณสดุดียกย่อง “บุคคลแห่งปี” ๒๗๐
- เกียรติแห่งชีวิต..... ๒๗๘
- มุลนิธิภูมิพลโลกขุ..... ๒๘๑
- ส.ค.ส. ฉบับนี้มีความหมาย..... ๒๘๓

#### บทที่ ๖ มองรอบตัว

- เกษียณ..... ๒๘๕
- บ้านของเรา..... ๒๙๑

- ผมชอบเขียนหนังสือ..... ๒๙๓
- เยือนเซนได..... ๓๐๐
- ผมไม่ใช่พนักงานเมือง..... ๓๐๕
- ผันว่าจะดี..... ๓๑๐
- การเมืองเรื่องปวดร้าว..... ๓๑๔
- ประชาธิปไตยแบบไทย-ไทย..... ๓๑๘
- ทบทวนอดีตเพื่ออนาคต..... ๓๒๓
- เรื่องธรรมดา..... ๓๒๗
- การใช้กำลัง..... ๓๓๑
- ล่องใต้สู่ความหวังใหม่..... ๓๓๖

### บทที่ ๗ บทสัมภาษณ์

- อดีตซีพีปัจจุบัน ..... ๓๔๑
- บทสัมภาษณ์พลเอกสิทธิ จิรโรจน์ โดย  
พ.อ. รณชัย ศรีสุวรรณนท์..... ๓๕๗

### บทที่ ๘ ฝากไว้หากจะต้องอำลากัน

- เกร็ดของศักดิ์ศรี..... ๓๗๓
- การค้นหาความ (มุ่ง) หมายถึง..... ๓๗๗
- ทำให้ดีที่สุดในวันนี้..... ๓๘๐
- คำพูดของ “คน” ..... ๓๘๕
- ความเป็นผู้ใหญ่..... ๓๘๙
- ไม่รู้เขา ไม่รู้เรา..... ๓๙๓
- อำนาจในลักษณะประชาธิปไตย..... ๓๙๕

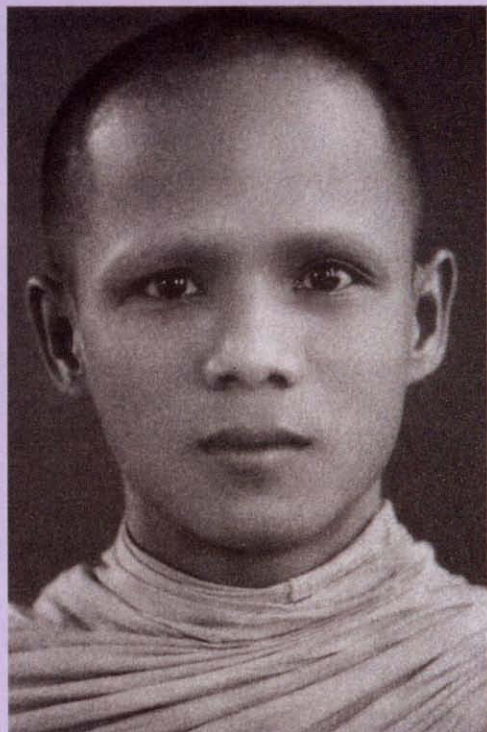
- เอกภาพ..... ๓๙๙
- ชีวิตคนชีวิตชาติ..... ๔๐๓
- ทำความเข้าใจให้ถูก..... ๔๐๗
- รายการหนังสือของพ่อ-พลเอก สิทธิ จิรโรจน์..... ๔๑๑



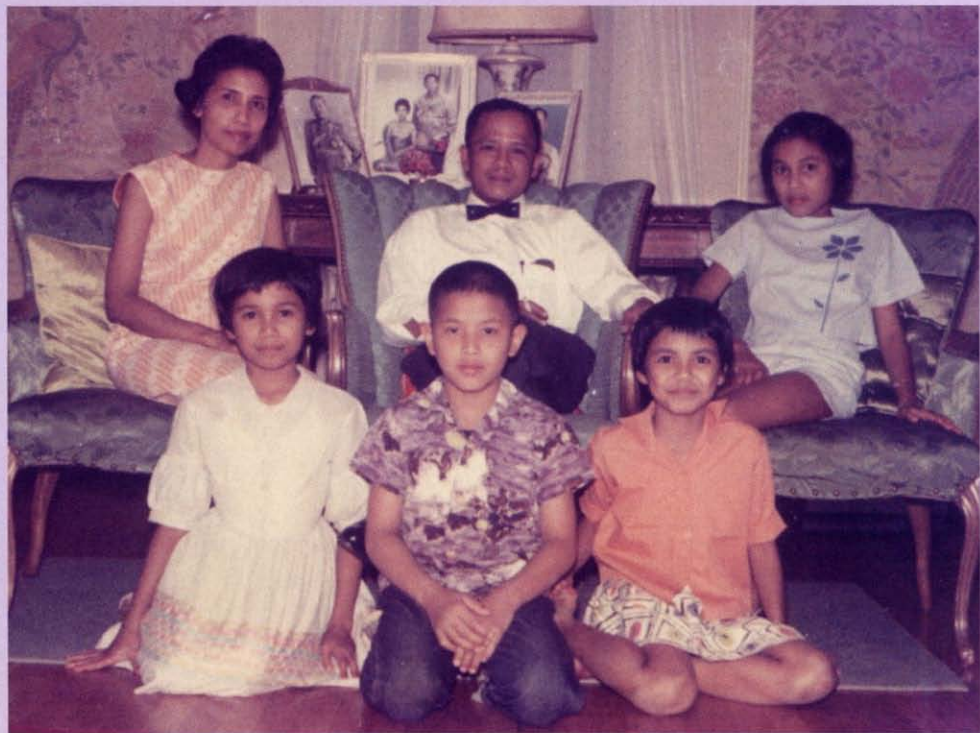
หน้าว่าง



บนเส้นทางผ่านของชีวิต

















## คำมั่นสัญญา

**ผมชื่อ “สิทธิ”** ตามที่แม่เล่าว่า ตาตั้งให้ เพราะตาชื่อ “สน” ยายชื่อ “แส” และแม่ชื่อ “สร้อย” สายสกุลข้างคุณตานี้ ตั้งชื่อลูกหลานเป็นอักษร “ส” ทั้งนั้น

เช่น ลูกชายคนโตของตา (พี่ชายของแม่ และเป็นลุงของผม) ชื่อ “สอน” พอมีลูกก็ตั้งชื่อว่า “สิน” “สม” “สอย” “เสรีฐ” และ “สาท” ตามลำดับ

ส่วนสายสกุลข้างคุณปู่ ซึ่งชื่อ “สาย” มีผมกับน้องที่ชื่อ “สิทธิ” และ “สันต์” นอกนั้น ไม่ชื่อตัว “ส” คงจะเป็นว่า เมื่อผมเกิดนั้น ตายังมีชีวิตอยู่ ส่วนปู่และพ่อของผมนั้นคงจะคิดหักเหไปจากประเพณีตั้งชื่ออย่างนั้น คงตั้งกันตามสบายเท่าที่เห็นว่าไพเราะและมีความหมายดี ๆ เข้าไว้เป็นพอ

ย่าของผมชื่อ “คราม” จำได้ว่าตัวเล็กนิดเดียว ไม่เห็นจะน่าขามเกรงตรงไหน แต่ก็รู้สึกว่าคุณน่าดูเหมือนกัน

นามสกุลเดิมของผม ว่า “รอดจัน” ทราบจากพ่อว่า มาจากชื่อของปู่ทวดและย่าทวด แต่คนไหนจะชื่อ “รอด” หรือ ชื่อ “จัน” ก็จำไม่ได้แล้ว ที่ค่อนข้างจะเจ็บใจก็ตรงที่เพื่อน ๆ มันเรียกว่า “ไอ้สิทธิติดจัน” ความรู้สึกนี้กินใจมานาน เมื่อออกรับราชการแล้ว จึงปรึกษากับพ่อ ซึ่งมีนามว่า “ทองดี” (และต่อมาท่านก็เปลี่ยนชื่อเป็น “สกล”) ขออนุญาตเปลี่ยนนามสกุลเป็น “จิรโรจน์” พ่อก็ไปหารือกับพี่น้องสายของพ่อ บางท่านก็ยอมให้เปลี่ยน บางท่านก็ไม่ยอม เมื่อรวมเสียงข้างมากแล้วคำสั่งก็อนุมัติลงไปถึงผมซึ่งรับราชการอยู่ที่จังหวัดตรัง ก่อนจะย้ายกลับมาที่โรงเรียน



นายร้อยทหารบก ผมก็ทำคำร้องขอเปลี่ยนนามสกุลที่อำเภอเมืองตรัง  
คำอนุญาตตกมาถึงที่กรุงเทพฯ เข้าปลายปี ๒๔๘๖ ประกาศเป็นแจ้งความ  
ทหารบก ลง ๑๖ ธันวาคม ๒๔๘๖ ในขณะที่ผมติดยศเป็น “ร้อยโท” ไป  
หมด ๆ จึงกลายเป็น “สิทธิ จิรโรจน์” โดยสมบูรณ์มานับแต่บัดนั้น

ผมเกิดเมื่อวันอาทิตย์ ๒๕ เมษายน พ.ศ. ๒๔๖๓ ขึ้น ๘ ค่ำ เดือน ๖  
ปีวอก (ซึ่งไม่ทราบว่าเป็นลิงประเภทไหน สีอะไร) เวลาตกฟากไม่มีใคร  
จดไว้ รู้จากแม่ว่า ตรงกับเวลาที่พระวัดรางบัวพายเรือมาบิณฑบาตถึงบ้าน  
พอดี ก็กะเอาว่า คงจะราว ๆ ๗ โมงเช้า อาจจะเกินหรือหย่อนไม่มากกว่า  
๓๐ นาที ผมก็ใช้เวลาโดยประมาณนี้ผูกดวงเวลาดูหมอลอยู่เรื่อยมา

คำว่า “ตกฟาก” นี้เข้าใจว่าคงเป็น “ฟาก” จริง ๆ เพราะบ้านที่  
ผมเกิดตอนนั้น ปลูกเป็นกระต้อบหลังยาว ๆ อยู่ท้ายชนัดสวน พื้นเป็นฟาก  
ไม้ไผ่ ฝาบ้านและหลังคาบ้านเป็นจาก อาคารอย่างนั้นไม่มีโอกาสที่เรียกว่า  
เกิดในเรือนฝากระดาน คิดแล้วก็เข้าใจตัวเองว่าเป็น “พลเอก” ได้อย่างไร

ฐานะของเราพ่อ แม่ ลูก ตระกูล “รอดจัน” ขณะนั้นจึงยากจน  
มาก ๆ ตาให้สวนแม่ ๑ ไร่ เนื้อที่ราว ๒ ไร่ มีหมาก มะพร้าว ส้มโอ  
ส้มเขียวหวาน และไม้ผลอื่น ๆ ประปราย ในท้องร่องก็มีปลา มีกุ้ง มีผักบุ้ง  
ผักกะเฉด ทั้งหมดแม่เป็นคนจัดการเก็บกินและเก็บขาย พายเรือไปขายถึง  
วัดจอมทองบ้าง วัดบางแคบ้าง บางวันก็พายไปขายถึงหนองแสม เมื่อยัง  
ไม่ได้เข้าโรงเรียน ผมเป็นลูกคนโต ก็มักจะไปกับแม่ นั่งหัวเรือจำเอา ๆ

พ่อไปทำงานที่อำเภอภาชีเจริญ เป็นเสมียนเงินเดือน เดือนละ ๑๖  
บาท แล้วขยับขึ้นไปเรื่อย ๆ ปีละ ๒ บาท นี่ก็แสดงว่าเทือกเถาของผมก็เป็น  
ข้าราชการมหาดไทยมาแต่บัดนั้น ก็สมควรอยู่หรือที่ผมกลายเป็น  
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ทั้ง ๆ ที่มีได้เป็นสิ่งที่ดำสิงห์แดงกับใคร  
เขา



แม่ผมมีอาชีพอีกอย่าง คือเย็บขอบชาย จำได้ว่าแม่มีฝีมือและมีเข็มตีมากในการเย็บขอบ นั้งหลังซดหลังแข็งทั้งกลางวันและกลางคืน เราไม่มีตะเกียงเจ้าพายุเหมือนคนอื่นเขา ก็ใช้ตะเกียงกระป๋องน้ำมันก๊าดและตะเกียงโคมรั้วถึงจะมืด ๆ มืด ๆ แม่ก็เย็บขอบได้ด้วยความชำนาญ

แม่เก่งอีกอย่างคือการปั่นปายต้นไม้ แม่ขึ้นมะพร้าว ขึ้นหมาก ขึ้นมะม่วง เรื่องต้นไม้แม่เป็นคนผูกขาด ขณะที่ท้องโย้เพราะมีน้องอยู่ในท้อง แม่ก็ปั่นปายได้อย่างคล่องแคล่ว ส่วนพ่อผมไม่ค่อยเอาไหน เพราะเป็นข้าราชการเสียแล้ว จึงรับงานบนพื้นดิน (คือถางหญ้า) และในท้องร่อง (คือลอกท้องร่อง โภยดินขึ้นมาบนร่องสวน) ก็นับว่าแบ่งงานกันทำ หากเป็นงานจับกุ้ง จับปลา แม่รับผิดชอบเองเพื่อมิให้รายได้กระจายไปสู่มือพ่อหรือมือใคร

ผมก็ช่วยแม่หารายได้และอาหารประจำวัน ด้วยการ “ปักเบ็ด” ตามสวนและคลองต่าง ๆ ไกล่เคียง สมัยนั้นเจ้าของเขาไม่ถือกัน ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว ใครเก็บเอาหาเขาก็ได้ ได้ปลาติดเบ็ดมาสักตัวสองตัวก็โยโย่หัว เพราะจะไม่อดตายแล้ว เมื่อเด็กผมทำบาปมากพอใช้ แต่เมื่อโตแล้วผมก็เลิกไม่ทำอีก

ผมเป็นลูกแม่มากกว่าลูกพ่อ เพราะอยู่ใกล้ชิดกับแม่และช่วยเหลือแม่มากในการทำงานบ้าน เข้าเย็นก็เข้าครัว งานหลักคือการหุงข้าวและช่วยตำน้ำพริก กวาดถูบ้าน ดายหญ้าในสวน และขึ้นหมากขึ้นมะพร้าว ดูไปแม่อีกรักผมมากตามภาษิตว่า “รักลูกให้ตี” ไม่เรียกว่าแม่เหวี่ยงและหวดครั้งใดก็เจ็บครั้งนั้น พร้อมกับมีเสียงล่ำทับว่า “อย่าร้องนะ” ส่วนมากผมถูกแม่ตีเพราะความชน และอ่านหนังสือไม่จำผิด ๆ ถูก ๆ แม่ผมเฮี้ยบมาก แต่พ่อเฮี้ยบยิ่งกว่าและตีเจ็บกว่า

แม่ตายเมื่อผมยังเป็นร้อยตรีอยู่ที่เมืองตรัง ทราบข่าวก็ร้องไห้เสียเป็นวั๊กเป็นเวอร์ จะกลับก็ไม่ได้ เพราะไม่มีค่ารถไฟ ส่วนพ่อนั้นตายเมื่อผม





บังคับเอาเอง และสุดท้ายป่านเสียแล้ว

คิดเสียว่า สมหวัง ๓ คน ผิดหวัง ๑ คน ก็ได้กำไรแล้ว

ผมสอนลูกทุกคนตั้งแต่ยังเล็ก ๆ ว่า พ่อเคยจน แม่เคยรวย แต่เมื่อพ่อกับแม่มารวมชีวิตกันแล้ว เรากลายเป็นคนจนทั้งสองคน พ่อและแม่มีทรัพย์สินสมบัติให้สร้างเนื้อสร้างตัวไปมากกว่าการให้การศึกษา ทุกคนต้องพากเพียรเล่าเรียน ต้องขยัน ต้องประพฤติตนดีและอยู่ในโอวาท ข้อสำคัญต้องรักษาเกียรติของความเป็นลูกพ่อแม่ที่เฉอญมีหน้ามีตาในสังคม ลูกต้องศึกษาให้ได้ปริญญาตรีจากภายในประเทศ ส่วนการไปทำปริญญาสูงขึ้นในต่างประเทศนั้น พ่อไม่มีเงินส่งให้ ลูกจะต้องสอบแข่งขันกับผู้อื่นเพื่อรับทุนการศึกษาเอาเอง ลูกผู้หญิงเขาต่างทำได้ตามที่พ่อแม่หวัง ยกเว้นลูกชายคนเดียว จะว่าเป็นกรรม ก็เป็นกรรม ซึ่งไม่ทราบเหมือนกันว่าได้สร้างกรรมอันใดไว้แต่ปางไหน

ผมเป็นคนบวชเรียนแล้ว เมื่อ ๒๐ กรกฎาคม ๒๔๙๑ เป็นเวลา ๑ พรรษาเต็ม จึงพอจะมีศีลมีธรรมติดกายติดใจอยู่บ้าง จะทำอะไรก็ต้องคิดและเตือนสติตนเองไว้ว่าต้องพึงศีลพึงธรรมเอาไว้ ใช้หลักคุณธรรมเป็นหลักของชีวิตและงาน ชื่อจนเชื่อเข้าไว้จนเอาดีได้ แต่ก็เอาร่ำรวยไม่ได้ทุกวันนี้จึงมีความสุขด้วยความจน

ใครเลยจะคิดว่า เด็กกะโปโลห้องแห้งและชุกชนเหมือนทโมนไพรอย่างผมนี้ จะเติบโตยืนยาวมาจนอายุ ๗๑ ปี ครบรอบ ๗๐ ปีเต็มในวันนี้

ผมเข้าเรียนที่โรงเรียนประถมวัดรางบัว เมื่ออายุ ๗ ขวบ หลังจากที่อ่านเขียนได้บ้างแล้วจากการเคี้ยวเชิญของแม่ การไปโรงเรียนนั้นสนุกมาก เดินวิ่งไปตามหัวขนดสวนด้วยเท้าเปล่า เล่นกันบ้าง ตะโกนกันบ้างตามประสาเด็กรุ่นเดียวกันหลายคน ถ้าวันใดฝนตก ก็จะมอมแมมมากหน่อย เรียนอยู่ ๓ ปีจบชั้นประถมปีที่ ๓ แล้วไปต่อชั้นมัธยม ๑-๔ ที่โรงเรียน



มัธยมวัดนวลนรดิศ ที่ปากคลองภาษีเจริญ การไปโรงเรียนมัธยมตอนแรก ๆ ผูกเรือจ้างเป็นรายเดือน พอเริ่มเรียนชั้นกลางและชั้นสูงจึงไปเรือเมล์ซึ่งมีวิ่งเป็นประจำ

เมื่ออยู่ชั้นประถม ดูเหมือนจะได้สแตงค์ไปโรงเรียนวันละ ๓ สแตงค์ บางวันไม่มีก็อดอาหารกลางวันจนเคย บางวันก็แอบไปหาหลวงอารีหลวงหน้าพอประทังความหิว ชีวิตก็ราบรื่นดีด้วยการมีกินบ้างไม่มีบ้าง เมื่อเข้าเรียนชั้นมัธยมปีที่ ๑-๖ ได้เบี้ยเลี้ยงวันละ ๕ สแตงค์บ้าง ๔ สแตงค์บ้าง พอขึ้นชั้น ๗-๘ จึงได้วันละ ๖ สแตงค์ บางวันก็หมด บางวันก็เหลือ สมัยนั้นเงิน ๑ สแตงค์มีค่ามากพอจะซื้อหาอะไรก็ได้ อย่างเร็วก็ได้ไอติมหลอด เป็นต้น

เมื่อเริ่มเรียนชั้นมัธยมต้องสวมรองเท้าผ้าใบแล้ว ตอนเรียนชั้นมัธยมต้นและมัธยมกลางก็ต้องหิ้วกระเป๋าหนังสือ พอขึ้นชั้นมัธยมปลายก็ใช้วิธีหอบหนังสือเป็นเล่ม ๆ หนา ๆ ใครเห็นก็รู้ล่ะว่า เราเป็นนักเรียน ม. ๗ และ ม. ๘ เสื้อกางเกงก็ต้องรีดเองอย่างเอี่ยมอ่อง ชักเริ่มรู้สึกว่าเป็นเด็กสาวคนไหนสวยไม่สวย, เนื้อนุ่มแตกตังเพียะ ๆ

โดยที่ว่าผมเป็นคนเรียนดี ขนาดเลขตัวเดียวโดยตลอด พ่อแม่จึงเบาใจและสอบผ่านด้วยดีทุกชั้น เคยได้รับรางวัลหมั้นเรียนเสียด้วย ปวดหัวตัวร้อนก็ต้องพยายามไปโรงเรียนโดยไม่ยอมขาดเรียน สมัยนั้นการสอบชั้นมัธยมปีที่ ๘ ถือภาษาไทยเป็นหลัก วิชาอื่นยังเป็นรอง ใครไม่ผ่านภาษาไทยร้อยละ ๕๐ ขึ้นไปก็ต้องถือว่าสอบตก ผมผ่านภาษาไทยมาได้ร้อยละ ๖๐ เศษ ๆ เพื่อน ๆ ตกภาษาไทยไปหลายคน ทำให้ต้องเรียนซ้ำชั้นอีกคนละปีสองปี

ผมเป็นคนผึ่งธน ๆ เห็นเครื่องแบบนักเรียนนายเรือนั้นสวยนัก พอจบชั้น ๘ ก็ไปสอบเข้าโรงเรียนนายเรือ กับเผื่อเหนียวไปสอบเข้าที่โรงเรียนนายร้อยทหารบกอีกด้วย โชคดีเพราะสอบตกโรงเรียนนายเรือ แต่สอบ



ได้ที่โรงเรียนนายร้อย ผมจึงกลายเป็นทหารบกด้วยประการฉะนี้ ถึงจะเสียใจบ้างแต่ก็ยังไม่ถึงกับผิดหวัง มาคิดถึงอีกที่ถ้าเป็นนายทหารเรือ ก็ไม่แน่ว่าจะเป็นพลเรือเอกหรือเปล่า อาจจะหัวทิ่มเสียตอนไหนก็ได้

ผมเพิ่งมารู้ตอนหลังเมื่อแต่งงานแล้วนี่เองว่า แฟนคนปัจจุบันของผม นั้น เขาชอบนักเรียนนายเรือมากกว่านักเรียนนายร้อย อาจเป็นเพราะว่าตอนนั้นเขายังไม่รู้จักนักเรียนนายร้อยสิทธิ รอดจันก็ได้

ผมสำเร็จการศึกษาชั้นมัธยมปีที่ ๘ แผนกวิทยาศาสตร์ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๐ แล้วเข้าเป็นนักเรียนนายร้อยทหารบก หมายเลขประจำตัว ๔๔๕๑ เมื่อ ๒ พ.ค. ๒๔๘๑ โดยที่อายุยังไม่ครบ ๑๗ ปี จึงยังมีได้ชั้นทะเบียนทหารเมื่ออยู่ที่ ๑ ก็เรียนหน้าที่ลูกแถวหรือพลทหาร พออยู่ที่ ๒ ได้รับการคัดเลือกเป็นครูฝึกนักเรียนนายร้อยชั้นปีที่ ๑ พอชั้นปีที่ ๓ ได้รับการแต่งตั้งเป็นผู้ช่วยผู้บังคับหมวด กินเงินเดือนเดือนละ ๑๒ บาท นับว่าโก้ไม่หยอกหากแต่เกิดสถานการณ์ก่อนสงครามอินโดจีน ผมจึงเรียนไม่ครบหลักสูตร ๓ ปี จำเป็นต้องออกรับราชการเป็นผู้บังคับหมวด ยศว่าที่ร้อยตรี เมื่อ ๑ สิงหาคม ๒๔๘๓ ตามหลักสูตรพิเศษรุ่นแรก และถูกส่งไปเป็นผู้บังคับหมวดกองพันทหารราบที่ ๔๐ (กองพันตั้งใหม่) ที่จังหวัดตรังนั้น

เมื่อออกรับราชการแล้ว ก็ถูกบังคับให้เตร็ดเตร่ไปที่นั่นที่นี้ ตำแหน่งนั้นตำแหน่งนี้ เข้าโรงเรียนบ้าง ไปอบรมหรือดูงานบ้าง ทั้งในประเทศและต่างประเทศ จะเล่าถึงชีวิตในวงการทหารนั้นคงไม่ค่อยดีส่วนใหญ่เขาถือว่าเป็นความลับทหารยอมมีวินัย ชอบใจหรือไม่ถูกใจหรือขัดใจกับใครบ้างเขาจะไม่นำมาพูดกัน เอาเป็นว่า ผมเป็นรองผู้บัญชาการทหารบก เมื่อ ๑ ต.ค. ๒๑ โยกไปเป็นปลัดกระทรวงกลาโหมเมื่อ ๑ ต.ค. ๒๒ แล้วปลดเกษียณที่นั่นเมื่อ ๓๐ ก.ย. ๒๓ รวมเวลารับราชการทหาร ๔๐ ปี เป็นการปลดตามวาระ มิใช่ปลดกลางอากาศ หรือปลดหลังการต่ออายุ



## ราชการ

เสริมไว้ตรงนี้เสียหน่อยว่า ตอนที่ไปดำรงตำแหน่งผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารบกที่อเมริกา ๓ ปี เขาบังคับให้เอภรรยาไปด้วย ภรรยาผมขอยืดเวลาให้ถึงเดือนเมษายนเพื่อสะดวกในการคิดคำนวณวันรับราชการ และรอให้ลูกทั้ง ๔ คน จบชั้นการศึกษาที่กำลังเรียนอยู่เสียก่อน เขาก็ไม่ยอม เรามีเวลาเตรียมตัว ๑ เดือน เพื่อเตรียมตัวเตรียมใจ เตรียมเครื่องแต่งตัว ดำเนินกรรมวิธีการลาออกของภรรยาและของลูก อายุราชการของภรรยา สิ้นสุด การศึกษาของลูกครึ่ง ๆ กลาง ๆ เพราะต้องออกกลางปี เมื่อกลับมาถึงเมืองไทย วันรับราชการของภรรยาเริ่มนับหนึ่งใหม่ ลูกต้องกลับมาเรียนซ้ำชั้น ชีวิตออกจะโกลาหลและสับสนมาก

แต่ต่อมาในสมัยหลังนี้ ถ้าภรรยารับราชการและต้องติดตามสามีไปอยู่ต่างประเทศ เขายอมให้มีวันรับราชการต่อเนื่องโดยถือว่า ระหว่างอยู่ในต่างประเทศก็ต้องทำงานเหมือนกัน จะไม่มีการติดชั้น และข้ายังมีเงินเดือนให้อีกด้วย ภรรยาและลูกของผมก็ช่วยไป กลับถึงบ้านแล้วไม่ได้อะไรเลย นอกจากประสบการณ์จากการเปิดหูเปิดตาและภาษาอีกนิดหน่อย

งานหลักของครอบครัวที่โหนคือการรับแขกและไปออกแขก ทุกคนในบ้านเหน็ดเหนื่อยกันทุกวัน แต่ละคนมีหน้าที่ไม่ว่าเด็กเล็กและผู้ใหญ่ ทำความสะอาดเตรียมและจัดทั้งในบ้านและหลังบ้านหน้าบ้าน ลูก ๆ ทุกคนจึงทำงานเป็นมาตั้งแต่บัดนั้น เพื่อช่วยเหลือพ่อแม่และผ่อนเบาภาระกลายเป็นคนที่รู้จักความรับผิดชอบมาแต่ยังเยาว์ ทั้งพ่อแม่และเขาต่างได้รับบทเรียนของการช่วยตัวเองด้วยราคาค่อนข้างแพงและเสียสละ ดีที่ว่าผมนำน้องสาวคนหนึ่งไปอยู่ด้วย มิฉะนั้นภรรยาของผมคงจะต้องถึงตายคาครัว

ผมสอนลูกทุกคนว่า นี่แหละคือชีวิตที่ต้องฝ่าฟัน เมื่อกลับมาถึงบ้านจะต้องฝ่าฟันมากยิ่งขึ้น ต้องเร่งศึกษาให้ทันเขา ต้องแข่งขันในการ



ทำงานเพื่อการได้แต่ทำให้สูงขึ้นอย่างมั่นคง เรามีคำมั่นสัญญาระหว่างกันว่า พ่อแม่จะมีหน้าที่ให้ ลูกต้องมีหน้าที่รับแล้วนำไปทำ เขาก็พยายามกระทำตามนั้น

ผมเป็นคนไม่มีบ้านในกรุงเทพฯ ๗ เลย อาศัยอยู่กับอ่าวมาตลอด ก่อนไปอยู่เมืองนอก ชื่อที่ผ่อนส่งไว้ ๑ แปลงเล็ก ๆ ที่ซอยมุกดา แดงสี่แยกเตาปูน เป็นความกรุณาของคุณแม่ยายที่ปลุกบ้านไว้ให้ในทีนั้น เมื่อกลับจากเมืองนอกก็เข้าอยู่อาศัยได้เลย เมื่อย้ายไปเป็นเจ้าของรถส่งกำลังบำรุงทหารบก ผมก็ขายบ้านและที่ดินนั้น เข้าไปอยู่บ้านรับรองที่อยู่ตรงข้ามสวนรื่นฤดี กลายเป็นคนไม่มีบ้านส่วนตัวไปอีกครึ่งหนึ่ง เพิ่งจะมีบ้านของตัวเองแท้ ๆ ที่ ๑/๐๒๘ ซอยริมพะเยา ๑ เมืองทองนิเวศน์ ถนนแจ้งวัฒนะ เขตบางเขน (ต่อมาเปลี่ยนเป็นเขตดอนเมือง) รหัสไปรษณีย์ ๑๐๒๑๐ เมื่อก่อนเกษียณอายุราชการปี ๒๓ เพียงสองสามเดือน

นี่คือชีวิตอันระหกระเหินของพลเอกคนหนึ่ง นอกราชการ และพันราชการ ซึ่งเมื่อลองสำรวจดูแล้ว ไม่มีใครเหมือนและไม่เหมือนใคร ถึงกระนั้นชีวิตก็ยังพอมีและพอสุข มีเกียรติสำหรับตนเองและภรรยาที่จะต้องอุ้มชูรักษาไว้ให้พอดี บ้านเนื้อที่ ๑ ไร่ สำหรับเรือน ๒ หลัง พ่อแม่กับลูกหญิงคนที่สองและสามี คือ เจ๊อ้อย และ อ้อย อยู่หลังหนึ่ง ลูกสาวคนโตกับสามี คือ จี๊ด และ ปู อยู่อีกหลังหนึ่ง ส่วนลูกสาวคนเล็กกับสามี คือ จำ และตอง แยกไปอยู่อีกหลังหนึ่งบนเนื้อที่ ๑๐๐ ตารางวา ห่างออกไปอีก ๓-๔ ซอย ขนาดเดินไปมาหาสู่กันได้ไม่เกิน ๑๐ นาที เป็นการอยู่อย่างเกาะกลุ่มไม่ทิ้งสภาพชนบท

วันดีคืนดี ก็มารวมกลุ่มกันในห้องรับแขกหรือโต๊ะกินข้าว เสมือนเป็นสโมสรนันทนาการเมืองและราชการประจำกันกลายเป็น

เมื่ออยู่ว่าง ๆ ไม่มีงานการทำ ผมก็ค้นดูหนังสือและลิ้นชักโต๊ะ



พบอนุทินเล่มหนึ่งของฉันทนันทน์ (จำ) ซึ่งเขียนให้พ่อในวาระคล้ายวันเกิดของพ่อ เมื่อ ๒๕ เมษายน ๒๕๑๒ ตอนเป็นพลตรี เจ้ากรมยุทธการทหารบก เห็นว่าเขาเขียนไว้ดี จึงขอคัดลอกมาแสดงไว้

ขึ้นต้นว่า “พ่อสุดที่รักคนเดียวของลูก”

“วันนี้เป็นวันครบรอบวันคล้ายวันเกิดของคุณพ่อเวียนมาบรรจบอีกครั้งหนึ่ง ลูกขออาราธนาคุณพระศรีรัตนตรัยพระแก้วมรกต หลวงพ่อมงคลบพิตร หลวงพ่อทวด พระสยามเทวาธิราช และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายในสากลโลก จงบันดาลให้คุณพ่อจงประสบแต่ความสุขความเจริญยิ่ง ๆ ขึ้น ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บใด ๆ อยู่เป็นมิ่งขวัญของลูกตราบชั่วกาลนาน

(เธอเขียนด้วยภาษาของเด็กและจิตใจบริสุทธิ์แบบเด็ก ๆ ซึ่งรักและปรารถนาดีต่อพ่อ)

ลูกไม่ทราบว่าจะซื้ออะไรมากราบเท้าคุณพ่อเนื่องในวาระนี้ ลูกจึงตัดสินใจได้ว่า ของขวัญที่ดีที่สุดชิ้นหนึ่งสำคัญมาก และคุณพ่อคงพอใจ คือ “คำสัญญา” ที่จะตั้งใจเรียนให้ดีที่สุดของลูก และการที่จะสร้างสรรค์ความเจริญให้แก่ตระกูลจิโรจน์ อันเป็นที่รักยิ่งของเรา

ทุกวันนี้ ลูกก็ได้ใช้ความพยายามอย่างที่สุดในการพาตัวของลูกเอง ไปสู่เป้าหมายของชีวิต ที่คุณพ่อและคุณแม่ได้ให้ไว้ และที่ลูกหวังใจไว้หลายครั้งที่ลูกหวนนึกถึงและท้อแท้หลายครั้งแล้วที่ลูกเกือบจะล้มเลิกความตั้งใจในการจะเป็นแพทย์ แต่แล้วลูกก็กลับใจได้ทุกครั้ง เมื่อนึกถึงความหวังของคุณพ่อและคุณแม่ที่ฝากไว้แก่ลูกและตระกูลของเรา ลูกทนไม่ได้ที่จะเห็นความผิดหวังของพระทั้งสององค์ และความผิดหวังของลูกเอง เพราะลูกตระหนักดีว่า ครั้งนี้ครั้งเดียวที่จะเป็นการชดใช้ตอบแทนพระคุณอันยิ่งใหญ่ของคุณแม่ ถึงแม้ว่าจะชดใช้ไม่หมด แต่ก็ใช่วิธีเดียวที่ดีที่สุดที่ลูกพึงทำ

(จำ เป็นลูกที่เรียนดีเรียนเก่งที่สุดในห้อง ที่สำคัญเป็นคนช่างคิด



อย่างมีเหตุผลและอุดมคติ แต่เธอก็ผิดหวังที่ไม่ได้เป็นแพทย์เหมือนดังที่พ่อตั้งใจไว้)

นับวันที่ลูกเติบโตขึ้นมา และได้ร่ำเรียนสูงขึ้นเรื่อย ลูกก็ตระหนักดีว่าชีวิตในอนาคตนั้นไม่ใช่ของที่จะพูดเล่นกันง่าย ๆ คิดอยากจะเป็นอะไรก็เป็นได้ง่าย ๆ และขณะนั้นลูกก็ได้เดินทางมาบนเส้นทางชีวิตซึ่งจะนำลูกไปสู่ความสำเร็จอันงดงาม ซึ่งคุณพ่อและคุณแม่ได้เบิกทางไว้ นี่แหละคือความภูมิใจของลูก คือพ่อและแม่ผู้มีคุณทั้งสองของลูกเป็นพ่อและแม่ที่ดีที่สุด พ่อและแม่ตั้งหน้าตั้งตาสร้างความเป็นปึกแผ่นให้ครอบครัวของเราและเพื่อลูกโดยไม่คำนึงถึงความเหนื่อยยากเลยแม้แต่น้อย

พ่อและแม่ได้วางแผนการในอนาคตให้ลูกทุกคนพยายามส่งเสริมและประคับประคองลูก ให้อยู่บนเส้นทางแห่งความสำเร็จที่เตรียมไว้ให้ ปัญหาด้านครอบครัวของเราไม่เคยเกิดและไม่เป็นอุปสรรคใด ๆ ต่อการเรียนของลูกเลย เพราะคุณพ่อเป็นผู้นำครอบครัวของเราที่ดีที่สุด ลูกมีอุปสรรคต่อการเรียนของลูกด้านเดียว คือจิตใจของลูก ลูกต้องยอมรับว่า ลูกมีจิตใจไม่หนักแน่น ไม่สมกับการเป็นลูกนายทหารเช่นพ่อ ลูกมักจะท้อแท้ในเรื่องการเรียนของลูกเสมอ แต่คุณพ่อมักจะมีคำพูดเตือนใจลูก ทำให้ลูกเกิดความมานะพยายามมากขึ้น และเกิดความมั่นใจในตัวเองเสมอ ด้วยคำพูดที่ว่า “พ่อเชื่อว่าเจ้าต้องทำได้ เจ้าต้องเรียนได้”

(จำเป็นเด็กช่างคิดและครุ่นคิดมาจนถึงบัดนี้ มากยิ่งกว่าพี่ของเธอทั้งสองคน แต่สิ่งที่ ๓ สาวของผมมีเหมือนกัน ก็คือความพยายามเอาชนะจากสติปัญญาอันน้อยเหมือนพ่อของเขา เขาจึงไม่ผิดหวังไปทั้งหมด และไม่ทำให้พ่อแม่ผิดหวังเลย)

คุณพ่อขา ลูกไม่ปรารถนาจะให้คุณพ่อหวังในตัวของคุณคนนีให้มากเกินไปลูกไม่ปรารถนาที่จะเป็นคนที่ทำให้คุณพ่อผิดหวัง ลูกปรารถนาที่จะ



ทำให้คุณพ่อคุณแม่ภูมิใจในตัวลูก นั่นแหละคือสิ่งที่ประเสริฐสุดสำหรับชีวิตของลูก แต่ลูกไม่อาจจะทราบว่าจะเวลานั้นจะมาถึงหรือไม่ กาลอนาคตเป็นสิ่งที่มนุษย์มองไม่เห็น แต่ลูกขอให้คุณพ่อมั่นใจได้ว่า ลูกกำลังได้ใช้ความพยายามอย่างที่สุด เพื่อให้เวลานั้นมาถึง เวลาที่ลูกจะมีโอกาสเรียนเป็นนายแพทย์ เพื่อคุณพ่อจะได้ภูมิใจในตัวลูกว่า อย่างน้อยลูกก็มีเลือดนักสู้เยี่ยงทหารเหมือนกันเหมือนคุณพ่อที่ไม่ท้อถอยในสิ่งใดง่าย ๆ คุณพ่อก็คงจะพูดเสมอว่า “ไม่มีสิ่งที่เราจะทำไม่ได้ หากเราพยายามอย่างเต็มที่และไม่ท้อถอย” ลูกยังจำได้ดี

(พ่อก็คงจำได้ดีในสิ่งที่พ่อเคยพูดกับตัวพ่อเอง เพราะพ่อก็คงไม่ประสบความสำเร็จในสิ่งที่มุ่งหวังเหมือนกัน บางทีความหวังก็เป็นสิ่งที่สูงสุดเอื้อมถึงอย่างเช่นตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบก แม้ได้ยึดไปจนสุดแขนแล้ว แม้ปลายนิ้วก็ได้สัมผัสถึง เลิกคิดถึงมันเสียเถอะ)

ถึงแม้ลูกจะไม่ได้เป็นนายแพทย์ดังใจหวัง ลูกก็ภูมิใจแล้วว่า ลูกได้ใช้ความสามารถและความพยายามอย่างสุดความสามารถแล้ว

คุณพ่อ ลูกไม่สามารถจะบรรยายความรักความภูมิใจของลูกในตัวคุณพ่อของคุณคนนี้ได้ มันเหมือนกับการเรียนเรขาคณิตของลูก ซึ่งลูกเรียนรู้ทฤษฎีทั้งหมด จนถึงเรียกว่าท่องจำได้ขึ้นใจก็ว่าได้ แต่นำมาประยุกต์ไม่ได้ ซึ่งลูกขณะนี้ไม่สามารถจะบรรยายความรู้สึกของลูกในใจให้คุณพ่อทราบได้แต่ขอให้คุณพ่อทราบไว้ว่า ลูกของคุณพ่อคนนี้รักและภูมิใจคุณพ่อกว่าใครในโลก

ปีนี้ (๒๕๑๒) ลูกจะมีอายุครบรอบ ๑๗ ปี ก็นับว่าโตพอสมควรของขวัญที่ลูกปรารถนามากที่สุด คือโอวาทของคุณพ่อเป็นเครื่องใช้ในาชีวิตของลูกและความไว้วางใจในตัวลูกของคุณพ่อ ถึงแม้ว่าลูกจะประพุดิตตัวไม่ค่อยเหมาะนักแต่ลูกก็จะพยายามไม่ให้คุณพ่อผิดหวังในตัวลูก คุณพ่อคือ



พลังใจทั้งหมดของลูกในการมานะเรียนให้สำเร็จเป็นนายแพทย์และการประพฤติตัวเป็นคนดี สมกับตระกูลจิโรจน์ของเรา

ทั้งหมดที่ลูกกล่าวมาแล้วนี้ เพื่อพ่อได้รับทราบเพียงผู้เดียว อาจกล่าวได้ว่า เป็น คำสัญญา ที่กล่าวออกจากใจของลูกทั้งสิ้น”

เธอจบลงด้วยลายเซ็นชื่อว่า ณิชฎารัตน์ จิโรจน์

อยากจะได้มีลูกเป็นหมอสักคน แต่ก็ไม่ถึงผิดหวังหรอกเพราะยังมีหมอคคนอื่น ๆ อีกเยอะแยะที่จะดูแลรักษาพยาบาลในยามเจ็บไข้ จำสำเร็จการศึกษาจากคณะวิทยาศาสตร์ ด้วยปริญญาตรีเหรียญทองและโทจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยแล้วไปทำปริญญาโทต่อในสาขางานอาชีพที่เธอปรารถนา และเป็นรองศาสตราจารย์มาหลายปีแล้ว

ลูกคนโตคือ จี๊ด ไปทำหน้าที่เหมือนแม่ และประสบปัญหาอย่างแม่ เพราะต้องติดตามสามีไปอยู่ญี่ปุ่น ๓ ปี ในฐานะภรรยาของรองผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารบกในประเทศนั้น บัดนี้กลับมาทำงานในการบินไทยตามเดิม

ส่วนลูกคนรองคือ เจ็ย หลังจากสำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยศิลปากร จากคณะอักษรศาสตร์ระดับปริญญาตรีแล้ว พ่อก็ดึงเข้ามารับราชการเป็นทหารหญิงด้วยการสอบแข่งขัน จากนั้นเธอเข้าสอบไปทำปริญญาโท ณ สหรัฐอเมริกา และไปรับการศึกษาอบรมดูงานในประเทศนั้น เป็นบางครั้งระหว่างผมเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยอยู่ ๕ ปีเศษ ผมได้ขอยืมตัวจากกองทัพบกไปทำหน้าที่เลขานุการส่วนตัวของรัฐมนตรี ซึ่งทำหน้าที่ดูแลงานในหน้าที่และภาระส่วนตัว โดยการติดตามพ่อไปเกือบทุกหนแห่งทั่วประเทศและต่างประเทศ รวมทั้งทำหน้าที่หมอบประจำตัวจำเป็นเวลาพ่อเจ็บไข้ได้ป่วยด้วย เมื่อพ้นหน้าที่รัฐมนตรี ผมก็ส่งเขากลับกองทัพบกตามอาชีพเดิมที่เขาชอบต่อไป

งานวันเกิดอายุเข้า ๗๑ ปีวันนี้ เป็นโอกาสพิเศษ ที่คุณหญิง ลูก



และห้องฝ่ายผมและฝ่ายภรรยาาร่วมกันจัดทำขึ้น ผมเองอยู่เฉย ๆ ไม่ต้องลำบากลำบากอะไรแต่เพื่อไม่ให้เอาเปรียบเขาเกินไป ก็เพียงมานั่งเขียนบันทึกชีวิตย่อ ๆ ไว้ให้อ่านกัน

ชีวิตที่ผ่านมายาวถึง ๗๑ ปีเข้านี้แล้ว แต่ชีวิตข้างหน้าสั้นลงทุกที ไม่รู้ว่าวันไหนจะเป็นวันนั้น คือวันของการจากกัน หวังว่าภรรยา ลูกหลานญาติมิตรคงจะจดจำได้ เพื่อเป็นแบบอย่างทั้งที่ดีและไม่ดี อะไรดีก็สืบสานต่อไป อะไรไม่ดีก็เลิกคิดเสีย อย่าเอาเยี่ยงอย่าง สิ่งสำคัญก็คือแต่ละชีวิตมีบทบาทเรียนอันน่าศึกษาไว้

ที่จะเว้นไม่ได้ ก็คือการต้องกล่าวถึง “คุณหญิง” ที่เป็นศรีภรรยาอย่างแท้จริง ผมต้องยืนยันไว้ ณ ที่นี้ว่า ผมตัดสินใจเลือกไม่ผิดเลยต่อเด็กสาว “ไว้เปี้ย” คนนี้ เธอเป็นคู่ทุกข์คู่ยากมากกว่าจะเป็นคู่สุขซึ่งเรามีอยู่น้อย เธอเป็นผู้คิด เป็นแม่บ้าน เป็นเลขา ๆ คูใจ ช่วยคิด ช่วยหาทางออกและช่วยจัดการในการธุระและหน้าที่การงาน เป็นพนักงานรับโทรศัพท์และติดต่อทางโทรศัพท์ ใครตำมาก็สามารถถล่มหรือด่าตอบได้ เป็นคนจ่ายตลาดของครอบครัวเพื่อการกินอยู่ใช้สอย เป็นหมอประจำตัวที่บังคับให้ออกกำลังและจ่ายยาตามที่แพทย์สั่งหรือสั่งเองเวลาป่วยไข้ เป็นนักสังคมสงเคราะห์และออกร่วมงานในสังคมแทนผมและโดยตนเอง เป็นประธาน รองประธาน และกรรมการในสมาคม มูลนิธิ และชมรมฝ่ายหญิงต่าง ๆ แม้จะแก่แล้วก็ยังเป็นเลขานุการของกิจการสังคมสาธารณะอยู่หลายแห่ง เธอไม่บ่นแม้จะเป็นคุณหญิงในเรือน ทาสในเรือน และนอกเรือน มติของเธอคือ “เราทำได้และจะทำจนกว่าจะตาย”

ชีวิตของเราต่างอยู่กันด้วยความผูกพัน ญาติพี่น้องทางผมและทางคุณหญิงต่างรักใคร่สามัคคีกันดี มีอะไรก็ช่วยเหลือเจือจานกันเป็นเนื่องเนืองคนละไม้คนละมือ คนละนิดคนละหน่อย งานเล็กงานใหญ่ก็สำเร็จโดยง่าย



ลูก หลานของแต่ละฝ่ายต่างกลมเกลียวกันดี แต่ฝ่ายพากันคิดว่าเราทั้งสองเสมือนพ่อใหญ่แม่ใหญ่และพี่ใหญ่ เพราะพ่อแม่ของผมและของคุณหญิงก็ตายกันไปหมดแล้ว เป็นการเหลือเท่าที่ยังเหลือโดยยังไม่ขาดลอย

ในสมุดบันทึกส่วนตัวเล่มหนึ่ง บันทึกไว้ว่า “๑ ต.ค. ๑๙ เจ๊อ้อยเดินทางไปสหรัฐ ฯ ไปส่งที่สนามบินไม่ได้ เพราะติดการรับส่งหน้าที่ของ ผบ.ทบ. คนเก่าและคนใหม่”

เจ๊อ้อยเข้ามาออกแล้วร้องไห้ ตอนที่พ่อกำลังจะขึ้นรถออกจากบ้านไปทำงาน ไปถึงสนามบินแล้วก็ยังโทรศัพท์มาหาและอำลา พ่อก็เป็นห่วง คิดถึงและคงจะเหงามากเหมือนกัน แต่ “ลูกของพ่อต้องช่วยตัวเองได้”

เล็ก ๆ น้อย ๆ ดังกล่าวมาทั้งหมด ผมถือว่าเป็นความผูกพันของครอบครัวที่ยืนยาวมาจนผมอายุ ๗๑ ปีแล้วในวันนี้ เป็นความภูมิใจของตนเอง ภรรยาและลูกหลานญาติพี่น้องขอขอบใจทุก ๆ คน

**ขอจงอยู่ดีและอยู่ดี เท่าที่ยังมีเวลาจะอยู่ก็แล้วกัน.**



## ก่อนจะถึงวันนี้

วันเวลาผ่านไปเร็ว อดีตเสมือนเมื่อวันวาน ก่อนจะถึงวันนี้ ซึ่งมีอายุครบรอบ ๗๓ ปีพอดี

กล่าวได้ว่า แก่ดักดาน หรือหนัดักดานมาจนแก่

เมื่อผ่านวันที่ ๒๕ เมษายน ๒๕๓๕ เพียง ๑ วินาที ก็ล่วงเข้าสู่วัย ๗๓ ปี เดินทางเรื่อยมาด้วยกำลังวังชาที่ลดน้อยถอยลง อึดอาดกระยองกระแย่งไม่กล้าวิ่ง ไม่กล้ากระโดดโลดเต้น ทั้ง ๆ ที่เคยเป็นนักกีฬา มาตั้งแต่เด็กจนเติบโตใหญ่ หูต้ายังได้ยินและได้ยินแต่ก็ออกจะพร่ามัว จะลุกเหินเดินหนึ่งก็ค่อนข้างจะรุ่มง่ามต้องระมัดระวัง ทั้ง ๆ ที่กลัวจะล้ม ก็ยังสะดุดและชวนเซล้มได้ตั้งหลายหน

นี่คือชีวิตคนแก่ ที่หนุ่มสาวทั้งหลายอย่าทะนงตน เพราะวันหนึ่งข้างหน้าก็ต้องพบสภาพเช่นนี้ ชีวิตและสังขารจำต้องเป็นอย่างนี้ทุกรูปนาม

กว่าจะมีอายุเข้ามาสู่ปูนนี้ ก็ผ่านร้อนผ่านหนาว ผ่านทุกข์ผ่านสุข และผ่านหัวเราะ น้ำตา มาอย่างยาวนาน แต่ก็สรุปได้ว่า ได้ผ่านความทุกข์ ความลำบากมากกว่าความชื่นบาน

แต่ก็ยังสามารถยืนหยัดมาได้ท่ามกลางความเหน็ดเหนื่อยและยากเข็ญเลี้ยงชีวิตตนและลูกเมียจนถึงหลานอย่างดีตีนถีบปากกัด อดออมทนอม ใช้จ่ายอย่างประมาณตนเท่าที่มี พอใจในความเป็นอยู่ว่าเราจะอยู่แค่นี้พอ ได้มาเท่านี้ และมีอยู่แค่นี้ ก็พอเหมาะพอควรแก่การรักษาเกียรติ คือความดีไว้ได้

ถ้าสูญเสียความดี ชีวิตคงจะต้องสูญเสียทุกสิ่ง พ่อแม่ได้สอนมา



อย่างนี้ถึงจะยากจนชั้นแค่นี้ก็ขอให้ประพฤติดี ประกอบการในสิ่งสุจริต ไม่  
ลักเล็กขโมยน้อย ไม่โกงคนโกงชาติแผ่นดิน

ผมเกษียณอายุราชการ เมื่อ ๒๔.๐๐ น. ของวันที่ ๓๐ กันยายน  
๒๕๒๓ ถอยหลังไปประมาณ ๑๓ ปี กว่าจะมาถึงวันนี้ ตำแหน่งสูงสุดใน  
ราชการ คือปลัดกระทรวงกลาโหม อันเป็นตำแหน่งที่ปราศจากอำนาจ  
ใด ๆ ทางทหารเช่นเดียวกับตำแหน่งที่เคยเป็นมาในกองทัพในฐานะ  
ของลูกน้อง ครูอาจารย์ ที่ปรึกษาและคู่คิดของผู้บังคับบัญชาในหน้าที่ของ  
ฝ่ายอำนวยการและฝ่ายเสนาธิการช่วยเสนอแนะแนวทางและนโยบายในการ  
บริหาร ส่วนการตัดสินใจตกลงใจยอมเป็นเรื่องของผู้บังคับบัญชาระดับเหนือ

เราส่งคืนบ้านหลวงก่อนเกษียณอายุราชการราว ๒ เดือน เพื่อหา  
บ้านส่วนตัวอยู่อาศัย ออกจะทุเรศสิ้นดี ที่เป็นถึงพลเอก แต่ไม่มีบ้านเป็น  
ของตน

แล้วเราก็ตีรบนจนได้บ้านของตัวเอง ๑ หลัง ของลูกสาวและลูกเขย  
อีก ๒ หลัง ด้วยเงินเก็บสะสมไว้บ้าง ขอจากแม่ยายบ้าง และกู้จาก  
ธนาคารด้วยการผ่อนชำระบ้าง ชีวิตเริ่มมีอิสระ เป็นราษฎรเต็มขั้น แต่รับ  
เงินบำนาญกลายเป็นนายของตนเองได้บ้าง

โชคชะตายังไม่ผิดเคืองเกินไป เพราะธนาคารทหารไทยเขายังจำง  
ต่อเนื่องให้เป็นกรรมการธนาคาร ทำให้มีรายได้เสริมเป็นเบี้ยต่อไส้อีกราว  
๙ เดือน ก็จำเป็นต้องลาออกเพื่อไปเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย

โดยส่วนตัวออกจะเสียดายมากที่ต้องพ้นจากธนาคารทหารไทย  
เพราะชีวิตและงานก่อนหน้านั้นกำลังสนุกและเพลิดเพลิน มีโอกาสทำงาน  
ทั้งที่สำนักงานใหญ่และตระเวนออกเยี่ยมเยียนตรวจงานของสาขาต่าง ๆ  
เกือบทั่วประเทศแล้วได้ความรู้และประสบการณ์ทางธุรกิจของธนาคารและ  
สภาพความเป็นอยู่ของผู้คนในท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจชาวบ้าน



มากขึ้น

หากแต่ความจำเป็นของบ้านเมืองย่อมสำคัญเหนือกว่าส่วนตัว จึงจำใจต้องปล่อยให้ผ่านพ้นไป เมื่อปลายเดือนมิถุนายน ๒๕๒๔ ไปทำหน้าที่นักการเมืองประจำและเผชิญกับชีวิตและงานเบื้องหน้าซึ่งจะเป็นอย่างไรก็ไม่รู้

งานในตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ๕ ปีเศษเล็กน้อย ว่าที่จริงก็สนุกและแปลกใหม่ บรรยากาศไม่เหมือนทางทหารเลย จะว่าสบายก็ค่อนข้างสบาย จะว่าหนักและเหนื่อยก็คงจะยิ่งกว่าชีวิตราชการที่ผ่านมาเพราะมีความรับผิดชอบมากขึ้นทั้งต่อรัฐบาลและต่อทุกชั้นสุขของประชาชน ทำให้มีโอกาสดำเนินทางไปครบถ้วนทั้ง ๗๓ จังหวัด และจังหวัดละหลาย ๆ ครั้ง

กล่าวได้ว่าเป็นชีวิตที่อบอุ่นในท่ามกลางข้าราชการฝ่ายพลเรือน การทำตนเข้าถึงตัวถึงใจ ทำให้เข้ากันได้ วาอะไรว่าตามกัน มีอะไรก็บอกเล่ากันอย่างตรงไปตรงมา ไม่เคยขู่มขู่บังคับหรือขีดเส้นตาย งานจึงสะดวกราบรื่นมาจนครบวาระ ๕ ปี แม้จะพ้นหน้าที่มาแล้วก็ยังคงเคารพรักใคร่และไปมาหาสู่กันอยู่เสมอจนถึงบัดนี้

โจรผู้ร้ายก็ไม่มาก การฆ่ากันตายก็ไม่รบกวนอยู่ทุกเมื่อเชือวัน การตายหมู่บนถนน ท้องน้ำ และบนอากาศจะมีบ้างกินาน ๆ ครั้ง การระเบิดก็ไม่ระบอบเหมือนอย่างทีกล่าวขานกันอย่างน่าหวาดกลัว รถราและการจราจรตามถนนและตรอกซอยก็ไม่แน่นและติดเหมือนตังเม บ่อน ช่องต่าง ๆ ก็คงมีอยู่ประปรายแต่ก็ให้ดูแลกันสม่ำเสมอ จะรอดทुरรอดตา หรือปิดหูปิดตากันบ้าง ก็ย่อมมีเป็นธรรมดา ไม่โจ่งแจ้งครึกโครมจนเกินไปนัก

ทุกฝ่ายต่างรู้หน้าที่ เมื่อตอกย้ำพร่ำบอกกันเป็นเนืองนิจก็เข้าใจหน้าที่ไม่ต้องขู่ ไม่ต้องบังคับ และไม่ต้องรังแกข้าราชการประจำ เขาเป็น



คนเหมือนเราเขาก็เข้าใจอย่างที่เราเข้าใจ เพราะเขารู้ว่าเราปรารถนาดี ไม่ได้ทำงานแต่ปากเพื่อหาคะแนนนิยม ถ้าทำได้อย่างจริงใจ ความนิยมย่อมมาเอง

ผมจากตำแหน่งนั้นมาเมื่อ ๒๕๒๙ กลับมาเป็นไอ้เสือปืนผิด ตระเวนเร่ร่อนด้วยเงินบำนาญ จนถึง ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๔ ก็ถูกจับไปขึ้นเชียงให้คนเขาเหยียบย่ำด่าเล่นด่าจริง จนถึงถูกข่มขู่ทำร้ายและทำลายชื่อเสียงเกียรติยศที่ผมได้อุตสาหะสะสมมา บอบและซ้ำจนไม่อยากจะพูดถึงมัน

ผมจบหน้าที่นั้นเมื่อ ๔ มีนาคม ๒๕๓๕ เหตุการณ์เบื้องหน้าจะเป็นอย่างไรก็ต้องปลงเสียว่า “ช่างมัน”

คงจะทำความดีไว้บ้าง ไม่ถึงกับต้องเป็นคนว่างงาน ธนาคาร มหานคร จำกัด ได้เชิญไปเป็นกรรมการธนาคาร เมื่อ ๑๖ เมษายน ๒๕๓๔ และเขาลงมติเลือกตั้งให้เป็นประธานธนาคาร พอจะมีเงินยาใส่ได้ อย่างไม่ผิดเคืองมาจนถึงวันนี้ ระหว่างปี ๒๕๓๔ ต่อดันปี ๒๕๓๕ ผมไปทำงานให้เขาสี่ปดาคี่ละ ๒ วันบ้าง ๓ วันบ้าง เมื่อพันธงานที่ทำให้หน้าตาตกมาแล้ว ตั้งแต่ มีนาคม ๒๕๓๕ ผมก็ต้องไปทำงานให้ธนาคารทุกวัน วันละครึ่งวัน รู้จักคนรู้จักงานภายในสำนักงานใหญ่ด้วยการเดินไปหาและหรือเชิญมาพบเพื่อคุยกัน เรื่องงานและเรื่องปัญหานานาประการ นอกจากนั้นในช่วงเวลาปีเศษจนถึงสิ้นเดือนธันวาคม ๒๕๓๕ ผมได้เดินทางออกไปสัมผัสหน่วยงานของธนาคารนอกที่ตั้งสำนักงานใหญ่ เหนือ อีสาน ออก กลาง ตก และใต้ รวมแล้ว ๑๐๐ ครั้งพอดี

บอกเขาว่า ผมสนุกกับงานและสบายใจเมื่อได้ไปพบเห็นและกลับมาแล้ว เราจะไปมาถึงกันในระบบการเข้าถึงตัวเข้าถึงใจ เราจะไปอีกและเขาจะมาอีกในปี ๒๕๓๖ นี้ คนแก่และคนหนุ่มสาวจะสื่อความคิดให้กันและ



กันโดยไม่ขาดทำนองให้ “รู้เขารู้เรา” อยู่เสมอ

วันที่ ๒๕ เมษายน ๒๕๓๖ ผมมีอายุครบ ๗๓ ปี ถึงจะแก่แรดแต่ความคิดอ่านยังมีอยู่ ความรักต่อบ้านเมืองยังมีอยู่เต็มหัวใจ ความรักต่อสถาบันทหารยังซึ้งลึกอยู่ในกระดูกและเลือดเนื้อ งานทางวุฒิสภายังมีผูกพันแต่ก็คงจะมีความสำคัญลดน้อยลง และอาจสิ้นสุดไปในที่สุด

เวลาที่เหลืออยู่ จึงตั้งใจจะอุทิศให้สังคม ครอบครัว และองค์กรที่เราเป็นลูกจ้างเขา

ดังนั้น จงอย่าทำลายกันและกันเลย ปลอ่ยให้ตาแก่ยายแก่สักคู่หนึ่ง ได้สูดดมความสุขในบั้นปลายของชีวิตอันไม่ทราบว่าจะยืนยงยาวนานเท่าใด ให้เราได้พบหัวเราะ โดยไม่ต้องเสียน้ำตาอีกเลย

ขอขอบคุณปีเก่าและปีลิง ที่ทำให้เรามาเย็นอยู่ได้ในปีใหม่และปีไก่

ขอความสุขสันติจงประสบแต่ทุกท่านทุกคนที่ปรารถนาดีต่อเราทั้งสองกับขอแผ่ส่วนกุศลที่ได้บำเพ็ญกรรมดี ให้แก่เจ้ากรรมนายเวรทั้งหลาย ด้วยเทอญ



## ชีวิตบั้นปลาย

“เรื่องของพ่อ” จะไม่สมบูรณ์หากขาดเหตุการณ์ช่วงปลายชีวิตของคุณพ่อ ซึ่งเริ่มตั้งแต่คุณพ่อปลอดจากงานหลวง งานราชการ ไม่ต้องไปทำงานทุกวี่ทุกวัน ไม่ต้องไปประชุมที่สภา และไม่ต้องไปต่างจังหวัดเพื่อตรวจงานหรือไปให้กำลังใจพนักงานธนาคารสาขาต่าง ๆ ของธนาคารมหานครอีกต่อไปแล้ว แรก ๆ คุณพ่อคงคิดว่าจะได้พักผ่อนเต็มที่เพราะได้กร่างาน...งาน... และก็งาน มานานเต็มที่ งานที่คุณพ่อตั้งใจและเต็มใจทำ ไม่เว้นวันเสาร์วันอาทิตย์ คุณพ่อได้เริ่มพักจริง ๆ เมื่อราว พ.ศ. ๒๕๔๓ อายุคุณพ่อก็ปาเข้าไป ๘๐ ปีแล้ว ชีวิตประจำวันของคุณพ่อเริ่มต้นแต่เช้ามืดตามเคย คุณพ่อจะตื่นราวตีห้า ฟังวิทยุข่าวบ้านการเมืองสักพัก ทำธุระส่วนตัว อาบน้ำอาบท่า แต่งตัวสวมเสื้อยืดแขนสั้น กางเกงขาสั้นและคาดเข็มขัดทุกครั้ง รับประทานอาหารเช้าซึ่งจะเป็นประเภทน้ำมะเขือเทศและกาแฟ คุณพ่อจะทานไข่อาทิตย์ละครั้งสองครั้งเท่านั้น

แรก ๆ คุณพ่อจะออกไปซื้อหนังสืออาทิตย์ละครั้ง ต่อมาก็เดือนละครั้ง คุณพ่อจะมีร้านหนังสือเจ้าประจำ เช่นร้านเพ็ญบุญ ไม่ว่าเขาจะย้ายร้านไปอยู่ที่ไหน คุณพ่อก็จะตามไปซื้อ ไม่ว่าเขาจะขยายสาขาไปที่ใด คุณพ่อก็จะไปซื้อตามสาขานั้น ๆ คุณพ่อบอกว่า บางครั้งจะได้หนังสือดี ๆ ที่หลงหูหลงตา คุณพ่อก็จะซื้อ...ซื้อ...และก็ซื้อ จนพักหลัง ๆ เมื่อคุณพ่อเดินเข้าร้านเจ้าของร้านหรือเด็กในร้านจะบอกคุณพ่อว่าไม่มีหนังสือใหม่ ๆ ประเภทที่ท่านชอบแล้ว คราวนี้คุณพ่อก็ต้องหันมาหาหนังสือภายในบ้านอ่าน ส่วนใหญ่เป็นหนังสือเก่า หนังสือโบราณ หนังสือปกแข็งซึ่งกระดาษเปลี่ยนจากสีขาวเป็นสีน้ำตาล คุณพ่อมักจะเขียนชื่อไว้ที่กระดาษแผ่นแรกด้านในตาม





ชั้นยศขณะที่ซื้อหนังสือเล่มนั้น ๆ เช่น ร.อ.สิทธิ จิรโรจน์ นอกจากชื่อแล้ว คุณพ่อยังเขียนถ้อยคำต่าง ๆ ที่แสดงถึงความเป็นคนรักหนังสือ เป็นคนอ่านหนังสืออย่างทะนุถนอม เช่น

“หนังสือทุกเล่มคือสมบัติอันล้ำค่าของข้าพเจ้า”

“หนังสือนี้มีมิใช่จะได้อ่านเปล่า เมื่ออ่าน จงถนอมรักษา”

“คนที่อ่านหนังสือเป็น มิใช่สักแต่จะอ่านหนังสือออก”

“อ่านแล้วทั้งขำวังไม่รู้คุณค่า หาใช่คนที่อ่านเป็นไม”

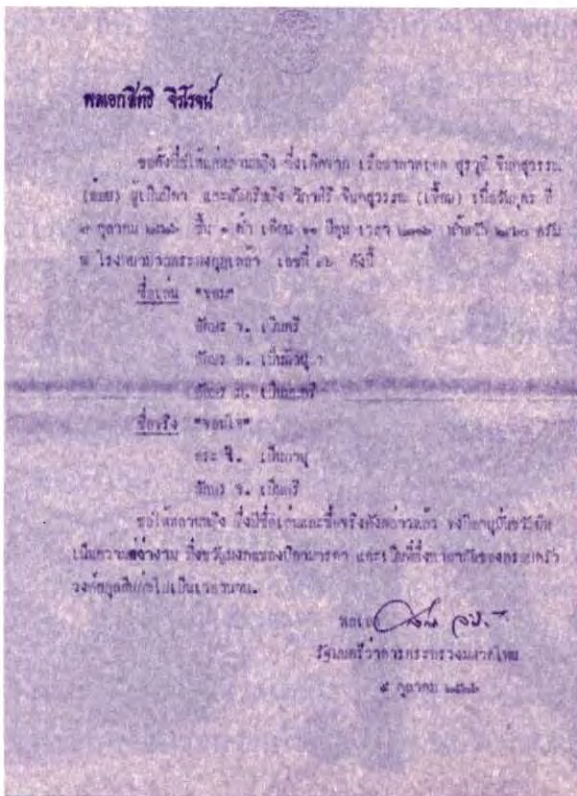
“จงอ่านด้วยการสำนึกในคุณค่า โปรดอย่าทำลายน้ำใจกัน” หรือ

“ข้าพเจ้าไม่ชอบยืมหนังสือใคร เพราะเคยชังคนยืมที่มี ความเห็นแก่ตัว” เป็นต้น

เมื่อพูดถึงเรื่องการเขียนหนังสือของคุณพ่อ นอกจากบทความที่คุณพ่อเขียนลงตามวารสาร หรือพิมพ์ออกมาเป็นเล่มตั้งแต่หนุ่มจนแก่แล้ว คุณพ่อยังเขียนลงสมุดบันทึกประจำวัน สมุดบันทึกของคุณพ่อต้องเป็นเล่มเล็ก ๆ ที่สามารถพกใส่กระเป๋าเสื้อได้ คุณพ่อจะบันทึกทุกอย่างลงไปในวันนั้นไปไหนบ้าง ทำอะไรบ้าง รวมถึงค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ภายในบ้าน ระยะเวลา ฯลฯ มักจะบันทึกเรื่องของคุณแม่ เช่น คุณหญิงไปประชุม คุณหญิงไปงาน คุณหญิงไปมูลนิธิ ค.ณ. (ซึ่งหมายถึงคุณหญิง) ไปทานเลี้ยง เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีประเภท “จดหมายน้อย” เมื่อคุณพ่อคิดจะดุลูก เช่น เมื่อลูกออกไปเที่ยวกับเพื่อนแล้วกลับบ้านดึก ถึงดึกมาก คุณพ่อก็จะเขียนข้อความหลังนามบัตรของคุณพ่อแล้วนำไปวางไว้บนหมอนในห้องลูก ความว่า “ถ้าเธอคิดว่าเธอเป็นลูกที่เกิดจากรูกระบอกไม้ เธออยากจะทำอะไรก็เชิญทำตามใจเธอ แต่ถ้าเธอคิดว่าเธอเป็นลูกของฉัน เธอต้องหยุดพฤติกรรมนี้ อย่างเด็ดขาด” ซึ่งลูกก็ต้องหยุดไปโดยปริยาย เพราะเมื่อมีคนชวนลูกไป



เที่ยว แค่อ่านนามบัตรอันนี้ให้เขาอ่าน และมีการบอกปากต่อปากต่อ ๆ กันไป ตั้งแต่่นั้นเป็นต้นมาไม่มีใครชวนลูกไปไหนเลย ครั้นเมื่อลูก ๆ โชคดีที่ได้ไปเรียนต่อเมืองนอกเมืองนา คุณพ่อก็จะให้รูปคุณพ่อสำหรับลูกพกติดตัวไปด้วย และที่ด้านล่างของรูปคุณพ่อก็จะเขียนว่า **“พ่ออยู่ที่ลัฐลูกเสมอ”** เมื่อลูก ๆ แต่งงานมีหลาน คุณพ่อจะเป็นคนตั้งชื่อหลาน ๆ เองทั้งชื่อจริงและชื่อเล่น โดยคุณพ่อจะพิมพ์ไปให้ตั้งแต่หลานอยู่ในโรงพยาบาล เช่น การตั้งชื่อน้องจอม นี่เป็น รปจ.(ระเบียบปฏิบัติประจำ) ที่คุณพ่อได้ดำเนินการมาตั้งแต่รุ่นลูก รุ่นหลานและรุ่นเหลน คุณพ่อมีความสามารถในการตั้งชื่อได้ไพเราะ ความหมายดีและมีความคล้องจองกันทั้งชื่อและนามสกุล





บนเส้นทางผ่านของชีวิต





เมื่อถึงวันคล้ายวันเกิดหลาน ๆ คุณพ่อก็จะนำเงินใส่ซองให้หลาน เป็นของขวัญเป็นประจำ จำนวนเงินจะเท่ากันทุกปี นั่นคือ ๑๐๐ บาท แต่ที่ ซองเงินคุณพ่อจะเขียนอวยพรด้วยลายมือสวย ๆ เช่น

**“อย่าเจ็บไข้ ให้แข็งแรง แกร่งวิชา พาร่ำรวย”**

### จากคุณตา-คุณยาย

ต่อมาเมื่อลูกได้ไปศึกษาต่อที่เมืองนอกภายหลังจากมีครอบครัวแล้ว คุณพ่อจะเป็นคนเขียนจดหมายถึงลูก โดยมีคุณแม่เป็นคนจำหน่ายซอง จดหมายทุกฉบับของคุณพ่อเปรียบเสมือนหนังสือพิมพ์ฉบับย่อย ประกอบด้วยเรื่องภายในครอบครัว เรื่องของลูกหลานแต่ละคน เรื่องของพี่ เลี้ยงหลาน แม่ครัว ทหาร รวมทั้งสัตว์เลี้ยงในบ้าน เรื่องของสถานการณ์ ด้านการเมือง การทหารและเรื่องของประเทศชาติโดยรวม โดยคุณพ่อจะมี หัวข้อข่าว เช่น ข่าวไม่ดี (คนตาย สัตว์เลี้ยงตาย) ข่าวเสีย (เสียเงินค่านั้นค่า นี้) ข่าวเผา (งานศพต่างๆ) ข่าวพูด (เรื่องที่ต้องไปบรรยาย) ข่าวเขียน (บทความลงวารสาร) ข่าวดี ข่าวเจ็บไข้ ข่าวลูก ข่าวเขย ข่าวหลาน ข่าวคนใช้ในบ้าน ข่าวฆ่าปล้นจี้ ข่าวมท.1 ตร. ข่าวการเมือง ข่าวพ่อ-แม่ และข่าวอื่น ๆ นอกจากนี้ยังเป็นจดหมายที่เขียนตามคำบอกของหลาน ๆ ถึง แม่ ๆ ของเขา ปรากฏว่าไม่ใช่ลูกเท่านั้นที่ตั้งหน้าตั้งตารอคอยจดหมายของคุณพ่อ แต่เพื่อน ๆ คนไทยของลูกก็คอยอ่านเช่นกัน เพราะคุณพ่อเขียนได้น่าอ่าน น่ารัก สนุก ตลก และเต็มไปด้วยสาระเรื่องราวทางเมืองไทย

ในช่วงหลัง ๆ คุณพ่อมักจะอยู่บ้านคนเดียวเนื่องจากลูกและหลาน ต้องไปทำงาน ส่วนคุณแม่ก็ต้องออกไปศาลบ้าง ไปประชุมคณะกรรมการ ต่างๆ หรือประชุมมูลนิธิหลากหลาย คุณพ่อคงจะรู้สึกโดดเดี่ยวเพราะที่บ้าน เหลือแต่ทหาร แม่บ้านและบรรดาสมุนสี่ขาและสองขา คุณพ่อต้องเหงา มากจริง ๆ เพราะคุณพ่อได้เขียนข้อความไว้บนกระดานบริเวณโต๊ะทานข้าวและ



โต๊ะทำงาน ความว่า “อย่าเบื่อชีวิต” และ “จงอดทน” ทุกวันนี้พวกเราจึงไม่มีใครกล้าบอกละเลย

ในช่วงสาย ๆ ของวัน นอกจากซื้อหนังสือและอ่านหนังสือแล้ว บางวันคุณพ่อก็จะออกไปตัดผม บ้านเราอยู่ถนนแจ้งวัฒนะ แต่คุณพ่อต้องไปตัดผมถึงหลังกระทรวงกลาโหม ทำไมหรือ...ก็เพราะว่าคุณพ่อมีเจ้าประจำอยู่แถวนั้น เจ้าประจำของคุณพ่อชื่อร้านสมโภชน์ ซึ่งมีคุณสมโภชน์เป็นเจ้าของร้าน ร้านสมโภชน์ตั้งอยู่บนถนนบำรุงเมือง ด้านหลังของกระทรวงกลาโหมและด้านข้างของกระทรวงมหาดไทย คุณพ่อตัดผมร้านนี้ตั้งแต่หนุ่มจนแก่ ตั้งแต่พันตรีจนพลเอก ตั้งแต่นักเรียนเสนาธิการทหารบกจนเป็นปลัดกระทรวงกลาโหม และเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย จนคุณสมโภชน์ คุณสงค์และคุณอะไรต่อมิอะไร ที่ผลัดกันตัดให้คุณพ่อได้ทะยอยกันจากคุณพ่อไป ในที่นี้หมายถึงเสียชีวิตไปก่อน คุณพ่อยังคงตัดที่ร้านนี้จนกระทั่งเจ้าของร้านคนใหม่ซึ่งเป็นรุ่นลูกรุ่นหลาน ได้ปรับเปลี่ยนรูปแบบใหม่ของร้าน กล่าวคือไม่สามารถให้บริการตัดผมผู้อาวุโสรุ่นคุณพ่อร้านของเขาเป็นร้านตัดผมของพวกเขาวัยรุ่นไปแล้ว คุณพ่อก็เลยต้องอพยพตัวเองมาตัดผมร้านข้าง ๆ ชื่อร้านไนซ์ ซึ่งเขาขอมตัดผมบรรดาผู้อาวุโสทั้งหลาย ทุกครั้งที่คุณพ่อไปตัดผม คุณแม่ก็ต้องไปด้วยเสมอ ด้วยคุณแม่ก็มีตลาดเจ้าประจำเพื่อจับจ่ายใช้สอย ตลาดของคุณแม่คือตลาดหลังกระทรวงมหาดไทย คุณแม่สามารถเดินได้เต็มที่ ซื้อได้ซื้อดีตลอดระยะเวลาที่รอคุณพ่อตัดผม ซึ่งใช้เวลาประมาณ ๒ ชั่วโมง จากนั้นสองคนตายาก็จะไปรับประทานอาหารกลางวันที่ร้านเจ้าประจำ เป็นร้านก๋วยเตี๋ยวเนื้อวัวชื่อร้านเพ็ญจันทร์ อยู่ที่ถนนสุขุทัย ประเภทร้าน นั่งปุ๊บ ก๋วยเตี๋ยวมาตั้งปั๊บไม่ว่าจะเป็นของคุณพ่อ คุณแม่ หรือของใครก็ได้ ก็เพราะเป็นเจ้าประจำใจประเภทมองตากันแล้วรู้ใจอย่างไรก็อย่างนั้น ต่อมาร้านเพ็ญจันทร์มีอันต้อง



ย้ายร้านไปอยู่ไกลถึงตลิ่งชันคุณพ่อคุณแม่ก็ตามไปทาน เจ้าของร้านซาบซึ่งในความมานะบากบั่นของคุณพ่อ ขอดำยรูปคุณแม่คุณแม่ติดไว้ที่หน้าร้าน วันดีคืนดีลูกและเพื่อน ๆ ได้ไปทานที่ร้านนี้ เมื่อเดินเข้าร้าน เพื่อน ๆ ต่างยกมือไหว้ ลูกก็งง ๆ ถามว่าเป็นญาติกับเจ้าของร้านหรือไง เพื่อน ๆ บอกเปล่า แต่ไหว้พ่อแม่แกในรูปไง ลูกถึงทราบความเป็นมาของรูปคุณแม่ที่ร้านเพ็ญจันทร์ ณ ตลิ่งชัน เจ้าของร้านได้กรุณาลดราคาให้ลูกและเพื่อน ๆ (ไม่ได้ให้ทานฟรีนะคะ) แต่ได้ฝากถ้วยเต๋ยวมาให้คุณพ่อ คุณแม่ และคนรถคนละถ้วยบุพเพสันนิวาสหรืออะไรก็ไม่ทราบ แม้คุณพ่อไม่สามารถนั่งรถไปไหนไกล ๆ ได้แล้ว คุณพ่อก็ยังได้รับประทานถ้วยเต๋ยวเนื้อสูตรร้านเพ็ญจันทร์อีก ในหมู่บ้านเกษตรนิเวศน์ ซึ่งอยู่ติดกับหมู่บ้านเมืองทองนิเวศน์ของเรา อยากรับประทานเมื่อไรก็ได้ทานเมื่อนั้นได้ตั้งใจ

นอกจากไปรับประทานอาหารกลางวันนอกบ้านกับคุณหญิงและพลชัยคู่ใจแล้ว คุณพ่อยังไปทานอาหารกับเพื่อนร่วมรุ่น จปร.สิงหาคม ๒๕๘๓ และเพื่อน วปอ.๑๐ ซึ่งส่วนใหญ่รับประทานกันที่ร้านเจ้าประจำเช่นเคย นั่นคือร้านพงหลี ซึ่งตั้งอยู่บริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ รวมทั้งร้านอื่น ๆ ที่ไปไม่ยาก วันเสาร์-อาทิตย์ คุณพ่อคุณแม่จะทานอาหารกลางวันกับลูก ๆ คุณพ่อชอบรับประทานเปิดปีกกิ้ง ซึ่งบ้านเราจะไปกิน ๓ ร้านด้วยกันคือร้านจัสมินที่ตึกไทมส์แควร์ บนถนนสุขุมวิท ร้านเปิดปีกกิ้งใต้โรงแรมสกาล่า บริเวณสยามสแควร์ และห้องอาหารจีนที่โรงแรมอีสติน ในหมู่บ้านเมืองทองธานี นอกจากนี้ยังมีร้านประจำอีกในเมืองทองธานีคือร้านศิริวรรณและร้านเหมือนฝัน หน้าหมู่บ้านเมืองทองธานี พวกเราจะได้รับประทานอาหารพิเศษจากพลเอก สุจินดา คราประยูร ตามเทศกาลต่าง ๆ ของครอบครัว กล่าวคือเป็นอาหารที่ดีต่อสุขภาพ สถานที่หรู ๆ ราคาไม่ต้องพูดถึงเพราะเจ้าภาพไม่เคยบอกและไม่คิดจะบอกเพราะเกรงว่าคุณพ่อจะไม่ยอมไปอีก ในระยะหลัง



คุณพ่อคงจะวิเคราะห์แล้วว่าอาหารเหล่านั้นราคาน่าจะแพงมหาศาล คุณพ่อก็เลยไม่ไปรับประทานอีก แต่ พลเอกสุจินดา ท่านก็ไม่ย่อท้อ ท่านได้นำกุ๊กจากร้านอาหารต่าง ๆ มาทำให้คุณพ่อรับประทานที่บ้าน ซึ่งนำความโกลาหลมาสู่บ้านน้อย ๆ ของเราเป็นอันมาก อย่างไรก็ตามอาหารเหล่านั้นอร่อยอย่าบอกใคร จนกระทั่งวันนี้พวกเรายังไม่เคยลืมรสอร่อยบนความโกลาหลเหล่านั้นเลย ช่วงหลัง ๆ คุณพ่อไม่ออกไปทานอาหารนอกบ้านแล้ว แต่ได้ให้ทหารที่บ้านไปซื้อบ้าง ลูกเขยซื้อไว้ให้บ้าง คุณพ่อชอบทานอะไรก็สามารถรับประทานอาหารชนิดนั้นได้ทุกวันต่อเนื่องเป็นเวลา ๑ เดือนเต็ม ๆ เช่น บะหมี่เปิดของร้านเอ็ม. เค. สุกี้ เป็นต้น

ช่วงบ่าย ๆ ของวัน คุณพ่อจะงีบเป็นเวลา ๒ ชั่วโมง ประมาณ ๑๖.๐๐ หรือ ๑๗.๐๐ นาฬิกา เป็นเวลาที่คุณพ่อออกเดินพร้อมคุณแม่ คุณพ่อบอกว่าเป็นการเดินเพื่อสุขภาพ ไม่ว่าจะฝนจะตกหรือแดดจะออกเปรี้ยง ๆ ถึงเวลาคุณพ่อก็จะเร่งเพื่อนคู่ใจ “ตัวไปหรือยัง” ซึ่งก็คือคุณแม่ คุณพ่อจะใช้เวลาเดิน ๑ ถึง ๑ ชั่วโมงครึ่ง แรก ๆ ก็เดินภายในหมู่บ้าน เข้าซอยนั้นออกซอยนี้ ต่อมาก็หมู่บ้านเพื่อนบ้าน หนักเข้าก็หมู่บ้านอื่น ๆ ที่ต้องข้ามถนนใหญ่บ้าง ข้ามน้ำข้ามคลองประปาไปบ้าง คุณพ่อคุณแม่จะรู้จักคนไปทั่ว ส่วนใหญ่จะเป็นลูกเด็กเล็กแดงและผู้อาวุโสรุ่นเดียวกันเพราะวัยรุ่นและวัยกลางคนยังไม่ถึงบ้าน นอกจากนั้นคุณพ่อก็จะรู้จักสุนัขมากมาย ทั้งสุนัขที่มีเจ้าของที่อยู่ภายในบ้านและสุนัขข้างถนนหรือสุนัขกลางซอย ซึ่งคุณพ่อและคุณแม่ก็อุ้มมาอุปการะเลี้ยงดูหลายตัวหลายรุ่นแล้วพร้อมกับตั้งชื่อให้สุนัขเหล่านั้นตามสถานที่และวันเวลาที่พบ เช่น หลักสี่ วันศุกร์ เป็นต้น สุนัขเหล่านี้ล้วนเป็นสุนัขพันธุ์ทางที่น่ารัก เจียมเนื้อเจียมตัว ความประพฤติเรียบร้อย ไม่ค่อยเจ็บป่วยให้คุณพ่อต้องเสียเงินเป็นค่ารักษาพยาบาลเลย สุนัขพวกนี้อายุยืนมากถึงมากที่สุด ครั้นถึงเวลาที่เขาต้องจากพวกเราไป เป็นช่วงเวลาที่คุณพ่อ



เศร้ามาก เศร้าเป็นวัน...เป็นอาทิตย์ และเป็นเดือน คุณพ่อเป็นคนรักสัตว์ทุกชนิด บ้านเราไม่เคยต้องเสียสตาจค์เพื่อซื้อพวกเขาเหล่านั้นเลย ไม่ว่าจะ เป็นสุนัข แมว นก ไก่ แม้กระทั่งห่าน เมื่อคนทราบว่าคุณพ่อชอบต่างก็นำมาให้ เมื่อมีคนให้ คุณพ่อก็ต้องเลี้ยง เลี้ยงด้วยความเต็มใจและเลี้ยงด้วยความรัก ซึ่งพวกเรารู้ว่านี่คือความสุขของคุณพ่อ

ในช่วง ๓ ปีหลัง คุณพ่อไม่สามารถออกเดินไกล ๆ ได้อีกแล้ว คุณพ่อจึงเปลี่ยนวิธีการใหม่คือ ให้ลูกหรือลูกเขยขับรถพาคุณพ่อออกไป โดยมีกฎกติกาดังนี้ เวลาเดินทาง ๑ ถึง ๑ ชั่วโมงครึ่ง เน้นหมู่บ้านต่าง ๆ หรือชุมชนที่อยู่ตามซอยเล็กซอยน้อย หลีกเลี่ยงบริเวณรถติด ออกเดินทางตั้งแต่ ๑๖.๓๐ และกลับถึงบ้านประมาณ ๑๘.๐๐ บวก-ลบ การนั่งรถชมเมืองนี้ คุณพ่อจะไปกับลูกเป็นส่วนใหญ่ เริ่มจากซอยต่าง ๆ ในหมู่บ้านก่อน โดยจะแวะทักทายคนเป็นระยะ ๆ ทำให้ทราบว่าคุณพ่อก็เพื่อนร่วมรุ่น (หมายถึงอายุพอ ๆ กัน) หลายคน เช่น คุณยายสอาด โปโต ที่ชอบรับประทานหมากมีลูกเป็นอาจารย์ เป็นถึงศาสตราจารย์ เป็นคุณหมอ แต่คุณยายก็มีความสุขในการดูแลบ้านลูก ๆ ทั้ง ๓ หลังที่อยู่ติดกัน ทุกครั้งที่เจอคุณยาย คุณยายจะสวมหมวก มือถือไม้กวาด กวาดใบไม้หน้าบ้านลูกอย่างสะอาดเอี่ยมอ่อง วันดีคืนดีเจอคุณยายขี่จักรยานไปตลาด เป็นต้น พวกเราเรียกคุณแม่ของเราว่า “หญิงเหล็ก” แต่สำหรับคุณยายสอาดเราเรียกท่านว่า “คุณยาย Superwoman” คุณพ่อก็มีเพื่อนยายที่ชอบรับประทานหมากอีกท่านหนึ่งชื่อคุณยายช่อนกลิ่น เป็นคุณยายที่มีอันจะกินท่านหนึ่ง ท่านมีที่นาหลายสิบไร่อยู่ด้านหลังของหมู่บ้านเมืองทองของเราและอยู่ริมคลองประปา คุณยายชอบนั่งใจกระเบน ท่านผักที่ปลูกเองและนำบางส่วนมาขายที่ตลาดภายในหมู่บ้านเรา คุณยายจะผ่านบ้านเราเป็นประจำทุกวันสมัยคุณพ่อเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย คุณยายคงจะเห็นบ้านเรามีคนเยอะคือ



สมัยนั้นคุณพ่อจะต้องมีตำรวจติดตาม มีรถตำรวจนำ มีมือเดอร์ไฮด์ตาม มีทหารประจำบ้าน 2 คน พลขับ 2 คน (ก็ด้วยความอนุเคราะห์จากกองทัพบก) มีเด็กผู้หญิงทำงานบ้าน พี่เลี้ยงหลานและแม่ครัว คุณยายท่านผ่านไปผ่านมา คงคิดสละระตะทุกวัน ๆ วันดีคืนดีท่านนำข่าวสารจากนาของท่านและผักจากสวนของท่านมาให้คุณพ่อ โดยให้เหตุผลว่าคุณพ่อคนเดียวจะเลี้ยงคนในบ้านเหล่านี้ไหวหรือ ท่านบอกว่าของท่านไม่ได้ไปซื้อไปหามาจากไหน ท่านปลูกเอง รดน้ำเอง อยากให้คุณพ่อเพราะสงสาร ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมาคุณยายก็ส่งส่วยข้าว ผัก ผลไม้ให้บ้านเราเป็นระยะ ๆ คุณพ่อก็ตอบแทนคุณยายโดยการส่งส่วยผลไม้ฝรั่ง แบรินต์ซูบไก่สกัดและรังนก ยาลมยี่หื้อต่าง ๆ สิ่งที่ขาดไม่ได้คือหมาก ซึ่งคุณพ่อให้เหตุผลว่าไม่ได้ไปซื้อไปหามาเช่นกัน มีคนให้มาเลยแบ่งมาให้คุณยาย คุณพ่อก็จะให้ลูกขับรถไปหาคุณยายบ่อย ๆ ไปถึงคุณยายก็จะบอกว่า “แหมท่าน! ฉันคิดถึงท่านแต่ไปหาไม่ไหวแล้ว” คุณพ่อก็จะตอบว่า “ไม่เป็นไรหรอกเพราะเวลาผมคิดถึงยาย ลูกเขาก็ไปมาหา” วันดีคืนดีคุณพ่อต้องเข้าโรงพยาบาลมงกุฎวิมานะเพราะโรคภัยไข้เจ็บรุมเร้า คุณยายช้อนกลืนก็มาโรงพยาบาลเดียวกันด้วยโรคที่คล้ายคลึงกัน และได้อำลาจากคุณพ่อไปก่อน

การนั่งรถชมเมืองของคุณพ่อขยายวงกว้างออกไปตามลำดับ จากถนนแจ้งวัฒนะ ไปถนนสรองประชา ติวานนท์ วิภาวดี พหลโยธิน รามอินทรา รามคำแหงและอื่น ๆ จากย่านหลักสี่ ไปบางเขน ดอนเมือง จตุจักร บางซื่อ สามเสน ดุสิต จากกรุงเทพฯ ไปเมืองนนท์ ปทุมธานี เมืองมีนบุรี เป็นต้น ทั้งนี้ต้องอยู่ภายใน ๑ ถึง ๑ ชั่วโมงครึ่งเท่านั้น ดังนั้นก่อนออกจากบ้านต้องวางแผนการเดินทางให้รอบคอบ วันราชการควรใช้เส้นทางไหน วันหยุดควรไปไหน วันหยุดวันนักขัตฤกษ์คุณพ่อก็จะไปไกลหน่อยเพราะรถไม่ติด ผู้คนออกต่างจังหวัดกันหมด ทางด่วน โทลล์เวย์ คุณพ่อขึ้นมาหมดแล้ว ตั้งแต่ต้น



ทางยันปลายทางแล้วกลับทางธรรมดา สะพานเก่าสะพานใหม่สะพาน  
พระรามต่าง ๆ คุณพ่อก็ข้ามมาชะนั่งต่อนั่ง ครั้นคิดอะไรไม่ออกก็พาคุณพ่อ  
ไปวัดชลประทาน ปากเกร็ด เมื่อครั้งท่านปัญญายังมีชีวิตอยู่ ท่านยังเตือน  
คุณพ่อให้เดินออกกำลังกายทุกวันเหมือนที่ท่านทำทุกเย็น คุณพ่อก็ได้แต่  
กราบขอบพระคุณท่านที่กรุณาแนะนำ แต่แล้วท่านก็ได้จากคุณพ่อไปก่อน มี  
บ้านอีกหลังหนึ่งที่ตอนเมืองคือบ้านปู่-ย่าของน้องจอม คุณพ่อชอบไปถาม  
สารทุกข์สุกดิบว่ายังสบายดีหรือเปล่า พร้อมกับนำแบรนด์ชูปไก่สกัดและรัง  
นกติดไปให้ทุกครั้ง ส่วนปู่-ย่าของหลานคนอื่น ๆ ได้เสียชีวิตไปก่อนหน้า  
นานแล้วก็เลยไม่ต้องไปเยี่ยมเยียน ถ้าท่านเหล่านั้นยังมีชีวิตอยู่เชื่อว่าคุณพ่อ  
จะมีที่ไปอีกหลายบ้าน

คุณพ่อคุณแม่รับประทานอาหารเช้าเป็นเวลา ๑๘.๓๐-๑๙.๐๐ นาฬิกา  
คุณพ่อเป็นคนรับประทานอาหารง่าย ๆ อาหารไทยแท้และไทยโบราณ  
ประเภทน้ำพริกกะปิ กะปิควั เต้าเจี้ยวหลน สะเดาน้ำปลาทูหวาน น้ำพริก  
กุ้ง ทุกอย่างต้องมีปลาทูทอด ปลาช่อนหรือปลาดุกย่างด้วยเสมอ แกงที่คุณ  
พ่อชอบก็เป็นประเภทแกงเขียวหวาน ต้มส้ม ปลาต้มเค็มโดยเฉพาะปลาช่อน  
ฉู่ฉี่ปลาหมอบ แกงคั่วขาวปลากรณี แกงเห็ดเผาะ แกงซี่เหล็ก ผัดคีนี่ไข่  
ปลาช่อน ผัดดอกกุยช่ายกับตับ เป็นต้น นอกจากนั้นสิ่งที่ขาดไม่ได้คือ กุ้ง  
แห้ง คุณพ่อสามารถรับประทานกุ้งแห้งกับข้าวได้โดยไม่มีกับข้าวอื่น ๆ เลย  
กุ้งแห้งที่คุณพ่อชอบต้องเป็นตัวเล็ก ๆ รสจืด สำหรับอาหารเหนียว อาหารใต้  
คุณพ่อไม่ชอบไม่จำเป็นคุณพ่อจะไม่แตะ ส่วนอาหารฝรั่งทุกชาติคุณพ่อ  
เกลียดเลย หากลูกนำมาวางบนโต๊ะทานข้าว นอกจากจะไม่รับประทานแล้ว  
คุณพ่อยังมองอย่างหมั่นไส้อีกด้วย คุณพ่อมาปรับทัศนคติเรื่องอาหารฝรั่ง  
บ้างตอนมีหลานเพราะทานกับหลาน เช่น มักกะโรนีผัดกุ้ง มันฝรั่งทอดและ  
ไก่ป้อบ อาหารประเทศรอบบ้าน คุณพ่อก็ไม่ปลื้ม อาหารต่างชาติประเทศ



เดียวที่คุณพ่อทานได้คืออาหารจีน แต่มีที่ชอบไม่ก็อย่าง เช่น ก๋วยเตี๋ยว เปิดปิ้งกั๊ง เปิดพะโล้ และขนมจีบซาละเปา เวลาทานข้าวของคุณพ่อไม่ว่ามือไหนใช้เวลาไม่เกินครึ่งชั่วโมง คุณพ่อไม่ชอบประเภทรับประทานไปคุยไปด้วย สำหรับคุณพ่อเวลาทานข้าวก็ต้องทานข้าวอย่างเดียว อยากคุยไปคุยที่อื่นที่ไม่ใช่บนโต๊ะทานข้าว สมัยลูก ๆ ยังไม่ได้แต่งงาน เพื่อน ๆ ลูกซึ่งต่อมาก็คือสามีของพวกเรา ส่วนใหญ่จะมารับประทานอาหารเย็นที่บ้านเรานานเป็นปี บางคนนานถึงห้าถึงสิบปีเพราะมารับประทานตั้งแต่ยังเป็นเพื่อนที่โรงเรียนและที่มหาวิทยาลัย บรรดาเซย ๆ และเพื่อน ๆ ต่างสรุปว่า มารับประทานอาหารที่บ้านเราไม่เคยอึดเลย เจ้าของบ้านรับประทานคนละนิดคนละหน่อย ยังไม่ทันไรก็อึดกันแล้ว บรรดาแขกก็เลยต้องรีบรวบซ้อนอึดบ้างกรรมวิธีที่จะรับประทานให้อึด คือต้องไม่คุยระหว่างรับประทาน ซึ่งบรรดาเซย ๆ ก็ได้ปรับใช้วิธีนี้เมื่อแต่งงานกับลูกคุณพ่อแล้ว

เมื่อรับประทานอาหารเย็นเสร็จแล้ว คุณพ่อก็จะมาดูทีวี ดูข่าวในพระราชสำนักและตามด้วยสะเก็ดข้าว สะเก็ดข้าวจบเมื่อไร นั่นคือเวลานอนของคุณพ่อ แต่จะหลับหรือไม่หลับก็ไม่สามารถทราบได้

บ้านเราจะมืงานเลี้ยงใหญ่ปีละ ๔ ครั้ง คือ วันปีใหม่ วันสงกรานต์ วันเกิดคุณพ่อคุณแม่ วันดังกล่าวลูกหลานทุกคนต้องพยายามอยู่บ้านให้พร้อมหน้าพร้อมตากัน ใครมืงานอื่นก็ต้องยกเลิกหรือเลื่อนไปวันอื่นโดยปริยาย เพราะเป็นงานใหญ่จริง ๆ เป็นการรวมญาติมิตรสหาย จะมีคนมาทานข้าวบ้านเราประมาณ ๕๐ คนขึ้นไป เพราะพวกเราเป็นอยู่ญาติเยอะ ทั้งคุณพ่อและคุณแม่ต่างเป็นพี่คนโตของตระกูล น้อง ๆ คุณพ่อก็จะพาลูกพาหลานจากบ้านสวนคลองบางหว้ามากันจนหมดสวน ทั้งน้อง ๆ ลูกของเขาหลานของเขาและเหลนของเขา คุณแม่ก็เช่นกัน น้อง ๆ ของคุณแม่มีบางส่วนอยู่กรุงเทพฯ บ้างอยู่เชียงใหม่ แต่ส่วนใหญ่จะอยู่ที่หัวรอ พระนครศรีอยุธยา



ต่างก็ชอบลูกจูงหลาน อุ้มเหลน มาบ้านเราเพื่อมาราบขอพรจากคุณพ่อ  
 ทั้งนี้พวกเราก็มักผูกตึกาหรือ รบจ. ระเบียบปฏิบัติประจำ (อีกแล้ว) ว่าใคร  
 ใครมา...มาโดยทำอาหารมาครอบครัวละอย่างสองอย่าง บ้านเราจะเตรียม  
 โต๊ะ เก้าอี้ ภาชนะสำหรับรับประทานไว้พร้อม ในโอกาสวันขึ้นปีใหม่จะมี  
 การจับสลากสำหรับหลาน ๆ เหลน ๆ โดยพวกเราจะเตรียมของจับสลาก  
 กันเองเพื่อแลกเปลี่ยนกัน วันนั้นเป็นวันที่คุณพ่อคุณแม่มีความสุขมาก ก่อน  
 งานจะเลิกคุณพ่อก็จะแจกเงินบรรดาลูกหลานและเหลน เท่าไรหรือคะ...ก็  
 ๑๐๐ บาทในคะ ทุกคนทราบอยู่แล้วจะได้ ๑๐๐ บาท แต่ก็ใจจดใจจ่อกันทุก  
 คนว่าเมื่อไรคุณพ่อก็จะแจกซะที แต่คุณพ่อยังมีอะไรที่น่ารักกว่านั้น ทุกครั้งคุณ  
 พ่อจะเตรียมเงินใส่ซอง คิดว่าเป็นจำนวนเงินไม่มากหรอกเพราะคุณพ่อไม่  
 ค่อยมีเงินเหลือใช้ประจำเดือนอยู่แล้ว คุณพ่อจะแอบนำซองเหล่านี้ให้กับ  
 น้องๆ ของคุณพ่อ น้องคนไหนไม่มาก็ให้ลูกเขาแทน อ่า ๆ ทั้งหลายต่างรับ  
 ซองพร้อมหน้าตาคลอตา ทุกคนรู้สึกซาบซึ้งกับความรักความเป็นห่วงของคุณ  
 พ่อที่มีต่อน้องๆ ไม่เสื่อมคลาย ทั้งที่น้องๆ เหล่านั้นมีลูกๆ ที่ทำงานตำแหน่ง  
 สูง บ้างก็เป็นเจ้าของกิจการเอง บ้างก็เป็นเจ้าของร้านทอง

เรื่องความเป็นห่วง เป็นเรื่องธรรมดาสำหรับพ่อแม่ทุกคนที่มีต่อลูก  
 สำหรับคุณพ่อตั้งแต่ลูกยังเล็ก จนลูกแต่งงาน มีหลานและมีเหลน หากใครยังไม่  
 กลับบ้าน ไฟในห้องคุณพ่อจะยังคงเปิดอยู่ตราบจนเมื่อรถเข้าบ้าน  
 เรียบร้อยแล้วเมื่อไร เมื่อนั้นไฟในห้องคุณพ่อจะปิดลงทันที คุณพ่อจะไม่  
 เรียกลูกมาดูแลแต่จะให้ลูกรู้สึกเอง รู้สึกเกรงใจคุณพ่อคุณแม่ที่ต้องต่างตาคอย  
 จะหลับก็หลับไม่ลงเพราะความเป็นห่วง ซึ่งวิธีนี้ของคุณพ่อก็ได้ผลเพราะลูก  
 ไม่ใช่แต่จะเกรงใจคุณพ่ออย่างเดียว แต่ความเกรงกลัวมันมีมากกว่า แล้วเจ้า  
 ความกลัวนี้มันลามไปถึงเพื่อน ๆ ลูกทุกคนอีกด้วย

บนเส้นทางผ่านของชีวิตของคุณพ่อ คุณพ่อทุ่มเททำงานหนักมา



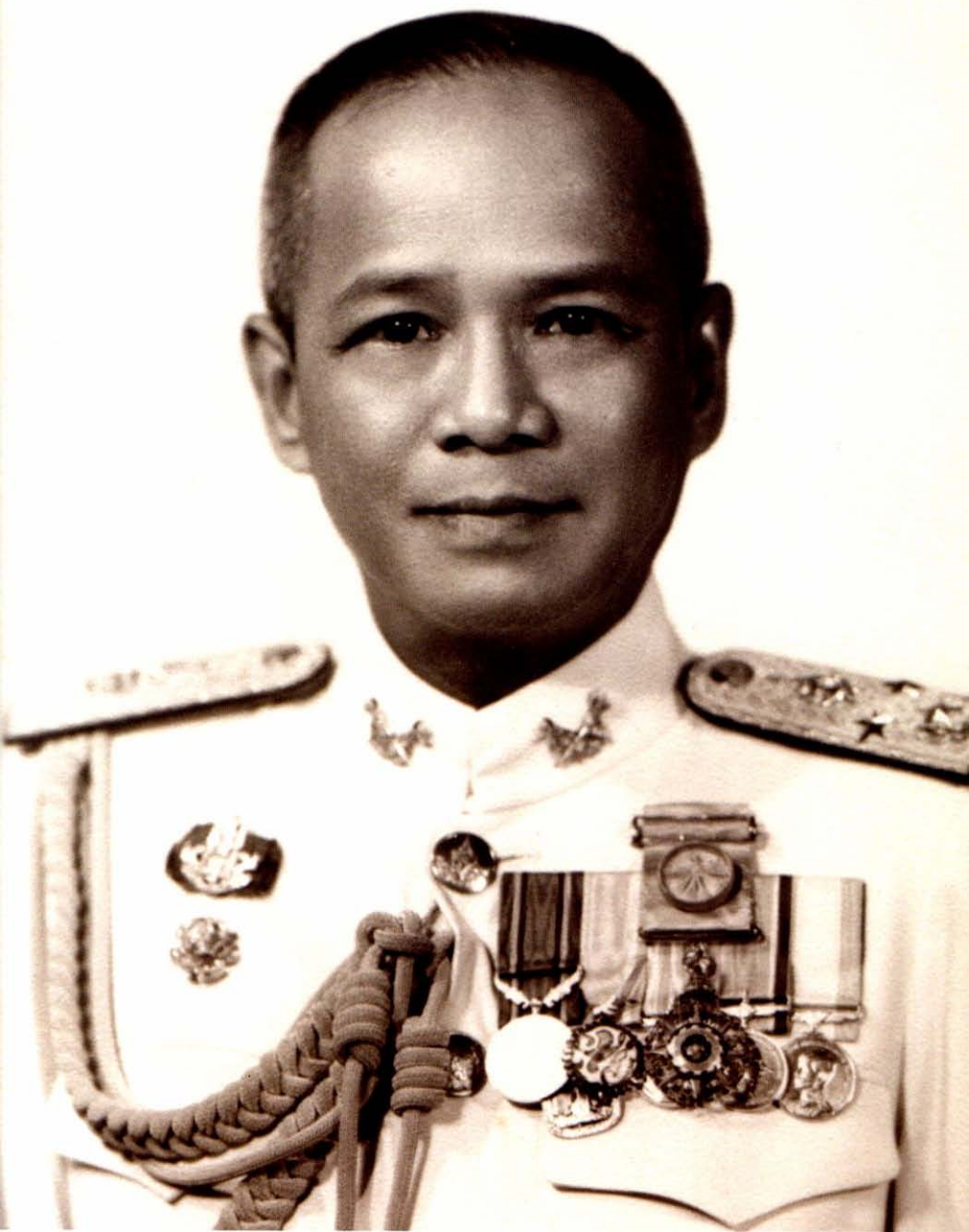
ตลอด การพักผ่อนของคุณพ่อคือการอยู่บ้านอยู่กับครอบครัว อยู่กับสมุนสีชา และสองขาของคุณพ่อ ช่วงที่คุณพ่อทำงานและช่วงหลังที่เกษียณแล้วยังทำงานอยู่ คุณพ่อก็มีสุขภาพแข็งแรงมากถ้าเทียบกับคนในวัยเดียวกัน คุณพ่อไม่เคยป่วยจนเข้าโรงพยาบาลเลยจนเข้าโรงพยาบาลยกเว้นเข้ารับการผ่าตัดต่อกระดูกที่โรงพยาบาลพระมงกุฎฯ คุณพ่อไปทำงานทุกวันไม่เคยลาหยุด ถ้าคุณพ่อจะป่วยก็แค่เป็นหวัดไอจามเท่านั้น คุณพ่อก็เคยสูบบุหรี่มากแต่พอบทจะหยุดสูบบุหรี่คุณพ่อก็เลิกโดยเด็ดขาด แต่ผลจากการสูบบุหรี่ดังกล่าวทำให้คุณพ่อมีปัญหาเรื่องปอดและปัญหาเรื่องการหายใจในระยะหลัง ร่างกายของคุณพ่อเริ่มส่งสัญญาณเตือนคุณพ่อและพวกเราว่าได้กำไรศึกษามากานเมื่อเดือนตุลาคม ๒๕๔๓ ที่เข้ารับการตรวจรักษาที่โรงพยาบาลมงกุฎวัฒนะใกล้บ้านของเรา ภายใต้การดูแลของพันเอกพิเศษนายแพทย์สามารถ นิธิ์นันทน์ ตรวจพบว่า คุณพ่อเป็นโรคเบาหวานและไขมันในเส้นเลือดสูง คุณพ่อก็เริ่มไปพบแพทย์สม่ำเสมอ ต่อมาในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๔๖ คุณพ่อต้องเข้ารับการรักษาตัวในโรงพยาบาลมงกุฎวัฒนะอีกเนื่องจากเป็นลมล้มในห้องน้ำเนื่องจากหัวใจขาดเลือด คราวนี้คุณพ่อต้องอยู่ในความดูแลของนายแพทย์สมสกันธ์ ลีลหานนท์ ร่วมกับอาจารย์หมอสามารถ นิธิ์นันทน์ อาจารย์หมอสมสกันธ์ ดูแลเรื่องการทำงานของหัวใจและลิ้นหัวใจของคุณพ่อที่มีปัญหา อาจารย์หมอสามารถก็ดูแลคุณพ่อเรื่องการทำงานของสมองและดูแลเรื่องไขมันในเส้นเลือดและเบาหวาน ช่วงนี้คุณพ่อก็มีตารางพบหมอทุก ๒ เดือนบ้างทุกเดือนบ้างแล้วแต่อาการ คุณพ่อก็จะรอคอยวันที่หมอนัดและชอบจะพบพูดคุยกับหมอ คุณพ่อก็จะเชื่อฟังหมอดีเวลาที่หมอคุยกับคุณพ่อ แต่เวลาอยู่บ้านก็จะเป็นอีกอย่างหนึ่งเป็นคนใช้ที่ตามใจตนเอง ในเดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๕๔๗ คุณพ่อก็เริ่มมีปัญหาเรื่องไตเป็นผลที่ตามมา พันเอกนายแพทย์ถนอม สุขภาพร ก็ได้เข้ามาดูแลคุณพ่อเรื่องไตที่โรงพยาบาลมงกุฎวัฒนะ นับแต่



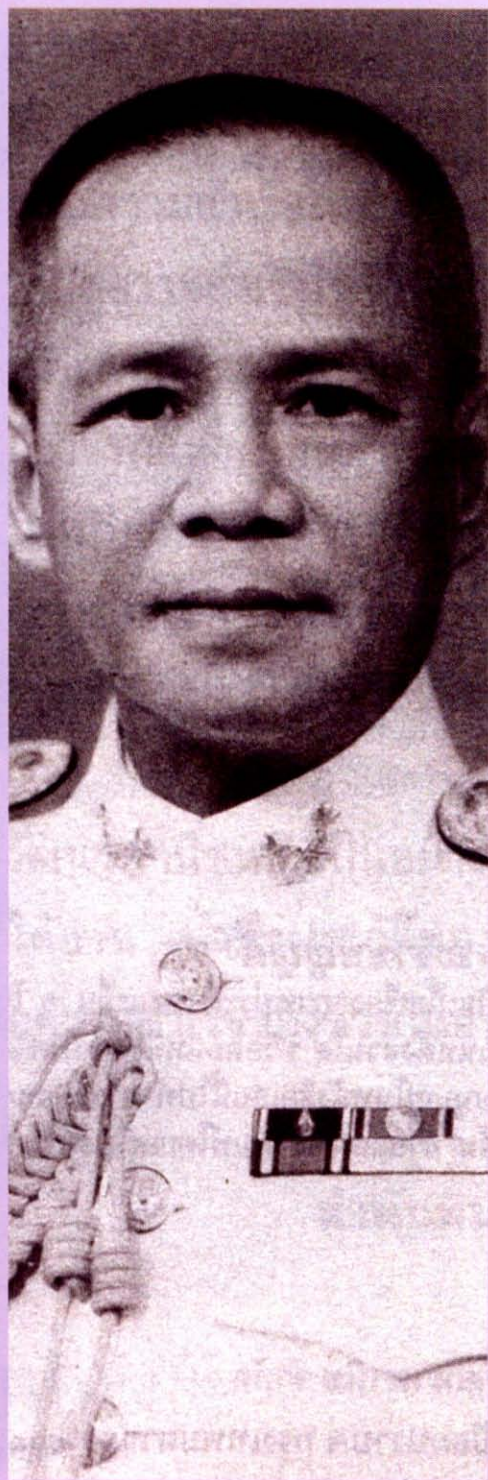
นั่นมาคุณพ่อก็เป็นคนไข้ประจำของโรงพยาบาล ที่เรียกว่าประจำเพราะท่านต้องเข้าไปตรวจเลือดและติดตามการรักษาทุกเดือน ตั้งแต่ท่านเดินเข้าโรงพยาบาลเองจนกระทั่งลงจากรถแล้วให้นั่งรถเข็นไปรอการตรวจรักษาจนกระทั่งเริ่มปลายปี พ.ศ. ๒๕๔๙ เป็นต้นมาที่ท่านเริ่มเดินไม่ไหว นั่งอยู่ในรถเข็นเป็นส่วนใหญ่ เดินบ้างจากในห้องนอนไปห้องดูทีวี รถพยาบาลจากโรงพยาบาลมงกุฎวัฒนะก็จะมารับคุณพ่อโดยนอนในเปลพยาบาลในวันนัดพบหมอซึ่งเป็นทุกวันอังคาร ไปรอพบหมอเพื่อตรวจรักษาที่ห้องฉุกเฉิน ห้องพยาบาลจะเตรียมมุมห้องหนึ่งของห้องฉุกเฉินไว้ให้คุณพ่อ นับตั้งแต่ต้นปี พ.ศ. ๒๕๕๐ เป็นต้นมา คุณพ่ออยู่ในความดูแลของคุณหมอ ๓ ท่านเป็นหลัก คือ อาจารย์หมอสมสภนธ์ อาจารย์หมอสามารถ และแพทย์หญิงธัญพร โพธิ์พุก อาจารย์หมอธัญพร มาดูแลคุณพ่อด้านเกี่ยวกับโรคไตแทนอาจารย์หมอถนอม ซึ่งย้ายไปอยู่โรงพยาบาลอื่น นอกจากนี้มีนายแพทย์สาธิต วชิราพรพฤษช่วยดูแลแผลคุณพ่อเป็นครั้งคราวช่วงที่เบาหวานกำเริบตลอดเวลาช่วงนี้เป็นช่วงสุขภาพของคุณพ่อในขาลง เพราะหัวใจเริ่มอ่อนล้าเบาหวานเริ่มรุมเร้า และไตเริ่มวาย แต่คุณหมอทั้งสามท่านของคุณพ่อไม่เคยย่อท้อไม่ยอมแพ้ พยายามดูแลคุณพ่อเป็นอย่างดี ควบคุมการกินอาหารชนิดของอาหารและอาหารเสริมตลอดจนดูแลเรื่องการออกกำลังกายของคุณพ่อโดยให้มีหมอนวดแผนไทยมาวดอาทิตย์ละ ๒ ครั้ง ช่วงหลังคุณพ่อจะไม่ค่อยพูดกับใคร แต่เวลาพบหมอคุณพ่อจะพูดกับหมอ การนัดของคุณพ่อกับคุณหมอจะถี่ขึ้นจากเดือนละครั้งเป็นสองสัปดาห์ครั้งและเป็นทุกสัปดาห์ คุณหมอทั้งสามท่านจะปรึกษากันตลอดถึงการดูแลรักษาคุณพ่อหรือการเติมเสริมพลังให้คุณพ่อเป็นช่วง ๆ ทุกครั้งที่คุณพ่อเข้ารับการตรวจรักษาที่โรงพยาบาลจะมีคุณแม่และจำ ตลอดจนสุชิน พลซัพคู่ใจไปเป็นเพื่อนจำได้รับมอบหมายให้เป็นผู้ดูแลประสานกับหมอด้วยเหตุผลสำคัญคือ



คุณพ่อมักจะไม่เชื่อฟังคุณแม่และพวกพี่ๆ ชอบชู้คุณแม่และพี่ๆ เสมอ คุณแม่และพี่ๆ ไม่มีใครกล้าขัดใจคุณพ่อมีแต่จำที่ขอบขัดใจและชู้คุณพ่อ เวลาอยู่ที่บ้านคนที่ทำหน้าที่พยาบาลหลักคือคุณแม่และเจ๊อ้อย ส่วนอ้อยเป็นบุรุษพยาบาลเสริม จัดเป็นฝ่ายส่งกำลังบำรุงซื้อของจำเป็นสำหรับดูแลคุณพ่อ ช่วงที่มีนัดประจำของคุณพ่อและหมอทั้งสามท่านของคุณพ่อนั้น ถ้าคุณพ่อเริ่มอ่อนแอมาก คุณหมอก็จะรับตัวเข้าไว้อยู่โรงพยาบาลเพื่อตรวจรักษาและเสริมพลังคุณพ่อ ซึ่งมักจะเป็นเวลา ๓-๕ วัน แล้วปล่อยตัวคุณพ่อกลับบ้าน คุณพ่อเริ่มอยู่โรงพยาบาลเป็นช่วง ๆ บ่อยขึ้นเรื่อย ๆ ถ้าคุณพ่อเริ่มแข็งแรงก็จะกลับบ้านซึ่งคุณหมอตัดคอบอกว่าช่วงนี้จะต้องอยู่โรงพยาบาลก็วันจริงจะกลับบ้านได้ คุณพ่อวนเวียนเป็นคนไข้ประจำ Ward ชั้น ๑๐ และชั้น ๑๑ โรงพยาบาลมงกุฎวัฒนะ การอยู่โรงพยาบาลช่วงหลังของคุณพ่อก็นานกว่าสิบวันคือช่วงเดือนมกราคม พ.ศ. ๒๕๕๓ เนื่องจากร่างกายของคุณพ่ออ่อนล้ามาก ลึนหัวใจไม่ทำงาน ไตวายและมีการติดเชื้อในเส้นเลือด คุณพ่อทานอาหารเองไม่ได้ต้องให้อาหารเสริมทางเส้นเลือด จนถึงวันที่ ๙ กุมภาพันธ์ ที่คุณพ่อได้รับการตรวจรักษาตามนัดกับหมอเป็นครั้งสุดท้ายที่โรงพยาบาลมงกุฎวัฒนะ และคุณพ่อได้จากไปอย่างสงบในวันพุธที่ ๑๐ กุมภาพันธ์ คุณพ่อได้นอนหลับพักผ่อนอย่างแท้จริง

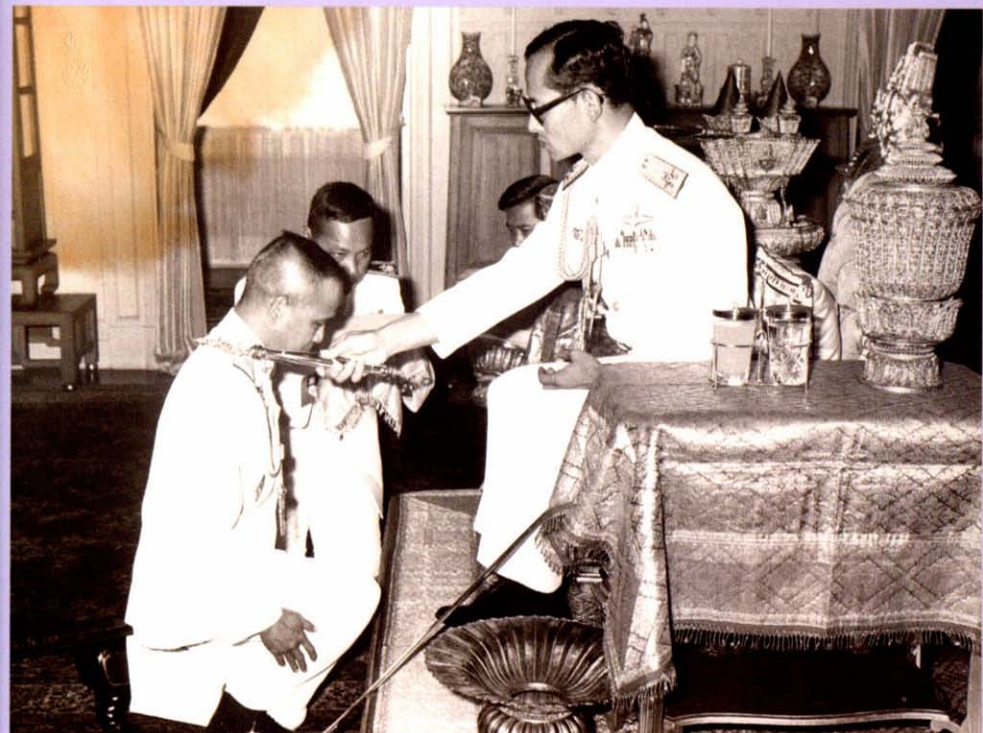


ชีวิตทหารอาชีพ

















## ราชองครักษ์

บทบาทหน้าที่ และวินัยสูงสุดของทหาร ก็คือ การถวายความจงรักภักดีด้วยชีวิตต่อองค์พระมหากษัตริย์ในฐานะทรงเป็นพระประมุขของประเทศชาติ และทรงเป็นองค์จอมทัพของบรรดาทหารทั้งปวง หรือทรงเป็นเจ้าของเหนือชีวิตของเราทั้งหลาย

เราถูกอบรมสั่งสอนกันมาเช่นนี้ ตั้งแต่เริ่มเข้าเป็นทหารของชาติจนแม้เมื่อปลดทัพจากราชการทหารแล้ว ชีวิตจิตใจของเราก็ก็น้อมอยู่เช่นนั้น การถวายสัตย์ปฏิญาณของทหารในวาระอันสำคัญต่างๆ กลายเป็นระเบียบปฏิบัติประจำของทหารใหญ่ย่อยในแต่ละปี ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค

### ทหารอยู่ที่ไหน พระเจ้าอยู่หัวทรงอยู่กับเรา

เมื่อเป็นนายทหารชั้นนายพลแล้ว ขณะเป็นเจ้ากรมส่งกำลังบำรุงทหารบก ผมได้รับพระมหากรุณาธิคุณโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้เป็นราชองครักษ์เวรเป็นครั้งแรก เมื่อ ๒๑ เมษายน ๒๕๑๐ เป็นครั้งแรกจริง ๆ ที่ได้รับใช้ใกล้ชิดเบื้องพระยุคลบาทและพระราชวงศ์ และทำให้ตื่นเต้นมากที่สุด ทรงไว้วางพระราชหฤทัยเช่นนั้น

กรมราชองครักษ์ จะเป็นผู้กำหนดวันเข้าเวรในพระองค์ จำได้ว่าในครั้งกระนั้นประมาณเดือนเศษหรือไม่เกิน ๒ เดือนต่อครั้ง ราชองครักษ์เวรจะเข้าประจำหน้าที่ภายใต้การบังคับบัญชาของท่านสมุหราชองครักษ์ ซึ่งเป็นราชองครักษ์ประจำ จะมีกำหนดการประจำวันไว้ว่าราชองครักษ์เวรแต่ละคนจะมีหน้าที่ทำอะไรบ้าง จะอยู่ภายในพระตำหนัก หรือตามเสด็จออกภายนอกไปที่ใด



กรมราชองครักษ์จะอำนวยความสะดวกและแนะนำอยู่ตลอดเวลาในเรื่องการกิน การนอน และการปฏิบัติหน้าที่

ผมพาตนเองไปแต่ตัว นอนที่กรมราชองครักษ์ และทานอาหาร ๓ เวลาที่นั่น

เดินไปประจำหน้าที่รับผิดชอบ ณ พระตำหนักก่อนเวลาเล็กน้อยเพื่อรับส่งหน้าที่จากเวรราชองครักษ์คนเก่า และทำความรู้จักคุ้นเคยกับข้าราชการราชสำนักที่เกี่ยวข้อง

หน้าที่สำคัญก็คือประจำอยู่ ณ พระตำหนักชั้นล่าง ใกล้กับทางบันไดเสด็จลง และช่องทางลิฟต์เสด็จออก ขึ้นด้วยอยู่ตลอดเวลาว่าจะเสด็จออกเมื่อใด ถวายรายงานตัวให้ทรงทราบ เมื่อจะเสด็จพระราชดำเนินต่อไปที่ไหนก็ตามเสด็จไปอยู่ห่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการทรงวิ่งออกกำลัง ทรงแบดมินตัน หรือทรงกระทำกิจการอื่น ๆ

ท่านสมุหราชองครักษ์มักจะแนะนำว่าเราควรปฏิบัติตนและปฏิบัติหน้าที่อย่างไร

มีข้อยกเว้นว่า ในกรณีที่สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ และสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอหรือพระเจ้าลูกเธอเสด็จออกเป็นการส่วนพระองค์ ราชองครักษ์เวรไม่ต้องตามเสด็จฯ นอกจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จฯ ด้วย ราชองครักษ์เวรจึงต้องตามเสด็จ

การทั้งนี้สมุหราชองครักษ์หรือราชองครักษ์ประจำจะเป็นผู้แนะนำการอันควรและไม่ควร จึงสบายใจได้ว่าเราจะไม่กระทำการใดผิดพลาด

ผมได้รับโปรดเกล้าฯ ให้เป็นราชองครักษ์เวรสืบต่อมา เมื่อ ๒๑ เมษายน ๒๕๑๓ และ ๒๑ เมษายน ๒๕๑๖ เป็นนายทหารพิเศษประจำกรมทหารราบที่ ๑ มหาดเล็กรักษาพระองค์ เมื่อ ๑๙ กันยายน ๒๕๑๖ เป็นนายทหารพิเศษประจำกรมทหารราบที่ ๑๑ รักษาพระองค์และประจำ



กรมทหารม้าที่ ๑ รักษาพระองค์ เมื่อ ๑๓ มิถุนายน ๒๕๒๐ และเป็น  
นายทหารพิเศษประจำกรมทหารราบที่ ๒๑ รักษาพระองค์ เมื่อ ๒๗  
กรกฎาคม ๒๕๒๑ ความเป็นนายทหารพิเศษดังกล่าวแล้ว มีสิทธิ์แต่ง  
เครื่องแบบเต็มยศและประดับเครื่องหมายของกรมนั้น ๆ ได้ในโอกาส  
อันควร

ในทางการเมือง ผมก็เข้าไปพัวพันเกี่ยวข้องกับอันเนื่องด้วยยศตำแหน่ง  
สูงขึ้นและตามกับผู้บังคับบัญชาซึ่งเป็นทั้งข้าราชการประจำและผู้นำรัฐบาลใน  
ระดับสำคัญมอบหมายให้ช่วยรักษาเสถียรภาพและความมั่นคงของรัฐบาลไว้

ในความเป็นทหาร เรามีหน้าที่อย่างเดียวคือ การปฏิบัติตามคำสั่ง  
โดยไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ ผมก็พยายามกระทำหน้าที่นั้นตามคำสั่งและ  
นโยบายด้วยความบริสุทธิ์ใจ เป็นแต่ว่างานหลักของเราคือราชการประจำ

**ส่วนงานการเมืองเป็นงานรอง เป็นภาระที่จะช่วยประคับ  
ประคองให้บ้านเมืองเดินไปได้อย่างพอดีพอเหมาะ กับสถานการณ์  
ขณะนั้น**

ผมได้รับการโปรดเกล้าฯ ตามพระบรมราชโองการ แต่งตั้งให้เป็น  
สมาชิกวุฒิสภาครั้งแรกแทนตำแหน่งที่ว่าง ตามมาตรา ๗๘ และ ๘๑ ของ  
รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย เมื่อ ๔ กรกฎาคม ๒๕๑๔

ครั้งที่ ๒ เป็นสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ตามมาตรา ๖ ของ  
ธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พ.ศ. ๒๕๑๕ เมื่อ ๑๖ ธันวาคม  
๒๕๑๕

ครั้งที่ ๓ โปรดเกล้าฯ แต่งตั้งเป็นสมาชิกสภามัชชาแห่งชาติ เมื่อ  
๑๐ ธันวาคม ๒๕๑๖ เพื่อให้ประชุมกันเลือกบุคคลที่เหมาะสม เพื่อจะได้  
ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติต่อไป

ครั้งที่ ๔ โปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้เป็นสมาชิกสภาปฏิรูปการปกครอง



แผ่นดิน ตามมาตรา ๑๐ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ตามประกาศลงวันที่ ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๑๔

ครั้งที่ ๕ โปรดเกล้าฯ แต่งตั้งเป็นสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ตามมาตรา ๗ แห่งธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พ.ศ.๒๕๒๐ เมื่อ ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๒๐

ครั้งที่ ๖ โปรดเกล้าฯ แต่งตั้งเป็นสมาชิกวุฒิสภา ตามมาตรา ๘๔ และ ๒๐๑ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับปัจจุบัน เมื่อ ๒๒ เมษายน ๒๕๒๒

ครั้งที่ ๗ ( หลังจากเกษียณอายุราชการแล้ว ) โปรดเกล้าฯ แต่งตั้งเป็นสมาชิกวุฒิสภา เมื่อ ๑๕ เมษายน ๒๕๒๘ และซึ่งจะครบกำหนด ๖ ปีใน เมษายน ๒๕๓๔

การดำรงตำแหน่งทางการเมืองด้านนิติบัญญัติจากการแต่งตั้งดังกล่าวมา ย่อมเป็นไปตามกระแสและวิวัฒนาการของระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย บางครั้งก็เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ บางสมัยก็ตามธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร

อย่างไรก็ดี ระบบการปกครองตามรูปแบบประชาธิปไตยเริ่มเข้ารูปรอยที่มั่นคงมากขึ้น หลังจากประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย เมื่อ ๒๒ ธันวาคม ๒๕๒๑ แล้วมาจนถึงปัจจุบันนี้

ผมถือว่า การดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่ผ่านมาทั้งหมด จากการแต่งตั้งนั้น ได้เป็นมาอย่างถูกต้องตามกฎหมาย โดยมีรัฐธรรมนูญและธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยรองรับ เราทำหน้าที่ทางการเมืองประเภทหนึ่ง ซึ่งแตกต่างจากประเภทการเลือกตั้ง เรามีบทบาท สิทธิ และหน้าที่ตามตำแหน่งที่ได้รับแต่งตั้งมอบหมาย เราจะทำหน้าที่ของเราอย่างดีที่สุดที่ตามภาระที่ควรจะเป็น



ตลอดระยะเวลาของการกระทำหน้าที่สมาชิกวุฒิสภา หรือตำแหน่งที่คล้ายกัน โดยเรียกชื่ออย่างอื่น ผมไม่เคยเสียใจหรือน้อยใจต่อการกล่าวหาอย่างเสียดสีใด ๆ

ผมถือว่ามีศักดิ์ศรีและสิทธิตามที่ได้รับพระมหากรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งมา หากไม่ทรงไว้วางพระราชหฤทัยแล้ว ผมคงจะไม่ได้รับการแต่งตั้งเช่นนั้น

ด้วยความเป็นจริงและความสำคัญตามนัยดังกล่าวนั้น ผมจึงยึดมั่นต่อภาระหน้าที่ของตนเองว่า จะต้องกระทำการด้วยความซื่อสัตย์สุจริต มีความคิดของตนเองเป็นที่ตั้ง ไม่ยอมตกอยู่ภายใต้การชี้นำของบุคคลใด การเห็นด้วย หรือคัดค้าน หรืองดออกเสียง จึงเป็นวิธีปฏิบัติของผม สลับกันตลอดเวลา

**คนมีความคิดเป็นของตน และต้องนำความคิดของตนเอง**



## พระ

ผมเคารพพระ ไม่ว่าจะเป็พระเครื่ององค์เล็ก ๆ พระพุทธรูปองค์ใหญ่ ๆ และพระที่มีลมหายใจ

จะยกเว้นก็เฉพาะ “โล้น” ทั้งหลายที่ไม่ประพฤติตนอย่างพระ หากแต่เอาเยี่ยงของพระมาไม่ครบถ้วน

เป็นต้นว่าเพียงเอาผ้าเหลืองมาห่อคลุมเพื่อหลอกชาวบ้าน แล้วกระทำมิดีมิร้ายต่อวงการพระศาสนา

การที่ผมเคารพนับถือพระ ก็เพราะ

๑. พ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย ภรรยาและลูกหลาน นับถือพุทธทุกคน
๒. ผมเคยกินข้าววัด วิ่งเล่นในวัด เล่าเรียนในโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในวัด เช่น วัดรางบัว วัดนวลนรดิศ เป็นต้น และยังทำบุญตักบาตร ฟังเทศน์ ฟังธรรมทั้งที่วัดและที่บ้าน
๓. ผมเคยบริจาคทรัพย์สินของถวายวัดและพระตามศรัทธาที่ผมมี แม้ไม่มากแต่ก็ไม่น้อยสำหรับคนในฐานะอย่างผม บางรายจากการเขียนหนังสือด้วยความคิดและแรงงานของผมเอง

๔. ผมอุปสมบทเมื่อ ๒๐ กรกฎาคม ๒๕๕๑ ที่วัดเสนาสนาราม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ลาลึกษา เมื่อ ๑ พฤศจิกายน ๒๕๕๑ รวมเวลา ๓ เดือนกับ ๑๐ วัน ทำให้ผมมีความเป็นคนมากขึ้น พอจะรู้ว่าอะไรดี อะไรชั่ว อะไรควรทำและไม่ควรทำ และจะไม่ทำให้ผมเป็นคนแต่เปลือกแน่นอน



๕. ตายแล้วผมจะไปไหนได้ นอกจากไปวัด รตน้ำที่วัด และเผาที่วัด จะเป็นวัดไหนผมก็ไม่ทราบอีก แล้วแต่ความสะดวกที่คนข้างหลังและพระท่านจะช่วยสงเคราะห์ให้

**ผมไม่ใช่คนเล่นพระและเข้าพระ จะมีบ้างก็อาจจงพระเพื่อนำเงินไปทำบุญกุศลในด้านอื่นๆ ต่อไปอีก**

พระบูชาและพระเครื่องทุกอย่างค์เท่าที่มีอยู่จะมีผู้ให้โดยไม่ต้องขอก็มีบ้างบางองค์ที่เคยขอเพราะอยากได้เอาไว้มบูชา เมื่อมีสะสมมากขึ้น ๆ ก็ต้องใช้วิธีระบายออก โดยบริจาคต่อไปให้บุคคลและหน่วยงานที่เคารพบูชาพระโดยสมัครใจ ในบ้านเล็ก ๆ แคบ ๆ จะจัดห้องพระไว้ให้เป็นสัดส่วนก็ทำลำบาก จึงทำเท่าที่ควร หรือวางไว้ตรงนั้นบ้างตรงนี้บ้างในที่ที่อำนวยความสะดวก

ผมเคารพพระที่ใจ จะกราบไหว้หรือนำติดตัวก็เพื่อกำกับสติ มีความคิดเหมือนคนทั้งหลายว่าเป็นวัตถุมงคลแก้ตนและครอบครัว บางครั้งก็นำติดตัว บางครั้งก็ลืม หรือบางครั้งก็กลัวถูกจี้ อันจะทำให้เสียตายทั้งคนและพระ แต่จิตใจไม่เคยลืมพระเลย

พระบูชาและพระเครื่องที่มีอยู่ ได้ผ่านพิธีพุทธาภิเษกมาแล้วทั้งสิ้น จึงถือว่ามีความสำคัญและศักดิ์สิทธิ์เสมอเหมือนกัน แต่ก็คงนำติดตัวไปไม่ได้ทุกอย่าง จึงต้องเลือกเอาบางองค์มาเลี่ยมกรอบเลี่ยมมงคลเป็นทองบ้างเป็นเงินบ้าง แล้วแต่ทรัพย์และความใจป้ำที่จะทำได้

แต่ขอที่ โปรดอย่าได้ถามว่าเป็นพระอะไร ชื่ออย่างไร มีสรรพคุณขนาดไหน ผมเป็นคนไม่ค่อยจำ หากเกิดสงสัยขึ้นมาจริงก็จะนำไปปรึกษากับนักเลงพระ จำได้ ชั่วครั้งชั่วคราว แล้วก็ลืมอีก

**เพราะพระเครื่องและพระบูชามักจะเก็บไว้รวม ๆ กัน เห็นคล้ายกันไปเสียหมด เอาเป็นว่าไม่ว่าจะเป็นองค์ไหนก็ดีทั้งนั้น**



ผมมีหลวงพ่อทวด (หลวงปู่ทวด) อยู่องค์หนึ่ง เดิมได้มาหลายองค์ แต่ก็แจกจ่ายมิตรสหายไปหมดแล้ว

เหลืออยู่เป็นพระเครื่ององค์หนึ่ง และพระบูชาองค์หนึ่ง ผมได้มาจากวัดข้างใต้ จังหวัดปัตตานี เมื่อหลายสิบปีมาแล้ว สมัยเป็นอาจารย์ผู้อำนวยการศึกษาของนักเรียนเสนาธิการทหารบก รุ่นหนึ่ง ระหว่างปี ๒๔๙๗ ถึงปี ๒๕๐๐ ส่วนจะเป็นปีใดจำไม่ได้ชัด

พระอาจารย์ที่มอบให้ท่านบอกว่าเป็นรุ่นแรก จริงหรือไม่ผมก็ไม่มีความรู้

ผมไม่ได้นับถือบูชาหลวงพ่อทวดในความเป็นรุ่นแรก แต่ผมเคารพ เพราะมีผู้ศรัทธากันมากทั้งบ้านทั้งเมือง ที่มีผลต่อจิตใจมากก็เมื่อท่านได้แสดงอภินิหารแห่งความขลัง สั่งสอนผมผู้รับมอบที่กระทำการไม่ถูกต้องทะเลาะ ทำให้ต้องไปนอนตากน้ำค้างอยู่บนขอบกันสาดโรงเรียนอันเป็นที่พักรวมที่จังหวัดยะลาในคืนแรกๆ ไปถึง

กล่าวคือพระอาจารย์ท่านมอบให้ผมรับมาจำนวนหนึ่ง กว่า ๑๐๐ องค์ สั่งไว้ว่า ถ้าอาจารย์และทหารนักเรียนคนใดต้องการก็ให้เขารารานาเอาเองคนละ ๑ องค์

ผมเป็นคนใจเร็วและเห็นใจนายทหารหนุ่ม ๆ ที่อยากจะรีบออกไปเที่ยวและทานอาหารเย็นในเมือง จึงทำผิดไปจากคำของพระอาจารย์โดยหยิบแจกเสียเองเป็นส่วนใหญ่

ที่ผิดมากอีกข้อหนึ่งก็คือ ผมได้เก็บพระที่ยังเหลือจ่ายใส่ไว้ในกระเป๋าเดินทาง วางไว้ห้วนอนที่ต่ำกว่าระดับกว่าพื้นเตียงนอน

ผมจึงโดนหลวงพ่อ (ปู่) สั่งสอนเบา ๆ ดังกล่าวแล้ว ดีที่ว่าท่านไม่ผลักรให้ตกกันสาดทำให้แข้งขาหักก็บุญหนักแล้ว และโดยประสบการณ์เช่นนั้น ผมจึงมักนำท่านติดตัวคุ้มครองและเตือนสติไปไหนต่อไหนอยู่เสมอ



ระหว่างไปรับราชการอยู่ที่ต่างประเทศเป็นเวลา ๓ ปีเศษ ผมก็นำ  
 อนุทินของท่านไปด้วย ทำให้คลาดแคล้วภัยอันตรายต่าง ๆ และกลับบ้าน  
 มาด้วยดี

อีกองค์หนึ่งซึ่งควรจะเล่าไว้เป็นเกร็ดความรู้ ก็คือ พระสมเด็จ  
 จิตรลดา ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงสร้างขึ้นเอง ผมได้รับ  
 พระราชทานจากพระหัตถ์ในระหว่างที่กระทำหน้าที่ราชองครักษ์เวรประจำ  
 พระองค์ในช่วงปีแรก ๆ

เหตุมีว่า ได้รับทราบจากการบอกเล่ากันเป็นการภายในว่า หากไม่  
 ขอพระราชทานก็จะไม่พระราชทานให้ผู้ใด อาจจะต้องถือว่าเขาอาจไม่ยอม  
 ได้จริง ความจริงอาจจะมีใช้อย่างนั้น ท่านอาจพระราชทานให้เองด้วยพระ  
 เมตตาและเพื่อความ เป็นสิริมงคลก็ได้

จำได้ว่าผมเคยตามเสด็จไปอยู่ห่าง ๆ เมื่อมีนักมวยไทยระดับ  
 แชมป์ยื่นเข้าเฝ้าฯ กราบถวายบังคมลาไปแข่งขันที่ไหนก็จำไม่ได้แล้ว

**ทรงให้ศีลให้พรอยู่ชั่วครู่หนึ่ง แล้วก็พระราชทานพระสมเด็จฯ  
 ให้เป็นขวัญและกำลังใจ**

สำหรับผมเองที่ต้องกราบพระบาทขอ ก็เพราะอยากได้และกลัวจะ  
 ไม่ได้รับพระราชทานเป็นสำคัญ มีผู้เตือนว่าให้รีบขอพระราชทานเสียใน  
 โอกาสแรก แต่ก็มีเหตุไม่อำนวยทำให้กลายเป็นโอกาสหลังเสียสองสามคราว  
 เพราะที่นำติดพระองค์มาก็ได้พระราชทานคนอื่นไปก่อนแล้ว

ครั้งสุดท้ายที่ได้รับพระราชทานให้ก็เพราะทรงตั้งพระทัยว่าจะ  
 พระราชทานให้ และคงไม่ทรงอยากให้ผมเก้อเป็นครั้งที่ ๔ ก็ได้ คิดถึง  
 เรื่องนี้ครั้งใดก็อดจะขอบพระคุณท่านสมุหราชองครักษ์ท่านหนึ่งไม่ได้ที่คอย  
 เตือนคอยบอกถึงโอกาสที่หาได้ยากเช่นนั้น และซาบซึ้งในพระมหา  
 กรุณาธิคุณเป็นล้นพ้นมาจนบัดนี้ และเป็นพระสมเด็จฯ องค์หนึ่งที่ผมจะนำ



ติดตัวอยู่มิขาด

ทราบว่าจะขณะนี้มิได้ทรงสร้างพระสมเด็จจิตรลดาอีกแล้ว ใคร ๆ พากันบ่นเสียดายที่ไม่มีโอกาส

บางคนถึงกับขอมขมว่ารูปร่างหน้าตาของพระองค์นี้เป็นอย่างไร ซึ่งผมไม่เคยอดเอื้อนที่จะให้เขาดูกันเลย ขณะที่คล้องคอด้วยพระสมเด็จฯ องค์นี้ทำให้รู้สึกอบอุ่นและเสมือนอยู่ใกล้ชิดองค์ในหลวงทุกที่ไป

ผมนำเรื่อง “พระ” มากล่าวไว้ก็เพื่อตนเองและคนอื่นว่า เรามีได้มีพระไว้เพื่ออวดกัน ว่าใครมีมากกว่ากัน หรือองค์ไหนดีไปกว่ากัน หรือมีราคาเรือนหมื่นเรือนแสนตามที่เจ้าของจะแสวงหามาเพื่อแสดงฐานะ

ที่สำคัญกว่านั้นก็เพื่อเตือนให้ระลึกกันว่า คนที่อวดอ้างธรรมะหรือถ้อยคำสั่งสอนของพระพุทธองค์อยู่เสมอเช่นนั้น ได้เข้าถึงพระอย่างแท้จริงหรือไม่ บางคนทำทายกันให้สาบานความจริงใจกันต่อหน้าพระแล้วก็ยังกระทำการผิดๆ ต่อไปอีก

บางคนถือคติ “แพ้เป็นพระ ชนะเป็นมาร” และด้วยเหตุสำนึกที่ผิดกันเช่นนี้ โจรที่ห้อยพระเต็มคอได้ถูกฆ่าตายมาเสียนักต่อนักแล้วมิใช่หรือ



## เสนาธิการ

ในสมัยนั้น (และคิดว่าอาจเป็นสมัยนี้ด้วย) นายทหารหนุ่มโสดหรือไม่โสดก็ตาม หากสำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนนายร้อยทหารบกและโรงเรียนเทคนิคทหารบก ซึ่งสมัยปัจจุบันรวมเรียกว่า โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า

ย่อมจะไผ่ฝืนที่จะเป็นนายทหารฝ่ายเสนาธิการหรือเข้าเรียนในโรงเรียน เสนาธิการทหารบกเกือบทุกคน

**ขึ้นอยู่กับว่าไฟปรารถนาแรงเพียงใด และมีความมั่นใจในวิชาความรู้หรือขีดความสามารถของตนที่จะเข้า “แข่งขัน” มากน้อยเท่าใด**

โรงเรียนนายร้อยและโรงเรียนเทคนิคฯ แต่ละรุ่นปีจะสำเร็จการศึกษาโรงเรียนละ รุ่นละประมาณ ๕๐ ถึง ๖๐ คน รวม ๒ โรงเรียนก็ประมาณ ๑๐๐ คน แต่ละคนในรุ่นปีต่างก็พอจะรู้มือกันอยู่ว่าแข็งหรืออ่อน ชัยหรือเกียจคร้าน หรือไปเรื่อย ๆ ตามบุญตามกรรม

สมัยนั้นโรงเรียนเสนาธิการทหารบกใช้หลักสูตร ๒ ปีและเรียนหนักตลอดทั้งในภาคห้องเรียนและภาคสนาม ทุกคนจะต้องผ่านการ “สอบแข่งขัน” ที่ต้องผ่านการเตรียมตัวหุตาแฉะ และผ่านการคัดเฟ้นอย่างเข้มงวดยิ่งนัก

ผิดกับสมัยหลังต่อมาที่กำหนดหลักสูตรเร่งรัดไม่เกิน ๑ ปี และใช้วิธีคัดเลือกกำลังพลที่เข้าหลักเกณฑ์คุณสมบัติครบเข้าศึกษาโดยไม่ต้องสอบปีละกว่า ๑๐๐ คนจนเกือบถึงหรืออาจถึง ๒๐๐ คน

ถึงจะมีการเตรียมตัวขนาดหนักเช่นนั้น ใ้ว่าจะสมหวังเข้าเรียนได้ทุกคน



บางคนผ่านเข้าเพราะสมองเฉียบและแม่นยำ

บางคนผ่านเข้าได้เพราะโชคช่วย

บางคนก็พลาดโอกาส ทำให้ต้องสอบแข่งขันซ้ำแล้วซ้ำอีกในปีต่อ ๆ ไป トラบเท่าที่อายุยังไม่เกิน หรือกำลังใจยังไม่หมดมอดไปเสียก่อน

คุณสมบัติบังคับอย่างหนึ่งก็คือ ผู้ที่สมัครสอบจะต้องสำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนประจำเหล่าของตนเสียก่อน ทำนองโรงเรียนเหล่าระดับผู้บังคับกองร้อย

หมายถึงว่าโรงเรียนของเหล่าจะเคี้ยวมาก่อนขั้นหนึ่ง สำหรับคัดคนที่ควรมีวุฒิสมารถที่เหมาะสมจะเป็นผู้บังคับกองร้อยและหรือเป็นนายทหารฝ่ายเสนาธิการต่อไป เพราะตำแหน่งดังกล่าวจะเทียบอยู่ในชั้นร้อยเอกเท่านั้น

ทหารหนุ่มเหล่านั้นมีสิ่งจูงใจและยั่วความปรารถนาหรือกิเลสอยู่อย่างหนึ่ง

คือสายเสธ. เรียกกันเองว่า “สายเหลือง” อันหมายถึงเครื่องหมายของผู้มีสิทธิ์ “ห้อย” ได้และมีเข็มเสนาธิการประดับกระเป่าเสื้อเครื่องแบบด้านขวาอันแสดงความโก้ไม่หยอกว่า เขาจะเป็นมันสมองของผู้บังคับบัญชาและกองทัพด้วยความขาดประสบการณ์ในชีวิตราชการทหาร

เขาสีมคิดไปอย่างหนึ่งว่า ผู้ที่เป็นนายทหารฝ่ายเสนาธิการนั้นมักจะต้องเดินไปตามสายอาชีพนี้ โอกาสที่จะเป็นผู้บังคับหน่วยควบคุมกำลังระดับกลางและระดับสูงของกองทัพนั้นมีอยู่น้อยเหลือเกิน

เพียงจะมีในระยะหลัง ๆ นี้ออก ที่มีผู้ผ่านงานฝ่ายเสนาธิการได้รับโอกาสเป็นผู้บังคับบัญชาการหน่วยกำลัง จนถึงเป็นผู้บัญชาการทหารบก





ผมเพิ่งมีความรู้และความคิดกว้าง ก็ต่อเมื่อไปเรียนในโรงเรียนเสนาธิการทหารบกสหรัฐอเมริกา ซึ่งเขาเปิดทางไว้ว่า ผู้ที่สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนนั้นแล้ว สามารถเดินทางไปในอาชีพได้ ๒ ทาง

ทางหนึ่งคือเป็นฝ่ายเสนาธิการ

และอีกทางหนึ่งเป็นผู้บังคับบัญชา

บัดนี้ระบบของเราก็เดินตามแนวทางนั้นแล้ว

การเป็นนายทหารฝ่ายเสนาธิการโดยไม่จำเป็นต้องเป็นแม่ทัพนายกอง ก็สามารถก้าวขึ้นครองตำแหน่งผู้บัญชาการเหล่าทัพได้

ผมเคยเคารพรักและตีมูลค่าในความเป็นนายทหารเสนาธิการผู้เป็นนายอยู่หลายคน จะออกชื่อเป็นตัวอย่างก็พอได้ เช่น พลเอกจิตตินาวีเสถียร พลเอกสุรกิจ มัยลาภ พลเอกบุญชัย บำรุงพงศ์

หรือแม้รุ่นราวคราวเดียวกันที่ท่านมีอนาคตก้าวไกลและรวดเร็วกว่าคือ พลเอกเสริม ณ นคร

ผมสรุปเอาว่า ท่านเหล่านั้นแกร่งวิชามาแต่ต้น มีความขยันขันแข็งอย่างอุทิศตนและเวลาเพื่องานและเพื่อนายอย่างสม่ำเสมอ เป็นผู้มีความแม่นยำในระเบียบข้อบังคับ เป็นผู้ทำงานละเอียดด้วยความคิดกว้างไกลรอบด้าน เป็นผู้วางแผนชั้นดีหรือดีมาก เป็นผู้คอยสำรวจติดตามผลงานของหน่วยรองและของผู้ใต้บังคับบัญชา

และเปี่ยมด้วยคุณสมบัติของทหาร คือ ความจงรักภักดี

ผมพยายามถอดแบบของท่านเหล่านั้น บางอย่างก็ทำได้ บางอย่างก็ไม้อาจเทียบได้ แต่ก็มีสัญญาใจอย่างหนึ่งว่า เราต้องไม่ทิ้งแนวที่เห็นพ้องว่าดีแล้ว



ผมพยายามมองย้อนหลังเพื่อเทียบเคียงบางอย่างกับท่านเหล่านั้น รู้ตัวว่ายังมีความด้อยบางอย่าง อันเกิดจากตนเองและเกิดจากสภาวะแวดล้อม

**ยกตัวอย่างว่า เมื่อผมเป็นเสนาธิการทหารบกนั้น มองตัวเองว่า เล็กนิดเดียว**

กล่าวคือมีตำแหน่งที่ไม่มีอำนาจบารมีเพียงพอ การมอบหมายอำนาจมีอยู่ในวงจำกัด จะตัดสินใจกระทำการใดที่เห็นว่าสำคัญและตัวนั้นก็ ต้องขอรับสั่งและความเห็นชอบจากผู้บัญชาการทหารบกเสียก่อนเสมอ

ผมเคยมองอำนาจของท่านเหล่านั้น รู้สึกว่ามากพอที่จะให้เสรีในการปฏิบัติไปก่อนได้ทุกอย่าง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องงานหรือเรื่องเงิน

สิ่งเหล่านี้เสริมบารมีของท่านแต่ละคนที่ทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเกรงขามและเชื่อมัน

คงจะไม่เป็นที่แปลกประหลาดอะไรมากนักสำหรับสมัยนั้น ที่ผู้บัญชาการทหารบกมักจะมอบความรับผิดชอบให้แก่เสนาธิการทหารบกในลักษณะที่เด็ดขาดหรือเกือบเด็ดขาด ด้วยความไว้วางใจอย่างแนบแน่น

เพราะผู้บังคับบัญชาในระดับสูงในสมัยนั้นจำเป็นต้องใช้เวลาหนักไปในทางการเมืองและการบริหารด้านเศรษฐกิจ ซึ่งอาจเปลี่ยนแปลงปรวนแปรอยู่เป็นเนืองนิจ

**เมื่อสามารถผ่อนเบาในด้านทางทหารลงได้ด้วยความเชื่อมันไว้วางใจ ก็จะทำให้ท่านอุทิศตนไปคิดและทำในทางอื่นได้มากขึ้นโดยปราศจากความกังวล**

อย่างไรก็ดี ในความเป็นเสนาธิการทหารบกของผม ผมมิได้คิดเป็นอย่างอื่น ผมทราบดีว่าผู้บัญชาการทหารบกต่อนั้น ท่านได้มองผมอยู่



อย่างใกล้ชิดโดยไม่ทอดทิ้งและไว้วางใจในความซื่อสัตย์สุจริตและจงรักภักดี  
มีเรื่องใดจะขอคำปรึกษา ท่านก็ให้  
มีงานการใดที่จะต้องขออนุมัติการใช้จ่ายท่านก็ให้อีกโดยไม่รีรอ  
อิดเอื้อน

ผมจึงอยู่ได้ด้วยความปลอดภัยจากข้อครหาเกี่ยวกับการฉ้อราษฎร์  
บังหลวง พ้นจากความผิดพลาดในการดำเนินงานตามแผนงานของกองทัพ  
และของผู้บังคับบัญชา

ใช้หลักทางเสนาธิการกิจได้อย่างเต็มที่คือคิดการประสานงาน และ  
ช่วยเหลือสนับสนุนหน่วยรอง เพื่อสนองความต้องการของเขาจนบรรลุ  
ภารกิจของกองทัพก็พอแล้ว

ผมเป็นคนชอบเขียนหนังสือมานานแล้ว เริ่มตั้งแต่สมัยเมื่อสำเร็จ  
การศึกษาจากโรงเรียนเสนาธิการทหารบกแล้วกลับมาสอนหนังสือใน  
โรงเรียนนั้น

ส่วนใหญ่เป็นการเขียนในเชิงวิชาการทางการทหารสมัยใหม่ เป็น  
การแนะนำให้นายทหารเกิดความรู้กว้างสำหรับนำไปคิดและลองปฏิบัติดู

แปลเอกสารตำราเรียนจากต่างประเทศในระยะหัวเลี้ยวหัวต่อของ  
การรับความช่วยเหลือทางการทหาร

แนะนำภาระหน้าที่ของนายทหารฝ่ายเสนาธิการที่จะพึงกระทำต่อ  
หน่วยและต่อผู้บังคับบัญชา

หยิบยกบทเรียนทางการทหาร และการสงครามเพื่อประกอบการ  
การศึกษาคิดค้น

จะไม่เขียนอย่างเดียวก็คือการวิจารณ์หรือตำหนิความบกพร่อง  
ของผู้บังคับบัญชา ถ้าคิดอยากจะทำ ก็เป็นเพียง “หลักการ” อันควรจะ



## เป็นโดยไม่เจาะจงถึงใคร

ข้อเขียนต่าง ๆ จะนำลงในหนังสือของทหาร เช่น ยุทธโกษา เสนา  
สาร เสนาธิปัตย์ วารสารการส่งกำลังบำรุง และหนังสือในรูปอื่น ๆ ใน  
แนวเดียวกันนี้

บัดนี้ ข้อเขียนต่าง ๆ สูญหายไปมากแล้ว นาน ๆ จะพบเห็นสัก  
ครั้งหนึ่ง

เมื่อตำแหน่งหน้าที่สูงก็อดไม่ได้ที่จะสอดแทรกการเมืองกับการทหาร  
ไว้บ่อย ๆ เมื่ออ่านภายหลังก็ยิ่งรู้สึกว่าคุณคิดความเห็นยังทันสมัยอยู่

**ถ้าหากใครจะนำไปคิดไปทำ ก็ขอให้รับผิดชอบเอาเองเถิด**



## บ้าน

เมื่อตำแหน่งเสนาธิการทหารบกที่ผมรักและภูมิใจอย่างมาก เป็นอันต้องสิ้นสุดลง เมื่อ ๑ ตุลาคม ๒๕๒๑ ผมก็ก้าวขึ้นสู่ระดับการบังคับบัญชาในตำแหน่งรองผู้บัญชาการทหารบก

ในความรู้สึกขณะนั้นเห็นว่าสบายมากขึ้นกว่าเดิมเยอะเยอะ มีผู้คอยป้อนข้อมูล และเอกสารให้สั่งการแทนผู้บังคับบัญชาอยู่ตลอดเวลาภายในกรอบที่ได้รับมอบอำนาจมา

**ควรจะสังเกตไว้ด้วยว่า ชีวิตราชการของผมเดินไปช้า ๆ ตามจังหวะในตอนต้น ๆ**

แต่เมื่อได้รับยศพลโทแล้วเมื่อปี ๒๕๑๖ ผมก้าวไปสู่ตำแหน่งใหม่ ตำแหน่งละ ๑ ปี ซึ่งดูจะแปลกและรวดเร็ว กล่าวคือ

เป็นผู้ช่วยเสนาธิการทหารบกฝ่ายยุทธการ อยู่ ๑ ปี ใน พ.ศ. ๒๕๑๖

เป็นเจ้ากรมยุทธศึกษาทหารบก อยู่ ๑ ปี ใน พ.ศ. ๒๕๑๗

เป็นรองเสนาธิการทหารบก อยู่ ๑ ปี ใน พ.ศ. ๒๕๑๘

เป็นผู้ช่วยผู้บัญชาการทหารบก อยู่ ๑ ปี ใน พ.ศ. ๒๕๑๙

เป็นเสนาธิการทหารบก อยู่ ๑ ปี ใน พ.ศ. ๒๕๒๐

เป็นรองผู้บัญชาการทหารบก อยู่ ๑ ปี ใน พ.ศ. ๒๕๒๑

เป็นปลัดกระทรวงกลาโหม อยู่ ๑ ปี ใน พ.ศ. ๒๕๒๒ แล้วเกษียณเมื่อ ๑ ตุลาคม ๒๕๒๓



คุณหญิงของผมเขาประชดว่า “คนอะไร เป็นได้ ทำได้อย่างเปิด”

ผมก็ประชดตัวเองบ้างว่า **เมื่ออยู่ในฝูงเปิดมานาน ก็ต้องติด  
สันดานเปิดกันบ้างละ จะให้กลายเป็นหงส์ก็ผิดที่**

มาคิดดู การครองตำแหน่งไม่ว่าต่ำหรือสูง ตำแหน่งละ ๑ ปี  
เพียงแต่จะศึกษาเรียนรู้งานในหน้าที่ก็คงจะหมดเวลาไป ๑ ปีแล้ว การจะ  
หาประสบการณ์ในตำแหน่งหน้าที่ที่เกือบจะเหลือวิสัย

ดีแต่ที่ผมได้นั่งอยู่ในกองบัญชาการกองทัพกมาอย่างยาวนาน  
ตั้งแต่ปี ๒๕๐๙ จึงได้เรียนรู้ด้วยตนเองเรื่อยมา ก็พอจะสานต่องานใน  
ตำแหน่งหน้าที่ต่าง ๆ ได้อย่างพอรู้เรื่อง และพยายามไม่ให้เกิดความ  
บกพร่องผิดพลาดขึ้นเท่านั้น

อย่างไรก็ตาม **สิ่งที่ผมภูมิใจมากก็คือ ผมไม่เคยโดดข้ามขั้นตอนใด  
ก้าวไปอย่างช้า ๆ แต่มั่นคง ไม่พรวดพราดตกเหวตายเป็นเสียเร็วนัก**

ความจริงตำแหน่งละปีเหล่านั้น มิได้เกิดจากความกำหนดของผม  
เองเลย หากเมื่อผู้บังคับบัญชาท่านเมตตาจัดให้ ผมก็คิดว่าคงมีความถนัดที่  
จะทำไปได้

และไม่เคยต่อรองในเรื่องตำแหน่งหน้าที่ใด ๆ กับผู้บังคับบัญชา  
ท่านใดเลย มีหรือเมื่อท่านให้เราจะไม่รับ จะทำเยอหยิ่งเล่นตัวอะไรได้

ขณะเมื่อดำรงตำแหน่ง “ท่านรอง” ดังที่ ฯพณฯ พลเอกเปรม ท่าน  
ชอบเรียก ผมก็ร้องเพลง “สบายสบาย” อยู่ตลอดทั้งปี

ส่วนใหญ่ก็มักแทนผู้บังคับบัญชาในพิธีการต่าง ๆ ในการประชุม  
และการเยี่ยมเยียนหน่วยทหาร



**งานอย่างนี้ไม่หนักหนาอะไร ใครได้รับมอบหมาย ก็ควรจะทำ  
ได้ทั้งนั้น**

ผมมีฝอยที่ภรรยาของผมเข้ามาเกี่ยวข้ง กล่าวคือ ขณะที่สามีเป็น  
เสนาธิการทหารบก เธอเป็นประธานดำเนินงานของสมาคมแม่บ้าน  
ทหารบกเสมือนหนึ่งเป็นมือขวาของนายกสมาคม

ต่อเมื่อเธอเป็นภรรยาของรองผู้บัญชาการทหารบก ในขณะที่  
ผู้บัญชาการทหารบกท่านไม่มีภรรยา ท่านก็มอบหมายให้ภรรยาของผม  
ดำรงตำแหน่งนายกสมาคมแม่บ้านทหารบกแทน

และพ้นจากหน้าที่นั้นไปเมื่อผมย้ายไปอยู่กระทรวงกลาโหมใน  
ตำแหน่งปลัดกระทรวง

**ในตำแหน่งปลัดกระทรวงกลาโหม ผมมีบทบาทในฐานะ  
ผู้บังคับบัญชาในระนาบเดียวกันกับผู้บัญชาการทหารสูงสุด ซึ่งต่างชั้น  
ตรงต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม**

ผมมีหน่วยระดับกรมขึ้นอยู่หลายหน่วย และมีหน่วยรัฐวิสาหกิจ  
รวมอยู่ด้วย งานในหน้าที่ตามปกติของตำแหน่งใหม่นี้ ก็คืองานทางธุรการ  
งานการสนับสนุนกองบัญชาการทหารสูงสุดและเหล่าทัพบก เรือ อากาศ  
งานการรักษาระเบียบข้อบังคับของทหาร รวมทั้งงานอันเป็นภาระหน้าที่ของ  
รัฐมนตรี ในส่วนที่เกี่ยวกับการเมืองและการทหาร

หน้าที่ของผมมีโอกาสที่จะใกล้ชิดรัฐมนตรีมากขึ้น แต่ในความเป็น  
จริงวันหนึ่ง ๆ เกือบไม่ได้พบหน้ากัน ไม่ค่อยมีเรื่องที่จะต้องนำขึ้น  
ปรึกษาหารือและท่านก็ไม่ค่อยเรียกไปปรึกษา

ส่วนใหญ่งานทางการเมืองของท่านก็ทำกันอยู่ในสำนักงาน  
เลขาธิการรัฐมนตรี และประสานงานให้ปลัดกระทรวงรับทราบ ตามปกติ



มักจะมีการประชุมสภากลาโหมเดือนละครั้ง หรือนัดหมายเป็นครั้งคราว เมื่อจำเป็น

ในการนี้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมทำหน้าที่ประธาน ส่วน ปลัดกระทรวงร่วมเป็นกรรมการคนหนึ่ง และดำเนินกรรมวิธีของการจัดทำ รายงานการประชุมแล้วแจกจ่ายต่อไป

การประชุมสภากลาโหมแต่ละนัดจะมีเรื่องสำคัญอันเป็นนโยบาย ส่วนการประชุมอื่น ๆ ที่อาจมีเป็นครั้งคราว ก็มักเป็นเรื่องงานประจำที่ จำเป็นต้องปรึกษาหารือกับส่วนราชการขึ้นตรงกับกระทรวง

บางครั้งรัฐมนตรีจะเข้าร่วมเป็นประธาน แต่ส่วนมากแล้ว ปลัดกระทรวงจะจัดการประชุมเองเป็นการภายใน

เมื่อเปรียบเทียบงานรับผิดชอบในหน้าที่แล้วเห็นว่าปลัดกระทรวง ฝ่ายพลเรือนน่าจะมีภาระมากกว่า เพราะท่านเหล่านั้นเป็นผู้บังคับบัญชา ของข้าราชการประจำสูงสุดในกระทรวงนั้น ๆ ท่านสามารถจะตัดสินใจสั่ง การไปได้เองมากกว่า

ระบบเช่นนี้แตกต่างกว่างานของกระทรวงกลาโหมมาก ซึ่งมักจะ สำเร็จเด็ดขาดลงภายในระดับกองบัญชาการทหารสูงสุดและเหล่าทัพทั้งสาม แล้ว

ผมมีนิสัยชอบอยู่อย่างหนึ่ง คือการเดินทางเยี่ยมชมพบปะหน่วยรอง เพื่อให้เกิดการประสานงานประสานใจ ไม่ว่าจะป็นหน่วยขึ้นตรง ซึ่งมีที่ตั้งอยู่ในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด

วิธีการเช่นนี้ผมถือว่าเป็นการเรียนรู้และเท่าทันต่อปัญหาต่าง ๆ คง ไม่มีหน่วยงานใดที่ “ไม่มีปัญหา” อาจมีมากหรือน้อยซึ่งเราอาจช่วย แก้ปัญหานั้น ๆ ให้เขาได้

หรือมิฉะนั้น เราอาจจำเป็นต้องโดดเข้าไปแก้ไขด้วยตัวเองในระดับ



กระทรวง ผมอยากให้อำนาจเข้าถึงตัว เข้าถึงใจเพื่อนร่วมงาน และเข้าถึงงานเช่นนี้ได้แผ่กระจายไปสู่บุคคลระดับรับผิดชอบหน่วยงานมากขึ้น

**การย้ายไปอยู่กระทรวงกลาโหมคราวนั้น เท่ากับเป็นการเตรียมตัวอำลาชีวิตราชการทหารไปพร้อมกัน ในการนี้ก็ต้องเตรียมเรื่องส่วนตัวและส่วนงานไปพร้อมด้วย**

ผมและครอบครัวเป็นผู้ที่ยังไม่มีบ้านของตนเอง เราอาศัยบ้านหลวงของกองทัพบกอยู่ตรงข้ามกับสวนรื่นฤดี ดังที่ได้เล่ามาแล้ว ภาระของเราก็คือจะต้องหาที่ดินสักผืนหนึ่งและปลูกบ้านสักหลังหนึ่ง ได้ตั้งใจไว้นานแล้วว่า จะไม่ขอยู่บ้านเช่าเพื่อรักษาเกียรติของความเป็นนายพล และไม่ต้องการมีหนี้สิน

เราตกลงกันว่าเราต้องมีบ้านของตนเอง เป็นสมบัติชิ้นหนึ่งที่เราจะมีได้ จะเล็กใหญ่ขนาดไหนก็พอให้พ่อแม่ ลูกและหลานได้อยู่รวมกันในบ้านปลายของชีวิตเป็นการถาวร

เราได้บันดลให้มันเกิดเป็นจริงขึ้น ด้วยเงินรายได้เหลือที่พยายามกระเหม็ดกระแหม่ไว้ ด้วยเงินสะสมจากทางราชการอีกจำนวนหนึ่ง

จากเงินขายทรัพย์สินมรดกของภรรยาส่วนหนึ่ง

**และจากเงินที่แม่ยายมอบช่วยเหลือให้อีกส่วนหนึ่ง**

เราจัดการซื้อที่ดินและปลูกบ้านของเราเอง ในเนื้อที่ ๑ ไร่ ที่หมู่บ้านเมืองทอง ๑ ถนนแจ้งวัฒนะ เขตบางเขน เราทำได้เสร็จสิ้นก่อนที่จะเกษียณอายุราชการเพียง ๑ เดือน จัดส่งบ้านและทรัพย์สินประจำบ้านคืนกองทัพบกเรียบร้อยในเดือนกันยายน ๒๕๒๓ แล้วเคลื่อนย้ายเข้าอยู่ “บ้านของเรา” ภายในเดือนนั้น

อีกสิ่งหนึ่งที่ต้องจัดหาไว้ ก็คือรถยนต์ส่วนตัวเล็ก ๆ สักคันหนึ่งสำหรับตนเองและภรรยาซึ่งขณะนั้นยังรับราชการอยู่ การจัดหาที่ดินบ้าน



และรถในเวลาพร้อม ๆ กันเช่นนั้น ทำให้เราต้องเจียดจ่ายจากเงินที่มีอยู่อัน  
ค่อนข้างจำกัดชัดเจน

แต่เราก็ต้องตั้งใจทำเพื่อรักษาเกียรติของเรา รถเล็ก ๆ คันเดียวที่  
เราเพิ่งเคยมี ยังใช้ได้ตั้งอยู่จนถึงทุกวันนี้ อันเป็นเวลาเข้า ๑๒ ปีแล้วเราไม่  
เคยมีรถคันใหม่ นอกจากคันนั้น

ครับ เมื่อถอดเครื่องแบบเขียนกันแล้ว ก็ไม่จำเป็นต้องอับอายใคร  
ความจนติดตัวเป็นกรรมอย่างหนึ่ง แต่การสร้างกรรมดีเอาไว้ ก็พอจะทำให้  
เรากระเสือกกระสนแก้ปัญหาชีวิตไปได้ แม้จะไม่ดีถึงขนาดที่ควรจะเป็นแต่ก็  
คงดีได้รอดได้เท่าที่เราพอใจจะอยู่และจะเป็น

ชีวิตราชการของพลเอกคนหนึ่งสิ้นสุดลง เมื่อ ๑ ตุลาคม ๒๕๒๓  
แต่ชีวิตจริงยังอยู่ จะผกผันแปรเปลี่ยนไปอย่างไรหลังจากนั้น ก็จะพยายาม  
เล่าให้ฟังต่อไป

**มิใช่ชีวิตที่ควรเอาอย่าง หากแต่จะเป็นชีวิตที่ให้บทเรียน**



## ผู้เดินเจียดเก้าอี้ ผบ.ทบ.

ใครคนหนึ่งบอกผมว่า อยากให้ผมเขียนหนังสือทำนองเบา ๆ แบบ “อะไรก็ได้” เหมือนอย่างคนถอดเครื่องแบบเขียน

เขาคงเจตนาดีอย่างแน่แท้ที่ไม่อยากจะทำให้ผมเกิดความกระอักกระอ่วนที่ต้องใช้ศ “พลเอก” นำหน้าชื่ออยู่เสมอ ๆ

**ทำให้ผมต้องยืมคำพูดของเสาดันหนึ่งถามเขาว่า “คุณจะบ้าเรอะ”**

ถึงแม้ผมจะบ่งชื่อและนามสกุลเฉย ๆ นอกจากเด็กอมมือแล้ว ก็คงจะรู้ว่า ผมนะมียศพลเอกติดตัวอยู่จนตาย เพราะยังไม่มีใครปลดยศของผมมาก่อนเลย และแม้ขณะที่เขียนหนังสือหรือบทความใด ๆ อยู่ทุกวันนี้ก็เปิดเผย ผมก็เกือบจะเปลือยอยู่แล้วในชุดกางเกงขาสั้น สวมเสื้อกล้ามหรือเสื้อคอกลม ถ้าอากาศร้อนจัด ๆ ก็อาจถึงเปลือยออกกันทีเดียว

**คนที่ไม่เคยมีแผลเป็นเต็มตัว ถึงจะเปลือยเปล่าอย่างไร ก็คงจะไม่น่าเกลียดอะไรมิใช่หรือ**

แม้ไม่ถึงอย่างนั้น ผมก็มีแผลที่ใจอยู่อย่างหนึ่งคือ “เกิดมาจน” และ “ทำให้รวยไม่เป็น” จึงต้องอยู่มาอย่างเสี้ยมเจียมตนตั้งแต่เด็กจนแก่

ผมไม่เคยคิดแข่งบุญแข่งวาสนาบารมีกับใครผู้ใดทั้งนั้น ยิ่งถ้าเป็นการรวยขึ้นจากการโกงกินฉ้อราษฎร์บังหลวงด้วยแล้ว ผมจะต้องเลี้ยงให้ไกลตัวอยู่เสมอ จนบางคนเขาเห็นว่าผมเป็นคนโกงเฮลา เบาปัญญา

**ผมไม่อยากเป็นคนฉลาดที่จะชอบใช้สติปัญญาสร้างคนไปในทางนั้น**

เราจะเอาอะไรอีก ในเมื่อก็รวยยศจนถึงเป็นพลเอกแล้ว พยายาม



รักษายศ รักษาเกียรติ และศักดิ์ศรีของคนที่เป็นทหารไว้ได้ มาจนถึงบัดนี้ก็เรียกว่าร่ำรวยเหลือเกินแล้ว

ใครว่าเป็นพลเอกแล้วจะรวยทุกคน หรือจะไม่จนทุกคน ก็คงไม่จริง

เมื่อพ้นจากราชการงานเมืองมาแล้วตั้งแต่เดือนสิงหาคม ๒๕๒๙ ผมก็มีเวลาร่างมากพอที่จะทบทวนถึงความหลัง และคำนึงถึงเวลาปัจจุบัน

ถึงจะถอดเครื่องแบบชุดหรือเขียนแล้ว ภาพอย่างนั้นก็ยังคงมีเพียงอยู่ในความเป็นจริง

วันหนึ่ง ๆ ต้องอยู่บ้านโดยลำพังอย่างเงียบเหงาเปล่าเปลี่ยวเพราะขาดเพื่อนคุย ทั้งภรรยาและลูกหลานต้องออกนอกบ้านไปทำงานและเรียนหนังสือ ชีวิตจึงต้องอยู่กับความว่างเปล่าและกับหนังสือหรือวิทยุ

โครงการเขียนหนังสือเล่นแก้เหงาจึงมีมานับแต่บัดนั้น เพื่อมิให้สมองเสื่อมทรุดไปกับความว่างและความเงียบเหงา

โดยที่จริงแล้ว นับแต่เริ่มรับราชการจนถึงวันที่ปลดพ้นจากทางราชการ ผมก็ได้รับเงินเดือนตามตำแหน่งและชั้นยศในอัตราเดียวกับข้าราชการทหารคนอื่น ๆ

ผมมีความเท่าเทียมตามกฎหมายและตามความเป็นมนุษย์ แต่ผมขาดโอกาสของความเท่าเทียมโดยกำเนิดอย่างหนึ่ง และวิธีแสวงหารายได้เพิ่มเติมอีกอย่างหนึ่ง

ผมไม่โทษพ่อแม่ของผมและนายของผมที่ไม่ช่วยส่งเสริมฐานะของผม มันน่าจะเป็นเพราะบาปเคราะห์ของตนเองมากกว่า

เป็นต้นว่า ผมเป็นทหารที่ไม่เคยออกรบเลย ไม่ว่าจะเป็นเหนือ ใต้ ออก ตก ในประเทศ หรือในต่างประเทศ



**ชั้นวังหรือบำเหน็จพิเศษจากการรบจึงไม่มี ชีวิตในราชการจึง  
ก้าวมาอย่างค่อนข้างจะเนิ่นช้า**

ยกตัวอย่างเช่นในขณะที่ผมปลดตัวเองจากว่าที่ร้อยตรี เป็นร้อยตรี  
เงินเดือน ๘๐ บาท เท่าเดิมนั้น เพื่อนผมหลายคนรุ่นเดียวกันได้รับยศ  
ร้อยโทไปก่อนแล้ว

หรืออย่างขณะที่ผมเป็นพันโท เพื่อนรุ่นผมและรุ่นหลังผมหลายคน  
เป็นพลจัตวาไปแล้ว ห่างไกลกันจมู

แต่ถึงอย่างนั้น เมื่อผมได้รับยศพลเอก เขาเหล่านั้นกลับเดินอยู่  
ข้างหลังผมก็มี

ยังติดอยู่หรือที่เมื่อพ้นจากราชการมาแล้ว ทางราชการยังให้  
บำนาญเลี้ยงชีวิตอยู่ได้เป็นเงินเดือนละหมื่นกว่า ๆ มิฉะนั้นก็คงไม่รู้  
เหมือนกันว่าผมจะต้องดิ้นรนกระเสือกกระสนเลี้ยงชีวิตตนและครอบครัวอยู่  
ได้อย่างไร

นี่ก็นับเป็นบุญคุณอันล้นเหลือของทางราชการที่ได้มอบให้แก่ผม  
ตลอดมา

**ชีวิตในราชการของผม แม้จะไม่ดีนัก แต่ก็ไม่เลวจนเกินไป**

ผมผ่านการศึกตามขั้นตอนและระดับของเหล่าทัพมาโดยตลอด  
โชคดีที่เป็นคนชอบเรียนและมีผลการเรียนอยู่ในเกณฑ์ดีหรือ ดีมากใน  
บางครั้ง จึงเป็นการเสริมความก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่มาเรื่อย ๆ

ไปศึกษาอบรมเพิ่มเติมในต่างประเทศหลายครั้ง เคยรับตำแหน่ง  
ผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารบก ณ สหรัฐอเมริกา เคยไปปฏิบัติงานต่างประเทศหลายครั้ง  
หลายแห่ง เคยไปเยี่ยมหน่วยทหารไทยในยุทธภูมิหลายแห่งโดยไม่ได้รับกับ  
ใครเขา



แต่ก็เป็นกรเพิ่มประสบการณ์ในสายงานของฝ่ายเสนาธิการ ให้  
มากพอใช้

งานของผมเป็นงานเสนาธิการกิจและครูอาจารย์เสียเป็นส่วนใหญ่  
เมื่อได้ยินเพื่อนร่วมงานบางคนเรียกว่า “ครู” หรือ “อาจารย์” ก็อดจะภูมิใจ  
นิด ๆ หน่อย ๆ ไม่ได้

ผมเป็นพันเอกเมื่ออายุ ๓๘ ปี เป็นพลตรีอายุ ๔๖ ปี แล้วย้ายอยู่ใน  
ยศเดิมถึง ๗ ปี จึงเป็นพลโทเมื่ออายุ ๕๓ ปี

เป็นพลเอกเมื่ออายุ ๕๖ ปี แล้วเกษียณอายุราชการในตำแหน่ง  
ปลัดกระทรวงมหาดไทย เมื่อ ๑ ตุลาคม ๒๕๒๓

ระบบของทหารบางยุคบางสมัยมีแปลกอยู่อย่างหนึ่ง การจะก้าวขึ้น  
เป็นผู้บัญชาการทหารบกได้นั้น มักจะต้องผ่านการครองตำแหน่งหน่วยคุม  
กำลัง เช่น ต้องมีประสบการณ์เป็นผู้บังคับกองพัน ผู้บังคับการกรม ผู้  
บัญชาการกองพล และแม่ทัพ มีน้อยรายที่ผู้ครองตำแหน่งในสายเสนาธิการ  
กิจจะก้าวขึ้นเป็นผู้บัญชาการทหารบก

ผมก็เป็นคนหนึ่งที่ไม่รวมอยู่ในจำนวนน้อยรายนั้น จึงพลาดโอกาส  
เป็นผู้บัญชาการเหล่าทัพ หรือเป็นผู้บัญชาการทหารสูงสุด ความจริงยังมี  
ปัจจัยอื่น ๆ ประกอบอีกบ้างอันเป็นเหตุผลของความไม่เหมาะสม

**สรุปว่า เพราะวาสนาและบารมีไม่ถึง อันไม่ควรจะโทษใคร  
นอกจากตัวเอง**

อันตำแหน่งปลัดกระทรวงกลาโหมนั้น ที่จริงก็นับว่าสูงอยู่ เพราะ  
เทียบเท่าอัครราชจอมพล หากแต่อำนาจหน้าที่ทำได้ยิ่งใหญ่ในหมู่ข้าราชการ  
เหมือนดังปลัดกระทรวงฝ่ายพลเรือนไม่ ซึ่งเป็นความแตกต่างที่เห็นชัด



มีเกร็ดที่อยากเล่าไว้เพื่อประกอบการไว้ร่ำสนทนาและโอกาส กล่าวคือ มีนายที่เป็นผู้บัญชาการทหารบกท่านหนึ่ง บอกไว้ด้วยความรักใคร่ว่า

**“ตำแหน่งของอ้วนนี่แหละ จะเก็บไว้ให้สื่อเป็น”**

เผื่อท่านสิ้นบุญเร็วเกินควรและเกินคาดโดยมิได้ทำพินัยกรรมไว้ ผมจึงมีบุญไม่ถึงด้วยประการฉะนี้

เกร็ดดังกล่าวที่เล่ามานี้เป็นเพียงการคุยกันเล่น ๆ สำหรับปลอบใจให้ปลงตกเท่านั้นเอง

ชีวิตนายพลอย่างผมที่ผ่านมาก็คือ เป็นตัวประกอบของกองทัพในฐานะผู้ช่วยเหลือผู้บังคับบัญชาในการวางแผนการแก้ไขปัญหา และผู้ปฏิบัติตามคำสั่ง ไม่เคยมีอำนาจสั่งการใด ๆ ได้ด้วยตนเอง เพราะยังมีนายเหนือชั้นที่สูงกว่า

เคยประสบเหตุการณ์ของการปฏิวัติ รัฐประหาร การปฏิรูป และการกบฏในแผ่นดิน แต่มันก็เป็นเพียงฉากผ่านในยามบ้านเมืองเกิดความสับสนวุ่นวาย

ที่หนักหน่อยก็ดูเหมือนจะเป็นเหตุการณ์เมื่อ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ และ ๖ ตุลาคม ๒๕๑๙ ซึ่งทำให้เกิดความทุกข์ ความกลัว และความเศร้าสลดใจจากการฆ่ากันเอง โดยไม่มีผู้ใดอยากทำเช่นนั้น

**ขอภาวนาว่า อย่าให้มีเหตุการณ์อย่างนั้นเกิดขึ้นมาอีกเลย**

มีผู้อยากให้ผมเปิดอกพูดถึงเหตุการณ์อันไม่พึงประสงค์เหล่านั้น แต่ผมก็ไม่อาจกระทำได้

วินัยทหารกำกับใจและเตือนสติอยู่เสมอว่า หน้าที่ ความรับผิดชอบ การปฏิบัติตามคำสั่ง ความจงรักภักดี และการรักษาเกียรติของตนเอง และผู้อื่นเป็นคาถาที่ต้องยึดมั่นไว้



ทหารจะไม่ซัดคู้ยอดีตอันไม่ควรของใครผู้ใด แต่ทหารจะต้องพร้อมที่จะแก้ไขความผิดพลาดที่เคยมีมา

เราจะลืมอดีตเสียโดยจะจำไว้เฉพาะบทเรียนเท่านั้น บทเรียนซึ่งมีทั้งดีและไม่ดี

ผมไม่เคยเก็บเอกสารหลักฐานใดๆ ไว้จะเหลืออยู่เฉพาะความทรงจำ



## ศปก.ทบ.

ชีวิตรับราชการทหารของผม ก็คงมีช่วงที่พอใจ ไม่พอใจ ช่วงที่ดีใจ หรือเสียใจ ช่วงที่ตื่นเต้นหรือเรื้อย ๆ ไม่สนุกสนาน แต่ถึงอย่างไรก็ตาม ผมก็ไม่เคยใช้ชีวิตแบบเช้าชามเย็นชาม

ได้รับมอบหมายตำแหน่งหน้าที่อะไรอย่างไรก็จะพยายามกระทำให้ สมบูรณ์มากที่สุดเสมอ ได้รับผลตอบแทนเป็นบำเหน็จ ๒ ชั้นบ้าง ปีละ ๑ ชั้นบ้าง โดยไม่มีการติดชั้นหรือถูกงดบำเหน็จเลย

### จะเรียกว่าเพราะกรรมดี ก็น่าจะได้

ผมดีใจมากในครั้งแรก เมื่อได้รับการประดับดาวสีทองบนบ่าข้างละ ๑ เม็ด และกระป๋องนายทหารสัญญาบัตร ๑ เล่ม เมื่อ ๑ สิงหาคม ๒๔๘๓ หมายถึง ผมหลุดจากชีวิตความเป็นเด็กชั้นสู่ความเป็นผู้ใหญ่ที่มี อาชีพเป็นหลักฐานสำหรับตนเอง ไม่ต้องขอเงินพ่อแม่ที่มีย่อยอยู่แล้วมาใช้ จ่ายประจำวัน

ผมจำได้ว่าคุณพ่อคุณแม่และญาติพี่น้องต่างก็พลอยดีอกดีใจไปกับ ผมด้วย

ครั้งที่สองเมื่อผมเป็นพลตรี เมื่อ ๑ ตุลาคม ๒๕๐๙ หมายถึงว่า บันไดขั้นที่นายทหารประจำการอยากก้าวไปถึง ก็ได้ถึงแล้ว ต่อจากนั้นไป ใคร ๆ ก็เรียกขานว่า “ท่านนายพล” หรือ “ท่านเจ้ากรม” ทำให้ผู้ถูกเรียก ขานเป็นปลื้มเอากการอยู่

มันยังหมายถึงขั้นบันไดนายพลที่ผมมีโอกาสจะก้าวสูงขึ้นไปอีก ส่วน จะถึงขั้นไหนก็แล้วแต่บุญวาสนา



อีกครั้งหนึ่งอันเป็นครั้งที่สาม ก็เมื่อผมได้รับการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งเสนาธิการทหารบก เมื่อ ๑ ตุลาคม ๒๕๒๐ ซึ่งหมายถึงว่าผมได้รับเกียรติเสมอเหมือนหัวหน้าเหล่าของนายทหารฝ่ายเสนาธิการในกองทัพบก

กล่าวคือได้ขึ้นถึงสุดยอดของนายทหารเสนาธิการแล้ว แม้ว่าจะยังไม่ถึงยอดของเหล่าทัพก็ตาม

ความดีใจและปลื้มใจของผมสิ้นสุดเพียงแค่นั้นเอง แม้ว่าตำแหน่งหลังจากนั้นจะเป็นรองผู้บัญชาการทหารบก และปลัดกระทรวงกลาโหมที่ได้รับพระราชทานเงินเดือนสูงขึ้นไป จนถึงอัตราจอมพลผมก็ยังเป็นพลเอกอยู่แค่นั้นเหมือนบุคคลอื่น ๆ ที่ครองตำแหน่งเดียวกัน

ตำแหน่งที่เหนือยศ หนัก และสนุก น่าจะได้แก่ตอนเป็นเจ้ากรมยุทธการทหารบกอยู่ ๕ ปี เพราะต้องรับผิดชอบมากต่องานในหน้าที่และงานตามสถานการณ์ของบ้านเมืองระยะนั้น ผมต้องทำงานเต็มเวลาอยู่ที่ศูนย์ปฏิบัติการกองทัพบกและกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายใน ณ ถนนราชสีมาเหนือ ในบริเวณสวนรื่นฤดี

**การสวมหมวก ๒ ใบเช่นนั้น ทำให้เกือบไม่ว่างธุระ ทั้งงานในที่ตั้งปกติและงานในสนาม**

เช่นงานการประชุมในหน่วยและนอกหน่วยงานการเยี่ยมเยียนหน่วยทหารและหน่วยงานพลเรือนที่รับผิดชอบในการป้องกันและปราบปรามคอมมิวนิสต์ในพื้นที่จังหวัดต่าง ๆ ทั่วประเทศ

ในช่วงนี้เองที่ผมได้สัมผัสกับชีวิตข้าราชการฝ่ายพลเรือนมากขึ้นในการประชุม ทั้งที่กรุงเทพฯ และในต่างจังหวัดอันเป็นพื้นฐานที่ดีพอสมควรสำหรับการทำงานร่วมกันหลังจากนั้น





ตำแหน่งที่เหนื่อยและหนักต่อความรับผิดชอบมากที่สุด ก็เมื่อเป็นเสนาธิการทหารบก และเสนาธิการกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในไปพร้อมกัน เพราะเป็นจุดแรกที่ต้องรวบรวมแผนงาน โครงการ และเสนอความเห็นต่อผู้บัญชาการทหารบก และ ผอ.ปค. เพื่อการตัดสินใจสั่งการปฏิบัติต่อไป

เรามีการประชุมพบปะร่วมกันอยู่เสมอทั้งในภาคทหารและภาคพลเรือน ในตำแหน่งนี้ทำให้ผมรู้จักคุ้นเคยกับข้าราชการฝ่ายพลเรือนและตำรวจมากขึ้น ทั้งในระดับปลัดกระทรวง รองปลัดกระทรวง และอธิบดีที่เกี่ยวข้องกับงานป้องกันปราบปรามผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ รวมทั้งผู้ว่าราชการจังหวัดในพื้นที่อีกจำนวนมาก

### การประสานความร่วมมือตามแผนต่าง ๆ จึงมักไม่เกิดปัญหา

รู้สึกว่าจะมีค่ามากที่สุดก็เมื่อดำรงตำแหน่งนี้ แต่ก็เป็นเวลาที่ยาวนานด้วยระยะเวลาเพียง ๑ ปีเท่านั้น แล้วก็ต้องเลื่อนขึ้นเป็นรองผู้บัญชาการทหารบกอีก ๑ ปี และย้ายจากกองทัพบกไปเป็นปลัดกระทรวงกลาโหมในปีสุดท้ายของชีวิตข้าราชการประจำ ซึ่งว่าที่จริงก็ไม่มีบทบาทอะไรที่โดดเด่นมากนัก เป็นการปฏิบัติงานไปตามหน้าที่และตามงานที่ได้รับมอบหมายเสียมากกว่า

เราเข้าใจกันเองในหมู่ทหารบกว่า ศูนย์ปฏิบัติการกองทัพบก ก็คือกองบัญชาการกองทัพบกส่วนหน้า ซึ่งรับผิดชอบเหตุการณ์อันกระทบกระเทือนต่อความมั่นคง และความสงบเรียบร้อยทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค รวมทั้งต่อเหตุการณ์ภายนอกประเทศที่กระทบต่อประเทศไทย

เหตุการณ์สำคัญ ๆ ในขณะนั้นส่วนใหญ่ก็เกี่ยวข้องกับการก่อการร้ายภายในประเทศ การสู้รบที่เกิดขึ้นในประเทศข้างเคียง เช่น ลาว กัมพูชา เวียดนาม เป็นต้น ซึ่งศูนย์ปฏิบัติการกองทัพบก (ศปก.ทบ.)



จะต้องติดตามสถานการณ์และข่าวสารอยู่ตลอดเวลา ๒๔ ชั่วโมง

ณ ที่แห่งนี้ การประเมินข่าวสารเป็นข่าวกรองจะต้องถูกกระทำขึ้นอย่างจริงจัง

งานของ ศปก.ทบ. แบ่งความรับผิดชอบออกเป็นหมายเลขต่าง ๆ ที่เราเข้าใจและทราบกันเองโดยไม่ประกาศ งานในประเทศก็เป็นหมายเลขหนึ่ง งานนอกประเทศก็เป็นอีกหมายเลขหนึ่ง

เราจัดสำนักงานย่อยซึ่งมีเจ้าหน้าที่ประจำหน้าที่พร้อมตลอดเวลา ๒๔ ชั่วโมง ข่าวสารของเหตุการณ์จากที่ต่าง ๆ จะถูกส่งเข้ามายัง ศปก.ทบ. หมายเลขต่าง ๆ เหล่านี้ และจะต้องนำเสนอเสนาธิการทหารบกเพื่อดำเนินการต่อไปตามความจำเป็น

**การนำเสนอเช่นนี้กระทำได้โดยไม่จำกัดเวลาขึ้นกับความเร่งด่วนของข่าวเป็นสำคัญ**

ดังนั้น ผู้บังคับบัญชาส่วนใหญ่จึงมักประจำอยู่ ณ ศปก.ทบ. จะไปที่สำนักงานปกติในกระทรวงกลาโหม หรือที่หอประชุมกองทัพบก ก็เฉพาะเมื่อมีกิจ อันจำเป็นเท่านั้น

ผมเองทำงานอยู่ที่ ศปก.ทบ. เป็นประจำเป็นเวลาประมาณ ๑๐ ปี นับตั้งแต่ดำรงตำแหน่งเจ้ากรมยุทธการทหารบก เดินเข้าเดินออกทุกห้องหับและทุกชั้น ทุกอาคารเสมือนบ้านของตนเอง จึงมิใช่เป็นคนแปลกหน้าของข้าราชการทหารที่ประจำทำงานหรือผ่านไปมา ณ ที่นั้น

**จะกลับบ้านเย็นค่ำตึกตื่นแค้ไหนก็ตามตัวง่าย เพราะบ้านรับรองของผมอยู่ตรงข้ามสวนรื่นฤดี เดินข้ามไปข้ามมาไม่เกิน ๕ นาทีก็ถึง**

จะย้อนกล่าวสักนิดเพื่อให้มองเห็นภาพว่า เราทำงานกันอย่างไร สมัยที่ผมเป็นเจ้ากรมยุทธการทหารบก งานสำคัญคืองานข่าวและยุทธการ ซึ่งต้องมีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกันตลอดเวลา



เรากำหนดให้มีการประชุมสรุปสถานการณ์ประจำวันทุกตอนเช้า เวลา ๐๘.๐๐ น. — ๐๙.๐๐ น. ทั้งเหตุการณ์ในประเทศและต่างประเทศ เราเชิญเจ้าหน้าที่ฝ่ายข่าวและฝ่ายยุทธการที่จำเป็นมาเล่าให้ฟังถึงเหตุการณ์ที่ล่วงมาเมื่อวันวาน บางครั้งก็เชิญฝ่ายอื่นมาร่วมรับฟังและหารือด้วย

ข่าวเหล่านี้เป็นประโยชน์ต่อการประมาณสถานการณ์ และปรับแก้ไขแผนดำเนินงานให้ทันสมัยอยู่ตลอดเวลา เราพร้อมที่จะรับสถานการณ์ทุกเรื่องที่จะมีมาหรือจะคลี่คลายไป

ในการเตรียมพร้อมที่จะรับสถานการณ์เช่นนั้น หลายครั้งเรามีหน่วยกำลังขนาดย่อม ๆ เท่าที่จำเป็น ซึ่งอาจเป็นชุดปฏิบัติภาคพิเศษหรือหน่วยรบพิเศษมาคอยให้ความคุ้มครองความปลอดภัยให้แก่ผู้บังคับบัญชาและสถานที่อันเสมือนศูนย์บัญชาการแห่งนี้ ผู้บังคับบัญชาระดับสูงและผู้นำทางการเมืองมักจะแวะเวียนมาเยี่ยมเยียน อยู่เสมอ

ภาระติดพันเช่นนี้ ทำให้ข้าราชการที่ประจำอยู่ภายในศูนย์นั้นไม่ค่อยมีเวลาว่างเป็นของตัวเองทั้งกลางวันและกลางคืน

กล่าวได้ว่า งานในตำแหน่งเสนาธิการทหารบก เป็นงานที่ผมรักและพอใจมาก ความภาคภูมิใจยังมีมาจนกระทั่งบัดนี้ และทำให้ภูมิใจต่อเจ้านายของผมทุกคนที่เคยดำรงตำแหน่งนี้

เพราะผมและท่านเหล่านั้นต่างมีหัวอกตรงกันในความรับผิดชอบต่อผู้บังคับบัญชาและชาติบ้านเมือง



## ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖

เมื่อถอดเครื่องแบบออกแล้ว ทั้งเครื่องแบบนักการทหารและนักการเมือง ทำให้ผมตัวเบาขึ้นเยอะทีเดียว หากยังสวมเครื่องแบบอยู่เหมือนสมัยก่อน ผมก็คงเกือบจะกระอักที่จะทนแบกรับความหนักของวงการบ้านเมืองแห่งยุค “ชาติชาย ๒” เป็นแน่แท้

เมื่อตอนที่แล้ว ผมได้เล่าเรื่องเบา ๆ ของตนเองไว้ว่า ผมเป็นทหารที่ไม่เคยรบทัพจับศึกกับใครที่ไหนเลย อย่างดีก็เพียงนั่งอยู่ในหน่วยงานประเภทโรงเรียน กรมฝ่ายเสนาธิการ และในศูนย์ปฏิบัติการกองทัพภาค สวบนรินทร์ดี จึงเป็นทหารที่ไม่ค่อยจะเต็มรูป

**เมื่อถึงคราวที่ควรจะเป็นได้ทำได้ ก็ให้มีอันเป็นต้องหลีกหลบไปได้ทุกครั้งไป**

อย่างเช่นเมื่อผมสอบได้ที่ ๑ ตามหลักสูตร ๒ ปี จากโรงเรียนเสนาธิการทหารบก ผมมีโอกาสเลือกไปสมรภูมิเกาหลี แต่เผอิญนายท่านรักและหวังดี ท่านก็ผลักดันให้ไปเรียนที่โรงเรียนเสนาธิการทหารบกสหรัฐอเมริกา ตามสิทธิ์เสียก่อน

เมื่อกลับจากเรียนต่อแล้ว จึงค่อยคิดไปเกาหลีก็ได้

ผมเป็นคนที่ไม่ฝากชีวิตโชคชะตาไว้กับนาย จึงยอมเชื่อฟังโดยดี เมื่อกลับเมืองไทยแล้วก็พอดีสงครามเกาหลียุติเสียแล้ว

นั่นก็เป็นการหมดหวังการผ่านสงครามไปครั้งหนึ่ง

ต่อมาอีกครั้งภายหลังที่เป็นนายพลแล้ว เจ้านายท่านสั่งให้เตรียมตัววางแผนจัดหน่วยจัดคนสำหรับเป็นกองกำลังทหารไทยในเวียดนามรุ่นแรก ผมก็ตั้งใจจนเนื้อเต้น เตรียมมองหากำหนดตัวบุคคลที่จะเป็นรองหัวหน้า



หน่วย เสนาธิการของหน่วยเจ้าหน้าที่ฝ่ายอำนวยการหลักๆ รวมทั้ง  
แม้กระทั่งคนขับรถประจำตำแหน่ง

แต่แล้วก็ผันสลาย เนื่องจากผู้บังคับบัญชาระดับเหนือขึ้นไปอีกท่าน  
เกิดเปลี่ยนใจและเปลี่ยนตัว ทำให้ต้องเป็นนายพลนอกสนามรบอยู่ใน  
เมืองไทยต่อไป

ส่วนผู้ที่ผมกำหนดวางตัวไว้ให้เป็นเสนาธิการโชคที่ได้ไป ผมก็  
ยินดีไปกับท่านตามที่เลือกสรรไว้ และนับว่าเหมาะสมมากเนื่องจาก  
ท่านก็ผ่านการสอบได้ที่ ๑ ของโรงเรียนเสนาธิการทหารบกเหมือนกัน

ชีวิตงานของผมผกผันเริ่มมาตั้งแต่ออกรับราชการครั้งแรกแล้ว เมื่อ  
ปี ๒๔๘๓ โดยที่ผมสอบได้ที่ดี กองทัพบกก็เลือกส่งให้ไปประจำอยู่กับกอง  
พันทหารราบตั้งใหม่ที่จังหวัดตรัง เป็นการเตรียมรับมือกับญี่ปุ่นก่อนที่จะ  
เกิดสถานการณ์สงครามในอินโดจีนในปีถัดไป

ผมก็ระเห่ระนอนอยู่ที่จังหวัดตรัง กระบี่ พังงา และภูเก็ตอยู่ถึง ๓ ปี  
โดยไม่เคยพบหน้าทหารญี่ปุ่นและไม่เคยประมือกันเลย นอกจากนายทหาร  
ญี่ปุ่นนอกเครื่องแบบในรูปของพ่อค้าคนหนึ่ง ซึ่งตั้งร้านค้าขายอยู่ที่ตลาดทับ  
เที่ยง อำเภอเมืองตรัง

จากนั้นก็กลับกรุงเทพฯ มาประจำอยู่ที่กรมยุทธศึกษาทหารบก  
ระหว่างประจำอยู่กับกองพันที่จังหวัดตรัง นายทหารหนุ่มโสดคน  
นั้นกำลังเนื้อหอม เป็นคนขยันขันแข็ง เสียงดังฟังชัดขัดกับความเป็นคนตัว  
เล็ก เจ้านายท่านก็รักใคร่และเอ็นดูใช้สอย

รองผู้บังคับกองพันและภริยาผู้ใจดี ก็ทำปิ่นโตให้ วันละ ๒ เวลา  
เดือนละ ๗ บาท รับประทานกันสองคนกับทหารประจำตัว เงินเดือนแต่ละ  
เดือนก็เหลือมากโขอยู่ ไม่เดือดร้อนอะไร



นอกจากงานการปกครองและฝึกสอนทหารในหมวดที่รับผิดชอบแล้วก็มีงานโยธา หักสร้างทางพงและปรับปรุงกองพันที่อยู่ในสภาพสร้างใหม่ที่ยังไม่เรียบร้อย

### ชีวิตก็สบายดีตามฐานะของนายทหารเด็ก ๆ

จากนั้นก็กลับมาใช้ชีวิตเป็นครูฝึกสอนอบรมในฐานะเป็นผู้บังคับหมวดในโรงเรียนนายร้อยสำรอง เพื่อเตรียมผลิตนายทหารสำรองไว้ชดเชยหรือเพิ่มเติมกำลังพลของกองทัพยามสงคราม

สมัยนั้นมีนักเรียนนายร้อยสำรองหญิงด้วย หลายคนยังอยู่ และหลายคนก็จากไปแล้ว ต่อจากนั้นก็เป็นผู้บังคับหมวด โรงเรียนนายร้อยทหารบก เป็นนายทหารคนสนิทของผู้บังคับบัญชา กองพลที่ ๔ ที่ นครสวรรค์ แล้วกลับมาเป็นผู้บังคับกองร้อยที่กองพันทหารราบที่ ๓ กรมทหารราบที่ ๑๑ ณ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ณ ที่นี้เองที่พบคู่ครองและแต่งงานกัน เป็นคนเดียวที่เป็นคุณหญิงอยู่ขณะนี้

จากสภาวะสงคราม ญี่ปุ่นมาทิ้งระเบิดในพระนครอยู่บ่อย ๆ นักเรียนนายร้อยจำต้องชุดหลุมหลบภัยและวิ่งลงหลุมอยู่เนือง ๆ รัฐบาลอาจคิดถึงในแง่ความปลอดภัย หรือในแง่ทางยุทธศาสตร์อย่างไรไม่ทราบได้ ท่านก็สั่งให้เคลื่อนย้ายโรงเรียนเตรียมนายร้อย และโรงเรียนนายร้อยทหารบกไปตั้งนิวาสสถานอยู่ที่จังหวัดเพชรบูรณ์

หน่วยทหารอื่น ๆ บางหน่วยก็เคลื่อนย้ายไปอยู่ด้วยกัน นัยว่าจะให้เป็นเมืองหลวงใหม่และเตรียมต่อต้านญี่ปุ่น

ความข้อนี้ผมเป็นนายทหารผู้น้อยย่อมไม่ทราบชัด เมื่อท่านสั่งให้ไป ก็ต้องไปเท่านั้นเอง



ทั้งนายทหารสัญญาบัตร ประทวน และนักเรียนนายร้อยทั้งหลาย เคลื่อนย้ายโดยรถไฟ ต้องพรางไฟและหลบภัยไปตลอดทางจนถึงสถานี ตะพานหิน

ต่อจากนั้นก็ลงเดินเท้าไปตามถนน รอนแรม และพักแรมตามวัด ใช้เวลาถึง ๕ วัน จึงถึงที่ตั้งโรงเรียนนายร้อย ที่ตำบลป่าแดง จังหวัด เพชรบูรณ์

ทุกคนระย่องกระแอ้งเพราะรองเท้ากัด และเหน็ดเหนื่อยเมื่อยล้า กันโดยถ้วนทั่ว

งานประจำวันในเบื้องต้นก็คือ เมื่อตื่นเช้าก็ต้องเข้าป่าหาไม้ไผ่มา ปลุกสร้างอาคารบ้านพัก โรงนอน ห้องเรียน ห้องอาหาร และสำนักงานที่ จำเป็น นอกจากนี้ ก็เป็นงานจองถนนต่าง ๆ ภายในบริเวณโรงเรียน

หลายต่อหลายคนนำชีวิตไปทิ้งไว้ที่นั่นด้วยโรคภัยไข้เจ็บ และ มาลาเรีย เรื่องการศึกษาเล่าเรียนกลายเป็นเรื่องรอง

พอจะเข้าที่เข้าทางได้เรียบริ่ยดีก็ได้รับคำสั่งให้เคลื่อนย้ายโรงเรียน มาที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยทางเรือโยงบ้าง ทางรถไฟบ้าง มา อาศัยวัดกษัตราเป็นโรงเรียนเตรียมฯ และวัดหน้าพระเมรุเป็นโรงเรียนนาย ร้อย

### อยู่ที่นั่นกันสัก ๑ ปี จึงได้ย้ายกลับกรุงเทพฯ

ชีวิตหลังจากนั้นดำเนินไปเรื่อย ๆ ไม่โดดเด่นผาดโผน เช่น อยู่กับ หน่วยระดับกองร้อย เข้าศึกษาในโรงเรียนนายทหารราบชั้น ผบ.ร้อย ประจำ กองครุ แผนกที่ ๓ กรมจเรทหารราบที่ลพบุรี เป็นนักเรียนเสนาธิการ ทหารบก ไปเรียนต่อที่โรงเรียนเสนาธิการทหารบกสหรัฐ

กลับมาเป็นอาจารย์โรงเรียนเสนาธิการทหารบก เป็นหัวหน้าแผนก และหัวหน้ากองในกรมส่งกำลังบำรุงทหารบก



เป็นผู้ช่วยทูตทหารบกประจำสถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงวอชิงตัน เข้าศึกษาในวิทยาลัยการทัพบก เป็นรองผู้บัญชาการวิทยาลัยการทัพบก เป็นเจ้ากรมส่งกำลังบำรุงทหารบกอยู่ ๒ ปี เป็นเจ้ากรมยุทธการทหารบกอยู่ ๕ ปี

แล้วขึ้นเป็นผู้ช่วยเสนาธิการทหารบกฝ่ายยุทธการ (ยศพลโท) เมื่อวันที่ ๑ ตุลาคม ๒๕๑๖

ซึ่งหลังจากนั้นประมาณ ๑๐ วัน ก็เกิดการเดินขบวนเรียกร้องรัฐธรรมนูญของนิสิต นักศึกษา และประชาชน

กรณีวันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ เห็นจะเป็นช่วงเวลาที่เหนื่อยและเปลี้ยมากที่สุด ถ้าหากยังดำรงตำแหน่งเจ้ากรมยุทธการทหารบกอยู่คงจะต้องเหนื่อยและหนักยิ่งกว่าหลายเท่า

ทั้งกรุงเทพฯ ปั่นป่วนมากที่สุด ศูนย์บัญชาการร่วมที่สวนรื่นฤดีก็วุ่นวายมากที่สุด

ทุกคนไม่ได้หลับได้นอน นอกจากงีบคาโต๊ะทำงานอยู่หลายวันหลายคืน พลุกพล่านซึกไขว่ไปด้วยงานการประชุม สั่งการ และวางแผน เพื่อมิให้เกิดการปะทะฆ่ากันตาย

**ข่าวสารที่เข้ามามีการเผาที่นั่น ทำลายที่นั่นล้วนแต่สิ่งที่สับสน**

จำได้ว่า วันหนึ่งก่อนการเดินทางออกนอกประเทศของผู้บัญชาการทหารบก ท่านได้ก้าวเข้ามาในห้องทำงานของผม ยืนมองออกไปทางนอกหน้าต่างไม่พูดจาอะไร ดวงหน้าเศร้าหมอง

พักหนึ่งท่านก็เดินออกไป

ผมคิดเอาว่าท่านคงกำลังคิดหนักอย่างซึ้งใจและตัดสินใจ

ภาพอย่างนั้น ถ้าไม่ใจร้ายและใจดำจนเกินไป ก็คงจะต้องเศร้าสลด



ใจไปด้วยทุกคน อย่างน้อยที่สุดท่านก็คือนายที่เอ็นดูรักใคร่ผมคนหนึ่ง นายที่เคยใช้สอยไต้หวันและไม่เคยเข้ามายุ่งในรายละเอียดของผมเลย

**ครั้งหนึ่งเมื่อท่านไปพำนักรักษาตัวที่อเมริกา ผมก็ได้รับใช้ท่านอย่างมิได้ว่างเว้นด้วยความจงรัก**

ครับ ผมมิใช่คนใจดำ แม้ว่าท่านจะอยู่ในฐานะที่ถูกโทษทรมานด่าทอจากอีกฝ่ายหนึ่ง ท่านก็ยังเป็นนายของผมจนถึงขณะนั้น

ผมไปส่งท่านและครอบครัวที่สนามเฮลิคอปเตอร์ภายในกองพันทหารมหาดเล็กรักษาพระองค์หลังบ้าน

**เราโบกมือให้กันและกันอย่างขอให้ยุติ ไปดี และมาดี ด้วยเจตนาดีโดยแท้**



## สรุป

๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖

เหตุการณ์เมื่อวันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ อาจจะต้องอยู่ในความทรงจำของ คนไทยหลายคน

บางท่านอาจอยู่ในเหตุการณ์ อันหมายถึงเป็นผู้ร่วมก่อการกระทำโดยตรงเป็นพวกคนไทยประเภทไทยมุงที่เฮโลสาระพาไปกับปรากฏการณ์อันไม่น่าสนุกนั้น

บางกลุ่ม ซึ่งส่วนใหญ่มีหน้าที่ในการป้องกัน และระงับเหตุวุ่นวาย เพื่อมิให้บ้านปลายและรักษาความสงบสุขในบ้านเมืองไว้

บางคนอาจเป็นผู้แพร่ข่าวเล่าบอกเรื่องราวที่รู้เห็นมาเองหรือเพียงฟัง ข่าวลือ ทั้งโดยการเจตนาชวนเชื่อและไม่เจตนาเลย

หลายคนในตอนนั้นยังเยาว์วัยเกินไปที่จะรับรู้หากได้อ่านข้อเขียนและคำบอกเล่าให้ทราบในภายหลัง

หลายคนตอนนั้นยังอยู่ในวัยเรียนของความเป็นเด็กเล็กและเด็กใหญ่ บัดนี้ได้เจริญเติบโตสำเร็จการศึกษาแล้ว มีงานการอาชีพแล้ว

บางคนสำเร็จการศึกษาจากเมืองไทยและเมืองนอกได้ปริญญาสูง ๆ จนกลายเป็นครูอาจารย์หรือนักบริหารระดับกลางและระดับสูงในส่วนราชการและส่วนเอกชน

หลายคนเป็นตัวนำ ตัวหนุน ตัวเสริม และตัวสวมรอยช่วงชิงโอกาส ในยามที่บ้านเมืองสับสนวุ่นวาย ให้สำเร็จเป้าประสงค์ตามลัทธิความเชื่อและอุดมการณ์แห่งตนและพรรค



ส่วนผู้มีหน้าที่เกี่ยวกับบ้านเมืองบางคนต้องมาตกระกำลำบากไปชั่วระยะเวลาหนึ่ง ซึ่งก็ย่อมจะนานสำหรับเขาในต่างแดน

บางคนต้องประสบความสูญเสียลูกหลานญาติพี่น้องอันถือเป็นทุกขอย่างยิ่ง ในความรู้สึกของเขา

สถานที่ราชการหลายแห่งในแนวถนนราชดำเนินและตามถนนหนทางอื่น ๆ อีกมาก ทั้งถูกเผา ถูกพัง และทำลาย

สิ่งปลูกสร้างเหล่านั้นเกิดจากเงินของประชาชนที่เก็บได้ในรูปเงินภาษี แล้วมอบส่งให้ทางราชการเป็นผู้ใช้ประโยชน์เพื่อประเทศชาติและประชาชน เมื่อสูญแล้วก็สร้างกันใหม่หรือย้ายไปสร้าง ณ ที่ใหม่

**บางแห่งยังเหลือซากของความว่างเปล่าไว้ให้เห็นดำดาดำใจ**

เหล่านี้และเหล่านี้คือ สิ่งที่ตราตรึงอยู่ในความรู้สึก ซึ่งต่างพากันหวังว่าเหตุการณ์เช่นนั้นคงจะไม่บังเกิดขึ้นอีกในปีนี้หรือปีไหน

หลายคนพยายามที่ลืมภาพนั้นเสีย ให้มันละลายหายไปพร้อมอดีต พร้อมกับทำใจเสียว่า สิ่งที่ยากได้คือรัฐธรรมนูญ และระบอบประชาธิปไตยที่เริ่มจะเข้าที่เข้าท่าก็ได้รับมาแล้วสมดังที่ใจต้องการ

เพียงว่าคนไทยจะช่วยกันรักษาไว้ให้ยาวนานไปได้แค่นั้น ผมเข้าใจว่า **นี่คือความรู้สึกของคนไทยส่วนใหญ่**

ผมร่วมอยู่ในเหตุการณ์ครั้งนั้นตั้งแต่ต้นจนจบ และภายหลังจากนั้นด้วยความทุกข์ ความกลัว ความตื่นตระหนก และความไม่แน่ใจว่าเหตุการณ์จะเดินไปทางไหน อย่างไร และจะสิ้นสุดลงเมื่อใด

เฝ้าแต่คิดถึงและกราบไหว้วิงวอนต่อพระสยามเทวาธิราช และสิ่งศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่เมือง



และท้ายสุดอันเป็นที่พึงที่หวังก็คือพระบารมีของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว-องค์ในหลวงในดวงใจของชนเผ่าไทยทุกรูปทุกนาม

เมื่อเหตุการณ์ยุติสงบลงได้ด้วยพระบารมีที่ปกแผ่ความเมตตาให้เกิดความปรองดองในชาติขึ้นมาได้ ทุกคนก็โล่งอกโดยพระบารมีทั้งหลายทั้งสิ้นนั้น

วันมหาวิปโยค กลายเป็น วันมหาปิติ

ทุกคนหันกลับไปกระทำภาระหน้าที่ตามปกติของตนต่อไปด้วยความตั้งตรงและตั้งใจต่อประเทศชาติของตน

ผมเป็นคนขี้ตื่นและหวาดระแวงต่อความไม่แน่นอน สักลูกเมียให้เก็บข้าวของ ที่พอจะมีค่าใช้สอย บรรจุลงหีบไม้บ้าง กล่องกระดาดบ้าง ส่งไปฝากไว้ที่บ้านญาติในสวนผึ้งฯ นำไปฝากน้องที่บ้านเมืองทองนิเวศน์ และบางส่วนนำไปฝากไว้ที่บ้านแม่ยายที่หัวรอ ออยุธยา

เมื่อเหตุการณ์สงบลงดีแล้ว อยากรจะได้สิ่งของเหล่านั้นมาใช้ก็จำไม่ได้ว่า ได้นำไปฝากไว้ที่ไหนคงได้แต่เพียงค่อย ๆ ลำเลียงกลับบ้านครั้งละเล็กละน้อย

การที่ผมจำเป็นต้องทำเช่นนั้น ก็เพราะบ้านรับรองของผมอยู่ในบริเวณใกล้เคียงกับศูนย์บัญชาการของฝ่ายรัฐบาล อันออกจะล่อแหลมต่ออันตรายอยู่มาก

สถานการณ์ครั้งนั้น ก่อความรู้สึกให้กับตนเองมากมายหลายข้อ เป็นต้นว่า

เหตุที่เกิดจากพฤติกรรมของเด็กและผู้ใหญ่ที่มีช่องว่างทางความคิด จนต่อเชื่อมกันไม่ได้



เกิดจากระบบการปกครองที่ยังคาบถูกคาบดอก ระหว่างผู้ปกครอง และผู้ถูกปกครอง

และเกิดจากความเพ้อฝันในอำนาจของคนหลายฝ่าย

สิ่งเหล่านั้นนับเนื่องมาจากความเคยชินที่เคยกระทำมา กับความคิดที่จะเปลี่ยนแปลงความเก่าไปสู่ความใหม่ ดังที่ได้เดินมาถึง ๔๐ ปี โดยประมาณแล้ว อันเป็นระยะหัวเลี้ยวหัวต่อของรูปแบบประชาธิปไตยก็ได้

เหตุการณ์ที่ยุติลงได้ ก็ด้วยพระบารมีของในหลวงดังกล่าวมาโดยแท้ หากขาดเสียซึ่งสายพระเนตรอันยาวไกลแล้วก็ไม่ทราบว่าจะเหตุการณ์จะลุกลามบานปลายไปในรูปใด

รู้กันบ้างไหมว่า ขณะที่คนไทยหลายคนแสดงความเห็นใจหรือบ่นในความลำบากตรากตรำขาดการพักผ่อน และอดน้ำ อดอาหารนั้น พระองค์ท่านก็ทรงมีสภาพไม่ผิดกัน

ความรู้สึกของผู้หนึ่งซึ่งห่วงใยต่อคนทั้งชาติกับคนหนึ่งซึ่งห่วงใยเฉพาะตนเองและพวกพ้องอย่างไรหนะจะสำคัญและยิ่งใหญ่มากกว่ากัน

สิ่งที่ไม่ควรจะลืมกันเสียอย่างง่าย ๆ ก็คือ ความเสียสละอย่างสำคัญ ของผู้นำรัฐบาลเดิม ที่ยอมลาออกจากตำแหน่งแห่งอำนาจ ทั้งฝ่ายทหารและพลเรือนก่อนที่

เลือดจะนองแผ่นดินจากการต่อสู้หักหาญกันและกัน ด้วยความเข้าใจสถานการณ์ที่ ถ่องแท้

ท่านเหล่านั้นได้ใช้ความอดกลั้นอย่างสูงสุดในการยับยั้งการใช้อำนาจเข้าแก้ปัญหา มีการวางแผนปรึกษาหารืออย่างรอบคอบ และมีความอ่อนปรนตามขั้นตามตอนและตามระยะเวลาที่ผ่านมาไป

ผมเข้าใจดีในความรู้สึกรับผิดชอบของผู้บังคับบัญชาหลายคน ขณะนั้น จนถึงขั้นการตกลงใจครั้งสุดท้ายในการยอมสละอำนาจเช่นนั้น



วินัยที่ดีอย่างยิ่งของทหารตำรวจในเหตุการณ์คราวนั้น คือ ประเด็นสำคัญที่ทำให้เหตุการณ์สงบลงส่วนหนึ่ง

ทหารตำรวจทุกคนแม้จะอยู่ในอารมณ์ที่กดดันอย่างหนัก ต่างเชื่อฟังคำสั่งของผู้บังคับบัญชาเหนือตน ทหารได้รับคำสั่งให้เตรียมพร้อมเต็มที่ อยู่ภายในหน่วยที่ตั้งของตน

บางส่วนจากต่างจังหวัดถูกสั่งให้เข้ามาเสริมกำลังเพื่อช่วยระงับเหตุร้ายอัน คาดไม่ถึง กำลังส่วนหนึ่งกระจายกันอยู่ ณ จุดต่าง ๆ เพื่อป้องกันตนเอง รวมทั้งในพื้นที่บริเวณศูนย์บัญชาการ

ปีนทุกระบอกถูกสั่งห้ามยิงอย่างเด็ดขาดนอกจากจะได้รับคำสั่ง ทหารทุกคนมีกระสุนพร้อม เพราะปืนที่ไม่มีกระสุนย่อมมีค่าไม่ผิดกับท่อนเหล็กท่อนไม้ แต่นี่ทุกนิ้วถูกห้ามมิให้เหนียวไก เขาทำตามคำสั่งนั้นอย่างเด็ดเดี่ยวแน่นอน

เราไม่ควรลืมเขาเหล่านั้นเสีย มิฉะนั้น อารมณ์ตึงเครียดอาจก่อเหตุการณ์อันไม่คาดหมายขึ้น

ควรจะต้องขอบใจผู้นำนิสิตนักศึกษาที่พยายามสร้างความเข้าใจให้ดีขึ้นได้จากผู้เดินขบวน

บางครั้งเมื่อเกิดความเข้าใจผิดขึ้น หลายคนได้หาวิธีการที่จะทำให้ทุกคนเข้าถึงปัญหา เขาเดินทางไปตามที่ชุมนุมต่าง ๆ ติดต่อกับปะกับผู้มีอำนาจหน้าที่ของฝ่ายบ้านเมือง รวมทั้งการเข้าเฝ้าฯ ต่อบองค์พระประมุข ณ พระตำหนักจิตรลดาราย

ความพยายามที่จะให้เกิดความเข้าใจดีและเพื่อให้เกิดความสงบขึ้น โดยเร็วดังกล่าวนี่เป็นผล

แต่ต้องยอมรับว่า อุบัติเหตุเหลือวิสัยที่เกิดขึ้น ย่อมเนื่องมาจากความจงใจ ยั่วยุและก่อกวนให้เกิดสถานการณ์เลวร้ายจาก “มือที่สอดแทรก”



ด้วยปากและมือที่สกปรกมุ้งร้ายต่อบ้านเมืองโดยแท้

จึงควรเป็นบทเรียนที่ทุกฝ่ายจะต้องช่วยกันเฝ้ามองอย่างระมัดระวัง  
เสมอ ในยามที่มีเหตุการณ์จุกจิกหลุกหลุนเช่นอย่างนั้น

**มิฉะนั้น ทุกคนจะต้องเสียใจดังเหตุการณ์คราวนั้น**



## ฝากให้คิด

ผู้เขียนคงจะไม่บังอาจหรือสามารถจะฝากความคิดให้คนไทยทั้งหมดเกือบ ๖๐ ล้านคนได้ช่วยกันคิด เพราะย่อมเป็นการยากที่จะกระจายความรู้สึกนี้ไปได้อย่างทั่วถึง และก็เพราะต่างคนต่างใจต่างความคิด บางคนอาจเห็นด้วยและบางคนอาจไม่เห็นตามเลย

หากแต่กลุ่มคนที่อยากจะให้ช่วยกันคิดไตร่ตรองก็คือกลุ่มทหารด้วยกัน

คำว่า “ทหาร” จำแนกออกเป็นหลายลักษณะคือ

๑. **สถาบัน** อันหมายถึงโครงสร้าง รูปแบบ และกระบวนการ ซึ่งสังคมส่วนรวมจัดตั้งขึ้น โดยมองเห็นประโยชน์ว่าเขามีความต้องการและมีความจำเป็นอย่างยิ่งแก่สังคม

ในฐานะของสถาบัน ทหารย่อมมีอำนาจ หน้าที่ และบทบาทตามที่ได้กำหนดขึ้นไว้ตามรัฐธรรมนูญและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง พูดยุทธวิธีก็มีไว้เพื่อการรักษาเอกราช ความมั่นคงของรัฐและผลประโยชน์ของชาติ

ในการนี้จึงพึงใช้ได้เพื่อการรบและการสงคราม หรือป้องกันภัยให้เกิดสงคราม ปกป้องสถาบันพระมหากษัตริย์ ปราบหรือป้องกันปรามการกบฏ และการจลาจล และเพื่อการพัฒนาประเทศ

สถาบันทหารได้กระทำหน้าที่และบทบาทนี้ติดต่อกันมาหลายร้อยปีแล้ว

๒. **บุคลากร** ในฐานะที่เป็นองค์ประกอบของสถาบัน ซึ่งได้แก่ข้าราชการทหารตามตำแหน่งหน้าที่ต่าง ๆ จากระดับเหนือสุดถึงระดับต่ำสุดของระบบข้าราชการและรวมถึงพลทหารกองประจำการ ซึ่งถูกเรียก



เข้ามารับราชการทหารตามวาระแล้วก็ปลดออกไปเป็นกองหนุน

เขาเหล่านี้ได้รับการฝึกสอนอบรม ปลุกฝังการบ่มนิสัยตามประเพณีของทหารโดยเฉพาะด้านวินัย รวมทั้งต้องผ่านประสบการณ์ในชีวิตและงานของทหารมามากบ้างน้อยบ้างตามระยะเวลา สิ่งหนึ่งของทหารก็คือ “คำสั่งเป็นสิ่งที่จะต้องปฏิบัติตามและจะหลีกเลี่ยงมิได้”

เขารู้ว่า เบื้องหน้าคือความตายหรือความเจ็บ เขาต้องเสี่ยงต่อความเป็นความตายเอาเอง มิใช่จำใจต้องทำ แม้จะรู้ว่าเบื้องหน้าจะไม่มีความสะดวกสบายจะต้องลำบากยากแค้น ทหารต้องไปและต้องทำตามคำสั่ง หากแต่เขาต้องทำโดยกฎของวินัยทหาร

๓. บุคคลที่เกี่ยวข้องในวงการของทหาร ซึ่งอาจเป็นประเภทพันราชการนอกราชการ และเครือญาติของทหารทั้งในอดีตและปัจจุบัน เขาเหล่านี้อาจเป็นสายเลือดโดยตรง หรือโดยการสมรสเกี่ยวดองกัน บุคคลเหล่านี้ยังถือว่า เขาคือส่วนหนึ่งซึ่งสืบสายมาของสถาบันทหาร เมื่อทหารเจ็บปวด เขาย่อมรู้สึกเจ็บปวดด้วยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

ทั้งสามส่วนที่กล่าวมาจะผูกพันอยู่เสมอจนแยกกันไม่ออก

แต่บัดนี้ ทั้งสามส่วนต่างได้รับความกระทบกระเทือนจากการเหยียดหยามเหยียดหยามจากบุคคลนอกวงการทหาร เขาเจ็บปวดบอบช้ำทั้งทางกายและจิตใจ เขาถูกละเลยจากการจำแนกแยกส่วนแยกคนให้เด่นชัด เขากำลังถูกรังเกียจกีดกันจากฝ่ายที่ขาดศีลธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณ เขาถูกเหมารวมหรือเหมาโหลอย่างอยู่ดีธรรม

เขาจะอยู่กันท่ามกลางความรันทดสลดใจไปอีกนานเท่าไร เขาจะหลีกเลี่ยงการเมืองไปเสียเลยอย่างนั้นหรือ เขาจะทำได้หรือ เพราะอำนาจหน้าที่ และบทบาทของสถาบันและคนในสถาบันจะต้องเกี่ยวข้องกับ การบ้านการเมืองทั้งสิ้น แม้แต่เรื่องการพัฒนาประเทศชาติก็ไม่พ้นที่จะต้อง



อยู่ในแวดวงของสังคมนการเมือง

ผู้เขียนอีตอัดใจหนัก ว่าทหารจะปรับตนเองอย่างไร จะเพียงแต่การใช้สิทธิไปหย่อนบัตรเลือกตั้ง ซึ่งเป็นสิทธิและหน้าที่ของทหารที่จะต้องกระทำ ก็ไม่พ้นไปจากการเมืองเสียแล้ว เพราะต้องสนับสนุนพรรคการเมืองหรือนักการเมืองอยู่ดี

จะให้ทหารและครอบครัวทหารอยู่เฉย ๆ เสียเลยจะดีไหม ต่างคนต่างประกอบอาชีพของตนไป อยู่ในบ้าน อยู่ในกรมกอง ไม่ต้องเหลียวซ้ายแลขวาว่าบ้านเมืองเขาจะเดินไปทางไหน อยู่คนเดียว เจ็บป่วยและตายที่บ้านของแต่ละคนโดยไม่ต้องไปโรงพยาบาลหรือสถานพยาบาลใด ๆ ให้คนอื่นเขาเดือดร้อน ลูกหลานจะถูกกีดกันจากสถานศึกษาก็ช่างมัน ปล່อยให้มันโง่เง่าและกลายเป็นคนว่างงานกินน้ำสุบท้อง กินเกลือต่างกับข้าว ให้มันตายอยู่ในอ้อมอกของพ่อแม่ตามลำพังเถิด

คิดกันอย่าง (ไม่) ง่ายเช่นนี้ จะสบายดีกันทั้งบ้านทั้งเมืองหรือไม่หนอ

ช่วยกันคิดเพื่อประสานใจประสานมือกันเสียบ้าง น่าจะดียิ่งกว่าคนลม หนึ่งสมอง สองมือ และสองขา หลาย ๆ คนก็คงจะพอช่วยกันคลายความอีตอัดได้

เราคงจะไม่ถึงสุดทางตันจนถึงกับต้องฆ่าตัวตายไปทั้งสถาบันหรอก

**ทหารแก่**



## ควรจะยืนตรงไหน

ในความเป็นทหาร รู้สึกว่า ทุกคนมีจุดยืนที่ตรงกัน คือความภักดี ความภักดีที่ตรงกันเช่นนี้ ทำให้องค์กรทหารได้รับการยอมรับว่ามีความเป็นปึกแผ่นแน่นเหนียวมากที่สุด เหมาะกับภารกิจที่ตนรับผิดชอบ ทหารภักดีต่ออะไร คงจะตอบได้ไม่ยาก

๑. **ต่อชาติ** คือแผ่นดิน ชนชาติ เอกราชและอธิปไตย รวมทั้ง ประเพณีและวัฒนธรรมที่ดั่งามสืบเนื่องมาตราบเท่าทุกวันนี้ ไม่มีใครจะคิดเปลี่ยนแปลงความภักดีข้อนี้ ทหารพร้อมที่จะยอมตายได้เพื่อรักษาไว้ซึ่งชาติของตน

๒. **ต่อศาสนา** ที่ตนเคารพ ยึดมั่น เชื่อถือศรัทธา ด้วยกายวาจา และใจ โดยไม่แสดงความรังเกียจอย่างเปิดเผยต่อศาสนาและลัทธิความเชื่ออื่นใด เพื่อมิให้เป็นการล่วงสิทธิ์เสรีภาพในความเชื่อถือของผู้อื่น ทั้งนี้จะทำให้อยู่ร่วมกันได้ ทำหน้าที่ร่วมกันได้ แม้กระทั่งตายด้วยกันได้

๓. **ต่อสถาบันพระมหากษัตริย์** ที่เป็นองค์จอมทัพ จอมใจ และจอมเกล้าที่ทหารต่างเทิดทูนไว้เหนือกว่าบุคคลทั่วไป เพราะทรงพร้อมด้วยความมีทศพิธราชธรรมของพระองค์ท่านในฐานะพระประมุขของประเทศชาติ ซึ่งทหารย่อมพร้อมที่จะพิทักษ์รักษา ปกป้องไว้ด้วยชีวิตตน ความสำนึกเช่นนี้ย่อมไม่เคยเปลี่ยนแปลง

๔. **ต่อองค์กรและผู้บังคับบัญชา** ทหารคือส่วนหนึ่งขององค์กรในรูปแบบของกองทัพหรือเหล่าทัพ เป็นองค์กรที่มีเครื่องแบบ สีสัญลักษณ์ และเครื่องหมายที่คนทั่วไปรู้จักจดจำได้ ทั้งหลายนี้เป็นลักษณะแห่งการรวมหมู่และรวมพลัง



ทหารคือส่วนหนึ่งของครอบครัวหนึ่งภายในองค์กรนี้ ที่ต้องมีผู้นำขององค์กรหลายระดับ เสมือนครอบครัวเล็กครอบครัวใหญ่ภายในบริเวณทั้งหมดขององค์กร สิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่อวิญญาณของทหาร คือ ระเบียบ วินัย และคำสั่งซึ่งผลิตออกมาจากผู้นำหรือผู้บังคับบัญชาขององค์กร เพื่อมุ่งไปสู่หน้าที่หรือภารกิจของทหารอย่างเป็นทางการเป็นหนึ่งเดียว

ที่กล่าวมาทั้ง ๔ ประการ คือความไม่เปลี่ยนแปลงในอุดมคติและจิตสำนึกของทหารทั่วไป

ส่วนความภักดีต่อเรื่องอื่น ๆ เป็นต้นว่า ต่อรัฐธรรมนูญ กิติต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตย เป็นเรื่องของสิทธิเสรีภาพทางความคิดและกฎเกณฑ์ของบ้านเมืองซึ่งแต่ละคนจะต้องปฏิบัติกิติ หรือที่จะคิดเองกิติ อันจะตรงกันหรือขัดแย้งกัน หรืออาจต้องเปลี่ยนแปลงปรับปรุงไปตามกระแสของสังคมเมืองและสังคมประเทศ หรือแม้แต่กระแสของสังคมโลก หมายถึงว่าอาจปรับเปลี่ยนและแก้ไขให้ดีขึ้นได้เสมอ ไม่คงที่แน่นอนตายตัว จนต้องถือว่าเป็นจุดยืนหรือจิตสำนึกที่เปลี่ยนแปลงไม่ได้เสมอไป

กติกาก็ควรถือตาม กติกาที่รวนเร่ก็จำเป็นต้องหลีกเลี่ยงรัฐธรรมนูญที่ดีที่สุด สมบูรณ์ที่สุดตลอดกาลคงไม่มี นอกจากจะต้องปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมให้ดีขึ้น ๆ สอดคล้องกับความเป็นจริงของสังคมนั้น ๆ ทำนองเดียวกันระบอบประชาธิปไตยย่อมมีหลายรูปแบบ แล้วแต่จะเลือกเอาว่าแบบไหนน่าจะเหมาะสมกับชนชาติของเรา จึงไม่อาจตัดสินได้ว่าระบอบประชาธิปไตยแบบใดจะดีที่สุด นอกจากที่ประชาชนจะเห็นว่าเลวร้ายที่สุด ก็น่าจะพอใช้ได้

ทุกสิ่งในโลกไม่มีอะไรหยุดนิ่ง จากคลื่นลูกที่หนึ่งได้นำมาสู่คลื่นลูกที่สอง และกำลังจะคืบหน้าเข้าไปสู่วงจรของคลื่นลูกที่สาม เหมือนดังที่พลตรี หลวงวิจิตรวาทการได้เคยประพันธ์เพลงไว้ ใจความว่า “โลกเรานี้ย่อมไม่มี



ที่แน่นอน” ฉันใดก็ฉันนั้น

ผมเป็นคนอยู่นอกรั้วของทหาร กลับมาสู่รั้วบ้านอันเป็นขอบเขตแสดงกรรมสิทธิ์ของคนธรรมดา ก็จริงอยู่ แต่จะทำอย่างไรได้ในเมื่อลมหายใจ จิตวิญญาณและเลือดในกายยังเข้มข้นเป็นทหารอยู่ ยังไม่มีโรคโลหิตจางจนต้องเข้ารับการบำบัดรักษา

ทุกวันนี้ผมยังนั่งมองทหารที่อยู่นอกรั้ว มองเห็นทั้งความเปลี่ยนแปลงและไม่เปลี่ยนแปลงของบุคคลและองค์กร ขึ้นใจในบางขณะและเศร้าใจในบางครั้ง สงสัยไม่แน่ใจในบางโอกาสที่ได้ยินได้ฟัง

เคยบอกตัวเองมานานแล้วจนถึงบัดนี้ว่า จุดยืนต้องมั่น ต้องไม่โอนเอน ฐานของจุดยืนต้องเหนียวแน่นดังหินผา ฐานนั้นต้องมีโซ่โคลนตม และต้องลงเข็มขนาดใหญ่ที่ลึกพอ จึงจะรองรับกระแสและน้ำหนักการผลักโอนได้

ผมพยายามมองภาพองค์กรอื่นและบุคลากรอื่น ๆ นอกวงการทหารแล้วนำมาเปรียบเทียบ บางครั้งก็เศร้าใจและสงสารเขา เมื่อต้องกระแสการไร้จุดยืน โดยเดินห่างจากหลักธรรมะ ทั้งในศีลธรรมและจริยธรรมออกไปทุกที จนกลายเป็นความหลงและความเตลิด ผมไม่อยากให้ภาพเหล่านั้นทอดเงามาทับทบบงศ์กรของเรา จึงได้แต่เพียงภาวนาว่าอย่าได้เป็นเช่นนั้นเลย

เมืองไทยนี้ ปัญหาทางเศรษฐกิจยังพอไปได้ แต่ปัญหาทางสังคมค่อนข้างจะบอบบางและรวนเร จนถึงอาจทำให้ปัญหาทางการเมืองเกิดการไหลเลหุดชะงักเป็นพัก ๆ ขาดความต่อเนื่อง จนถึงพูดกันไม่ค่อยจะรู้เรื่องก็มีแล้ว

จุดใหญ่ที่ควรถาม ก็คือ ปากและใจตรงกันหรือไม่

ผมเป็นทหารคนหนึ่งซึ่งประสงค์จะยืนอยู่ตรงกลาง เพื่อสำเหนียก



เสียงจากปากคนพูดว่าจะตรงกับกรกระทำของคนพูดคนนั้นหรือไม่ ถ้าตรงกันผมก็คงชื่นชมและเห็นด้วย แต่ถ้าวันนี้พูดอย่างหนึ่งวันต่อไปพูดอีกอย่างที่ดี หรือเคยพูดไว้อย่างหนึ่ง แต่กลับไม่กระทำตามที่พูดไว้ ลักษณะกลับไปกลับมาทำนองนี้ ก็คงจะหาจุดกึ่งกลางไม่พบ ผมก็จำเป็นต้องยืนอยู่บนจุดกึ่งกลางของของผมเอง คือความถูกต้อง ความจริง ความไม่มีเลศ และความน่าจะเป็นไปได้มากที่สุดเท่านั้น

ภาพวันนี้จึงควรมองให้กว้าง ไกล และลึก ก็คือการเมืองว่าแนวโน้มควรจะเป็นอย่างไร จะเป็นไปโดยพรรคใดพรรคหนึ่งชั้นนำโน้มน้าว หรือว่าควรจะเป็นไปโดยมติตามระบบของรัฐบาล อันประกอบด้วยตัวแทนของปวงชนชาวไทย สรุปลึ่ก็คือ จะต้องมองให้ลึกถึงใจของนักการเมืองคนนั้น และพรรคการเมืองนั้น ๆ ด้วย

คนเราทุกคนมีเกียรติและศักดิ์ศรีมากพอที่จะไม่ยอมให้ถูกผู้ใดฝ่ายใดชี้หน้าโน้มน้าว มิฉะนั้นเราก็คงจะลอยไปลอยมา จนกลายเป็นจุดแกว่งมากกว่าจะเป็นจุดยืน

อยากให้ทหารคิดกันให้มาก เราคงไม่ยากให้องค์กรของเราพลอยเดือดร้อนสับสนวุ่นวายไปด้วย เพราะการเมืองเป็นเรื่องของชนชาติทุกคน เราจะหลบไปให้พ้น จริงไหม



## กองทัพและทหารมิใช่องค์กรเอกชน

ผู้เขียนแอบชื่นชมบทบาทของทหารปัจจุบันมาอย่างเงียบ ๆ จากการคอยเฝ้าติดตามฟัง ดู และอ่านข้อเขียนต่าง ๆ เกิดความรู้สึกว่าในความเงียบและขริมของทหารนั้น ได้แสดงออกซึ่งความคิดและบทบาทอันเป็นจุดเน้นที่ค่อนข้างจะเปิดกว้างมากขึ้นกว่า เป็นการทำให้สาธารณะอย่างแท้จริง

ข้อดีอย่างหนึ่งที่เห็นชัด ก็คือในการกระทำเพื่อมุ่งต่อสาธารณะนั้น จะไม่มีคนด่า เหมือนดังเช่นการกระทำเพื่อกลุ่มพวกอันเป็นประโยชน์ส่วนตัวหรือส่วนน้อย

มีข้อสังเกตไว้หนึ่งเดียว ว่าขออย่าเงียบและขริมจนเกินไป พูดได้เป็นพูด เผยได้เป็นเผย และทำได้จึงทำ

กองทัพเป็นองค์กรสาธารณะ เหมือนกับทุกส่วนของราชการของรัฐ ซึ่งถือได้อย่างเต็มปากเต็มคำว่า เป็นองค์กรของชาติ และองค์กรที่ถูกต้องตามกฎหมาย

ทหารแต่ละคนจากระดับล่างสุด ถึงระดับสูงสุด ต่างก็เป็นบุคคลสาธารณะ ดังเช่นข้าราชการและนักการเมืองทุกคน ที่จะต้องทำประโยชน์ตามหน้าที่ต่อสังคมไทยและประเทศไทยโดยรวม

ทุกคนเสนอตัวเข้ามาและอาสาตนเข้ามา เพื่อกระทำหน้าที่สาธารณะ ให้แก่ประชาชนทุกคนในประเทศอันเป็นส่วนรวม มากกว่าต่อกิจการส่วนตัวหรือกลุ่มแบบบริษัทธุรกิจ

ทหารระดับต่ำสุด (พลทหาร) บางคนเข้ามาในกองทัพโดยกฎหมาย (เรียกเกณฑ์) แต่บางคนก็เข้ามาโดยการอาสาสมัครระหว่างการ



เรียกเกณฑ์ด้วยความเต็มใจ เขาเหล่านั้น ตระหนักในความสำคัญและความ  
จำเป็นตามรัฐธรรมนูญ หมวด ๔ หน้าที่ของชนชาวไทย ที่ว่า

มาตรา ๕๐ บุคคลมีหน้าที่รักษาไว้ซึ่งชาติ ศาสนา  
พระมหากษัตริย์ และการปกครองระบอบ  
ประชาธิปไตย.....

มาตรา ๕๒ บุคคลมีหน้าที่ป้องกันประเทศ

มาตรา ๕๓ บุคคลมีหน้าที่รับราชการทหารตามที่กฎหมาย  
บัญญัติ

และในหมวด ๕ แนวนโยบายแห่งรัฐ ยังระบุได้อีกว่า

มาตรา ๖๑ รัฐต้องจัดให้มีกำลังทหาร.....

จากเหตุผลและความจำเป็นดังกล่าวมามีน้อยเหลือเกินที่จะได้รับฟัง  
เสียงบ่น หากแต่มีคนภูมิใจที่ได้รับใช้ราชการทหารเพื่อชาติประเทศของ  
เขา

เมื่อยังประจำการอยู่ โดยอยู่ในกรมกอง และสำนักงานของทหารใด  
ต่างคนก็ต่างกระทำหน้าที่เพื่อสาธารณะตามความคิดอ่าน ตามสติปัญญา  
และตามกำลังเรี่ยวแรงของเขาอยู่เสมอมิขาด

เขารับการฝึกฝนอย่างคร่ำเคร่ง เขานำประสบการณ์จากการฝึกการ  
สอน และการอบรมไปทำประโยชน์ให้สาธารณชนในสังคมไทยในประเทศ  
และตามแนวชายแดน เขาช่วยเพิ่มพูนความอยู่ดีกินดี และความมั่นคง  
ปลอดภัยให้แก่ปวงชนชาวไทยโดยรวมทั้งหมด ผลจากการนั้นย่อมถึงตัวเขา  
และครอบครัว ญาติพี่น้องของเขาด้วย

**ชีวิตเขา อยู่ที่การให้และการช่วยเหลือผู้อื่น**



ชีวิตเขา มิได้อยู่ที่การพูดหรือการเดินแรงเดินกา เขาพูดหรืออาจไม่พูด แต่เขาก็ทำ ทำ ทำ

เขามีโครงการหรือสมาชิกองค์กรเอกชนแต่เขาก็ช่วยและร่วมมือด้วยได้ตามโอกาส หากองค์กรนั้น ๆ จริงใจต่อการกระทำเพื่อประโยชน์สุขของส่วนรวมโดยแท้จริง

ถ้ามิใช่เพื่อความดั่งเต็น เก่งกล้า หรือเพื่อข้ออ้างทางการเมืองว่าเคียงข้างประชาชน หรือก่อความสับสนวุ่นวายต่อสังคมให้เข้าใจผิดและคล้อยตามแล้ว ทหารยุคนี้จะถอยห่าง

เพราะประโยชน์ชาติ ย่อมเหนือกว่าประโยชน์ของกลุ่มพวกใด ๆ อันเป็นประโยชน์ส่วนน้อย

หวังว่า ทหารที่คิดดี คงจะไม่แย้งความคิดนี้

ถ้าทหารไม่มีคุณธรรม ไม่เป็นแบบอย่างที่ดี ไม่มีความซื่อสัตย์สุจริต ไม่มีศีลธรรม และไม่จริงใจต่อชาติ ศาสน์ กษัตริย์แล้ว ใครเล่าจะยอมรับว่าท่านคือกองทัพและทหารไทย อันเป็นองค์กรและบุคคลสาธารณะดังกล่าวมา

เรื่องนี้ ไม่บังอาจคิดแล้วสอน แต่หากทหารควรฟังคนอื่นพูดแล้วคิดตาม

คิดแล้วจะขึ้นสวรรค์หรือตกสวรรค์ ท่านเองต่างหากที่ต้องตัดสินใจ



## การตบเท้า

เราคงจะเคยได้ยินหรือได้เห็นการใช้คำว่า “ตบเท้า” ผิดกาลเทศะ อยู่บ่อย ๆ ในเชิงความหมายว่า แสดงพลัง ส่วนมากมักจะเจาะจงพฤติกรรมของทหารและตำรวจซึ่งถูกถือว่า มีระเบียบวินัยกำกับเข้มแข็ง

เช่นว่า มีการตบเท้าไปแสดงความยินดี หรือไปประท้วง อันแสดงถึงความไม่พอใจ หรือแม้ไปกินอาหารเข้า ณ บ้านบุคคลสำคัญระดับสูง

คนที่เคยเป็นผู้ฝึกทหาร และผู้กำกับแถวทหาร ย่อมจะเข้าใจดีว่า ยามใดที่ต้องการให้ขบวนแถวมีความเป็นระเบียบ เข้มแข็ง และพร้อมเพรียง เพื่อความสวยงามในขณะที่เดินแถว หรือสวนสนาม จะมีคำสั่งดัง ๆ หรือย่าเบา ๆ พอได้ยินว่า “ตบเท้า”

เมื่อแถวกำลังเตรียมจะหยุดเดิน จะใช้คำเตือนว่า “ย่าเท้า” (หรือ ซอยเท้า) ระหว่างการย่าเท้า แถวทหารจะจัดแถวกำหนดระยะต่อ ระยะ เคียง และจัดระดับแนวแถวให้ตรงทั้งระดับแถวตอน และแถวหน้ากระดาน เมื่อได้ระเบียบแล้ว จึงสั่งว่า “หยุด” หรือ “เลิกแถว” หรือสั่งขวาหัน - ซ้ายหัน - กลับหลังหัน ตามโอกาส

ในขบวนแถวที่กำลังวิ่ง จะใช้คำเตือนว่า เท้าพร้อมกัน และ หมายถึงลงเท้าซ้ายเท้าขวา เหมือน ๆ กัน จะดูสวยดี ขณะกำลังวิ่งจะใช้ คำสั่งว่าตบเท้าไม่ได้ เพราะทำไม่ได้ การวิ่งน้ำหนักจะลงที่ปลายเท้า มิใช่ที่ ฝ่าเท้า หรือส้นเท้า

การกระต๊อบเท้า ปรบมือ แล้วร้องกรี๊ด ๆ ไม่ใช่วิธีการของทหารและ ตำรวจแน่ ๆ อย่างสนุกหรือพึงพอใจ ก็หัวร่อ เอ๊กอ๊าก กันไป



การแสดงออกถึงความรักหรือความไม่พอใจผู้บังคับบัญชา เป็นกลุ่มเล็กหรือกลุ่มใหญ่ ทหารไม่มีการตบเท้า เนื่องด้วยมีวินัยกำกับ และมีมารยาทในความสำนึกของบุคคลในเครื่องแบบ ทั้งการยืนหรือการเดินกันไปเป็นกลุ่ม ๆ ซึ่งไม่ต้องการระเบียบแถว ไม่ทราบว่าจะตบเท้าได้อย่างไร และจะตบเท้าทำไม

จำได้ว่า เวลาที่ทหารจะเข้าแถวเดินจากหน่วยไปยังโรงอาหาร ก็ไม่จำเป็นต้องตบเท้า เพียงแต่ก้าวเท้าไปพร้อม ๆ กันอยู่ในรูปของแถวก็พอแล้ว เมื่อถึงที่ ต่างก็แยกย้ายกันไปเข้าประจำโต๊ะที่เคยนั่งรับประทานอาหาร

การแสดงความยินดี หรือให้กำลังใจกับนาย หรือผู้ใหญ่ ตามปกติก็จะนัดหมายเวลาไปถึง แล้วก็ทขอย ๆ กันเข้าไปอย่างเงียบ สงบ และมีมารยาทอันควร มิใช่พอจอดรถก็ออกจากรถหรือลงจากรถ แล้วต่างก็ตบเท้าเข้าประตูบ้านเสียเมื่อไหร่ เจ้าของบ้านคงจะตกใจไม่น้อย ถ้ามีใครผู้ใดกระทำเช่นนั้น

บทความนี้ เขียนมาเพราะเห็นซ้ำในการใช้ถ้อยคำ ซึ่งเบี่ยงเบนไปจากความเป็นจริง และเจตนาของพฤติกรรม

และเพื่อบอกว่าอันวินัยนั้นต้องใช้ให้ถูก ใช้ให้เป็น ตามวัตถุประสงค์และความหมาย กับใช้เพื่อความดีงาม มิใช่เพื่อความเลวร้ายใด ๆ



## การเมืองงง ทหารงั้น

โดยเฉพาะการปกครองระบอบประชาธิปไตยนั้น การเมืองย่อมนำ การทหาร ประเทศประชาธิปไตยเกือบทั้งโลกเขาก็ยึดถือปฏิบัติกันอย่างนั้น เราจึงเริ่มปรับตัวและตั้งสติได้ที่จะต้องปฏิบัติตามระบอบเช่นนั้น ประชาชน จะเริ่มมาสนับสนุนบทบาททหารแท้ ๆ หรือทหารอาชีพกันเสียที

ทหาร (เก่า) คนหนึ่ง จึงมีความรู้สึกปรีดาปราโมทย์ และอยากจะ หนุนทหารด้วยกันว่า จงยกให้การเมืองเป็นใหญ่เถิด ดังที่กองทัพต่าง ๆ กำลังยืนอยู่บนแนวทางนี้

เมื่อการเมืองเจียบ ประชาชนและทหารก็ง่วง เพราะหมดความหวัง กังวล มีแต่ความสบายใจ นอนหลับพักผ่อนแรง และพร้อมที่จะประกอบ อาชีพทำมาหากินกันไปอย่างปกติสุข

เมื่อการเมืองเป็นง่อย ประชาชนและทหารก็ค่อนข้างจะหงอยเหงา เนื่องเพราะขาดคนนำที่เข้มแข็ง ต่างจะพากันห่วงตนเองและบ้านเมืองของตน ว่าเราจะเดินไปทางไหน

เมื่อการเมืองงุ่นง่าน ประชาชนและทหารก็ตั้งสติควบคุมอารมณ์ได้ ค่อนข้างลำบาก เหมือนเรือที่ขาดทิศทาง แล้วแต่กระแสลม กระแสน้ำจะ พาไป ชีวิตคงไม่เป็นสุขนัก

เมื่อการเมืองงง ประชาชนและทหารก็คงจะงั้นไปด้วย - ด้วยความ สับสน ไม่แน่ใจ เพราะมีข่าวลือ ข่าวหลอก และข่าวลวงมากมาย จนจับ ต้นชนปลายไม่ถูก มือสั่นใจสั่น แม้แต่จะเอาดาบสนธิเข็มก็ผิด ๆ ถูก ๆ อยู่ นั้นแล้ว



อย่างไรก็ดี ทหารถูกฝึก - สอน - อบรมบ่มเพาะมาให้ทั้งอดและทน ให้เป็นคนเข้มแข็ง ให้มองรอบมองลึก โดยใช้หลัก “การประมาณสถานการณ์” ดูเขาดูเรา เพื่อแสวงทางเลือกแล้วจึงตัดสินใจในหนทางที่ถูกที่สุด และดีที่สุดเข้าไว้ อย่าหุนหันพลันแล่นหรือใจร้อน เราจะเดินทางถูกเสมอ

ชีวิตทหารได้จมอยู่ในกระแสการเมืองยุคใหม่มา ๖๑ ปี นับแต่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ปี ๒๔๗๕ เป็นต้นมา ท่ามกลางความลุ่ม ๆ ดอน ๆ มีขึ้นมีลงเหมือนกระแสน้ำ แล้วแต่ ฟ้าฝนจะตกต้องตามฤดูกาลหรือไม่

ทหารที่มีประสบการณ์อยู่บ้าง ชอบค้นคว้าหาอ่านจากหนังสือ บทความ บทวิจัย และการวิพากษ์วิจารณ์ จะพบคำที่ยอกแหยงแสร้งใจอยู่คำหนึ่ง คือ “เผด็จการทหาร”

เมื่อได้ยินได้เห็นคำนี้ครั้งใด จะบังเกิดความปวดร้าวไม่อยากจะพบไม่อยากจะเห็นอีกต่อไป

บางคนอาจคิดว่า เพราะการเมืองพาให้เป็นไปจนทำให้ทหารขาดความอดทน แต่บางคนอาจมองว่า ทหารไม่เดินตามกติกาประชาธิปไตย ชอบทวนกระแส และสวนทางกับความรู้สึกรักของประชาชนอยู่เสมอ

อยากจะกล่าวว่า ประชาธิปไตย ย่อมมีความคิดหลากหลายและมองต่างมุม ต่างทิศกันได้เสมอ ทหารจึงไม่ควรโทษความคิดของใคร ๆ ที่ไม่ตรงกับตน สิ่งสำคัญที่สุดก็คือมองและสำรวจตัวเองให้ชัด กำหนดใจให้มีสมาธิ และเป็นกลาง โดยใช้หลักเหตุผลของพระพุทธองค์

บทความนี้ เข้าใจและเห็นใจทุกฝ่ายถ้าเขามีเหตุผลอันตั้งอยู่บนเจตนาดี และบริสุทธิ์ใจ

การเมืองปัจจุบันนี้ก็ดูสับสนจริง ๆ เสียด้วย จนไม่ทราบว่ามีใครและ



## ชีวิตทหารอาชีพ

ศัตรูของการเมือง และบ้านเมืองคือใครหรือฝ่ายใด ถึงกระนั้น การเมืองจะต้องใช้ความกล้าหาญที่จะนำไปให้ได้อย่างถูกต้อง ประชาชนและทหารย่อมจะตามและสนับสนุนเสมอ

ทหารนำการเมืองไม่มีแล้ว และล้มสมัยแล้ว

สถานการณ์ในภาคใต้ การเมืองนำ โดยสั่งให้ทหารมีบทบาทอำนาจการประสานงานเจ้าหน้าที่ทุกฝ่าย แต่ทหารมิได้นำโดยอำนาจอย่างเด็ดขาด ดังที่บางคนบางฝ่ายกำลังกล่าวหา

สถานการณ์ ด้านกัมพูชา - ลาว และ พม่า ทหารทำตามหน้าที่ได้ดี ภายในกรอบการนำของการเมือง

สถานการณ์ ดึงถล่มที่นครราชสีมา ทหารเข้าไปร่วมมีบทบาทช่วยเหลืออย่างสำคัญ แต่มิได้มีบทบาทนำ ซึ่งเป็นความรับผิดชอบทางการเมือง และกระทรวงมหาดไทย

อย่ากลัวกันอีกเลย ว่า ทหารจะสงวนการนำ เพราะทหารยุคนี้เป็นกลไกของรัฐบาล ซึ่งมาจากการเลือกตั้งของประชาชน

**กองทัพ เป็นสมบัติของประชาชนครับ เพราะเขามาจากประชาชนเช่นกัน**



## เครื่องแบบทหาร - สวมได้ ถอดได้

ผมใช้สิทธิสวมเครื่องแบบทหารในระหว่างรับราชการอยู่ประมาณ ๔๒ ปีเศษ ขณะไปทำงานก็ต้องสวมเครื่องแบบ เมื่อกลับถึงบ้านก็ต้องถอดเครื่องแบบ ผมไม่จำเป็นต้องสวมเครื่องแบบนอน หรือสวมออกไปเดินเล่นออกกำลัง

เมื่อพ้นราชการมาแล้ว ความจริงผมยังมีสิทธิสวมเครื่องแบบได้อยู่ แต่โดยธรรมเนียมประเพณี ผมจะสวมเครื่องแบบตามโอกาสอันควร ส่วนใหญ่จะสวมเครื่องแต่งกายพลเรือนหรือชุดลำลองเหมือนคนทั่วไป ผู้พบเห็นที่รู้จักก็ยังคงเรียกผมว่า พลเอก อันเป็นยศทหาร แล้วต่อด้วยชื่อของผมอย่างเต็ม

บัดนี้ ผมยังเหลือไว้เฉพาะเครื่องแบบเต็มยศ ครึ่งยศ และเครื่องแบบปกติขาว สำหรับแต่งไปในงานพระราชพิธี งานพิธีการสำคัญ อันระบุไว้ว่าให้แต่งเครื่องแบบ ถ้าต้องไปก็สวม ถ้าไปร่วมไม่ได้ก็ไม่ต้องสวม ส่วนที่เหลือนอกจากนั้น ก็เก็บใส่หีบใส่ลัง จนจำไม่ได้หรือค้นไม่พบแล้วว่าอยู่ที่ไหน

ในระยะหลัง ๆ นี้ ดูจะไม่ค่อยสะดวกใจที่ทหารจะพึงสวมเครื่องแบบไปทำงานหรือกลับจากที่ทำงาน มีไม่น้อยที่สวมเครื่องแต่งกายพลเรือนทั้งตอนไปและตอนกลับ หรือมีฉะนั้นก็ถอดเครื่องหมายยศหรือสังกัดออกเสีย

ก็เพราะทหารส่วนมาก ทั้งสัญญาบัตรและต่ำกว่าสัญญาบัตรไม่มีเงินซื้อรถยนต์ส่วนตัวเอามาวิ่งให้เต็มถนน จึงต้องอาศัยรถเมล์ประจำทางบ้าง รถจักรยานยนต์บ้าง รถสามล้อเครื่องบ้าง หรือถ้าจำเป็นจริง ๆ ก็จะนั่งรถแท็กซี่เป็นบางครั้ง จะเรียกว่าสงวนศักดิ์ศรีของเครื่องแบบ หรือเพราะอายุเขาก็ไม่ทราบได้ หากแต่เราก็เห็นใจกันอยู่



ชีวิตทหารอาชีพ





จำได้ว่าเมื่อเกิดเหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ กิติ หรือหลัง ๑๗ พฤษภาคม ๒๕๓๕ กิติ ทหารแต่งนอกเครื่องแบบกันเป็นแถว ยกเว้น ขณะที่อยู่ในกรมกอง การหิ้วถุงใส่เครื่องแบบ หรือการฝากเครื่องแบบไว้ในที่ทำงาน ยังมีปรากฏอยู่เรื่อยมาจนถึงบัดนี้ เราไม่ยากรื้อฟื้นอดีตของเครื่องแบบที่เศร้าหมองเพื่อให้ลืมความรู้สึกที่ปวดร้าว

เครื่องแบบทหารเป็นสัญลักษณ์ของผู้มีหน้าที่รักษาความมั่นคงและปกป้องประเทศชาติ มาบัดนี้บทบาทนั้นในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยถูกลดลงด้วยการแก้ไขเพิ่มเติมโดยยกเลิกความบางตอนหรือทั้งมาตราจะด้วยเหตุผลของความไม่ชอบทหารหรือต้องการกำจัดหรือจำกัดหน้าที่ของทหารก็แล้วแต่จะยกขึ้นมาอ้างกัน เป็นการวิวัฒนาการไปตามกระแสประชาธิปไตย อันรุ่งโรจน์ในทางทฤษฎี ส่วนจะปฏิบัติได้หรือไม่ จะกระทบความมั่นคงในยามวิกฤตของบ้านเมืองได้หรือไม่ ก็แล้วแต่บุญกรรมที่จะต้องแก้ไขเฉพาะหน้ากันเอาเอง

กรณีหากเกิดการจลาจลเผาทำลายทำลายบ้านเมือง ทหารก็ไม่มีสิทธิอำนาจในการป้องกันและปราบปราม เพราะอำนาจนั้นเป็นสิทธิที่จะสั่งการโดยคณะรัฐมนตรีและนายกรัฐมนตรี บทบาทในการระงับยับยั้งปราบปรามกลายเป็นเรื่องของฝ่ายปกครองด้านพลเรือน กฎหมายหลายฉบับถูกยกเลิก หรืออยู่ในขั้นการพิจารณาจะให้ยกเลิก

เครื่องแบบทหารจะค่อย ๆ หายไปในสายตาของประชาชนมากขึ้น ๆ เหมือนดังกรณีเผาโรงเรียนในภาคใต้ ๓๕ แห่ง หรือการขว้างระเบิดเข้าไปในวัดพุทธ หรือแม้ทหารพัฒนาจำนวนหนึ่งถูกโจรร้ายข่มขู่ยิงในภาคอันร้อนแรงนั้น

ทหารงั้งงันเพราะถูกประณามไปด้วยว่า มีระบบการข่าวที่ล้มเหลว ไม่สามารถปกป้องคุ้มครองความผาสุกของประชาชนได้ ทั้ง ๆ ที่อีกมุมมอง



หนึ่งบอกว่าไม่ใช่หน้าที่ของทหารแล้ว

ผมยังไม่ทราบว่าจะแก้ปัญหาคืออันไหนหรือในภาคใต้ของเรา ซึ่งรวมถึงของทหารได้อย่างไร จะให้ทหารอยู่ห่าง ๆ หรือคอยช่วยเหลือตามที่ได้รับร้องขอ หรืออย่างไร หรือขอให้ทหารช่วยหาข่าวให้อย่างเดียว

ฟังข่าวที่เผยแพร่มาจากคณะกรรมการวิสามัญพิจารณาร่างพระราชบัญญัติงบประมาณประจำปี ๒๕๓๗ บอกว่าพอใจและไม่แต่ต้องงบประมาณของทหาร ซึ่งจะทำให้กองทัพต่าง ๆ จี๊วแต่แจ๊วดีอยู่แล้ว แต่ยังติดใจบราซการลบก้อนหนึ่ง ซึ่งน่าจะจัดสรรไปช่วยเหลือภาคเอกชนและประชาชนเสียบ้าง

ผมมีความเห็นแต่ไม่กล้าแสดงความเห็น เนื่องจากเป็นคนนอกและไม่มีหน้าที่พิจารณางบประมาณ ผมอาจถูกหาว่ารักชาติมากหรือน้อยไปก็ได้ มุมมองหนึ่ง ประชาชนและผู้แทนของประชาชนย่อมเป็นใหญ่ในแผ่นดิน

อีกมุมมองหนึ่ง ทหารก็ยังมีผลสำคัญต่อแผ่นดินในด้านการดำรงรักษาเอกราช อธิปไตย และความมั่นคงของประเทศ ที่สำคัญอย่างยิ่งก็คือทหารมีองค์จ้อมทัพที่เป็นจ้อมใจของเขาทั่วทุกคน

ผมทราบดีว่าทหารต่างยึดอัดในบทบาทหน้าที่ของตนอย่างทั่วถึง แต่ไม่รู้จะต้องทำอะไร ที่ไหน เมื่อไร และอย่างไร เพื่อให้สมใจการเมือง

และผมเชื่อมั่นว่า อันความรู้สึกของทหารนั้น เครื่องแบบที่เป็นวัตถุประดับกายสวมได้ ถอดได้ ณ เวลาอันเหมาะสม แต่เครื่องแบบที่ติดอยู่ในหัวใจของทหารทุกคนนั้น จะถอดออกมิได้

**ผมน้อยใจแทนทหารนะ จึงจำเป็นต้องบอกมาอย่างนี้**



## อัมพาต

บทความนี้มีใช้วิชาการทางการแพทย์ เพราะผมมิใช่หมอหรือพยาบาลหากแต่เป็นเพียงความคิดเห็นเปรียบเทียบกับอย่างหนึ่งเท่านั้น ซึ่งคงจะไม่ขัดกับแนวทางประชาธิปไตย

อัมพาตเป็นโรคชนิดหนึ่งที่คนไทยหรือคนเทศรู้จักกันดี ส่วนใหญ่มักจะเห็นว่าเกิดกับคน ส่วนจะเกิดแก่สัตว์หรือไม่ ผมเองก็ยังไม่เคยพบเห็นเท่าที่เคยพบมาบ้าง เราก็มักจะบอกกันว่า สัตว์ตัวนั้น ๆ พิกการ ยังไม่เคยได้ยินใครพูดว่าสัตว์เป็นอัมพาต

ลักษณะของอัมพาตนั้น เห็นแล้วน่าสงสารน่าสลดใจ จะเกิดความรู้สึกจิตใจห่อเหี่ยวทุกครั้ง ไม่ทราบว่าจะจะต้องทนทุกข์ทรมานกับโรคเวรโรคกรรมอะไรถึงเพียงนั้น ฟังความได้ว่า จะเกิดอาการชา กระตึกไม่ได้ ชยับเขยื้อนไม่ได้แขนขายกไม่ได้ บางคนได้แต่กลอกลูกตาซึ่งยังรับรู้รับเห็น แต่ก็พูดไม่ได้ ได้ยินแต่เสียงเออออฟังไม่เป็นภาษาคน ชีวิตกลายเป็นเด็กต้องปล้ำลูกปล้ำหนัง ต้องป้อนอาหาร ป้อนน้ำ

เจ้าประคุณเอ๋ย ขออย่าให้ตนเองและคนอื่นต้องทนเวรทนกรรมอย่างนั้น

เดี๋ยวนี้มีผู้คนนำเอาคำนี้มาเปรียบเทียบกับชีวิตคนกรุง คนต่างจังหวัดที่เข้ามาอยู่หรือมาเที่ยวในกรุง หรือแม้ชาวต่างประเทศที่ผ่านไปผ่านมาในกรุงเทพฯต่างพูดเป็นเสียงเดียวกันว่า การจราจรเป็นอัมพาต ถนนสายใหญ่ทุกสายเป็นอัมพาตไม่เลือกเวลา ส่วนถนนสายเล็ก หรือตรอกซอก ซอย บางเส้นทางต่างก็เป็นอัมพาต หรืออัมพฤกษ์อย่างอ่อนหรืออย่างแก่ ๆ กันบ้างแล้ว



บ้านผมอยู่ถนนแจ้งวัฒนะ เขตดอนเมือง เดินทางไปงานเผ่างาน สวดศพที่วัดพระศรีมหาธาตุบางเขน ระยะทางไม่ถึง ๔ กิโลเมตร ใช้เวลา ราว ๔๕ นาที

วันหนึ่งไปงานแต่งงานแถวถนนสุขุมวิท ใช้เวลาเกือบ ๓ ชั่วโมง อีกวันหนึ่ง และหลาย ๆ วันไปงานศพที่วัดธาตุทอง ใช้เวลา ๒ ชั่วโมง

ทุกวันออกจากบ้านไปทำงาน เดิมเคยใช้เวลาเดินทางไม่เกิน ๑ ชั่วโมง บัดนี้ใช้เวลา ๑ ชั่วโมง ๔๕ นาที หรือบางวันต้องใช้ถึง ๒ ชั่วโมง

ชีวิตคนกรุงซึ่งต้องตื่นตระหนกกระเสือกกระสนหาเลี้ยงตน ต้องออกไป ประกอบอาชีพและกระทำกิจธุระ จะนั่งนอนอยู่กับบ้านเฉย ๆ ก็คงจะต้อง เป็นอัมพาต จึงต้องยอมเสี่ยงเวรเสี่ยงกรรมเสี่ยงการเป็นอัมพาตกันตามท้อง ถนน

ทุกคนต้องปรับตน ปรับเวลา ปรับจิตใจ ปรับอารมณ์กันไปตาม ความจำเป็น เพราะถึงจะร้องแหยกแหยกกระแฉอกกันอย่างไรก็คงจะคอแตก เปล่า จะเขยื้อนไปข้างหน้าก็ไม่ได้ จะขยับไปทางซ้ายทางขวาหรือจะถอย หลังก็ทำไม่ได้ ผลาญน้ำมัน ผลาญเวลา ผลาญงาน ผลาญผลประโยชน์ และผลาญอารมณ์กันดีแท้ ๆ

มองไปทางขวาทางซ้าย มองกระจกหลัง มองคนขับคนนั่งบนรถยนต์ รถโดยสารประจำทาง เห็นแต่คนหน้าหน้านิ้วคิ้วขมวด ปากขยับ บางคนก็นั่ง หลับ นั่งซบเอาแรง ผมเองชอบอ่านหนังสือไนโรด อ่านจนตาลายก็ยังไม่ เคลื่อนไปถึงไหนทุกอย่างดูจะเจียบบังและเต็มไปด้วยความอดทนและต้อง กลั้นจนสุดฤทธิ์

ก็เหมือนกับการเมือง ซึ่งต้องทนและต้องกลั้น จะอึดอัดอย่างไร ก็ ต้องถือว่าเป็นเรื่องธรรมดา-ธรรมดา นี่คือภาษาของนักการเมืองที่ต้องปลง ได้



เรื่องของวุฒิสภา ก็ต้องอด ต้องทน ต้องกลืนเอาไว้ จะยุบ จะเกิด จะลด ก็จะต้องปลงใจปลงปากเอาไว้ จะเอากันอย่างไร ก็ต้องเป็นไปอย่างนั้น ลมแรง น้ำเชี่ยวต้องไม่ฝืนไม่ขวาง บ้านเมืองของใครก็ต่างรับผิดชอบกันเอง

ส่วนเรื่องของทหาร ถึงจะถูกหุบถูกกระแทกจนชัตยอกฟกข้าปวดร้าวไปทั้งกายและใจ ก็จะต้องประคองประหองมเยื้อวยายของตนเอง หลีกได้เป็นหลีก หลบได้เป็นหลบ ต้องเจียบและงั้นอย่างมีชั้นเชิง อำนาจหน้าที่และบทบาทของทหารมีอยู่อย่างไรตามรัฐธรรมนูญและกฎหมายอื่น ๆ สัญญาใจกันเสียว่า เราจะปฏิบัติตามอย่างนั้น

การใดที่จะขัดต่อกฎหมาย ทหารจะไม่ทำ การใดที่จะถูกมองว่าจะไปแทรกแซงกิจการของเขอื่น ทหารก็จึงหลีกเลี่ยงเสีย การใดที่จะมีคำขอให้เข้าไปช่วยเหลือ จะต้องม็เอกสารคำขอเป็นหลักฐาน หรือมีมติข้อตกลงที่ยืนยันได้ การใดที่เป็นความวิฤตร้ายแรง ต้องให้รัฐบาลสั่งมา จะเป็นนายกรัฐมนตรี หรือรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม หรือคณะรัฐมนตรีก็ให้ว่ามาเป็นกิจจะลักษณะ

ทหารมีวินัยเคร่งครัดที่ว่า ต้องปฏิบัติตามคำสั่ง ให้ทำต้องทำ ไม่ให้ทำก็จะไม่ทำ

แต่ถ้าจะห้ามมิให้ทหารแสดงความคิดเห็นทางการเมืองนั้น เห็นจะทำไมได้หรือครับ เพราะการเมืองย่อมเกี่ยวข้องกับคนในชาติทุกคน ย่อมมีสิทธิเสรีภาพเหมือนคนทั้งหลาย การจำกัดสิทธิเช่นว่านี้ย่อมจะไม่เป็นธรรมอย่างแน่แท้

ทหารคือคน ทหารมาจากคน ซึ่งก็ไม่แตกต่างไปจากคนประเภทอื่น ๆ หรืออาชีพอื่น ๆ ที่มาจากคนด้วยกัน คนยอมพูดได้ถ้าไม่ใช่ปากไปทำลายคนอื่น



มีคนเขียนเล่าไว้ว่า แซม เรย์เบิร์น ท่านเป็น ส.ส. มากกว่า ๕๐ ปี และเป็นประธานสภาผู้แทนราษฎรสหรัฐถึง ๑๗ ปี ท่านมีคำคมที่น่าสนใจ เช่น

สภาผู้แทนราษฎร คือโรงละครสูงสุดที่มีคนเล่นบนโลกนี้  
เราคือผู้สร้าง หาใช่ผู้ขัดขวางไม่ ลาโง่ตัวไหนก็เตะประตูขังพัง  
ได้ แต่ช่างไม้เป็นคนทำประตู

ค่อย ๆ เรียนรู้ไป อย่าอ้าปากจนกว่าจะรู้ว่าตัวเองพูดอะไร  
ไม่มีใครใช้ภาษาได้ดีกว่าคนที่หุบปากเงียบ  
จงพูดแต่ความจริง จะได้ไม่ต้องจำว่า พูดอะไรไปแล้วเมื่อครั้ง  
ก่อน

ผมนำมาเล่าสู่กันฟัง ส่วนใครจะหยิบเอาไปเป็นคติสอนใจกันบ้าง ก็  
ย่อมแล้วแต่ใครจะมองเห็นประโยชน์

หากแต่ผมก็ยังคิดลึก ๆ อยู่ว่า เมื่อประเทศเป็นบ้าน ทหารเป็นรั้ว  
หากจะมีลาโง่ตัวไหนเตะรั้วพัง ก็จงทำใจเสียเถิด เพราะทหารก็เป็นคน  
ทำสร้างและซ่อมรั้วของตนได้



## หลอน

จำนวนตัวหนังสือหน้าบ้าน ๆ ตัว และถ้อยคำหน้าบ้าน ๆ คำ เช่นกัน จากหนังสือหลายประเภท จำนวนเป็นสิบ ๆ ร้อย ๆ เล่ม (หรือฉบับ) ผมสำนึกผิดแก่ตัวเองแล้วว่า “ผมเลือกอาชีพผิด”

กราบขอโทษต่อคุณพ่อและคุณแม่ ผู้ได้ล่วงลับแล้ว ที่ท่านมิได้มีส่วนร่วมในการแนะนำ “อาชีพทหาร” ให้แก่ผมเลย หากแต่ผมได้ตัดสินใจเลือกวิถีชีวิตของตนเองเพราะผมรักอาชีพนี้ เนื่องจากเรียนฟรี มีงานทำแน่นอน มีเงินเดือนบรรเทาความยากจน และคนสมัยนั้นถือว่ามีเกียรติ

ความจริงโดยอาชีพนั้น ผมได้ก้าวหน้าด้วยดีมาตลอด จากสภาพนักเรียนนายร้อยทหารบก จนถึงพลเอก (อัตราร้อยเอก) ความดีความชอบ และเงินรายได้ที่เพิ่มขึ้น เกิดจาก “งานและความรับผิดชอบต่อหน้าที่” โดยแท้ ด้วยความขยันหมั่นเพียร ตั้งใจจริงจัง และด้วยความรักภาคภูมิใจอย่างสุดซึ้ง

ผมเป็นนายพล โดยไม่เคยผ่านการรบ หรือ การสงคราม ไม่ว่าในสมรภูมิไหน, งานที่เคยรับผิดชอบ จำกัดอยู่ในประเภทครูบาอาจารย์, ส่วนธุรการ, ส่วนอำนวยการ ด้านเสนาธิการกิจ และงานใช้สติปัญญาสมอง เพื่อช่วยเหลือผู้บังคับบัญชา ตามภารกิจและคำสั่งที่ได้รับมอบหมายอย่างซื่อสัตย์, ตรงไปตรงมา, และจงรัก

ผมไม่เคยเป็นตัวการ หรือร่วมคิด ในการปฏิวัติ, การรัฐประหาร, การยึดอำนาจ หรือก่อการกบฏ ไม่ว่าครั้งใด แต่ผมไม่เคยปฏิเสธที่จะต้องสนองคำสั่ง ตามหน้าที่ของทหาร และตามวินัยทหาร ในฐานะผู้อยู่ใต้การบังคับบัญชา เพราะโดยความเป็นทหารแล้ว ผมต้องจงรักภักดีต่อ



ผู้บังคับบัญชาตามลำดับชั้น จนถึงระดับสูงสุดตามความสำคัญของทหาร  
ทั่วไป

เหล่านั้น คือ ความดีของ “อาชีพ” ที่อาจจะยังมีเหลือ

ผมยากจนมาแต่กำเนิด อดมื้อกินมื้อ มีข้อสงสัยกะสี และต่อมา  
พัฒนาเป็นข้อห่อหุ้มเหนียวตักอาหารใส่จานข้าว แล้วเปิบเข้าปาก  
โคตรเหง้าเหล่ากอของผมไม่เคยพบข้อเงินข้อทองเลย

ความจำเรื้อในอาชีพจากงานทั้งในประเทศและต่างประเทศ ทำให้  
ผมพอจะลืมตาอ้าปาก และมีบ้านเป็นของตนเอง เมื่ออายุ ๖๐ ปี ส่วน  
ใหญ่โดยบารมีของภรรยาและคุณแม่ภรรยา กับเงินจากการสะสมของตนเอง  
ด้วยการอดออม เพียงส่วนน้อยนิด ผมเพิ่งพบความเป็นไทของตัวเองก็ตอน  
นั้น เพียงแต่ยังมีหนี้ในใจต่อเมีย และแม่ยายมาจนถึงบัดนี้

ถึงอย่างไร โดย “อุดมคติ และ จรรยาบรรณ” ของตนเองก็ยังยึด  
มั่นต่อสถาบันทั้งปวงที่ผมเคารพ - รัก - และเชิดชู เมื่อรวมถึงที่สุด ก็คือ  
บ้านเกิดเมืองนอนและชาติกำเนิดของผมเอง

ไม่มีทาง และไม่มีวันจะผันแปรเป็นอย่างอื่น ที่เกิดยังคงเป็นบ้าน  
ของพ่อแม่, ที่ก่อกำเนิดอาชีพยังคงเป็นโรงเรียนนายร้อย และกองทัพ ส่วนที่  
ตาย ก็คือ วัดและแผ่นดินนี้

แต่ บัดนี้ ผมกำลังเหลือบแล คำว่า เกียรติยศ, เกียรติศักดิ์,  
เกียรติคุณ และศักดิ์ศรี ของตนเอง ว่ายังมีหลงเหลืออีกบ้างไหม จากการมี  
อาชีพเป็นทหารที่ผ่านมาแล้ว และจากคำว่า “ศาลเตี้ย” ที่ออกจากปาก  
นักการเมือง

ก็เพราะตัวอักษร หรือ ตัวหนังสือที่ประกอบเป็นคำล้า น ๆ คำ  
เหล่านั้น กำลังหลอนความรู้สึกอยู่ตลอดเวลา เป็นต้นว่า...



- ในช่วงเวลา ๖๑ ปี ของการปกครองระบอบประชาธิปไตย (ซึ่งก็มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขมาโดยตลอด) ประเทศไทยตกอยู่ภายใต้ **อำนาจนิยมของทหาร หรือ เผด็จการทหาร** มาเกือบตลอดหัวเวลานั้น

- เหตุการณ์เดือนพฤษภาคม ๒๕๔๖ (ซึ่งถูกกล่าวขานว่าเป็น พฤษภาทมิฬ, พฤษภามหาโหด, พฤษภาเลือด, พฤษภาจลาจล) เป็นการเรียกร้องประชาธิปไตยบริสุทธิ์ของประชาชนมือเปล่า ซึ่งถูกปราบปรามโดย ทหารผู้ถืออาวุธ **อย่างไร้หิงสา** ต่อบุคคลที่มีใช้ศัตรู และมีใช้การจลาจล

- ประชาชนบาดเจ็บและตายจากการกระทำของทหารนับสิบ นับร้อย โดยที่ทหารไม่ตายเลยแม้แต่คนเดียว จากการปะทะกับฝูงชนนับ จำนวนแสน

- การทำลายและเผาทรัพย์สินของบุคคลและของรัฐ เป็นเหตุ นอกวิสัย และมีใช้โดยน้ำมือของประชาชน

- ให้ทหารละเว้นการยุ่งเกี่ยวกับการเมืองโดยสิ้นเชิง และถอนตัว ออกมาเสีย เพื่อเป็นทหารอาชีพแท้จริง เพราะทหารเป็นอาชีพ, มิใช่ ประชาชนเหมือนดังคนไทยผู้มีสิทธิ์และใช้สิทธิ์โดยทั่วไป

และอีกร้อยสี่พันอย่างที่เขาดำหนดเขียน ประณามห้ามเหยียด ทหารจนถึงเรียกร้องให้ก่อสร้างอนุสาวรีย์วีรชนขึ้นไว้เป็นการเชิดชูเกียรติจาก วีรกรรม

ไม่มีการพูดถึง การก่อ, การนำ, การปลุกกระดม, การยุยงส่งเสริม และการจ้างคนบางกลุ่ม บางคน มาร่วมในวิกฤติการณ์ หรือ มิฉะนั้นก็ พยายามอ้างเหตุ หรือ กลบเกลื่อนเสีย โดยเนื่องจากคำว่าประชาธิปไตย และรัฐธรรมนูญ บกพร่อง

จนถึงว่า จงอย่ารักษาพยาบาล ทหาร และเครือญาติของมัน !



ความรู้สึกจากภาพและเสียงเหล่านั้น หลอกหลอนผม และทหารอีกมากมาย อยู่ตลอดเวลา เราพูดไม่ออก เราตอบโต้ไม่เป็น เพราะเราถูกสอนว่า ต้องอดทน ต้องกล้าสู้ ทั้งความจริงและความเท็จ ยอมขมขื่น จากความบ้าใบ้สาระยาที่ถูกลมเมฆาและโฆษณา

เราสำนึกเมื่อสายเกินไป เราเปลี่ยนชีวิตไม่ได้แล้ว ถ้าเป็นไปได้ ซึ่งก็คงเป็นไปได้ ผมอยากกลับไปเป็นนักศึกษา นักวิชาการ และนักการเมือง ซึ่งมีโอกาสในการพูดและแสดงออกต่อปัญหาบ้านเมืองได้ทุกอย่างตามใจปรารถนา มากกว่าชีวิตที่ถูกกดด้วยระเบียบ ข้อบังคับ กฎเกณฑ์ และวินัยอย่างทหาร

แม้ผมได้เลือกอาชีพผิด แต่อาชีพอย่างพวกผมนี่เองที่กอบกู้บ้านเมืองให้ยืนยงมาได้จนทุกวันนี้ด้วยชีวิต และเลือดเนื้อเป็นร้อยเป็นพัน โดยไม่เคยเรียกร้อง อนุสาวรีย์หรือปลูกเราความเป็นวีรชนทหารกล้า

และแม้จะขมขื่นว่าเป็นอาชีพผิด ๆ ก็ขอให้ผมได้ดำตัวเองเพียงคนเดียว คนอื่นอย่าเกี่ยวและอย่าหยาบ เพราะทหารได้ปรับตัว ปรับจิตใจแล้ว

ขอเชิญท่านจงจำเริญ ในอาชีพของท่าน แต่ละคนก็แล้วกัน และขอให้ท่านสมหวัง ได้เป็นนายกรัฐมนตรี้, วีรบุรุษ, รัฐบุรุษ และผู้นำชาติประเทศกันทุกคนโดยปัญญาอันล้ำเลิศของท่าน

เพื่อว่า ประชาธิปไตยจะได้เจริญก้าวหน้าสุดขีดในทศวรรษนี้ท่ามกลางความสบายใจของทหารชั้นบ้าง

กองทัพจะยอมให้ผม “มองต่างมุม” กับรายการนี้ บ้างไหม ?



## ขอพูดกับทหาร

■■■■■■■■

ถ้ามีความแข็ง หลาย ๆ อย่าง

และมีความอ่อนที่มือ

พร้อมเมื่อไรก็เล่นการเมืองได้

■■■■■■■■

การปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอย่างของเรา การเมืองกับการทหารยึดถือหลัก “รวมนโยบาย” และ “แยกบทบาท” เมื่อรัฐบาลซึ่งรับผิดชอบการบริหารนโยบายของประเทศ ประกาศนโยบายออกไปแล้ว การเมืองและการทหารต่างก็แสดงบทบาทของตน ตามกรอบของกฎหมาย และนโยบายที่กำหนดไว้โดยไม่แทรกแซงก้าวก่ายกัน แต่ต้องประสานงาน และร่วมมือกัน เพื่อให้บรรลุถึงซึ่งความสำเร็จของนโยบาย

ในกรณีที่เกิดความขัดแย้งในระหว่างขั้นตอนของการดำเนินบทบาท หัวหน้าฝ่ายบริหารซึ่งเป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุดคนเดียวของฝ่ายการเมืองและฝ่ายการทหารเท่านั้น จะเป็นผู้ชี้ขาดแนวดำเนิน เมื่อผลออกมาประการใด แต่ละฝ่ายก็กระทำตามบทบาทของตนต่อไปโดยปราศจากการโต้แย้ง

ก่อนสถานะการรบหรือสงคราม การเมืองมีบทบาทนำ ในขณะที่ดำเนินการสู้รบหรือสงคราม การทหารมีบทบาทนำ โดยมีการเมืองคอยหนุนช่วยและแก้ปัญหาให้ ส่วนการจะยุติการรบหรือสงครามนั้น เป็นหน้าที่ของฝ่ายการเมือง ฝ่ายทหารจะคิดอยู่ประการเดียวคือ ต้องรบเพื่อให้ได้ชัยชนะ



จึงเป็นที่ชัดเจนว่า การเมืองหรือการทหารต่างมีจุดมุ่งตรงกัน คือ เพื่อผลประโยชน์ที่ดีที่สุดของชาติ จิตใจเช่นนี้ไม่มีฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดล้ำแดง ความสำคัญยิ่งหย่อนกว่ากัน มิใช่จะดีกรอบว่า การจะทำงานให้และเพื่อ ประเทศชาติ หรือประชาชนนั้น จะต้องเข้าสู่วงการเมืองด้วยการเป็น นักการเมืองที่ได้รับการเลือกตั้งเข้ามาเท่านั้น ส่วนบุคคลประเภทอื่น ๆ ย่อม ไม่มีสิทธิหรือมีสิทธิที่ไม่สมบูรณ์พอจะรับผิดชอบงานระดับชาติ ระดับ ภูมิภาค และระดับท้องถิ่นได้

ประชาชนแต่ละคนก็มีสิทธิตาม “หน้าที่ของชนชาวไทย” ตาม รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา ๔๖-๕๒ ความโดยสรุปรวมว่า มี หน้าที่รักษาไว้ซึ่ง ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และการปกครองระบอบ ประชาธิปไตย ป้องกันประเทศ รับราชการทหาร ปฏิบัติตามกฎหมาย เสีย ภาษีอากร ช่วยเหลือทางราชการ และรับการศึกษาอบรม

ทหารในประจำการและนอกประจำการ (โดยการลาออก, ให้ออก หรือเกษียณอายุราชการ) ก็เป็น ประชาชน คนหนึ่งที่ต้องปฏิบัติตนตาม หน้าที่ของชนชาวไทย จะมีจำกัดไว้เฉพาะผู้ที่ยังเป็นข้าราชการประจำการ เท่านั้นที่ไม่อาจเป็นข้าราชการการเมืองได้ หากจะลงมาเล่นการเมืองก็ต้อง ทำให้ตนเองอยู่นอกประจำการเสียก่อน เพื่อให้หลีกเลี่ยงจากการใช้อำนาจ หน้าที่และอิทธิพลบารมีที่เคยมีอยู่

ความคิดที่ทหารบางคนจะเล่นการเมืองบนหนทางที่เป็นไปได้และ เปิดช่องไว้ ก็คงไม่มีใครขัดขวาง ความคิดจะเล่นการเมืองหรือไม่คิดเล่น การเมืองเป็นสิทธิเฉพาะตัว เมื่อพร้อมก็เล่นได้ เมื่อยังไม่พร้อมก็อย่าเล่น หรือยังไม่เล่น เพราะว่าการเมืองจะเป็นเรื่องเสี่ยงดวงเสี่ยงชื่อเสียงและเสี่ยง ตัวเอง แต่ละคนต้องทำทนายตนเอง ไม่ใช่ต้องให้คนอื่นทำทนายให้โดดลง ไปเล่น



ถ้ามีความแข็งหลายอย่าง และมีความอ่อนที่มือ พร้อมเมื่อไรก็เล่นการเมืองได้เมื่อนั้น ถึงกระนั้นบางคนก็พลาดโอกาสจนได้ แม้จะทุ่มเงินเป็นสิบล้าน ก็เพราะยังไม่พร้อมจริง

งานรับผิดชอบของทหาร (กองทัพมีอยู่ทั้งมากและหนักตามที่ปรากฏในรัฐธรรมนูญ, นโยบายของรัฐบาลที่แถลงต่อสภา, และตามกฎหมายทหารบรรดามี)

ตามรัฐธรรมนูญปัจจุบัน มาตรา ๕๖ กำลังทหารมีไว้เพื่อรักษาเอกราช, ความมั่นคงของรัฐและผลประโยชน์ของชาติ, เพื่อการรบหรือสงคราม, ปกป้องสถาบันพระมหากษัตริย์, ปราบกบฏและจลาจลและเพื่อการพัฒนาประเทศ

เป็นภาระที่ครอบคลุมงานสำคัญของชาติอย่างกว้างขวาง ซึ่งจะต้องปรับเปลี่ยนแนวความคิด และแผนทางยุทธศาสตร์ ยุทธวิธีอยู่ตลอดเวลาตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอย่างไม่คงที่ การสร้างความพร้อมทั้งความคิด, กำลังคน, อาวุธยุทโธปกรณ์ รวมไปถึงขวัญกำลังใจของกองทัพ ได้กลายเป็นปัญหาที่หนักอึ้งยิ่งมาทุกสมัยของทุกรัฐบาล

ด้วยเหตุนี้ทหารจึงรักกองทัพ และไม่อยากจากกองทัพในเวลาที่ยังไม่สมควร เพราะชีวิตของเขาผูกพันมากับกองทัพคนละหลายสิบปี น้อยนักที่จะคิดฝากตัวกับกองทัพเพียงแค่ครู่ยาม

คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรีต่อสภาเมื่อ ๒๕ สิงหาคม ๒๕๓๑ ยังแจ่งย่อของงานของทหาร (กองทัพ) ไว้ถึง ๘ ประการ คือ

๑. ปรับปรุงและพัฒนากองทัพประจำการให้มีขีดความสามารถ
๒. พัฒนาระบบกำลังสำรองให้พร้อมและขยายกำลังยามสงครามได้
๓. ส่งเสริมความพร้อม เพื่อการระดมสรรพกำลัง



๔. ส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาการทหารโดยร่วมมือกับส่วนราชการ พลเรือน ภาคเอกชนและมิตรประเทศ
๕. ผนึกกำลังป้องกันประเทศจากทุกฝ่าย
๖. สนับสนุนและส่งเสริมในการพัฒนา, ช่วยเหลือประชาชน บรรเทาสาธารณภัย
๗. บำรุงรักษาขวัญกำลังใจทหาร ทั้งด้านสวัสดิการ ความรู้และ อาชีพ

และ

๘. สงเคราะห์ทหารผ่านศึกและครอบครัว

จากนโยบายระดับชาติ ๘ ประการ ก็แตกแขนงแจ่งย่อยออกไปเป็น นโยบายของกองทัพ แผนงานและโครงการต่าง ๆ อเนกประการ เพื่อ สนับสนุนการะบอบบาทตามนโยบาย

เมื่อพล.อ.ชวลิต ยังใจยุทธ ผู้รับผิดชอบกองทัพบกและกองบัญชาการ ทหารสูงสุดได้เปรยออกมาว่า จะยังไม่ลาออกจากประจำการในเวลา ที่รวดเร็วตามที่ใคร ๆ คาดหมายกันไว้ จึงเป็นสิ่งที่น่ายินดีต่อความคิดอันชอบ ต่อการณ์แวดล้อม และต่อสำนึกในความรับผิดชอบต่อกองทัพ, รัฐบาลและ ประเทศชาติของตน

ในความรับผิดชอบต่อบ้านเมืองนั้น ประโยชน์ส่วนรวมย่อมต้องมา ก่อนประโยชน์ส่วนตน จะทำให้ผู้ประกาศเจตนารมณ์ได้รับการสรรเสริญยก ย่องและเพิ่มความเชื่อถือศรัทธาในความสุจริตใจ หากความคิดและการ ปฏิบัตินี้มีอยู่ต่อไปอย่างสม่ำเสมอก็จะเป็นฐานความพร้อมต่อวิถีการเมืองได้ ดีในระยะยาว

การเปลี่ยนบทบาทแสดงบนเวทีใด ๆ ย่อมขึ้นอยู่กับจังหวะและความ เหมาะสมต่อบทที่จะแสดง การสะสมบทบาทด้วยความรอบรู้เชี่ยวชาญจาก



ประสบการณ์ น่าจะเป็นวิถีทางที่ชอบ มิฉะนั้นก็อาจเป็นเพียงการสลับฉากเท่านั้นเอง

เรื่องเพื่อสาธารณะก็ควรหยังเชิงได้ เพราะกระทบต่อการได้เสียของประชาชน แต่เรื่องภายในกองทัพซึ่งควรจะลับที่สุด ไม่ควรมีการหยังเชิง จะทำให้เกิดเข้าใจผิดหรือสับสนในเจตนา แล้วก็วิจารณ์กันไปได้ไม่รู้จบ

เมื่อถึงวาระอันควร การลาออกก่อนเกษียณอายุราชการ เพราะเบื่อหรือมีจุดมุ่งหมาย คงจะไม่ใช่ไร เพราะไม่กระทบต่อชีวิตและผลประโยชน์ของผู้ใดนอกจากตนเอง แต่เมื่ออายุครบเกษียณแล้วก็อย่ามีการต่ออายุราชการเลย เพราะเป็นการเสียภาพพจน์และระบบประเพณีของการไม่ละวางอำนาจ และปิดกั้นทางเดินในวิถีราชการของคนข้างหลัง

กองทัพมีทั้งงานหลัก งานช่วย และงานตามคำสั่งเฉพาะกิจเป็นครั้งคราว จึงต้องแจกงานออกอย่างชัดเจนว่า งานช่วยและงานเฉพาะตัวมิใช่งานหลัก เช่น งานปลูกป่า งานดูแลรักษาป่าไม้ เป็นงานสนับสนุนช่วยเหลือและร่วมมือ เพราะมีหน่วยงานหลักที่ต้องรับผิดชอบของเขาอยู่แล้ว จึงควรระวังการผลักโยนภาระให้ต้องรับผิดชอบ เมื่อเกิดความเสียหาย โดยที่มิใช่งานหลักของกองทัพ

ยังมีงานเฉพาะกิจเกี่ยวกับประเทศเพื่อนบ้านตามที่ได้รับมอบหมายจากรัฐบาล ส่วนใหญ่ก็เพื่อการข่าวการประสานความเข้าใจระดับชาติ และการกระชับสัมพันธไมตรี งานเหล่านี้มีจบ มีหยุด หากได้รับคำสั่งใหม่ก็กระทำใหม่ โดยไม่ยึดถือเป็นการถาวร เพราะเรื่องระดับชาติเป็นภาระของรัฐบาล หากใช่เป็นภาระของกองทัพอยู่เสมอไปไม่

การเมืองก็คือการเมือง การทหารก็คือการทหาร จึงต้องแยกให้ชัดเจน อย่าคิดมากจนเกิดความสับสน ยกตัวอย่างเช่น ท่านนายกรัฐมนตรียะเกิด พ.ศ. ๒๔๖๓ หรือ พ.ศ. ๒๔๖๕ ปีวอกหรือปีจ่อ จะอายุ ๖๙ ปี หรือ



ชีวิตทหารอาชีพ

๖๗ ปี, จะออกเมื่ออายุ ๗๐ ปี ซึ่งควรจะเป็นปี พ.ศ. ที่เท่าไร, จะปรับ ครม. หรือจะยุบสภาหรือไม่ ก็เป็นเรื่องของการเมือง ไม่เกี่ยวกับการทหารเลย เพราะการทหารหรือกองทัพก็ต้องสนับสนุนรัฐบาลทุกรัฐบาลอยู่แล้ว

คนเป็นทหาร ย่อมต้องเป็นหัวทหาร และบ้านเมืองอยู่ トラบเท่าที่ ยังไม่ตายไปจากทหาร

**และบทความนี้ ไม่ขอปฏิเสธต่อการพูดเพื่อกองทัพ**

๒๐ มกราคม ๒๕๓๒



ฉันมาจากการแต่งตั้ง

















## รัฐมนตรี

มีพระบรมราชโองการ โปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ให้ผมเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย เมื่อ ๒๓ มิถุนายน ๒๕๒๔ ผมไม่เงิ่งต่อชาวนั้น แต่ไม่คาดคิดว่าจะรวดเร็วปานนั้น

ความจริงได้รับการทาบทามจาก ฯพณฯ นายกรัฐมนตรีขณะนั้นคือ พล.อ.เปรม ติณสูลานนท์ มาก่อนล่วงหน้าประมาณไม่เกิน ๑ สัปดาห์

ผมได้ใคร่ครวญอยู่สองสามวัน จึงตอบรับท่านไป

เหตุผลในการตอบรับ ชัดต่อเหตุผลของภริยาและบุตรสาวทั้งหมดที่ต่างก็เป็นผู้ใหญ่และเป็นปัญญาชนแล้ว เขาอยากให้อยู่อย่างสบายๆ หลังเกษียณอายุราชการแล้ว อยากให้ทำงานธนาคาร ซึ่งผมชอบและกำลังสนุกกับงานที่ไม่ทำให้ปวดหัวมากนัก เขาไม่อยากให้ผมต้องเผชิญกับงานการเมืองที่ไม่แน่นอนและมีการเล่นนอกเกมกันแปลก ๆ

เขาเป็นห่วงว่าผมจะต้องเหนื่อยและหนักยิ่งกว่าการรับราชการที่ผ่าน มาเสียอีก

เหตุผลของเขาเหล่านั้นนับว่าถูกต้องตลอดเวลา ๕ ปีเศษที่ผมต้องดำรงตำแหน่งนั้น ผมต้องพบปัญหาและอุปสรรคนานาประการซึ่งไม่เคยผ่านพบมาก่อนเลยในวงการทหารแท้ ๆ

แต่ผมก็มีเหตุผลของผมเอง ว่าเรื่องของบ้านเมืองต้องเหนือกว่าและมาก่อนเรื่องส่วนตัว ถ้าคิดว่าเราไม่กลัว และจะใช้สติปัญญาอย่างบริสุทธิ์ใจจริงใจเข้าเผชิญกับหน้าที่รับผิดชอบแล้ว

เราก็น่าจะ “ทำได้”



อีกประการหนึ่ง ผมเชื่อในความปรารถนาของท่านนายกรัฐมนตรีที่อยากให้ผมเข้าไปช่วยอีกแรงหนึ่ง เพราะเราเคยร่วมงานกันมาในกองทัพ ท่านอาจจะรู้จักธาตุแท้ของผมดีในตำแหน่งงานและด้านส่วนตัว

โดยเฉพาะผมเชื่อมั่นในความซื่อสัตย์สุจริตของท่านในการบริหารงาน และในทางกลับกันท่านก็คงตระหนักดีว่า ผมไม่เคยทุจริตมาก่อนเลยในวงการทหาร

เมื่อต่างมีความเชื่อมั่นศรัทธาในกันและกันเช่นนี้ ผมจึงตอบรับในหลักการแต่มีเงื่อนไขเล็กน้อย คือขอเวลาไปตรวจเยี่ยมสาขานาการต่างจังหวัดในภาคใต้ที่เหลืออยู่เพียง ๔-๕ สาขาให้จบเสียก่อน

หากแต่เงื่อนไขดังกล่าวแล้วต้องถูกยกเลิกไป ทั้ง ๆ ที่ได้เตรียมกระเป๋าเดินทางไว้พร้อมแล้ว และพนักงานธนาคารได้จัดรถมารับที่บ้านเพื่อพร้อมจะเดินทางแล้ว

จุดละหุกและสับสนที่ต้องเปลี่ยนใจอย่างกะทันหันเช่นนั้น เป็นการจากงานธนาคารที่ผมรักไปสู่ภาระข้างหน้าที่มีเกียรติแต่ยังพรัมัวอยู่ ผมต้องลาออกจากความเป็นกรรมการของธนาคารเพื่อมิให้ขัดกับความป็นรัฐมนตรี หลายคนเสียชีวิต รวมทั้งตัวผมเองด้วย

คิดว่าจะได้ถอดเครื่องแบบทหารอย่างสิ้นเชิงแล้ว กลับยังต้องไปสวมเครื่องแบบอื่นในฐานะเป็นข้าราชการการเมือง และยังทิ้งเครื่องแบบทหารไม่ได้ในบางโอกาสที่จำเป็นต้องแต่งเครื่องแบบทหาร

จำได้ว่าจะต้องเข้าเฝ้าฯ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเพื่อถวายสัตย์ปฏิญาณตนเพื่อให้ความเป็นรัฐมนตรีสมบูรณ์ตามกฎหมายรัฐธรรมนูญในวันที่ ๒๗ มิถุนายน ๒๕๒๔ ทำให้เกิดความไม่พร้อมในทางส่วนตัวขึ้นมา

เราสองคนสามีภรรยาพากันออกไปซื้อเครื่องหมายคอเสื้อนอก กระดุมเสื้อ อินทรีธนูของข้าราชการการเมืองและหมวกขาว ได้มาไม่ครบ



บางอย่างต้องรอเวลาที่ทางร้านจะทำให้อีกหลายวัน

แต่เมื่อวันเช้าเผ้าฯ จะรอไม่ได้ เลื่อนไม่ได้ เราก็พากันไปหาอดีต รัฐมนตรีท่านหนึ่งที่เราเคารพนับถือเป็นส่วนตัวคือ **ดร. ก่อ สวัสดิ์พาณิชย์** “ขอยืม” ชิ้นส่วนในสิ่งที่ยังขาดอยู่ ทำให้ผมพาตัวรอดไปเช้าเผ้าฯ ตาม กำหนดการได้ และทำให้มีความเป็นรัฐมนตรีเต็มตัว

ก่อนหน้านั้น ผมก็เริ่มเรียนงานและรับรู้ปัญหาที่สำคัญ ๆ ของ กระทรวงมหาดไทยไปพลาง ๆ เป็นการภายใน เชิญข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ บางคนมาปรึกษาที่บ้าน เช่น ปลัดกระทรวงมหาดไทย และอธิบดีกรม ตำรวจ เป็นต้น เพื่อให้ท่านเหล่านั้นเล่าให้ฟังโดยสังเขป ผมก็ใช้เวลา ได้ตามในสิ่งที่ผมคิดหรือข้องใจ เราต่างร่วมกันหาคำตอบที่คิดว่าน่าจะ เหมาะสมและมีความเป็นไปได้

ในบรรดาหน่วยงานที่ผมเป็นห่วงมากที่สุดเห็นจะเป็นงานของกรม ตำรวจที่มีหน้าที่บำบัดทุกข์บำรุงสุขให้แก่ประชาชน และอยู่ในเป่าสายตา ของประชาชนมากกว่าใคร ๆ

จากนั้นก็ตกลงกันขึ้นต้น อย่างคร่าว ๆ ในส่วนที่เกี่ยวกับนโยบาย และแนวทางการปฏิบัติราชการ ทั้งนี้ โดยยึดถือนโยบายของรัฐบาลขณะนั้น ที่ประกาศไปแล้ว กับนโยบายภายในของกระทรวงมหาดไทยเป็นหลัก อะไร ดีอยู่แล้วก็จะดำเนินต่อไป อะไรที่ควรจะพิจารณาทบทวน เราก็จะพิจารณา กันอีกครั้งในภายหลัง

อย่างไรก็ดี ผมได้เสริมต่อความมุ่งประสงค์ของผมเองในเรื่องที่ สำคัญ ๆ เพื่อให้เขานำไปศึกษารายละเอียดกันต่อไป

เป็นความสัจย์ ที่แม้กระทรวงมหาดไทยกับกระทรวงกลาโหมจะอยู่ ห่างกันเพียงแค่มีคอคอดคอคอดกั้นกลาง ผมได้เคยเข้าไปในกระทรวงนั้นเพียง ครั้งเดียว ในสมัยที่ผมยังเป็นปลัดกระทรวงกลาโหม และท่าน **พลเอกเล็ก**



อันมาจากการแต่งตั้ง

**แนวมาลี** ซึ่งผมเรียกว่า “อาจารย์” เป็นรัฐมนตรี เป็นการเข้าพบท่านด้วยเรื่องส่วนตัวและเรื่องทางการเมืองไปพร้อมกัน

ในความรู้สึกขณะนั้นเห็นว่าเป็นกระทรวงแห่งอำนาจที่ปกแผ่ไปทั่วประเทศมากกว่ากระทรวงกลาโหมเสียอีก

จึงไม่เป็นที่น่าสงสัยเลยว่า กระทรวงใหญ่และสำคัญเช่นนี้ ตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการ จึงมักอยู่ใน “โควตา” ของนายกรัฐมนตรีที่เป็นหัวหน้ารัฐบาลที่ต้องเชื่อถือไว้วางใจมากอยู่ในระดับสูง เช่นเดียวกับกระทรวงกลาโหม และกระทรวงการคลัง หรือแม้กระทรวงการต่างประเทศก็ตาม

สัญลักษณ์ที่ถือกันอยู่สำหรับชาวมหาดไทยคือ “สิงห์” หน้าที่อันเป็นอุดมการณ์คือ “การบำบัดทุกข์ บำรุงสุข”

แต่สำหรับผมเองนั้น โดยรวมทั้งหมดผมถือว่า สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ คือสัญลักษณ์ที่แท้จริงของข้าราชการกระทรวงมหาดไทย

ทั้งในขณะที่พระองค์ทรงดำรงตำแหน่งเสนาบดี และในภายหลังจากนั้น ทรงเป็นแบบอย่างของนักปกครองและนักบริหารที่แท้จริง ซึ่งยังไม่มีผู้ใดกระทำตามได้เสมอเหมือน

ผมเคารพสมเด็จพระยาพระองค์นั้น ในขณะที่ผมอยู่ที่นั่นและได้จากมาแล้ว ความรู้สึกเช่นนี้ไม่เคยเปลี่ยนแปลงเลย

ผมผ่านประตูทางเข้าของกระทรวงมหาดไทยด้วยรถยนต์นั่งส่วนตัว โตโยต้า โคโรน่าคันเล็ก ซึ่งซื้อมาเมื่อปีกลาย ท่ามกลางการรอต้อนรับของข้าราชการชั้นผู้ใหญ่หลายคนตามธรรมเนียม เมื่อตอนเช้าราว ๐๙.๐๐ น. ของวันที่ ๒๙ มิถุนายน ๒๕๒๔



ท่านปลัดกระทรวงได้นำไปสักการะสิ่งสำคัญ ๓ แห่งซึ่งประดิษฐานอยู่ทางด้านหน้าของกระทรวง ทางกระทรวงได้จัดเครื่องสักการะไว้ให้พร้อม จากนั้นก็พบข้าราชการที่มาคอยต้อนรับก่อนที่จะนำเดินขึ้นสู่ชั้นสองของอาคาร กราบพระในห้องรัฐมนตรีว่าการ แล้วเข้ารับมอบหน้าที่ในห้องประชุมกระทรวงโดยมีปลัดกระทรวงเป็นผู้มอบด้วยเอกสาร

จำไม่ได้ว่ามีการมอบกระเช้าดอกไม้หรือช่อดอกไม้แก่รัฐมนตรีคนใหม่หรือเปล่า เป็นแต่ว่าไม่มีรัฐมนตรีว่าการคนเก่าอยู่ในที่นั้น คงจะเป็นประเพณีว่า คนเก่าเดินออกและคนใหม่เดินเข้า ณ เวลาที่ไม่ตรงกัน เหมือนเช่นทูตเก่ากับทูตใหม่ไม่จำเป็นต้องพบกัน หรือผู้ว่าราชการจังหวัดคนเก่ากับคนใหม่ก็ต้องหลีกเลี่ยงไม่พบกัน

**การส่งมอบหน้าที่เป็นงานของข้าราชการประจำ มิใช่การส่งมอบงานการเมือง ซึ่งต้องเป็นไปตามนโยบายของรัฐบาลอยู่แล้ว**  
**ความผูกพันเฉพาะตัวย่อมไม่มี**

เมื่อผมพ้นจากตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย สิงหาคม ๒๕๒๙ ผมก็ไม่จำเป็นต้องพบกับรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยคนใหม่เลย

เมื่อปลัดกระทรวงได้แนะนำข้าราชการให้รู้จัก และส่งมอบเอกสารแล้ว

**ผมก็กลายเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเต็มตัวตั้งแต่บัดนั้น**



## เดินเครื่อง

การพบกันวันแรกเป็นครั้งแรก นักบริหารไม่สมควรจะบอกกล่าวว่า ตนต้องการให้กระทำเรื่องนั้นเรื่องนี้ และทำอย่างนั้นอย่างนี้ เพราะเรายังรู้จักคน งาน และสภาพแวดล้อมน้อยเกินไป สิ่งเหล่านี้ต้องการเวลาในการศึกษา ปรีกษา และตรวจสอบความเห็นตามสภาพเป็นจริงสักกระยะหนึ่ง

การพบครั้งแรกจึงควรให้อยู่ในกรอบของการทำความรู้จักและสร้างความสัมพันธ์ทางใจซึ่งกันและกัน การเข้าไปอย่างเพื่อนร่วมงานมากกว่าความเป็นนาย จะสร้างความประทับใจดีกว่า

**เพราะคำว่า “นาย” หรือ “ผู้บังคับบัญชา” นั้น ข้าราชการทุกคน ย่อมตระหนักกันดีอยู่แล้ว**

ในโอกาสแรกนั้น ผมบอกเขาตรง ๆ ว่า ผมเป็นทหารพลัดถิ่นเข้ามาอย่างโดดเดี่ยว ท่ามกลางเจ้าของถิ่นมากหลายที่แปลกหน้า

ผมมีเจ้าหน้าที่ส่วนตัวที่เป็นทหารจำนวนเล็กน้อยมาเพื่ออำนวยความสะดวกในการทำงานของผมเท่านั้น

ผมบอกเขาว่าผมเป็นนักการเมือง “แต่งตั้ง” ซึ่งจะบริหารงานแบบไม่ยึดถือพวก แต่จะคิดว่าทุกคนเป็นพวกเดียวกัน

ผมบอกเขาก็กว่าผมต้องการความร่วมมือในเรื่องของงานเท่านั้น เพราะผมไม่ประสงค์จะขอร้องใครผู้ใดในปัญหาส่วนตัว พบกันครั้งแรกจบในเวลาไม่นาน

หลังจากนั้นอีกหลายวัน ผมก็คุ้นอยู่กับการจัดระเบียบงานภายในของตัวเอง ผมไม่เลือกเลขานุการรัฐมนตรีจาก ส.ส. เพราะเป็นสิทธิของ ผมเอง และมีได้มีข้อจำกัดไว้ที่ไหน



เหตุผลสำคัญก็คือผมไม่รู้จักนักการเมืองเลือกตั้งคนใดอย่างลึกซึ้ง  
ผมต้องการคนที่ผมไว้วางใจได้ในแง่การทำงานและความซื่อสัตย์ สุจริต

ผมเลือก **พันเอกสุจินดา คราประยูร** ผู้ผ่านการศึกษาจาก  
โรงเรียนเสนาธิการทหารบกในระดับยอด ผู้เคยเป็นทูตฝ่ายทหารใน  
ต่างประเทศ และเป็นผู้ที่เคยร่วมงานอย่างใกล้ชิดของผมมาแล้วในกองทัพ  
และในสำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหมเป็นนักจัดการและนักประสานงาน  
ที่ดีซึ่งไว้วางใจได้

ผมเลือกคนไม่ผิด เพราะบุคคลผู้นี้ได้ก้าวขึ้นมาเป็นผู้บัญชาการ  
ทหารบก ยศพลเอก

พันเอกสุจินดาได้เลือกผู้ช่วยคนหนึ่งมาร่วมงานคือ **พันเอกเลิศ  
พิงพิทธร** ที่ผมรู้จักดีและวางใจได้ในด้านความซื่อตรง

ต่อมาเมื่อพันเอกสุจินดาต้องก้าวขึ้นไปรับตำแหน่งสูงขึ้นใน  
กองทัพบก พันเอกเลิศก็ทำหน้าที่ช่วยราชการในตำแหน่งเลขานุการ  
รัฐมนตรี บัดนี้บุคคลผู้นี้ก็พลโทแล้วในกองทัพ

กองทัพบกได้กรุณาให้ยืมตัวทหารสัญญาบัตรและนายทหารชั้น  
ประทวนมาให้รวม ๓ คน คนหนึ่งคือ **พันตรีหญิงวิภาสสิริ จินตสุวรรณ**  
ซึ่งเป็นบุตรสาวของผมเอง เธอสำเร็จปริญญาตรีจากในประเทศและปริญญา  
โทจากต่างประเทศ เคยรับใช้งานราชการและประสานงานส่วนตัวของผมมา  
ตั้งแต่เป็นร้อยตรีหญิง

เนื่องด้วยภาษาดี และมีมนุษยสัมพันธ์ดี ผมมอบหน้าที่ให้เธอเป็น  
เลขานุการส่วนตัวของรัฐมนตรี จัดเตรียมและตรวจสอบเอกสารทุกเรื่อง  
ที่ผ่านมาจากสำนักงานเลขานุการรัฐมนตรีแล้วประสานความขัดแย้งในบาง  
เรื่องก่อนที่เอกสารจะเข้าถึงรัฐมนตรี



เธอทำหน้าที่เป็นคนสนิทและผู้ติดตามส่วนตัวของรัฐมนตรีไปในงานตรวจราชการและงานการประชุม ทั้งในประเทศและต่างประเทศ ขณะนี้เธอเป็นพันเอกหญิงแล้ว และพันการะหมอบประจำตัวไปแล้วด้วย

ส่วนนายทหารชั้นประทวนอีก ๒ คน ยศจ่าสิบเอก คนหนึ่งขับรถในเวลาราชการให้รัฐมนตรี อีกคนหนึ่งขับรถในเวลานอกราชการให้รัฐมนตรี ทั้งสองคนทำหน้าที่ “ผู้พิทักษ์” ไปในตัว ขณะนี้ต่างเป็นร้อยโทไปด้วยกันแล้ว

นอกจากนี้ ก็เป็นกำลังพลนายตำรวจและชั้นประทวนจำนวนหนึ่งซึ่งกรมตำรวจจัดมาตามหน้าที่ของเขา เช่น เป็นตำรวจติดตาม ตำรวจคุ้มครองความปลอดภัยประจำวัน ทั้งนอกบ้านและในบ้าน

กำลังพลประเภทนี้จัดไว้ให้เฉพาะวันราชการหรือเวลาไปราชการ หน้าที่อื่น ๆ จะมีประจำอยู่ที่บ้านเพื่อรักษาความปลอดภัยเป็นชั้นประทวนอยู่ ๒ คน ขณะนี้ได้ส่งกลับหน่วยและก้าวหน้าในหน้าที่การงานไปหมดแล้ว

แต่แต่ละคนมีความรับผิดชอบเป็นของตัวเอง และผ่อนคลายความรู้สึกโดดเดี่ยวของผมลงได้บ้าง ทุกคนขยันขันแข็ง สัตย์ซื่อและจงรักภักดี ผมยังขอบคุณเขาทุกคนมาจนถึงขณะนี้

เมื่อผมต้องเป็นรัฐมนตรีว่าการ การจัดการภายในจึงเป็นภาระที่ผมต้องรับผิดชอบเอง สำนักงานเลขาธิการรัฐมนตรีต้องมีเพียงหนึ่งเดียว แต่แจ่งเป็นสำนักงานย่อยให้กับรัฐมนตรีช่วยว่าการแต่ละคน

งานจากสำนักงานย่อยเหล่านั้น ซึ่งจะต้องผ่านออกจากกระทรวงหรือผ่านเข้ารับความเห็นชอบจากรัฐมนตรีว่าการก่อน จะต้องผ่านเข้ามาที่สำนักงานเลขาธิการรัฐมนตรีก่อนเสมอ เพื่อการตรวจสอบและประสานงาน ไม่มีลักษณะต่างคนต่างทำเหมือนดังเช่นที่เป็นอยู่ในระยะหลัง



ผมถือว่า รัฐมนตรีว่าการต้องรับผิดชอบการบริหารทั้งกระทรวง เพียงแต่แยกการบริหารในส่วนงานประจำ อันมีเชิงงานสำคัญหรืองานนโยบายของกระทรวง ให้รัฐมนตรีช่วยว่าการดำเนินการไปได้

ส่วนงานที่จำเป็นต้องให้เจ้ากระทรวงตัดสินใจ หรืองานอันเป็นนโยบายบริหาร จะต้องให้รัฐมนตรีว่าการรับทราบและอนุมัติความเห็นก่อน

โดยที่การเมืองในยุคนี้ยังไม่ถือศักดิ์ถือสิทธิ์กันมากนัก การบริหารงานของกระทรวงจึงดำเนินมาได้โดยมีปัญหาน้อย นายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีหลายท่านก็มาจากการแต่งตั้ง มิใช่ถือตัวว่าต้องมาจากการเลือกตั้งตามระบอบประชาธิปไตยจัดเหมือนดังเช่นสมัยนี้

แต่ถึงกระนั้นก็ยังมิรัฐมนตรีแต่งตั้งกันอยู่ประปรายมิใช่หรือ แม้ว่าจะเป็นกรถอยหลังเข้าคลอง แต่ก็อ้างกันว่าไม่ขัดรัฐธรรมนูญ ดังเช่นที่เคยกระทำมาแล้วในสมัยก่อน

### จะเลือกตั้งหรือแต่งตั้ง ข้อสำคัญอยู่ที่คุณภาพของคน

ผมไม่ค่อยมีปัญหาเกี่ยวกับรัฐมนตรีช่วยว่าการของผม เพราะผมนับถือเขาและเขาคงนับถือผมในฐานะผู้มีอาวุโสกว่า เรามีการปรึกษาหารือกันอยู่เสมอ ในงานประจำและงานนโยบาย เวลาที่มีการประชุมกระทรวง ท่านเหล่านั้นจะเข้าประชุมร่วมด้วย และพร้อมที่จะแสดงปัญหาหรือชี้แจงในส่วนที่ท่านรับผิดชอบงานบริหารของกรมและรัฐวิสาหกิจที่ท่านรับผิดชอบ

ในการประชุมคณะรัฐมนตรี เราจะนั่งข้างเคียงกัน ผมมักจะแสดงในปัญหาารวม หากเป็นเรื่องรายละเอียดผมจะมอบให้ท่านชี้แจงเอง การปฏิบัติเช่นนี้ไปในทำนองเดียวกันเมื่อมีการประชุมสภา



อันมาจากการแต่งตั้ง

ถ้าเราต่างให้เกียรติซึ่งกันและกัน เราก็อยู่ร่วมกันได้โดยไม่ขัดใจ  
 มีอยู่ครั้งหนึ่ง ที่รัฐมนตรีช่วยว่าการคนหนึ่งเสนอให้ “ปลด” ผู้ว่า  
 ราชการกรุงเทพมหานคร ในที่ประชุมคณะรัฐมนตรี เป็นสิ่งที่ผมเองไม่กล้า  
 คิดหรือคาดฝัน ทำให้ผมเสียใจมาก เพราะที่ประชุมลงมติให้ปลดตาม  
 ข้อเสนอแนะ และดูเหมือนว่า เขาต่างลืบบี้กันมาก่อนแล้ว

รัฐมนตรีพลเอก “ข้าวอกนา” ก็หน้าเหยไป ต้องรีบโทรศัพท์  
 แจ้งท่านผู้ว่าฯ เทียม ว่าคุณมิใช่ท่านผู้ว่าฯ ตัวจริงแล้วนะ และท่านไม่  
 เคยโกรธผมเลย

อย่างไรก็ดี การโจมตีกระทรวงมหาดไทยในสภาผู้แทนราษฎรนั้น  
 ผมจะต้องรับผิดชอบในการตอบปัญหาเกือบทุกเรื่องไป เพราะมันเป็นปัญหา  
 ของกระทรวงที่ผมต้องรับผิดชอบเต็มที่ และจุดใหญ่ย่อมพุ่งเป้ามาที่  
 รัฐมนตรีว่าการนอกสังกัดการเลือกตั้งทั้งนั้น ในประเด็นการอภิปรายไม่  
 ไว้วางใจรัฐมนตรีเป็นรายบุคคล ประเด็นระบุว่าเป็นการอภิปรายไม่ไว้วางใจ  
 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย รัฐมนตรีว่าการจึงหลีกเลี่ยงไม่พ้น

มีหลายครั้งที่ท่านนายกรัฐมนตรีจะเข้ามากระซิบถามว่า “รอง  
 หนักใจไหม” เมื่อพบกันท่านจะเรียกผมว่า “รอง” ทุกครั้ง เพราะเคยเป็น  
 รองผู้บัญชาการทหารบกมาก่อน

ผมก็ตอบท่านไปทุกครั้งว่า ผมไม่หนักใจทั้งๆ ที่จิตใจไม่ดีเลย เพราะ  
 ไม่ทราบว่าเป็นท่านฯ ในสภานั้นเขาจะ “ดี” ผมด้วยเรื่องใดจะหนักหนา  
 สาส์สแค้ไหน

การจัดการภายในในเรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ ดังกล่าวมาเป็นสิ่งจำเป็น  
 เพื่อความสะดวกรวดเร็วในการบริหารงานจากความเข้าใจแนวทางและ  
 ทิศทางเป็นความสำคัญเบื้องต้นในการอยู่ร่วมแล้วเดินหน้าไปด้วยกัน



ผมค่อย ๆ ศึกษาจากข้าราชการประจำว่าของเดิมเขาทำกันอย่างไร ผมไม่ใช่คนที่ชอบจะเอาอย่างใคร อันใดที่ไม่ต้องตามทรศนะของผมก็ตัดทิ้งไป และหากสิ่งใดที่เขาทำดีอยู่แล้ว ก็ควรดำเนินต่อไปได้ ในช่วงเวลาของการดำรงตำแหน่ง ผมโยนระบบทหารทิ้งไป เพราะชีวิตพลเรือนกับทหารหาได้เหมือนกันไม่

ผมกลายเป็นพลเรือนอีกคนหนึ่ง ที่จะเลิกความเข้มงวดแบบทหารอย่างสิ้นเชิง เหลือติดตัวก็คือแนวทางบริหารงานแบบเสนาธิการกิจ ที่มีการคิดการประมาณสถานการณ์ กำหนดหนทางเลือก แล้วตกลงใจเพื่อเสนอ นายกรัฐมนตรีหรือตัดสินใจเองในฐานะเจ้ากระทรวง

ผมปล่อยให้เวลาผ่านไปประยะหนึ่งโดยไม่นานนักก็เริ่มร่างนโยบายและแนวทางปฏิบัติราชการ แล้วเชิญประชุมหัวหน้าส่วนราชการและรัฐวิสาหกิจทั้งหมด รวมทั้งผู้ว่าราชการจังหวัดทั่วประเทศเพื่อประกาศนโยบาย  
**งานของผมเริ่มเดินเครื่องแล้ว**



## ชีวิตใหม่

ชีวิตของฉันเริ่มเมื่อค่อนข้าง (เกือบทุกวัน) ตามปกติ สำหรับชีวิตที่กังวลต่อสิ่งต่าง ๆ เมื่อวานนี้ และภาระที่จะมีมาในวันพรุ่งนี้ ฉันมักจะนอนไม่หลับอีกแล้วในตอนเช้ามืด ฉันจึงมักจะตื่นนอนประมาณ ๐๔๐๐ หรือ ๐๔๓๐

คว้าเครื่องรับวิทยุโซนี่เครื่องเล็กบนหัวเตียง ตรงชอกหมอนระหว่างหมอนของฉัน และของคุณหญิงมาเปิดฟังข่าวประจำวัน เปิดค่อยๆ พอได้ยินเพื่อมิให้เป็นความรำคาญของภรรยาซึ่งกำลังหลับสบายตอนเช้ามืด

รายการแรกมักจะเป็นข่าวของ “คุณเปีย” จากสถานีวิทยุสวนมิสกวัน ฉันเคยเรียกเอ่ยถึงเธอว่า “หญิงเปีย” แต่ครั้งหนึ่งนานมาแล้ว เธอประกาศว่าเธอไม่ใช่ “หญิงเปีย” เธอเรียกตัวเองว่า “เปีย” ถึงกระนั้นฉันก็ยังอยากเรียกเธอว่า “หญิงเปีย” เพราะเธอเป็นผู้หญิงอ่านข่าววิจารณ์ข่าวเสียงแจ่มชัดเจน ตรงไปตรงมา และขี้เล่น ฉันจึงชอบและตั้งใจฟังฟังเรื่อยไปจนถึง ๐๖๐๐

บางครั้งข่าวไม่ดีก็เบื่อ เปิดหมอนไปฟังคนอื่น ๆ บ้าง เช่น คุณสมหญิง เป็นต้น ก็เป็นหญิงอีกนะแหละ หากแต่เสียงของเธอเสียวหูเอา มาก ๆ เพราะเธอชอบวิจารณ์เผ็ดร้อนมากกว่าเนื้อข่าว ฉันเองก็เคยถูกวิจารณ์แรงๆ เช่น เป็นต้นว่า “วันนี้ท่านตะบะแตก ซึ่งความจริงท่านน่าจะตะบะแตกมานานแล้วเกี่ยวกับตำรวจ” ฉันฟังแล้วก็ขำ เพราะความจริงฉันแกล้งทำตะบะแตกบ่อยไป แต่ไม่มีใครเดาใจฉันได้หรอก

นักการเมืองกับหนังสือพิมพ์ หรือ กับนักข่าวนั้นบางทีก็จำเป็นต้องมีลูกเล่น เล่นจริงเล่นไม่จริง ก็คงจะทำให้เขาสับสนกันได้เหมือนกัน อันนี้



อาจเป็นวิธีการของ “สิทธิราชวัน” ก็ได้

นอนฟังวิทยุหลังบนเตียงหัวบนหมอน แต่ยังไม่หลับตาอยู่พอ ๐๕๕๐ ก็ลุกจากเตียง เตรียมเข้าห้องน้ำกระทำกิจตอนเช้าเหมือนกับที่ใคร ๆ เขาก็ทำกัน ไม่ลืมที่จะปลุกคนข้างเคียงโดยบอกเขาว่า “เกือบหกโมงเช้าแล้ว” ต่างคนก็เข้าห้องน้ำของตน

ฉันหัวเครื่องรับวิทยุเข้าไปในห้องน้ำด้วย เพื่อฟัง “คุณดู่” เขาคุยเป็นเพื่อน บางทีก็ฟัง “คุณปรีชา ทรัพย์โสภา” สองคนนี้คุยสนุกคนละรสของ คุณปรีชานั้นค่อนข้างสนุกสนานยามเช้า ทำให้อารมณ์ดี แต่สำหรับคุณดู่ นั้นได้ความรู้อีก แต่บางครั้งทำให้อารมณ์ขุ่นมัว ถึงอย่างนั้นฉันก็ฟังเขาทุกวัน เพราะเธอเป็นคนน่ารักน่าซึ้งพอ ๆ กัน

“คุณดู่” นั้น บางทีเธอก็ดีฉันแรง ๆ บางหนก็ดีเฉื่อย ๆ เหมือนดีเด็ก ทำให้รู้สึกเจ็บ ๆ คัน ๆ ถึงกระนั้นฉันก็ชอบฟังเธออยู่ดี ฉันรู้ว่าเธอหวังดีต่อฉัน ฉันได้ความคิดมาจากเธอมากที่สุด ต้องขอบคุณกันละ ที่จริงไม่เคยโกรธแต่หลายทีก็ตำหนิอยู่ในใจ เมื่อเธอกล่าวถึงคนอื่นที่ค่อนข้างจะแรงจนเสียใจได้

ทำธุระจำเป็น แปรงฟัน โกนหนวด อาบน้ำ (ฟอกสบู่ด้วย) เช็ดตัวให้แห้ง แล้วนุ่งผ้าขาวม้าออกจากห้องน้ำ (ก่อนเข้าไปก็นุ่งเหมือนกัน) จากนั้นก็แต่งตัวเตรียมไปทำงานฟังวิทยุรายการของคุณดู่เขาต่อไปจนกว่าจะขึ้นรถ และก็ฟังต่อในรถถึง ๐๗๐๐

๐๖๓๐ ออกมานั่งข้างนอก สวมรองเท้า ดีมกาแพ ๑ ถ้วย น้ำมะเขือเทศ ๑ แก้ว บางเช้าก็เพิ่มไข่ดาว ๑ ฟอง (หลาย ๆ วันครั้ง) บางทีแม่ครัวเขาก็ทำจ๊ากให้กิน (นาน ๆ ครั้งอีกนะแหละ) จนถึง ๐๖๔๕ ก็นั่งรถออกไปทำงาน



ฉันมาจากการแต่งตั้ง

ถ้าได้ออกจากบ้าน ๐๖๔๕ ก็จะถึงกระทรวงเวลา ๐๗๓๐ โดยประมาณ แต่ถ้าวันไหนออกเวลา ๐๖๕๐ หรือ ๐๖๕๕ เพราะ “เขา” ยังไม่พร้อม วันนั้นก็ถึงที่ทำงานสาย ประมาณ ๐๗๔๐ - ๐๗๔๕ ออกจะกลุ่มและชุ่นนิด ๆ เพราะกลัวนักข่าวมหาตไทยเขาจะรอทำอะไรไม่ได้หรอกครับ เราชุ่นดีกว่า “เขา” ชุ่นต้องเอาธรรมะเข้า ช่มอยู่บ่อย ๆ



## บนรถยนต์เก่า ๆ

เมื่อตำรวจติดตามเขามาพร้อมแล้ว ฉันก็ขึ้นนั่งรถเวลาประมาณ ๐๖๔๕ (มักจะบวกห้าไม่เคยลบห้า) อย่าคิดว่ารถยนต์จะเริ่มเคลื่อนได้ เพราะต้องคุยกับ “แก้วจ๋า” เขานิด ต้องลาหลาน “จอมใจ” เขาหน่อย เมื่อเข้าห้องแล้วก็ต้องรอคุณเธอผู้เป็นใหญ่ประจำชีวิตและคุณลูกสาวซึ่งเป็นเลขาส่วนตัว บางครั้งก็รอจนเกือบจะเบื่อ ที่ไม่ค่อยจะเบื่อก็เนื่องจากได้ฟัง “คุณดู่” เขาฟังอยู่ในรถ กระซิบบกระซาบบ้าง กระณะกระแหนบ้าง แต่ก็น่าสนใจทั้งนั้นแหละ

ตามปกติเวลาฉันนั่งรถจากบ้านไปทำงาน ฉันทำ ๒ อย่างเท่านั้น คือ นั่งเงียบ ๆ หรือมีจะนั้นก็อ่านหนังสือเล่มประเภทสารคดี ไม่มีหนังสือเรียงร้อยสำหรับฉัน นอกจากของเมียและลูก ฉันชอบอ่านเรื่องของชีวิตจริงของคน ของนักการเมือง ของรัฐบุรุษ ของบุคคลสำคัญในสาขาต่าง ๆ เพื่อศึกษาว่า เขาสร้างชีวิตมาอย่างไร ดีหรือล้มเหลว ควรเอาเป็นแบบอย่าง หรือควรหลีกเลี่ยงเสีย ชีวิตคน ชีวิตชาติ ต่างมีบทเรียนที่ควรจดจำทั้งนั้น ฉันชอบอ่าน อ่านแล้วชอบขีดเส้นใต้เพื่อจำเอาไว้เล่าหรือเขียน สักวันหนึ่ง ถ้าฉันยังไม่ตายเสียก่อน ฉันจะคัดลอกข้อความที่น่าสนใจเอาไว้เพื่อสอนลูกสอนหลาน

เมื่อรถเคลื่อนก็ต้องไม่ลืมมองหรือบอกคนขับว่า “ระวังลูกหมา” มันช่างยุ่งแทะ ๆ ชอบป้วนเปี้ยนอยู่หน้ารถ ท้องรถหรือข้างรถ วันหนึ่งนั่งเรียงแถวรถชนหน้าบ้านนึกว่า จะตายเสียแล้ว สงสารมันกำลังน่ารัก แต่ก็ไม่ถึงตาย เสียไปหลายบาท สมัยนี้หมอคนก็แพง หมอหมาก็แพง จะทำอย่างไร



ได้ เพราะเราไม่ได้เรียนหมอ ก็จำต้องให้คนที่เขาเรียนมารักษาให้ทั้งคนทั้งหมา เรียกว่า ต่างพึ่งพาอาศัยกัน

ฉันเคยมีหมา ๑๑ ตัว น้อยกว่าไก่ชน ซึ่งหนังสือพิมพ์เขาบอกว่าฉันมีไก่ชนหลายสิบตัว ทั้ง ๆ ที่ฉันมีอยู่ประมาณสิบตัว นับเรียงลำดับตั้งแต่พอมัน แม่มัน ลูกมัน หลานมัน บางทีคนเรานั้นชอบ “ตายาย” ดูไม่ได้ศัพท์ นับเอา - นับเอากลายเป็นหลายสิบ สำหรับหมาของฉันได้เลี้ยงเอาไว้ ๑๑ ตัว ดังกล่าวแล้ว บางตัวเลี้ยงมาตั้งแต่มีศเป็นพลโทตั้งแต่อยู่บ้านหลวงหน้าสวนรื่นฤดี ถนนราชสีมา

ชื่อเพราะบ้าง คลื่นไส้บ้าง ตามแต่จะนึกตั้งให้เขา ข้าเก่าเต่าเลี้ยงตายไปแล้ว ๔ ตัว ผิงไว้ในที่ดินบ้านเมืองทอง ๑ ทั้งนี้ คือ เจ้าเจ (ซึ่งเคยส่งไปฝึกถึงปากช่องมา ๓ เดือน) เจ้าบัวนเปียนซึ่งดำสนิท หน้าตาไม่รับแขก แต่ยิ้มร่ากับเจ้าของ มูทุ่ (ชาย) น่ารักมาก อ้วนจ้ำม่ำ สีขาวปลอด รู้ภาษาดีกว่าคนบางคน และหนังปุย ทั้ง ๔ ตัวนี้ อายุเกิน ๘ ปี ทั้งสิ้น อีก ๑ ตัว ชื่อเจ้าโมเซ เพราะตามันบอดข้างหนึ่ง เจ้าหมอนี้ดูชะมัด เลยให้น้องเขาไปเลี้ยงเพื่อเอาไว้เฝ้าบ้าน ที่เหลือขณะนี้มียู่ ๖ ตัว เรียงตามอายุ คือ เจ้าจิ้งโก๋ เจ้าย่น แม่สีนวล เจ้าขวัญ และหนังเรีย่มกับแม่เดหวี ซึ่งระริกระรี้มากเป็นพิเศษ เดือนหนึ่ง ๆ ต้องซื้อข้าวสารให้เขาหลายถึง ขนาดวันละ ๒ มื้อเท่านั้น เวลาให้เมียและลูกเขาไปซื้อปึกไก่อกับข้าวเหนียวจากดอนเมือง ก็ต้องซื้อคอกไก่อมาฝากเขาด้วย เวลาแม่ครัวเขาตั้งขามข้าวแจกจ่าย ฉันต้องอุดหนุนเพราะมันชอบแย่งกันและกัดกัน

แต่ชีวิตฉันก็มีความสุขอยู่กับหมา ๖ ตัว แมวชื่อนาโชค ๑ ตัว และไก่ชนตัวเมีย ๑ ตัว สัตว์เหล่านี้มันไร้เดียงสา ไม่มีมายาเหมือนคน นอกจากนั้นก็ยังมีนกแก้วพุดแกง ๒ ตัว นกเขา ๒ ตัว นกกาเหว่า ๒ ตัว



นกหัวจุก ๔ ตัว นกหงส์หยก ๔ ตัว ฟังเขาร้อง เขาพูดกับมันสบายหูกว่า การร้องแหกปากของคน ฉันทเคยมีนกบินหრაซึ่งเขาบินหรามมา แต่เขาก็บินหრაไปเสียแล้ว เพราะมันฉลาดตลอดกรงมากกว่าคนให้อาหาร

พอรถเคลื่อนแล้วก็สัมผัสมีชีวิตไว้เบื้องหลัง ตอนเย็นกลับบ้านจึงค่อยพบกันใหม่ ระหว่างนั่งไปในรถก็นั่งนึกอยู่ว่าวันนี้นกข้าวเขาจะถามเรื่องอะไร

ทบทวนข้าวและเหตุการณ์เมื่อปีกลายนี้ เมื่อ ๖ เดือนก่อนหน้านี้ เมื่อเดือนที่แล้ว เมื่อสัปดาห์ที่แล้ว เมื่อวานนี้ เมื่อคืนนี้ และเมื่อเช้านี้ว่าเขาควรจะถาม หรือจะหลอกถาม หรือจะล้วงถามเรื่องอะไร

จะมีข้าวล่อ ข้าวหลอก ข้าวลือ ข้าวเสียด และข้าวลอด ข้าวรั่ว อะไรบ้างหรือไม่ เขาจะนึกถามเอาเอง หรือใครสั่งให้มาถาม หรือใครจ้างให้มาถาม มันยุ่งหัวไปตลอดทางจากบ้านถึงกระทวง แต่ถึงจะยุ่งอย่างไร คนหัวเสกก็ต้องคิดลวงหน้ากันบ้างล่ะ ผิดบ้าง ถูกบ้าง ก็ยังดีกว่าไม่ได้เตรียมอะไรไว้เสียเลย

บางที่เมื่อไปถึงกระทวง เขาก็พากันออกมารออยู่อย่างเร่าร้อนและเร่งรีบ ต่อเมื่อถามว่า มีอะไรจะถามไหม เขากลับบอกว่า ยังนึกเรื่องอะไรไม่ออกเลยครับ (คะ) เป็นยั้งงั้นไป ก็เลยต้องแก้เขินกับเขา (ตามที่คิดไว้ก่อนแล้ว) ว่าวันนี้ฉันมีข้าวย่อย

คำว่า “ข้าวย่อย” ก็คือ ข้าวที่จะต่อว่ากันบ้างนั่นเอง เขาก็สนใจดีที่ได้ฟังรัฐมนตรีย่อยข้าวให้ฟัง จดกันยึกทีเดียวบางคนก็หน้าแดง บางคนก็หน้าม้อย และบางคนเชื่อไหมครับร้องให้เลย ทั้งนี้และทั้งนั้นมิได้เกี่ยวกับตัวเขาหรอก แต่เกี่ยวกับความไม่เชื่อและการปิดของทางโรงพิมพ์หรือ



สำนักพิมพ์ทั้งนั้น ฉันก็เห็นใจเขามาก แต่ก็ต้องเตือนว่า เป็นนักหนังสือพิมพ์อย่าได้ลืมนิยามบรรณ

เมื่อวางกันบนเบาะหลัง สิ่งแรกที่ทุกคนในรถต้องทำคือ การกดปุ่มล๊อคประตู นี่คือ กติกาแห่งความปลอดภัย ใครไม่ทำจะต้องเตือนเตือนกันบ่อย ๆ ไม่จำ ต้องยอมให้รัฐมนตรีดูเอาบ้าง จากนั้นก็ลดบานกระจกลงประมาณไม่เกิน ๑ เซนติเมตร เพื่อระบายให้อากาศโปร่งภายนอกลอดเข้ามาในรถ เพื่อถ่ายเทอากาศเสียได้ แม้อยู่ในห้องทำงานที่มีเครื่องทำความเย็น ฉันก็ชอบแง้มหน้าต่างเสมอ

สองข้างทางที่รถยนต์ผ่าน คือ ข้อมูลการข่าวและงานประจำวัน วันนี้นะรถติดมาก หรือน้อย และวิเคราะห์ว่า เพราะอะไร เด็กหรือเยาวชนชายพวกมาลัย ชายหนังสือพิมพ์ ชายสิ่งของอื่นยังกระทำการเกะกะ ระบายผู้ใช้รถหรือกีดขวางการจราจรหรือไม่ มีรถชนกันหรือชนเสาไฟ ชนฟุตบอลหรือเกาะกลางถนนหรือไม่ กีดขวางการจราจรหรือไม่ ถ้าเป็น “รถซิ่ง” บีแบนอยู่กลางถนนหรือในคูน้ำ ฉันจะพูดเสมอว่าจงไปลงนรกเสียเถิด

ระหว่างทางมีทั้งภาพน่าดูและไม่น่าดู ดูได้ถึงความไร้ระเบียบ ไร้วินัย ตามใจชอบของคนข้ามถนน มีทางม้าลาย มีสะพานข้าม มีตำรวจจราจรคอยอำนวยความสะดวก แต่เขาก็มักไม่สนใจ บนผิวจราจร ขอบทาง มีรถจอดในเวลาห้ามหรือไม่บนทางเท้ามีการวางของขายกันอย่างไร้ระเบียบหรือเปล่า ตลอดทางฉันจะพยายามมองการทำงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจมองเอาความใจใส่ของเขตต่าง ๆ ของกรุงเทพมหานคร และปัญหาอื่น ๆ อีกหลายร้อยอย่างเท่าที่สายตาจะมองเห็น

สิ่งเหล่านี้สามารถนำมาเป็นข่าวให้สื่อมวลชนได้ นำไปกำชับสั่งการแก่ส่วนราชการที่รับผิดชอบได้ทุกวัน และทุกสัปดาห์เวลาที่มีการประชุม



กระทรวงในวันพุธ ระหว่างที่ตามองดูสิ่งแวดล้อม หูกี่ฟังการกระจายข่าวทางวิทยุของกรมประชาสัมพันธ์ไปด้วย จนรถเคลื่อนเข้าประตูกระทรวงผ่านหลังพระบรมรูปสมเด็จพระยาตำราจราชานุภาพ พระบิดาของคนมหาดไทย

รถประจำตำแหน่งจอดสนิท ก้าวลงตรงห้องโถงเชิงบันได ขึ้นชั้นสองก็ติดตรงตรงนั้น เพราะนักข่าวเขารออยู่แล้ว



## แบ่งงาน

การแบ่งงานระหว่างรัฐมนตรีว่าการกับรัฐมนตรีช่วยว่าการ เป็นไป  
ในรูปแบบของการกระจายการบริหาร แต่มีใช้การกระจายอำนาจอย่าง  
สิ้นเชิง

อำนาจรวมของกระทรวงอำนาจในการกำหนดนโยบาย หรือการ  
ตัดสินใจในเรื่องสำคัญของหน่วยงาน ซึ่งจะกระทบต่อหน่วยงานอื่น ๆ นั้น  
ยังต้องสงวนไว้เป็นของรัฐมนตรีว่าการ ซึ่งต้องเห็นชอบด้วยก่อน

การบริหารงานประจำเป็นสิ่งซึ่งรัฐมนตรีช่วยว่าการสามารถ  
พิจารณาสั่งการไปได้ ยกเว้นข้อกำหนดบางประการตามคำสั่งมอบ  
อำนาจหน้าที่ของรัฐมนตรีว่าการ

ผมใช้หลักว่ารัฐมนตรีช่วยว่าการ คือผู้ช่วยของรัฐมนตรีว่าการ  
ภายในกรอบงานที่มอบหมายให้แล้ว ในสมัยนั้นการใช้ถ้อยคำว่า “ผมได้ให้  
นโยบายไปแล้ว” จึงไม่ปรากฏจากปากของรัฐมนตรีช่วยว่าการคนใดเหมือน  
ดังสมัยนี้ ท่านจะบอกเพียงว่า นโยบายในเรื่องนั้น ๆ ได้นำเรียนและได้รับ  
ความเห็นชอบจากรัฐมนตรีว่าการแล้ว

ผมยังยืนยันว่าการบริหารงานเช่นนั้นเป็นสิ่งถูกต้อง และไม่เป็นการ  
ล่วงอำนาจหน้าที่ของกันและกัน หน้าที่ของใครและอำนาจของใครก็ควร  
จำกัดอยู่ตามที่ได้รับมอบหมาย ตามคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมายและแบบ  
ธรรมเนียม

ผมแบ่งงานให้รัฐมนตรีช่วยว่าการด้วยจำนวนหน่วยงานที่ให้  
รับผิดชอบในจำนวนที่ใกล้เคียงกัน ประมาณ ๔ หน่วย ซึ่งอาจเป็นกรม  
สำนัก และรัฐวิสาหกิจเฉลี่ย ๆ กันไป



สำหรับผมเองซึ่งเป็นรัฐมนตรีว่าการได้ขอคุณงานของสำนักงานเลขาธิการรัฐมนตรี สำนักงานปลัดกระทรวง กรมการปกครอง กรมตำรวจ กรมอัยการ และกรมการพัฒนาชุมชน ผมไม่รับควบคุมงานของรัฐวิสาหกิจใด ๆ อันเป็นงานเกี่ยวกับรายได้ และไม่เป็นกรรมการรัฐวิสาหกิจใดทั้งสิ้นเพื่อให้ตนเองปลอดจากรายได้เหล่านั้น คงสงวนไว้เฉพาะนโยบายสำคัญจริง ๆ และสงวนไว้ในอำนาจของผมที่จะไปตรวจตราเยี่ยมเยียนหน่วยงานใด เมื่อใดก็ได้ เพราะถือว่าหน่วยงานนั้น ๆ เป็นราชการประจำของกระทรวง อาจมีรัฐมนตรีช่วยว่าการไปร่วมด้วยหรือไม่ก็ได้

**เมื่อต่างก็เข้าใจความมุ่งหมายกันเช่นนี้แล้วก็ไม่เคยมีรัฐมนตรีช่วยว่าการผู้ใดที่จะโกรธซึ่งในกรณีที่ไม่ชักชวนท่านไปร่วมด้วยในการตรวจเยี่ยมหน่วยงานที่แต่ละคนรับผิดชอบอยู่**

ระบบของเรานั้นยากเสียแล้วที่ถือว่านายกรัฐมนตรี ๑ คน กับรัฐมนตรีอีก ๔๔ คน ต่างมีสิทธิ์เท่าเทียมกันคนละ ๑ เสียงในคณะรัฐมนตรี ระบบอย่างนี้แตกต่างไปจากประเทศประชาธิปไตยอีกมากหลายทีเดียว ที่ยังให้ศักดิ์และสิทธิ์แก่รัฐมนตรีว่าการในคณะรัฐมนตรีมากกว่า ทั้ง ๆ ที่แต่ละคนผ่านการเลือกตั้งมาเหมือน ๆ กัน ความสำคัญและความเท่าเทียมย่อมไม่เหมือนกัน

เราไม่มีการ “นัด” รับประทานอาหารเป็นการประจำ ณ ที่กระทรวงที่บ้าน และตามโรงแรม เราจะทำเฉพาะในโอกาสสำคัญของกระทรวงเป็นครั้งคราว

**อาหารกลางวันต่างคนต่างหารับประทานเอง หรืออาจไปร่วมกับข้าราชการประจำบ้างเป็นบางครั้ง**



ปัญหาอย่างนี้คงเกิดจากตัวผมเป็นต้นเหตุ คือไม่กล้าแอบแฝงการใช้จ่ายเงินของทางราชการประการหนึ่ง และไร้ความสามารถที่จะควักเงินจากกระเป๋าตนเองได้อีกประการหนึ่ง ใคร ๆ ก็คงทราบดีแล้วว่า ฐานะส่วนตัวของผมเป็นอย่างไร

วันเกิดครั้งหนึ่ง หรือวันปีใหม่อีกครั้งหนึ่งอาจจะทำใจป้ำจืดเลี้ยงกันที่บ้าน และบางปีก็ยกเว้นไปเสีย หลบหลีกไปเสียที่อื่น ข้าราชการประจำก็ไม่ต้องเดือดร้อนไปร่วมงานอันเป็นส่วนตัวเช่นนั้น

อย่างไรก็ดี คำสั่งขอร้องใด ๆ ย่อมไม่เคยเป็นผล และก็ไม่เคยว่ากล่าวผู้ใดกันได้วัฒนธรรมไทยแห่งความเคารพนับถือก็ยังคงมีอยู่มาจนถึงบัดนี้ ใครไม่ไปมาหาสู่ก็กลายเป็นคนใจจืดไป

ตามปกติ ผมออกจากบ้านไปทำงานประมาณ ๐๖.๔๕ น. จะหย่อนหรือเกินก็ราว ๕ นาที เพื่อให้ถึงที่ทำงานประมาณ ๐๗.๓๐ น. เวลาเริ่มงานเช่นนี้ได้ทำมาจนติดเป็นนิสัยตั้งแต่รับราชการทหารมาแล้ว

แต่ก็ปรากฏที่กระทรวงมหาดไทยนี้ว่า นักข่าวประจำของหนังสือพิมพ์ วิทยุ และโทรทัศน์หลายคนเก่งกว่าผมเสียอีก เพราะเขาต่างเดินทางมาถึงกระทรวงก่อนหน้านั้น

บางคนมาโดยรถเมล์ บางคนมาโดยรถส่วนกลางของสำนักงาน กลายเป็นว่าผมกลายเป็นคนสำคัญที่จะให้พลาดจากการเป็นข่าวของแต่ละวันไม่ได้

ในขณะนั้น การจราจรยังไม่ถึงขั้นวิกฤตจนคล้ายจะเป็นการจลาจลเหมือนเช่นทุกวันนี้ ถึงกระนั้นก็เริ่ม ๆ เป็นบ้างแล้วในบางจุด บางถนนจนถึงค่อย ๆ กำหนดการจราจรทางเดียวในเส้นทางสายหลัก บางสายใน



เวลาต่อมา ผมเองได้เปรียบที่กรมตำรวจภูมิจัดรถจักรยานยนต์ของตำรวจจราจรนำทางให้เข้าเย็น หรือในโอกาสที่จะไปที่อื่นใด จึงทำให้ไปถึงที่หมายตามกำหนดเวลาเสมอ

เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยนี้ลำบาก เพราะต้องรับทราบเหตุการณ์อันเกี่ยวกับประชาชนและพื้นที่ทั่วประเทศ ขณะที่ยังอยู่ที่บ้านก็ได้อาศัยข่าวจากหนังสือพิมพ์ วิทยุ และโทรทัศน์นี้แหละเป็นแหล่งข่าว ส่วนข่าวจากส่วนราชการก็อาจได้รับทราบทางโทรทัศน์บ้างเป็นบางครั้งในวันหยุดราชการ หรือเวลากลางคืนก่อนหลับก็ต้องอาศัยสื่อเหล่านี้

ผมวางวิทยุเครื่องเล็ก ๆ ไว้เกือบทั่วบ้าน นั่งอยู่ที่ตรงไหน ก็พร้อมที่จะเปิดหาคลื่นรับฟังได้ เวลาเข้าห้องน้ำก็พร้อมที่จะคว้าเครื่องใดเครื่องหนึ่งเข้าไปด้วย ที่หัวเตียงนอนก็จะมีประจำไว้ ๑ เครื่อง ฟังจนหลับและลืมปิดก็มีอยู่บ่อย ๆ

**กลายเป็นคนบ้าข่าวเหมือนดังที่เคยเป็นนักการข่าวเมื่อรับราชการทหารไม่มีผิดกัน**

ด้วยเวลา ๔๕ นาทีในรถ ก็ได้แต่นั่งนึกไปว่านักข่าวประจำกระทรวงจะถามเรื่องใด และควรจะตอบอย่างไร จะตอบตามที่คิดจริง ๆ ว่าตอบได้ หรือจะตอบด้วยการเลี่ยงเพื่อปิดงำความคิดบางอย่างเอาไว้ก่อน หรือจะตอบว่ายังไม่ทราบสาเหตุหรือเหตุผลที่แท้จริง

นักข่าวนั้นมีประโยชน์สำหรับผมมาก เขาจะเป็นผู้ถาม ผู้บอก เหมือนกาบอกข่าว หรืออาจเป็นผู้ตอบคำถามให้เราเองก็ได้ บางอย่างผมรู้จากเขาหลายอย่างผมได้ความคิดชั้นนำจากเขาอย่างนั้น อย่างนี้

หลายเรื่องทำให้ผมต้องถูกคิดอย่างไรใครควรรู้ว่าน่าจะเป็นอย่างไร บางทีผมก็เอาความรู้สึกของเขามาเป็นคำตอบ หรือสืบสาวหาความจริงกัน



ต่อไป

ในทรศนะของผมนักข่าวคือ “เพื่อน” ร่วมชาติ ร่วมงาน และร่วมสังคมเดียวกัน ไม่มีใครเป็นศัตรู จะมีเพียงความเห็นแย้ง บางทีก็แย้งให้เราสะดุ้ง หรืออาจแหยให้เราชุ่มมัว

ผมไม่เคยพูดต่อว่าสักคำว่า “คุณเขียนกันไปเอง” หรือดูเอาว่า “อย่าถามคำถามนี้แก่ผม”

รัฐมนตรีอายุเลย ๖๐ ปีแล้ว พวกเขาบางคนเป็นขนาดน้องหรือลูกหลาน ซึ่งไม่มีลักษณะสามหาวกับผู้ใหญ่ พวกเขาเพียง “อยากรู้” หรือ “อยากได้ข่าว” เพื่อนำไปเขียนหรือส่งป้อนสิ่งที่ได้ไปยังสำนักพิมพ์หรือเป็นข่าวออกอากาศ

ผมสนิทกับพวกเขามาก ทั้ง ๆ ที่บางครั้งเขาตั้งฉายาแปลก ๆ ผมไม่เคยกลัวไม้ค้ำหรือเครื่องบันทึทกเทปจะชนปากจนหน้าตาดำฉีก

ผมไม่เคยกลัวคำถามที่เผชิญหน้า ลูกผู้ชายทั้งทีก็ควรรู้หลบเป็นปีก รู้หลีกเป็นหาง กันได้

เราจึงพบกันทุกวัน ทุกที่ทุกแห่ง ตามหน้าที่ของตน เวลาไปตรวจราชการตามหน่วยทั้งในกรุงเทพฯ หรือต่างจังหวัด ถ้าบอกให้ทราบล่วงหน้าเราจะไปด้วยกัน นั่งอยู่ในห้องเดียวกัน (ยกเว้นบางกรณีที่เราปรึกษาเรื่องลับก็จะให้ข่าวภายหลัง) นอนพักแรมในที่เดียวกัน เว้นเฉพาะบ้านหรือเรือนรับรองที่ทางการจัดให้ นักข่าวทั้งหลายจะแยกไปพักที่โรงแรม ส่วนในเวลารับประทานอาหารของแต่ละวัน เราจะรับร่วมกันเสมอ กินกันไปคุยกันไป สัมพันธ์ที่ติดต่อไปจึงยืนยาวมาผมพ้นจากตำแหน่งนั้นมา พบกันที่ไหนแม้จะจำชื่อไม่ได้ก็ทักทายกันเช่นเคย

ทำไมผมจึงจะต้องเกลียดนักข่าว เมื่อเขาไม่เคยเกลียดผมเลย



## คนมหาดไทย

คำว่า “คนมหาดไทย” เกิดขึ้นอย่างเจาะจงและตั้งใจ ในสมัยแรกที่ผมเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ตั้งแต่มีกฎหมาย ๒๕๒๔

มีผลอย่างจริงจังเป็นประจักษ์พยานในหนังสือที่พิมพ์แจกเป็นที่ระลึกในการถวายผ้าพระกฐินพระราชทานของกระทรวงมหาดไทย ชื่อ “คนมหาดไทย” รวม ๔ เล่ม ประจำปี ๒๕๒๕, ๒๕๒๖, ๒๕๒๗ และ ๒๕๒๘

เป้าหมายสำคัญของการเรียกขานว่า “คนมหาดไทย” ก็เพื่อรวมความสามัคคีและความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของข้าราชการและพนักงานกระทรวงมหาดไทยทั้งหมด

ผมคิดว่าเป็นคำที่มีความหมายที่เมื่อกล่าวคำนี้ สามารถเข้าใจได้ดี ผมไม่ชอบคำว่า “พวกมหาดไทย” อันแสดงถึงความเป็นฝักเป็นฝ่ายว่าพวกเราพวกเขา ผมไม่ชอบบกล่าวก้อยคำยาว ๆ ดังเช่น ข้าราชการกระทรวงมหาดไทย ซึ่งจะใช้ในกรณีอันเป็นทางการเท่านั้น ถ้าจะพบปะพูดคุยกันอย่างไม่เป็นทางการ ผมนิยมคำว่า “คนมหาดไทย” มากกว่า แม้ในข้อเขียนบางครั้งอย่างเจาะจง ผมก็มักใช้คำนี้

เหมือนอย่างที่ผมไม่ชอบพูดว่า “พวกรัฐบาล” ผมรักที่จะใช้คำว่า “ฝ่ายรัฐบาล” มากกว่า เพราะฟังแล้วมีความสุภาพ ต้องตามระบอบการปกครองปัจจุบันที่มีฝ่ายรัฐบาลและฝ่ายค้าน

ประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๓๑๙ ลงวันที่ ๓๐ ธันวาคม ๒๕๑๕ กำหนดให้กระทรวงมหาดไทยแบ่งส่วนราชการออกเป็น ๑๔ หน่วยงานคือ



อันมาจากการแต่งตั้ง

๑. สำนักงานเลขาธิการรัฐมนตรี ๒. สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย ๓. สำนักนโยบายและแผนมหาดไทย ๔. กรมการปกครอง ๕. กรมตำรวจ ๖. กรมการพัฒนาชุมชน ๗. กรมที่ดิน ๘. กรมประชาสัมพันธ์ ๙. กรมโยธาธิการ ๑๐. กรมราชทัณฑ์ ๑๑. กรมแรงงาน ๑๒. กรมอัยการ ๑๓. สำนักผังเมือง ๑๔. สำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท

กับทั้งยังคงควบคุมดูแลและรับผิดชอบหน่วยงานรัฐวิสาหกิจ เกี่ยวกับการสาธารณูปโภค และสาธารณูปการอีก ๗ หน่วยงาน คือ

๑. การประปานครหลวง ๒. การประปาส่วนภูมิภาค ๓. การไฟฟ้านครหลวง ๔. การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค ๕. การทางพิเศษแห่งประเทศไทย ๖. การเคหะแห่งชาติ ๗. องค์การตลาด

ความรับผิดชอบของกระทรวงมหาดไทยกว้างไกลไปถึงการควบคุมดูแล ประสานงาน และสนับสนุนทั้งหน่วยงานในส่วนกลาง ส่วนภูมิภาคและองค์การบริหารราชการส่วนท้องถิ่นในรูปแบบต่าง ๆ อีกด้วย เราจึงถือว่าต่างก็เป็น “คนมหาดไทย” ด้วยกัน เรามีได้ถือเป็นคนอื่นใดเลย

ในหนังสือ “คนมหาดไทย” เล่มแรก ซึ่งจัดพิมพ์ในงานการถวายผ้าพระกฐินพระราชทาน ณ วัดอินทาราม เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ ๒๑ ตุลาคม ๒๕๒๕ เราบอกเหตุผลที่ใช้ชื่อนี้ไว้ว่า เพราะเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับข้าราชการมหาดไทย และกระทรวงมหาดไทย แนวคิดหรือทรรศนะ (จากผู้อื่น) ที่เกี่ยวข้องกับข้าราชการมหาดไทย และคำชี้แจงข้อราชการ คำกล่าว และคำบรรยายในโอกาสและวาระต่าง ๆ ของรัฐมนตรี และข้าราชการระดับสูงของกระทรวงมหาดไทย เป็นต้น อันจะเป็นประโยชน์ต่อข้าราชการกระทรวงมหาดไทยและประชาชนทั่วไปที่ได้รับแจกหนังสือนั้น



บอกไว้ว่า ให้ใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติราชการ บางเรื่องเป็นการย้านโยบาย และย้าแนวทางในการบริหารตามที่เคยกำหนดและสั่งการไว้แล้ว จะได้เกิด “ความเข้าใจ” และ “ความมั่นใจ” มากขึ้นในจุดยืนของกระทรวงมหาดไทยทั้งในปัจจุบันและอนาคต

ในหนังสือ “คนมหาดไทย” เล่มแรกนี้ เราได้นำข้อความที่สำคัญจากรายงานการประชุมเทศบาล ร.ศ. ๑๒๒ มาแสดงไว้ว่า “ปกครองปราบปราม” มีความหมายว่าอย่างไร

**ปก** หมายถึง การทำให้ได้รับความร่มเย็น

**ครอง** หมายถึง การสามารถผูกจิตใจคน

**ปราบ** หมายถึง การใช้กำลัง

**ปราม** หมายถึง การป้องกันมิให้มีการละเมิดกฎหมาย การบำรุงและการอารักขาประชาชนพลเมือง

ความที่ยกมาอ้าง จะครอบคลุมหน้าที่ “บำบัดทุกข์ บำรุงสุข” ไว้แล้ว

ในหนังสือเล่มนั้น ได้นำสาระสำคัญในหลายโอกาสมาบรรจุไว้เท่าที่จำเป็นจำนวน ๑๖ เรื่อง ได้แก่

๑. อำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบของกระทรวงมหาดไทย
๒. ย้านโยบาย บำบัดทุกข์บำรุงสุข สดอาชญากรรม แก่ภาพพจน์มาเฟีย
๓. การอยู่ดีกินดีของประชาชน ไม่ใช่พูดอย่างเดียวแต่ต้องทำด้วย
๔. ผู้ว่าราชการจังหวัดกับงานพัฒนาชนบท
๕. คนมหาดไทย กระโถนท้องพระโรง
๖. อยุธยา กรุงเก่า เหาอดีตเสนอปัจจุบันและสร้างอนาคต



๗. เกียรติยศและศักดิ์ศรีของข้าราชการ รักอย่างเดียวไม่พอต้องรักษาไว้ด้วย
๘. นโยบายลดอบายมุขและอาชญากรรม คำถาม ๓ ข้อที่ตรงหัวใจประชาชน
๙. กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จักรกลที่สำคัญในการแก้ปัญหา
๑๐. อบายมุขและอาชญากรรม ล้างไม่ได้หมดก็ต้องลดให้ได้มาก
๑๑. มหาดไทยเพื่อมหาดไทย และมหาดไทยเพื่อประชาชน
๑๒. การรักษาความมั่นคง ภาวะที่ไม่มีมีการผูกขาด
๑๓. คนมหาดไทย หมอสังคม
๑๔. ความดี เกียรติยศ และศักดิ์ศรีแท้จริงของข้าราชการ
๑๕. บุคคลแห่งปี ดอกไม้หลากสีจากประชาชน
๑๖. สรุปแนวนโยบายและแนวทางบริหารงานในเรื่องที่สำคัญ

เอกสารเล่มนี้หนากว่า ๒๓๐ หน้า ไม่มีแจกอีกแล้ว ผมเหลือไว้เล่มเดียว เอาไว้ทวนความหลังว่า ด้วยระยะเวลาเข้ามาเป็นรัฐมนตรีเพียง ๑ ปี ๕ เดือน ทหารคนหนึ่งได้บังอาจมาสอนคนมหาดไทยไว้อย่างไร และเท่าที่ยกมากล่าวไว้ เป็นแต่เพียงตัวอย่างส่วนน้อยเท่านั้น

“มหาดไทย” นี้คงจะสืบเนื่องมาจาก “มททย” ดังที่สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ ภาณุภาคได้ทรงแปลความไว้

คือ เมตตายังอย่างหนึ่ง และกรุณายังอย่างหนึ่ง

จึงขอนำมททยวาท ของพระองค์ ที่พิมพ์ไว้หลังปก มายืนยันไว้ดังนี้

...ที่จะได้รู้ว่า ที่ใดเรียบร้อยหรือไม่เรียบร้อยนั้น ไม่มีอะไรดียิ่งกว่าฟังเสียงราษฎร ถ้าราษฎรมีเสียงร้องเดือดร้อนอยู่แล้ว ถึงแม้การ



ออฟฟิศจะเรียบร้อย หรือการอย่างอื่นจะดี ก็ไม่เชื่อว่าเรียบร้อย

...เจ้าคุณ อำนาจอยู่ที่ราษฎรเชื่อถือ ไม่ใช่อยู่ที่พระแสงศาสตราจะ  
ไปอยู่ที่ไหนก็ตาม ถ้าเจ้าคุณทำให้ราษฎรเชื่อถือด้วยความศรัทธาแล้ว  
ไม่มีใครถอดเจ้าคุณได้ แม้ในหลวง เพราะท่านก็ทรงปรารถนาให้  
ราษฎรอยู่เย็นเป็นสุขเช่นเดียวกัน

คนมหาดไทยผู้ใดยังไม่เข้าใจ ละเลย หรือหลงลืมสิ่งที่ทรงเคย  
สอนสั่งไปเสียแล้ว จะยังมีอยู่อีกหรือ



## ล่องของ

ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ระดับหัวหน้าส่วนราชการและผู้ว่าราชการจังหวัดแออัดกันอยู่ในห้องประชุมกระทรวงกว่า ๑๐๐ คน บางท่านเคยรู้จักกันมาก่อนแล้ว บางท่านคงจะเคยเห็นหน้าแต่จำชื่อจำงานของเขาไม่ได้ และหลายคนที่เดี๋ยวไม่เคยรู้จักกันมาก่อนเลย

วันนั้นจะเป็นวันที่เรารู้จักกันโดยพิธีการและเขาคงจะรู้จักผมมากกว่าว่ารัฐมนตรีมีรูปร่างหน้าตาเป็นอย่างไร

ภาพพจน์ครั้งแรกน่าจะมีอิทธิพลต่อการทำงานร่วมกัน ผมจึงแนะนำตนเองก่อน และบอกเขาว่า ผมจะเป็นผู้ขอมาร่วมงานด้วยในกระทรวงนี้ เราจะอยู่กันอย่างเพื่อนที่ปรารถนาดีต่อกัน เมื่อมีปัญหาผมก็พร้อมที่จะเป็นที่ปรึกษาให้เขาและจะขอคำปรึกษาจากเขาในสิ่งที่ผมยังไม่รู้ ประตูห้องรัฐมนตรีและบ้านของรัฐมนตรีเปิดกว้างเสมอสำหรับเขา

**ผมทำตามสัญญา แต่ท่านเหล่านั้นไม่ค่อยกล้าเข้าหา เกรงจะเป็นการรบกวนจนเกินไป ส่วนใหญ่จึงพบกันที่กระทรวงหรือในยามที่ผมไปหาเขาถึงที่ ณ หน่วยงานหรือตามต่างจังหวัด**

ผมแจ้งนโยบายขั้นต้นเท่าที่เห็นว่าสำคัญ บอกแนวความคิดที่ผมจะเริ่มงาน และบอกถึงหนทางปฏิบัติที่เขาควรจะมีด้วยได้ แนวทางปฏิบัติใด ๆ ที่ผ่านการประชุมของกระทรวงในทุกวันพุธ ผมรับรองจะแจ้งยืนยันไปให้เขารับทราบโดยตรงอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เข้าใจตรงกันและรู้เท่าเทียมกัน ไม่ว่าจะอยู่ใกล้ไกลกันปานใด

ผมได้ขอให้ปลัดกระทรวงดำเนินการเช่นนั้นตลอดเวลา ๕ ปีที่ผมอยู่กระทรวงมหาดไทย นับว่าเป็นภาระหนักหน่อของกองกลางที่จะต้อง



จดบันทึก ถอดเทป แล้วเรียบเรียงถ้อยคำให้ผมตรวจและสำเนาจัดส่งไปให้ทราบ

**เป็นงานหนักที่จำเป็นต้องทำ เพื่อผลที่คุ้มค่ากว่า คือความเข้าใจที่ตรงกันโดยไม่ต้องทักท้วงทวงถาม**

ความเข้าใจที่ตรงกันเช่นนี้ ทำให้ลดปัญหาและย่นระยะเวลา กล่าวได้ว่าเราร่วมงานกันอย่างราบรื่นพอสมควร ไม่ทำให้ผมหนักใจมากนัก เราต่างแจ้งความต้องการของกันและกันผ่านระบบการติดต่อสื่อสารของกระทรวงทั้งที่ไปจากกระทรวง และจากส่วนภูมิภาคเข้ามาสู่ส่วนกลาง

ผมได้ย้ำความสำคัญอันเป็นนโยบายไม่กี่เรื่อง เพื่อมิให้เกิดความสับสนเป็นต้นว่า ขอให้มีความสามัคคีกลมเกลียวกัน ไม่แก่งแย่งแข่งดีกันเดือนในเรื่องความขยันหมั่นเพียรต่องานด้วยการไม่แ่้งงานหรือรอเวลา เพราะผมเป็นคนใจร้อน

ผมต้องการให้ทุกสิ่งทุกอย่างได้รับการแก้ไขปัญหาอย่างทันควัน เน้นความซื่อสัตย์สุจริต ความยุติธรรม และคุณธรรมในการปกครองบังคับบัญชาเสนอความต้องการด่วนในเรื่องการปราบปรามอาชญากรรม และบ่อนการพนันเป็นต้น บอกเขาด้วยว่า ผมนิยมใช้หลักการติดตามผล

เมื่อหน้าที่หลักของกระทรวงคือ การบำบัดทุกข์บำรุงสุข ความสำเร็จในงานก็คือการสัมผัสประชาชนแบบเข้าถึงตัว เข้าถึงใจ และเข้าถึงปัญหา

สำหรับผมเองก็จะพยายามกระทำเช่นนั้น บอกเขาไปล่วงหน้าว่า เราจะไปเยี่ยมเขาจนถึงที่ทุกหน่วยและทุกแห่ง ผมทำตามสัญญาที่นั้นจริง ๆ ภายในเวลาประมาณ ๒ ปี ครบถ้วนทุกแห่ง และบางแห่งไปพบเขาหลายครั้ง



การที่เราจะคิดทักท้วงเอาไว้ การพูดกับใครไปครั้งหนึ่งแล้ว หรือการใช้ถ้อยคำที่ง่าย ตรงไปตรงมา และมีใช้คำศัพท์แสงทางวิชาการ จะทำให้คนทุกคนเข้าใจดีนั้น คงจะเป็นความคิดที่ผิด อาจจะมีบางคนไม่เข้าใจ หรือขณะฟังจิตเลื่อนลอยคิดไปถึงเรื่องอื่น หรือคิดถึงสิ่งที่ตนเคยปฏิบัติมา จนติดนิสัยก็ได้

**จะเป็นเหตุอย่างใดอย่างหนึ่งที่กล่าวมานี้ ผมจึงถูก “ลองของ” ในระยะเวลาไม่ช้าไม่นาน**

เรื่องมีว่าในกรมหนึ่งมีการแก่งแย่งช่วงชิงตำแหน่งอธิบดี มีการชิงไหวชิงพริบกันอย่างซับซ้อนและวางแผนอย่างดี ผมทราบเรื่องนั้นและใช้เวลาศึกษาปัญหาอยู่หลายวันโดยไม่เผยความคิดให้ผู้ใดทราบ เมื่อได้จังหวะเวลาที่เหมาะสมและต้องแก้ไขปัญหาย่างรวดเร็วด้วย

ผมเชิญคณะกรรมการอันเกี่ยวกับกิจการของกรมนั้นมาประชุม นำปัญหานั้นเข้าหารือในคณะกรรมการ เมื่อถึงเวลาที่จะขอมติจากที่ประชุมเราเชิญคู่กรณีออกนอกห้องประชุม แล้วถามความเห็นคณะกรรมการแต่ละคน จนได้ข้อยุติสอดคล้องอย่างเป็นธรรม

เราเชิญคู่กรณีเข้ามาแจ้งมติให้ทราบ การประชุมจบลงในวันนั้น แต่การปลุกระดมกล่าวหาผมและกรมการส่วนใหญ่ยังดำเนินไปอีกหลายวัน ผมยืนยันตามมติของคณะกรรมการซึ่งทรงอำนาจตามกฎหมายอย่างเฉียบขาด

**ผลจึงออกมาว่า ธรรมย่อมชนะอธรรม**

**นั่นคืองานชิ้นแรกที่ผมสามารถรักษาคุณธรรมและความยุติธรรมไว้ได้ เรื่องนั้นยังพูดกันติดต่อมาอีกหลายวัน**

ที่เล่ามานี้เป็นตัวอย่างของความไม่เข้าใจและไม่รู้จักความมุ่งประสงค์ต่องานส่วนรวม และมักรู้สึกกันว่าส่วนตัวย่อมมาก่อน ไม่ว่าจะถูก หรือผิด



ก็ตาม การแก่งแย่งแข่งดียังมีอยู่มากในระบบราชการ อันเป็นปัญหาที่ค่อนข้างจะแก้ยากและสร้างความหมักหมมกันมาจนทุกวันนี้

ผมติดนิสัยการสอดส่ายหาความรู้ในเรื่องคน งาน และปัญหาอุปสรรคของหน่วยงานมาตั้งแต่ยังรับราชการทหาร ผมไม่ได้อยากอยู่หนึ่งอย่างว่างเปล่า จึงมักใช้เวลาเดินไปทำความรู้จักหน่วยงานในกระทรวงก่อน

เช่นไปถึงสำนักงานของรัฐมนตรีช่วยว่าการ ห้องปลัดกระทรวง รองปลัดกระทรวง กรมต่าง ๆ ในกระทรวง แวะเยี่ยมเยียนทุกกองในที่ตั้งแห่งนั้น เพื่อให้มองเห็นภาพว่าเขาอยู่กันอย่างไร ทำงานกันอย่างไร

เมื่อจบหน่วยในกระทรวงแล้ว ก็ออกไปยังหน่วยนอกที่ตั้งกระทรวง แล้วจึงเดินทางออกไปต่างจังหวัดจากไกลไปหาไกลตามลำดับ จากจังหวัดลงไปถึงอำเภอ หรือแม้บางตำบลที่มีกิจการอันควรไปถึง ทำให้รู้จักคน รู้จักพื้นที่ รู้ถึงความเป็นอยู่ของประชาชนและการทำมาหากิน

**ผมทำอย่างนั้นตลอดเวลาโดยไม่ขาดเลย เป็นกำไรของชีวิตและงานเป็นอย่างยิ่ง เมื่อกล่าวถึงที่ใดแห่งใดก็พอจะรำลึกได้**

ในระยะเดือนแรก ๆ ผมยังไม่ได้ออกไปต่างจังหวัด การตระเวนไปตามหน่วยราชการในกรุงเทพมหานครก็ยังไม่ครบถ้วน การจัดการภายในยังไม่เข้าที่เข้าทาง จึงค่อยทำค่อยไปโดยไม่เร่งร้อน

ห้องทำงานของรัฐมนตรีอยู่ที่มุขด้านหน้าชั้น ๒ ของตัวอาคารสำรวจโดยทั่วไปแล้วก็ดูเก่าและโทรม มีเก้าอี้รับแขกส่วนตัวชุดเล็ก ๆ ๑ ชุด โต๊ะทำงานครบชุดอยู่ ๑ ตัว เครื่องตั้งพระพุทธรูปบูชาอยู่ ๑ ชุด มีห้องน้ำข้างเคียงอยู่ ๑ ห้อง ห้องประชุมเล็กสำหรับรัฐมนตรีจุคนได้ราว ๑๐ คนอยู่ติดกัน ห้องนี้ใช้ปรึกษางานเฉพาะกิจและใช้เป็นห้องรับประทานอาหารกลางวันของรัฐมนตรีด้วย



อันมาจากการแต่งตั้ง

บนทางเดินแคบ ๆ หน้าห้องรัฐมนตรี ตั้งโต๊ะทำงานของเลขานุการส่วนตัว โต๊ะหัวหน้าตำรวจรักษาความปลอดภัย กับโต๊ะทำงานของเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย

ถัดไปด้านหลังของทางเดิน เป็นห้องรับรองหรือห้องรับแขกใหญ่ของกระทรวง ใช้รับรองแขกผู้ใหญ่ แขกต่างประเทศ และกลุ่มคนที่มาเยี่ยมจำนวนมาก ๆ

สภาพของห้องเก่า ๆ โทรม ๆ เช่นเดียวกัน ผมคิดว่าพออยู่ไปได้ และไม่ขอร้องให้ปรับปรุงอะไร คนจะมองว่าเป็นเจ้าใหญ่ นายโต เมื่อมาอยู่ใหม่ก็เร่งปรับปรุงตกแต่งเหมือนที่อื่นบางแห่ง ซึ่งย่อมจะทำให้สิ้นเปลืองงบประมาณมาก

แต่รองปลัดกระทรวง คุณเสน่ห์ วัธนาธร ท่านทนดูอยู่ไม่ได้ จึงปรึกษาและขออนุญาตจากปลัดกระทรวงที่จะปรับปรุงเสียบ้างตามความเหมาะสมเขาจะใช้งบประมาณส่วนไหนก็ไม่ทราบ เพราะเรื่องการใช้จ่ายเงินใด ๆ ของทางราชการ ผมไม่ขอเกี่ยวข้องกับ ทราบเพียงว่าได้รับความร่วมมือจากส่วนราชการและรัฐวิสาหกิจบางหน่วย ทุกห้องจึงได้รับการเปลี่ยนแปลงตกแต่งเสียใหม่ ทำให้หน้าตาของกระทรวงดีขึ้น เก็บคั้นของเก่าตั้งแต่สมัย ร. ๔ ร. ๕ และสมัยสมเด็จพระยาฯ มาเช็ดถูทำความสะอาด ใส่ตู้ และขอให้ทางกรมศิลปากรสำรวจขึ้นบัญชีเป็นหลักฐาน

ผมยังขอบคุณท่านรองปลัดฯ เสน่ห์มาตั้งแต่บัดนั้น และแม้ท่านจะวายชนม์ไปแล้ว



## ลาดตระเวนภายใน

ฉันเป็นคนชอบเดินมานานแล้ว สมัยเป็นผู้บังคับหมวดอยู่หน่วยทหารและโรงเรียนนายร้อยทหารบก ฉันต้องวิ่งกับทหารและนักเรียนนายร้อยอยู่เสมอ เมื่ออายุมากขึ้นก็ไม่กล้าวิ่งเกรงหัวใจจะวายเร็วเกินไป จึงหันมาใช้วิธีเดินแทน เมื่อครั้งเป็นนายพลตรี นายพลโท มีบ้านพักอาศัยของทางราชการอยู่ที่หน้าสวนรื่นฤดี หรือศูนย์ปฏิบัติการกองทัพบก ฉันออกเดินประมาณ ๐๕๓๐ เปลี่ยนทิศทางไปเรื่อย ๆ เช่นรอบพระตำหนักสวนจิตรลดาบ้าง ไปทางพระบรมรูปทรงม้า อ้อมมาทางวัดเบญจมพิตรบ้าง บางครั้งไปไกลถึงสนามหลวง หรือบางลำพูบ้าง เทเวศร์บ้าง จะกลับมาถึงบ้านพักประมาณไม่เกิน ๐๖๔๕ ระยะเวลาที่บ้านเมืองมีเรื่องจุกจิกบ่อย ๆ ได้มีผู้มีความปรารถนาดีมาเตือนอยู่หลายครั้ง จึงเลิกเดินนอกบ้านหันกลับมาเดินภายในบ้านแทน

เมื่อเกษียณอายุราชการไปอยู่บ้านส่วนตัวที่หมู่บ้านเมืองทอง ๑ ก็เคยออกเดินเข้าบ้าง เย็นบ้าง ไปตามถนน ตรอก ซอกซอยภายในหมู่บ้าน ได้ออกกำลังด้วย ได้ศึกษาชุมชนของตนเองด้วย เมื่อมาเป็นรัฐมนตรีก็ต้องหยุดเดินนอกบ้านอีกครั้งมีคนเขามาบอกว่าไม่ปลอดภัย เจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยเขาก็ลำบากใจ ก็เลยหันมาเดินในบ้านแคบ ๆ เดินไปเดินมาไม่มีรสชาติเอาเลย จนเกิดเบื่อ ๆ ฉะนั้นเมื่อมาอยู่กระทรวงก็เดินเอาบ้างภายในห้องทำงาน หรือภายในกระทรวงขึ้นบันได ลงบันได ชีวิตถูกจำกัดเสรีภาพมากขึ้นทุกที ออกจะมีเวรในยามแก่

เมื่อโอกาสการเดินออกกำลังมันมีอยู่น้อย ฉันก็ต้องหาวิธีชดเชยเอาเอง เป็นต้นว่าเดินวนไปเวียนมารอบ ๆ ภายในห้อง แกว่งแขนไปเดินไป



บ้าง หรืออย่างว่าเวลาเซ็นหนังสือตามแฟ้มต่าง ๆ หมดแล้ว ฉันก็ชอบแฟ้มออกไปให้เจ้าหน้าที่หน้าห้องเสียเองบ่อย ๆ เพื่อให้ร่างกายมันเกิดการเคลื่อนไหวอยู่เสมอ จนลูกสาวเขาต้องเตือนบ่อย ๆ ว่า คุณพ่อไม่ต้องทำให้กตกริ่งเรียกเขาจะเข้าไปเอาแฟ้มเอง ฉันก็ไม่อยากโต้เถียงเพราะมันไม่สำคัญอะไร แต่ถ้าใครภายนอกเขาแอบมาเห็น เขาก็คงจะปลงสังเวชเอาว่าทำในสิ่งที่รัฐมนตรีไม่ควรกระทำ เหตุผลของฉันกับเหตุผลของใครไม่จำเป็นต้องตรงกัน

เวลาฉันพอจะว่างอยู่บ้าง หรือเวลาที่ฉันมีปัญหาที่อยากจะปรึกษาใครที่ควรจะรู้เรื่อง หรืออยากจะไปดูหน่วยต่าง ๆ ภายในกระทรวงเป็นครั้งคราว ฉันก็จะออกจากห้องแอร์เสียบ้าง เดินไปทางกรมการปกครองบ้าง ไปกรมพัฒนาชุมชนบ้าง กรมแรงงานบ้าง กรมราชทัณฑ์บ้าง กองกลางสำนักงานปลัดกระทรวงบ้าง และที่บ่อยที่สุดก็คือสำนักงานเลขาธิการรัฐมนตรี เมื่อไปแต่ละแห่งก็จะต้องมีเรื่องปรึกษาหารือ หรือแจ้งข่าวบางเรื่องให้เขาทราบและขอให้มีการตรวจสอบปัญหา นั้น ๆ

เป็นต้นว่า เมื่อก้าวเข้าไปในห้องเลขานุการ หรือสำนักงานเลขานุการ ก็จะบอกข่าวประจำวันที่เป็นปัญหา หรือถามว่าเรื่องนั้นเรื่องนี้ไปถึงไหนกันแล้ว หรือถามว่า เขามาร้องโวย ๆ หรือเรียกร้องเรื่องอะไรกันอีกล่ะ ดำเนินการไปแล้วอย่างไร ส่วนราชการที่รับผิดชอบเขามาช่วยชี้แจง หรือทำความเข้าใจกันอย่างไรบ้างแล้ว หรือมีฉะฉานก็ขอให้เขาช่วยค้นเรื่อง หรือขอระเบียบข้อบังคับและกฎหมายในเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่ฉันยังสงสัยข้องใจอยู่ ไปถึงที่และพบถึงตัวกันอย่างไร เป็นวิธีติดตามผลงานอย่างหนึ่งที่ฉันชอบทำ ส่วนมากจะพรวดพราดเข้าไปโดยที่เขาไม่รู้ตัว หรือบางทีก็ให้โทรศัพท์บอกไปก่อน เพื่อให้รู้ว่าคนที่ฉันต้องการพบจะอยู่ในสำนักงานหรือไม่ ถ้าอยู่ฉันก็จะเดินไปหา ถ้าไม่อยู่ฉันก็จะไม่ไป ให้เขากลับมาเสียก่อนจึงค่อยมา



พบกัน ฉันใช้วิธีการนี้กับปลัดกระทรวง รองปลัดกระทรวงบางคน และอธิบดีบางครั้งบ่อย ๆ เหตุผลแอบแฝงก็คืออยากเดินนั่นเอง เป็นการเคลื่อนไหวเพื่อสุขภาพที่ผู้ที่ฉันไปพบคงจะเบื่อ ๆ อยู่เหมือนกัน บางคนอาจจะบ่นไปแล้วว่าจุกจิกก็ได้

การเชิญมาพบ หรือเชิญให้เขารอพบ ณ ห้องทำงานหรือสำนักงานของเขา เป็นวิธีการที่ทำได้ทุกอย่างหนึ่ง ไม่มีข้อห้ามปฏิบัติไว้แต่ประการใด เพราะขึ้นอยู่กับโอกาสความเร่งด่วน หรือปัญหาส่วนตัว ถ้าเป็นเรื่องสำคัญจริง ๆ ฉันก็จะไม่บอกว่ายากพบเพราะอยากพูดเรื่องอะไร ฉันไม่ค่อยไว้วางใจความปลอดภัยทางการสื่อสาร หูตาของคนสอดรู้สอดเห็นมีอยู่ทุกแห่ง แม้คนหน้าห้องของใคร ๆ ที่บอกว่าไว้วางใจก็เถอะ ไม่ควรรับรู้ก็ไม่ควรให้รู้ สมัยนี้การดักฟัง ดักเทปทางโทรศัพท์ที่ทำงานจริง ๆ แม้สำหรับโทรศัพท์ที่บ้านก็เช่นกันฉันจะไม่พูดความลับทางโทรศัพท์ เพราะฉันทราบมาว่า มีคนที่เขาแอบฟังแอบบันทึกเทปอยู่ ป้องกันด้วยความระวังไว้ก่อนเป็นดีที่สุด

เรื่องที่จะคุยกันเมื่อพบกันก็มีอยู่ต่าง ๆ สนุกสนานบ้าง น่ากลุ้ม น่าเวียนหัวบ้าง สมมุติว่า เมื่อคืนนี้เขามีการประชุมกันที่ห้องสนามหลวง ฉันได้รับรายงานทางวิทยุในประเด็นต่าง ๆ ที่เขาอภิปรายกัน ต่อมาเขาก็เอาเทปที่อัดไว้มาให้ฉันเปิดฟังเขามีการพูดถึงคำว่า “ประชาธิปไตย” กันด้วยโดยโจมตีรัฐบาลต่าง ๆ นานาว่าไม่เป็นประชาธิปไตย แล้วเขาก็ตะโกนถามผู้ฟังว่า “จริงไหม” หน้ามำก็จะร้องนำว่า “จริง” เขาก็จะถามซ้ำอีกว่า “หรือใครว่าไม่จริง ไม่มีใช่ไหม” คนข้างล่างเขาก็จะตะโกนตอบว่า “ไม่มี” นี่คือการชี้หน้าให้ตอบเสร็จ แล้วเขาก็จะว่าเรื่องอื่น ๆ ที่เห็นว่าไม่เป็นประชาธิปไตยซ้ำ ๆ ซาก ๆ ฉันก็สงสัยในคำประชาธิปไตยเต็มที่ เพราะฉันเป็นคนไม่ฉลาด จึงเดินไปพบบุคคลที่คิดว่า เขาจะให้ความสว่างแก่ฉันได้



ว่าที่ฉันเคยเข้าใจว่า ประชาธิปไตยคือการที่คนเราจะต้องใช้สิทธิและเสรีภาพตามที่กฎหมายบัญญัติ และจะต้องรับรู้ในสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่นด้วยนั้นถูกต้องหรือไม่เจ้าหน้าที่คนนั้นเขาอาจจะตอบฉันว่า ไม่ถูกต้องครับ ประชาธิปไตยคือการทำได้ทำเอา ต่ำได้ต่ำเอา ฉันก็มาถึงบางอ้อ ว่าอ้อ เห็นจะจริงนะ

คนหนึ่งที่ผมมักจะไปพบและกวนเขาบ่อย ก็คือผู้อำนวยการกองกลาง สำนักงานปลัดกระทรวง คนนี้ออกจะสำคัญทั้งเก่งและรอบรู้ในงานเกือบทุกเรื่องของกระทรวงเอกสารทุกเรื่องที่เขาเข้ามาและออกไปจะต้องผ่านกองนี้ เขาทำหน้าที่เป็นเลขานุการฯ ในการประชุมของกระทรวง ในคณะกรรมการต่าง ๆ และคณะทำงานเฉพาะกิจหลายต่อหลายเรื่องในงานของ อ.ก.พ. กระทรวง ในการประชุมคณะกรรมการต่าง ๆ ภายนอกที่กระทรวงมหาดไทย มีความรับผิดชอบเกี่ยวข้องกับงานประชาสัมพันธ์ของกระทรวงและงานอื่น ๆ อีกมากมายตามที่ปลัดกระทรวงมอบหมาย เขาเป็นที่พึ่งคนหนึ่งของฉันในการตรวจสอบตรวจค้น ติดตามเรื่องในปัญหาต่าง ๆ ที่ฉันสนใจ

ที่สำคัญมากก็คือการเป็นสื่อเชื่อมต่อความเข้าใจระหว่างงานของกระทรวงกับสื่อมวลชน เขาเป็นผู้แถลงข่าวเป็นทางการและเป็นส่วนตัวกับนักข่าวประจำกระทรวง จัดทำแถลงข่าวราชการและการชี้แจงข้อเท็จจริงไปยังกรมประชาสัมพันธ์และสื่อสารมวลชนอื่น ๆ เขารับผิดชอบต่อการสร้างความสำเร็จให้ถูกและแก้ความเข้าใจที่คลาดเคลื่อน ฉันจึงกล้าบอกว่าเขาเป็นคนสำคัญของสำนักงานปลัดกระทรวง เขาเป็นแหล่งกลางที่เก็บบันทึก การถอดเทปสัมภาษณ์ประจำวันของรัฐมนตรี บันทึกการประชุมที่รัฐมนตรีเป็นประธาน บันทึกการสั่งการของรัฐมนตรีและข้อชี้แจงข้อราชการในกรณีที่รัฐมนตรีไปตรวจราชการตามส่วนราชการและจังหวัดต่าง ๆ



นับตั้งแต่ปี ๒๕๒๔ มาจนถึงปัจจุบัน เขาเป็นผู้คัดและเลือกสรรคำชี้แจงข้อราชการเหล่านั้นเข้าประมวลไว้ในหนังสือ “คนมหาดไทย” ซึ่งพิมพ์แจกในงานกุศลพระราชทานประจำปีของกระทรวงมาแล้วถึง ๓ เล่ม คือปี ๒๕๒๕ - ๒๖ - ๒๗ วันที่มีการประชุมและแนวทางปฏิบัติราชการเหล่านี้ จะถูกสำเนาแจกจ่ายไปยังทุกส่วนราชการและจังหวัดต่าง ๆ เพื่อให้ยึดถือปฏิบัติในทางนโยบายของรัฐมนตรี ข้าราชการทุกคนของกระทรวงมหาดไทยเข้าถึงใจกันและกันด้วยเอกสารสำเนาต่าง ๆ เหล่านี้

การเดินทางไปตามหน่วยราชการภายในที่ตั้งกระทรวงเหล่านี้ทำให้ฉันมองเห็นการปรับปรุง การเปลี่ยนแปลง และการทำงานของข้าราชการอยู่เป็นนิจ สร้างความกระตือรือร้นดังเช่นที่กรมการปกครอง ฉันเดินขึ้นและเดินผ่านโดยบันไดและโดยเฉลียงของตึกสูงทั้ง ๖ ชั้นมาแล้วหลายครั้ง มันคุ้มกับความเมื่อยจากสิ่งที่ฉันสนใจ ฉันภูมิใจว่า ที่จริงแล้วข้าราชการของฉันมิได้เป็นคนล้นงานเหมือนดังที่ใคร ๆ มักกล่าวขานกัน ฉันยืนยันว่า เขาลุก เขาเดิน และนั่งกันอยู่ในพื้นที่อันแออัดยัดเยียด แต่ทุกคนมีงาน ทุกคนกำลังขีดเขียน และมีหนังสือหรือเอกสารเต็มโต๊ะ บางคนเริ่มงานก่อน ๐๘๐๐ เขาไม่ใช่คนล้นงาน แต่เขาเปี่ยมด้วยความรับผิดชอบล้นหัวใจ ฉันภูมิใจในตัวเขาเสียจริง ๆ



## สำนักงานเลขาธิการรัฐมนตรี

ส่วนราชการนี้ขึ้นตรงต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย โดยมีเลขานุการรัฐมนตรีเป็นหัวหน้าบังคับบัญชา หัวหน้าสำนักงานเลขาฯ เป็นข้าราชการระดับ ๗ มีข้าราชการประจำหลายสิบคน จัดงานออกไปเป็นฝ่ายต่าง ๆ ตามลักษณะงานที่รัฐมนตรีจะต้องเผชิญ เช่น งานด้านบริหาร งานด้านการเมือง (สภา) ด้านกฎหมาย ด้านการร้องทุกข์ เป็นต้น กล่าวได้ว่าสำนักงานนี้เป็นกองอำนวยการของรัฐมนตรี รัฐมนตรีช่วยว่าการ แต่เพื่อความสะดวกในการทำงาน จึงจัดเป็นสำนักงานย่อยออกไปเป็นของรัฐมนตรีช่วยว่าการเป็นการเฉพาะ มีเจ้าหน้าที่ของรัฐมนตรีช่วยว่าการจำนวนหนึ่งตามความเหมาะสม ถึงอย่างไรก็ดี ที่รวมของเอกสารทุกเรื่องที่ผ่านมาเข้าและออกจากสำนักงานเลขาธิการรัฐมนตรี จะต้องลงทะเบียนเข้าออก ณ สำนักงานกลางนี้ทั้งสิ้น

ณ ที่นี้ เมื่อมีเอกสารเสนอมมาจากส่วนราชการต่าง ๆ ของกระทรวง จะถูกคัดแยกส่งให้รัฐมนตรี และรัฐมนตรีช่วยว่าการตามที่ได้รับมอบหมายงานไว้เป็นการประจำ แล้วรับเรื่องที่เสร็จแล้วจากรัฐมนตรีช่วยว่าการที่จำเป็นต้องเสนอรัฐมนตรีอีกต่อหนึ่ง งานทั้งหมดนี้จะต้องผ่านการตรวจกลับกรองจากหัวหน้าสำนักงานเลขาฯ และเลขานุการรัฐมนตรีตามลำดับ แล้วจึงจะเสนอให้รัฐมนตรีพิจารณาสั่งการต่อไป ส่วนเรื่องใดที่เป็นเรื่องการประสานงาน รัฐมนตรีช่วยว่าการก็ดำเนินการส่งออกไปได้เอง จนกว่าเรื่องยุติแล้วจึงกลับมาสู่สำนักงานเลขาฯ จึงเห็นได้ว่า โดยที่กระทรวงมหาดไทยเป็นกระทรวงใหญ่ มีรัฐมนตรีว่าการและรัฐมนตรีช่วยว่าการอีก ๓ ท่าน รวมเป็น ๔ คนด้วยกัน มีส่วนราชการประมาณ ๒๑



หน่วย (กรม สำนัก และรัฐวิสาหกิจ) มีจังหวัดต่าง ๆ รวมทั้ง กรุงเทพมหานครอีก ๗๓ จังหวัด วันหนึ่ง ๆ จึงมีเอกสารข่าวสารมากมาย ทั้งที่ผ่านเข้ามาและผ่านออกไป เจ้าหน้าที่สำนักงานเลขา ฯ จึงออกจะวุ่นวายเคลื่อนไหวกันตลอดทั้งวันการติดต่อโดยตรงทางโทรศัพท์กับส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจและจังหวัด หรือบางครั้งตรงถึงอำเภอ ย่อมมีอยู่เป็นการประจำ ทุกคนไม่ว่าง ทุกคนเหน็ดเหนื่อย แต่ทุกคนก็ทำงานด้วยศรัทธาเพื่อให้งานเสร็จไปแต่ละวัน

ณ สำนักงานเลขานุการนี้ จะมีผู้คนเข้าออกตลอดทั้งวัน เข้ายันเย็น เป็นประชาชนมาร้องทุกข์หรือขอความเป็นธรรมบ้าง บางคนก็มาร้องด้วยวาจา บางคนบางกลุ่มก็มาร้องด้วยหนังสือ บางคนมาแล้วมาอีก อธิบายแล้วอธิบายอีกซ้ำ ๆ ซาก ๆ แต่เจ้าหน้าที่ฝ่ายรับเรื่องร้องทุกข์ ก็ตั้งใจเย็น เขาสามารถทำได้ทุกเรื่องไป ไม่เคยมีการขู่หรือการตะเพิด หากแต่ต้องยิ้ม รับขับสู้ด้วยความเยือกเย็นเสมอ เรื่องทำนองนี้ได้มีการกำชับกันเป็นพิเศษ ตามปกติหัวหน้าสำนักงานเลขา ฯ มักจะเป็นผู้รับหน้าเสียดก่อน แล้วจึงพาไปให้เจ้าหน้าที่ซึ่งรับผิดชอบเฉพาะเรื่องอีกต่อหนึ่ง นอกจากประชาชนที่มีความทุกข์เดือดร้อนดังกล่าวแล้ว ก็จะมีนักการเมืองข้าราชการทั้งส่วนกลางและท้องถิ่นมาปรึกษาข้อราชการนัดหมายหรือขอพบรัฐมนตรี ถ้าเป็นเรื่องสำคัญหน่อยก็จะผ่านเข้าไปพบเลขานุการรัฐมนตรีก่อน บางครั้งก็จบเรื่องแค่เลขานุการรัฐมนตรี แต่ถ้ายังไม่จบ เลขานุการรัฐมนตรีจึงจะเข้าปรึกษารัฐมนตรีอีกชั้นหนึ่ง ส่วนมากนั้นรัฐมนตรีมักจะมีได้หนึ่งประจำอยู่ตลอดเวลา อาจกำลังพบปะบุคคล กำลังประชุมภายในหรือออกไปประชุมภายนอก จึงต้องเป็นภาระของเลขานุการรัฐมนตรี ที่จะต้องนัดหมายหรือทำความตกลงกัน



สำนักงานเลขาฯ นี้ จะต้องรับผิดชอบในการเตรียมเรื่องและข้อมูลอันเกี่ยวกับการประชุมของรัฐมนตรีทุกเรื่องไปงานเตรียมการเหล่านี้ต้องใช้เวลาประมวลหลักฐาน แล้วสรุปประเด็นต่าง ๆ ให้รัฐมนตรีเข้าใจง่าย โดยเหตุนี้ข้าราชการในสำนักงานเลขาฯ จึงต้องเป็นคนคล่อง รู้งาน มีประสบการณ์ คนละมาก ๆ มิฉะนั้น อาจถูกรัฐมนตรีเตือนหรือส่งกลับมาให้จัดทำใหม่ก็ได้ อย่างไรก็ดี ในหลาย ๆ เรื่อง เขาก็อาจไม่รู้จักฉัน จึงจำเป็นที่ฉันเองจะต้องอ่านพิจารณาด้วยตัวเองให้มากขึ้นด้วย ฉันต้องยอมรับว่า เขาทำงานกันได้ดีทีเดียวที่งานดี ไม่เกี่ยงงาน ในยามที่จะต้องเร่งงานเขาจะช่วยกันตัวเป็นเกลียว ฉันเคยแอบมาดูเขาอยู่เนื่อง ๆ ด้วยความชอบใจต่อทุกคน

ช่วงที่มึนงานมากเหลือเกิน คือช่วงเวลากการเปิดประชุมรัฐสภา ซึ่งรัฐมนตรีทั้ง ๔ ท่านจะต้องเข้าประชุมในฐานะรัฐบาล สำหรับฉันเองต้องเข้าประชุมกับวุฒิสภาอีกด้วย ในช่วงเวลานี้งานฝ่ายการเมืองจึงออกจะเหน็ดเหนื่อยมากในการเตรียมข้อมูลเหตุผล และหลักฐานประกอบการชี้แจงต่าง ๆ บางคนต้องประจำอยู่ที่กระทรวง ข้อมูลเหล่านี้ผิดหรือพลาดไม่ได้เลย มิฉะนั้นรัฐมนตรีอาจถูกสับกันแยะ แม้ที่คิดว่าเราได้ชี้แจงแล้วอย่างครบถ้วน ก็ยังไม่เว้นถูกสับถูกขยี้เลยครับ

การประชุมคณะกรรมการรัฐมนตรีฝ่ายเศรษฐกิจ และการประชุมคณะรัฐมนตรีเป็นงานประจำสัปดาห์ที่สำนักงานเลขาฯ จะต้องจัดเตรียมเอกสารและข้อมูลประกอบการชี้แจงไว้ให้ ในการนี้ตามปกติจะจัดสรุปเรื่องและประเด็นสำคัญตามระเบียบวาระทั้งหมดพร้อมกับวาระเพื่อทราบ (เฉพาะของกระทรวงมหาดไทย) ไว้ให้พร้อม ส่วนมากฉันไม่มีเวลาอ่านวาระเป็นปึกใหญ่ ๆ จึงมักอ่านเรื่องสรุปเหล่านี้ไปก่อนจะเดินทางไปเข้าประชุม ในระหว่างการประชุมฉันก็จะบันทึกย่อข้ออภิปรายและข้อมติไว้ใน



สรุปย่อนี้ เพื่อนำมาชี้แจงต่อที่ประชุมกระทรวงในวันพุธ กล่าวได้ว่าเขาทำงานเป็นระบบที่อำนวยความสะดวกให้แก่รัฐมนตรีทุกคน และช่วยไม่ให้ฉันต้องอ่านหนังสือมากด้วย

สำนักงานเลขาธิการรัฐมนตรีจะต้องมีหน้าที่เตรียมห้องรับรอง และน้ำชา กาแฟ สำหรับผู้มาเข้าพบรัฐมนตรี รัฐมนตรีช่วยว่าการ ปลัดกระทรวง หรือรองปลัดกระทรวง จะต้องดูแลความสะอาดเรียบร้อย จัดเตรียมเก้าอี้ให้พอดีกับจำนวนแขกผู้ขอเข้าพบหรือเยี่ยมคารวะ จะต้องพิจารณาให้เหมาะกับโอกาสว่า จะอนุญาตให้นักข่าวและช่างภาพเข้าทำข่าวหรือไม่ ตามปกติฉันถือว่าไม่จำเป็น ไม่ต้องโฆษณา จึงมักไม่ยอมให้เข้าทำข่าว และถ้าเป็นเรื่องที่ควรปรึกษาหารือกันเป็นการเฉพาะก็ไม่ควรอย่างยิ่ง ห้องรับรองนี้ต้องใช้งานอยู่บ่อย ๆ จำเป็นต้องเรียบร้อยอยู่ตลอดเวลา

โดยที่สำนักงานเลขา ฯ มีข้าราชการจำนวนมากทั้งหญิงทั้งชาย แต่ละคนมีรายได้ประจำน้อย จึงสังเกตว่าเขากินอยู่ ณ ที่ทำงานอย่างมียศย์ดี บางคนก็รับมาทำงานแต่เช้ายังมิได้ทานอาหารมาจากบ้าน ฉะนั้นจึงมีครัวเล็ก ๆ กลาย ๆ ไว้หน้าห้องเลขา ฯ มีตู้เก็บถ้วยโตโอชาม และแก้วน้ำ ช้อนส้อม ช้อนกลางก็เตรียมไว้พร้อม มีเตาไฟฟ้าสำหรับหุงต้มหรืออุ่นอาหาร มีหม้อกระทะไว้ผัดบ้าง หุงต้มบ้าง มีอ่างล้างจาน ชาม มีโต๊ะทานอาหารเล็ก ๆ ไว้ผัดกันมากิน ทั้งเช้าและกลางวัน บางวันฉันเห็นเขาดมข้าวต้มกินกับของเค็ม ๆ อยู่บ่อย ๆ นำเอรีดอร่อยตามสภาพและอย่างประหยัด ฉันมองผ่านสิ่งเหล่านี้ไปด้วยความเข้าใจและเห็นใจไม่ว่ากัน เพียงแต่คอยเตือนให้ระวังฟันไฟเท่านั้น

วันดีคืนดี เลขาธิการรัฐมนตรีก็ชวนมากินอาหารกลางวันร่วมกัน สักครั้งหนึ่ง คนนั้นเอามาชนิด คนนี้เอามาหน้อย บางคนก็ทำมาจากบ้าน บางคนก็ซื้อมาจากข้างนอกมาผสม ถ้ารู้จักล่วงหน้า ที่บ้านฉันก็จะ



ทำอาหารมาร่วมด้วย เราทานอย่างกันเอง ฉันก็เข้าร่วมด้วยเสมอ ๆ เราเหน็ดเหนื่อยด้วยกัน ทานข้าวด้วยกัน ปรับทุกข์ผูกมิตรกัน เป็นบรรยากาศที่เต็มไปด้วยความเข้าใจ ในฐานะผู้อยู่ร่วมกันอย่างตามมีตามเกิด และเกือบจะทุกครั้งไป เราจะเชิญนักข่าวประจำกระทรวงซึ่งเราถือว่าเป็นญาติสนิทของเราขึ้นไปร่วมด้วยเสมอไป

จึงอยากประกาศเสียในที่นี้ว่า ใครก็ตามที่บอกว่าการเป็นรัฐมนตรีสบายยิ่งนัก การเป็นข้าราชการนั้นทำงานประเภทเช้าสามเย็นสามและฟังเพื่อต่าง ๆ นั้น ที่จริงแล้วมันมิได้เป็นเช่นนั้น ฉันเองไม่ออกไปกินอาหารข้างนอกตามร้านอาหารและภัตตาคารต่าง ๆ เลย อาหารมื้อกลางวันตามปกติคือข้าวหนึ่งจาน กับข้าวหนึ่งถ้วย และน้ำหนึ่งแก้ว ถ้าเป็นก๋วยเตี๋ยวน้ำหรือแห้ง ก็เพียงหนึ่งชามหรือหนึ่งจาน กินคนเดียวในห้องอเนกประสงค์ดังเคยเล่ามาแล้ว มื้อหนึ่งประมาณไม่เกิน ๑๕ บาท ไม่ใช่มีอะไหล่พะแนง หรือหลายร้อยบาท เราประมาณตัวเองและอยู่อย่างประหยัดเสมอ อาหารกลางวันของคนระดับ ซี ๑ ถึง ซี ๑๑ ก็อยู่ในร้านอาหารต่าง ๆ ภายในกระทรวงด้วยราคาที่เป็นธรรม หรืออย่างไรไกลก็ออกไปรอบ ๆ แถวหลังกระทรวงนั่นเอง



## การประชุม

ตามปกติ ฉันมีการประชุมเกือบทุกวัน ไม่เข้าก็บ่ายบางวันก็ทั้งเข้าทั้งบ่าย เป็นการประชุมภายในบ้าง ภายนอกบ้าง ด้วยเหตุนี้จึงต้องทำงานแข่งกับเวลา เพื่อประสานงานเอกสารภายในไม่ให้คั่งค้าง ถ้ามีเรื่องใดที่จะต้องมอบหมายให้กระทำก็ต้องสั่งกันไว้ก่อน อาจเป็นด้วยวาจาบ้าง หรือด้วยบันทึกบ้าง ดังนั้นใครที่เคยคิดหรือเคยประกาศต่อว่า ว่าอยากจะพบรัฐมนตรีก็ไม่ได้พบ บางทีกล่าวหาว่าเจ้าหน้าที่เลขาฯ กีดกันไม่ให้พบนั้นโปรดรับทราบกันไว้ด้วยว่า รัฐมนตรีมิได้มีหน้าที่นั่งรอพบใครอยู่ ณ ที่ทำงานตลอดทั้งวัน ถ้านัดหมายมาล่วงหน้าหลาย ๆ วันก็พร้อมจะจัดเวลาหรือปลีกเวลาให้ ถ้าหากไม่พบโดยไม่บอกกล่าวกันก่อนและเป็นขณะที่รัฐมนตรีจำเป็นต้องทำงานตามหน้าที่ซึ่งก็สำคัญเหมือนกัน ก็ไม่ควรจะต่อว่ากันเรื่องทำนองนี้มีอยู่บ่อย ๆ ช่างไม่คิดกันบ้างเลยว้า ฉันจะรู้สึกอึดอัดที่จะชี้แจงอย่างไร เพราะจะอธิบายเช่นไร ท่านก็มักทำเป็นไม่เข้าใจเสมอ ท่านอาจจะคิดว่า งานของท่านย่อมสำคัญกว่างานของรัฐมนตรี ซึ่งไม่จริงเสมอไป ทุกคนมีความสำคัญเท่าเทียมกัน

ฉันถือว่างานของกระทรวงซึ่งเป็นหน่วยหนึ่งของรัฐบาล ย่อมสำคัญสำหรับรัฐบาล เพราะรัฐบาลรับผิดชอบต่อความอยู่ดีมีสุขของประชาชนทั่วทั้งประเทศในฐานะของอำนาจบริหาร การปกครองตามระบอบประชาธิปไตยภายใต้บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญได้กำหนดการแบ่งแยกอำนาจไว้ชัดเจนเป็นสามฝ่าย แต่ละฝ่ายรับผิดชอบตามอำนาจหน้าที่ของตน ไม่มีการก้าวก่ายกัน หากแต่พึงแนะนำช่วยเหลือเกื้อกูลกัน การเคารพต่อกันเช่นนี้ ฉันจะถือว่าชอบ โดยเฉพาะตัวฉันเองฉันไม่ชอบก้าวก่ายอำนาจ



ของใคร แม้แต่หน่วยงานภายใต้ของตนเองก็ตาม

การประชุมตามปกติของกระทรวงกระทำในวันพุธเวลา ๐๙๐๐ และมีการประชุม อ.ก.พ. กระทรวงในวันเดียวกันหลังจากจบการประชุมของกระทรวงแล้ว การประชุมทั้งสองอย่างนี้จะเสร็จสิ้นภายในเที่ยงวัน กรณีที่ตรงกับวันหยุดราชการ หรือเมื่อมีงานสำคัญของรัฐบาลซึ่งเผชิญมาป้องกันก็อาจเลื่อนการประชุมเป็นวันพุธถัดไป ฉันไม่นิยมเลื่อนไปประชุมในวันถัดไปของสัปดาห์นั้น เพราะฉันทราบดีว่า แต่ละหน่วยงานเขามีการนัดหมายประชุมไว้เป็นประจำสัปดาห์อยู่แล้ว ส่วนตัวของฉันเองก็มีการนัดหมายไว้ประจำเช่นเดียวกัน การเปลี่ยนวันเปลี่ยนเวลาจะก่อความสับสนให้แก่หน่วยงานซึ่งเขาก็มีความสำคัญเช่นเดียวกัน

ในการประชุมกระทรวงตามปกติดังกล่าวแล้ว ฉันจะถือว่า เป็นวันที่ฉันจะสั่งการหรือมอบหมายแนวทางปฏิบัติของกระทรวง จากเหตุการณ์ที่ผ่านมาในสัปดาห์ที่แล้ว หรือในเรื่องอันเร่งด่วนที่จำเป็นต้องสั่งกำชับเร่งรัดกันในบัดนั้น ต่อจากนั้นก็จะเป็นเรื่องที่เป็นมติหรือแนวทางที่ได้รับมอบหมายมาจากประชุมของคณะกรรมการรัฐมนตรีฝ่ายเศรษฐกิจ (ซึ่งเผชิญมีฉันเป็นกรรมการร่วมอยู่ด้วยผู้หนึ่ง เพื่อคอยติดตามรับทราบหรือรับงานมากระทำเพื่อสนับสนุนส่งเสริมนโยบายทางเศรษฐกิจ ความจริงนั้นฉันมิใช่ตัวเองในคณะกรรมการรัฐมนตรีฝ่ายเศรษฐกิจ หากเป็นตัวรองหรือเป็นผู้ช่วยฝ่ายที่รับผิดชอบโดยตรงเท่านั้นเอง) ต่อจากนั้นก็เป็นการชี้แจง สั่งการและเน้นประเด็นสำคัญที่เกิดจากมติคณะรัฐมนตรี หรือจากข้อสั่งการเป็นพิเศษของท่านนายกรัฐมนตรี เราจะใช้เวลาประมาณไม่เกิน ๒ ชั่วโมงครึ่ง เมื่อเสร็จจากนั้นก็เริ่มต่อด้วยการประชุม อ.ก.พ. กระทรวง อันเกี่ยวข้องการลงทัณฑ์ทางวินัยของข้าราชการฝ่ายพลเรือนของเรา ยกเว้นของหน่วยงานที่มีคณะกรรมการอยู่แล้วเป็นการเฉพาะ เช่น ก.ต.ร. กอ.,



ก.ก., ก.ท., และ ก.จ. เป็นต้น ซึ่งเขาวินิจฉัยเป็นเสร็จเด็ดขาดในคณะกรรมการของ “ก” นั้น ๆ ไม่ต้องมาผ่าน อ.ก.พ. กระทรวงอีก

การประชุมกระทรวงถือเป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่งประจำสัปดาห์ หัวหน้าส่วนราชการรัฐวิสาหกิจ (หรือผู้แทน) ปลัดกระทรวง รองปลัดกระทรวง ผู้ตรวจราชการกระทรวง รวมทั้งเจ้าหน้าที่ในระดับกองที่สำคัญอาจเข้าร่วมด้วย จัดว่าเป็นการประชุมใหญ่ มีผู้เข้าร่วมประชุมหลายสิบคน ในการประชุมนี้เปิดโอกาสให้ถกแถลงแสดงความคิดเห็นกันเต็มที่ แล้วเลือกข้อยุติที่ส่วนใหญ่เห็นชอบ หากยังมีข้อยุติซึ่งยังขัดแย้งกันอยู่ ก็จะส่งเรื่องให้กลับไปพิจารณากันใหม่โดยส่วนราชการเจ้าของเรื่อง หรือโดยคณะกรรมการที่ปรึกษาประจำกระทรวงหรือโดยที่ปรึกษากฎหมาย ถ้าเป็นเรื่องสำคัญที่อาจเกี่ยวกับนโยบาย ก็จะมอบให้ปลัดกระทรวงรับกลับไปทบทวนเสียใหม่ มีหลายครั้งเหมือนกันที่ตกลงกันไม่ได้ และฉันต้องการให้ยุติลงโดยเร็วเพื่อผลของการปฏิบัติ ฉันก็จะตกลงใจเองว่าจะให้ทำอย่างไร อำนาจการตัดสินใจขั้นสุดท้ายย่อมอยู่ที่เจ้ากระทรวงเสมอ หากแต่ฉันไม่ชอบกระทำอย่างพร่ำเพรื่อ จะทำตามโอกาสที่คิดว่าควรกระทำ

การประชุมภายในที่ตั้งกระทรวง อันถือว่าเป็นงานปกติย่อมมีอยู่เป็นประจำ และโดยที่ห้องประชุมของกระทรวงมีเพียง ๒ ห้อง คือห้องประชุมใหญ่และห้องประชุมเล็ก ในโอกาสที่ห้องประชุมทั้งสองไม่ว่าง ก็ต้องไปอาศัยห้องประชุมของส่วนราชการอื่น ๆ แทน เป็นต้นว่า ที่กรมพัฒนาชุมชนที่กรมการปกครอง ที่สำนักนโยบายและแผน เพราะอยู่ภายในบริเวณเดียวกัน เพียงเดินไปสองสามนาทีก็ถึง การประชุมภายในอย่างนี้ ส่วนมากเป็นเรื่องซึ่งรัฐมนตรีทำหน้าที่เป็นประธานกรรมการ หรือประธานอนุกรรมการ ซึ่งแต่งตั้งโดยมติของคณะรัฐมนตรี หรือมิฉะนั้นก็เป็นประธานกรรมการต่าง อันเป็นการบริหารภายในของกระทรวงเองหรืออาจ



เป็นประธานขององค์การมูลนิธิ ซึ่งอาศัยห้องประชุมกระทรวงที่ค่อนข้างจะสะดวกมากหน่อย การนัดหมายประชุมเหล่านี้ทางสำนักงานเลขาฯ จะต้องประสานกันไว้ล่วงหน้าเป็นเดือน หรือสองสามสัปดาห์เสียก่อนจึงมักกำหนดไว้เป็นการแน่นอน หากไม่จำเป็นอย่างแท้จริงแล้ว จะไม่มีการเปลี่ยนวันเปลี่ยนเวลา อันจะทำให้ความยุ่งยากต่อแผนงานของส่วนราชการที่เป็นเจ้าเรื่องซึ่งเขาจำเป็นต้องวางแผนไว้ต่อเนื่องกันไปงานการประชุมอย่างนี้จะต้องเห็นใจเจ้าหน้าที่เตรียมการประชุม ที่แต่ละเรื่องแต่ละวาระ เขาต้องเตรียมงานเตรียมรายละเอียดข้อมูลกันมานาน ๆ จะเอาตามใจประธานที่ประชุมคนเดียวหาควรไม่ มีเฉพาะบางครั้งที่หลีกเลี่ยงมิได้เท่านั้น ฉันจึงมอบหมายให้รัฐมนตรีช่วยว่าการฯ หรือปลัดกระทรวงไปดำเนินการประชุมแทน

การประชุมภายนอกกระทรวงที่สำคัญและต้องไปเองก็คือการประชุมคณะรัฐมนตรี การประชุมคณะกรรมการรัฐมนตรีฝ่ายเศรษฐกิจ การประชุมอันเป็นการนัดหมายของรัฐบาลหรือสำนักนายกรัฐมนตรี ซึ่งมักเป็นเรื่องนโยบายหรืองานเฉพาะเรื่องที่รัฐบาลรับผิดชอบ งานอย่างนี้ฉันจำเป็นต้องไปเองเพื่อรับทราบปัญหาอย่างแจ่มชัด แล้วนำมาชี้แจง หรือสั่งการต่อในส่วนที่กระทรวงมหาดไทยจะต้องมีบทบาท นอกจากนั้นก็เป็งานของกระทรวงแท้ ๆ ในฐานะที่รัฐมนตรีเป็นประธานกรรมการโดยตำแหน่งตามที่กฎหมายระบุไว้ เช่น การประชุมคณะกรรมการข้าราชการกรุงเทพมหานคร ที่เรียกว่า ก.ก. การประชุมคณะกรรมการข้าราชการตำรวจ ที่เรียกว่า ก.ตร. การประชุมคณะกรรมการข้าราชการเทศบาล ที่เรียกว่า ก.ท. การประชุมคณะกรรมการข้าราชการส่วนจังหวัด (หรือองค์การบริหารส่วนจังหวัด) ที่เรียกว่า ก.จ. และการประชุมคณะกรรมการข้าราชการอัยการ ที่เรียกว่า ก.อ. เป็นต้น คณะกรรมการต่าง ๆ เหล่านี้



ตามปกติจะนัดหมายเดือนละ ๑ ครั้ง เว้นแต่มีเรื่องค้างพิจารณาอยู่มาก ไม่ต้องการให้ล่าช้าต่อไปอีกก็อาจนัดหมายเป็นเดือนละ ๒ ครั้งก็ได้

การประชุมแต่ละครั้ง ก็ใช้เวลาประมาณ ๒ ถึง ๓ ชั่วโมงหรืออย่างเร็วก็ประมาณ ๑ ถึง ๑ ชั่วโมงครึ่ง ก็นับว่าใช้เวลามากพอควร และดึงเอาเวลาของงานประจำไปไม่ใช่น้อย บางคนอาจพูดว่างานราชการ บ้านเมืองนั้นหมดไปด้วยการประชุม หรือสิ้นเปลืองเวลาเปล่าไปด้วยการพูด การอภิปรายหรือการสัมมนา ก็ฉันกลับไม่คิดอย่างนั้น ฉันเห็นว่าการประชุมนั้นมีประโยชน์มากที่จะหาข้อสรุปอันเป็นข้อยุติเพื่อการทำงานในอนาคต เป็นการรวบรวมความคิดและทำความเข้าใจให้ตรงจุดตรงเป้าประสงค์ เพียงแต่ว่าพยายามควบคุมการประชุมให้ดี อย่าให้ออกนอกเรื่องหรือเพ้อเจ้อกันมากเกินไป หน้าที่อย่างนี้เป็นเรื่องของประธานที่จะต้องนำเข้าสู่จุดให้ตรงประเด็นหรือต้องกล้าที่จะตัดบท เพื่อไม่ให้กลอนพาไปจนเข้ารกเข้าพง

อย่างในการประชุมคณะรัฐมนตรี หรือคณะกรรมการรัฐมนตรี ฝ่ายเศรษฐกิจ ฉันจะสนใจเฉพาะที่เป็นงานของกระทรวงมหาดไทย หรืองานที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับมหาดไทย ถ้าเป็นงานของกระทรวง ทบวง กรมอื่นแล้ว ในฐานะผู้เข้าร่วมไม่ใช่เจ้าของเรื่อง ฉันพอใจที่จะรับฟัง ฉันไม่ชอบแสดงความคิดเห็นให้ระคายหูคน เรื่องใดส่วนใหญ่มักมีความเห็นอย่างไรและฉันสามารถยอมรับได้ เมื่อเป็นมติออกมา ฉันก็เคารพว่าเป็นมติและถือเป็นข้อยุติได้ ไม่ต่อความยาวสาวความยืด ไม่นำออกมาวิจารณ์ภายนอกว่าไม่เห็นด้วย ในฐานะที่ร่วมกันรับผิดชอบ ฉันรักษามารยาทมากในเรื่องนี้ เมื่อเดินหน้าก็เดินหน้าด้วยกัน เมื่อหยุดเดินก็หยุดด้วยกัน เหตุผลต่าง ๆ มีพร้อมบริบูรณ์แล้ว ในที่ประชุมนั้น ผู้แถลงข่าวคือโฆษกรัฐบาล หรือผู้ที่รัฐบาลมอบหมาย หาใช่หน้าที่ของฉันไม่ ฉันไม่ชอบก้าวก่ายก้าวกายใน



อันมาจากการแต่งตั้ง

หน้าที่ของใครผู้ใด แต่ถ้านักข่าวได้ข่าวมาผิดหรือคลาดเคลื่อนไปจากความเป็นจริง ฉันก็จะพยายามอธิบายให้เข้าใจถูก เพื่อมิให้ประชาชนผู้อ่านข่าวหรือรับฟังข่าวพลอยเข้าใจผิดไปด้วย

ฉันพยายามบำเพ็ญตนถึงอย่างนี้ ก็ยังมีคนปากเหม็นหาความฉันอยู่บ่อย ๆ ว่า ส.ท.ร. (แสบทุกเรื่อง) ฉันก็อยากจะตอบโต้เอาว่า คนพูดหรือคนเขียนเช่นนั้นแหละ คือคนประเภท ส.ท.ร. ก็เป็นเพียงคิดและ “อยากจะ” เท่านั้นยังไม่เคยว่าใครตรง ๆ อย่างนั้นสักครั้งเดียว

สิ่งที่เป็นห่วงอยู่เสมอ ๆ ก็คือว่า ในการประชุมใด ๆ ซึ่งถือว่าเป็นความลับ แม้จะมีการขอร้องกันหรือย้าแล้วย้าอีกก็มักจะมีข่าว “แพลม” ออกมาจนได้ ไม่ทราบเหมือนกันว่าใครกระทำหน้าที่ “ส.ท.ร.” เช่นว่านั้น



## การประชุมการเมือง

ถ้าฉันไม่เขียนบันทึกบทนี้ ชีวิตนักการเมืองของฉัน (จำเป็นหรือต้องเป็น จากการแต่งตั้ง ซึ่งมีคนพูดให้เข้าใจอยู่เนื่อง ๆ ว่า มีใช้พวกที่มาจากการเลือกตั้ง ไม่ว่าจะท้องถิ่นหรือระดับชาติ) ก็คงจะไม่ครบวงจรทางการเมือง

ความจริงฉันไม่อยากจะกระแจะ เพราะกลัวเดซ กลัวฤทธิ กลัวปัญญา กลัววาทะของท่านบางคนเสียจริง ๆ หากแต่ฉันไม่ใช่คนที่จะยอมให้ใครต่อใครพูดเอา ๆ ฝ่ายเดียว โต้กันจ้ง ๆ หน้าไม่ได้ เพราะฉันเป็นคนซื่อายและซลาด บางครั้งก็ต้องพูดบ่นลับหลังกันบ้างละ ก็ฉันก็เป็นคนเหมือนเขา ความคิดความอ่านก็มีได้เลวร้ายต่ำทรามไปกว่าเขา ฉันเป็นคนมีการศึกษาน่าอ่านออกเขียนได้ ภาษาต่างประเทศก็พอจะพูดเป็น (ภาษาเดียว คือภาษาอังกฤษ) สำเร็จจากโรงเรียนธรรมดา โรงเรียนทหาร วิทยาลัยทหาร ทั้งในประเทศและต่างประเทศ รับราชการสายการทูตในต่างประเทศ และดูงานต่างประเทศอีกหลายแห่งซึ่งไม่อยากจะจำและไม่อยากคุย ว่าที่จริงก็คงจะทันคนพอควร แม้จะไม่เลอเลิศอย่างใครก็ตาม

การประชุมการเมืองที่ถูกต้องแท้จริง จะต้องกระทำกันในสภา ไม่ใช่ที่ห้องสนามหลวง หรือตามโรงแรม สภาเช่นว่านี้อาจเป็นสภาผู้แทนราษฎร วุฒิสภา หรือประชุมร่วมรัฐสภา การประชุมแต่ละแห่งแต่ละครั้งมีรสชาติแปลก ๆ ดี น่ายึดถือเป็นแบบอย่าง และอาจไม่ควรยึดถือเอาเป็นตัวอย่างกันเลยทีเดียว ประชาธิปไตยแบบสภาที่จะต้องเป็นไปอย่างนี้ทุกแห่งหนในโลก อยู่ที่ว่าจะเอาอย่างไร

ชีวิตการเมืองของฉันถูกชี้หน้าเปรียบเปรยกระแทกแตกดินอยู่บ่อย ๆ จากท่านผู้มีปัญญาและไม่มีเลย ฉันเสียเปรียบท่านผู้มากด้วยปัญญา



เพราะฉันไม่มีปริญญาตรี โท เอก หรือบัณฑิตยศักดิ์ใด ๆ จากมหาวิทยาลัยทั้งจากในและนอกประเทศ ความรู้จากการทหารในสมัยนั้น (กว่า ๔๐ ปีมาแล้ว) อย่างดีก็แค่ตีพโพลมาหรือประกาศนียบัตร ที่บังเอิญได้มาจากต่างประเทศก็เนื่องจากผลการสอบ ได้ทุนหลวงไปเรียนมาจากการศึกษาจากโรงเรียนเสนาธิการทหารบกเล็ก ๆ ของเมืองไทย แล้วได้สิทธิ์ไปเรียนต่อ ณ ต่างประเทศ เป็นบุญโชที่มีโอกาสข้ามน้ำข้ามทะเลไปกับเขา เรียกว่ากระจอกเต็มทีสำหรับคนยุคหลังและยุคใหม่ ไม่อาจเทียบได้กับฝ่ายพลเรือนทั้งหลายผู้ได้รับทุน หรือไม่ได้ทุนไปเรียน นอกจากทุน พอ-กอบ เพราะฉะนั้นเขาบางคนจึงมีความรู้สึก ว่า ฉันเป็นนักการเมืองผู้ต่ำต้อยด้อยปัญญากว่า แต่ฉันไม่เคยสะทกสะท้านประการใด ชีวิตคนก็ขึ้นกับบุญทำกรรมแต่ง สำนึกตนและประมาณตัวไว้เสมอ ทำให้ถูกต้อง ประพฤติให้ดีงามไว้ ชยันอีกนิด ประหยัดอีกหน่อย ก็พอจะเอาตัวรอดมาได้

ฉันรู้ตัวว่า อาจไม่ดีพอ และไม่เหมาะสมพอแก่ความเป็นนักการเมือง แต่งตั้งที่เหนือถูกต้องมาเป็นรัฐมนตรีในสายตาของใครบางคน แต่ฉันก็เป็นได้โดยพระบรมราชโองการโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม เกียรติของฉันยังมีอยู่ที่เหตุนี้ และภูมิใจด้วยสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณเสมอมาจนบัดนี้

วันหนึ่ง มหาเศรษฐีอริสโตเติล โอนาสซิส ขึ้นจากเรือยอร์ชคริสติน่า อันโอ้อ่าของตนเองพร้อมด้วยลูกเรืออีก ๓ คน ก้าวขึ้นฝั่งที่เมืองเทสซาโลนิกา เมื่อปี ๑๙๖๔ เขาแต่งตัวพอน ๆ แบบเดียวกับลูกเรือของเขา เมื่อก้าวขึ้นท่าเรือ ก็ตกอยู่ในวงล้อมของพวกกรรมกรท่าเรือของเมืองนั้น ทุกคนคิดว่าเขาเป็นกรรมกรก็ตั้งคำถามที่เลวร้ายล่วงเกินเรื่องส่วนตัวต่าง ๆ ของโอนาสซิส กรรมกรพวกนั้นสนุกด้วยการพูดก้าวร้าวอย่างคะนองปาก โอนาสซิสหันหลังกลับเดินไปลงเรือเร็ว ชักกลับเรือใหญ่ทันทีโดยไม่พูดอะไร



เลย ภายหลังเขาเล่าว่า

“อย่างน้อยฉันก็ยังได้รู้ว่า คนอื่นคิดถึงฉันอย่างไร นับว่าไม่เสียที่ที่ถูก  
ด่า”

ชีวิตการเมืองของฉันก็เปรียบได้เช่นเดียวกันนั่นแหละ ทำให้รู้ว่าคนอื่น  
เขาคิดอย่างไรกับตน เขาใช้กิริยาวาจาอย่างไรกับตน “นับว่าไม่เสียที่ที่ถูก  
ด่า” พร้อมทั้งระวังตัวอย่าให้เป็นตามที่เขาด่า และจะไม่ทำอะไร ๆ เหมือน  
เขาเป็นอันขาด

การประชุมแต่ละครั้งเขามีวาระไว้ให้ ฉันก็ต้องหอบแฟ้มหลักฐาน  
ข้อมูลที่เจ้าหน้าที่เขาเตรียมการไว้ให้ล่วงหน้าหลาย ๆ วัน ฉันก็เตรียมเฉพาะ  
เรื่องของกระทรวงมหาดไทย รัฐมนตรีกระทรวงอื่น ๆ เขาก็ต้องเตรียมของ  
เขาเช่นกัน ปัญหามันจะไม่เป็นปัญหา ถ้าหากสภาพนั้น ๆ จะพิจารณา  
เรียงลำดับไปตามระเบียบวาระ แต่มันก็เกิดปัญหาในเมื่อสามารถจะเปลี่ยน  
ระเบียบวาระกันได้ วาระครั้งหนึ่ง ๆ มีเป็นหลายสิบหรือเป็นหลายร้อยวาระ  
บางทีก็หยิบเอาตรงกลางขึ้นมาก่อน หรือหยิบเอาตอนท้าย ๆ ขึ้นมา  
พิจารณา บางครั้งก็เกิดยุ่งและสับสน วาระที่คิดว่ายังไม่ถึง หรือยังมีอีกหลาย  
นัดจึงจะถึง ก็ไม่ได้หยิบเอาแฟ้มไป ต้องวิ่งตามหาและสอบถามกันวุ่นวาย  
เรื่องกระทู้ถามไม่สู้กระไร อาศัยความจำ อาศัยประสบการณ์ และกลอนสด  
เอาได้เพราะเขาส่งเรื่องให้ศึกษาเพื่อตอบล่วงหน้าไว้ก่อนแล้ว แต่พวกที่เป็น  
ญาติติซึ่งอาจเป็นธรรมดาหรือตัวนักก็แล้วแต่ประธานท่านจะบรรจุวาระ หรือ  
ตามที่ที่ประชุมอนุญาต เรื่องอย่างนี้แหละมักเป็นปัญหา เพราะต้องอาศัย  
ข้อมูลต่าง ๆ ชี้แจงหากไม่พร้อมจริงหรือไม่แน่นอนจริง ก็ออกจะวุ่นวายเต็มที

เมื่อรถจอดตรงทางเข้าสภา ก็จะต้องเผชิญหน้ากับนักข่าวประจำสภา  
ผู้สื่อข่าว ช่างภาพ ช่างกล้องมีมากมายเป็นพิเศษ ยิ่งกว่าการประชุม  
คณะรัฐมนตรี คำถามต่าง ๆ จะพรั่งพรูออกมา ตอบได้ก็ตอบ ตอบแล้วจะเข้า



ตัวก็ไม่ตอบ หลายคนอาจจะถามว่า ท่านรู้สึกอย่างไรที่เขาส่งท่านออกจากความเป็นรัฐมนตรี ฉันก็จะบอกว่า “รู้สึกเป็นปกติ แล้วแต่สภาเขาจะลงมติอย่างไร” ก็ฉันไม่รู้จริง ๆ ว่าภายในสภานั้นเขาจะเอากันอย่างไร ยังจะให้ฉันอยู่ หรือจะรุมกันเขี่ยออกไป ถ้าเขาให้ออก ฉันก็กลับไปนอนบ้าน ก็มีเพียงแค่นั้นเอง

ฉันเกือบจะไม่เคยขาดประชุมเลยตลอดสมัยประชุม ปวดหัวตัวร้อนก็ยังไม่เคยมี กรณีที่จำเป็นแท้จริงเท่านั้นจึงจะขาดประชุม ซึ่งก็ต้องฝากเรื่องไว้ให้รัฐมนตรีช่วยว่าการทำนุใดท่านหนึ่งเป็นตัวแทนไว้ก่อน และก็มักเป็นชั่วคราวชั่วคราวประเดี๋ยวประด๋าว ไม่เคยทำตลอดภาคเช้าหรือภาคบ่าย หรือตลอดวัน ฉันถือว่าการประชุมสภาเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นมาก ต้องนั่งฟัง ต้องจับประเด็นให้เข้าใจ ต้องจดบันทึกจุดที่สำคัญไว้เตรียมตอบชี้แจง จะนั่งฟังเฉย ๆ ไปเรื่อย ๆ หาได้ไม่ ต้องพยายามจำหน้าจำชื่อผู้อภิปราย ต้องจดจำกิริยาท่าทางและน้ำเสียงลีลาในการพูด คำใดหรือข้อความใดที่กระทบกระเทาะเสียดแทงฉันจะรีบจดเอาไว้ แล้วนำไปคัดลอกไว้ในสมุดบันทึกประจำตัว ว่าใครพูดอะไร อย่างไร เมื่อวันเดือนปีใด ครั้น เป็นสิ่งจำเป็นเพื่อศึกษาลีลาทางการเมือง ซึ่งฉันบ่งตั้งน้อยอยู่มาก

การประชุมทุกนัด ฉันจะมีเจ้าหน้าที่จดบันทึกประมวลคำถามคำอภิปราย แล้วนำไปวิเคราะห์หรือหาข้อมูลเพิ่มเติมฝ่ายการเมืองของสำนักงานเลขาฯ ก็ดี เจ้าหน้าที่เฉพาะเรื่องของส่วนราชการที่เกี่ยวข้องก็ดี จะมียางมากเสมอเหมือนรัฐมนตรีและรัฐมนตรีช่วยว่าการฯ เราทำงานให้รัฐบาล ให้กระทรวง ให้สภา และขั้นสุดท้ายคือการกระทำประโยชน์ให้แก่ประชาชนของเรา เราจึงไม่บ่นแม้เราจะรู้สึกเหน็ดเหนื่อยกันมากก็ตาม มันเป็นงานสนุกและท้าทายพอควร



การเป็นนักการเมืองนี่แปลก นอกสภา ได้ดูสภา ช่างห้องประชุม หรือหลังห้องประชุม แต่ละคนยิ้มแย้มแจ่มใสอย่างมีอัธยาศัย คุณสนุกเฮฮา และจริงจิงว่าจะร่วมมือกัน ไม่ว่าจะเป็ฝ่ายรัฐบาล ฝ่ายสมาชิกด้วยกัน และข้าราชการประจำ ที่จริงก็รู้จักและรู้ทำรู่ที่กันมาก่อนทั้งนั้น แต่พอนั่งบนเก้าอี้ในห้องประชุมสภาแล้วอาจกลายเป็นคนละคน ก็เพราะว่าทัศนคติของแต่ละคน ก็เป็นเรื่องของตัวเอง ของพรรคหรือของพวกภายในพรรค ว่ากันไปคนละทีคนละอย่างก็ทำได้ ที่คุยกันข้างนอกเมื่อครู่หรือเมื่อวานโปรดลืมเสีย เมื่อออกจากห้องประชุมแล้วมาจำกันใหม่ มาจับมือถือแขนคุยกันต่อไป ไม่เจ็บแค้นผูกอาฆาตกันอีกต่อไป น่าศรัทธาอย่างไมค์อัยศรัทธาเสียจริง ๆ

เป็นอันว่า วันนี้ขอแตะแขนเบา ๆ อย่างเพื่อนกัน ส่วนใครจะถือว่ฉันเป็นเพื่อนทางการเมืองหรือไม่ เราไม่ว่ากัน และถึงอย่างไรภายในแผ่นดินที่แคบเช่นนี้ เราก็คงจะต้องเดินร่วมทางกันไปอีกนาน ถึงหากบางครั้งจะต้องทะเลาะกันบ้าง เราก็ทำเพื่อเป้าหมายประชาชนด้วยกัน เพียงแต่คนละแนวคิดแนวทำเท่านั้น ไม่มีอะไรสำคัญนักหนาเลย



## ขนบธรรมเนียม

มีคำอยู่ ๓ คำ ซึ่งคนธรรมดาอย่างผมที่ไม่ใช่ นักภาษาศาสตร์และราชบัณฑิตมองเห็นว่ามีความหมายคล้ายกัน แต่ท่านผู้เชี่ยวชาญว่าประเภทนั้น ๆ อาจแยกแยะได้เป็นอย่างอื่น อันผมจะโต้เถียงได้ยาก

นั่นคือ “ **ขนบธรรมเนียม** ” หมายถึงแบบอย่างที่นิยมกันมา

“ **ขนบประเพณี** ” หมายถึงจารีตประเพณีที่ระบุเป็นระเบียบแบบแผนไว้ และ

“ **จารีตประเพณี** ” หมายถึงประเพณีที่นิยมและประพฤติกันสืบมา ถ้าไม่ปฏิบัติก็ถือว่าผิดว่าชั่ว

**หากใช้คำที่อ่อนลง คงจะหมายถึงว่า ไม่เหมาะสม**

ผมนำถ้อยคำเหล่านี้มากล่าวไว้ เพราะนึกไปถึงความเคารพนับถือต่อผู้อาวุโสโดยวัยและโดยวุฒิ อันเป็นประเพณีที่สั่งสมและสั่งสอนกันมาตั้งแต่โบราณกาล ไม่ว่าจะเป็ชาติไทยหรือชาติไหน

ความรู้สึกเช่นนี้เป็นเรื่องของคนธรรมดาอย่างชาวบ้าน เป็นข้าราชการทหารและพลเรือน รวมทั้งผู้ประกอบอาชีพอย่างอื่นใด เรามองกันว่ามีอาวุโสกว่าเป็นผู้สมควรแก่การให้เกียรติ เพราะท่านเหล่านั้นผ่านชีวิตผ่านงาน และผ่านประสบการณ์มากกว่าและนานกว่า

เราสามารถก้มกราบหรือยกมือไหว้อย่างเคารพอ่อนน้อมต่อพ่อแม่ ปู่ย่าตายาย ซึ่งอ่านหนังสือไม่ออกเลยสักตัวเดียว เพราะความเคารพต่อผู้อาวุโสมิได้ถูกยกเอามาเทียบด้วยวุฒิปัญญาไม่ว่าจะได้มาจากเมืองนอกหรือเมืองไหน ข้าราชการรุ่นพ่อรุ่นแม่ เรายังพร้อมที่จะเรียกว่า พี่ ป้า น้า อา โดยไม่รู้สึกละอายใจเลย



อาวุโสที่ย่อมถือนักในระบบทหารและในระบบราชการ ใครคนไหนเยื้องห้องห้อง ใครคนนั้นอาจไม่ได้พูดไม่ได้เกิดหรือมีจะนั้นก็เด็บโตช้า เพราะการอย่างนั้นจะก่อให้เกิดความกระด้างกระเดื่องในวงการบังคับบัญชา และการบริหารราชการแผ่นดิน

ผมเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ภายหลังที่เกษียณอายุราชการแล้วเกือบ ๑ ปี มียศทหารเป็นพลเอก อัตราราชการ เคยมีตำแหน่งหน้าที่ราชการในระดับสูงของกองทัพ และเคยมีผู้ร่วมงานในระดับที่เขาวีกว่า เป็นเรือนแสน ในทางทหารเขาต่างเคารพยกย่องผมในฐานะเป็น ผู้ใหญ่ ผู้มาก่อน เขาพบผมที่ไหนเขาก็ยกมือไหว้ที่นั่น

เมื่อเข้ามาอยู่ในกระทรวงมหาดไทย คนมหาดไทยและครอบครัวที่รู้จักหน้ารู้จักตัวต่างก็เคารพนบนอบดีต่อความเป็นรัฐมนตรีของผม สำหรับผู้ที่ไม่รู้จักหรือไม่เคยเห็นหน้าตา ผมก็ไม่ว่าอะไรและไม่ถือโทษ คิดเสียว่าเป็นเพราะเขาไม่รู้กว้างตาไกล เขาอาจเห็นเพียงว่าเราเป็นตาแก่คนหนึ่ง ที่เดินผ่านมาถึง เหมือนดังที่ผมเคยต้องยืน เทร่ไปเตร่มา หรือนั่งรอนพนักเก้าอี้ตามโรงพักบางแห่ง

**เวลาเดินไปพบชาวบ้านตามชนบท เขาจะยกมือไหว้ความเป็นรัฐมนตรี หรือตาแก่ ผมก็ยินดีและไหว้รับทุกคนไป**

แต่กับท่านนักการเมืองที่ค่อนข้างยากสักหน่อย เพราะท่านถือว่าเป็นผู้ที่ราษฎรเลือกท่านมา เวลาท่านออกหาเสียงท่านเป็นคนมืออ่อน ทักทายตะไปในฐานะเป็น “ พ่อแม่พี่น้อง ” ของท่าน ผิดกับผมที่เข้ามาคนละทางไปจากที่นักประชาธิปไตยเขาถือ ผมจึงไม่ได้รับการยอมรับนับถือเท่าไร โดยเฉพาะการที่เขากล่าวถึงในสภา



ผมเป็นคนรักระเบียบแบบแผนและประเพณีเคยสั่งเจ้าหน้าที่หน้าห้องและสำนักงานเลขานุการรัฐมนตรีไว้ว่า ใครจะมาหากก็ขอให้มีการนัดหมายก่อน หรือถ้าจะพบโดยส่วนตัวหรืองานที่เร่งด่วนก็ขอให้แจ้งความประสงค์แก่เจ้าหน้าที่หน้าห้องเสียก่อน ซึ่งเขาจะเป็นผู้เข้าไปบอกผมเอง เมื่อได้รับอนุญาตจึงจะเปิดประตูให้ผ่านเข้าไปได้

เข่าบ่นให้ได้ยินว่า เขาพบรัฐมนตรีมหาดไทยนั้นยากมาก มีพิธีรีตองคือควรมีการนัดหมาย หรือมีเหตุผลเพียงพอ บางครั้งผมกำลังมีงานยุ่งมากหรือกำลังมีคนอื่นที่เข้าพบเพื่อปรึกษาอยู่ หรือบางขณะผมกำลังติดการประชุมอยู่ ในสภาวะเช่นนี้เขาก็ควรจะรอได้ และผมก็คงจะต้องรออยู่เช่นกัน หากแต่นิสัย “ คนของประชาชน ” เมื่อต้องการจะพบใครด้วย เรื่องใดก็ตาม เขาควรเปิดประตูห้องเข้าไปได้ทุกขณะ เผอิญผมไม่ใช่คนเช่นนั้นและไม่ได้ถือว่ามิใช่คนของประชาชน

นักบริหารท่านหนึ่งเคยเขียนไว้ว่า “ ผู้ที่มาขอให้ช่วยเหลือมักมาขอให้ทำในสิ่งผิด ๆ ” ผมระวังในเรื่องเช่นนี้มาก เพราะผมไม่ยอมให้ตัวเองผิดเพราะการแหวกระเบียบแบบแผน

อีกประการหนึ่ง การเป็นรัฐมนตรีของผมทำให้ผมมีศัตรูมาก เพราะผมเล่นบทหนักในด้านการปราบปรามอบายมุขและอาชญากรรม ผมไม่ตามใจในการกระทำที่ผิดกฎหมายใด ๆ ผมมีศัตรูทั้งที่ขู่เช็กและขู่ฆ่า เนื่องด้วยไม่โอนอ่อนผ่อนปรนให้เขาแสวงหาประโยชน์กันอย่างผิด ๆ ทั้งในด้านศีลธรรม คุณธรรม และกฎหมาย ความปลอดภัยของผมจึงต้องระมัดระวังเป็นพิเศษจากเจ้าหน้าที่ซึ่งผมได้มอบหมายไว้

ผมไม่เคยให้ผู้ว่าราชการจังหวัดที่เดินทางมาไกลเพื่อขอปรึกษาเรื่องด่วน ต้องรอนานถึงครึ่งวันค่อนวัน หากในช่วงเวลาที่รอนั้นมี “ หัวคะแนน ” ที่อาจจะเป็นกำนันหรือชาวบ้านพากันเดินเข้าเดินออกทำให้ท่านผู้ว่าฯ คน



นั้น ๆ ต้องทนรออย่างตาละห้อยและหงุดหงิด เพราะผมไม่มีหวัหวัคคะแนน ผมไม่จำเป็นต้องเป็นหวัหวัคคะแนนเสียงและความนิยม ผมไม่ต้องการโอกาสลงเลือกตั้งที่ไหน และถือหลักว่าราชการย่อมมาก่อนส่วนตัว

การเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยทั้งที่มีพรรคและไม่มีพรรค เรื่องที่จะรอดพ้นจากการถูกเสนอญัตติอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีเป็นรายบุคคลและคณะเป็นไม่มี ภาวะครอบจักรวาลและกระโดนท้องพระโรงอย่างนั้นจะไม่มียกเว้นที่จะหยิบยกขึ้นมาต่อว่าและกระแทกกันอ่านญัตติครั้งใดก็พบแต่เรื่องซึ่งเราต้องรับผิดชอบ ไม่ว่าเรื่องเล็กหรือเรื่องใหญ่ ญัตติจะเสนอไว้เป็นประเด็นหลัก ๆ โดยไม่มีรายละเอียดใด ๆ ที่เขาจะหยิบยกขึ้นมาสับโซล

ดีแต่ว่าผลแห่งการทำงานตามหน้าที่ของผมเป็นที่ประจักษ์ชัดและยอมรับจากประชาชนส่วนใหญ่ ผมจึงรอดตัวมาได้จากการแก้ข้อกล่าวหาแต่ละเรื่องอย่างไม่ดิ่งตัน ซึ่งมีทั้งการยอมรับและการปฏิเสธด้วยเหตุผลทุกครั้ง ด้วยการมี “ คคะแนนไว้วางใจ ” มากกว่า “ คคะแนนไม่ไว้วางใจ ”

คคะแนนไว้วางใจย่อมมาจากคนที่มีเหตุผลจากนักการเมืองที่ร่วมพรรครัฐบาลอย่างหนึ่ง และจากผลของความตั้งใจอย่างทุ่มเทของรัฐมนตรีอีกอย่างหนึ่ง อย่างหลักนี้คงเข้าประเภทคคะแนนเห็นใจหรือคคะแนนสงสารเสียมากกว่า

อย่างไรก็ดี ผมไม่เคยภูมิใจภูมิใจต่อคคะแนนไว้วางใจมากนัก หากแต่สนใจคคะแนนไม่ไว้วางใจมากกว่า เพื่อหาบทเรียนในการ “ มองคน ”

และ “ มองปัญหา ” กับ “ มองตัวเอง ” ด้วย แต่ละครั้งทำให้เราต้องปรับปรุงตนเอง ปรับปรุงการทำงานของหน่วยงาน และเป็นกำลังใจที่จะต้องแก้ไขความบกพร่องให้ได้



อันมาจากการแต่งตั้ง

บางทีพวกเดียวกันเองก็พลอยผสมโรงอภิปรายต่อว่าต่อขาน และยกมือไม่ไว้วางใจ หรือบางครั้งมีการชู้กันในสภาว่า อย่าเดินทางไปจังหวัดหนึ่งในภาคใต้ เพราะอาจถูกโจรจับตัวเอาได้

ทุกครั้งผมได้กำลังใจจากประชาชนและนักศึกษาที่มายืนเรียงรายชูป้ายและมอบดอกไม้ ส่วนมากมาจากจังหวัดใกล้เคียงโดยไม่เคยนัดหมายหรือจัดให้พากันมา ต้องขอบคุณเขาทุกครั้งที่เขา “ รู้จักผม ” ดีพอ



## สัมผัสประชาชน

อยากจะแนะนำท่านผู้บริหารทุกระดับและทุกองค์กร ว่าการเดินทางออกจากประตูห้องทำงานเสียบ้าง จะทำให้ท่านได้สัมผัสบรรยากาศใหม่ ๆ ที่ผิดแผกไปจากรายงานบนแผ่นกระดาษ หรือรายงานด้วยวาจา ซึ่งมีผู้คอยป้อนให้ตลอดเวลา

ผมมิได้หมายความว่า รายงานนั้นผิด แต่ผมเคยตั้งข้อสังเกตให้ตนเองว่า รายงานนั้นน่าจะไม่ตรงทั้งหมด อาจมีการเติมเต็มสีสรร หรือ เฝยนิต ๆ ปิดหน้อย ๆ เหมือนรายงานข่าวสงครามในอ่าวเปอร์เซีย อย่างไรก็ตามอย่างนั้น

แม้แต่การได้ยินกับหู และรับรู้ด้วยตา เราก็ยังต้องพิจารณากันอีกว่า ความจริงเป็นไปอย่างนั้นหรือ แต่การได้ยินที่นั่นและได้เห็นที่นั่น ทำให้เรามีโอกาสซักถามกันได้แบบคำต่อคำ

**ส่วนการฟังหรืออ่านจากรายงานเป็นการสื่อความหมายเพียงด้านเดียว ให้แก่ผู้เกาะติดเก้าอี้ที่อยู่ในห้องแอร์**

โดยส่วนตัวของผมเองและของเจ้าหน้าที่ผู้ร่วมทาง เราไม่เคยคิดว่าเป็นการไปเที่ยวหรือสัญจรไปตามที่ต่าง ๆ เพื่อเปิดหูเปิดตา

เรื่องอย่างนั้นเป็นผลพลอยได้ แต่จริง ๆ แล้วสิ่งที่เราต้องการคือ งาน และผลจากการพัฒนาขึ้นของงาน พวกเราหลายคนเคยไปมาแล้ว ซ้ำแล้วซ้ำอีก

แต่สิ่งที่พบเห็นมักจะไม่ซ้ำหรือมีแต่จะได้อะไรมาเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ เพราะข้อเท็จจริงในขณะหนึ่งไม่จำเป็นต้องเป็นข้อเท็จจริงของอีกขณะหนึ่ง และสภาพแวดล้อมย่อมเปลี่ยนแปลงปัญหาและประชากรย่อมเปลี่ยนแปลงดินฟ้าอากาศและการทำมาหากินในท้องถิ่นอาจเปลี่ยนแปลง



สิ่งที่เราจะได้อย่างแท้จริงก็คือความเปลี่ยนแปลง และเป็นสิ่งที่น่า  
สัมผัสอย่างยิ่ง

ผมอยากให้เกิดความคิดและการกระทำเพื่อสล้างถ้อยคำของ  
นักการเมืองผู้ผ่านการเลือกตั้งว่า นักการเมืองแต่งตั้งและข้าราชการ  
ทั้งหลายจะไม่ทราบความเป็นอยู่เป็นไปจริง ๆ ของประชาชน มิได้สัมผัส  
ประชาชนอย่างแท้จริงเหมือนตัวแทนของประชาชน

นักการเมืองแต่งตั้ง นักบริหารและข้าราชการต่างก็มีหน้าที่  
รับผิดชอบต่อคนทั่วประเทศ เขาเหล่านั้นมิได้จำกัดตนและงานในหน้าที่  
เฉพาะเจาะจงในท้องถิ่นใดหรือจังหวัดใดโดยเฉพาะ เขาจะไปทุกแห่งเมื่อ  
งานในหน้าที่ของเขาครอบคลุมไปถึง

เขาจะไปเพื่อ “ให้” มากกว่าจะไปเพื่อ “เอา” ประโยชน์ใด ๆ  
ให้กับตัวเอง เขาทำงานเพื่อส่วนรวมโดยแท้

ผมและเพื่อนร่วมงานในกระทรวง ไม่จำเป็นจะต้องโอ้อวดในสิ่งที่เรา  
ทำไปแล้ว แต่เราบอกได้เพียงว่า เราเดินทางมากที่สุดยิ่งกว่าสมัยใด การ  
ประชุมเชิงสัญจรเช่นนี้เราทำมาก่อนแล้ว ก่อนที่จะเกิด “क्रम. สัญจร”  
ภายหลังเราสัญจรไปประชุมที่ละจังหวัด และบางจังหวัดก็หลายครั้งเต็มที  
เราสัญจรไปประชุมกลุ่มจังหวัด ประชุมเป็นภาคหรือครึ่งภาค ครั้งละ ๗-๘  
จังหวัด หรือบางครั้งครั้งละ ๑๔-๑๗ จังหวัด ขึ้นอยู่กับความเร่งด่วนมาก  
น้อยหรือเวลาที่เรามีอยู่

เมื่อสัญจรไปแต่ละครั้ง เราก็สัญจรกลับเพื่อนำสิ่งที่พบเห็นหรือ  
ความคิดใหม่ ๆ มาประชุมร่วมกันอีกครั้งในห้องประชุมกระทรวง เพื่อให้ทุก  
ส่วนราชการรู้ปัญหาและหนทางแก้ไขเท่าเทียมกัน



ในระยะเวลา ๒ ปี ของความเป็นรัฐมนตรีสมัยแรก ผมเดินทาง เกือบครบทุกจังหวัด เป็นโชคดียิ่งหนึ่งทีในช่วงเวลานั้น ผมได้รับ มอบหมายให้ เป็นรองประธานกรรมการ กสช. ในพื้นที่ภาคใต้ ๑๔ จังหวัด รวมกับจังหวัด เพชรบุรีและประจวบคีรีขันธ์อีก ๒ จังหวัด เป็น ๑๖ จังหวัด

การตรวจเยี่ยมงานของ กสช. ของรัฐบาล ทำให้ผมและเจ้าหน้าที่ ของกระทรวงบางคนต้องเดินทางไปถึงทุกจังหวัด กับทุกอำเภอและตำบลที่มี โครงการ กสช. ชมโครงการเก่าและโครงการใหม่ ผลงานที่ประชาชนได้รับ หรือจะได้รับต่อไป สำรองความเหมาะสมและความคุ้มค่าของโครงการได้ พบความคิดและความริเริ่มรวมทั้งความร่วมมือของสภาตำบลและชาวบ้าน ได้เห็นความชื่นชมยินดีที่ราษฎรในหมู่บ้านและตำบลมีต่อเราและรัฐบาล

## สิ่งเหล่านี้ถ้าไม่ออกไป ก็คงจะไม่เห็น

เรานำผลการตรวจเยี่ยมนั้นรายงานต่อคณะกรรมการ กสช. ซึ่งมี ท่านนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน อาจมีการแก้ไขหรือเพิ่มเติมโครงการพิเศษ แล้วแต่คณะกรรมการใหญ่จะตกลงใจและจัดสรรงบประมาณเพิ่มเติมให้

สำหรับกระทรวงมหาดไทยเราได้ผลพลอยได้ คือประสิทธิภาพของ คน ทั้งที่เป็นเจ้าหน้าที่ของกระทรวงในพื้นที่นั้น ๆ กับการสนองตอบของ ราษฎรในแต่ละแห่ง กำไรเหล่านี้คือส่วนเพิ่มเติมที่เราได้มาอย่างคุ้มค่า

ก่อนจะสิ้นสมัยแรกจากการยุบสภาในช่วงปลายเดือนมีนาคม ๒๕๒๖ ทำให้ต้องมีการเลือกตั้งทั่วไปภายในเวลาประมาณ ๑ เดือน ซึ่ง นับว่าเร็วมากจนเกือบตั้งตัวไม่ทัน ผมยังทำหน้าที่รักษาการต่อไปจนกว่าจะ มีการ แต่งตั้งรัฐบาลใหม่ ทำให้กระทรวงมหาดไทยต้องเร่งอย่างหนักในการ เตรียมการและการจัดการเลือกตั้งให้ทัน ให้เรียบร้อยบริสุทธิ์และยุติธรรม



อันมาจากการแต่งตั้ง

สำหรับผมเองนับว่าเป็นประสบการณ์ใหม่ ผมไม่ค่อยห่วงเจ้าหน้าที่ในกระทรวงหรือในส่วนภูมิภาค ด้วยความมั่นใจว่าเขาพร้อมและชำนาญกันอยู่มากแล้ว

ที่ออกจะหนักใจอยู่มากก็คือ จำนวนผู้มาใช้สิทธิ์เลือกตั้งจะมากหรือน้อยจากความกระชั้นชิดของเวลา

ความคิดหนึ่งพุ่งไปสู่บทเรียนในอดีตที่ว่า เคยมีผู้มาใช้สิทธิ์เกินร้อยละ ๕๐ อยู่ครั้งเดียว คือการเลือกตั้งเมื่อปี ๒๕๐๐ แต่ก็ถูกครหาว่าเป็น การเลือกตั้งที่ไม่เรียบร้อย ผมไม่ต้องการให้ปรากฏการณ์เช่นนั้นเกิดขึ้นอีก ในสมัยที่ผมเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย เราจึงต้องปลุกปล้ำกัน อย่างหนักต่องานเตรียมการในกระทรวง และต่อจังหวัดต่าง ๆ ทั่วประเทศ

ผมยอมรับว่าเหนื่อยจริง ๆ ทั้งกายและใจ ผู้ที่เกี่ยวข้องก็เหน็ดเหนื่อยไม่แตกต่างกัน แต่ผลการเลือกตั้งทั่วประเทศที่ออกมา มีผู้มาใช้สิทธิ์เลือกตั้งเกินกว่าร้อยละ ๕๐ ทุกคนหายเหนื่อยจากการทุ่มเทความพยายามอย่างสุดกำลัง

เราทำกันอย่างไร เราก็มาปรึกษากันก่อน สรุปความเห็นที่ตรงกันว่าเราจะเดินทางออกไปเยี่ยมให้กำลังใจแก่เจ้าหน้าที่ตามจังหวัดและ อำเภอต่าง ๆ ให้มากที่สุดในเวลาที่มีเหลือ

เราจะต้องพูดจากับเจ้าหน้าที่ส่วนท้องถิ่น กำหนด ผู้ใหญ่บ้าน สารวัตร กำหนด และราษฎรผู้มีสิทธิ์เลือกตั้งให้เข้าใจในการเลือกคนดีเป็น ผู้แทนของเขา

**เน้นคุณลักษณะของคนดีที่ควรเลือก ย้ำในสิ่งที่ปฏิเสธความถูกต้อง บริสุทธ์ ยุติธรรม**



โดยเฉพาะการจูงใจว่า “อย่าซื้อเสียงขายเสียง” เดือนเขาวาเงินค่าหัวคนละ ๕๐ บาท ๑๐๐ บาท จะทำให้เขาสูญเสียค่าของความเป็นพลเมืองดี เขาไม่ควรม้ค่าของคนด้วยราคาเพียงแค่นั้น

ด้วยความจำกัดของเวลา ทำให้ผมเดินทางไปไม่ได้ทุกแห่ง จึงเลือกสุ่มข้อมูลไปบางจังหวัดและบางอำเภอ บางจังหวัดก็ให้ผู้นำในท้องถิ่นมาพบกันที่ตัวจังหวัด บางแห่งก็เชิญไปประชุมที่อำเภอ พูดวันละหลายเวลาติดต่อกันไป จนเสียงแหบเสียงแห้ง เมื่อประชาชนเข้าใจบาปบุญคุณโทษ เขาก็ให้ความร่วมมือกับเรา หลายแห่งมีผู้มาใช้สิทธิ์สูงกว่าเดิมเป็น ประวัติการณ์ เช่น เกินกว่าร้อยละ ๖๐ หรือ ๗๐ หรือ ๘๐ ทาง กระทรวงก็ประกาศยกย่องเกียรติคุณให้เป็นส่วนรวมของจังหวัดและอำเภอ นั้น ๆ

นี่คือผลของการออกไปสัมผัสท้องที่และประชาชน จากการเลือกตั้งทั่วไปในสมัยที่สองเมื่อปลายเดือนกรกฎาคม ๒๕๒๙ ผมและกระทรวงมหาดไทยก็ได้กระทำเช่นนั้น เรามีเวลาเตรียมการมากขึ้น เดินทางออกไปมากแห่งขึ้น ผลที่ออกมายังรักษาระดับที่ดีขึ้น คือเกินกว่า ร้อยละ ๕๐ ทั่วประเทศ

การกำหนดทางเลือกของประชาชนเป็นสิ่งที่ยากลำบากมาก เราไม่อาจชี้ได้ว่าผู้สมัครและพรรคการเมืองที่ลงเลือกตั้งว่า คนไหนดีและพรรคใดดี เราไม่อาจบังคับให้ผู้มีสิทธิ์ต้องมาเลือกตั้ง สิทธิเช่นนั้นเป็นของประชาชนแต่ละคน เป็นสิทธิ์และความชอบธรรมตามระบอบประชาธิปไตย สิ่งเดียวที่จะทำได้ก็คือการสร้าง ความเข้าใจ มิใช่ด้วยการออกกฎหมายบังคับกัน

รัฐบาลกำลังจะเบี่ยงเบนสิทธิอันเป็นอำนาจที่ชอบธรรม ให้เป็นหน้าที่ซึ่งเป็นกิจที่ต้องทำ คนปัญญาอ่อนคงยากที่จะเข้าใจและคล้อยตาม



## ตระเวนกรุงเทพฯ

เมื่อมีการประกาศพระบรมราชโองการ โปรดเกล้าโปรดกระหม่อม แต่งตั้งให้ฉันเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย เมื่อ ๒๓ มิถุนายน ๒๕๒๔ นักข่าวหนังสือพิมพ์ไปเยี่ยมฉันถึงบ้าน (ซึ่งแต่ก่อนนั้น ฉันไม่เคยเป็นที่รู้จักมากนัก) มากันหลายคน เป็นระลอก ๆ ฉันเริ่มอึดอัด แต่ก็ต้องรับคำถามแรกก็คือว่า “ท่านมีความรู้สึกอย่างไร และมีนโยบายอย่างไร” คำถามทำนองนี้ก็เป็นสิ่งธรรมดา ซึ่งฉันคิดว่าจะถูกถาม และฉันจำเป็นจะต้องตอบ

ในฐานะของชาวบ้านคนหนึ่ง ซึ่งอ่าน ฟัง สังเกต และประสบกับความต้องการของชาวบ้านมาก่อน ฉันก็ตอบว่า ฉันจะเน้นปัญหาที่จะก่อความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน ในด้านการบริหารของกระทรวง ฉันก็บอกเขาว่าฉันเกลียดคำว่า กระทรวงมหาดไทยเป็นมาเพีย ฉันจะพยายามลบล้างคำนี้ เพราะฉันไม่ชอบมานานแล้ว

แต่ฉันก็ยังตั้งสติไม่ถูกว่า ฉันจะอย่างไร คิดแต่เพียงว่า สองเรื่องนี้จะต้องทำก่อน เพราะมันเป็นงานกระทบต่อความรู้สึกของประชาชน

ก่อนหน้าจะมีประกาศพระบรมราชโองการฯ ซึ่งฉันได้ทราบมาก่อนแล้ว คนแรกที่ฉันเชิญเข้าพบที่บ้าน ก็คือ อธิบดีกรมตำรวจ ปรึกษากันว่า “เรา” ควรจะอย่างไรจึงจะสนองความต้องการของฉันได้ ซึ่งก็ตรงกับความต้องการของอธิบดีกรมตำรวจเช่นเดียวกัน นั่งปรึกษาปัญหาต่าง ๆ หลายชั่วโมง ซึ่งพอทำให้เกิดแนวความคิด เมื่อคิดแล้วก็ต้องพยายามมุ่งมันกระทำให้เป็นผลให้ได้ ถึงจะไม่ทั้งหมดก็จะทำให้มากที่สุด สิ่งนั้นคือ ต้องควบคุมการเกิดคดีอาชญากรรมให้ได้ ต้องลดคดีให้ได้และต้องจับกุมให้ได้มากขึ้น ไม่ว่าจะเป็คดีปัจจุบันและคดีที่ค้างเก่ามาก่อนหลาย ๆ ปี สิ่งที่ย้ำก็คือ ต้องกำจัดโจรในเครื่องแบบ (ไม่ว่าจะเป็นตำรวจหรือ ข้าราชการ



พลเรือน) และต้องตัดต้นตอของแหล่งที่ก่อปัญหาอาชญากรรมนั้น คือ อบายมุขต่าง ๆ

สิ่งเหล่านี้ เราได้พูดกันก่อน และก่อนที่จะให้สัมภาษณ์หนังสือพิมพ์ และก่อนจะประกาศเป็นนโยบายของฉันทในการประชุมข้าราชการครั้งแรก

ก็เมื่อความรับผิดชอบของกระทรวงมหาดไทยมันเกี่ยวกับการบำบัดทุกข์บำรุงสุข (ไม่ใช่อย่างที่คนมีความคิดเลวปรักปรำเอาว่า เป็นกระทรวงบำบัดทุกข์บำรุงสุข) เมื่อเป็นเช่นนี้ ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินเพียงแค่นั้นมันก็คลุมไปมากกว่าร้อยแปดอย่าง ถ้าพูดถึงอาชญากรรม มันก็เกินร้อยแปดอย่าง เมื่อพูดถึงอบายมุขก็นับไม่ถ้วนอย่าง เพราะเล่ห์กลของคน ซึ่งไม่ใช่มนุษย์มีเกินกว่าที่จะนับได้ เมื่อเป็นเช่นนี้ การที่ใครต่อใครเขาบอกว่า กระทรวงมหาดไทยนั้นกว้างลึกยาวใหญ่คับฟ้า ครอบคลุมสิ่งที่จะรองรับเหมือนกระโถนทองพระโรง (ซึ่งฉันว่าคงจะไม่ใหญ่เท่ากับถังทิ้งขยะของเทศบาล) ฉันก็ไม่ว่าใคร เพราะปากที่ว่าตาประนามนั้นมีไซปากของคนที่เขามารับผิดชอบงานอย่างแท้จริง จึงเพียงแต่เห็นปัญหา หรือพบปัญหา แต่คนที่เขาพยายามจะแก้ปัญหาก็แก้ปัญหานั้น ไม่ใช่แก้ปัญหานั้น เขายังกว่าเห็นหรือรู้ปัญหาเสียอีก การที่จะแก้ปัญหานั้น ไม่ใช่งานของกระทรวงมหาดไทย เพียงกระทรวงเดียว หากแต่เป็นงานของรัฐบาลทั้งหมด ซึ่งก็หมายรวมถึงงานทุกกระทรวงทบวงกรม จึงไม่ควรจะพล่อยกันอย่างสนุกปากเช่นนั้นเลย

เมื่อความยากและความหนักมันมีอยู่มากดังกล่าแล้ว จุดใหญ่ที่ฉันมุ่งจะกระทำคือ การ “พัฒนาคน” ก่อนการ “พัฒนาระบบ” ฉันเข้าใจเอาเองอย่างไ้ ๆ ว่า คนดีจะแก้ไขระบบที่เลวได้ แต่หากระบบที่ดีซึ่งมีคนเลว ก็ต้องเลวทั้งนั้น คนที่ตั้งใจบริสุทธิ์จริง จะสร้างระบบที่ดีได้เสมอ แต่ในทางปฏิบัติที่ผ่านมา เราสร้างระบบเพื่อดึงเอาระบบเข้ามาสร้างประโยชน์ให้แก่



คน ฉัน สามารถจะชี้ได้ทุกอย่าง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการรวมอำนาจ (เพื่อการรวม อำนาจ) เรื่องการกระจายอำนาจ (เพื่อการกระจายประโยชน์ให้คนกลุ่มพวก ของตน มีใช้เพื่อประชาชน) และระบบการแย่งอำนาจ แย่งความ รับผิดชอบ ซึ่งมีคนเขาทำอยู่แล้ว จนถึงกับว่าแทนที่จะควบคุมนโยบายหรือ การบริหาร ก็ยื้อแย่งเข้ามาทำเสียเอง ฉันรักษามารยาทที่จะไม่พูดให้แสงใจใคร ใครเคย คิดเคยทำอย่างไร ย่อมรู้อย่าง

อย่างไรก็ดี ฉันมีใช้ผู้ตั้งกระทรวงมหาดไทย ฉันมีใช้ผู้วางระบบต่าง ๆ ของกระทรวงมหาดไทย ฉันมิได้กระทำผิด อันใดไม่เหมาะสมจะต้องแก้ไข กันไป

ดังนั้น ในสองปีแรก คือ ปี ๒๕๒๔ และ ๒๕๒๕ ฉันจึงทุ่มไปที่ หน่วยงานที่ใกล้ตัวในกรุงเทพมหานครก่อน รู้จักส่วนที่ใกล้ เพื่อสืบคลานไป รู้จักส่วนที่ไกล ฉันเข้าถวายสัตย์ปฏิญาณตนต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เมื่อ ๒๗ มิถุนายน แล้วเข้ารับหน้าที่กระทรวง เมื่อ ๒๙ มิถุนายน ก่อนวันนั้น ฉันยังนั่งอยู่ แต่ตั้งแต่วันที่ ฉันออกเดิน เดินไปยังหน่วยงานในกระทรวง หน่วยงานกรุงเทพมหานคร และหน่วยงานของตำรวจในพื้นที่นครบาล ค่อยทำ ค่อยไปแต่เร่งรีบ ถ้าพอจะปลื้มตนได้บ้างก็ออกต่างจังหวัดบ้าง ค่อย ๆ ศึกษา ปัญหาดูให้เห็นแล้วก็มอบหมายนโยบายกันไป ว่าฉันอยากให้ทำอะไร อย่างไร อะไรต้องแก้ไข อะไรต้องแจ่มเตือนย้ำกัน

ฉันไม่ชอบการทำงานแบบผักชีโรยหน้า ต้องเห็นของจริง ซึ่งไม่มีการ ตบแต่งเสริมสวย เวลาออกไปสถานีตำรวจนครบาล ไต่ ๆ ฉันไม่เคยแจ้ง ล่วงหน้า เข้าก็ไป เย็นก็ไป กลางคืนก็ไป วันหยุดเสาร์ อาทิตย์ ก็ไปตามที่ฉัน สะดวก ฉันไม่ต้องคิดคำนึงว่าใครจะไม่สะดวก ใครจะอยู่หรือไม่อยู่ นายไม่อยู่ จะต้องมีคนทำการแทน อย่างน้อยที่สุดร้อยเวรจะต้องมี สิบลเวรจะต้องมี เสมียเวรจะต้องมี วันไหนฉันไปไม่พบร้อยเวร ฉันก็จะนั่งรอได้ให้เขาติดต่อ



ตามตัวกันมา บางทีก็ต้องนั่งรอนานๆ เขาจะอธิบายให้ฟังว่า เขา “ไปราชการที่ไหนมา” ฉันก็ฟังเฉย ๆ เป็นความรู้ แต่ฉันก็บันทึกเอาไว้ว่าควรอธิบายหรือควรแก้เหตุหรือไม่

ระยะแรก ๆ ฉันเป็นคนหน้าใหม่ไม่คุ้นตาหรือคุ้นหู นายสิบเวรหรือเจ้าหน้าที่ตำรวจไม่รู้จัก ฉันก็ไม่บอกว่าฉันคือใคร บางทีฉันก็เดินขึ้นไปบนสถานีเฉย ๆ ดูโน่นดูนี่หรือนั่งรอ บางทีฉันก็จะเดินไปรอบ ๆ ดูห้องหับที่ทำงาน ที่เก็บของ โรงรถ ร้านค้า หรือบ้านพักข้าราชการตำรวจ ฉันดูการจัดระเบียบต่าง ๆ ไปด้วย เพราะมันจะบอกว่า ผู้บังคับบัญชาเขาสนใจมากน้อยแค่ไหน เคยเดินทะลุเข้าไปถึงห้องหลังสำนักงาน เห็นแข่งบ้าง กองฝึกบ้าง ถามดูก็ได้ความว่าไปยึดมาจากแม่ค้าบนทางเท้าบ้าง ในตลาดบ้าง เขาบอกว่า เป็นหน้าที่ของตำรวจเทศกิจ (ซึ่งยังมีอยู่ในสมัยนั้น) ฉันก็ได้เพียงแต่ “อ้อ” เท่านั้น ฉันเคยทนได้และรอได้ เพื่อให้สิบเวรเขาดูโทรทัศน์ถ่ายทอดกีฬาให้จบ หรือต้องรอเพื่อให้เขาผัดสังเกตว่าฉันคือใคร หรือว่าจะจะเป็นราษฎรที่จะมาติดต่อราชการกับตำรวจ แต่เขาก็ช่างไม่รู้ร้อนรู้หนาวเสียจริง ๆ ฉันก็บันทึกเอาไว้ว่า เป็นเรื่องที่น่าศึกษาและจะต้องนำมาบอกเล่ากันภายหลัง

เมื่อผู้รับผิดชอบเขามา เขาก็จะพาฉันเข้าห้องบรรยายสรุป เมื่อเขารู้แล้วว่าฉันคือใคร ร้อยเวร สิบเวร ก็จะรายงานตัวตามระเบียบ ฉันก็จะฟังและดูไปหมด ไม่ว่าจะเป็นการเคารพ ถ้อยคำในการรายงาน การแต่งเนื้อแต่งตัว จบลงด้วยคำว่า “เหตุการณ์ปกติ” จากนั้นสายตาก็จะสอดส่ายเรื่อยไป จนกว่าจะเข้าประชุมของ สวญ. เมื่อนั่งสักครู่ สวส. สวป. หรือนายตำรวจที่จำเป็นก็จะทยอยเข้ามา บางทีสักพัก รอง ผกก. ผกก. หรือ ผบก. ก็จะตามเข้ามา ก็รู้ว่าเขาติดต่อกันแล้วทั้งทางวิทยุและโทรศัพท์ ก็ยังดีอยู่ เพื่อจะได้รับฟังไปพร้อม ๆ กัน



เมื่อเริ่มการสรุปรงาน ฉันก็จะขอทราบขอบเขตพื้นที่รับผิดชอบ หนือ  
ได้ ตะวันออก และตะวันตก จดอะไร เขตข้างเคียงเป็นท้องที่ใด มีกำลังคน  
แยกประเภทเท่าไร อาวุธยุทธโธปกรณ์ เครื่องมือสื่อสาร ยานพาหนะ มี  
สภาพอย่างไร ขาด เกิน ขำรดเสื่อมสภาพจนเป็นอุปสรรคต่อการทำงาน  
หรือไม่ สภาพอาชญากรรมในพื้นที่มีเช่นไร ขอให้แยกประเภทให้ดู อะไรมี  
มาก อะไรเบาบ้าง มักเกิดที่ไหนมาก ความถี่ของการเกิดเปรียบเทียบ  
ระหว่างเวลากลางคืน แหล่งอบายมุข สถานเริงรมย์ มีที่ไหนบ้าง ผู้มีอิทธิพล  
หนักเลง มือปืนในท้องที่มีบ้างไหม การจัดผลัดทำงานประจำวัน แบ่งที่ผลัด  
กำลังคนแยกตามงานมืออย่างไร จัดสายตรวจ จุดตรวจ ด้านตรวจ ตูยาม ตู  
แดง ตูเหลืองกันอย่างไร บ้านพักข้าราชการตำรวจพอกันหรือไม่ พวกไม่มี  
บ้านพักต้องเช่าหรืออาศัยญาติอยู่ภายนอก เวลาเตรียมพร้อมหรือเรียก  
ทำงานจะทำอย่างไร ปัญหาความประพติของข้าราชการมีอะไรหนักใจใหม่  
วินัยมีการกวตขันกันอย่างไร ฯลฯ มีคำถามร้อยเรื่องที่ฉันจะถามและเขา  
จะต้องชี้แจงหมุนเวียนเปลี่ยนกันไปอย่างนี้ ทั้งในพื้นที่ บก.เหนือ ได้ และธน

จบแล้วก็พูดบ้างนิดหน่อย แล้วก็ลงนามในสมุดเยี่ยมพร้อมด้วย  
ข้อสังเกต ชมบ้าง เตือนบ้าง ให้กำลังใจบ้าง ทราบว่าเขาจะต้องรายงานไปยัง  
หน่วยระดับเหนือ ที่คำบรรยายไม่ค่อยพร้อมก็จะพร้อมมากขึ้น ผังหรือซาร์ท  
ต่าง ๆ ก็จะสมบูรณ์ขึ้น การจัดระเบียบเรียบร้อยก็จะค่อย ๆ ดีขึ้น เพราะเขา  
จะแจ้งกันไปทุกหน่วยว่ารัฐมนตรีเคยดำหนิเรื่องอะไรไว้ เสร็จจากนั้นก็อาจ  
เดินดูเสียหน่อยรอบ ๆ สถานี และมักจะเลยไปดูที่พักอาศัยด้วยถ้ามีเวลา  
อารมณ์ดีก็เดินดูนาน ถ้าไม่ค่อยสบอารมณ์ก็เดินทางกลับเลย

เคยมีครั้งหนึ่ง ฉันออกจากบ้านแต่หัวค่ำ ไปสถานีซึ่งอยู่จุดปลายทาง  
ก่อน เมื่อออกจากแห่งนั้น ได้ยินเสียงติดตอทางวิทยุว่า รัฐมนตรีทำนอก  
แล้ว คาดว่าคงจะแวะที่สถานีนั้น สถานีนี้ เพราะอยู่ระหว่างทางกลับบ้าน ฉัน



ก็สิ่งเปลี่ยนที่เสีย เดินทางไปแวะเยี่ยมที่อื่นนอกเส้นทาง ทราบว่าคืนนั้นเขารอกันอยู่ถึงสองนาฬิกา ผู้หลักผู้ใหญ่ไปรดตักหน้ากันพร้อม เขาก็ต้องรอก็อกันไป

ฉันได้ประโยชน์มากจากการตระเวนเช่นนั้น ยังทำอยู่ในกรุงเทพฯ จนถึงปัจจุบัน เป็นแต่เพียงลดความตึง เพราะอะไร ๆ เข้าที่เข้าทางขึ้นมากแล้ว รัฐนโยบายกันดีแล้ว ทราบแนวทางกันมากขึ้นแล้ว ข้ายังได้ยินข้อสัมภาษณ์ประจำวันอีกด้วย เกือบจะทุกครั้งที่มีการประชุมกระทรวงก็มักจะนำเรื่องที่ทราบมา และที่ประชาชนแจ้งมา มาชี้แจงกวัดขันธ์กำชับกัน ฉันทยืนยันว่าดีขึ้น แม้จะยังดีไม่ทั่วถึงก็ตาม ตราบเท่าที่ฉันยังไม่ลด เขายังไม่ละ ก็จะได้ดีขึ้นมากแน่นอน



## ยังย่ำต่อไปในกรุงเทพ

แม้จนถึงขณะนี้บันทึกนี้ ฉันยังเยี่ยมหน่วยงานในกรุงเทพฯ ไม่จบเลย เฉพาะหน่วยงานของตำรวจก็ยิ่งเหลืออีกมากโข หน่วยกรมอื่น ๆ และ รัฐวิสาหกิจก็ยังไม่ทั่ว ทั้งนี้เพราะฉันเบนหน้าหน้าออกไปสู่ส่วนภูมิภาค ตั้งแต่ปลายปี ๒๕ ต่อปี ๒๖ และ ๒๗ เนื่องจากว่าพอรู้จักกรุงเทพฯ มาก พอควรแล้ว อยากรู้ก็ดีจะขอเล่าต่อเรื่องหน่วยงานในกรุงเทพฯ ต่อไปก่อน

สถานีตำรวจนครบาลกลางเมืองกับชานเมืองมีทั้งหมดดูเหมือนจะกว่า ๖๙ สถานี สภาพของอาคารสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวกค่อนข้างจะแตกต่างกันมาก แถบกลางเมืองค่อนข้างสมบูรณ์ดี ส่วนแถบชานเมืองค่อนข้างจะย่ำแย่อยู่หลายแหล่งจนน่าสมเพชเวทนา ที่ว่าแถบชานเมืองนั้น ที่จริงเดี๋ยวนี้ก็ไม่ใช่ชานเมืองแล้ว เพราะชุมชนขยายออกไปมาก กลายเป็นอยู่ในเมืองระยะระยะเดินทาง ๒๐-๓๐-๔๕ นาที แต่อาคารสำนักงาน บ้านพักอาศัย ส่วนมากเป็นของเก่า เป็นอาคารไม้สร้างมาแล้ว ๔๐-๕๐ ปี ทั้งแออัดและคับแคบเป็นอย่างยิ่ง ส่วนใหญ่จะขยายต่อเติมเอาเองตามมีตามเกิด ทำเองบ้าง ราษฎรช่วยออกเงินสมทบบ้าง เพราะทนทุเรศตาไม่ไหว บางหลังทั้งเก่าแก่และโยเย ก็ต้องค้าต้องพุงกันล้ม ภาพอย่างนี้ยังมีมองเห็น ทำให้มองเห็นช่องว่างบางอย่างระหว่างตำรวจนครบาลด้วยกัน การที่ผู้ใหญ่จะไปมองเห็นก็เพียงนาน ๆ ครั้ง ไม่ผ่านไปผ่านมาเหมือนสถานีตำรวจกลางกรุง

ฉันเห็นสภาพสถานีตำรวจหลายแหล่งในพื้นที่ บก.เหนือ และ บก. ๓ เห็นแล้วยังติดตาอยู่ แต่หลายแห่งก็เริ่มขยับขยายกันบ้างแล้ว จากการอยู่ในตรอกซอยขอยออกมาอยู่ในพื้นที่ที่ดีขึ้น การไปมา การติดต่อของประชาชนก็สะดวกขึ้น แต่อีกมากแห่งก็ยังทำไม่ได้ ปัญหางบประมาณเพื่อ



จัดหาที่ดินและเพื่อการก่อสร้างเป็นปัญหาใหญ่ ฉันไปพบหลายแหล่งตั้งอยู่ริมคลอง สมัยก่อนก็นับว่าทำเลดีเพราะราษฎรไปมากันโดยใช้คลองบัดนี้ คลองตื้นเขินหมดแล้ว ประชาชนหันมาใช้ถนนแทน ที่ตั้งสถานีตำรวจจึงกลางเป็นที่อยู่ลับ เข้าตรอกเข้าซอย เลี้ยวซ้ายเลี้ยวขวา ป้ายบอกที่ตั้งสถานีตำรวจจำเป็นต้องติดกันไว้จนเปราะอะ มิฉะนั้นชาวบ้านจะไปติดต่อแจ้งความก็คงจะไปไม่ถูก บางแห่งทางเข้าสถานีไม่อาจเรียกว่าถนน ที่ถูกน่าจะเรียกว่าตรอก เพราะรถยนต์สวนกันไม่ได้ ต้องแอบหลีกเลี่ยงแอบเป็นตอน ๆ จึงจะผ่านไปได้ ความไม่สะดวกในการทำงานของตำรวจมีอยู่มากพอดู บางแห่งต้องอยู่ในพื้นที่ของวัด เมื่อวัดต้องการที่ ก็ไม่ทราบว่าจะไปอยู่ที่ไหน ต้องอ้อนวอนสมภารเจ้าวัดหรือกรรมการวัด ถ้าท่านเมตตาาก็หายใจโล่งไปพักหนึ่ง แล้วก็คงจะต้องอึดอึดต่อไปอีก รอว่าเมื่อไรวัดจะไล่

ภาพอย่างนี้อาจไม่มีใครคิดว่าจะมี แต่เพราะการตระเวนและการย้ายของรัฐมนตรี จึงผ่านไปพบเห็นมาด้วยตาของตนเอง ไม่เคยเชื่อมาก่อนเลยจะให้ไปสาบานที่ไหนก็ได้ว่าพบมาแล้วจริง ๆ เคยนึกเปรียบเทียบกับทหารซึ่งฉันเคยอยู่เคยเป็นมา มานั่งคิดว่า ทำไมทหารเขาจึงทำได้ ที่ทหารทำได้ก็เพราะทหารจัดตั้งหน่วยครบเป็นโครงการ ซึ่งจะประกอบด้วยที่ทำการกองร้อย หมวด โรงอาหาร สถานพยาบาล โรงประกอบเลี้ยง โรงเก็บวัสดุสิ่งของและอาคารบ้านพัก นายทหารนายสิบพร้อมระดับการจัดตั้งเป็นระดับกองพัน โครงการอาจเป็น ๒-๓ ปี แต่ตำรวจจะทำอย่างนั้นก็ไม่ได้ เพราะสถานีหนึ่งรับผิดชอบท้องที่หนึ่ง มีกำลังตำรวจทั้งนายและพล ประมาณระดับกองร้อยคือ ประมาณไม่ถึงร้อยคน หรือบางแห่งอาจเกินกว่าร้อยคน บางแห่งจำเป็นต้องจัดตั้งเพราะความต้องการของความเจริญและของประชาชน เป็นการเกิดขึ้นไม่รู้จบ กิ่งอำเภอยกฐานะเป็นอำเภอ ตำรวจก็ต้องจัดตั้งตาม ตำบลยกฐานะเป็นกิ่งอำเภอ ตำรวจก็ต้องตั้งตาม ในพื้นที่บางแห่ง



ห่างไกลจากที่ตั้งสถานีตำรวจก็ต้องจัดตั้งสถานีย่อยขึ้นเพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชน มีที่ทำงานแต่ยังขาดที่พัก ตำรวจก็ต้องหาที่พักเอาเองด้วยการเช่า หลายคนสร้างเองในพื้นที่ดินของชาวบ้าน ซึ่งเขาเห็นใจยกให้ใช้อยู่อาศัย

ฉันไปที่สถานีตำรวจนครบาลแห่งหนึ่งแถวฝั่งธน ด้านหลังที่ทำการเล็ก ๆ อยู่ชิดติดกัน ไม่มีแม้แต่บริเวณสนามย่อยม ๆ ให้เด็กวิ่งเล่น ฉันพบเรือนแถว ๑ หลัง มี ๕ ห้อง แต่ต้องทำเป็น ๑๐ ครอบครัว คือ ชั้นบน ๕ ครอบครัว และชั้นล่างอีก ๕ ครอบครัว เรือนแถวนี้ก็คือ ห้องแถวไม้สองชั้นเราดี ๆ นี่เอง เขาก็อยู่กันได้เพราะจำต้องอยู่ ถามเขาว่าเคยทะเลาะกันไหม เขาบอกว่าไม่มีเหตุการณ์เช่นนั้น เพราะเขาเข้าใจปัญหาดี ยังชมเขาเลยว่าหนักแน่นกันดีมาก ปากก็บอกเขาว่า ให้ออดทน เขาก็คงจะนึกในใจว่าแน่นนอน เพราะถึงอย่างไรก็ต้องอดทน-อดทน-และอดทน

ฉันเคยคิดเสมอว่า กรมตำรวจนี้ขาดแคลนมากจริง ๆ โดยเฉพาะในเรื่องเกี่ยวกับที่พักอาศัย ทางกรมก็ทำให้หุ่กปี แต่ปีละไม่มากและไม่พอ นี่คือนปัญหาสำคัญในด้านขวัญและการปกครองบังคับบัญชา อย่างไรก็ตาม ระเบียบที่ดี ระดับนายตำรวจตั้งแต่ระดับกลางจนถึงระดับสูง ฉันยังไม่พบคนที่ขาดแคลนบ้านช่องมีอยู่ รถมีขับ และเงินทองมีใช้ นี่คือนช่องว่างอย่างสำคัญ ตำรวจใหญ่ ๆ อ่านพบเรื่องนี้ขอให้เอาไปคิดกันมาก ๆ หน้อยก็คงจะดี ดูเขาบ้าง ช่วยคิดในฐานะผู้บังคับบัญชาตามลำดับชั้นกันบ้างว่า จะช่วยเขาอย่างไรก็ดี

หน่วยตำรวจระดับกรม ฉันใช้วิธีเชิญประชุมหลายครั้งตั้งแต่ว่าระดับตำแหน่งผู้กำกับขึ้นไป มักจะเลือกใช้โอกาส เมื่ออธิบดีกรมตำรวจเรียกประชุมภาคเช้า แล้วฉันประชุมต่อภาคบ่าย ส่วนมากเป็นการยื่นนโยบายและมอบหมายแนวทางปฏิบัติให้นำไปชี้แจงสั่งการกันต่อลงไป การนี้จะทำให้ตำรวจทั้งประเทศมีความเข้าใจในแนวทางเดียวกัน การประชุมแต่ละครั้งจะ



บันทึกเทปไว้ ถอดเทปสำเนาส่งตามไปภายหลัง สิ่งที่รัฐมนตรีเป็นห่วงจะได้รับการแก้และติดตามผลเมื่อเดินทางออกไปตรวจเยี่ยมแต่ละแห่ง ข้อตกเดือนเหล่านั้ระดับกองบัญชาการ กองบังคับการ และกองกำกับการทั่วประเทศ จะได้แจ้งย่อยออกเป็นแผนการปฏิบัติต่อ ๆ ลงไป สำหรับใน ระดับกองบัญชาการนครบาล กองบัญชาการตำรวจภูธร ก็ได้ประชุม ครบถ้วนทุกแห่ง ยกเว้นในกองบัญชาการสอบสวนกลาง ใช้วิธีเลือกลงไป ตรวจเยี่ยมในระดับกองบังคับการแทน เช่น กองปราบปราม กองทะเบียน กองตำรวจทางหลวง กองพลาธิการ กองตำรวจรถไฟ กองตำรวจป่าไม้ เป็นต้น ในบางหน่วยงาน เช่น ตำรวจน้ำ แม้ยังไม่เคยไปเยี่ยมโดยตรง แต่ก็ เคยให้มาชี้แจงผลงานในที่ประชุมรวมที่กองบัญชาการตำรวจนครบาล ยังมี อีกหลายหน่วยงานที่ยังไปไม่ถึง หากมีเวลาก็คงจะออกไปเยี่ยมเยียน ภายหลัง

การสัมผัสกับหน่วยงานต่าง ๆ ในกรุงเทพฯ เช่นนี้ หากจำเป็นและมี เรื่องสำคัญ ก็จะเชิญมาพบปะชี้แจงเป็นครั้งคราว จึงกล่าวได้ว่า ฉัน “รู้จัก ตำรวจมากขึ้นพอควร” ฉันเคยกล่าวเสมอว่า ฉันเข้าในกระทรวงมหาดไทย เพียงคนเดียวแบบหัวเดียวกระเทียมลีบ ฉันรู้จักคนมหาดไทยและตำรวจ มาก่อน แบบที่ชาวบ้านเคยรู้เคยเห็น เคยประสบ เป็นการศึกษาแบบผิวเผิน แต่มาบัดนี้ ฉันคิดว่า ฉันรู้จักมากขึ้น

การทำจำเป็นต้องคลุกคลีมากเช่นนี้ ทำให้เกิดการอวดอ้างหรือแอบ อ้างว่า “ผมเป็นคนของรัฐมนตรี” หรือ “ท่านรัฐมนตรีไว้วางใจผม” หรือ “ฉัน เป็นคนสนิทคุ้นเคยกับคุณหญิงมาก” เรื่องอย่างนี้ขอให้ฟังหูไว้หู ฉันไม่รู้จัก ใครทุกคน ฉันรู้จักเพียงบางคน เพื่องานในหน้าที่ บางคนก็รู้จักและคิดว่าควร ไว้วางใจได้ แต่การณ์เป็นว่า รู้จักคนผิดเสียแล้ว เพราะทำดีแต่ที่เหลวมาก ด้วยเหตุนี้ ฉันจึงต้องระวังตัวระวังคนมาก ใครเล่าอะไรให้ฟังก็ฟังได้ แต่ฉัน



จะต้องตรวจสอบหลายทางว่า ควรเชื่อได้หรือไม่ควรเชื่อเลย เราทั้งสองคนใช้ความระวังมากในเรื่องการคบคน เพราะคนหน้าไหว้หลังหลอก ในโลกเมืองไทยก็มีอยู่ไม่น้อย ปากหวานกันเปรี้ยวก็มี ต่อหน้ามะพลับ ลับหลังตะโกก็มี ดังนั้นข้อมูลในมือและในใจต้องมีอยู่เสมอ ใครอย่าคิดง่าย ๆ เอาว่าฉันจะหลงลม

การย้ายอยู่ในกรุงเทพฯ นั้นความจริงต้องกระทำอยู่ทุกวันอยู่แล้วแต่ที่เคยย้ายมากและเรียกว่าย้ายจริง ๆ ก็คือ ตอนน้ำท่วมใหญ่ปี ๒๕๒๖ ย้ายไปก็ถูกดำไปพร้อม ๆ กับผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครคนเก่า ฉันรู้สึกเสมอว่าคนกรุงเทพฯ นั้นมีความอดทนน้อยที่สุด ส่วนมากแล้วคิดว่าตนมีข้าอยู่มากมายทั่วไปที่จะต้องทำให้ น้ำซังก็ดำ ท่อตันก็ดำ จราจรติดขัดก็ดำ จัดระเบียบการวางหาบแร่แดงลอยก็ดำ จัดทำสนามหลวงให้สวยงามเป็นสมบัติประชาชนก็ดำ สงสารคนที่รับผิดชอบเสียจริง ๆ แต่ว่าก็ว่าเถอะ เจ้าหน้าที่บางคนก็ทำตัวให้สมกับที่เขาดำอยู่บ้างหรอก ตัวของใครบ้างย่อมจะรู้เองนะ



## เยือนส่วนภูมิภาค

เมื่อท่องเที่ยวไปในกรุงเทพฯ เสียจนเมื่อย ฉันก็เริ่มออกต่างจังหวัดบ้าง วิธีการของฉันก็คือพยายามไปจังหวัดที่ห่างไกลก่อน ส่วนจังหวัดที่เป็นปริมณฑล ค่อยไปทีหลังตามโอกาสว่างราชการ รัฐกิจ และสังคมกิจ แล้วแต่จะเลือกเอา

ฉันบอกตามตรงว่า ฉันเบื่อสังคมเมืองหลวงเต็มทีเพราะเต็มไปด้วยความวุ่นวายไม่ว่าจะเป็นวันทำงานหรือวันหยุดราชการ อยู่บ้านเฉย ๆ ก็ร้อน จะวางเฉยต่อปัญหาต่าง ๆ ก็ไม่ได้ชุมนุมบ้าง เดินชวบนบ้าง นอนค้างอ้างแรมเพื่อเรียกร้อง ร้องเรียนบ้าง บางครั้งได้ให้เตรียมหมายกำหนดการเป็นการภายในไว้ก่อนแล้ว จองตัวเครื่องบินแล้ว ก็จำเป็นต้องระงับไปก่อนเป็นการชั่วคราว ดังนั้นจึงอยู่ที่ว่าบางทีจำเป็นต้องตัดใจเพราะงานของฉันมิใช่จะจำเพาะเจาะจงอยู่กับคนในกรุงเทพฯ ฯ ออกต่างจังหวัดครั้งใดสบายใจเหลือเกิน มิใช่ว่าต้องการไปพักผ่อนหย่อนใจหรือเที่ยวเตร่ ทุกเวลาเป็นงานเข้ายันเย็นยันค่ำ แม้ขณะกินข้าวด้วยกันก็กลายเป็นเรื่องงานเสียหมด ฉันชอบพบข้าราชการและคุยกับชาวบ้าน เขาเหล่านั้นมีน้ำใจต่อฉัน พร้อมกับฝากการบ้านให้ฉันนำกลับกรุงเทพฯ ฯ ด้วย

ขอให้เชื่อเถิด คนมหาดไทยแท้ ๆ อยากพบรัฐมนตรีชาวบ้านแท้ ๆ มีความบริสุทธิ์ใจต่อรัฐมนตรี เราสามารถสังเกตได้จากรอยยิ้มของเขา ถ้อยคำสนทนาปราศรัยของเขา ความซื่อตรงต่อกัน คือความสุขอย่างยิ่งของฉันเสมอ

การไปเยี่ยมจังหวัดต่าง ๆ นั้น กระทำด้วยความมุ่งหมายเพราะแต่ละจังหวัดจะมีปัญหาไม่เหมือนกัน แต่การไปแต่ละครั้งฉันต้องให้ได้



ประโยชน์หลายอย่างไปพร้อมกัน

ประการแรก ฉันต้องการพบข้าราชการทุกฝ่ายของกระทรวงมหาดไทยเอง และของกระทรวงอื่น ๆ ด้วยในจังหวัดนั้น เพื่อรับทราบปัญหาอบหมายนโยบายให้ข้าราชการส่วนกลางอื่น ๆ ได้ทราบว่าเราทำงานกันอย่างไร และขอร้องความร่วมมือและประสานงาน เพื่อให้งานของรัฐบาลเป็นส่วนรวมสัมฤทธิ์ผล อันจะส่งสุขส่งประโยชน์ให้แก่ประชาชน

ประการที่สอง ฉันไปตามคำเชิญเพื่องานเฉพาะกิจของจังหวัดหรืองานที่รัฐบาลมอบหมาย ฉันจะไม่ไปเพื่อการนั้นอย่างเดียว ฉันต้องการให้สมประโยชน์ของฉันตามประการแรกด้วย ดังนั้นจึงมักจะขอให้มีการประชุมข้าราชการด้วย จะได้รับรู้สถานการณ์ปัจจุบันภายในจังหวัด และมอบหมายข้อวิตกห่วงใยและการย้ำเตือนต่าง ๆ ไปด้วย ฉันจะไม่ยอมเสียเวลาเปล่าในเรื่องเหล่านี้

ประการที่สาม ฉันอยากพบชาวบ้านดังกล่าวกแล้ว ยากดูผลการพัฒนาต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาอาชีพ การพัฒนากลุ่ม การพัฒนาตามโครงการพระราชดำริ โครงการปกติของ กชช. (พัฒนาชนบทและชนบทยากจน) รวมทั้งโครงการ กสช. ซึ่งฉันรับผิดชอบในฐานะรองประธานกรรมการด้วย สิ่งนี้คือหน้าที่ ซึ่งเป็นการกระทำหน้าที่ที่มีกำไรแก่ฉันมาก ภาพที่พบความประทับใจที่มี จะได้นำมาบอกเล่าในที่ประชุมกระทรวง ฯ ในวันพุธ อะไรดีแล้วและควรเดินทางต่อไป อะไรที่ควรเสริมให้มีความสมบูรณ์มากขึ้น ภาพเหล่านั้นย่อมจะติดหูติดตา นำมาเล่าให้ใคร ๆ ฟังก็ได้ รวมทั้งสื่อมวลชน

ประการที่สี่ ฉันต้องการติดตามผลการปฏิบัติราชการของตำรวจทุกแห่ง ว่าสามารถสนองต่อนโยบายของกระทรวงมหาดไทย และกรมตำรวจได้จริงหรือไม่ ก่อนไปฉันมีข้อมูลจากรายงาน จากการข่าวต่าง ๆ



ฉันต้องการทดสอบสิ่งเหล่านั้นว่าอะไรจริง อะไรเท็จ หลายโอกาสนอกจาก จะมีการชี้แจงสรุปในที่ประชุมของจังหวัดแล้ว ฉันจะไปประชุมข้าราชการ ตำรวจ ฦ กองกำกับการตำรวจภูธรจังหวัดนั้น ๆ ด้วย ให้นโยบายเขา เตือนเขา ให้กำลังใจเขา โดยเฉพาะย้ำเสมอว่า ตำรวจถือกฎหมาย ตำรวจ บังคับใช้กฎหมาย ตำรวจจะต้องไม่บิดเบี้ยว การใช้กฎหมายโดยอาศัย หน้าที่ อย่าเบ่ง อย่ารีดไถ ให้เข้าหาประชาชน และต้อนรับประชาชนด้วย ความยิ้มแย้มแจ่มใสอย่างมิตร ก็เป็นธรรมดา บางคนอาจฟังเข้าหูซ้าย ทะลุหูขวา แต่ที่จะฝังแน่นอยู่ระหว่างหูทั้งสองก็คงจะมี

ประการที่ห้า ฉันไม่ชอบทะเลาะกัน ฉันไม่ชอบการสาดโคลนเข้า หากัน ฉันไม่ชอบการทำงานแบบตัวใครตัวมัน ฉันต้องการการพึ่งพาอาศัย ซึ่งกันและกัน การกล่าวสรุปของฉันทุกครั้งทุกแห่ง ย่อมเน้นในเรื่องความ ร่วมมือและประสานงาน ขอให้เขารักใคร่สามัคคีกลมเกลียวกันเพราะต่างอยู่ ร่วมบ้านร่วมเมืองกัน เจ้าเมืองคนไหนมีปัญหาอย่างนี้ ฉันจะกระซิบบอก เป็นการเฉพาะ บอกให้รู้ฉันไม่ชอบ บอกหนทางที่จะแก้ปัญหา สมาชิกสภา เทศบาล สมาชิกสภาจังหวัดและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จะต้องไม่หัน หลังให้กัน ขอให้หมั่นพบปะปรึกษาหารือกัน เพื่อจังหวัด และเพื่อ ประชาชนของจังหวัดเป็นสำคัญ บอกให้เขารู้ว่า ฉันรู้อะไรมาอย่างไรอย่า ปิดบังอำพราง ขอให้พูดกันอย่างตรงไปตรงมา

การเดินทางไปนอกเมืองหลวงแต่ละครั้ง ฉันจะขอให้หัวหน้าส่วน ราชการหรือผู้แทนที่เจาะจงเฉพาะเรื่องที่ผมสนใจไปด้วย บางครั้งก็มาก หน่อย บางครั้งก็น้อยหน่อย แต่ละคนเขามิงานมีความรับผิดชอบ ไม่จำเป็นต้อง เกี่ยวก้อยเอาไปทั้งหมดจะกลายเป็นชบวนยืดยาว สร้างภาระการใช้จ่าย งบประมาณเกี่ยวกับยานพาหนะ เป็นภาระการจัดที่พักและการเลี้ยงดู (ซึ่ง ไม่มีการปูเสื่ออย่างเด็ดขาดเพราะเป็นวิธีการไม่ชอบ และจะกลายเป็นเหยื่อ



ของสื่อมวลชน) ระดับที่สำคัญก็คือปลัดกระทรวงซึ่งเป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุดของข้าราชการประจำ อธิบดีของกรมที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ผมสนใจ และเจ้าหน้าที่สำนักงานเลขาธิการรัฐมนตรี ซึ่งจะรับผิดชอบในงานส่วนตัวของรัฐมนตรีตามที่มอบหมายไว้เป็นประจำ

ฉันไม่ชอบรบกวนจังหวัด ไม่จำเป็นจริง ๆ ก็ไม่ไป เขาต้องเตรียมการมากเมื่อเจ้ากระทรวงไปเยี่ยมทั้งที ทุกฝ่ายดูจะวุ่นไปหมดในการเตรียมยานพาหนะ การสำรองหรือจัดที่พัก การประกอบเลี้ยงซึ่งย่อมต้องมีข้าราชการของจังหวัดหลายคนมาร่วมด้วยเพื่อสังสรรค์สนทนากัน ส่วนมากฝ่ายในก็ต้องพลอยเหน็ดเหนื่อยในการจัดเลี้ยง บางทีก็ได้อาศัยครูบาอาจารย์หรือเด็กนักเรียน ซึ่งที่จริงไม่ใช่นโยบายและไม่ต้องการก้าวกาย เมื่อถามทุกครั้งเขาก็บอกว่าเต็มใจ ซึ่งคงจะจริงมากกว่าไม่จริงเรื่องอย่างนี้บังคับกันไม่ได้ เขาอยู่ด้วยการขอร้องพึ่งพาอาศัยกัน ใครไม่เต็มใจเขาคงไม่มาร่วมรับภาระ มีชาววิจารณ์เรื่องนี้กันบ่อย ๆ เมื่อฟังแล้วก็สนใจ นี่เป็นความรู้สึกของคนบางคนที่ไม่เข้าใจสังคมไทย หรือผู้ที่ประสงค์จะทำลายกันมากกว่าอื่น

ฉันไม่เคยผิดเวลา เมื่อห้องประชุมบรรยายสรุปผู้ว่าราชการจังหวัดจะเป็นผู้เริ่มเล่าเรื่องสภาพทั่ว ๆ ไป และเรื่องเจาะจงซึ่งกระทรวงได้แจ้งให้ทราบล่วงหน้าแล้ว ต่อจากนั้นก็เป็นการสรุปงานของแต่ละส่วนราชการที่จะเป็น บางครั้งฉันประชุมจังหวัดเดียว บางครั้งประชุมรวมหลายจังหวัดพร้อมกัน ถ้าประชุมจังหวัดเดียวก็จะใช้เวลาประมาณ ๓ ชั่วโมง ถ้าประชุมหลายจังหวัดก็อาจใช้เวลาประมาณ ๕ - ๖ ชั่วโมง บางครั้งทานอาหารกลางวัน ๑๓๓๐ ถ้าเป็นมือเย็นอาจถึง ๑๕๐๐ เราไม่หิวข้าว แต่เราหิวงานมากกว่า บางแห่งประชุมภาคเช้าและรับประทานอาหารกลางวันร่วมกันแล้วฉันก็จะเดินทางไปประชุมตารวจต่อที่กองกำกับการ ถ้ามีเวลาเหลือก็ออกไป



ดูการพัฒนาชุมชนตามหมู่บ้านและตำบลที่เตรียมไว้ ส่วนมากกว่าจะกลับถึงที่พักก็ประมาณ ๑๘๐๐ เหนื่อย เพลีย คอแห้ง แต่ก็สบายใจที่ไม่ได้เอาเวลาไปเที่ยว ทานอาหารเสร็จจotonค่าแล้วก็เข้าห้องนอน และเตรียมงานเพื่อพรุ่งนี้หรือเก็บรายละเอียดทบทวนสิ่งที่ผ่านมาในวันนี้ ฉันไม่เข้าคลับเข้าบาร์ เลิกงานแล้วตัวใครตัวมัน ฉันไม่เกี่ยว เมื่อเวลาอาหารตอนเช้าวันรุ่งขึ้น ก็พยายามเงี่ยหูฟังว่า เมื่อคืนใครไปไหนมาบ้าง ปรากฏว่าไม่มีใครเล่าอะไร นอกจากคุยต่อและนอน

ฉันไปมาครบถ้วนทั้ง ๗๒ จังหวัดแล้ว เมื่อต้นปี ๒๕๒๗ ใช้เวลาถึง ๓ ปีจึงครบ อย่างน้อย จังหวัดหนึ่งไปมา ๒ ครั้ง อย่างมากในหลายจังหวัดเป็นจำนวน ๕ - ๖ ครั้ง จังหวัดใดเปลี่ยนผู้ว่าราชการฯ คนใหม่ จะปล่อยเวลาให้ท่านสักพักแล้วจะรีบไปเยี่ยม เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบว่าคนเก่ากับคนใหม่มีความริเริ่มและความเอาจริงเอาจังแตกต่างกันอย่างไรถ้าดีก็ชมต่อหน้าที่ประชุม ถ้าไม่ดีหนักก็เตือนเป็นส่วนตัว ฉันตรงไปตรงมาเสมอเช่นนี้ คนมหาดไทยเขาเข้าใจดีว่าจะทะเลาะแหละไม่ได้นะ

ฉันยังลงไปไม่ถึงอำเภอทุกแห่ง โครงการ กสช. ช่วยฉันมากในการลงไปถึงอำเภอและตำบลหมู่บ้านบางแห่ง การตรวจ การเตรียม การเลือกตั้งซ่อมก็เป็นโอกาสดีอย่างยิ่ง ที่สามารถลงไปถึงทุกอำเภอในจังหวัดนั้น ๆ แต่ถ้าเป็นการเลือกตั้งทั่วไปย่อมกระทำโดยตนเองไม่ได้ จะไปได้เพียงบางจังหวัดและบางอำเภอ นอกนั้นก็ใช้วิธีจัดคนจากส่วนกลางแยกย้ายกระจายกันไปให้ทั่วถึงให้เขาดูแลแทน แล้วมารายงานผลให้ทราบ ก็เป็นวิธีการผ่อนแรงได้อย่างหนึ่ง

บางคนอาจคิดว่า รัฐมนตรีควรจะต้องไปให้ทั่วถึง ฉะนั้นต้องการเช่นนั้น แต่ภาระของฉันในส่วนกลางก็ย่อมมีอยู่เป็นประจำเพียงพอเท่าที่ทำมาได้นี้ก็อย่าแหย่เติมทีแล้ว



อันมาจากการแต่งตั้ง

การท่องเที่ยวไปตามจังหวัดต่าง ๆ นี้ ก็คงเหมือนกับขี่ม้าชมสวนนั้นแหละ แต่ก็คงจะดีกว่าเก็บม้าไว้ในคอก หรือวิ่งอยู่ในสนามม้า



## สนามหลวง

เรื่องการย้ายตลาดนัดท้องสนามหลวง เราปรึกษากันอย่างเงียบ ๆ เป็นปี ถึง “ความเหมาะสม” และ “ความเป็นไปได้”

ผมจำไม่ได้แล้วว่าผู้ใดเป็นผู้เริ่มความคิดเรื่องนี้ เมื่อเกิดความคิดริเริ่มขึ้นมา เราทั้งหมดในภาคราชการต่างก็เห็นพ้องกัน ผมเป็นคนหนึ่งที่ร่วมกระตุ้นความคิดนี้ให้เกิดความสำเร็จขึ้นให้จงได้ ไม่น่าจะเกินกว่าความคิดนี้จะเกิดจากกรุงเทพมหานครเอง หรือจากกระทรวง

ในแง่ของความเหมาะสม เรามองไปถึงการก่อสร้างและการใช้ประโยชน์ของทุ่งพระเมรุทางประวัติศาสตร์ และความต่อเนื่องในการใช้สถานที่แห่งนั้น แล้วเราก็สรุปว่า พื้นที่ท้องสนามหลวงควรสงวนไว้สำหรับการใช้ของทางราชการ สำหรับการประกอบพิธีการต่าง ๆ ควรใช้สำหรับเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจของประชาชนชาวกรุงเทพฯ เสมือนเป็นปอดแห่งหนึ่งย่านกลางกรุงเทพมหานคร กับควรจะให้ปลอดจากความรกรุงรังขาดความเป็นระเบียบเรียบร้อยในบริเวณใกล้เคียงและวัง

เราไม่ทราบว่าการตลาดนัดสนามหลวงเกิดขึ้นมาในสมัยไหน แต่เราเข้าใจดีว่าตลาดนัดแห่งนี้เป็นแหล่งกลางของการค้าขาย ซึ่งทั้งผู้ค้าและผู้ซื้อมาพบกันในวันติดตลาด สินค้าจากชาวบ้านในชนบทใกล้เคียงถูกนำมาที่นั่น และทำนองเดียวกันสินค้าจากร้านค้าต่าง ๆ ที่มีอยู่แล้วก็นำสินค้าของตนไปวางขายที่นั่น ประชาชนโดยทั่วไปชื่นชอบที่เดินไปที่นั่น แต่ไม่มีใครสะกิดใจคิดถึงว่า โดยรอบสนามหลวงได้กลายเป็นสิ่งรกรุงรังจนจัดระเบียบไม่ได้ เต็มที่และโต๊ะวางของขายลุกลามจากทางเดินเท้าเข้าไปในพื้นที่ของสนามจัดวางและจัดสร้างขึ้นชั่วคราวตามใจชอบ



ต้นมะขามอันเป็นสัญลักษณ์ของท้องสนามหลวงถูกตัดออกตะปูและถูกทิ้งจนขาดความงอกงาม บริเวณในท้องสนามหลวง หญ้าถูกเหยียบย่ำจนกลายเป็นลานดินธรรมดา อิทธิพลในการครอบครองพื้นที่มากหรือน้อยตกเป็นของพ่อค้าแม่ค้า หาใช่ของกรุงเทพมหานครซึ่งรับผิดชอบไม่ เต็มที่และร่มขนาดเล็กขนาดใหญ่มีการผูกขาดให้เข้า

รายได้นั้นมีได้เข้าสู่กรุงเทพมหานครอย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วย แต่เข้ากระเป๋าของคนราชการบางคนและผู้มีอิทธิพลซึ่งร่วมมือกันแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตน

เราจึงตกลงกันว่า เมื่อความยังอยู่เป็นความไม่เหมาะสม การย้ายออกไปจึงเป็นความเหมาะสมกว่า งานข้างหน้าที่จะทำให้สนามหลวงบังเกิดความเหมาะสมจึงมีอยู่มาก และเป็นงานที่ทำหาย

ปัญหาต่อไปก็คือ “ความเป็นไปได้” เราจะย้ายตลาดนัดที่สนามหลวงไปอยู่ที่ไหน เรามองพื้นที่หลายแห่ง แล้วก็ตกลงใจว่า ควรจะเป็นบริเวณสวนจตุจักร เพราะมีพื้นที่ส่วนหนึ่งทางตอนใต้เหลืออยู่ มีความกว้างขวางพอที่จะรองรับชาวตลาดนัดสนามหลวงเดิมมาอยู่ได้ และพอที่จะต้อนรับพ่อค้าแม่ค้าจากที่อื่นมาอยู่ร่วมกัน

เราเห็นว่าตลาดหมอชิตเป็นที่ชุมนุมคนและเป็นย่านการขนส่งที่คับคั่งจากรถโดยสารต่างจังหวัด เราคิดอีกว่า สวนจตุจักรเป็นที่ร่วมของคนที่จะมาพักผ่อนหย่อนใจ มีบริเวณกว้างขวางมาก สำเร็จขึ้นจากความคิดของอดีตนายกรัฐมนตรีท่านหนึ่งคือ พล.อ. เกอริ่งศักดิ์ ชมะนันทน์ มองภาพไปข้างหน้าว่า ณ บริเวณนี้จะเป็นย่านกลาง ดังที่ปรากฏเป็นความจริงแล้วขณะนี้

เราจึงมอบให้กรุงเทพมหานครประสานกับการรถไฟแห่งประเทศไทย ซึ่งเป็นเจ้าของพื้นที่ เพื่อขอใช้เพื่อประโยชน์ดังกล่าวแล้ว



## การรถไฟฯ ไม่ขัดข้องที่จะสนองประโยชน์ดังกล่าว ความเป็นไปได้จริงจึงเกิดขึ้น

เราเริ่มงานอันดับแรกด้วยการย้ายพ่อค้าแม่ค้าจากสนามหลวงไปเข้าที่ตั้งใหม่ บางคนยินดีไป แต่บางคนก็ต่อต้านขัดขวางด้วยการชุมนุมบ้างเดินขบวนร้องเรียนบ้าง เมื่อผมตกลงใจในขั้นสุดท้ายแล้ว เราก็ตัดสินใจยื่นหยุดและเดินหน้าต่อไป ในระยะแรกเมื่อการก่อสร้างถาวรยังไม่เกิด เราก็ใช้เต็นท์มากางต่อ ๆ กัน เป็นแถว ๆ ทำให้เห็นรูปร่างว่าจะสามารถใช้ประกอบการค้าได้

ในขณะที่พ่อค้าแม่ค้าบางคนยังลังเลอยู่ เราก็เชิญชวนให้พ่อค้าแม่ค้าในชนบทตามจังหวัดใกล้เคียงให้เข้ามาขาย ชุมชนตลาดนัดก็เกิดหนาตาขึ้น และประชาชนก็สนใจมาซื้อหาอาหารและสิ่งของใช้ประจำวันมากขึ้น งานนี้ต้องชมเชยกรมการปกครองอีกหน่วยหนึ่ง ที่มีส่วนร่วมจัดทำและเชิญชวนผู้ค้าต่างจังหวัดเข้ามา

ตลาดนัดสวนจตุจักร หรืออีกนามหนึ่งว่าตลาดนัดพลโยธิน ก็เริ่มหนาแน่นจนคับแคบและต้องขยับขยายพื้นที่มาจนถึงปัจจุบันนี้ และเป็นปีกแผ่นมั่นคงไว้ในสมัย พล.ต. จำลอง ศรีเมือง เป็นผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครนี้เอง

เมื่อได้ปรับปรุงตกแต่งท้องสนามหลวงเรียบร้อยแล้ว กรุงเทพมหานครจึงได้ย้ายแผงหนังสือบริเวณแม่พระธรณีบีบมวยผมตามมาไว้ที่สวนจตุจักรอีกด้วย กล่าวได้ว่า ขณะนี้เป็นย่านขายหนังสือที่มีผู้คนพากันไปอุดหนุนอย่างคับคั่ง ไม่ผิดจากสมัยที่ยังอยู่ที่เดิม

งานย้ายตลาดนัดเป็นงานใหญ่ แต่งานปรุงแต่งท้องสนามหลวงและทางเดินโดยรอบก็มีใช่วงานเล็ก ความรับผิดชอบเป็นหน้าที่ของกรุงเทพมหานครเต็มที่ แต่กระทรวงมหาดไทยก็ทุ่มเทมาแต่ต้นอย่างเต็มตัว



ด้วยความร่วมมือจากกรมการปกครองและกรมอื่น ๆ ที่มีคนและเครื่องมือ จังหวัดต่าง ๆ โดยรอบปริมาณหลายหลาย ทราบ และต้นไม้ พร้อมด้วยเจ้าหน้าที่แรงงานมาช่วยกัน ไม่เว้นแม้แต่นักศึกษาของกรมการรักษาดินแดนก็ได้มีส่วนร่วมในการนี้

การรื้อถอนสิ่งเกะกะและถอนตะปูดตามต้นไม้ริมทางทำเริ่มขึ้นด้วยความร่วมแรง การปรับพื้นที่สนาม ปลูกหญ้า ปลูกต้นไม้ การปูทางเดินเท้า การตั้งม้าหินเพื่อการนั่งพักผ่อนอยู่กระดมภายในความอำนวยความสะดวกของกรุงเทพมหานคร และตามแบบแปลนที่กำหนดไว้ ยิ่งความสวยงามและใช้ประโยชน์ในงานราชการและงานพิธีหลวงได้อย่างสมหน้าสมตามาแต่บัดนั้น

งานต่อมาของกรุงเทพมหานคร คือ การปรับปรุงบริเวณริมคลองตลอด ให้ปลอดจากการตั้งค้าขายตลอดสองฝั่งคลอง

เมื่อผ่านสนามหลวงครั้งใด และเมื่อย่างเข้าไปในตลาดนัดสวนจตุจักรคราวใด ผมก็อดสบายใจไม่ได้ว่า สถานที่แห่งนั้น ๆ เกิดความเหมาะสมและความเป็นไปได้มาแต่สมัยเรา เราในที่นี้ คือพวกเราชาวมหาดไทยด้วยกัน

เราซึ่งไม่เคยแบ่งแยก เราซึ่งอยู่ด้วยกันและร่วมมือร่วมใจกัน และเราซึ่งมีความเข้าใจซึ่งกันและกัน แต่เราอย่างนี้ได้เกิดความไม่ราบรื่นด้วยความขัดแย้งและห่างเหิน

กลายเป็นเราที่เสมือนต่างคนต่างอยู่ไปเสียแล้ว

ผมนำเรื่องนี้มาเล่าไว้เป็นอุทธาหรณ์ เพื่อบอกว่า ในสมัยที่ผมเป็นรัฐมนตรีแต่งตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครมาจากข้าราชการประจำที่ถูกแต่งตั้งให้เป็น และจนแม้ขณะที่ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครอันเคยเป็นเลียดเนื้อของข้าราชการประจำได้รับเลือกตั้งขึ้นมาโดยอาณัติของชาวกรุงเทพมหานครก็ตาม ความเป็นข้าราชการประจำด้วยกันมีความ



เข้าใจกันง่ายมากกว่าคนที่ต่างฐานะกับเรา

ความรู้สึกที่ว่า นักการเมืองคิดถึงและทำเพื่อประชาชนก่อนนั้น แม้จะไม่ผิด แต่ก็ไม่ถูกทั้งหมด เพราะเลือดข้าราชการประจำอย่างเรต่างก็ คิดและทำเพื่อรัฐและประชาชนเช่นเดียวกัน เรากินเงินเดือนน้อยกว่า นักการเมืองด้วยซ้ำ แต่เราก็ต้องรับผิดชอบให้เขาและเพื่อเขาตลอดเวลา ๒๔ ชั่วโมง

อันข้าราชการประจำนั้น ขอใช้คำว่า “ส่วนใหญ่” เข้าใจกันง่ายเมื่อ มีส่วนใหญ่ก็ต้องมี “ส่วนน้อย” ซึ่งไม่เข้าใจเลย จึงมีการปฏิบัติต่างๆ นอกสู่นอกทาง และถ้าส่วนใหญ่ดี ส่วนน้อยก็คงอยู่ร่วมไม่ได้

ส่วนกับนักการเมืองนั้น ข้าราชการประจำคงจะพูดกับเขาไม่ค่อยรู้เรื่อง เพราะเขาชอบทำตัวเป็นนายเราและอยู่เหนือเรา เขาจึง ชอบสั่งชอบแทรกแซง และชอบล้วงงาน ก็เพราะเราชอบเป็นเบี้ยล่าง เขาทุกทีไป



## ปราบอาชญากรรม

เมื่อการเลือกตั้งทั่วไปเดือนเมษายน ๒๕๒๖ ผ่านไปแล้ว ก็มีการแต่งตั้งรัฐบาลใหม่ พล.อ.เปรม ติณสูลานนท์ ได้รับการโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมเป็นนายกรัฐมนตรี ตามการกราบบังคมทูลขอของประธานรัฐสภา

ผมได้รับพระมหากรุณาธิคุณ โปรดเกล้าโปรดกระหม่อม แต่งตั้งให้ เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยอีกสมัยหนึ่ง เมื่อ ๗ พฤษภาคม ๒๕๒๖

เมื่อเป็นรัฐมนตรีคนเดิม กระทรวงเดิม นโยบายการบริหารก็ยังคงเดิม เป็นแต่มีการปรับปรุงเน้นย้ำในแนวทางปฏิบัติราชการให้เข้มงวดรัดกุมขึ้น สานต่อของเดิมและต่อเติมความปรารถนาใหม่เข้าไป สำหรับรัฐมนตรีช่วยว่าการก็ไม่มี ความหนักใจ เพราะต่างรู้จักมักคุ้นกันดีแล้ว

ผมก็ยังดำรงความเป็นกลางทางการเมืองให้ความเสมอเหมือน ในการสนับสนุนงานบริหารเท่าเทียมกันตามเหมาะตามควร ไม่เอนเอียงอย่างมือคติดอกคนใดและพรรคการเมืองใดเลย

สิ่งที่จะต้องปลุกปล้ำกันต่อไปก็คือ กิจการของตำรวจ เรามีการตั้งคณะกรรมการประเมินผล ๒ ระดับ คือในระดับกระทรวงมีรัฐมนตรีว่าการ เป็นประธาน และในระดับจังหวัดมีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธาน กรรมการดังกล่าวนี้ทำหน้าที่ประเมินผลงานตามระยะเวลา อาจเป็นทุก ๒ เดือน ถึง ๔ เดือนครั้งแล้วแต่ระดับหน่วย บุคคลที่เป็นกรรมการก็เลือกเฟ้นจากผู้ที่เกี่ยวข้องอย่างแท้จริง



ในระดับจังหวัดอาจมีนายอำเภอหรือ ส.จ. เข้าร่วมด้วย และในระดับอำเภอก็มักจัดเป็นรูปคณะกรรมการประเมินผลที่คล้ายคลึงกันตามความจำเป็น

สิ่งที่ผมย้ำเป็นพิเศษก็คือว่า การป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทุกประเภทนั้น ผู้ว่าราชการจังหวัดและนายอำเภอจะต้องเข้าร่วมรับผิดชอบด้วย มิใช่ถือว่าเป็นงานที่ฝ่ายตำรวจจะต้องกระทำเช่นนั้น

ทั้งนี้เพราะผู้ว่าราชการจังหวัดและนายอำเภอต่างเป็นเจ้าของพื้นที่ของตน จะไม่รับรู้รับเห็นด้วยคงจะไม่ได้ ทั้งนี้ก็เพื่อกระตุ้นให้สำนึกทั่วกันว่างานบำบัดทุกข์บำรุงสุขแก่ประชาชนย่อมเป็นของคนมหาชาติไทยทุกคน

เรากำหนดประเภทคดีอาชญากรรมตามความหนักเบา เช่น ประเภทที่รุนแรง ประเภทประทุษร้ายต่อชีวิตร่างกายและทรัพย์สิน และคดีที่ทำให้รัฐเป็นผู้เสียหาย เป็นต้น กำหนดจำนวนคดีสูงสุดต่อปี ต่อจำนวนประชากร ๑ แสนคน กำหนดอัตราการจับกุมต่อจำนวนคดีที่เกิดขึ้น และเร่งรัดการสืบสวน สอบสวน และจับกุมในคดีค้างเก่า เป็นต้น

ผลงานจากจังหวัดต่าง ๆ จะเสนอผ่านกรมตำรวจซึ่งจะประมวลแล้วนำเสนอต่อคณะกรรมการระดับกระทรวง ในการพิจารณาในที่ประชุมคณะกรรมการของกระทรวงอาจรับทราบว่าพอใจหรือยังไม่พอใจ

ในกรณีที่บางคดียังไม่ประสบผลตามเป้าหมาย ก็จะทำทักท้วงและแนะนำให้ปรับปรุงแก้ไขวิธีการเสียใหม่ให้เหมาะสม แล้วแจ้งยืนยันให้กรมตำรวจและจังหวัดต่าง ๆ รับผิดชอบพิจารณา

จากการมอบหมายและติดตามผลเช่นนี้ ทำให้ผมรู้สึกกว้างงานในหน้าที่เป็นไปในทางที่ดีขึ้น ปัญหาบ่อนการพนัน ซ่องโสเภณี การผลิตและค้ายาเสพติด สินค้าหนีภาษี ได้รับการเอาใจใส่เป็นพิเศษ เพราะเป็น



ต้นเหตุแห่งคดีอาชญากรรมทั้งหลาย

แม้สิ่งเหล่านี้จะไม่หมดไปเสียทีเดียว แต่การคอยลิตรอนรบกวนอย่างต่อเนื่องก็สามารถทำให้คดีต่าง ๆ ค่อย ๆ ลดลง

ผมไม่เคยกำหนดหมายเลขตู้ ป.ณ. และไม่ขัดขวางวิธีการกำหนดขึ้นเช่นนั้นของหน่วยตำรวจ แต่ผมก็ได้รับข่าวสารร้องทุกข์ร้องเรียนอยู่เป็นประจำเสมอมิได้ขาด

ข้อมูลข่าวสารทำนองนี้ ผมจัดส่งต่อไปให้อธิบดีกรมตำรวจ หรือบางครั้งส่งตรงต่อกองบัญชาการ เพื่อให้ตรวจสอบและดำเนินการต่อไปตามอำนาจหน้าที่ น้อยครั้งที่ผมจะใช้คำสั่งให้ “จัดการ” เสีย เพราะเท่ากับเป็นการล้วงหน้าที่ในสิ่งที่ยังมิได้สืบได้แน่ชัด

ถึงกระนั้นก็ยังบ่อยครั้งที่มีการอ้างว่าเป็นคำสั่งของรัฐมนตรีให้มาจัดการ

ผมถือว่าการอ้างเช่นนั้นเป็นลักษณะของเจ้าพนักงานที่ “เอาตัวรอด” ไม่สำนึกตนเองมีอำนาจหน้าที่อย่างไร แต่ได้ป้ายโยนความรับผิดชอบให้พันตัว และมีให้ผู้ถูกจับกุมกวาดล้างต้องผิดใจกับเขาเท่านั้นเอง  
ประโยชน์ที่เคยมีเคยได้ จะไม่ถูกกระทบกระเทือนมากนัก

ผมจึงกลายเป็นคนและผู้ประกอบมิจฉาชีพต่าง ๆ โกรธเคืองชุ่นแค้น จนถึงขนาดขู่เชิญคุกคามจะประทุษร้ายชีวิตร่างกายอยู่บ่อย ๆ จนซาชิน ผมกลายเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยคนเดียวที่ถูกวิพากษ์วิจารณ์มากที่สุดในหน้าหนังสือพิมพ์

ผมยังภูมิใจเมื่อได้อ่านพบข้อเขียนของ “นักหนังสือพิมพ์” ท่านหนึ่งในหนังสือ “คนมหาดไทย” ซึ่งพิมพ์แจกในการถวายผ้าพระกฐินพระราชทานของกระทรวงมหาดไทย ณ วัดนวลนรดิศ เขตภาษีเจริญ เมื่อ ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๒๘ ดังที่ผมจะขอคัดตัดตอนว่ากล่าวถึงไว้ดังนี้



“แม้ท่านจะให้สัมภาษณ์ทุกวัน ท่านจะถูกวิจารณ์ถูกนินทาว่าอะไรก็ตาม แต่อย่างหนึ่งที่ผมไม่เคยได้ยินจากท่านหรือจากใครก็ตามว่าท่านช่วยพรรคพวก หรือพูดกันตรง ๆ ว่าท่านเล่นพวก

**ทุกครั้งที่ท่านให้สัมภาษณ์ ท่านมักจะพูดถึงความถูกต้อง ความ เป็นธรรม ระเบียบปฏิบัติอยู่เสมอ ๆ”**

ผมคิดเอาเองว่า สิ่งเหล่านี้ น่าจะเกิดขึ้นจากพื้นฐานเดิม หรือสิ่งที่ ได้รับการอบรมสั่งสอนและสั่งสมมาแต่เดิม ตั้งแต่เมื่อยังเป็นเด็กเล็กอยู่และ ตามติดตัวไปจนเติบโตใหญ่ก็ไม่ทอดทิ้ง มีหน้าซ้ายยังมีอินทรียกกล้าขึ้นมา กระทั่งสามารถยึดถือเอาความถูกต้องเป็นธรรมเป็นหลักครองชีวิตมาได้

เมื่อมีโอกาสเป็นผู้บังคับบัญชา ก็นำเอามาใช้กับผู้ใต้บังคับบัญชา หรือเมื่อรับราชการรับใช้ประชาชน ก็เป็นผู้ไม่เอินเอียงไปกับอำมาตย์สินจ้าง หรือหวั่นไหวกับถ้อยคำวิพากษ์วิจารณ์ กลับจะยืนหยัดเพื่อแสดงให้เห็นว่า การยึดถือเอาความถูกต้องเป็นธรรมนั้น เป็นเรื่องที่ควรกระทำ ทั้งในที่ลับ และที่แจ้ง ทั้งต่อหน้าและลับหลัง

ท่านอาจเป็นนักหนังสือพิมพ์คนหนึ่ง “รู้จักผมดี” ไม่เหมือน นักหนังสือพิมพ์ใหญ่ท่านหนึ่งที่เปรียบเทียบผมว่า เหมือนกับเม็ด ด้อยดิ่ง เมื่อใส่ลงไปใต้น้ำจะแตกออกดังเปาะเปาะ หรือเพียะ ๆ จะ ถือเอาบ้างก็คงจะน่าเกลียด

เกิดเป็นคน ถ้าพยายามทำตนให้มีเหตุมีผลจะต้องรับฟังเสียงจากคน รอบด้าน ถ้าดีก็เป็นบทเรียน แต่ถ้าไม่ดีจะไขหูเสียก็ได้ จะรำคาญเปล่า ๆ

ความรำคาญใจที่ติดตามต่อเนื่องมาจากการเป็นรัฐมนตรีว่าการสมัย ที่หนึ่งจนถึงสมัยที่สองดูเหมือนจะเป็นเรื่องอบายมุขทั้งหลาย ผมยอมรับว่า ผมเกลียดอบายมุขอยู่หลายอย่าง ไม่ว่าจะเป็นการพั้นผ้า มวย หวยรัฐ และหวยเถื่อน ผมถือว่าเป็นเหตุแห่งการเอากันถึงตาย หรือต้นตอของการ



ลึกลึกขโมยมาก บางคนเห็นว่าเป็นความสุขยามว่าง แต่ผมเห็นเป็นความ  
มัวเมาชั่วชีวิต ละยากและลึกลำบาก

นักเล่นและนักเลงผู้มีเกียรติในสังคมบ้านเมืองคุยกันในกลุ่มพวก  
เดียวกัน ณ ที่แห่งหนึ่งว่ารัฐมนตรีสิทธิจะจับบ่อน น่าจะบอกให้เขารู้ตัว  
ก่อน เพราะเป็นคนรู้จักกันดีแท้ ๆ ถ้าบอกจะได้หยุดเสียชั่วคราว เสียงนี้  
ลึดลุดมาถึงหูผมจนได้ ทำให้ต้องนั่งปลงอนิจจิงว่า ถ้าบอกไปล่วงหน้า  
แล้วเราจะไปจับอะไร เพื่ออะไร

เรื่องการจัดเที่ยวแข่งม้า และการลดวันในการแข่งม้า ก็ทำให้คนที่  
รักชอบนับถือกันต้องขัดใจกันทั้ง ๆ ที่ผมมิได้มุ่งหมายจะตัดผลประโยชน์ของ  
เขา หากทำเพื่อความอยู่ดีกินดีขึ้นของผู้มัวเมาในการเล่นม้า

ลูกเมีย พ่อแม่เขียนจดหมายมาชม แต่ผมถูกตำท้ออย่าง  
หยาบ ๆ คาย ๆ จากนักเลงม้า ต้องผจญเวรจนกว่าเสียงจะซาลงและ  
นานมากจริง ๆ



## ประสานงาน

ตลอดเวลาของการเป็นรัฐมนตรีว่าการสมัชชาที่ ๒ ตั้งแต่พฤษภาคม ๒๕๒๖ ถึงสิงหาคม ๒๕๒๙ ผมยังเดินทางต่อไปในงานประสานความเข้าใจ กับส่วนราชการและรัฐวิสาหกิจ ทั้งในส่วนกลางและต่างจังหวัด

ทำความคุ้นเคยกับราชการส่วนท้องถิ่น เช่น กรุงเทพมหานคร เมืองพัทยา และเทศบาลต่าง ๆ มากขึ้น

**ทุกโอกาสที่มีการเชิญไปร่วมกิจกรรมก็ยินดีจะไป ทำให้เรามี ปัญหาน้อยต่อกันและกัน**

ในส่วนที่เกี่ยวกับงานป้องกันอาชญากรรมและอบายมุข ผมไม่เคย หยุดยังวางเฉย ไม่เคยได้รับการขัดขวางกักท้วงจากท่านนายกรัฐมนตรีถือว่า ท่านให้ไฟเขียวแล้ว คราใดที่ท่านสงสัย ท่านก็ถามถึงความเป็นไป ผมก็ ตอบชี้แจงไปตามความเป็นจริง

เมื่องานเริ่มเข้ารูปเข้ารอย เราก็เหนื่อยน้อยลง ทุกคนทำตาม นโยบายและตามหน้าที่จนกลายเป็นระเบียบปฏิบัติประจำ รัฐมนตรีก็เพียง คอยติดตามผลหรือกำชับเน้นเตือนเป็นการเฉพาะเรื่องเท่านั้น

งานเดินดีโดยตลอด จนถึงประมาณ ๓ เดือนสุดท้ายของสมัชชาที่ ๒ เมื่อเริ่มกระแสทางการเมืองว่า ผมคงจะสิ้นสุดความเป็นรัฐมนตรีลง แคนั้น

หลายอย่างเริ่มอ่อนเพื่อดูทิศทางลมว่าเมื่อผมพ้นอำนาจไปแล้ว ใครจะมา



และมันก็เป็นเช่นนั้นจริง ๆ งานป้องกันและปราบปราม อาชญากรรมและอบายมุขเริ่มคลายความเข้มงวดกวดขัน ค่อย ๆ กลับเข้าสู่ สภาพเดิมทีละน้อย ๆ จนถึงละลายกันอย่างละเอียดยิ่งกว่าเดิม

เมื่อนายกรัฐมนตรีได้พ้นหน้าที่ไปแล้วเมื่อปี ๒๕๓๑ บ่อนการพนัน ชื่อดัง ๆ เริ่มปฏิบัติงานกันใหม่ ทั้งในรูปแบบประจำที่และเคลื่อนที่ การพนัน ตูม้ระบาดเกือบทุกท้องที่ในกรุงเทพฯ หวยผิดกฎหมายนานาชนิดที่อยู่ กระจัดกระจายเสมือนจะเหยียฟ้าทำดิน คดีฆ่ากันตายและการประทุษร้ายต่อ ชีวิตเกิดขึ้นอย่างน่าหวาดเสียว

### ชาวทางสี่มวชนประจำวันตกตื่นไปด้วยเรื่องทำนองนี้

จนดูเสมือนว่า บ้านเมืองร่ำรวยขึ้น แต่ชีวิตคนมีค่าน้อยลง เพราะ การขัดกันในเรื่องผลประโยชน์ การช่วงชิงอิทธิพลของนักเลงและนักเล่น รวมทั้งความยากจนของคนหาเช้ากินค่ำ หรือคนที่ยังมีชีวิตไปแบบวันต่อวัน

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยท่านหนึ่ง กล่าวยอมรับเมื่อต้น เดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๓๔ ว่า อาชญากรรมสูงขึ้นมากจริง ๆ แต่ก็ได้สั่งการ ไปแล้ว

ปัญหานี้ถูกโยนไปที่การขาดแคลนบุคลากรขาดเครื่องมือเครื่องใช้ และความไม่เพียงพอในด้านสวัสดิการต่าง ๆ ได้เกิดความพยายามที่จะ จัดสรรงบประมาณเพิ่มให้มากขึ้น และการผลักดันให้เกิดทบวงตำรวจขึ้น โดยเร็ว ด้วยคาดคิดว่าทุกอย่างน่าจะดีขึ้น

เราล้มหลักสำคัญไปอย่างหนึ่งว่า ในการช่วยตนเองเพื่อให้บรรลุ หน้าที่รับผิดชอบนั้น “สิ่งที่มีอยู่” ย่อมมีความสำคัญเหนือและก่อน “สิ่ง ที่จะมามี” ในภายหน้า ซึ่งยังขาดความแน่นอน

การใช้สิ่งที่มีอยู่ก็คือ การใช้คนและเครื่องมือเครื่องใช้ที่มีแล้วอย่าง เต็มที่และอย่างมีคุณภาพ และเต็มประสิทธิภาพแล้วหรือยัง ตามปกติ



งบประมาณประจำปีได้ถูกนำมาใช้เพื่อเสริมหรือทดแทนความขาดของคน และสิ่งของอยู่แล้วตามอันดับความเร่งด่วนหรือจำเป็น และย่อมเป็นไปได้ที่งบประมาณในแต่ละปีจะสามารถเติมให้เต็มสิ่งที่ขาดได้

ในช่วงที่ผมเป็นรัฐมนตรี ผมก็ใช้หลักนี้ก่อน เพราะรัฐบาลของท่าน นายท. เปรมไม่ร่ำรวย จะทำอะไรแต่ละอย่างก็คิดแต่เรื่องการประหยัดไว้ก่อน ท่านพยายามแก้ไขวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจอย่างค่อยเป็นค่อยไป และอย่างจัดลำดับของความจำเป็นก่อนหลัง จึงทำให้ฐานะการเงินการคลังของประเทศมั่นคงมากขึ้น เมื่อมีการรับช่วงการบริหารของรัฐบาลใหม่จากท่านมา

การร่วมงานกับกรุงเทพมหานครในช่วงหลายปีไม่เคยมีปัญหาขัดแย้งที่รุนแรงใด ๆ ผมมีอำนาจหน้าที่แค่ไหน ผมทำแค่นั้น ผมไม่เคยทำงานแบบ “ล้วงลูก” ในสิ่งที่เป็นอำนาจหน้าที่ของเขา ผมยึดหลักการกำกับดูแลมากกว่าจะถือตนว่าเป็นผู้บังคับบัญชา

ผมใช้หลักการให้คำปรึกษาและร่วมแก้ปัญหาได้ โดยเฉพาะรัฐมนตรีว่าการเป็นประธานคณะกรรมการ ก.ท. อยู่แล้ว

**ปัญหาการบริหารทุกอย่างจึงมักสิ้นสุดเต็ดขาดลงที่คณะกรรมการคณะนั้น ยกเว้นบางเรื่องที่สำคัญจริง ๆ จึงจะนำเสนอให้คณะรัฐมนตรีพิจารณา**

ในการประชุมส่วนราชการขึ้นตรงประจำสัปดาห์ในวันพุธของกระทรวงผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครหรือผู้แทน ซึ่งมักจะเป็นปลัด หรือรองปลัด กรุงเทพมหานครจะต้องเข้าร่วมประชุมด้วยทุกครั้ง กรุงเทพมหานครจะรับทราบงานตามนโยบายและแนวทางปฏิบัติราชการของกระทรวงเท่าเทียมกัน



ฉบับมาจากการแต่งตั้ง

ข้อเสนอของกรุงเทพมหานคร ถ้าหากจะมีจะได้รับการพิจารณา  
แก้ปัญหาหรือให้แนวทางร่วมกันในที่ประชุมนั้น

ปัญหาหนึ่งซึ่งใหญ่ยิ่งและสำคัญมากสำหรับกระทรวงมหาดไทย  
กรุงเทพมหานคร และชาวกรุงเทพฯ ก็คือปัญหาน้ำท่วม ทั้งในกรณีที่ท่วม  
มากหรือท่วมน้อย เราต้องร่วมกันแก้ปัญหาตนเอง และขอร้องให้รัฐบาล  
ช่วยร่วมแก้ปัญหาได้ เพราะมีปัจจัยหลายอย่างที่เกินกำลังของคน  
งบประมาณและหน่วยงานที่จะดำเนินไปได้โดยลำพัง

เราได้รับความกรุณาจากคณะรัฐมนตรีเป็นอย่างดีในการจัดทำแผน  
จัดสรรงบประมาณ และมอบหมายให้หน่วยงานของกระทรวงอื่นมาร่วม  
แก้ปัญหาด้วย ภาระอันหนักที่ค่อยคลายลง จนถึงขีดที่กรุงเทพมหานคร  
สามารถจะช่วยตนเองได้

เมื่อตอนที่กรุงเทพฯ เกิดน้ำท่วมใหญ่ ผมและคณะเจ้าหน้าที่ของ  
กระทรวงกับคณะของกรุงเทพมหานครจะออกเดินทางไปตรวจสภาพและ  
เยี่ยมเยียนประชาชนเกือบทุก ๒ หรือ ๓ วัน เราประสานกับกรม  
อุตุฯ วิทยาลัยช่างเทคนิคด้านข้อมูลอันเกี่ยวกับกระแสน้ำ เราเดินทางไป  
ตรวจสอบผลงานจากสำนักระบายน้ำ ตรวจสภาพคูคลองสายหลักต่าง ๆ  
จากทิศเหนือสุดทิศใต้ของเขตเราไป ณ ที่ตั้งประตูระบายน้ำและที่ตั้งเครื่อง  
สูบน้ำทุกแห่ง ทั้งของกรุงเทพมหานครและของกรมชลประทาน

**เราเดินทางไปดูข้อเท็จจริงในพื้นที่ของเขตต่าง ๆ เพื่อ  
ประเมินผลเสียหายของราษฎร**

เราขึ้นรถลุยน้ำ ลงเรือ และเดินเท้าลุยน้ำ ย่ำไปตามถนนใหญ่และ  
ตรอกซอยเท่าที่รถ เรือ และเท้าจะพาไปถึง ความรับผิดชอบต่อทุกข์สุขของ  
ชาวบ้านทำให้เราต้องพาดนไปถึง สำหรับผมเองยังต้องเดินทางไปยังจังหวัด  
อันเป็นปริมณฑล บางครั้งต้องไปถึงพระนครศรีอยุธยา อ่างทอง



นครนายก เป็นต้น

ถึงกระนั้น เราก็ไม่มีดีสำหรับคนที่ดีแต่ปาก ด้วยการอ้างความทุกข์ร้อนของประชาชน ผมเองถูกตำหนิ และผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร (แต่งตั้ง) ต้องถูกปลดจากตำแหน่งกลางที่ประชุมคณะรัฐมนตรีดังที่ได้เล่ามาแล้ว

งานสำคัญอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับกรุงเทพมหานครยังมีอีก เช่น การร่วมกันแก้ปัญหาการจราจร ซึ่งกรุงเทพมหานครมีบทบาทมาก แต่ก็มิใช่หน่วยงานเดียวที่จะบันดาลให้การจราจรคล่องตัว การสร้างสะพานลอยเดินข้ามถนนก็เกิดขึ้นในสมัยของเรา ซึ่งแต่ละแห่งก็มักจะมีปัญหาการโต้แย้งร้องเรียกจากร้านค้า ณ บริเวณที่จะสร้างอยู่เสมอ ส่วนใหญ่เป็นผลประโยชน์ทางการค้า มากกว่าที่จะมองเห็นประโยชน์ด้านความปลอดภัยของการใช้รถใช้ถนน

การจัดระเบียบหาบเร่แผงลอยตามถนนสายสำคัญ ๆ ก็เริ่มเกิดขึ้นในสมัยนั้น และก็เป็นปัญหาของการต่อสู้ขัดขวางอีกเช่นกัน เรามุ่งการจัดระเบียบและการรักษาความสะอาด แต่กลายเป็นการที่กระทรวงมหาดไทย และกรุงเทพมหานคร มุ่งที่จะกำจัดขัดขวางการประกอบอาชีพของคนจน เราถูกโต้แย้งจากนักการเมืองมากพอใช้ แต่เรากียืนหยัดทำต่อไปและในลักษณะที่ผ่อนปรน จนทำให้หน้าตาของกรุงเทพมหานครดีขึ้นในด้านการจัดระเบียบทางเท้าและการรักษาความสะอาดโดยทั่วไป ประชาชนส่วนหนึ่งชอบ แต่อีกส่วนหนึ่งซึ่ง

**ความร่วมมือกันยังมีอีก ดังเช่นการปรับปรุงสนามหลวงและย้ายตลาดนัดในบริเวณนั้นไปไว้ที่สวนจตุจักร อันเป็นงานที่สนุกและลำเค็ญไปพร้อมกัน**



คำกล่าว  
พลเอก สิทธิ จิรโรจน์  
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย  
ต่อที่ประชุมกระทรวงมหาดไทย  
เมื่อวันพุธที่ ๓๐ กรกฎาคม ๒๕๒๙

โดยที่เห็นว่าวันนี้เป็นวาระอันสมควร จึงขอถือโอกาสแสดงความรู้สึกต่อการร่วมงานในกระทรวงมหาดไทย มาเป็นระยะเวลา ๕ ปี กับ ๑ เดือนพอดี ผมกำลังจะบอกถึงความรู้สึกของผมว่า เดินอยู่บนเส้นทางยาวนานที่ผ่านมา ซึ่งก็อยากจะสรุปว่า

**ประการที่ ๑** ไม่สะดวก ไม่ราบรื่น และไม่หอมหวานนัก บนเส้นทางสายนี้ เท่าที่ผ่านมา ก็ได้พบเพื่อนร่วมงานทางความคิดเห็นที่เป็นไปในแนวทางเดียวกันได้ ได้ผ่านพบเพื่อนร่วมงานที่แสดงความเป็นมิตร แต่มีความคิดเห็นในทางที่ไม่เป็นมิตรด้านจิตใจและทางด้านการกระทำต่างๆ

**ประการที่ ๒** ผมรู้สึกว่าผมได้รับความสมหวังครั้ง ๗ กลาง ๗ ไม่สำเร็จทั้งหมดและไม่สมบูรณ์ทั้งหมดตามศรัทธาที่ผมได้ตั้งใจเข้ามา บางอย่างก็แก้ไข ได้ หรือนำทางได้ แต่บางอย่างก็ไม่ได้ สิ่งที่แก้ไม่ค่อยจะได้หรือไม่ค่อยจะเป็นผลมากนักก็คือการแก้ไขความเคยชินของคน คนที่ว่านั้นหมายความว่าบางคนที่เคยชும்ด้วยอำนาจในตำแหน่งหน้าที่ เคยคอยแต่แสวงหาประโยชน์ทุกท่าจากการกระทำ และทุกทางที่มีหนทางที่เขาจะเดินไปได้



**ประการที่ ๓** ในความเป็นข้าราชการนั้น ผมถือว่าวินัยและการเคารพเชื่อฟังในนโยบายและคำสั่งควรเป็นสิ่งสำคัญสูงสุด สำหรับงานและหน้าที่ในการบำบัดทุกข์บำรุงสุขให้แก่ประชาชน ซึ่งเราถือว่าเป็นเจ้านายของเรา หากแต่ว่าในเส้นทางที่ผ่านมาได้พบการขัดขืน การฝ่าฝืน การหลบเลี่ยงและการไม่ค่อยจะยอมคล้อยตาม แม้ว่าผมเองจะได้พยายามต่อสู้อย่างหมดใจแล้วก็ตามแต่ก็คงจะต้องสิ้นใจไปเปล่า ความจงรักภักดีต่อหน้าที่ยังมีลักษณะเพียงผิวเผินในบางผู้บางคน และมักจะกระทำกันด้วยปากกันเสียเป็นส่วนมาก

**ประการที่ ๔** ผมอยากจะเรียนตามตรงว่า มีความระท้อท้อ มีความเหนื่อยหน่าย และออกจะหมดแรง พยานที่ใกล้ตัวอย่างดีที่สุด สด ๆ ร้อน ๆ ก็คือในการเลือกตั้งปี ๒๕ ซึ่งผ่านมาแล้วและบัดนี้ก็ผ่านไปแล้ว มีหลาย ๆ กรณีที่ได้สร้างความอับอายขายหน้าให้แก่ผมมาก ได้ทำให้เสียชื่อเสียง เสียเกียรติยศของคน ของหน่วยงานในกระทรวงมหาดไทย ที่ได้ก่อกำเนิดมาด้วยคุณธรรมขององค์ปฐมเสนาบดีของเรา ความไม่ซื่อทางจิตใจ ความคิดในการร่วมกระทำและร่วมสนับสนุนการกระทำผิดได้บังเกิดขึ้นสำหรับบางคน แนวทางที่ดีต่าง ๆ ที่ได้ให้ไว้ถูกละเมิด ทั้งหลายทั้งปวงนั้นเป็นการกระทำเพื่อตนเองกันทั้งนั้น ด้วยความหวังในลาภ ในยศ ในตำแหน่งและความก้าวหน้าจากการหนุนของฝ่ายที่มีอำนาจ ไม่ว่าจะเป็อำนาจแฝงอำนาจลับ อำนาจเปิดเผย ในหนทางที่ไม่ถูกต้อง

**ประการที่ ๕** ผมยังมีความรู้สึกและคิดอยู่ตลอดเวลาว่า ถ้าหากสมเด็จพระยาตำราจราชานุภาพจะได้ทรงทราบด้วยญาณวิถิตีใด ๆ ก็ตาม คงจะทรงเสียพระทัยเป็นอันมาก ว่าสิ่งที่พระองค์ได้ทรงวางรากฐานทางความคิดเอาไว้ฉันนั้น มิได้รับการสนองตอบด้วยศรัทธาจากคนบางคนในวงการของกระทรวงมหาดไทย



**ประการที่ ๖** เมื่อรัฐบาลนี้และรัฐมนตรีจะต้องถึงวาระที่จะต้องพ้นไปโดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย สำหรับผมเอง ผมมีความรู้สึกว่าจะพอกันที่สำหรับการก้าวเดินไปบนเส้นทางเส้นนี้ จะไม่เสียไปมองเบื้องหลัง คงได้แต่เพียงจะมองข้างหน้าด้วยความวิตกกังวลและห่วงใยต่องาน ต่อหน้าที่ของกระทรวงมหาดไทย โดยเฉพาะต่อคนที่กำลังจะเดินต่อไปตามความรับผิดชอบว่าจะต้องผ่านหลุมบ่อ เหวลี้ก อุปสรรคขวากหนามไปได้โดยราบรื่นปลอดภัยได้อย่างไรหรือไม่

**ประการที่ ๗** ถ้าบ้านเมืองของเราจะเป็นไปในลักษณะตัวใครตัวมัน พวกใครพวกมันแล้ว อันนี้คงจะต้องแล้วแต่ชะตากรรมของบ้านเมือง และของประชาชนด้วย แต่ถึงอย่างไร ผมก็ยังมีความรู้สึกว่า ถ้าหากยังมีลักษณะตัวใครตัวมัน พวกใครพวกมันอยู่อย่างนั้น ก็คงจะไม่มีอำนาจใดที่จะหยุดยั้งกักท้วงได้ นอกจากอำนาจของประชาชน ซึ่งเป็นผู้มีอำนาจอธิปไตยบริสุทธิ์แท้ ๆ เท่านั้น

**ประการที่ ๘** ได้มีการวิจารณ์กันออกมาว่า ผมทำงานได้แต่ไม่สมบูรณ์ เพราะไม่มีฐานอำนาจหรือพลัง สำหรับในเรื่องนี้ ผมคิดว่าท่านทั้งหลายที่ได้ร่วมงานกันมาเป็นระยะเวลา ๕ ปี แล้ว คงจะได้เห็นแล้วว่าผมไม่ได้เข้ามาโดยฐานอำนาจหรือแสวงหาอำนาจใด ๆ ได้บอกแล้วตั้งแต่เริ่มต้นว่าเป็นการเข้ามาด้วยความจำเป็นและด้วยความตั้งใจจะกระทำให้สมกับความจำเป็นนั้นอย่างเดียว

ในเรื่องที่บอกว่าไม่สามารถที่จะกระทำได้โดยสมบูรณ์นั้น ก็กล่าวว่า ในกรณีที่มีการสั่งหรือมอบหมายให้ทำ แล้วก็มีการไม่ทำ สำหรับในเรื่องนี้ ถ้าเราจะมองกันให้ชัด เราอย่ามองไปถึงอดีตที่เป็น ๆ มาในความเป็นรัฐมนตรี ว่าการกระทรวง เพราะบัดนี้มันยุคใหม่แล้ว ยุคประชาธิปไตย ยุคที่ต้องมีการยอมรับความเห็นความรู้สึกของประชาชนทั้งหมด เราจะเห็น



ได้ว่ารัฐมนตรีนั้นมีหน้าที่ในการควบคุมนโยบาย แต่หัวหน้าส่วนราชการตามลำดับชั้นก็มีหน้าที่ในการควบคุมการปฏิบัติในหน่วยงานของตนตามลำดับหน่วยใหญ่ลงมาถึงหน่วยย่อย ๆ ลงไป พุดง่าย ๆ ว่า ผู้บังคับบัญชาจะต้องเป็นผู้รับผิดชอบ ไม่ว่าจะป็นรัฐมนตรีว่าการ หรือรัฐมนตรีช่วยว่าการก็ตาม จะไม่สามารถที่จะทราบเหตุการณ์หรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ของส่วนราชการภายในกระทรวงได้ทั้งหมดหรือทุกเรื่อง ถ้าหากว่าผู้บังคับบัญชาหรือหัวหน้าส่วนราชการต่าง ๆ เหล่านั้นไม่รายงานให้ทราบ อันนี้เราจะรู้ได้อย่างไร เรื่องเหล่านั้นมันเป็นเรื่องของความเป็นจริงตามความรับผิดชอบ แต่ผมไม่ว่าอะไร เพราะว่าผมเป็นคนปล่อยวางเสียแล้ว ใครอยากได้อำนาจอยากได้พลัง อยากได้ผลประโยชน์ ก็ต้องเป็นไปตามกระบวนการในทางการเมือง ซึ่งจำเป็นจะต้องมีการยอมรับ ขอข้ายอีกทีว่า สำหรับผมเองนั้นผมไม่เคยแสวงในสิ่งเหล่านี้เพื่อเข้ามากุมกระทรวงมหาดไทย และสิ่งสำคัญที่สุดซึ่งกำกับอยู่ในชีวิตของผมเองก็คือ ผมไม่ยอมสละความซื่อสัตย์ของตัวเอง

**ประการที่ ๙** ทั้งก่อน ระหว่าง และหลังการเลือกตั้ง ๒๕ นี้ ผมเอง ข้าราชการผู้มีหน้าที่ตลอดจนพนักงานเจ้าหน้าที่ได้ถูกระทบมาโดยตลอด แต่เรื่องอย่างนี้เป็นเรื่องธรรมดาซึ่งเราต้องอดได้ทนได้และยอมรับได้คือ ถ้าผิดก็ต้องแก้ไขให้ได้ แต่ถ้าไม่ผิดก็ต้องยืนยันทั้งในข้อกฎหมายและข้อเท็จจริง ในความที่เคยเป็นข้าราชการประจำมาตลอดเวลา และในการที่ได้เข้ามารับผิดชอบในทางการเมืองที่กระทรวงมหาดไทยนี้ ผมยอมรับว่าคนทำงานจะต้องมีผิด จะต้องมียกพร่องก็ขอแต่เพียงว่าอย่าจงใจทำให้ผิดหรือว่าละเลยจนทำให้บกพร่อง และในกรณีเช่นนี้ ในความเป็นข้าราชการที่ดี เราจะต้องไม่โต้แย้ง ในเชิงวิวาท แต่เราต้องพร้อมที่จะชี้แจงได้ด้วยเหตุด้วยผล และโดยเฉพาะต้องรักษามารยาทในทางการเมืองเอาไว้ด้วยการ



### ปรับปรุงตัวของตัวเอง

ในเรื่องที่เกี่ยวกับนโยบาย วัตถุประสงค์หรือหลักการต่าง ๆ นั้น มันจะมีค่าก็จะต้องมีการพิสูจน์ด้วยการกระทำ พิสูจน์ด้วยปากไม่ได้ จะต้องพิสูจน์ ด้วยการกระทำจึงจะสมประโยชน์มีเช่นนั้นก็เป็น การกำหนดนโยบาย เป็นการให้วัตถุประสงค์หรือให้หลักการในลักษณะที่ลือกกันเท่านั้น ผมมีความเห็นต่อไปว่า การเมืองไม่ใช่เรื่องสั้น แต่ก็ไม่น่าจะยาวเกินไปสำหรับนักการเมืองจำเป็นและนักการเมืองไร้อันด้อย่างผม ซึ่งเรื่องอย่างนี้มักจะมีนักการเมืองอาชีพเขาถือกัน เพราะว่าในความเป็นนักการเมืองอาชีพนั้น อันนี้เป็นการพูดความจริงจากสภาพที่เป็นจริง เขาสมัครใจที่เป็นนักวิ่งทนมากกว่าที่จะเป็นนักวิ่งผลัดระยะทางสั้น ๆ

**ประการที่ ๑๐** เมื่อได้ผ่านมาทางการเมือง ก็จะต้องผ่านไปตามวาระ แต่ในความเป็นข้าราชการประจำ ท่านยังต้องอยู่ ท่านยังต้องเป็นหลักที่จะต้องดำเนิน ที่จะต้องสนองตอบนโยบายของรัฐบาลและของกระทรวงของท่านต่อไปให้ดีที่สุด ผมก็อยากจะขอให้ข้าราชการทั้งหลาย พนักงานทั้งหลาย ขอให้ยุติด้วยคุณธรรมความดี ขอให้มุ่งมั่นในความสัตย์ซื่อสุจริตและจริงใจ และขอให้อยู่รอดปลอดภัยจากการกระทำดีนั้น ด้วยหลักที่ว่า “ตนย่อมเป็นที่พึ่งแห่งตน” หรือ “จะดีจะชั่วก็อยู่ที่ตัวเอง” ใครปฏิบัติมาดีก็จะเกิดศรีแก่ตนเอง ผมไปอ่านพบที่สมเด็จพระยาดารงฯ ได้ทรงกล่าวเอาไว้ ซึ่งก็อยากจะบอกว่าเป็นสิ่งที่เราควรจะคิดและควรจะทำบาปเพ็ญให้มาก ท่านทรงกล่าวไว้ว่า **“ขอให้คิดบำรุงผลประโยชน์ของแผ่นดิน”**

ทั้งหมดนี้ก็เป็นความรู้สึกในการที่ได้ร่วมงานมา ซึ่งมีทั้งสุข มีทั้งทุกข์ มีทั้งพอใจ มีทั้งไม่พอใจ มีทั้งความสมหวัง และความไม่สมหวังอย่างใดก็ดี ทั้งหลายทั้งปวงนั้น ก็ขึ้นอยู่กับผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมรับผิดชอบใน



กระทรวงมหาดไทย ไม่ว่าจะเป็นฝ่ายการเมือง ไม่ว่าจะเป็นข้าราชการประจำ ในงานของแผ่นดิน ในงานของบ้านเมืองนั้น เราไม่มีฝ่าย เราทุกคนต้องเป็นฝ่ายเดียวกัน การแยกฝ่ายเป็นแต่เพียงแยกบทบาทเท่านั้น แต่ไม่สามารถจะแยกความรับผิดชอบต่อแผ่นดินได้ อันนี้เป็นเรื่องแรกที่ผมอยากจะนำมาเปิดเผยความรู้สึกที่จริงใจของผมในช่วงเวลาที่ผ่านมาแล้ว



## นักการเมืองจำเป็น

ผมได้เคยกล่าวไว้หลายครั้ง ในที่หลายแห่ง และอย่างเปิดเผยว่าผมเป็น “นักการเมืองจำเป็น” เป็นความ “จำเป็น” ในยามที่จำเป็นด้วย

ผมมีเหตุผลของตนเอง ในการที่จะกล่าวเช่นนั้น

๑. ผมเป็นข้าราชการประจำมาโดยตลอด ด้วยความรักและศรัทธา ไม่มีความคิดแหว่งไกวไปจากความเป็น “ข้าราชการประจำ” นั้นชีวิตงานหนักแน่นอยู่กับกฎ ระเบียบ แบบแผน ประเพณี และนโยบายของผู้บังคับบัญชาไม่นอกคอกออกจากวงของข้าราชการทหาร

๒. ผมไม่เคยมีความคิดเป็น “นักการเมือง” เลย เพราะความรู้สึกในกันขึงของจิตใจระหว่างผมกับนักการเมืองไปด้วยกันไม่ได้ เนื่องด้วยผมชอบความตรงไปตรงมา ชอบความสุจริตยุติธรรมและความเป็นธรรมการใดที่พูดอย่างหนึ่งแล้วทำอีกอย่างหนึ่ง หรือการพูดกลับไปกลับมามีจุกยื่นหรืออุตุมคติ เป็นสิ่งที่ขัดกับนิสัยของผมอย่างยิ่ง

ผมไม่เคยเป็นสมาชิกของพรรคการเมืองใด ไม่เคยนิยมชมชอบพรรคการเมืองหนึ่งใดเป็นการเฉพาะ เป็นกลางในทางการเมืองโดยความรู้สึกเฉพาะตน มีการเลือกตั้งในเขตที่ผมมีสิทธิ์ใช้เสียงครั้งใด ผมจะมองว่าในเขตนั้นมีพรรคการเมืองใด หรือมีผู้สมัครรับเลือกตั้งคนใดที่ผม “พอจะไว้วางใจได้” เหนือกว่าพรรคอื่นและคนอื่น แต่ทั้งนี้มิได้หมายความว่าเขาจะเป็นพรรคการเมืองหรือผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ดีที่สุดของประเทศ

ผมจะใช้สิทธิ์ของผมในการกลั่นกรองพรรคและคนด้วยตนเอง หากเกิดความผิดหวังผมก็จะเลือกพรรคใหม่และผู้สมัครคนใหม่เรื่อย ๆ



ไป เพราะผมเป็นคน “ชอบทดลอง” อุดมการณ์ของพรรคและความบริสุทธิ์ใจของคน

จนถึงบัดนี้ ผมยังไม่เคยหลวมตัวเข้าสังกัดหรือสนับสนุนพรรคการเมืองใดเป็นการเฉพาะ ไม่ใช่เพราะผมไม่รักบ้านเมือง หรือไม่ศรัทธาในระบอบประชาธิปไตย สองสิ่งนี้ใครจะมาหมิ่นน้ำใจของผมไม่ได้ แต่ความไม่รักและไม่ศรัทธานี้เกิดจากความไม่แน่นอนและไม่สุจริตใจของพรรคการเมืองและนักการเมืองมากกว่าอื่นใดทั้งหมด

๓. ผมเป็นคนเคารพเชื่อมั่นและไว้วางใจในตัวนายกรัฐมนตรี ขณะนั้นคือ ฯพณฯ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ท่านเคยเป็นนายของผมที่ผมคอยเฝ้ามองมาตลอด ว่าท่านเป็นคนซื่อสัตย์สุจริตมีเหตุมีผลและมีความเด็ดขาดมั่นคงในการบริหาร ท่านไม่เป็นคนหละหละ ในทางกลับกันเมื่อท่านเชื่อมั่นและไว้วางใจผมด้วย ด้วยการเชิญเข้าไปร่วมรัฐบาลความเชื่อมั่นและไว้วางใจต่อกันและกันจึงเกิดขึ้นเป็นกำลังสอง

ในทางการทหาร ความไว้วางใจระหว่างผู้บังคับบัญชากับผู้ใต้บังคับบัญชาจะมีความสำคัญสูงสุด ที่จะนำพาให้บังเกิดความเป็นปึกแผ่นแน่นเหนียวเป็นพลังอำนาจทางจิตใจที่จะอุทิศให้เพื่อความสำเร็จในงานทุกอย่าง ความไว้วางใจเช่นนี้ทำให้ทหารยอมตายเพื่อผู้บังคับบัญชาได้ และผู้บังคับบัญชาย่อมพร้อมที่จะยอมตายร่วมกับผู้ใต้บังคับบัญชาของตนได้เช่นกัน

ความไว้วางใจของทหารจะไม่มีอำนาจและอิทธิพลของ “เงิน” เข้ามายุ่งเกี่ยวด้วย การมอบตำแหน่งหน้าที่การให้บำเหน็จความชอบประจำปี และการให้สวัสดิการทั้งหลาย ถือเป็น “หน้าที่” ซึ่งผู้บังคับบัญชาต้องรับผิดชอบและต้องกระทำตามปกติ การเช่นนี้ไม่มีคำว่า “กรณีพิเศษ” ที่จะคอยเอื้อกัน ผู้บังคับบัญชาคนใดตัดสินใจให้ด้วยผลงาน ผู้บังคับบัญชา



คนนั้นจะได้รับความไว้วางใจ

ผมไม่เคยได้รับเงินสักบาทด้วยความเสนาหาจาก พลเอก เปรม ติณสูลานนท์ แต่การที่ท่านและผมอยู่กันมาได้ ในฐานะนายและลูกน้องที่จริงใจต่อกันต่างหาก ที่ก่อให้เกิดความไว้วางใจ ซึ่งถือว่าเป็นความเสนาหาอย่างหนึ่ง

พบหน้ากันที่ไหนครั้งใด ท่านจะเรียกผมว่า “ท่านรอง” หรือ “รอง” และแม้เมื่อผมมาเป็นรัฐมนตรีแล้ว ท่านก็ยังให้ความสำคัญสนทนมาด้วยการเรียกขานอย่างนั้น ท่านไม่เรียกผมว่า “รัฐมนตรี” ยกเว้นในวาระอันเป็นการเป็นงาน เช่นในการประชุมคณะรัฐมนตรีหรือในการประชุมอื่น ๆ อันเป็นพิธีการ

ดังนั้น เมื่อท่านอุทิศสัปดาห์โทรศัพท์มาถึงด้วยตนเอง ทาบตามและขอร้องให้ผมเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ผมพิจารณาด้วยเหตุผลข้างต้นใช้เวลาประมาณ ๒ วัน จึงตัดสินใจยอมรับตำแหน่งนั้นท่ามกลางความไม่เห็นด้วยของครอบครัว คำขอเช่นนั้นแสดงออกชัดเจนแล้วมิใช่หรือว่า ท่านมั่นใจ เชื่อใจ และไว้วางใจแล้วว่า ผมสามารถจะร่วมงานกับท่านได้ ส่วนจะดีหรือไม่ดีก็คงต้องว่ากันใหม่ภายหลัง

๔. ผมเป็นคนนิยมการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยคนหนึ่งนิยมด้วยการศึกษาค้นคว้าระบอบนี้จากประเทศต่าง ๆ และแม้ในประเทศของเราเอง ผมไม่ใช่คนหูหนวกตาบอดต่อความคิดกว้างไกลของโลก ความเป็นคนชอบศึกษาทำให้ความคิดเกิดความกระจ่างมากขึ้น ทั้งในแง่ที่ดีและแง่ไม่ดี โดยเฉพาะผมเป็นนักต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์คนหนึ่งในเชิงหลักการและวิชาการ แต่ไม่นิยมการต่อต้านด้วยความไว้วางใจไปตามถนนหนทาง



ฯพณฯ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ เป็นนายกรัฐมนตรีเมื่อปี ๒๕๒๓ ท่านเชิญผมเข้าร่วมรัฐบาลเมื่อปี ๒๕๒๔ อันเป็นระยะหัวเลี้ยวหัวต่อของการรองรับของรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ ซึ่งประกาศใช้เมื่อ ๒๒ ธันวาคม ๒๕๒๑ เพียงระยะเวลา ๒ ปีเศษ ความผันผวนทางการเมืองยังมีอยู่มากตามรัฐธรรมนูญฉบับนั้น ความเป็นรัฐมนตรีมิได้ถูกจำกัดเฉพาะผู้ผ่านการเลือกตั้ง แต่ยังเปิดโอกาสให้มีการแต่งตั้งได้ ไม่ว่าจะ เป็นนายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรี ตามกระบวนการที่บัญญัติไว้

เมื่ออำนาจนั้นเป็นของนายกรัฐมนตรีในฐานะหัวหน้าฝ่ายบริหารที่จะนำความขึ้นกราบบังคมทูลเพื่อทรงโปรดเกล้าฯ แต่งตั้ง การเป็นรัฐมนตรีในยามจำเป็นของบ้านเมือง จึงไม่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ และไม่ขัดต่อระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยในขณะนั้น และแม้ในขณะนี้ ความเป็น “นักการเมืองจำเป็น” จึงเกิดขึ้นด้วยประการฉะนี้

ผมสามารถจะกล่าวไว้ในที่นี้ว่า ตลอดช่วงเวลา ๒ สมัยที่ร่วมอยู่ในคณะรัฐบาล ผมไม่เคยมีปัญหาสำคัญใด ๆ ที่ขัดแย้งกับท่านนายกรัฐมนตรีเลยและไม่มีครั้งใดที่ท่านจะขัดขวางดุลพินิจในการบริหารงานในอำนาจหน้าที่ของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย

ในบางเรื่องที่ท่านสงสัย หรือเมื่อได้รับการร้องเรียนจากผู้ใดก็ตาม ท่านไม่เคยเรียกรัฐมนตรีไปพบเป็นการเฉพาะเรื่อง แต่มักจะถามเมื่อมีโอกาสพบกันว่า “เรื่องนั้น เป็นอย่างไร” ท่านไม่เคยจู้จุกจิกต่องานในความรับผิดชอบของผม กล่าวได้ว่า นายกรัฐมนตรีให้เสรีในการคิดและปฏิบัติแก่ผมอย่างเต็มที่ บางครั้งท่านจะแสดงความห่วงใยและอาทรต่อปัญหาที่รุ่มล่อมผมอยู่ สีหน้า ท่าทางและคำพูดของท่านทำให้ผมอบอุ่นอย่างน้อยก็คิดว่านายยังอยู่ข้างเรา ท่านไม่เคยแสดงออกอย่างเกรี้ยวกราด



อันแสดงถึง “การให้เกียรติ” ต่อความเป็นรัฐมนตรี

ผมเองไม่เคยขอเข้าพบท่าน ไม่ว่าจะเป็นที่ทำเนียบรัฐบาล หรือที่บ้านพักรับรองของท่าน เพราะผมเป็นคนไม่ชอบบ้านนายอยู่แล้ว เมื่อมีธุระก็มักจะนำเรื่องเป็นจดหมายส่วนตัว ท่านคงไม่ว่างพอที่จะให้ใครเข้าพบโดยไม่จำกัดเวลา ผมมีมารยาทพอที่จะไม่ทำให้นายยุ่งใจ

ครั้งหนึ่งเมื่อท่านป่วยเข้าพักรักษาตัวที่โรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้าใคร ๆ ก็พากันไปเยี่ยมและด้วยกระเช้าดอกไม้ นานาชนิด ผมไม่เคยกรายเข้าไปเลย หากแต่เขียนจดหมายส่วนตัวแสดงความห่วงใยถึง ผมไม่บังอาจฝ่าฝืนคำสั่งแพทย์ที่ประกาศ “ห้ามเยี่ยม” ผมให้เวลาท่านอ่านความรู้สึกของผมเองอย่างสบาย ๆ คงจะดีกว่า และวันที่ท่านออกจากโรงพยาบาลกลับบ้านรับรอง ผมไปรอรับท่านที่บ้าน แสดงความยินดีที่ท่านหายป่วยแล้ว เมื่อท่านเข้าห้อง ผมก็กลับกระทรวง

ผมไม่เคยตบเท้าเข้าไปที่บ้านสี่เสาเทเวศร์ ยกเว้นในวาระอันสำคัญของท่านในแต่ละปี ผมไม่กระทำตนแบบเข้าถึงเย็นถึง หรือไปขอตีหมกแพในวันใดวันหนึ่งในแต่ละสัปดาห์ เพราะผมเห็นว่าไม่จำเป็น เราแต่ละคนต่างมีงานของตน

ผมมอบความเชื่อมั่น ไว้วางใจ และรักดีต่อท่านเพียงเท่านี้ ไม่เคยเอาอกเอาใจมากกว่านี้ ผมเอาใจท่านด้วยงานมากกว่าเรื่องส่วนตัว ผมทำอย่างนั้นจนจากกันเมื่อเข้าสู่สมัยที่ ๓ ของท่าน

ผมจากท่านมาด้วยความกดดันจากนักการเมืองเลือกตั้งของท่านเองทั้ง ๆ ที่ไม่เคยคิดคัดทรยศต่อท่านเลย หวังว่าท่านคงทราบดี



## ภาพลวงตา

ใครก็ตามที่จะเข้าไปอยู่ในตำแหน่งหน้าที่ใดไม่ว่าใหญ่หรือเล็กก่อนอื่นต้องตั้งใจมั่นไว้ก่อนว่า เราจะอยู่ร่วมกับเขาได้ และเขาจะอยู่ร่วมกับเราได้ ความมั่นใจในการอยู่ร่วมกันเช่นนี้ สิ่งหนึ่งซึ่งสำคัญเป็นอันดับแรกก็คือ “การสร้างความสำเร็จ”

ผมเป็นทหารที่เข้าไปแทรกตัวอยู่ในส่วนราชการฝ่ายพลเรือน ก้าวแรกที่เดินเข้าไปจะต้องทำให้เขารู้สึกว่าเป็น “พวกเขา” ในทำนองอ่อนน้อม ถ่อมตน ฝากเนื้อฝากตัว สร้างลักษณะของ “เพื่อน” มากกว่า “นาย” สร้างความเป็นกันเองมากกว่าความเป็นขุนนางเหนือชั้นที่มียศศักดิ์ อำนาจ และบารมี

**ภาพอย่างนี้จะก่อความประทับใจเบื้องต้นว่า หนทางที่จะอยู่ร่วมกันไปข้างหน้าอีกนาน ควรจะราบรื่นดี**

การรู้จักคน รู้จักงาน และรู้จักปัญหา จะต้องเป็นเรื่องลำดับที่สองที่ต้องเริ่มค่อยๆ ค่อยๆ ไปไม่ต้องเร่งร้อนโครมครามเหมือนการจับผิด การเข้าไปอยู่เพียงเดือนสองเดือนคงจะไม่สามารถทำให้เรารู้จักใครและอะไรได้มากนัก อาจจะทำบางเพียงผิวเผิน เหมือนการขี่ม้าชมสวน จึงไม่ควรด่วนผลิผลามว่าเรารู้ทุกสิ่งทุกอย่างทะลุปรุโปร่งแล้ว บางอย่างต้องใช้เวลาหลายเดือนหรือเป็นจำนวนปี

ผมเองเคยคิดอย่างมั่นใจว่า ผมรู้จักข้าราชการคนหนึ่งคนใดว่าดีและซื่อ ต่อมาไม่นานทำให้ทราบว่าผมคิดผิด เพราะที่จริงแล้วผมได้พบแต่ภาพลวงตา



งานลำดับที่สองนี้จึงเป็นงานการศึกษาซึ่งต้องใช้เวลาต่อเนื่องยาวนาน เพราะการศึกษาไม่มีทางเรียนลัด ยิ่งในเรื่องที่เกี่ยวกับปัญหาของคนของงานและสภาพแวดล้อมที่เป็นต้นตอของปัญหาแล้ว จำเป็นต้องค่อย ๆ แกะ ค่อย ๆ คั้นคว่ำและไม่อาจมองทะลุได้ด้วยสายตาของคนคนเดียว

จงหาความรู้จากเพื่อนร่วมงานของเรานั่นแหละ ซึ่งก็คือผู้ใต้บังคับบัญชาทุกคน หาใช้จากคนใดคนหนึ่ง หรือคนสองสามคนที่เราเคยสนิทสนมคุ้นเคยกันมาก่อน ท่านจะถูกเอาใจเพราะการที่ท่านเป็นนายที่จะอำนวยหรือบันดาลสุขประโยชน์ใด ๆ ให้แก่เขาได้ หากเป็นเช่นนั้นท่านอาจหลงทาง โดยเข้าใจคนอื่น ๆ ผิดไป

เมื่อเข้าไปใหม่ ๆ กล่าวได้ว่า ผมไม่รู้จักใครเลยราวร้อยละ ๙๙ ส่วนอีกร้อยละ ๑ เป็นเพียงผู้ที่รู้จักผิวเผิน หรือเคยพบปะในบางครั้ง หรือแม้แต่เคยรู้จักชื่อเสียงมาแล้ว ดั่งนี้อนุมานเอาได้ว่า ผมยังไม่รู้จักทั้งหมดปีแรกอาจรู้จักกันเฉย ๆ พอถึงปีที่สองนั้นแหละจึงจะเริ่มรู้จักกันจริง ๆ เรา รู้จักเขา เขารู้จักเรา และเรารู้จักตัวเรา นั่นคือรบร้อยครั้งมีทางชนะทั้งร้อยครั้ง งานจะเริ่มเดินอย่างมั่นคง

ผมเริ่มทำความรู้จักจากที่ไกลไปสู่ที่ใกล้ เริ่มจากประเภทมือไม้ของเราไปสู่ประเภทใช้สมองให้แก่เรา พบเขา คุยกับเขา ตรวจสอบความชำนาญของเขา และบางครั้งก็ล่วงความคิดของเขาเราจะได้คนที่พอไว้ใจได้จนถึงคนที่ไว้วางใจได้อย่างแท้จริง เมื่อพบเขาบ่อย ๆ ก็เป็นการทดสอบความมั่นใจของเราไปด้วย

จากสำนักงานเลขาธิการรัฐมนตรี และสำนักงานปลัดกระทรวงที่ใกล้ตัว ก็สืบไปสู่กรมกองต่าง ๆ ภายในที่ตั้งกระทรวง และหน่วยงานซึ่งมีที่ตั้งอยู่นอกกระทรวง ไกลออกไป กระจายออกไปจนถึงจังหวัดและอำเภอ



ต่าง ๆ มีผลพลอยได้ไปถึงเทศบาล สุขาภิบาล และตำบลบางแห่ง งานทำความรู้จักเช่นนี้เป็นสิ่งน่าสนใจอย่างยิ่ง ทั้งคุ้มเหนื่อยและคุ้มค่า

เมื่อไปที่ไหน บางแห่งเขานำสมุดเขียนเยี่ยมมาให้ ผมก็พอจะสุมตัวอย่างเอาไว้ ณ สถานที่ราชการแห่งนั้นมีผู้หลักผู้ใหญ่ฝ่ายไหนเวียนแวะมาหาเขาบ้าง อ่านผ่าน ๆ ดูว่า ผู้มาเยี่ยมได้ให้ข้อสังเกตอะไรเอาไว้บ้างทำให้เรารู้จักภูมิหลังของหน่วยงานนั้นมากขึ้น ทั้งดีและชม และทั้งมอบความคิดฝากไว้ให้พัฒนางานของหน่วยกันต่อไป

ครั้งหนึ่ง ผมไปสถานีตำรวจแห่งหนึ่งในจังหวัดใกล้เคียงกรุงเทพฯ ผมเปิดสมุดเยี่ยม เห็นว่านานเต็มที (หลายปี) ที่ไม่มีลายชื่อและลายเซ็นของผู้มาเยี่ยม โดยเฉพาะในหลายปีนั้นไม่มีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยหรือบุคคลในระดับสูงของกรมตำรวจมาเยี่ยมเยียนเลย ผมรู้สึกเป็นเกียรติที่ได้ลงนามในสมุดเล่มนั้น เขาอาจจะลืมนำสมุดเยี่ยมมาให้กับคนอื่น หรือเขาอาจจะจงใจให้ผมเห็นก็ได้

**ทำให้ต้องตั้งข้อสังเกตในการปฏิบัติราชการภายในกระทรวงได้ข้อหนึ่งว่า “ควรรหาโอกาสตรวจเยี่ยมหน่วยงานในสังกัดของตนให้มากขึ้น”**

ในทรศนะของผมนั้น การตรวจเยี่ยมของผู้บังคับบัญชาหรือผู้แทนผู้บังคับบัญชาเป็นสิ่งจำเป็นมาก ในวงการทหารเราถือเป็นสิ่งที่ “ต้องทำ” เพื่อให้เกิดสื่อทางคิดและสื่อทางใจระหว่างหน่วยเหนือกับหน่วยรอง เมื่อผ่านไปทั้งที่ เราคงจะไม่เพียงนั่งอยู่ในห้องประชุม หากเราจะมีเวลาผ่านดูสถานที่ทำงาน บ้านพักอาศัย และสิ่งอำนวยความสะดวกที่มีหรือที่ขาดแคลน สิ่งใดที่เขาพอจะช่วยตัวเองได้ ก็ขอร้องและแนะนำเขาไป สิ่งใดที่เกินกำลังก็ให้เขารายงานต่อต้นสังกัดและมีบ่อยครั้งที่ผมนำมาพูดเองในที่ประชุมกระทรวงหรือหน่วยงานเล็ก ๆ น้อย ๆ เช่นนี้จะก่อให้เกิดการตื่นตัว



ในระดับบนและระดับล่าง ทำให้เห็นว่าปัญหาต่าง ๆ จะไม่ถูกละเลย

คราวหนึ่งผมไปเยี่ยมสถานีตำรวจเช่นกัน ในย่านฝั่งธนบุรี ที่มีการพ่นอย่างเปิดเผยแจ้งครีမ်บอกปัญหาแก่เขาจากสิ่งที่ทราบมา แล้วขอคำอธิบายว่าจริงหรือไม่ และขอทราบว่าเขามีปัญหาความขัดข้องในทางที่ไม่สะดวกต่อการปฏิบัติหน้าที่อย่างไร หลังจากนั้นก็นำและกำชับว่าเขาควรจะทำอย่างไรต่อไป จากการไปคราวนั้น เจ้าของบ่อนและผู้มีอิทธิพลที่สนับสนุนบ่อนไม่พอใจผมมาก

แต่ที่สำคัญว่านั่นก็คือ บนโต๊ะทำงานของสารวัตรใหญ่มีใบเรียรวางกองสุมอยู่เป็นสิบ ๆ ใบ เป็นของพวกเรากันเองที่ “ขอความร่วมมือ” ในโอกาสต่าง ๆ สารวัตรใหญ่ท่านถามผมว่า “อย่างนี้จะให้ผมทำอย่างไร ผมจะแบกหน้าไปแจกพ่อค้าได้หรือ” ผมเองก็ตอบไม่ได้ เกิดความเห็นใจเป็นที่สุด และเป็นสิ่งที่บั่นทอนการกระทำหน้าที่ของเขาที่สุด เพราะเขาต้องติดต่อสัมพันธ์กับคนเหล่านั้น ในขณะที่เดียวกันเจ้าของก็กำลังรอเขาอยู่

เรื่องอย่างนี้ถ้าไม่ไปเห็นและไม่ไปรู้จัก เราก็อาจไม่ทราบอะไรเลย และนึกภาพเอาเองว่า ทุกอย่างเรียบร้อยดี ผมก็ได้แต่นำเรื่องที่พบเห็นมาเล่าให้อธิบดีกรมตำรวจฟัง และขอร้องให้เขานำไปแก้ปัญหาตนเองเป็นการภายใน ผมไม่คาดคั้น แต่ผมไม่ยอมให้มีเช่นนั้น

จากสิ่งที่พบเห็น ทำให้ผู้มาใหม่เกิดความเข้าใจในปัญหามากขึ้น เมื่อเข้าใจแล้วก็ใช้กลวิธีของนักบริหารสร้างความเข้าใจดีในความถูกต้องเที่ยงธรรมกันต่อไป บางอย่างได้ผลเร็ว บางอย่างก็ได้ผลช้าหากหนทางในการบริหารค่อย ๆ ได้ผลมากขึ้น ก็คงจะเคลื่อนไปสู่ความสำเร็จได้

การสร้าง ความเข้าใจในนโยบายและแนวทางในการปฏิบัติราชการจึงมีความสำคัญยิ่งนัก เมื่อพูดกันบ่อย ๆ ในครั้งแรก ๆ ต่อไปก็จะทำให้พูด



น้อยลง เพราะต่างก็เข้าใจกันดีแล้ว จากคนถึงคนและจากใจถึงใจ

ผมเคยประชุมชี้แจงแก่ข้าราชการ ณ ที่แห่งหนึ่งว่า อันอบายมุข และอาชญากรรมนั้น ถึงจะลดไม่ได้หมด ก็ขอให้ลดให้ได้มาก ผมไม่ค่อย เชื่อถือตัวเลขทางสถิติว่า มีต่ำกว่าเป้าหมาย และจับได้สูงกว่าเป้าหมาย เพราะสถิตินั้นมีการตกแต่งกันได้

ผมอยากให้ความเชื่อว่า ต่ำกว่าหรือสูงกว่านั้น อยู่ในความรู้สึก ของประชาชนมากกว่า



## ถอดหัวโขน

ยศตำแหน่งเหมือนชฎาหรือหัวโขน ถอดออกเมื่อใดก็สิ้นบทบาทที่ เคยกระทำ หน้าที่และอำนาจการมีก็สูญสิ้นไป มิตรสหายผู้เคยร่วมงานก็ กลายเป็นคนรู้จักกัน ยังนับถือกันอยู่ พบปะที่ไหนก็ทักทายกันตามธรรมเนียม ที่ห่างหายไม่พบหน้าค่าตากันก็มีมาก

ความรู้สึกเมื่อวันปลดเกษียณอายุราชการมืออย่างไร เมื่อพ้น ตำแหน่งรัฐมนตรีก็เป็นอย่างนั้น ยังดีอยู่ที่ตำแหน่งสมาชิกวุฒิสภายังไม่ครบ วาระก็ได้พบปะเพื่อนฝูงเก่า ๆ บ้าง ได้ทำงานตามหน้าที่ของสภาบ้าง ยังได้เงินเดือนประจำตำแหน่งอีกทางหนึ่งพอต่อชีวิตตนและครอบครัว แต่ตำแหน่งอย่างนี้ย่อมไม่นาน วันหนึ่งก็ต้องพ้นไปเช่นเดียวกัน

ถึงกระนั้น ผมก็ต้องกลับมาเป็นชาวบ้านธรรมดา วันหนึ่ง ๆ ก็ ไม่ได้ทำอะไร อ่านหนังสือ เขียนหนังสือ ฟังและชมข่าวทางวิทยุและ โทรทัศน์ดูลูกหลานเขาออกจากบ้านไปทำงานและไปโรงเรียนตั้งแต่ ๖ โมงเช้า และเผื่อการกลับบ้านในตอนเย็นประมาณ ๖ โมงเย็นถึง ๑ ทุ่ม ทุกวัน ส่วนทางภรรยาก็มีธุระทางสังคมอยู่หลายแห่ง ซึ่งมักจะต้องออกนอก บ้านประมาณครึ่งวันหรือถึงบ่าย ชีวิตจำเจอยู่เช่นนั้นจนเคยไม่ผิดปกติดัง ใด

ผมควบคุมการเลือกตั้งทั่วไปในเดือนกรกฎาคมจนถึงวินาทีสุดท้าย แต่ก็ยังไม่พ้นหน้าที่รักษาการในตำแหน่ง จนกว่าจะมีการแต่งตั้ง คณะรัฐมนตรีเสร็จแล้ว ในเวลานี้ทราบผลแล้วว่า พรรคการเมืองใด น่าจะเข้าร่วมเป็นรัฐบาลซึ่งมี พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ เป็น นายกรัฐมนตรีอีกสมัยหนึ่ง มีข่าวแว่วออกมาว่า ผมจะต้องพ้นหน้าที่



แน่นอน เวลาประชุมข้าราชการของกระทรวงผมก็ได้เปรย ๆ เป็นเชิงบอกเล่าให้ทราบกันไว้ล่วงหน้า เป็นการเตรียมตัวเตรียมใจเอาไว้

**ผมไม่เคยได้รับการแจ้งเตือนจากนายกรัฐมนตรี เมื่อถึงเวลาจากกันก็ได้พบหน้าพูดจากันเลย เป็นการต่างอยู่ต่างไปโดยแท้**

จำได้ว่า ประมาณวันที่ ๙ หรือ ๑๐ สิงหาคม ๒๕๒๙ เป็นวันโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งรัฐมนตรี เมื่อไม่ปรากฏชื่อตนเองแน่นอน ผมก็สั่งให้จัดเก็บเอกสารและสิ่งของส่วนตัวกลับบ้าน สั่งเสียมอบหมายงานที่ค้างค้างแก่ปลัดกระทรวงมหาดไทยและสำนักงานเลขาธิการรัฐมนตรี ตนเองหยุดงานชั่วคราวเสีย ๒ วันในวันที่ ๑๑ และ ๑๒ สิงหาคม ตั้งใจไว้ว่าจะไปอำลาข้าราชการที่กระทรวงในวันที่ ๑๓ สิงหาคม และไปทำหน้าที่รัฐมนตรีเป็นครั้งสุดท้ายที่จังหวัดสุพรรณบุรี เพื่อร่วมในพิธีทรงเกี่ยวข้าวของสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ ตามคำเชิญของท่านผู้ว่าราชการจังหวัดในวันที่ ๑๔ สิงหาคม ๒๕๒๙

พอถึงวันที่ ๑๓ สิงหาคมตอนเช้า ผมก็พาตัวเองไปกระทรวงเหมือนปกติ ทั้ง ๆ ที่จิตใจไม่ปกติเลย เมื่อตอนกลางคืนนอนไม่ค่อยหลับสนิทคิดว่าจะทำอะไรบ้างในวันรุ่งขึ้น จะไปเยี่ยมอำลาหน่วยไหน กองใดบ้างภายในเวลาครึ่งวันที่ตั้งใจไว้ ผมหนีบเอาลูกสาวศพนตร์ติดตัวไปด้วย เพื่อให้เขาคอยปลอบใจและจะได้ถือโอกาสล่ำลาเพื่อนฝูงเสียในคราวเดียวกัน

เมื่ออย่างเข้าไปในกระทรวงวันนั้น ตัดสินใจแล้วว่า การเข้ามาและออกไปในวันนั้นจะเป็นครั้งสุดท้าย โดยไม่มีครั้งต่อไปอีก รถเลี้ยวเข้าไปจอด ณ ที่เดิมเหมือนทุกวัน เห็นข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ยืนรอรับอยู่หลายคน มีเพื่อนและน้อง ๆ ผู้สื่อข่าวออกกันอยู่ใกล้เคียง ท่านปลัดกระทรวงพาขึ้นไปยังบนกราบพระในห้องทำงาน แล้วก็เริ่มออกเดินอำลาหน่วย



ต่าง ๆ ภายในกระทรวงตามที่คิดไว้

ผมใช้เวลาอยู่กว่าเที่ยงวันไปตามหน่วยงานต่าง ๆ เช่น กรมราชทัณฑ์ กรมการพัฒนาชุมชน สำนักงานนโยบายและแผนมหาดไทย กรมแรงงาน กรมการปกครอง ห้องรองปลัดกระทรวงบางห้อง ห้องทำงานของผู้ตรวจการ วกกลับไปที่สำนักงานปลัดกระทรวง กองกลาง และสำนักงานเลขาธิการรัฐมนตรี

เมื่อถึงหน่วยงานใด ก็จะไปพบเพื่อนร่วมงานชายหญิงยืนเรียงรายรอรับเพื่อต้อนรับรัฐมนตรีเป็นครั้งสุดท้าย ทักทายกันเป็นรายคนหรือรายกลุ่ม บางคนก็มอบช่อดอกไม้หลากสีสั้นช่อเล็ก ๆ บางคนยิ้มแยมเพื่อเอาใจ บางคนมีสีหน้าเศร้าสลด ตาแดง น้ำตาซึม เล่นเอาเราใจไม่ดี

เดินเข้าห้องแต่ละแห่งเข้าสู่พิธีการนิดหน่อย กล่าวต้อนรับและอาลัย กล่าวตอบเพื่ออำลา ทั้งสองฝ่ายไม่ลืมที่จะพินิจความหลังในเวลาที่ร่วมงานกันมา ๕ ปีเศษ ๆ เฉพาะที่กรมแรงงานผมตั้งต้นเป็นพิเศษด้วยคำกล่าวของท่านอธิบดีและแจกันดอกไม้สีขาว สัญลักษณ์แห่งความรักและความบริสุทธิ์ ไม่อายเลยที่ทหารคนนั้นกลืนน้ำตาชายไว้ไม่อยู่ ทั้งตั้งต้นและปลาบปลื้มว่าไม่ใช่เราฝ่ายเดียวที่รักและคิดถึงเขา แต่เขาทั้งหญิงชายเหล่านั้นก็มีความรู้สึกไม่ผิดแปลกไปจากเรา

เรารับประทานอาหารกลางวันมือนั้นที่ห้องของเลขาธิการรัฐมนตรี ชื่อหามาจากโรงอาหารของกระทรวงเหมือนทุกวัน อาหารมีรสชาติถูกปากไม่ผิดกับวันก่อน ๆ แต่วันนั้นกลิ่นไม่ค่อยจะลง คอมันเต็มตื่นและผิดคอบอกอย่างบอกไม่ถูก แต่ละคนพูดไปหัวเราะไปเพื่อปลอบใจกันมากกว่าอื่น ภาพวันนั้นตรึงความรู้สึกมาอีกนาน

คงจะไม่มีผู้ใดอยากเอ่ยถึงคำว่า “จากกัน” แต่เวลานั้นก็มาถึงจริง ๆ เมื่อเวลา ๑๓.๐๐ น.เศษ อันเป็นเวลาที่จะกล่าวอำลากระทรวงและคน



มหาดไทย สถานที่และเพื่อนที่เคยร่วมทุกข์ร่วมสุขกันมานานถึง ๕ ปี แต่ก็ผ่านมารวดเร็วเหลือเกิน

ผมเดินออกจากสำนักงานเลขานุการรัฐมนตรีเพื่อลงไปชั้นล่างผู้คนเนืองแน่นตั้งแต่ชั้นบนเรียงรายตามบันไดลงไปจนถึงห้องโถงเชิงบันไดเป็นคนมหาดไทยที่ได้พบแล้วในตอนเช้า และที่ยังไม่ได้พบกันในวันนั้น เมื่อทุกคนรู้ว่าถึงเวลาที่ผมจะไป เขาก็พากันมา ขยายแถวเรียงรายไปตามขอบทางเดินสองข้างทั้งทางซ้ายและทางขวา บนชานระเบียงชั้นล่างเรื่อยไปจนถึงประตูทางออกของกระทรวง หลายคนซึ่งเป็นสตรีถือดอกไม้คนละช่อ สีขาว เหลือง แดง และชมพู จนแยกสีไม่ได้ชัด ทราบแต่เพียงว่านั่นคือ น้ำใจของชาวมหาดไทย

ผมไปกราบสิ่งศักดิ์สิทธิ์หน้ากระทรวง ๓ แห่ง คือ ๒ ศาล และ ๑ สมเด็จพระบิดาของพวกเรา ทุกวันมาเคยกราบไหว้ทุกเช้าเย็น วันนี้จะขอรบลาเป็นโอกาสสุดท้าย เราเดินผ่านเขาเหล่านั้น จับมือบ้าง ยกมือไหว้อำลาบ้าง มีเสียงเรียก เสียงทัก เสียงอวยชัยให้พรจนฟังไม่ได้ศัพท์ บางคนยื่นหน้าตาไหล หลายคนยกผ้าเช็ดหน้าซับขอบตา เสียงเรียกหาว่า “กลับมาอีกนะคะ” หรือ “มาเยี่ยมบ้างนะครับ” ผมไม่เอายากมองภาพอย่างนั้นเลย เพราะต้องฝึกความรู้สึกอย่างยิ่ง รู้แต่เพียงว่าหน้าตาซีดหมดทาง

เราทั้งหมดโบกมืออำลาซึ่งกันและกัน เป็นมือที่เคยร่วมกระทำให้กันและกัน เป็นมือของคนที่เคยรักใคร่และมีไมตรีต่อกัน เมื่อรถเคลื่อนออกประตูรั้วผมไม่มองกลับไปอีกเลย หันไปมองลูกที่นั่งเคียงข้าง เขาก็ร้องไห้เหมือนกัน

ถ้าอยู่กันด้วยความรัก เมื่อจากกันย่อมอาลัย หากอยู่กันด้วยความชังเมื่อจากกันย่อมพอใจ นี่คงจะเป็นกฎธรรมดา



อันมาจากการแต่งตั้ง

หลังจากนั้นไม่กี่วัน ผมได้รับจดหมายส่วนตัวจากห้องร่วมงานหญิงคนหนึ่ง ในสายงานของกรมการพัฒนาชุมชน เธออยู่ไกลถึงจังหวัดเพชรบุรี แต่ได้แสดงความรู้สึกซึ่งเสมือนน้ำทิพย์ชะโลมใจ ผมได้ขอบคุณเธอไปแล้วอย่างสำนึกในบุญคุณและเจตนาดีอย่างจริงใจ

ผมนั่งรถกลับบ้านอย่างใจลอย ลอยไปถึงอดีตซึ่งเสมือนเมื่อวันวาน เราคงจะยังไม่สื่อกันเร็วนัก เมื่อพบที่ไหนและยังคิดว่าเคยรู้จัก ก็ขอให้ทักทายกัน

**ขอให้ความรู้สึกของเราจงเหมือนเดิม และเช่นเดิม**



## วันสุดท้าย

วันที่ ๑๔ สิงหาคม ๒๕๒๙ อันเป็นวันดำรงตำแหน่งครั้งสุดท้าย รถตู้ของกระทรวงมารับถึงบ้าน เพื่อเดินทางไปจังหวัดสุพรรณบุรีเข้าร่วม และส่งเสด็จสมเด็จพะบรมโอรสาธิราช ไนวโรกาสที่เสด็จ ไปทรงเกี่ยวข้าวซึ่งได้ทรงหว่านไว้ก่อนแล้ว

ผมสวมชุดพลเรือนธรรมดาที่พร้อมจะลุยโคลน เหมือนกับข้าราชการและพลเรือนทั่วไปที่ร่วมเกี่ยวข้าว ก่อนจะลง ก็ถูกขาทางเกวียนมาถึงเขา เมื่อเสร็จแล้วก็ล้างโคลนล้างเท้า สวมรองเท้า และพร้อมที่จะเข้าเฝ้าเพื่อส่งเสด็จขึ้นทรงเฮลิคอปเตอร์กลับกรุงเทพมหานครต่อไปได้

นั่งทบทวนไปในรถว่า วันนั้นเป็นวันสุดท้ายที่จะทำหน้าที่รัฐมนตรีให้สมบูรณ์ หมดยุคแล้วก็ยอมหมดหน้าที่ เพราะในวันนั้นตอนบ่าย คณะรัฐมนตรีชุดใหม่จะเข้าเฝ้าถวายสัตย์ปฏิญาณต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเพื่อกระทำหน้าที่ตามตำแหน่งต่อไป

ก่อนวันนั้น ผมทราบที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคนใหม่ยังไม่เข้าไปในกระทรวงมหาดไทย เป็นแต่ส่งเจ้าหน้าที่ประจำตัวไปติดต่อดูสถานที่และห้องทำงาน หรือติดต่อราชการล่วงหน้า การทำหน้าที่ของผมวันนี้จึงยังไม่กล้าเส้น

รถนำคณะของเราผ่านนนทบุรี ปทุมธานี พระนครศรีอยุธยา มุ่งหน้าสู่สุพรรณบุรี ผมเคยไปที่จังหวัดสุพรรณบุรีหลายหน เยี่ยมจังหวัดบ้าง เทศบาลบ้าง ตรวจงาน กสช. บ้าง และเคยร่วมโดยเสด็จ ทรงหว่านข้าวในนาของสมเด็จพระบรมฯ มาแล้ว หลังจากนั้นก็ไม่เคยไปอีกเลย เพราะไม่มีหน้าที่การงานอะไร มีเพื่อนเคยชวนไปชิมอาหารกุ้งและปลาแม่น้ำ



มีเหตุให้ต้องปฏิเสธเพราะทางไกล น้ำมันแพง และยังไม่ใช่หนักถึงขนาดเซลล์ชวนชิม

เมื่อถึงจังหวัดสุพรรณบุรี ก็เลี้ยวขวากวนไปที่จวนท่านผู้ว่าราชการจังหวัดก่อนตามที่ท่านบอกไว้ พบข้าราชการหลายคนและรัฐมนตรี สักคนสองคน ซึ่งบอกว่าจะต้องไปเข้าเฝ้าฯ ถวายสัตย์ปฏิญาณใน ตอนบ่ายผู้คนดูคืบคั่งจนดูจะแน่นจวน แม้บ้านและข้าราชการหญิงของจังหวัดก็คอยต้อนรับเลี้ยงดูอย่างอímหมีมีมัน

คุยกันสักพักหนึ่ง ก็เริ่มเข้าฟังการสรุปชี้แจงขั้นตอนตามกำหนดการว่าเราจะต้องทำอะไรกันบ้าง เวลาใด มีการสาธิตวิธีเกี่ยวข้าวจากผู้ชำนาญทางการเกษตรให้ชม สำหรับผมเองเป็นเขยชาวนาซึ่งไม่เคยทำนามากับมือ จึงต้องสนใจจดจำมากเป็นพิเศษ มือไหนถือเคียวในท่าอย่างไร มือไหนรวบกอข้าวในลักษณะอย่างไร ใช้เคียวปาดกอข้าวสูงจากพื้นแค่ไหนเกี่ยวเสร็จแล้วจะวางไว้ที่ใด เมื่อเป็นของใหม่เพราะไม่เคย ก็คงจะดูเก้ ๆ กัง ๆ พิลึก

เมื่อท่านผู้ว่าราชการจังหวัดเลี้ยงอาหารกลางวันแล้ว ขบวนรถทั้งหมดก็เคลื่อนไปยังบริเวณเต็นท์กระโจมหลายหลังที่วางเรียงรายอยู่ตามถนนหันหน้าออกสู่ผืนนา มีผู้คนเฝ้ารอรับเสด็จ เนืองแน่นไปหมด

ระหว่างรอเวลาที่จะเสด็จฯ ถึงโดยเฮลิคอปเตอร์พระที่นั่ง ผมก็ได้มีโอกาสคุยกับเพื่อนนักหนังสือพิมพ์หลายคน เขาถามถึงความรู้สึกที่จะต้องพ้นจากตำแหน่งก็บอกเขาไปว่า โส้ใจและหายเหนื่อยแล้ว เราคุยกันถึงผลงานของกระทรวงมหาดไทยในอดีต ๕ ปีที่ผ่านมา ก็มีดีบ้าง เลวบ้าง ได้ผลบ้างและยังไม่ได้ผลบ้าง เราคุยกันถึงปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่กระทบกระเทือนหรือขัดขวางความสำเร็จ เราแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันอย่างตรงไปตรงมา เพราะสื่อมวลชนนั้นเขาเฝ้าดูผมอยู่เขาทราบอะไรดี และบางทีมากกว่าที่ผมรู้เองเสียอีก



เราเป็นเพื่อนกันทางความคิด เขาสื่อความคิดจากประชาชนมาบอกให้ผมทราบ เขาทราบความคิดในสิ่งที่ผมตั้งใจจะทำ เราเคยพบหน้ากันทุกเช้าสายบ่ายเย็นเป็นเวลา ๕ ปี เคยขัดแย้งทางความคิด เคยดักเตือนเขาอย่างน้อยและลูกหลาน แต่ผมไม่เคยบรีภาษพวกเขาเลย

พูดไปทำไมมี เรามีมิตรต่อกันมากยิ่งขึ้นกว่ารัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยคนไหนเสียอีก เราต่างกระเช้าเข้าแห่กันได้ใน กาละอันควร เขาตั้งคำถามด้วยความเคารพและเพราะอยากรู้ ผมก็ตอบคำถามอย่างให้เกียรติเขาทั้งโดยอาชีพและโดยความเป็นปัญญาชน ส่วนมากผ่านงานมาอย่างซอกซอนและมีพื้นฐานความรู้ระดับปริญญา หลายคนพากันไปที่บ้านเล็ก ๆ ในซอยริมพะเยา ๑ ไม่มียศศักดิ์ อัครฐาน เราทานอาหารพื้นบ้านร่วมกันในบ้านหลังเล็กนั้น หลายครั้งเมื่อจะออกเดินทางไปต่างจังหวัด รถของนักข่าวจะไปตั้งขบวนพร้อมกันที่นั่น แล้วออกเดินทางไปด้วยกัน

ผมขอเขาอย่างเดียว คืออย่าขอสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์ เพื่อหลีกเลี่ยงความผิดพลาด เพราะผมจำเสียงไม่ได้ หรือไม่เห็นหน้ากันจะ ๆ ขอให้มาคุยกันต่อหน้าต่อตาที่บ้านจะดีกว่า ระเบียบปฏิบัติเช่นนี้ ผมยังยึดถือมาจนบัดนี้

ก่อนจะเสด็จฯ ถึง เราก็พากันไปรอรับเสด็จฯ ที่ลานจอดรถเฮลิคอปเตอร์แล้วตามเสด็จฯ มายังปะรำพิธีดำเนินการตามหมายกำหนดการ จนถึงทรงเกี่ยวข้าวเสร็จ ไปส่งเสด็จ ณ ที่เดิม พิธีวันนั้นก็สิ้นสุด

พิธีอำลาข้าราชการและประชาชนชาวสุพรรณฯ ก็มาถึง แบบสัมผัสมือกันบ้างตัวต่อตัว แบบเดินผ่านยกมือไหว้แบบคนมืออ่อน แล้วโบกมืออำลากันเดินไปขึ้นรถตู้คันเดิม กลับตามเส้นทางเดิมไปสูบ้านเดิมที่ซอยริมพะเยา ๑ ขณะรถผ่านอำเภอบางปลาม้า เสียงวิหุขในรถแจ้งข่าวว่า การเข้า



ถวายสัตย์ปฏิญาณตนต่อเบื้องพระพักตร์ยุติลงแล้ว เมื่อยังไม่ถึง ๑๗.๐๐ น. ของวันนั้น

**ผมสิ้นสุดความเป็นรัฐมนตรีโดยอัตโนมัตินั่งรถกลับบ้านในฐานะ พลเอกพันรชการแล้ว แม้จะมีบางคนให้เกียรติเรียกขานว่า “ท่านรัฐมนตรี” ก็ตาม มันเป็นเรื่องเก่า ๆ มิใช่ปัจจุบันและอนาคตอีกต่อไปแล้วสบายใจดีจริง ๆ**

เราเตรียมส่งรถยนต์หนึ่งที่ยืมมาจากการปกครอง เพื่อใช้เป็น “รถประจำตำแหน่ง” ชั่วคราวหรือเพื่อพลาง มีข่าวมาเข้าหูว่า ผู้ใกล้ชิดของ รัฐมนตรีคนใหม่ ซึ่งเป็นนายตำรวจหรือนายทหารจำไม่ได้แล้ว เร่งรัดอย่าง กล่าวหาว่า ผมยังมีได้ส่งรถประจำตำแหน่งคืนกระทรวง ผมก็ร้อนใจกลัว เขาจะเข้าใจผิดว่าอมตำแหน่งและอมรถผมก็ให้คนบอกไปว่า ผมไม่เคยมีรถ ประจำตำแหน่งของกระทรวงมหาดไทยอยู่ในมือเลย พร้อมกันนั้นก็เรียนไป ทางอธิบดีกรมการปกครองว่า จะให้ผมเอารถไปส่งที่ไหน

ผมกลัวคนบางคนจะเห็นว่า ผมเป็นคนงก จึงได้คืนรถที่ไม่ใช่ รถประจำตำแหน่งให้หน่วยเจ้าของเดิมเขารับไป ส่วนรัฐมนตรีว่าการคนใหม่ นั้นท่านก็ไม่มีรถประจำตำแหน่งเหมือนกัน และท่านก็ไม่สนใจกับเรื่อง ชี้อะไร เช่นนั้น เพราะท่านใช้รถส่วนตัวยี่ห้อ “เบนซ์” ของท่านเองไป ทำงานทุกวัน ดีกว่ารถประจำตำแหน่งหลอก ๆ ที่ผมเคยใช้เสียอีก

มีมากนักที่คนใกล้ชิดแบบนี้ที่ปล่อยให้หายเสีย เดชะบุญที่ผมกับ ท่านรัฐมนตรีคนใหม่เป็นเพื่อนกันมาตั้งแต่อยู่โรงเรียนนายร้อย เราทราบถึง ฐานะของกันและกันดี เรื่องเล็กจึงไม่กลายเป็นเรื่องใหญ่ให้ต้องรำคาญ

รถตู้ส่งผมลงที่บ้านซึ่งไม่ใช่คฤหาสน์เมื่อเวลาใกล้พลบค่ำ เราก็จาก กันตรงนั้น และผมก็ไม่เคยย่างกรายเข้าไปในกระทรวงมหาดไทยอีก ๒ สัปดาห์ต่อครั้ง ผมกรายไปข้างกระทรวงเพื่อตัดผมกับช่างตัดผมคนเก่า



มาหลายสิบปีที่ร้านสมโภชน์ ได้เลียบ ๆ ข้างรั้วกระทรวงเพื่อเตือนความหลัง และมองความก้าวหน้ารุ่งเรืองของกระทรวงนั้นต่อมาในสมัยรัฐมนตรีมาจากนักการเมืองเลือกตั้งที่สมบูรณ์แบบตามระบอบประชาธิปไตยมาจนถึงทุกวันนี้

ผมไม่ใช่รัฐมนตรีไม่ประดับ ไม่ใช่รัฐมนตรีฝึกงาน แต่ผมเป็นรัฐมนตรีที่เคยผ่านงานราชการประจำมาตลอด ทำงานการเมืองแต่เพียงชื่อและตำแหน่ง แต่ก็ยังเป็นกลางทางการเมือง ไม่เคยรังแกข้าราชการประจำ

คำวันนั้น เรามีการเสี่ยงกันในครอบครัวเป็นการภายในพร้อมหน้าลูกเมียเป็นครั้งแรก เป็นการเสี่ยงฉลองการถูกปลดจากตำแหน่งรัฐมนตรีที่ครั้นเคร่งแจ่มใส ไม่มีการยั้มเยาะขัดคอในความเป็นรัฐมนตรี “จำเป็น” อีกเลย



## บทสุดท้าย

ผมเขียนบทความหรือเรื่องยาว ๆ ไม่ค่อยสั้นทัด เกรงว่าจะน่าเบื่อ ไม่เหมือนนวนิยายจากจินตนาการ ซึ่งยิ่งอ่านยิ่งเพลิน เพราะผู้อ่านต้องติดตามว่าเรื่องจะจบลงอย่างไร

ส่วนการถอดเครื่องแบบเขียนคราวนี้ ท่านไม่จำเป็นต้องเดา เพราะทราบกันแล้วว่าผมพ้นจากราชการทหารแล้ว และพ้นจากตำแหน่งหน้าที่ทางการเมืองมาแล้ว ทุกวันนี้ก็ใช้ชีวิตแบบชาวบ้านธรรมดา แต่โชคดียังรับเงินบำนาญเลี้ยงตนเลี้ยงครอบครัว เครื่องแบบทหารก็ยังไม่ทิ้งและเก็บค้ำไปหมดแล้ว นาน ๆ จึงจะหยิบมาสวมใส่สักครั้งหนึ่ง

**หันกลับมาสวมเครื่องแบบชาวบ้านสบายใจกว่า ไม่ใช่ ขุนน้ำขุนนางอีกต่อไปแล้ว**

แต่เกร็ดของเรื่องคงจะขาดความสมบูรณ์ หากมิได้รวมเรื่องราวบางอย่างของครอบครัว โดยเฉพาะภรรยาที่เป็นพนักงานโทรศัพท์ประจำบ้าน และลูกสาวที่ตามติดเป็นเลขานุการส่วนตัวในช่วงรับราชการทหารและการเป็นรัฐมนตรีอยู่ที่กระทรวงมหาดไทย

ลูกสาวที่เป็นเลขานุการส่วนตัวหรือหน้าห้องคนนี้อยู่รับใช้พ่อของเธอมาตั้งแต่เอมมีศรีอยุธยาถึง สังกัดอยู่กรมยุทธการทหารบกและช่วยราชการอยู่ที่ศูนย์ปฏิบัติการกองทัพบก ซึ่งเป็นสถานที่ทำงานของพ่อ งานของเธอก็คือ งานส่วนตัวของพ่อ งานธุรการเกี่ยวกับหนังสือราชการ และงานการติดต่อ ประสานงานต่าง ๆ เธอสำเร็จอักษรศาสตร์จากมหาวิทยาลัยศิลปากร อันเป็นคณะที่ตั้งอยู่ ณ ทับแก้ว จังหวัดนครปฐม



พ่อสำเร็จมัธยมศึกษาทางวิทยาศาสตร์ ด้านภาษาศาสตร์จึงไม่ค่อยจะสันทัด เขียนหนังสือก็ผิด ๆ ถูก ๆ หวังจะให้ลูกสาวคนนี้นี่แหละช่วยเหลือกลมเกลียวทางด้านภาษา แต่เมื่อครั้งหนึ่งเธอเขียนจดหมายแล้วว่า “เจ็อย ถูกตุ๋นเสียเปื่อย” พ่อก็เลยไม่ค่อยไว้วางใจ เกรงว่าพ่อจะถูกตุ๋นเสียเปื่อยดังที่เธอประสบมา

เจ็อยเป็นคนขยัน ทำงานคล่องแคล่ว มีอารมณ์สนุกสนานจนเป็นที่รักชอบของเพื่อนและผู้ใหญ่ ครั้งหนึ่งเจ้านายของผมบอกเธอว่า “ลุงจะส่งให้หลานไปเรียนนอกทุน ทบ.” เจ็อยตกใจมาก เรียนแย้งว่า “ไม่ได้ค่ะ เพราะทุน ทบ. เขาให้แก่นายทหารชาย” ท่านก็เอ็ดลูกสาวผมเสียงาน แต่ก็จำยอมด้วยเหตุผลว่าคุณพ่อคงไม่ชอบใจและจะอึดอัดมาก

ด้วยความรักเจ็อยและรักพ่อ ท่านก็จำนอยอย่างตามใจ โดยกล่าวว่า “ถ้าอย่างนั้น ลุงจะส่งไปเรียนปริญญาโทด้วยเงินส่วนตัวของลุงก็ได้” เจ็อยรู้ว่าท่านรักและหวังดี แต่ก็ค่อนข้างจะอวดดีเหมือนพ่อ เจ็อยจึงไปสอบแข่งขันรับทุนต่างประเทศเหมือนคนอื่น ๆ และก็ได้สมหวัง หากแต่ท่านไม่มีโอกาสเห็นความสำเร็จของหลานซึ่งใช้ความพยายามเอง ถึงกระนั้นเธอก็ไปกราบศพของท่านที่วัด ด้วยเชื่อมั่นว่า ท่านได้ตั้งใจให้ตนสอบได้ตามที่หวังไว้

เมื่อนายของผมยังมีชีวิตอยู่ ผมต้องย้ายไปเป็นเจ้ากรมยุทธศึกษาทหารบกอยู่ ๑ ปีตั้งเล่ามาแล้ว ท่านก็ไม่ยอมให้เจ็อยตามไป แต่ให้คอยรับใช้ท่านแทนอยู่ที่ศูนย์ปฏิบัติการกองทัพบก เจ็อยได้รับความเมตตาจากท่านเป็นอย่างดี และได้รับเหรียญท่านเจ้าคุณนรรัตน์ฯ จากมือของท่านมาเป็นสมบัติติดตัวมาจนถึงบัดนี้

ผมนำลูกสาวไปทำงานด้วยที่กระทรวงมหาดไทย ขณะที่เป็นร้อยเอกหญิงเต็มขั้นแล้ว เมื่ออยู่ได้ราวสามเดือนถึงต้นปีงบประมาณใหม่ เจ็อย



ก็ติดยศเป็นพันตรีหญิงเมื่อเป็นสาว (ไม่โสดแล้ว)

เธออยู่กับผมที่นั่นเป็นเวลา ๕ ปี ได้ปีละ ๑ ชั้น ผมไม่กล้าขอให้ ๒ ชั้น เพราะได้ยืมตัวเขามาจากกองทัพบก โดยไม่ได้ทำงานให้กับต้นสังกัดเลย พ่อคิดว่าจะเป็นการเอาเปรียบกองทัพเขามากไป หรือถ้าหากจะขอให้ก็คงจะไม่พ้นการถูกรหาว่าใช้อิทธิพล อยากรู้ก็ดี ในตอนปลายปีสมัยที่เป็นรัฐมนตรี เจ็อยก็ได้รับพระราชทานยศพันโทหญิง อันเป็นการได้ตามขั้นตามต่อนั่นเอง

เจ็อยประสบความสำเร็จก้าวหน้าเมื่อออกจากกระทรวงมหาดไทยไปแล้ว กลับไปอยู่กรมยุทธการทหารบกตามเดิม เจ็อยได้ ๒ ชั้นในปีแรก และอีก ๒ ปีถัดมา เธอได้อีก ๒ ชั้น พร้อมกับยศพันเอกหญิงตามอัตราที่เปิดให้พอดี เธอเป็นพันเอกเมื่ออายุ ๓๙ ปี ซ้ำกว่าพ่อเพียงปีเดียว ลูกไม่หล่นไม่ไกลด้น แต่ความหวังที่จะเป็นพลเอกเหมือนพ่อคงอย่าไปคิด เพราะยศสูง ๆ อย่างนั้นเขาจองไว้สำหรับผู้ชาย

ลูกบอกว่าไม่เคยฝันที่เป็นจริงอย่างนั้นอย่างดีขอให้ได้เป็นพันเอกพิเศษก็พอใจแล้ว ขณะนี้ลูกวิภาสิริ (เจ็อย) กำลังศึกษาหลักสูตรนายทหารบกชั้นสูงซึ่งใช้เวลา ๖ เดือน เป็นหลักสูตรสำหรับนายทหารที่ไม่ได้ผ่านโรงเรียนเสนาธิการทหารบก แต่โชคเหมาะเคราะห์ดี ก็มีโอกาสนำเรียนในวิทยาลัยการทัพบกได้ ขอให้ความฝันของลูกเป็นความจริง ทั้งนี้ก็แล้วแต่ความกรุณาสนับสนุนจากผู้บังคับบัญชาของเขา

ระหว่างผมเป็นรัฐมนตรี เจ็อยติดตามพ่อไปตรวจราชการและไปในการประชุมในต่างประเทศทุกแห่ง หน้าที่ของเธอคือการช่วยเหลือส่วนตัวในงานของผมจัดเป็นธุระในการดูแล และเป็นหม่อมจำเป็นประจำตัว ไปพักที่ไหนก็จะอยู่ห้องติดกันและเปิดประตูถึงกัน ความเป็นอยู่ที่จะสะดวกหรือไม่สะดวกของพ่อ เจ็อยจะเป็นผู้จัดการเอาธุระไปทั้งหมด บางทีก็ช่วยแปล



เอกสารภาษาอังกฤษให้ พ่อก็สบายไปแปดอย่าง

ลูกเคยเล่าให้ฟังว่า เมื่อพ่อยังอยู่ในราชการคนมักเรียกว่า “พลเอกสิทธิ” แต่เมื่อพ่อเข้ามาเป็นรัฐมนตรี เคยได้ยินคนเขาเรียก “สิทธิ” เฉย ๆ ผมก็บอกเขาว่า อย่าไปถือสาเขาเลย เมื่อเข้ามาทำหน้าที่นักการเมืองอย่างนั้น เราต้องพร้อมจะ让他เหยียบมากกว่าจะให้เขาขอ

สิ่งหนึ่งที่ผมได้ฝากไว้สำหรับกระทรวงมหาดไทยได้แก่ การรื้อฟื้นให้ เกิดวันสำคัญของกระทรวงและคนมหาดไทยขึ้นมาอีกวันหนึ่ง วันนั้นคือวันที่ ระลึกคล้ายวันสิ้นพระชนม์ของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ คือ ๑ ธันวาคมของทุกปี เดิมที่กระทรวงมหาดไทยมีวันสำคัญอยู่ ๑ วัน อันเป็นวันสถาปนากระทรวงมหาดไทย ในวันที่ ๑ เมษายนของทุกปี ซึ่งถือเป็นวันรวมหัวใจของชาวมหาดไทย และรำลึกถึง สมเด็จพระองค์นั้น

เราเริ่มวันที่ระลึกคล้ายวันสิ้นพระชนม์ของสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพเป็นครั้งแรก เมื่อ ๑ ธันวาคม ๒๕๒๗ ในวันนั้น หม่อมเจ้าหญิงมารยาตภักฏญา ดิศกุล และ หม่อมเจ้าหญิง พูนพิสมัย ดิศกุล พร้อมทั้งพระประยูรญาติในสกุลดิศกุล ได้เข้าร่วมในพิธี ข้าราชการทั้งหมด และชาวสมาคมแม่บ้านมหาดไทย ซึ่งริเริ่มก่อตั้งขึ้นโดย คุณหญิงจวบจิโรจน์ ได้กราบถวายคารวะต่อพระรูปปั้นของพระองค์หน้ากระทรวง รวมทั้งมีโอกาสกราบถวายคารวะต่อหม่อมเจ้าหญิงทั้งสองพระองค์นั้น

จำได้ว่าท่านหญิงพูนพิสมัย ดิศกุล ทรงพระดำเนิรไม่ถนัดแล้ว เพราะทรงพระชรามาก เราจัดให้ประทับบนเก้าอี้ แล้วยกพาพระองค์ท่าน ขึ้นไปสู่ห้องพิธีสงฆ์บนชั้นสอง ภาพวันนั้นยังตรึงใจผมมาจนถึงบัดนี้ใน



อันมาจากการแต่งตั้ง

พระกรุณาของท่านที่อุตสาหะเสด็จมาร่วมกับเรา เชื่อสายของชาวมหาตไทย ซึ่งก่อกำเนิดมาเนื่องด้วยองค์เสนาบดีพระองค์นั้น

จำได้อีกว่า อันดอกแก้วซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของเสื้อขาวสมาคมแม่บ้านมหาตไทยครั้งแรกนั้นมันที่มาจากคนที่คุณหญิงของรัฐมนตรีได้เข้าเฝ้าขอประทานคำปรึกษาจากท่านหญิงพูนพิสมัย ดิศกุล ณ พระตำหนัก โปรดประทานความเห็นว่าเป็นดอกไม้ที่สมเด็จฯ กรมพระยาฯ ทรงโปรดมากอย่างหนึ่ง แต่บัดนี้ดูเหมือนจะคลายความสนใจกันไปแล้ว ซึ่งน่าเสียดายมาก

ไม่ทราบว่าจะจิตใจผมจะเหมือนคนอื่นหรือไม่ที่เฝ้ารำลึกถึงพระคุณของพระองค์ท่านอยู่เป็นนิตย์รำลึกถึงจนกลายเป็นอุดมคติของตนเองที่ต้องการจะสืบเนื่องการวางรากฐานอันเป็นหลักงานและหลักคุณธรรมให้แก่ชาวมหาตไทยทั้งหลายมาจนบัดนี้ เมื่อผ่านทางด้านหน้าและด้านข้างของกระทรวง ผมไม่ลืมที่จะยกมือประนมกราบไหว้ทุกครั้งไป

ทุกวันนี้ ผมและภรรยาไปกราบถวายคารวะท่านหญิงมารยาตรฯ อยู่เสมอ และทุกครั้งก็ได้ประทานเมตตาความรู้ และทรงมอบหนังสือดีมีประโยชน์อันเกี่ยวข้องกับสมเด็จพระองค์นั้นมาให้อ่านอยู่เนื่อง ๆ

บทความชุดนี้ควรจะจบได้แล้ว หากจะเขียนต่อไปอีกก็คงจะยาวความเอาไว้อีกหน้าถ้าชีวิตยังอยู่ และเมื่อสำนักพิมพ์เขาบัญญัติขามาเราคงจะพบกันอีกในหัวเรื่องอื่น



คตส. ภาระที่ยากจะเข้าใจ





## ขึ้นต้นเป็นมะลิซ้อน พอแตกใบอ่อน เป็นมะลิลา

ขอครวญเพลงเบาๆ สักวันเถอะ “ลา ละ ลา ละลา ละล้า ลาลา  
ขึ้นต้นเป็นมะลิซ้อน พอแตกใบอ่อนเป็นมะลิลา” เป็นอันว่าภาระที่  
แสนหนัก แสนลำบาก แสนยุ่งยากซับซ้อน และแสนจะอัดอั้นตันใจ (บางครั้ง  
น้ำตาซึม) จะได้สิ้นสุดลงเสียที ภายในระยะเวลา ๑ ปี โดยประมาณ

เกินไปจากความตั้งใจที่ยากจะให้เสร็จภายในเดือนธันวาคม ๒๕๓๔  
ซึ่งผิดสัญญาใจและสัญญาของลูกผู้ชาย

สัจธรรมที่ว่า “ความแน่นอน คือ ความไม่แน่นอน”

เป็นการลาเพื่อพักผ่อน ก่อนที่จะมีอายุครบ ๖ รอบ ในปลายเดือน  
เมษายนที่กำลังจะมาถึง เพราะมันแก่เกินกาลที่จะกรำงานหนักเยี่ยงอย่างนี้  
สำหรับความหนักอย่างนี้ ร่างกายพอจะทนทานได้ หากแต่จิตใจนั้นเหลือ  
กำหนด

งานหนักที่ทำให้หนังสือพิมพ์ “หลักไท” ยังอดสำหรับเมตตายกย่องให้  
เป็น “บุคคลแห่งปี ๒๕๓๔” อันเป็นปีของบุรุษผู้มีแต่เสีย...

๑ ปี เสียน้ำหนักไปราว ๕ กิโล ยังดีที่ยังไม่ตาย...

ยังมีส่วนราชการ บุคคล และกลุ่มบุคคลอีกจำนวนไม่น้อยที่ได้กรุณา  
เข้าใจ เห็นใจ และให้กำลังใจคนที่มิแต่เสีย ชื่อ พลเอกสิทธิ จิโรโรจน์ และองค์  
คณะทั้งหมดของกรมการตรวสอบทรัพย์สินอย่างไม่ขาดสาย

ขอขอบพระคุณอย่างสูงในความปรารถนาดีนั้น มาในคอลัมน์ “ถอด  
เครื่องแบบเขียน” ของหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์ “มติชน” ซึ่งฉบับนี้คงจะเป็น



บทความสุดท้ายแล้ว

ผมได้รับ ส.ค.ส. ปี ๒๕๓๕ จากสำนักงาน ป.ป.ป. และยังเก็บไว้จนบัดนี้ ทั้งสวยงามและมีความหมายสูงสุดสำหรับความเป็นมนุษย์ ด้วยถ้อยคำว่า “ศักดิ์ศรี...มีค่ายิ่งกว่าเงิน” อันตรงกับอุดมคติของผมเอง

หวนคิดถึงช่วงเวลาแห่งความทุกข์ในขวบปีที่ผ่านมา จะนั่ง ยืน เดิน นอนก็ต้องคิด ยามจะหลับตานอนหลังจากกราบพระทุกองค์แล้ว ปิดวิทยุและดับไฟหัวเตียง ปากและใจก็พร่ำบอก “หลับเสีย หลับเสีย หลับเสีย” หรือท่องคำว่า “พุทโธ พุทโธ พุทโธ” บางครั้งก็หลับได้ แต่บางครั้งก็ไม่หลับง่าย ๆ เลย เวรกรรมอะไรก็ไม่รู้

**ก็เพราะ “ความรับผิดชอบ” มันปักอยู่ในอก**

จะมีใครเขาคิดเหมือนเราบ้างหนอ

มีปัจจัยหลายประการที่เราต้องต่อสู้กับมันระหว่างทางตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงวันสุดท้าย

ปัจจัยแรกเกี่ยวกับ **ความรู้สึกภายในของแต่ละคน** เราทราบดีว่าเรากำลังกระทำหน้าที่อะไรกับใครผู้ใด ใครเหล่านั้นไม่เคยเป็นศัตรูแก่เราเลย เขาเป็นคนที่เรารู้จักทั้งที่คุ้นเคยหรือคุ้นชื่อ เคยผ่านพบ เคยร่วมงานและร่วมสังคมเดียวกัน แต่ผลที่ปรากฏออกมา เราไม่เคย “ได้” หรือแม้ “เสมอตัว” หากแต่ถูกมองว่าเราเป็นคน “เสีย” หรือ “ไม่ดี” ไปแล้ว ความรู้สึกเช่นนี้เกิดการต่อต้านขึ้นภายใน อันอาจทำให้บางคนท้อแท้ขาดกำลังใจ

ปัจจัยที่สองเกี่ยวกับ **ความจำกัดของเวลา** ทุกวินาทีเคลื่อนไปเป็นนาที ชั่วโมง วัน เดือน และหลายเดือนจนชนขวบปี ผลงานที่ออกมาแล้วมีทั้งที่เสร็จแล้วและที่ยังไม่เสร็จ หลายกรณีเราประสบกับความไม่พร้อมอันทำให้ต้องรอเวลาและต้องรีบเร่งให้แล้วเสร็จตามเป้าหมายขั้นตอนที่วางไว้ ซึ่งก็ทำสมหวังบ้าง ผิดหวังบ้าง แต่ถึงอย่างไรเราก็จะรีรอต่อไปไม่ได้แล้ว



ปัจจัยที่สามเกี่ยวกับ **ปริมาณของจำนวนคน จำนวนราย และ จำนวนรายละเอียด** ที่จะต้องค้นหาเอกสาร หลักฐาน พยานบุคคล พยาน วัตถุ และเหตุผลที่ถูกต้องเหมาะสมให้ตรงตามอำนาจหน้าที่ที่ได้รับ มอบหมายไว้ให้กระทำความสลับซับซ้อนในอันที่จะต้องสืบสวนสอบสวน และ ล้วงลึกเพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งที่ต้องการ ทำให้แต่ละคนต้องใช้ความพยายามและ พยายามทุ่มเทกำลังสติปัญญาและเรี่ยวแรงกันมากและเนิ่นนานเป็นหลายสัปดาห์ หรือหลายเดือน

ปัจจัยที่สี่เกี่ยวกับ **ความจำกัดของจำนวนคนที่ต้องทำงานนี้** เรามี การจัดสรรคน แบ่งสรรความรับผิดชอบ แต่ในความเป็นจริงนั้นแต่ละคนต่าง ต้องทำงานหลายหน้าที่ ทั้งงานเดิมของตำแหน่งหน้าที่ในหน่วยสังกัด กับ งานที่ได้รับมอบหมายใหม่ งานทั้งสองด้านจะต้องไม่เสียหายหรือขาดตก บกพร่องไปด้วยกัน ดังนั้น แต่ละคนจึงต้องจัดเวลาให้เหมาะสมชั่วโมงทำงาน ตามปกติไม่เพียงพอเสียแล้ว จนหลายคนต้องทำกันจนถึงเย็นค่ำ กลางคืน และบางครั้งในวันเสาร์-อาทิตย์ และวันหยุดราชการ ยิ่งกว่านั้นภายในกลุ่ม คณะเดียวกันยังต้องระดมคนเข้าช่วยเหลือกันในกรณีที่เกิดสถานการณ์เร่งรัด มัดตัว

สำหรับ**ปัจจัยอื่น ๆ** ซึ่งก็ยังมีอีก ก็ต้องแก้ไขกันไปเฉพาะหน้า เฉพาะครั้งคราว ปัญหาสถานที่ห้องทำงาน ห้องประชุม เครื่องอุปกรณ์ใช้สอย ก็จำเป็นต้องแยก ต้องแบ่ง การติดต่อประสานงานต้องใช้การนำสารและการ พุดจากันทางโทรศัพท์ระหว่างอาคาร ๖๐๘ สนามเสือป่ากับสำนักงาน ป.ป.ป. ซึ่งว่าที่จริงก็ได้รับการอำนวยความสะดวกด้วยดีจากหน่วยต้นสังกัด ทั้งสองทาง

เราผ่านมาแล้วด้วยบทเรียนนานาประการจากวันนั้นคือ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๔ จนถึงวันนี้คือ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๕ **ไม่มีสิ่งชิ้นใจที่มองเห็นนอกจาก**



ความปวดร้าวในจิตใจของคนแต่ละคน ทั้งฝ่ายเราและฝ่ายเขา ซึ่งที่จริงก็มีใช่คนต่างฝ่ายต่างเผ่าพันธุ์แต่อย่างใดเลย เราเพียงกระทำหน้าที่กันคนละอย่าง คนละบทบาทเท่านั้นเอง

ประชาชนคนหนึ่งระบุบอกชื่อเสียงเรียงนามและตำบลที่อยู่ไว้ชัดเจน ได้แสดงความรู้สึกเข้าใจ เห็นใจ และส่งกำลังใจมาให้ด้วยหลักศีลธรรมและกรรม รวมทั้งมุ่งเน้นหลักสอนใจแห่งพระพุทธศาสนา เช่น ใคร่ขอให้ทุกคนทุกฝ่ายมุ่งละโลก โกรธ หลง ขอให้ซึ่งถึงหลักแห่งโลกธรรม ๘ และอริยสัจ 4

ท่านได้ฝากกลอนแปดมาด้วย เพื่อสอนใจคนในการพิจารณาความตาย ซึ่งทุกคนจะต้องพบสักวันใดวันหนึ่ง ดังนี้

ยศ และลาภ หายไป ไปได้แน่  
คงเหลือแต่ ต้นทุน บุญกุศล  
ทรัพย์สมบัติ หิ้งไว้ ให้ปวงชน  
แม้ร่างตน เขาก็เอา ไปเผาไฟ  
เมื่อเจ้ามา มีอะไร มาด้วยเจ้า  
เจ้าจะเอา แต่สุข สนุกไหน  
เมื่อเจ้ามา มือเปล่า จะเอาอะไร  
เจ้าก็ไป มือเปล่า เหมือนเจ้ามา  
อย่าปลูกสร้าง เจื่อนไซ้ ให้ลูกหลาน  
อย่าทะเยอทะยาน กอบโกย อย่างโหยหา  
โปรดจงหยุด แลเหลียวมอง จ้อง “สังจา”  
จักรู้ค่า มนุษย์แท้ แลพบธรรม  
อันยศศักดิ์ ความมักได้ ในลาภผล  
แม้ได้ยล โปรดอย่าให้ ใจตกต่ำ



หลงทำไม ไม่จีรัง โลกธรรม  
โปรดชี้นำ สู้หนทาง สร้างความดี  
ทุกผู้ไช้ร้ โปรดตั้งใจ ในสำนัก  
ไตร่ตรองตรึก ก่อนชีพวาย กลายเป็นผี  
ทิ้งเอาไว้ ให้ชื่นชม คือความดี  
ทั้งหมดนี้ กลั่นจากใจ สายใย “ชน”

ลา ละ ลา.. ขึ้นต้นเป็นมะลิซ้อน พอแตกใบอ่อนเป็นมะลิลา  
ผมตั้งใจไว้แล้วว่า “ขอลาไปก่อน” อยากรให้เหมือนเดิมที่เคยเป็น  
และอโหสิซึ่งกันและกันในสิ่งที่ต่างได้ล่วงเกินโดยมิได้ตั้งใจ

หากจะต้องเขียนบทความเล่าสู่กันฟังในครั้งหน้า ๆ ก็คงจะต้อง  
“ถอดเสื้อกล้ำมเขียน” กันละ

สวัสดีครับ



## คนดีกองทัพบก

ผมขออนุญาตเขียนถึงท่าน ลักครั้งเถอะครับ

แม้ว่าโดยส่วนตัว ผมไม่รู้จักมักคุ้นท่านเลยเมื่อรับราชการเป็นเด็ก ๆ ท่านก็เป็นรองผู้บัญชาการทหารบกแล้วก็เกษียณ ผมไม่มีโอกาสรู้จักท่านในชีวิตราชการมากกว่านี้

ต่อมาอีกไม่นาน ท่านก็ได้รับเชิญมาเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยในสมัยท่านนายกฯ เปรม

การมาเป็นเสนาบดีกระทรวงมหาดไทยของท่านนั้น ท่านเป็นรัฐมนตรีประเภทผ่าฟ้าผ่าดินลงมาเกินความคาดหมายของคนโดยทั่วไป ทั้งนี้เพราะท่านไม่เล่นการเมือง ไม่ลงเลือกตั้ง

แต่เหตุไฉนป่าเปรมของผมถึงกับโทรศัพท์ไปชวนท่านมาเป็นรัฐมนตรีคนที่สำคัญที่สุดคนหนึ่งของรัฐบาล

ก็เพราะป่าเปรมท่านเป็นคนดี ท่านจึงกล้าที่จะเชิญคนดีมาร่วมงานงานนั้นมีคนวิพากษ์วิจารณ์กันมาก เพราะท่านของผมกับป่านั้นไม่มีความสนิทสนมกันเป็นการส่วนตัว ทั้งยังมีข่าวลือของพวกปากบอนว่ากันอีกว่าท่านกับป่าออกจะศรัทธาไม่ตรงกันเท่าใด เพราะป่าไปแย่งตำแหน่ง ผบ.ทบ. จากท่าน

ดังนั้นพอป่าเปรมตั้งท่านเป็นรัฐมนตรีมหาดไทยจึงเป็นเรื่องฮือฮากันพอสมควร วงการเมืองงุนงงกันไปทั่ว

ครับ.....ผมกำลังเขียนถึง พลเอกสิทธิ จิรโรจน์ ที่หนังสือพิมพ์เรียกท่านว่าเป็นเป่าปู้เงินเมืองไทย



ท่านเป็นบุคคลที่น่าศึกษา...ผมติดตามข้อเขียนของท่านตลอดระยะเวลาที่ท่านเกษียณราชการไปแล้ว ท่านก็ยังกรุณาเอาประสบการณ์เก่า ๆ มาเล่าให้นายทหารรุ่นหลัง ๆ ฟังเสมอ มีตีพิมพ์ในยุทธโศก เสนาสารบ้าง ถ้าผมจำไม่ผิด

โดยเฉพาะพวกที่กำลังนั่งเรียนอยู่ในโรงเรียนเสนาธิการทหารบกแล้ว ข้อเขียนของ พลเอกสิทธิ จิรโรจน์ จะเป็นที่รู้จักกันดี

เรื่องของหน้าที่ฝ่ายเสนาธิการ จริยธรรมของฝ่ายเสนาธิการ ฯลฯ ที่ท่านกรุณาเลือกเฟ้นเอาประสบการณ์ในชีวิตรับราชการของท่านมาเขียนเล่าให้เด็ก ๆ นักเรียนเสนาฯ รุ่นลูกรุ่นหลานฟังนั้น แทบจะถือเอาเป็นตำราได้เลยทีเดียว

บทความยุคต่อ ๆ มา ภายหลังจากท่านเป็นรัฐมนตรีมหาดไทย ก็เริ่มจะปรากฏในหนังสือพิมพ์เป็นระยะ ๆ ที่ผมจำได้ก็มีมติชนฉบับหนึ่งละ ซึ่งบทความส่วนใหญ่ของท่านจะเป็นไปตามสภาวะการณ์การเมืองของประเทศ คือถ้ามีวิกฤตการณ์อะไรซักอย่าง ท่านก็จะส่งบทความมีแสดงความคิดเห็นเป็นเชิงแนะนำครั้งหนึ่งซึ่งผมก็ได้อ่านเป็นประจำ ชนิดเรียกว่าไม่ขาดจากความทรงจำ

ส่วนที่เกี่ยวข้องกับกองทัพบกนั้น เป็นที่ทราบกันดีในหมู่ทหารด้วยกันเลยว่า พลเอกสิทธิ จิรโรจน์ ยังเป็นทหารอยู่ด้วยจิตและวิญญาณของท่าน

ผมเคยมีนายที่เคยทำงานอยู่กับท่าน เล่าให้ผมฟังว่า พลเอกสิทธิ จิรโรจน์ มีความเป็นทหารบกอยู่ในตัวอยู่จนทุกวันนี้ แม้ว่าจะเกษียณ ท่านก็ยังมีความห่วงใยกองทัพบกอยู่เสมอ เมื่อมีโอกาสท่านก็จะคอยบอกคอยแนะในสิ่งที่เป็นประโยชน์ให้แก่คนในกองทัพบกเสมอมา

มีคำพูดอยู่ประโยคหนึ่งที่ผมออกจะชอบอยู่มากก็คือ “พลเอกสิทธิฯ



ไม่เคยเอาเปรียบกองทัพบก” คำพูดประโยคนี ฟังแล้วอ่านแล้วต้องพิจารณาให้ดีนะครับ

ท่านเป็นผู้ใหญ่ที่ทำงานให้กองทัพบกด้วยความเสียสละอย่างแท้จริง ท่านไม่เคยให้ประวัติศาสตร์หน้าไหนบันทึกได้เลยว่า ท่านหาประโยชน์จากกองทัพบกไม่ว่าจะในตำแหน่งหน้าที่หรือการไปรบกวณผู้ได้บังคับบัญชา

ท่านจะมีแต่ให้ ให้ทุกอย่างที่ท่านมีแก่กองทัพบก แม้จะเกษียณไปแล้ว ท่านก็ยังให้อยู่ตลอดเวลาตามโอกาสที่เหมาะสม โดยไม่เคยเรียกร้องอะไรจากกองทัพบก คนในกองทัพบกจึงมีความรู้สึกว่าจะเอาเปรียบท่านมากเกินไปหรือเปล่าผมไม่ทราบ แต่ในความรู้สึกของผม ผมเห็นด้วยกับคำพูดของนายของผมว่าท่านไม่เคยเอาเปรียบกองทัพบกเลย ท่านไม่เคยเอาความเป็นทหาร ความเป็นคนของกองทัพบกไปหาประโยชน์ส่วนตนเลย แม้แต่น้อย

ผมอยากเรียกท่านว่า “บุรุษแห่งนาทิวีกฤต”

ทั้งนี้เพราะผมเห็นว่า เมื่อคราวคับขันที่ไร คนในกองทัพบกก็มักจะนึกถึงท่านก่อนเสมอ

คราวป่าเปรมจัดตั้งรัฐบาลก๊กหนึ่ง ที่ต้องไปเชิญท่านมาคุมมหาดไทยเพราะคราวนั้นจะหาคนตรงคนชื่อ คนดีดีขาด คนมีบารมี มองไม่มีนอจากท่าน

มาคราวนี้ก็ไปเชิญท่านมาอีก เพราะคนที่จะยื่นอย่างสง่างาม ตรวจสอบทรัพย์สินนักการเมืองให้เป็นที่ยอมรับของประชาชนได้นั้น ผมว่าท่านผู้บัญชาการทหารบกคิดถูกแล้วครับ ที่ไปเชิญท่านมา ซึ่งชาวบ้านร้านช่องเขาเชื่อถือท่านมาก

หน้าที่ประธานคณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สินฯ ของท่านจะเป็นอย่างไร ผมไม่ทราบ แต่ผมเชื่อในความเป็นตัวของตัวเองของท่าน ที่



ทำงานด้วยหลักการถือเอาความจริงความถูกต้องเป็นไม้บรรทัด เอาความ  
แน่นของจิตใจที่ไม่เอนเอียงเป็นคบเพลิงส่องนำหน้าคณะกรรมการ  
เอาความซื่อสัตย์เกียรติประวัติอันดีงามเป็นอารมณ์สวมใส่

### ครับ ท่านจะยืนจะนั่ง ณ ที่ใด ใครก็ทำอะไรท่านไม่ได้

งานยึดทรัพย์ฯ เป็นงานยาก เป็นงานที่ทำให้ผู้อื่นต้องเสียประโยชน์  
ย่อมมีผู้คนยกเอาท่านเป็นศัตรูอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งไม่ยุติธรรมสำหรับ  
ท่านเลยถ้ามีคนถืออคติคิดแบบนี้กับท่าน

ท่านจะไปคิดเป็นศัตรูกับใคร ผมมองไม่เห็น นอกจากท่านเป็นศัตรู  
ถาวรกับความไม่ถูกต้อง เป็นศัตรูกับการฉ้อราษฎร์บังหลวงเท่านั้น

ดังนั้น ใครที่คิดอกุศลกับท่าน ก็ขอร้องให้เปลี่ยนความคิดเสียเถอะ  
ครับคนเราถ้ามีความจริง มีความสะอาดในใจ ก็ไม่มีใครคิดเป็นศัตรูด้วย  
แต่หากมีความสกปรกฉ้อฉลสะสมในใจ อย่าวว่าแต่ พลเอกสิทธิฯ เลยครับ  
คนไทยอื่น ๆ เขาก็อยากจะขจัดสิ่งเหล่านั้นออกจากตัวท่านด้วย เพื่อให้  
บ้านเมืองสะอาดสะอาด

ปีนี้ท่านอายุปาเข้าไปตั้ง ๗๒ แล้ว ต้องมาทำหน้าที่อันหนักเหมือน  
แผ่นผาหินให้แผ่นดิน ด้วยความเสียสละ

ก็เห็นควรด้วยประการทั้งปวง ที่คนรู้จักมักคุ้นจะไปให้กำลังใจท่าน  
บ้าง

คนอย่างท่าน ทรัพย์สมบัติคงไม่ยากได้แล้วครับ

ความรัก ความเคารพ และกำลังใจเท่านั้น ที่จะเป็นสิ่งที่ทำให้ท่าน  
มีพลังกำลังปฏิบัติงานเพื่อบ้านเมืองต่อไป เป็นเสาหลักให้กองทัพก ให้  
เด็ก ๆ รุ่นลูกรุ่นหลานได้ศึกษาหาความรู้จากท่านต่อไป

จึงกราบเรียนมาด้วยความเคารพ...ครับ

(หมายเหตุ ขอขอบคุณผู้เขียน...คุณนักชก นอกสังเวียน)



## สิ่งสะท้อนใจ

เมื่อ ๒ ตาอ่านหนังสือมาก และเมื่อ ๒ หูได้ยินได้ฟังมาก กิ๊อดที่ จะพบสิ่งกระทบใจมากไม่ได้เป็นธรรมดา

คำว่า “เป็นเรื่องธรรมดา” เป็นถ้อยคำที่ได้ยินจนชินหูจาก นักการเมืองทั้งหลาย ส่วนคำว่า “เป็นเรื่องธรรมชาติ” เป็นถ้อยคำที่ชอบใช้ ของท่านพุทธทาส

หากแต่ในความรู้สึกของผู้เขียนคนนี่ ซึ่งเป็นคนธรรมดา กลับซิงซัง กับคำว่า “เป็นเรื่องธรรมดา” ในทางที่ออกจะหมั่นไส้ในความดัดจริต ที่ใช้ คำพูดไม่ตรงกับใจที่คิดและไม่ตรงกับปากที่พูด หรือกับมือที่เขียน

กลับรู้สึกโหม่เอียงไปกับคำว่า “ธรรมชาติ” ของท่านพุทธทาส มากกว่า ในแง่ที่ว่าเป็นธรรมชาติของมนุษย์ หรือหากพูดเป็นคำไทยแท้ ๆ ก็น่าจะเรียกว่า เป็น “สันดาน” ของมนุษย์

ใครจะเชื่ออย่างไรน ก็ตามใจเถิด

คำที่สะท้อนใจจากนักคิด นักพูด นักเขียน ไม่ว่าจะเป็นเรื่อง เกี่ยวกับการเมืองหรือไม่ก็ตาม มีอาทิ เช่น การปฏิวัติ การรัฐประหาร การแทรกแซงหรือเกี่ยวข้องทางการเมืองของทหาร และเผด็จการทหาร เป็นต้น

เดี๋ยวนี้เกิดคำใหม่ ๆ ที่ค่อนข้างจะชู้ซ่า เช่น รัฐธรรมนูญฉบับที่ เลวร้ายที่สุด วุฒิสภาจากการแต่งตั้งของ รสช. ที่ไร้ค่า ไร้ประโยชน์ที่สุด หรือรัฐบาลในร่างทรงของ รสช. เป็นต้น

อยากลิ้มมันเสีย แต่ก็ “ลิ้มไม่สง” เพราะตนเองเกิดมาจากทหาร เคยเป็นข้าราชการประจำฝ่ายทหาร ยังเป็นข้าราชการบำนาญ ซึ่งแม้จะพ้น



ราชการทหารมาแล้ว เคยเป็นสมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภานิติบัญญัติ และยังคงเป็นสมาชิกวุฒิสภาอยู่ในปัจจุบัน เกิดความรู้สึกว่าเมื่อตนเกิดมาจากรวงกรงที่เขาว่าเลวร้าย ไร้ประโยชน์ไร้คุณค่า และบังเอิญถูกเขา “แต่งตั้ง” ให้ทำหน้าที่อันเลวร้าย ทั้ง ๆ ที่ใจของตนมิใช่คนเลวร้ายก็ออกจะเสียใจมากอยู่

จึงเกิดความคิดบ้าง ๆ ว่า เมื่อมันเลวร้ายสำหรับระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย ก็ควรยุบมันเสีย หรือปลดมันเสียให้รู้แล้วรูดออกไป ชาวประชาธิปไตยทั้งหลายที่ผ่านการเลือกตั้ง หรือจัดตั้งทั้งปวงจะได้โล่งใจเสียที

คนที่มีลูกมีหลานที่ตนยังจำเป็นต้องอุ้มต้องเลี้ยง ก็จะได้กลับไปเลี้ยงลูกเลี้ยงหลาน ส่วนคนที่ไม่มีภาระต้องเลี้ยงลูกเลี้ยงหลาน เพราะมันโต ๆ กันแล้ว มีพ่อแม่แม่รับภาระกันแล้ว หรือมันต่างมีอาชีพมีครอบครัวเป็นหลักเป็นฐานแล้ว ก็ให้กลับไปอยู่บ้านเฉย ๆ และเลี้ยงหมู หมา กา ไก่ และ นกเอี้ยง นกขุนทองกันต่อไป

แต่ในจำพวกคนเลว ๆ อย่างนี้ ผู้เขียนก็เป็นคนหนึ่งละ ยังออกไปทำงานนอกบ้านทุกวันเพื่อการเลี้ยงชีพให้พองอกเงยและยืนยาวในชีวิต ยังไปประชุมวุฒิสภาในสมัยประชุมเกือบทุกครั้ง คราใดมีความจำเป็นไปร่วมประชุมไม่ได้ ก็ต้องลาเป็นหนังสือ ต้องไปประชุมคณะกรรมการธิการต่าง ๆ ที่เขาตั้งให้เป็นให้ทำหน้าที่ “พิจารณา ศึกษา และกลั่นกรองกฎหมาย” เพื่อให้เป็นไปตามอำนาจหน้าที่ ทั้งในสมัยประชุมและนอกสมัยประชุม ดังเช่นการปิดประชุมสมัยปัจจุบันนี้ ต้องไปประชุมคณะกรรมการทั้งสามัญและวิสามัญ สัปดาห์ละ ๓ วันเป็นอย่างน้อย

ยังเป็นคนขยันที่โง่และเลวร้าย ในภาวะที่เขาเห็นกันว่า ไร้ประโยชน์และเลวร้าย



ยังเคยได้รับเกียรติจากหนังสือพิมพ์หลักไท ยกย่องให้เป็นบุคคลแห่งปี เมื่อ ๒๕๓๕ ในขณะที่เป็นประธานกรรมการตรวจสอบทรัพย์สินของ รสช. ที่เขาบอกว่าเลวร้าย และได้รับการยกย่องจาก ป.ป.ป. ว่าเป็นบุคคลที่ซื่อสัตย์สุจริต เมื่อสิ้นสุดภาระจากการตรวจสอบทรัพย์สินแล้ว

จัดว่าเป็นประกาศนียบัตรที่มอบให้แก่คนเลวร้าย ที่ร่วมพฤติกรรมกับฝ่ายที่ถูกหาว่าเลวร้าย อันสมควรเก็บไว้เป็นประวัติศาสตร์สำหรับลูกหลานเหลนโหล่นในอนาคต เพื่อให้เค้าได้รับรู้ว่า ในคนที่เลวร้ายก็ยังสามารถรับรางวัลเชิดชูจากผู้มีคุณธรรมในบ้านเมือง

ส่วนใครจะ “ไม่มีคุณธรรม” มากหรือน้อยหรือไม่มีเลย ก็ช่างเขา ใครจะเห็นความจริงเป็นความเท็จก็ช่างมัน

แต่ก็ยังดีนะ ที่ผู้เขียนได้รับการกล่าวขวัญถึงจากนักวิชาการคนสำคัญในบ้านเมืองจากข้อเขียนของท่านอยู่ถึง ๒ คนแน่ะ

ท่านหนึ่งคือ ศาสตราจารย์ นพ. ประเวศ วะสี ท่านบอกว่า สงสารคนดีอย่างผู้เขียนที่พลอยมัวหมอง เพราะไปรับงานจาก รสช. ในฐานะประธานกรรมการตรวจสอบทรัพย์สิน

อีกท่านหนึ่ง คือ คุณธีรยุทธ บุญมี ที่ระบุว่า ผู้เขียนเป็นทหารมืออาชีพ

ทั้งชื่นใจและภูมิใจในการที่ท่านทั้งสอง “มองเห็นความจริง” ว่ายังมีอยู่ในโลกแคบ ๆ ไบนี่ และในประเทศที่กำลังพัฒนาอย่างไทยนี้ เป็นกำลังใจสำหรับกลุ่มคนที่ถูกหาว่าเลวร้าย

บทความวันนี้ อยากระบายให้สติสำหรับเพื่อนทหารหนุ่มสาว หรือที่ยังเป็นหนุ่มน้อยสาวน้อย (ลง) ว่า จงกลับไปอ่านบทความที่เกี่ยวกับ “อำนาจ” ที่ผู้เขียนเคยเขียนไว้ จงรู้สึกอยู่เสมอว่า อะไรควร อะไรไม่ควร และจงสำนึกว่า ความดีเท่านั้นเป็นชัยชนะทั้งหมด



อย่าฝืน อย่าต้าน อย่าทวนกระแสลมประชาธิปไตยที่พัดแรง จึงยึดเอาความดีความถูกต้องเอาไว้ให้มั่น

เพียงแนะนำว่า “อย่าลอย” ไปตามกระแส ที่บางทีก็พัดแรงนอกสู่นอกทางดังที่ได้พบเห็นเป็นประจำอยู่ทุกวันนี้แล้ว หากจะมีฟางซักเส้นที่พอจะเกาะไว้ได้ ก็จงเกาะเถิด

เพราะ หากคิดว่าฟางเส้นนี้คือความดี ความถูกต้องของสังคมไทย ซึ่งมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นจอมทัพและจอมใจของปวงทหาร



## แต่ทหารด้วยใจ

เมื่อมองถึงและมองรอบแล้ว ก็ชื่นใจ เหมือนหยาดน้ำฝนที่หลังหยุด  
ในยามแล้งน้ำใจ ขณะได้ฟังพระบรมราโชวาท ณ ศาลาดุสิตาลัย เมื่อ ๒๘  
ตุลาคม ๒๕๓๕ ทหารทั้งหลายคิดอย่างผมหรือเปล่า

ผมยังคิดว่า ผมเป็น “ทหาร” คนหนึ่ง มิได้ประจำการแล้ว ส่วน  
จะเรียกว่านอกราชการหรือพันราชการ ก็คงจะใช้ เพราะผมรับบำนาญ  
สูงอายุยังชีพอยู่ทุกวันนี้ จากกรมการเงินกระทรวงกลาโหม

กองทัพหรือทหารได้เลี้ยงผมมาตั้งแต่เป็นหนุ่มน้อยจนแก่และจนจะ  
ถึงวันตาย ดังนั้นใจผมจึงผูกพันอยู่ว่า ผมยังเป็นทหารคนหนึ่ง แม้ว่ากายจะ  
ไม่ค่อยไหวแล้ว

ที่สำคัญกว่านั้นก็คือ ผมมียศเป็นพลเอก ได้ได้เต้าขึ้นมาจากว่าที่  
ร้อยตรีจนถึงชั้นยศสุดท้าย โดยไม่มีการกระโดดข้ามชั้นยศใดเลย ได้เลื่อน  
ตำแหน่งเลื่อนยศแต่ละครั้งเมื่อขึ้นต้นปีงบประมาณตามกฎหมายเกณฑ์ ซึ่ง  
พิจารณาบำเหน็จความชอบปีละครั้งเดียว

ไม่มีการเลื่อนตำแหน่งหรือยศกลางปี หรือประมาณเดือนเมษายน

ผมเป็นพลตรี เมื่ออายุ ๔๗ ปี ดำรงอยู่ในยศนั้นอยู่ถึง ๗ ปี จึง  
ได้เป็นพลโทเมื่ออายุได้ ๕๔ ปี เป็นพลโทอยู่ ๓ ปี จึงเป็นพลเอกเมื่ออายุ  
๕๗ ปี อยู่ต่อมาอีก ๔ ปี จึงเกษียณอายุราชการในยศเดิม (แต่อัตรา  
เงินเดือนระดับจอมพล)

ไม่ทราบเหมือนกันว่า ผมเป็นนายพลล้นตลาดหรือไม่ แต่ผมก็ไม่  
รู้สึกเดือดร้อนอะไรจากการก้าวขึ้นบันไดที่ละขั้น ไม่เคยก้าวข้ามชั้น จึงไม่  
เคยก้าวพลาดตกบันได



ผมภูมิใจเหมือนนายพลที่ก้าวมาที่ละชั้นทั้งหลาย

ชีวิตของผมผ่านร้อนผ่านหนาว ผ่านความสมหวังและผิดหวัง ผ่านการหน้าขึ้นนอกตรม และผ่านหัวเราะและน้ำตา เยี่ยงปุณฺณคนดินติดดิน

โดยเฉพาะผมได้ผ่านงานที่ต้องหลั่งน้ำตาม หลังจากที่ถูกเกษียณอายุราชการแล้วถึง ๑๑ ปี เมื่อถูกแต่งตั้งให้เป็นประธานคณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สิน ตั้งแต่ปี ๓๔ - ๓๕

เป็นน้ำตาของความมีเกียรติและเสียเกียรติ

หากแต่ผมข่มใจได้ ไม่กังวลจนเกินควร เพราะชีวิตทหารที่ยังมีเลือดทหารอยู่เต็มตัวนั้น ย่อมพร้อมที่จะปฏิบัติตามคำสั่งโดยไม่บิดพลิ้ว และพร้อมที่จะเผชิญกับศึกเหนือเสือใต้ทุกชนิดด้วยเลือดของวินัยทหาร หากไม่คิดเช่นนั้น จะก้าวเข้ามาบริหารราชการทหารทำไม

เป็นข้าราชการพลเรือน หรือนักการเมือง หรือลูกข้างภารโรง จะมีดีกว่าหรือ

โดยนัยนี้ ผมจึงเห็นพ้องว่า ทหารยุคนี้ซึ่งเป็นทหารยุคใหม่ จะต้องปรับตัวปรับใจกันบ้างแล้ว จึงไม่ควรน้อยอกน้อยใจกันไปโยให้่วยการ

เป็นทหารเสียอย่าง ย่อมอดทนได้ อดกลั้นได้ หนักแน่นได้ และยืนหยัดเผชิญได้ทุกเหตุการณ์ เพื่อชาติ ประชาชน และศักดิ์ศรีของทหาร

ทหารอาชีพย่อมไม่ฆ่ากัน เพราะเขารู้ใจทหารด้วยกัน ดีกว่าและยิ่งกว่าบุคคลอาชีพอื่นที่จะมองซึ่งถึงความคิดคำนึงของทหาร

ขอถามซ้ำว่า ท่านคิดเหมือนผมคิดหรือเปล่า



## ชีวิตนี้ช่างเหนื่อยนัก

ผมเพิ่งรู้สึกว่ายเหนื่อยมามากโดยตลอด และได้พบกับความเหนื่อยที่สุดก็ต่อเมื่อผ่านวัยเลข ๗ มาแล้วนี่เอง โดยเฉพาะก่อนที่จะครบ ๖ รอบในไม่ช้าไม่นานนี้

หันไปมองอดีตของตนเองตั้งแต่วัยเยาว์ ก็เริ่มเหนื่อยมาแต่บัดนั้น เป็นความเหนื่อยอย่างกระเสือกกระสนเพื่อมิให้ท้องแห้ง เพื่อให้เรียนหนังสือดี เพื่อการแข่งขันในความก้าวหน้าของอาชีพ และเพื่อการต่อสู้กับอุปสรรคที่ขัดขวางต่อความสำเร็จในหน้าที่การงาน

ก็สำเร็จบ้างไม่สำเร็จบ้าง สมหวังบ้างผิดหวังบ้าง หากแต่เมื่อยังมีกำลังวังชาอยู่ก็สามารถทนทนต่อความเหนื่อยมาได้

เมื่อคิดอีกที ยังมีคนที่เหน็ดเหนื่อยยิ่งกว่าตัวเอง ยังมีคนที่หาเช้ากินค่ำ ต้องตื่นตีปากกั๊ดด้วยแรงกายและหยาดเหงื่อของเขา เพื่อท้องตนเองและอีกหลายปากที่รอความหิวอยู่บ้าน ด้วยค่าจ้างแรงงานอันน้อยนิด

จะอย่างไรก็ได้ สำหรับคนที่มีได้คาบซ้อนเงินซ้อนทองมาตั้งแต่เกิด หรือคนที่พ่อแม่ปู่ย่าตายายมิได้หาไว้ให้ มรดกอย่างเดียวก็คือกายที่เปลือยเปล่าแล้วมาหาสิ่งห่อหุ้มเอาภายหลัง

อ่านพบปรัชญาในหนังสือเล่มหนึ่ง บอกไว้ว่า ในขบวนการเจริญเติบโตของธรรมชาติ สรรพสิ่งล้วนต้องผ่านการผจญอุปสรรคและการดิ้นรนต่อสู้ด้วยกันทั้งนั้น ชีวิตคนเราจึงต้องแบกภาระอันหนักหน่วงในขณะที่ต้องก้าวเดินไปที่ละก้าวอย่างช้า ๆ

ต่างก็เดินไปข้างหน้าเพื่อไปสู่ความสำเร็จทุกอย่างก้าวเพื่อนำไปให้ใกล้



เป้าหมาย บางคนเดินผิดทางหรือหลงทางห่างเป้าหมายออกไปทุกทีก็มีอยู่  
บางคนเดินไปสู่ความมีเกียรติ และบางคนก็เดินไปสู่ความเสื่อมเกียรติ ต่าง  
ก็ได้รับรางวัลต่าง ๆ กัน

เมื่อคนที่เรารักใคร่นับถือเขาเหน็ดเหนื่อยและสร้างความสำเร็จให้  
องค์กรหรือหน่วยงานของเรา ผมชอบเดินไปหาเขา ชื่นชมยินดีและขอบคุณ  
เขา แม้จะเป็นรางวัลน้ำใจเพียงเล็กน้อย เขาย่อมคลายความเหนื่อยลงได้  
เพียงชั่วขณะหนึ่งแต่เมื่อจากกันแล้ว แต่ละคนก็ยังคงต้องเผชิญกับความ  
เหน็ดเหนื่อยตามภาระหน้าที่กันต่อไปตามเดิม เป็นความเหนื่อยที่ไม่สิ้นสุด

ยกเว้นกรณีหนึ่ง เมื่อเราเปิดสาขาธนาคารแห่งใหม่ของเรา  
พนักงานคนหนึ่งที่ได้รับมอบหมายให้ไปช่วยงานครั้งนั้นอย่างเหน็ดเหนื่อย  
เขาพุกพอน้ำลงกับโต๊ะเพื่อคลายความเหนื่อย เขาได้รับรางวัลความเหนื่อยที่  
ไม่มีใครคาดคิด เขาหายเหนื่อยเหมือนปลิดทิ้ง คือหายเหนื่อยไปชั่วชีวิต

เขาให้น้ำใจแก่เพื่อนร่วมงาน เขาได้รับน้ำใจจากทุกคนในที่นั้น แต่  
เขามิได้มีโอกาสที่ชื่นชมจากรางวัลน้ำใจเหล่านั้นเลย

วันนี้ เป็นวันที่ผมผ่อนคลายความเหนื่อยได้มากที่สุดในรอบปีเศษที่  
ผ่านมาได้นอนทั้งวันทั้งในช่องเช้าและช่วงบ่าย เป็นการพักให้หายจากความ  
เพลียทางจิตใจในขณะที่เป็นคนว่างงาน งานหนักซึ่งไม่เคยชื่นชอบหมดสิ้น  
ไปแล้วภาระที่เหลืออยู่เป็นสิ่งที่จะทำให้ชีวิตเบาขึ้น เพราะเป็นสิ่งที่ชอบและ  
พร้อมที่จะสนุกกับมัน ไม่ต้องอยู่ในสภาวะที่คร่ำเครียดเหมือนเดิม เป็นงาน  
ในหมู่มิตรมากกว่าจะอยู่ท่ามกลางศัตรูเหมือนอย่างเคย

เมื่อสองสามวันที่ผ่านมา นั่งรถไปตามถนนหนทางหลายสายทั้งใน  
กรุงเทพและต่างจังหวัด เพื่องานของเรา และก็พบเห็นงานของคนอื่น พบ  
ปัญหาเสียงของพรรคการเมืองและของผู้สมัครรับเลือกตั้งเรียงรายไปตลอด  
ทางในหลายรูปหลายแบบ เขาเหล่านั้นกำลังเผชิญกับความเหนื่อยเพื่อชัย



ชนะสำหรับวันที่ ๒๒ มีนาคม ๒๕๓๕

เป็นความเหนื่อยที่ต้องจ่ายอย่างสุดแรง ด้วยกำลังเงิน กำลังใจ กำลังสติปัญญา และกลยุทธ์นานาประการ ออกจะเห็นใจและเหนื่อยแทน

ไม่แน่ใจเหมือนกันว่าเงินค่าใช้จ่ายที่กฎหมายกำหนดให้คนละ ๑ ล้านบาท จะเพียงพอกับงานใหญ่เพื่อบรรลุอุดมการณ์ทางการเมืองของแต่ละคนหรือไม่ มีข่าวออกมาเรื่อย ๆ ทางสื่อมวลชนซึ่งอาจจริงบ้างหรือคาดเอาเอาบ้าง ว่าบางพรรคและบางคนทุ่มเงินค่าใช้จ่ายมากกว่านั้นเป็น ๕ เป็นสิบ หรือเป็นร้อย ๆ ล้าน ทำให้เดาไม่ออกว่าเขาจะขาดทุนเพื่อกำไรหรือไม่ในอนาคต

กับทั้งไม่ค่อยแน่ใจนัก สำหรับบางคนที่อาสาตนเข้าสมัครรับเลือกตั้ง เพื่อให้พรรคการเมืองส่งผู้สมัครครบตามจำนวน ทั้ง ๆ ที่ชื่อเสียงเรียงนามไม่เป็นที่รู้จักมากมายนัก จะต้องถึงขาดทุนหรืออาจได้กำไรบ้างนิดหน่อย ปรากฏการณ์อย่างนี้ก็เคยมีมานานแล้ว

บางท่านสมัครแล้วสมัครอีกมาหลายสมัย แต่ก็ได้พลาดหวังมาเกือบจะทุกสมัย และบางท่านก็ล้างมือไปเลยเพราะเบื่อและอ่อนแรงทางการเมือง

กำไรที่ได้ก็น่าจะพอมืออยู่ คือทำให้ผู้คนรู้จักชื่อเสียง หน้าตาอยู่เสมอโดยไม่ขาดหายไปไหน อย่างน้อยก็ทำให้รู้ว่ายังมีชีวิตอยู่ ผิดหวังครั้งนี้อาจจะสมหวังสักวันหนึ่งครั้งหน้า

มีใครบ้างเล่าที่จะปฏิเสธรางวัลแห่งเกียรติยศที่ดูจะคุ้มค่าความเหนื่อยของตน

ผมเองก็เคยได้รับรางวัลสะสมซึ่งไม่ต้องลงทุนด้วยเงิน ไม่เคยชื่อเสียงและไม่เคยขอให้ใครขายเสียง หากแต่เป็นรางวัลน้ำใจจากบุคคลบ้าง จากกลุ่มคนบ้างและจากหน่วยงานบางแห่งของรัฐและเอกชน สิ่งที่ต้องลงทุน



ก็คือการทุ่มเรือวแรงลงไปในงานต่าง ๆ ที่ได้รับมอบหมาย และการยึดมั่นทางใจเกี่ยวกับอุดมคติและจุดยืนของตนเอง

สิ่งที่ได้รับอาจเป็นวัตถุ ๑ ชิ้น กระดาษ ๑ แผ่น หรือการ์ด ๑ ใบ จะเป็นอะไรก็แล้วแต่ ก็ทำให้ผู้รับชื่นชม ซาบซึ้งใจ และขอบพระคุณผู้ที่มอบให้ที่ยังเห็นว่า เรายังมีคุณค่าของความเป็นมนุษย์ที่ยังบำเพ็ญประโยชน์มากกว่าจะทำลายประโยชน์ของชาติประเทศ

ตรงโน้น คือ โล่รางวัล “บุคคลแห่งปี ๒๕๓๕” มอบให้โดยสถาบันศูนย์พัฒนาบุคลิกภาพ เมื่อ ๒๑ สิงหาคม ๒๕๓๕ ผู้มอบรางวัลนี้คือ ฯพณฯ สัญญา ธรรมศักดิ์ ประธานองคมนตรี

ตรงนั้น คือ โล่รางวัล “บุคคลแห่งปี ๒๕๓๔” มอบให้โดยคณะของกองอำนวยการและกองบรรณาธิการ แห่งนิตยสารหลักไท เมื่อ ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๕

ตรงนี้ คือ โล่รางวัลเกียรติยศ สำหรับบุคคลผู้ดำรง “ความซื่อสัตย์สุจริต” ในชีวิตและงานตลอดมา อันเป็นเกียรติสูงส่งสำหรับตนเอง จากตระกูลชาวสวนเล็กๆ ที่มีคนรู้จักน้อยและเคยยากจนข้นแค้นมาก่อน รางวัลนี้เป็นสิ่งที่ผมภาคภูมิใจมาก เพราะมอบให้โดยคณะกรรมการ ป.ป.ป. โดยมี ฯพณฯ อาพันธ์ ปันยารชุน นายกรัฐมนตรี เป็นผู้กล่าวมอบให้ด้วยตนเอง

บนฝาผนังของทางเดินเฉลียงหน้าห้องรับแขก บรรจุกรอบภาพบทความว่า “คนดีกองทัพก” จากวารสารข่าวทหารบก เมื่อ ๑๖ ธันวาคม ๒๕๓๕ ทั้ง ๆ ที่ผมจากวงการทหารบกมาแล้วประมาณ ๑๒ ปี

และยังมีภาพตัดจากหนังสือพิมพ์มติชนรายวัน ด้วยถ้อยคำใต้ภาพว่า “กลับบ้านเรา รักรออยู่” ซึ่งแสดงออกถึงความหวังใยในฐานะคนที่เคยรักใคร่กันโนเยามที่ผมตกอยู่หวังทุกข์เสมือนเรือที่กำลังฝ่าคลื่นและลมมรสุมอย่างโดดเดี่ยว



คตส. มาระที่ยากจะเข้าใจ

กรอบภาพทั้งสองนี้ ภรรยาและลูกสาวจัดทำให้เพื่อปลอบใจสามี และพ่อที่ยังมีคนอื่นเขามองเห็นความดี ไม่ใช่คนเลวร้ายดังที่ใครบางคนกล่าวหา

ข้างเครื่องพิมพ์นี้มีอักษรดอกไม้บรรจุอยู่ในแฟ้มหลายสิบฉบับ มาจากที่ไกลและที่ใกล้ มาจากคนรู้จักหรือไม่รู้จักกันเลย ส่วนแล้วแต่ถ้อยคำที่แสดงถึงความเข้าใจ ห่วงใย เห็นใจ และให้กำลังใจ ส่วนจดหมายที่ด่าทอแบบหยาบคายไร้สมบัติผู้ดีนั้น เรามิได้เก็บไว้ให้ระคายหุระคายตา ไม่เคยหยิบขึ้นมาอ่านซ้ำสองให้บาดเจ็บ เพราะไม่เป็นมงคลแก่ชีวิต

ทุกครั้งที่ “คณะกรรมการ” ประกาศรายชื่อ หรือวินิจฉัย ตามขั้นตอนที่บัญญัติไว้ตามกฎหมายโดยมติของคณะกรรมการ จะได้ยินเสียงฟ้าผ่าหรือฟ้าร้องครืน ๆ รับกันมาเป็นทอด ๆ ลงมาแทบแก้วหูของ “ประธาน” หรือพลเอกสิทธิแต่ผู้เดียว เสมือนหนึ่งประธานกรรมการเป็นผู้ชี้ขาดผลนั้น ๆ แต่ลำพัง

มันทั้งนำแปลกประหลาดและน่าสังเวชสำหรับคนบางคนและบางหมู่เหล่าเป็นยิ่งนัก ที่ไม่สามารถจะแยกความจริงกับความเท็จ ไม่สามารถแยกบทบาทของหน้าที่ออกให้ถูกต้อง และไม่สามารถจำแนกส่วนรวมกับส่วนตัวออกจากกันอย่างชัดเจน

ผมจึงจำเป็นต้องกล่าวว่า “ชีวิตนี้ช่างเหนื่อยนัก” เป็นความเหนื่อยจากคนอื่นและเพื่อคนส่วนใหญ่โดยแท้ และไม่อยากจะเหนื่อยอย่างนี้อีกเลย เพราะเป็นการเสียสละตนและชื่อเสียงเกียรติยศด้วยผลลัพธ์ที่ไม่เป็นธรรม

ขอขอบพระคุณผู้หวังดีทั้งหลายผ่านบทความนี้ ที่ทำให้ผมหายเหนื่อยและหนุนหน้าผมอยู่ข้างหลัง ตอนนี้สบายใจและนอนหลับได้ดีขึ้นแล้ว

(เขียนเพื่อคลายเหนื่อย ๑๔ มีนาคม ๒๕๓๕)



เกียรติจากบุคคลอื่น









## บุคคลแห่งปี

แล้วจู่ ๆ วันหนึ่งในเดือนสิงหาคม ๒๕๒๕ ผมได้รับแจ้งจากศูนย์พัฒนาบุคลิกภาพว่า ผมได้รับเลือกให้เป็น “บุคคลแห่งปี” ประจำปี ๒๕๒๕ ในวาระครบรอบ ๑๐ ปี และเป็นคนแรกที่ได้รับการตัดสินโดยการสำรวจประชามติของศูนย์พัฒนาบุคลิกภาพ ด้วยความร่วมมือของสถาบันวิจัยสังคมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เป็นความตื่นเต้นอย่างไม่เคยคาดคิดมาก่อนเหมือนความฝัน

การจัดงานมีขึ้น เมื่อวันที่เสาร์ที่ ๒๑ สิงหาคม ๒๕๒๕ ณ ห้องบอลรูม โรงแรมนารายณ์ ถนนสีลม กรุงเทพมหานคร ประธานในพิธีคือ ฯพณฯ ศาสตราจารย์สัญญา ธรรมศักดิ์ ประธานองคมนตรี

หนังสือในรูปจดหมายด้วยลายมือของ ฯพณฯ เอง มีความว่า

“ผมมีความยินดีที่ ฯพณฯ พลเอกสิทธิ จิรโรจน์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ได้รับเลือกให้เป็น “บุคคลแห่งปี”

ทั้งนี้ เป็นมติของประชาชนที่บริสุทธิ์ยุติธรรมควรแก่การต้อนรับ ผมขอแสดงความปรารถนาดีด้วยเป็นอย่างยิ่งและจริงใจ หวังว่าการคัดเลือก “บุคคลแห่งปี” จะก่อให้เกิดคุณค่าแห่งความถูกต้องตั้งงามในสังคมต่อไป”

ท่านประธานกรรมการศูนย์พัฒนาบุคลิกภาพได้กล่าวถึงเป้าประสงค์อันยิ่งใหญ่และดั้งเดิม ก็คือจะช่วยสร้างนักพูดและนักมนุษยสัมพันธ์ ให้ทวีจำนวนขึ้นในเมืองไทย สำหรับนักพูดนั้นหวังว่าจะต้องเป็นนักพูดที่มีสมรรถภาพคุณธรรมและยึดถือจรรยาบรรณอันดีของนักพูดตลอดไป

ทำให้ต้องมานึกทบทวนว่า เราเป็นนักพูดและนักมนุษยสัมพันธ์



ที่เข้าคุณลักษณะอย่างน้อยแค่ไหน และก็ต้องยิ่งใช้ความพยายามมากขึ้น เป็นแน่ละ

ท่านประธานจัดงานได้กล่าวไว้ในหนังสือว่า “รางวัลเกียรติยศ ‘บุคคลแห่งปี’ เป็นการมอบครั้งแรกเพื่อเป็นเกียรติคุณให้กำลังใจแก่บุคคลที่ได้เสียสละมุ่งมั่นทำประโยชน์ที่ได้ผลอันสูงเด่นให้กับสังคมประเทศไทยในรอบปีที่ผ่านมา”

ในการดำเนินงานสำรวจ ได้กำหนดให้กรุงเทพมหานครเป็นสนามเก็บข้อมูล และทำโดยวิธีสุ่มตัวอย่างจากจำนวนประชากร ๓,๐๐๐ คน ใน ๑๕ เขต การออกเก็บข้อมูลภาคสนามใช้นักศึกษาจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จำนวน ๓๐ คน ที่ได้รับการอบรมแล้ว ออกสัมภาษณ์ประชาชนแบบตัวต่อตัว กับถือว่าอายุเป็นสิ่งบ่งบอกถึงประสบการณ์ของชีวิต และเป็นตัวที่สามารถกำหนดการตัดสินใจได้อย่างมีเหตุผล

ระยะเวลาดำเนินงาน เริ่มตั้งแต่การร่างแบบสอบถาม การอบรมเจ้าหน้าที่สัมภาษณ์ การออกเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ การรวบรวมข้อมูลด้วยระบบคอมพิวเตอร์ และการจัดพิมพ์ตารางผลการสำรวจ ใช้เวลานับแต่ ๑๕ กรกฎาคม ถึง ๑๑ สิงหาคม ๒๕๒๕

**ศูนย์พัฒนาฯ และสถาบันวิจัยสังคมฯ ได้กำหนดคุณสมบัติไว้ดังนี้**

๑. เป็นผู้ที่ทำประโยชน์ให้แก่สังคมส่วนรวม และประเทศชาติอย่างเด่นชัด ในระยะสิงหาคม ๒๕๒๔ ถึง กรกฎาคม ๒๕๒๕
๒. เป็นผู้มีความเสียสละผลประโยชน์และความสุขส่วนตัว เพื่อผลประโยชน์และความสุขของส่วนรวมเสมอมา
๓. เป็นผู้ยืนหยัดอยู่ข้างความถูกต้อง และความเป็นธรรมในสังคม



๔. เป็นผู้เพียบพร้อมด้วยคุณธรรมประจำใจ เป็นแบบอย่างอันดีที่ทุกคนควรปฏิบัติตาม

๕. เป็นผู้บำเพ็ญคุณงามความดีมาโดยตลอด และสั่งสมภาพพจน์อันดีงามต่อสายตาประชาชนเป็นที่เชื่อมั่นได้ว่า จะรักษาคุณงามความดีนั้นสืบต่อไป

น่าสังเกตมากกว่า คณะกรรมการได้เสาะหาประวัติของผมมาลงไว้ให้ปรากฏอย่างละเอียดมาก จนแม้แต่ตนเองไม่เคยรวบรวมเอาไว้อย่างละเอียดยับเช่นนั้น บางอย่างก็ลืมแล้ว หรือค้นหาไม่ได้ครบถ้วน นับว่าเป็นประโยชน์อย่างยิ่งแก่ตนเองและลูกหลาน

นาที่ระทึกใจเริ่มขึ้นเมื่อมีการอ่านคำประกาศเกียรติคุณสดุดียกย่อง “บุคคลแห่งปี” ผมขอคัดลอกมากล่าวไว้ เท่าที่จำเป็น

...คำว่า “บุคคลแห่งปี” เป็นคำนามที่รวมความรู้สึก เจตนาธรรมณ์ อุดมคติ ปรัชญาชีวิต พฤติกรรม และบุคลิกภาพของบุคคลหนึ่ง หญิงหรือชายก็ได้ ที่สร้างตัว สร้างผลงานประจักษ์ต่อสาธารณชน...(ต่อด้วยคุณสมบัตินี้ดังกล่าวมาแล้ว)

...เป็นคนแรกที่ได้รับการตัดสิน...เป็นแบบอย่างของผู้ที่เกิดมาเพื่อสร้างสรรค์สันติสุขและความเป็นธรรม...เป็นผู้เสียสละความสุขและสบายสวัสดิภาพส่วนตัวและครอบครัว เพื่อดำรงไว้ซึ่งความถูกต้องดีงาม เป็นผู้กล้าใช้อำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย กล้าตัดสินใจ กล้าลงมือกระทำการที่ขัดต่อประโยชน์ของคนกลุ่มน้อย เพื่อความผาสุกของคนส่วนใหญ่กล้าทวนกระแสคลื่นแห่งความชั่วร้ายในสังคม ฟาดฟันแหล่งอบายมุข ขจัดผู้ทุจริตคิดมิชอบในวงราชการ โดยไม่หวั่นเกรงอันตรายและอิทธิพล มีจุดยืนที่แน่วแน่อยู่ข้างผลประโยชน์ของประชาชน และความสงบสุขของสังคม

ในอดีต...เป็นข้าราชการทหารที่ซื่อสัตย์ต่อแผ่นดิน จงรักภักดีต่อ



ราชบัลลังก์ ประสบความก้าวหน้าในชีวิตราชการมาโดยลำดับ รักความเป็นธรรม ดำรงตนอยู่ในพรหมวิหาร ๔ เป็นที่รักนับถือของผู้ใต้บังคับบัญชาและผู้ใกล้ชิด เป็นที่ไว้วางใจของผู้บังคับบัญชา... เป็นหัวหน้าครอบครัวที่ดีเป็นหลักชัยอันน่าภาคภูมิใจและอบอุ่นของครอบครัว

...ได้รับพระมหากรุณาธิคุณโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ให้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย...แก้ปัญหาที่สั่งสมมานาน...ให้ทุเลาเบาบางลง ผลงานปรากฏชัดต่อสังคม สื่อมวลชน และประชาชน...

ท่านผู้นั้นคือ ฯพณฯ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย พลเอก สิทธิ จิรโรจน์

ฟังแล้วก็แสนปลื้มจนตัวแทบลอย เหมือนดั่งว่าไม่มีอะไรต่างพร้อยเลย ก็เพราะท่านมิได้กล่าวถึง อย่่างไรก็ดี จำต้องขอขอบพระคุณไว้ ณ ที่นี้ว่าทั้งหมดที่กล่าวมา คือ “จุดยืน” ของชีวิตและงานของผมโดยแท้

**พี่น้องผองเพื่อน ภริยาและลูกหลานเอ๋ย จงจำไว้เถิดว่า บางครั้งคนเราอาจไม่รู้จักตัวเอง มากเท่ากับที่คนอื่นเขารู้จักเรา**

ในคำกล่าวของผมคืนวันนั้น ผมได้ขอบพระคุณ ฯพณฯ ประธานองคมนตรีและคณะกรรมการทุกฝ่ายทุกคน รวมทั้งผู้มีเกียรติที่มาร่วมงาน โดยเฉพาะ ฯพณฯ ประธานองคมนตรีนั้น ผมถือเป็นแบบอย่าง เป็นนิมิตหมาย และเป็นกุศลมงคลแก่ตัวเองเป็นอย่างยิ่ง

ผมไม่ลืมขอบคุณบุคคลอีก ๓ ฝ่าย ได้แก่ ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี พลเอก เปรม ติณสูลานนท์ ซึ่งหากปราศจากท่านเสียแล้ว ผมคงไม่ได้เป็นบุคคลแห่งปีในคราวนั้น แสดงว่าท่านรู้จักว่าผมจะเป็นคนมีประโยชน์ดังที่ท่านไว้วางใจ

**ผมไม่ลืมขอบคุณคนมหาดไทย ซึ่งได้ไว้วางใจในการนำและการบริหารของผมมาในระยะเวลาเพียงปีเศษ**



และคนสุดท้ายที่ผมจะลืมไม่ได้ ก็คือคุณหญิงจวบ จิรโรจน์ ภริยา  
คู่ชีวิต คู่ทุกข์คู่ยาก ผู้ซึ่งเฝ้าอยู่เคียงข้างเป็นกำลังใจให้แก่ผม ในยามที่  
เกือบจะต้องร้องไห้เพราะความเจ็บปวดเป็นบางครั้ง

ผมบอกว่า “ณ ห้องนี้ เราพบดอกไม้หลากสีสวยงาม...เมื่อเข้ามา  
เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ได้รับทั้งดอกไม้และก้อนอิฐ...”

ผมบอกที่ประชุมวันนั้นว่า การรักษาเกียรติยศ คือหลักมันประจำ  
ใจเสมอและไม่เคยเปลี่ยนแปลง...ประการที่หนึ่ง เกียรติยศแห่งความมีอยู่ซึ่ง  
ชาติ ศาสนา และองค์พระมหากษัตริย์ อันต้องจงรักภักดีด้วยชีวิตและจิตใจ  
ประการที่สอง เกียรติยศแห่งยศพลเอก ในตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการ  
กระทรวงมหาดไทย ประการที่สาม เกียรติยศแห่งความเป็นคน ประการที่  
สี่ เกียรติยศแห่งความสุจริตยุติธรรม และประการที่ห้า เกียรติยศแห่งการ  
กระทำ

คงจะพอแล้วสำหรับเกียรติยศและศักดิ์ศรีที่ผมได้รักษาและจะรักษา  
ไว้จนชั่วชีวิตจะหาไม่ ใครจะไม่ทำก็ช่างใคร แต่ผมต้องทำตลอดไป

เพราะมิใช่เกียรติยศที่ทำด้วยฟางเหมือนรายการละครโทรทัศน์  
เรื่อง “มงกุฎฟาง” หรือ “หุ่นไล่กา” ในฝันนา



## คำประกาศเกียรติคุณสุดียกย่อง

### “บุคคลแห่งปี”

#### ของ ศูนย์พัฒนาบุคลิกภาพ

๒๑ สิงหาคม ๒๕๑๕

คำว่า “บุคคลแห่งปี” เป็นคำนามที่รวมความรู้สึก เจตนา รมณ์ อุดมคติ ปรัชญาชีวิต พฤติกรรม และบุคลิกภาพของบุคคลหนึ่ง หญิง หรือ ชายก็ได้ ที่สร้างตัว สร้างผลงานจนประจักษ์ต่อสาธารณชนว่า เป็นผู้ที่ทำให้ประโยชน์ให้แก่สังคมส่วนรวมและประเทศชาติ มีบทบาทสูงส่งเด่นชัด เป็นผู้เสียสละผลประโยชน์และความสุขส่วนตัว เพื่อผลประโยชน์และความสุขส่วนรวมเสมอมา ยืนหยัดเคียงข้างความถูกต้องและความเป็นธรรมในสังคม เพียบพร้อมไปด้วยคุณธรรมประจำใจ เป็นแบบอย่างอันดีที่ทุกคนควรปฏิบัติตาม เป็นผู้บำเพ็ญคุณงามความดีและสั่งสมภาพพจน์ที่ดีในสายตาประชาชนมาโดยตลอด กับเชื่อได้ว่าจะรักษาคุณงามความดีนั้นตลอดไป

“บุคคลแห่งปี” ประจำปี 2525 และเป็นคนแรกที่ได้รับการตัดสิน โดยการสำรวจประชามติของศูนย์พัฒนาบุคลิกภาพ ด้วยความร่วมมือของ สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเป็นแบบอย่างของผู้ที่เกิดมาเพื่อสร้างสรรค์ สันติสุขและความเป็นธรรมให้กับสังคม เป็นผู้เสียสละความสุข และความสบาย สวัสดิภาพส่วนตัวและครอบครัว เพื่อดำรงไว้ซึ่งความถูกต้องดีงาม เป็นผู้กล้าใช้อำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย กล้าตัดสินใจ กล้าลงมือกระทำการ ที่ขัดต่อผลประโยชน์ของคนกลุ่มน้อย เพื่อความผาสุกของคนส่วนใหญ่ กล้าทวนกระแสคลื่นแห่งความชั่วร้ายในสังคมพาดพิงแหล่งอบายมุข ขจัดผู้ทุจริตคิดมิชอบในวงราชการ โดยไม่หวั่นเกรงอันตราย



และอิทธิพล มีจุดยืนที่แน่วแน่อยู่ข้างผลประโยชน์ของประชาชน และความสงบสุขของสังคม

ในอดีตที่ผ่านมาเป็นข้าราชการทหารที่ซื่อสัตย์ต่อแผ่นดินจงรักภักดีต่อราชบัลลังก์ ประสบความสำเร็จในชีวิตราชการมาโดยลำดับรักษาความเป็นธรรม ดำรงตนอยู่ในพรหมวิหาร 4 คือ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา เป็นที่รักนับถือของผู้ใต้บังคับบัญชา และผู้ใกล้ชิดเป็นที่ไว้วางใจของผู้บังคับบัญชา และนอกจากนั้นยังเป็นหัวหน้าครอบครัวที่ดี เป็นหลักชัยอันน่าภาคภูมิใจและอบอุ่นของครอบครัว

เมื่อท่านได้มีโอกาส ในบั้นปลายของชีวิต ได้รับพระมหากรุณาธิคุณโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ให้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ท่านก็ได้ปฏิบัติหน้าที่และภารกิจอันยิ่งใหญ่ แก้ปัญหาที่สั่งสมมานาน และนับวันจะทวีความรุนแรงมากขึ้น ให้ทุเลาเบาบางลง ผลงานของท่านปรากฏชัดต่อสังคม สื่อมวลชน และประชาชนเป็นบทบาทที่สูงยิ่งตลอดปี 2524 จนถึงปัจจุบัน จึงได้รับการตัดสินจากประชาชนให้เป็น “บุคคลแห่งปี” ประจำปี 2525

ท่านผู้นั้นคือ ฯพณฯ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย พลเอก สิทธิ จิรโรจน์



**คำสดุดี พลเอก สิทธิ จิรโรจน์**  
**ผู้ประพฤติปฏิบัติตนชอบด้วยความซื่อสัตย์สุจริต**  
 โดย พลตำรวจเอกพจน์ บุญยะจินดา  
 ประธานอนุกรรมการประชาสัมพันธ์ ป.ป.ป.

ณ บัดนี้ ถึงเวลาอันสำคัญยิ่งที่คณะกรรมการ ป.ป.ป. จะขอประกาศเกียรติคุณแด่บุคคลที่สมควรได้รับการยกย่องสรรเสริญ ในด้านความซื่อสัตย์สุจริต

ท่านผู้นี้เคยดำรงตำแหน่งสำคัญ ๆ ทั้งทางราชการและทางการเมือง คือ ดำรงตำแหน่งรองผู้บัญชาการทหารบก เมื่อพุทธศักราช ๒๕๒๑ ตำแหน่งปลัดกระทรวงกลาโหม เมื่อพุทธศักราช ๒๕๒๒ ตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ๒ สมัย เมื่อพุทธศักราช ๒๕๒๔ - ๒๕๒๖ และ ๒๕๒๖ - ๒๕๒๙ ตำแหน่งสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ เมื่อพุทธศักราช ๒๕๓๔ ถึงปัจจุบัน ตำแหน่งประธานคณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สิน ของสภารักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ เมื่อพุทธศักราช ๒๕๓๔ ถึงปัจจุบัน

ไม่ว่าท่านจะดำรงตำแหน่งใด ๆ ท่านได้ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อตรง ยุติธรรม สุจริตจริงใจ ไม่มีอคติลำเอียงว่าเป็นพรรคพวกเพื่อนพ้อง และมีความเด็ดเดี่ยวจริงจังยังผลให้ภาระหน้าที่ในความรับผิดชอบของท่าน สำเร็จลุล่วงด้วยดีตลอดมา

การปฏิบัติหน้าที่และการประพฤติปฏิบัติตนของท่านผู้นี้ คณะกรรมการ ป.ป.ป. ได้พิจารณาถึงคุณงามความดี จึงได้มีมติเป็นเอกฉันท์ ที่จะประกาศเกียรติคุณ มอบโล่ เชิดชูเกียรติยกย่องเป็นผู้ประพฤติตนชอบด้วยความซื่อสัตย์สุจริต สมควรเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ชนรุ่นหลังสืบไป



ณ โอกาสนี้ จึงขอเรียนเชิญท่านประธานฯ ได้กรุณาประกอบพิธี  
มอบโล่เชิดชูเกียรติให้แก่ พลเอกสิทธิ จิรโรจน์ ณ บัดนี้



## นายกรัฐมนตรี ยินดี

ผมรู้สึกเป็นเกียรติและมีความยินดีเป็นอย่างยิ่ง ที่ได้มาเป็นประธานในพิธีมอบโล่ให้เกียรติบัตร หนังสือชมเชยและรางวัล แก่ท่านผู้ที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นคนที่มีความซื่อสัตย์สุจริต รวมทั้งบุคคลในหน่วยงานที่ได้กระทำคุณงามความดี และคุณประโยชน์ให้แก่งานป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ ในวันนี้ รัฐบาลถือเป็นนโยบายสำคัญในการที่จะป้องกัน และขจัดการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ ซึ่งสำนักงาน ป.ป.ป. ก็ได้ดำเนินการตามเจตนารมณ์ดังกล่าวมาเป็นอย่างดี โดยการประชาสัมพันธ์ปลุกฝังทัศนคติค่านิยมให้ทุกคนประพฤติปฏิบัติตนและนิยมชมชอบในความซื่อสัตย์สุจริต และได้จัดให้มีการมอบโล่เชิดชูเกียรติขึ้น เพื่อเป็นการประกาศเกียรติคุณ ยกย่องส่งเสริมคนดีให้เป็นแบบอย่างของสังคมในทางที่ถูกต้อง ควร ผมขอขอบคุณคณะกรรมการ ป.ป.ป. คณะอนุกรรมการ ท่านเลขาธิการและเจ้าหน้าที่ของสำนักงาน ป.ป.ป. ทุกคน ที่ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความวิริยะอุตสาหะ จนบรรลุผลอันเป็นประโยชน์ต่องานป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ ท่านผู้มีเกียรติได้รับโล่ให้เกียรติบัตรหนังสือชมเชย และรางวัลทั้ง ๒๕ ท่านนี้ผมขอแสดงความยินดีเป็นอย่างยิ่ง ที่ท่านได้รับเกียรติอย่างสูงส่ง ในฐานะที่เป็นผู้ประพฤติปฏิบัติตนชอบด้วยความซื่อสัตย์สุจริต เปี่ยมล้นด้วยคุณธรรมอันดีงาม และได้กระทำคุณงามความดีให้แก่งานป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการอีกทั้งท่านยังเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ และมีความมานะอดทนต่อปัญหาอุปสรรคทั้งหลาย จนความดีของท่านเป็นที่ประจักษ์แก่บุคคลทั่วไป หากทุกคนได้ประพฤติ



ตามแบบอย่างที่ท่านได้กระทำมา ผมเชื่อว่าจะเป็นการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในวงราชการให้หมดสิ้นไปได้ ซึ่งจะเป็นการขจัดปัญหาที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนา เพื่อความเจริญก้าวหน้าแก่ประเทศชาติอีกทางหนึ่งวันนี้ผมมีความรู้สึกปลื้มปิติเป็นพิเศษ ที่ได้รับเกียรติมาร่วมในงานนอกเหนือไปจากการมอบรางวัลต่าง ๆ ให้กับนักเรียน ข้าราชการ และหน่วยงานที่มีบทบาทในการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในวงราชการแล้ว ผมยังมีความดีใจเป็นการส่วนตัวที่สามารถมีส่วนร่วมอันน้อยในการปรากฏตัวในวันนี้เพื่อสดุดีบุคคลท่านหนึ่ง ที่ผมมีความนิยมชมชอบและมีความเคารพนับถือมาเป็นเวลาช้านาน ทั้ง ๆ ที่ผมไม่เคยรู้จักท่าน และท่านก็ไม่เคยรู้จักผม ในสังคมของเราปัจจุบันนี้ ความถูกต้อง ความผิด ความชอบ ธรรม ไม่ชอบธรรม เหตุผลหรือไม่มีเหตุผลนั้น ค่อนข้างจะเลื่อนกลางเป็นอย่างมาก เป็นสังคมที่รู้ชอบเป็นผิด ทุกอย่างค่อนข้างจะสับสน คนดีและคนเลวนั้น ไม่ค่อยรู้จักกันแน่นอนว่าใครคือใครกันแน่ ผมอยากจะอ้างถึงพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ได้มีการเผยแพร่ทางวิทยุโทรทัศน์ ติดต่อกันมาเป็นเวลาหลายสัปดาห์แล้ว ท่านกล่าวไว้ในสังคมมีทั้งคนดีและคนเลวที่จะไปหวังปรับให้คนเลวเป็นคนดีให้หมดนั้นไม่ได้ แต่อย่างน้อยเราจะต้องส่งเสริมคนดีและต้องสนับสนุนคนดี และอาจต้องพยายามทำทุกวิถีทางที่จะไม่给人เลวสามารถมีอำนาจสร้างความปั่นป่วนให้กับสังคมต่อไปได้ในวันนี้เราส่งเสริมคนดีเราไม่พูดถึงคนเลว และผมแน่ใจว่าบรรดานักเรียนทั้งหลายที่มาในวันนี้ที่ได้รับรางวัลต่าง ๆ รางวัลที่ได้รับนั้น ผมว่ามีความสำคัญน้อยมากสำหรับบุคคลที่มีความซื่อสัตย์สุจริต ผลตอบแทนของความซื่อสัตย์สุจริตขึ้นอยู่กับความภาคภูมิใจของตัวเองที่ตัวเองได้ทำสิ่งที่ถูกต้องแล้ว จะมีรางวัลหรือไม่มีรางวัลไม่มีความหมาย แต่ถ้าเมื่อสังคมยอมรับว่า กิจกรรมที่ส่อไปในทางที่สุจริตซื่อตรงเป็นเรื่องที่



สังคมจะมอบให้ การมอบรางวัลให้กับบุคคลนั้น เป็นเพียงแต่ส่วนเสริมเท่านั้น ในใจของผู้ที่ได้รับเกียรติคุณดี หรือได้รับรางวัลในวันนี้ ผมแน่ใจว่า สิ่งที่คุณทำจะภาคภูมิใจที่สุดก็คือตนเองได้ทำในสิ่งที่ถูกต้องเมื่อตนเองได้ทำในสิ่งที่ถูกต้องที่ชอบธรรมแล้ว นั่นคือรางวัลที่ไม่มีใครสามารถมาให้เราได้ และเป็นรางวัลที่ไม่มีใครสามารถจะมายื้อแย่งจากตัวเองไปได้ด้วยคุณงามความดีที่ท่านได้ประพฤติปฏิบัติมาดังกล่าว ผมขออัญเชิญอำนาจคุณพระศรีรัตนตรัยและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายที่ท่านเคารพนับถือได้โปรดคุ้มครองและดลบันดาลให้ท่านประสบแต่ความสุข ความเจริญ มีพลังกาย พลังใจ ในอันที่จะยืนหยัดกระทำความดีนี้อีกต่อไป ขอขอบคุณครับ



คณะกรรมการ  
ป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบ  
ในวงราชการ

ขอมอบโล่เชิดชูเกียรตินี้เพื่อแสดงว่า

**พลเอก สิทธิ จิรโรจน์**

ได้แสดงออกซึ่งความซื่อสัตย์สุจริตดีเด่น  
สมควรยกย่องเป็นบุคคลตัวอย่าง  
ขอให้ความซื่อสัตย์สุจริตของท่าน  
จงส่งผลให้ท่านมีความสุขความเจริญยิ่ง ๆ ขึ้นไป

ให้ไว้ ณ วันที่ ๓ มีนาคม พุทธศักราช ๒๕๓๕

นายศักดิ์ สมนองชาติ  
ประธานกรรมการป.ป.ป.

นายชัยเชต สุนทรพิพิธ  
เลขาธิการ  
คณะกรรมการ ป.ป.ป.

พล.ต.อ.พจน์ บุญยะจินดา  
ประธานอนุกรรมการ  
ประชาสัมพันธ์



## เกียรติแห่งชีวิต

ในนามของบุคคล ส่วนราชการ และบริษัทนิติบุคคล ที่ได้รับโล่เชิดชูเกียรติ เกียรติบัตร หนังสือชมเชย และรางวัล ในวันอันสำคัญ ครบรอบปีที่ ๑๗ ของป.ป.ป. นี้ กระผมขอขอบคุณโดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อ ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี ที่ได้กรุณามอบให้พวกเราทั้งหลายด้วยตัวของท่านเอง และได้ฝากถ้อยคำที่น่าประทับใจเป็นอันมากสำหรับผู้คิดว่า เราได้กระทำความดี โดยเฉพาะท่านประธานกรรมการ ป.ป.ป. คณะกรรมการ ป.ป.ป. กระผมก็อดคิดไม่ได้ที่จะขอขอบพระคุณเป็นพิเศษที่ท่านได้เสนอชื่อผมคนหนึ่งเข้ามาเป็นชื่อที่ได้รับเกียรติสูงยิ่งอันนี้ นับว่าเป็นเกียรติแก่ชีวิตและงานของกระผมและพวกเราที่ได้รับวันนี้อีกหลายคน รวมทั้งสิ้น ๒๕ ท่านด้วยกัน

กระผมขอกราบเรียนว่าพวกกระผมทั้งหลายไม่อาจประเมินค่าของตัวเองเราเองได้ว่า เราสมควรเป็นผู้ได้รับเกียรติหรือไม่ เพราะเกียรตินั้นตัวเองให้กับตนเองไม่ได้ และสิ่งสำคัญในขณะที่ได้รับเกียรติในวันนี้ เราก็ต้องไม่ลำพองใจต่อเกียรติที่เราได้รับ นอกจากว่าเราจะต้องรักษาเอาไว้เป็นอย่างดีที่สุด ให้สมกับความกรุณาที่มอบให้เพื่อเป็นศักดิ์เป็นศรีของตนเองและวงศ์ตระกูลของเราต่อไป ศักดิ์ศรี มีค่ายิ่งกว่าเงิน อันนี้เป็นประโยคหนึ่งซึ่งเป็นคำขวัญของ ป.ป.ป. ที่ประทับใจกระผมมาก เพราะตรงกับอุดมคติ ผมเองได้ยึดถือมาโดยตลอดและวันนี้ก็คงจะเป็นวันที่เราทั้งหลายที่ได้รับความกรุณาจากการหยิบยื่นเกียรติให้เรา หยิบยื่นศักดิ์ศรีให้กับเราก็เป็นเครื่องวัดว่าคุณค่าของมนุษย์นั้นไม่ว่าจะเป็นเด็กหรือผู้ใหญ่ ทุกอาชีพ ทุกชนชั้น ทุกตำแหน่งหน้าที่การงานเราก็สมควรที่จะมีคำนี้คือว่า “ศักดิ์ศรี” คนเราจะเปรียบเทียบความดี ความด้อย ความจริง ความเท็จ ความซื่อสัตย์สุจริต และความทรยศ



ก็ด้วยคำว่า “ศักดิ์ศรี” นี้เอง

เพราะฉะนั้นวันนี้ก็เป็นวันที่ประจักษ์ชัดแล้วว่าจำนวนหลายท่านรวมแล้ว ๒๕ ท่านด้วยกัน ได้รับเกียรติอันสูงส่ง สำหรับผมเองคงจะไม่ยกย่องตัวเอง แต่กระผมมีความภูมิใจในสิ่งที่กระผมไปประพฤติปฏิบัติมา และหวังว่าทุกท่านอีก ๒๕ ท่านก็คงจะมีความภูมิใจเช่นเดียวกัน

ตั้งที่ท่านนายกรัฐมนตรีได้กล่าวมาแล้วเมื่อสักครู่นี้ กระผมมีความเห็น อยู่อย่างหนึ่งโดยตลอดมาว่า การกระทำความดี และการจะประพฤติตนชอบนั้น ย่อมกระทำได้ไม่ยาก ถ้าเรามีความตั้งใจจริงที่จะกระทำ เพราะฉะนั้น ณ โอกาสนี้กระผมก็ขอขอบพระคุณอีกครั้งหนึ่งสำหรับ ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี ที่ท่านต้องกลับไปขอขอบพระคุณ ฯพณฯ รองนายกรัฐมนตรี ซึ่งได้อยู่ ณ ที่นี้ด้วย ท่านประธานกรรมการ ป.ป.ป. และกรรมการฯ ทุก ๆ ท่านที่ได้มอบเกียรติที่ยิ่งใหญ่ ที่เราจะรักษาที่เราจะหวงแหนเอาไว้จนกว่าชีวิตจะหาไม่

สำหรับตัวผมเองวันนี้ ได้พบความจริงแล้วว่า ตระกูลเล็ก ๆ ตระกูลหนึ่ง ชาวเรือ ชาวสวน ซึ่งมาจากความยากจนชั้นแค้น หนู ๆ เล็ก ๆ ซึ่งมาจากทั่วทุกสารทิศในวันนี้ สามารถที่จะมีเกียรติได้ และคงจะมี เกียรติต่อไป ยิ่ง ๆ เมื่อเขาเติบโตใหญ่ขึ้นไปในภายภาคหน้า โดยเฉพาะสิ่งที่ผมได้รับในวันนี้ เป็นสิ่งที่ผมภูมิใจเป็นพิเศษ เพราะว่ากระผมได้รับจากส่วนราชการของรัฐหน่วยหนึ่ง ซึ่งกระผมได้สนับสนุนและยกย่องตลอดมาจนถึงบัดนี้ นั่นคือสำนักงาน ป.ป.ป. เพราะฉะนั้นก็หวังว่าเราก็คงจะได้พึ่งพาอาศัย คณะกรรมการ ป.ป.ป. ซึ่งจะให้ความบริสุทธิ์ยุติธรรมแก่พวกเราทั้งหลายที่ประพฤติดีประพฤติชอบกันต่อไป กระผมขอขอบพระคุณครับ

คำกล่าวของพลเอกสิทธิ จิรวโรจน์ เนื่องในโอกาสรับมอบโล่เชิดชูเกียรติจากนายกรัฐมนตรี (นายอานันท์ ปันยารชุน) ๓ มีนาคม ๒๕๓๕ คล้ายวันก่อตั้งสำนักงาน ป.ป.ป.



เกียรติจากบุคคลอื่น





## มูลนิธิภูมิพลโลกิขุ

ที่ ม.ก. ๑๔๘๓/๓๕

๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๓๕

### เรื่อง เชิญรับพระราชทานเข็มพระนาม

#### เรียน พลเอก สิทธิ จิรโรจน์

ด้วยมูลนิธิภูมิพลโลกิขุ เพื่อการค้นคว้าทางพระพุทธศาสนาได้นำความกราบบังคมทูล สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดาสิริโสภาพัฒน์วดี องค์ประธานมูลนิธิภูมิพลโลกิขุ ว่า ท่านเป็นผู้หนึ่งที่ได้กระทำประโยชน์ไว้ในแผ่นดินมหาดาล ครองตนอยู่ในความซื่อตรง สุจริต ตลอดมาจนเป็นที่ยอมรับของสังคมในยุคปัจจุบันซึ่งหาได้ยากยิ่ง สมควรเป็นผู้หนึ่งที่จะได้รับความยกย่องจากพระบรมวงศานุวงศ์

อนึ่ง คุณหญิง จวบ จิรโรจน์ ศรีภรรยาของท่าน กรรมการมูลนิธิภูมิพลโลกิขุ ก็ได้ช่วยเหลือในกิจการของมูลนิธิฯ ตลอดมา และได้บำเพ็ญกรณียกิจอันเป็นประโยชน์แก่มูลนิธิฯ เป็นอย่างมาก

สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดาฯ ได้ทรงทราบฝ่าพระบาท จึงทรงพระราชดำริว่า คุณสมบัติของพลเอกสิทธิ จิรโรจน์ ดังกล่าวแล้ว ต้องด้วย พระราชนิยมในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๖ พระบรมชนกนาถของพระองค์ จึงเห็นสมควรที่จะพระราชทานเข็มพระนามย่อ พร. ประดับเพชร แก่ พลเอกสิทธิ จิรโรจน์ เพื่อเป็นที่ระลึกถึงคุณความดีอันกระทำได้ยากยิ่งในยามนี้



เกียรติจากบุคคลอื่น

มูลนิธิภูมิพลโลกิขุ จึงขอเรียนเชิญท่านมารับพระราชทานเข็มพระ  
นามใน วันพฤหัสบดีที่ ๑๙ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๓๕ เวลา ๑๙.๑๕ น. ณ  
พระอุโบสถ วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม อันเป็นวันบำเพ็ญกุศล “วันภูมิพล  
โลกิขุ” เพื่อถวายเป็นพระราชกุศลแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว องค์กร  
ศาสนูปถัมภก

ขอแสดงความนับถือ

นายมนีพันธุ์ จารุตุล  
กรรมการผู้จัดการ



## ส.ค.ส. ฉบับนี้มีความหมาย

ก่อนสิ้นปี พ.ศ. ๒๕๓๕ ประมาณ ๒ วัน ผมได้รับ ส.ค.ส. ๒๕๓๖  
หนึ่งฉบับในจำนวนมากหลายก่อนหน้านั้น ทั้งที่ส่งให้ล่วงหน้าทางไปรษณีย์  
และทั้งที่พาดนมาเองถึงบ้าน ทุกรายต่างมีความปรารถนาดีต่อเราทั้ง  
ครอบครัว ไม่มีอันใดจะต้อนรับน้ำใจงาม มากไปกว่าคำขอบคุณและให้ศีล  
ให้พรตามประสาคนแก่

แต่ฉบับนี้มีความหมายเป็นพิเศษทั้งจากผู้ให้และต่อผู้รับ จนไม่  
บังอาจลืมหรือละเลยที่จะต้องบันทึกไว้ ณ ที่นี้

ภาพปกเป็นพระบรมฉายาสาทิสลักษณ์ของพระบาทสมเด็จพระ  
จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และลายพระหัตถ์ “จุฬาลงกรณ์ ปร” ด้านในเป็นพร  
ปีใหม่สำเร็จรูปทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ แจกเช่นบัตร ส.ค.ส. ที่ผลิต  
จำหน่ายทั่ว ๆ ไป

สิ่งที่สอดแทรกอยู่ตรงกลางระหว่างแผ่นหน้าและแผ่นหลัง เป็น  
กระดาษแผ่นบางใสละเอียดอ่อนมีเส้นบรรทัดเป็นสีฟ้าอ่อน ประจงเขียนด้วย  
ลายมือสวยงามมากจากปากกาสีน้ำเงิน มีข้อความดังนี้

### ส.ค.ส. ๒๕๓๖ แต่ท่าน

พล	โทพลเอกพร้อม	พลตรี
เอก	อุดมศักดิ์ศรี	ทะแกลัว
สิทธิ	เกียรติคุณทวี	ความซื่อ ตรงนอ
จิรโรจน์	เลิศแล้ว	หนึ่งผู้ในสยาม



เกียรติจากบุคคลอื่น

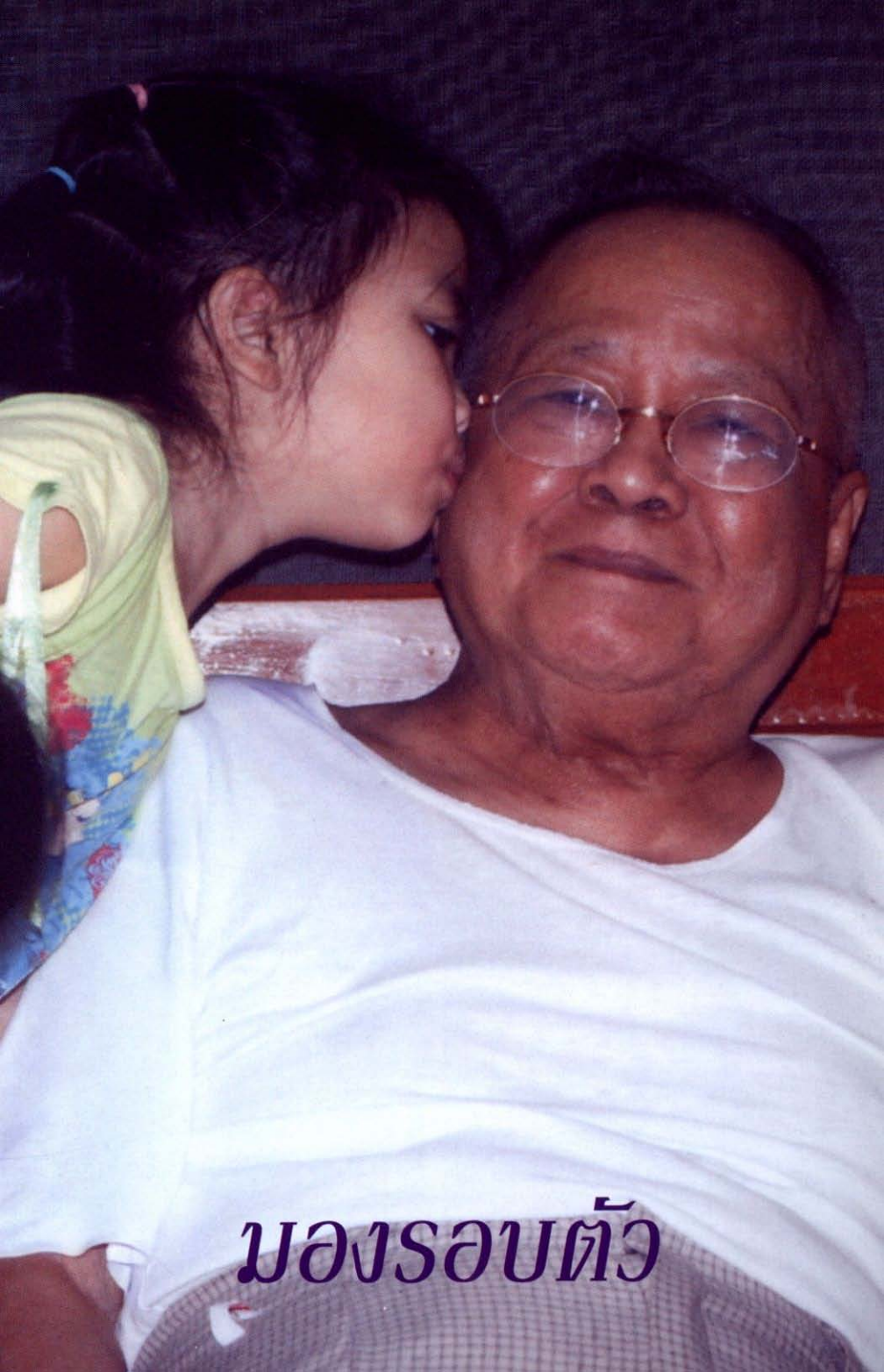
คน	โตสต์ยี่ห้อทั้ง	ยุติธรรม
ดี	ย่อมปรากฏพลัน	ชื่อก้อง
ศรี	ประเทศควรสรร	เสรีอยู่ยิ่ง
รัตน	โกสินทร์ช้อง	ไม่สิ้นคนดี

กราบอวยพรแต่ท่านและครอบครัว มีความสุขสมบูรณ์ด้วย  
พลาณามัยตลอดปีใหม่ค่ะ

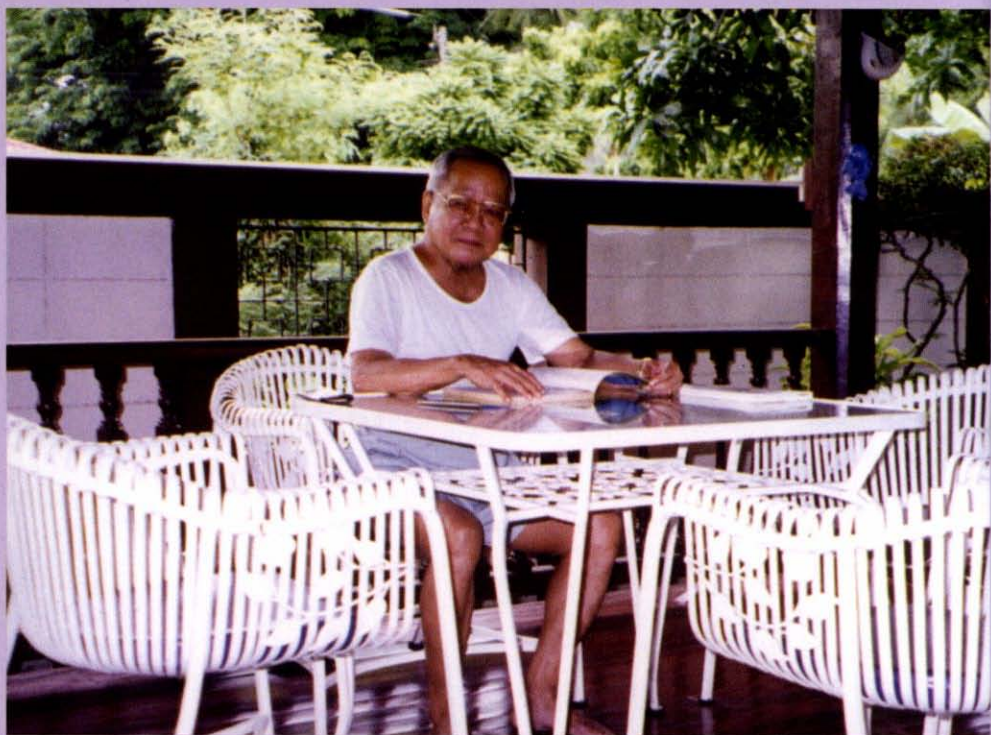
แล้วก็ลงชื่อ นามสกุล วันเดือนปีที่ส่ง และตำบลที่อยู่อย่างชัดเจน  
ซึ่งผมได้ตอบไปแล้วด้วยความขอบคุณและซึ่งใจยิ่งนัก

ส.ค.ส. ฉบับนี้ มีความหมายครบถ้วน ตรงต่อความจริง และคงจะ  
ตรงกับใจของผู้ที่ส่ง ที่สรรหาถ้อยคำมาร้อยเรียง นับว่าเป็นเกียรติอย่างสูง  
ต่อผู้รับ ซึ่งเป็นคนแก่ที่มุ่งดำรงสิ่งดังกล่าวนั้นเป็นจุดยืนและอุดมการณ์ของ  
ชีวิต

นาน ๆ สักครั้งที่จะมีคนเข้าใจเรา และที่จะให้กำลังใจเราอย่างนี้  
ขอบพระคุณ - ขอบพระคุณ - และขอบพระคุณอย่างจริงใจ



มองรอบตัว







## เกษียณ

ความเป็น “ข้าราชการ” กลายเป็นอดีตไปแล้วเมื่อสิ้นสุดเดือนกันยายน ๒๕๒๓ นับแต่นั้นก็กลายเป็นประชาชนธรรมดาเหมือนราษฎรทั่วไป ไม่มีผู้บังคับบัญชา ผู้ใต้บังคับบัญชา และเพื่อนร่วมงาน

เขาเหล่านั้นจะเป็นเพียงผู้หลักผู้ใหญ่ที่ยังเคารพนับถือ และเป็นมิตรสหายที่เคยรักใคร่ จะพบปะกันได้ก็ไม่ใช่คนแปลกหน้า เป็นคนที่เคยจดจำ

เมื่อกาลเวลาผ่านไป ความชราผ่านเข้ามามากขึ้น ๆ ความจำอาจเสื่อมไปจนนึกชื่อไม่ได้บางคนบางขณะ

**นี่เป็นธรรมดาของวัย หากยังคงจำหน้าได้ และรำลึกถึงความสัมพันธ์เก่า ๆ ได้**

ชีวิตอย่างนี้ น่าจะเป็นอนุสติสำหรับข้าราชการที่เกษียณอายุแล้วที่จะต้องพานพบทุกคน

ความเก่าความใหม่เป็นเพียงการสมมติ ที่ทุกคนจะต้องทำใจให้ได้ อำนาจที่เคยมีหมดไป หน้าที่ซึ่งเคยทำสิ้นไป แต่หน้าที่ของเพื่อนมนุษย์จะยังดำรงอยู่

ต้องปรับใจให้ได้ว่า ชีวิตหลังเกษียณจะขาดความสะดวกที่เคยมี ผู้ที่เคยอาศัยไหว้วานได้จะห่างเหินไป เพราะแต่ละคนก็มีภาระหน้าที่ที่เขาจะต้องกระทำต่อนายคนใหม่และเพื่อนร่วมงานกลุ่มเดิมหรือกลุ่มใหม่ต่อไป ผู้ที่ออกพ้นราชการแล้ว

**จะต้องช่วยตนเองและกระเสือกกระสนสู้ชีวิตกันไปเอง**

สำหรับผมเอง สิ่งที่เหลืออยู่ก็คือความเป็นพลเอกที่ได้รับพระมหากรุณาธิคุณโปรดเกล้าฯ พระราชทานให้เป็นบำเหน็จตอบแทนคุณงาม



ความดีภายใต้เบื้องพระยุคลบาท ต่อทางราชการทหารและต่อแผ่นดิน เป็นเกียรติยศแก่ตนเองและวงศ์ตระกูล หากมิใช่ความตั้งใจมุ่งมั่นดำเนินอาชีพทางทหารก็คงมิได้รับเกียรติเช่นนี้

ความเหน็ดเหนื่อยทั้งหลายย่อมได้รับการตอบแทนมากหรือน้อย ช้าหรือเร็วไม่ว่าจะเป็นชีวิตทหาร พลเรือนหรือประชาชนทั่วไป

อีกสิ่งหนึ่งซึ่งจำเป็นมากต่อการดำรงชีวิตก็คือเงินบำนาญที่เป็นเงินเลี้ยงชีพต่อชีวิต แม้จะไม่มาก แต่ก็ไม่น้อยที่จะรักษาเกียรติไว้ได้ตามควรแก่ฐานะ

ตัวอย่างหนึ่งที่ลูกเต้าเป็นฝั่งเป็นฝา มีอาชีพเลี้ยงตนได้แล้ว ภาระทางบ้านที่จะต้องดูแลจนเจือเข้าบ้างก็บรรเทาลง

ยังนึกข้าที่ว่า เมื่อผมเป็นพลเอกปีแรก พ.ศ. ๒๕๑๙ ผมได้รับเงินเดือน ๆ ละ ๑๐,๓๘๐ บาท

ดีที่ว่าได้รับการปรับเงินเดือนสูงขึ้นทุกปี รวมกับเงินเพิ่มค่าวิชา (พ.ด.ว.) เดือนละ ๔๐๐ บาท และเงินเพิ่มการสู้รบ (พ.ส.ร.) ภายในประเทศอีกเดือนละ ๕๕๕ บาท

จึงทำให้มีเงินเดือนรักษาเกียรติได้มากขึ้น และหากเทียบเงินตามชั้นยศระดับเดียวกันสำหรับข้าราชการทหารและพลเรือนในสมัยนั้นกับปัจจุบันนี้แล้ว จะแตกต่างกันมาก

ลูกสาวและลูกเขยของผมได้รับยศพันเอกและนาวาอากาศเอก เมื่อต้นปีงบประมาณ ๒๕๓๔ ได้รับเงินเดือนหมื่นกว่า

ลูกเขยอีกคนหนึ่งได้รับตำแหน่งจากพันเอกธรรมดาเลื่อนขึ้นเป็นอัตราพันเอกพิเศษ มีเงินเดือนหมื่นกว่า ๆ ยิ่งขึ้นไปอีก

หากเป็นนายทหารชั้นยศพลตรี ก็ย่อมได้รับเงินรายเดือนมากกว่าเงินบำนาญที่ผมได้รับอยู่ในขณะนี้



สิ่งที่เหลือติดตัวต่อมาก็คือเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ซึ่งได้รับแล้วตามตำแหน่งหน้าที่ราชการประจำและโดยส่วนพระองค์

สูงสุดในตำแหน่งงานได้แก่ มหาปรมาภรณ์ช้างเผือก จากตระกูลจุลจอมเกล้า ได้แก่ ทูตยจุลจอมเกล้าวิเศษ เหรียญในพระองค์ได้แก่ รัตนาภรณ์ ชั้น ๓ ถ้าเป็นเหรียญในราชการที่เกี่ยวกับความมั่นคง ก็ได้แก่ เหรียญราชการชายแดน เหรียญชัยสมรภูมิ และเหรียญพิทักษ์เสรีชนชั้นที่ ๑ เป็นต้น

### นี่ว่ากันเฉพาะชั้นสูงสุดของเครื่องราชอิสริยาภรณ์และประเภทเหรียญ

ส่วนจะถามว่ายังมีอะไรอีกบ้างไหม และได้รับเมื่อใด ก็อาจตอบว่าธรรมเนียมที่จะแจกรายละเอียดเช่นนั้น เขานิยมกระทำกันในหนังสือแจกในงานพระราชทานเพลิงศพ

กล่าวคือเขาเอาไว้รอดกันเมื่อตายแล้ว ส่วนขณะนี้ก็คงเก็บรักษาไว้ก่อน จนบางครั้งก็ค้นไม่เจอว่าได้เก็บซุกซ่อนไว้ที่ไหน

ตราบเท่าที่อยู่ในราชการจนถึงตำแหน่งสูงสุดครั้งสุดท้าย จำได้ว่าเราไม่เคยมีรายการอาหารเข้าวันพุธ หรือวันไหนที่บ้านผู้บัญชาการทหารบกหรือบ้านนายกรัฐมนตรี ไม่มีรายการตบเท้าเดินเข้าบ้านนายเป็นจำนวนร้อย ๆ คน

เข้าใจว่าช่วงนั้นเศรษฐกิจของบ้านเมืองและบ้านนายก็ไม่ค่อยจะดีนัก มาตรการประหยัดจึงถูกนำมาปฏิบัติ มาตรการกินฟรีลัษณ์ที่บายนจึงมีน้อย

จะเข้าบ้านนายที่เคารพเป็นรายบุคคล เป็นหมู่ เป็นคณะก็จะมีน้อยครั้ง เป็นครั้งเป็นคราวตามเทศกาล หรือในวาระอันควรแสดงความยินดีในโอกาสที่ท่านแก่ไปอีก ๑ ปีแล้ว



หรือเมื่อท่านได้รับยศตำแหน่งที่สูงขึ้น ซึ่งก็หมายถึงว่าพวกเรา  
ยินดีที่ท่านใกล้จะเกษียณเข้าไปทุกที และมีทางจะเปิดอัตราว่างไว้ให้  
พวกเรา

เมื่อมีบ้าน มีรถนั่งของตัวเองได้ ผมก็ตั้งใจเป็นอย่างยิ่งนัก แต่จะบอกว่า  
สุขใจมากขึ้นก็คงไม่จริง การมีบ้านหลังเดียวก็ก่อปัญหาการจองห้องหับคนนี  
้อย่างจะได้ห้องนี้ คนนั้นอยากได้ห้องนั้น

การมีรถคันเดียวก็พบปัญหาแย่งกันใช้ ถ้าเกิดมีรถตรงกันแต่ต้อง  
ไปคนละทิศทางก็จะมีรถโต้เถียงกันตามระบอบประชาธิปไตย จะมีบ้าน  
หลายหลัง รถหลายคัน ก็เกรงใจ “ที่บ้าน” ซึ่งมีเพียงหนึ่งกระเปาะแห่ง ๆ  
จะคิดทำอย่างไร ๆ บ้าง ก็ทำให้จนถึงต่อความคิด

วิธีแก้ปัญหาง่าย ๆ ของนายทหารเสนาธิการคนหนึ่งก็คือ แบ่ง  
พื้นที่ให้ลูกคนโตเสีย ๑๐๐ ตารางวา ให้เขาภูเงินธนาคารมาปลูกบ้าน  
กันเองและผ่อนใช้เอง

อีก ๑๐๐ ตารางวา สงวนไว้เป็นส่วนกลางสำหรับเอาไว้แก้ปัญหา  
ในอนาคต

อีกราว ๒๐๐ ตารางวา เป็นเนื้อที่บ้านที่พ่อแม่จะขอยู่อาศัยไป  
ก่อน พร้อมกับให้ลูกสาวคนรองอาศัยอยู่ด้วย เพื่อคอยดูแลพ่อแม่ในยาม  
แก่

ถ้าเขาอยากจะทำต่อเติมบ้านหลังนี้ ก็ให้เขารับผิดชอบเอาเองคือก  
เองและผ่อนใช้เอง ผมกับภรรยาก็อยู่พอสบาย ๆ ไปเรื่อย ๆ จนกว่า  
จะตาย

ที่จริงแล้ว ชีวิตหลังเกษียณ ผมเกือบไม่มีสมบัติอะไรเป็นของตัวเอง  
สักอย่างเดียว กลายเป็นของนอกกายซึ่งเป็นของลูกเท่านั้น บ้านที่พ่อแม่อยู่  
เรียกกันว่า “บ้านใหญ่” อยู่ในซอย ส่วน “บ้านเล็ก” ของลูกคนหนึ่งอยู่ติด



ถนนใหญ่ เข้าตำราผู้ที่อยู่ตรอกก็อยู่ได้ เพราะเราก็คนเหมือนกัน มีสิทธิ์ และหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญเท่ากัน

บ้านลูกสาวคนเล็กที่ขณะนั้นเป็นอาจารย์ในมหาวิทยาลัยหนึ่งตั้งอยู่บนที่ดิน ๑๐๐ ตารางวาที่มอบให้เขาใกล้เคียงกัน ไปมาหาสู่กันได้ภายในเวลา ๕ นาที สองคนผิวเมียเขาช่วยปลูกสร้างกันเอาเอง และก็ไม่พ้นวิธีการกู้ยืมเงินจากธนาคารเหมือนคนอื่น ๆ คุณพ่อคุณแม่ก็สบายไปแปดอย่างตามวิถีชีวิตของพลเอกหลังเกษียณ

ระหว่างรับราชการอยู่จนถึงหลังเกษียณแล้วประมาณ ๙ เดือนผมได้รับการแต่งตั้งเป็นกรรมการธนาคารทหารไทยอยู่หลายปี นับตั้งแต่สำนักงานใหญ่ยังอยู่ที่ถนนราชดำเนินกลาง ซึ่งบัดนี้เป็นสำนักงานสาขา

ครั้งนั้น สำนักงานใหญ่ยังมิได้สร้างใหม่ที่มุมถนนศรีอยุธยาเป็นงานอีกรูปแบบหนึ่งที่ผมได้ศึกษาเกี่ยวกับระบบการเงินที่สนุกและพอใจมาก หน้าที่กรรมการธนาคารเริ่มตั้งแต่เป็นกรรมการธรรมดา เป็นกรรมการบริหาร ทำหน้าที่แทนประธานกรรมการบริหารในยามที่ท่านมีกิจธุระหรือเจ็บป่วย

และเป็นประธานกรรมการบริหารอยู่พักหนึ่งก่อนที่จะอำลาตำแหน่งนั้น เมื่อได้รับการแต่งตั้งเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย เมื่อมิถุนายน ๒๕๒๔

นอกจากงานการประชุมใหญ่ ประชุมย่อย อันเป็นกิจการของธนาคารแล้ว ก็เป็นงานการตรวจเยี่ยมสาขาต่าง ๆ ของธนาคารซึ่งกระจายกันอยู่ตามจังหวัดต่าง ๆ พบปะพนักงานประจำของสาขาเหล่านั้น

งานสำรวจตลาดในพื้นที่แต่ละแห่ง รวมทั้งงานการเลือกที่ตั้งสาขา ซึ่งมีการขยายเพิ่มขึ้นอีกหลายแห่ง

เป็นงานที่ทำให้รู้จักชีวิตและงานของชาวธนาคาร พร้อมกับเป็นการ



มองรอบตัว

ท่องเทียวทัศนาศร อันทำให้รู้จักโลกกว้างขึ้น ผมเดินทางไปแล้วกว่า ๖๐ สาขา เมื่อพันหน้าที่

ในเมื่อตัดสินใจอำลา เมื่อคิดว่า งานบ้านเมืองควรมี  
ความสำคัญเหนือกว่า นับเป็นการอำลาที่เสียดาอยู่มาก



## บ้านของเรา

๑. **บ้าน** คือที่กินที่อยู่ และ ที่ซุกหัวนอน ผมอยู่มาหลายบ้าน ได้แก่ บ้านพ่อแม่ ที่คลองวัดรางบัว ตำบลบางหว้า อำเภอ (เขต) ภาษีเจริญ

**บ้านอาร์** (น้องชายของพ่อ) ถนนพระรามห้า หน้าโรงพักดุสิต

**บ้านหลวง** ของกองทัพบก ที่จังหวัดตรัง ที่โรงเรียนนายร้อย, ที่ตำบลป่าแดง จังหวัดเพชรบูรณ์, ที่วัดหน้าพระเมรุ และ วัดกษัตราธิราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา, ที่มณฑลทหารบกที่ ๔ จังหวัดนครสวรรค์, ที่ศูนย์การทหารราบ จังหวัดลพบุรี, ที่กรุงวอชิงตัน และที่ ถนนราชสีมาเหนือ ตรงข้ามสวนรื่นฤดี **บ้านแม่ยาย** ที่ตำบลหัวรอ อำเภอกรุงเก่า จังหวัดพระนครศรีอยุธยา, ที่สามแยกเตาปูน (แม่ยายสร้างให้) และ **บ้านส่วนตัว** หลังปัจจุบัน เนื้อที่ ๑ ไร่ ตารางวาละ ๒,๕๐๐ บาท ซื้อและสร้างไว้เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๓ ด้วยเงินออมในธนาคาร, เงินสะสม ซึ่งกองทัพบกเก็บไว้ให้, เงินภรรยาจากการขายนามรดก และเงินก้อนใหญ่ที่แม่ยายออกให้เปล่า

ผมและครอบครัว ออกจากบ้านหลวงมาอยู่บ้านนี้ เมื่อสิงหาคม ๒๕๒๓ ก่อนเกษียณอายุราชการ ๒ เดือน

ไล่ถอก...หลุดพ้นจาก**ชีวิตทหารศึกดินาพเนจร** เมื่ออายุครบ ๖๐ ปีพอดี

ณ บัดนี้ อาจเข้าข่าย “ผู้ร่ำรวยตามปกติ” เพราะราคาที่ดินดิบตัวสูงขึ้น ตารางวาละ ๒๐,๐๐๐ ถึง ๓๐,๐๐๐ บาท คิดหายสบายใจ แต่ไม่บังอาจขาย เพราะจะกลายเป็นคนพเนจรต่อไปไม่รู้จบสิ้น



๒. บ้านพลเอกหลังนี้ ชื่อ, ซ่อมแซม, ดัดแปลง และต่อเติมมาโดยลำดับ เมื่อแรกขณะซื้อ และซ่อมบางส่วน เรามาคุมช่างผู้รับเหมา กางมุ้งนอนกันที่ระเบียงนอกชานชั้นบน ข้าวของเครื่องเรือนเครื่องใช้จีปาณะที่ขนมาจากบ้านหลวงหน้าสวนรื่นฤดี ถนนราชสีมาเหนือ กองไว้เต็มบ้านนายพลเอก ต้องใช้เวลาหลายเดือนกว่าจะจัดเข้าที่

**ต่อมา ได้กลายเป็นบ้านรัฐมนตรี โอ้อ่าอะไรเช่นนั้น**

๓. แบ่งเนื้อที่บ้านให้ลูกสาว และ ลูกเขยคนโต ปลุกกันอยู่เอง ด้านหน้าริมถนนใหญ่ ส่วนพ่อกับแม่ อยู่บ้านหลังที่ซ่อมสร้างแล้ว ด้านหลังติดถนนซอย จัดแบ่งตัวเรือนให้ลูกสาวและลูกเขยครองครองชั้นบน ให้พ่อ กับแม่อาศัยอยู่ชั้นล่าง

ส่วนลูกสาวและเขยคนเล็ก ให้ที่เขา ๑ แปลง ขนาด ๑๐๐ ตารางวา แล้วให้เขาปลูกบ้านเองตามอัธยาศัย

พ่อแม่ก็สบายไป โดยไม่ต้องจ่ายไป เพราะใช้หลัก “ตนของตนเป็นที่พึ่งแห่งตน”

ส่วนลูกชายคนเล็ก เขาออกเรือนไปอยู่บ้านเช่า ถนนพุทธบูชา จังหวัดพิษณุโลก ขณะนี้มีลูก ๓ คน แล้วประมาณปีละครั้ง เราจะรับหลานมาอยู่ด้วย พ่อ แม่ และพี่ก็อุดหนุนจนเจือไปตามมีตามเกิด

๔. ถึงจะคับแคบอย่างไร ก็เป็นบ้านของเรา อยู่อาศัยกันอย่างมีความสุข ตามประสาของไพร่ฟ้าเหมือนคนไทยทั่วไป

ไม่เห็นจะต้องอับอายใคร หรือ แข่งบุญวาสนากับใคร

ไม่เห็นจะต้องโอ้อวดว่า ร่ำรวย จากมรดกของพ่อแม่ อันเป็นความรวยตามปกติมาก่อน

มีมั่ง ไม่มีมั่ง อย่างนี้ ยังอุตสาหัสนักยกมือไหว้ด้วยศรัทธา เพราะไม่เคยเบียดเบียนใคร และถึงอย่างไร ก็ยังเป็นบ้านพลเอกคนหนึ่ง !



## ผมชอบเขียนหนังสือ

ก็เพิ่งเขียน “คำมั่นสัญญา” จบไปหยก ๆ เห็นว่าจะน้อยเกินไป และทำให้รู้จักผมน้อยไป จึงหยิบเรื่องนี้มาเขียน

ความจริง ผมไม่ใช่ “นักเขียน” หากแต่เป็น “คนชอบเขียน” เท่านั้น เห็นอะไรน่าสนใจก็มักชอบคิดออกมาดัง ๆ เป็นข้อเขียน เสนอบ้าง หนุนบ้าง แแย้งบ้าง และขัดคอบ้าง การว่าอะไรว่าตามกันก็คงมีใช้วิสัยของคนชอบคิด ชอบพิจารณา อันผิดแบบของนายทหารสายเสนาธิการ เพียงแต่ว่าไม่ชอบคิด ชอบเขียนทำนองเพื่อฝันเท่านั้น

นักอ่านนักวิจารณ์เขาบอกว่า ผมเขียนหนังสืออ่านยาก หากขึ้นอ่าน ผ่านไปเรื่อย ๆ โดยไม่จับประเด็น ก็จะละเลยความสำคัญที่ซ่อนไว้ไปหมด นี้ก็เป็นวิธีเขียนแบบหนึ่งซึ่งไม่เหมือนคอลัมนิสต์และนักวิชาการเขาเขียนกัน เพราะนั่นเป็นอาชีพของเขา ส่วนผมเขียนตามโอกาส อย่างอิสระ และเป็นงานอดิเรก

ผมเป็น “บุคคลแห่งปี” และเป็น “นักพูดดีเด่น” ในสมัยดำรงตำแหน่งเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย การได้รับเกียรติอย่างนั้น ทำให้ผมเขินอยู่นาน อาจเป็นเพราะ ผมเป็นชาวอยู่เกือบทุกวัน เพราะเป็น “สิทธิราษฎร์” ก็ได้ บางวันพูด เข้า สาย บ่าย เย็น กลายเป็นคนช่างพูด มากกว่าจะเป็นนักพูด คงจะเหมือนกับผู้ใหญ่ในบ้านเมืองคนหนึ่งเขาเปรียบเทียบคนประเภทนี้ว่า “พวกประเภทปากอยู่ไม่สุข” ก็อาจจะได้

ผมยิ่งพูดยิ่งเสียงค่อยลงเพราะคอแห้ง แต่บางคนยิ่งพูดยิ่งเสียงดังขึ้น ๆ เพราะน้ำลายแตกคอ

เรื่องการเขียนนี้ก็สำคัญ เพราะมันทำให้ถูกใจคนหรือขัดใจคน



ก็ได้ ผมได้รับกระดาษจากการเขียนและการพูดทางโทรศัพท์ทั้งในทาง  
ชมและติ ที่ร้ายมากหน่อยก็ตำมาทางโทรศัพท์ และด่าออกอากาศทางสถานี  
วิทยุกระจายเสียงเสียด้วย นึกเสียวว่า มันเรื่องของใจคนที่ประสงค์ดีหรือร้าย  
กับเรา เขาห้ามผมเขียนเสียด้วย ว่าแก่แล้ว อยู่เฉย ๆ ดีกว่า “ผมมันเป็น  
คนดี ถ้าเห็นว่าอะไรถูกต้องก็ต้องทำต่อไปและถ้าไม่ถูกต้องก็ต้องบอก  
ตนเองและหยุดตนเอง โดยไม่ต้องให้ใครมาสั่ง เพราะเขาไม่ใช่พ่อของผม”

ถ้าจะให้เลือกเอาระหว่าง “พูด” กับ “เขียน” ผมรักการเขียน  
มากกว่า เพราะการเขียนยอมใช้เวลาถนัดกรองข้อมูล ข้ออ้างอิง และการใช้  
ถ้อยคำมากพอควร บางครั้งเมื่อเขียนแล้วต้องฉีกทิ้งแล้วเขียนใหม่ หรือเขียน  
เรื่องใหม่ไปเลยก็มี เพราะเหตุว่า เหตุการณ์ล่วงล้ำสมัยไปแล้ว มีคนอื่นเขา  
เขียนถึง พูดถึงกันมามากแล้ว หรือมีฉะนั้นก็เพราะไม่มีประเด็นใหม่ ๆ  
เพิ่มเติมเข้ามาให้นำมาคิดอย่างแปลกใหม่ นอกจากนั้น อาจเป็นเพราะการใช้  
ภาษาไม่รัดกุมสละสลวยพอและบางทีก็ออกจะเสียดแทงไปต่อข้อกฎหมายคดี  
หมิ่นประมาท แต่การเขียนก็ยังเป็นการยืนยันด้วยตัวอักษรไว้ว่าจะไม่มีอะไร  
นอกเหนือไปกว่านั้น ส่วนผู้ใดจะตีความกันอย่างไร ก็เป็นเรื่องของเขา ซึ่งเรา  
ไม่ต้องเกี่ยวข้องด้วย

ส่วนการพูดนั้น แม้จะมีบันทึกย่อหัวข้อและเรื่องที่จะพูดก็ตาม ก็อาจ  
พูดนอกเรื่องนอกประเด็นออกไปได้เสมอ ในทำนอง “ติดลม” เมื่อพูดไปแล้ว  
ก็แล้วไป ตัวเองก็จำไม่ได้ว่าได้พูดไปอย่างไร ยกเว้นในที่บางแห่งเขา  
บันทึกเสียงเอาไว้ การพูดจึงอยู่ในฐานะเสียเปรียบ ด้วยเหตุนี้การพูดตาม  
ข้อเขียนที่มีผู้เตรียมไว้ให้ ผมจึงไม่ค่อยชอบ มักจะเตรียมเสียเองหรือแก้ไขตก  
เติมเสียก่อน ก่อนเวลาที่จะนำไปพูด เพื่อให้ตรงกับความต้องการของผมเอง  
การพูดตามข้อเขียนที่ผู้อื่นเตรียมให้ย่อมขาดอรรถรส เพราะมิได้พูดตาม  
ความคิดของตนเอง หากต้องพูดไปตามความคิดของเขาไม่ใช่ของเรา



นอกจากนั้น ผมยังกลัวการไปพูดในที่ทุกแห่ง สิ่งทีกลัวไม่ใช่ผู้ฟัง แต่กลัวผู้ฟังจะหลงประเด็น จะเข้าใจผิด หรือหลงผิดไปจากเจตนา เรื่องอย่างนี้เกิดอยู่บ่อยๆ ถ้ามีการซักถามก็คงพอจะตอบชี้แจงแก้ความสงสัยกันได้ในที่นั้นๆ แต่ผู้ฟังบางคนไม่ถาม แล้วเก็บเอาไปคิดต่อ แล้วนำไปวิพากษ์วิจารณ์ทำนองจับผิด การจะพยายามอธิบายก็ทำไม่ได้เสียแล้ว ดังนั้นการพูดจึงน่ากลัวอย่างยิ่ง ถ้าคิดก่อนพูดไม่ทัน ก็จะก่อความเสียหายได้



โต๊ะหนังสือของ “คนชอบเขียน” กับ วิทยุคู่ใจ

ผมเขียนหนังสือมาตั้งแต่เป็นนายทหารฝ่ายเสนาธิการแล้ว ตอนแรกๆ เริ่มเขียนในขณะที่เป็นอาจารย์ในโรงเรียนเสนาธิการทหารบก หลักใหญ่คือการแปลตำราและบทเรียนสอนนายทหารนักเรียน ต่อมาก็หลักวิชาและแนวทางการปฏิบัติราชการด้านเสนาธิการกิจและการปกครองบังคับบัญชา จัดลงพิมพ์เป็นเรื่องเป็นราวเป็นประจำในวารสารของทหาร เช่น



วารสารเสนาธิปัตย์ วารสารส่งกำลังบำรุง หนังสือยุทธโศภและเสนาสาร (ของกองทัพบก) บางทีก็เขียนให้ตามคำขอลงในวารสารของทหารนอก กองทัพบก เช่น กองทัพเรือ กองทัพอากาศ และอื่นๆ ส่วนใหญ่เป็นไปในเชิงวิชาการ และข้อคิดในเชิงเสนาธิการกิจของหน่วยงานต่างๆ

น่าเสียดายที่บทความข้อเขียนเหล่านั้นตกหล่นและหายไปเป็นจำนวนมากเนื่องจากการย้ายไปย้ายมา ไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง การเก็บรักษาจึงไม่ดีพอ

นอกจากการเขียนไปลงพิมพ์เช่นว่าแล้ว ยังมีการเขียนประกอบการบรรยายตามที่หน่วยงาน สถาบัน และองค์กรต่างๆ เชิญไปพูดอีกมากแห่ง หรือแม้การเขียนในหนังสือแจกงานศพ เป็นต้น การเขียนอย่างนั้นจำเป็นต้องเหมาะกับโอกาส เหมาะกับชุมชนและตัวบุคคลนั้นๆ ข้อเขียนเหล่านี้กระจัดกระจายไปหมดแล้วจนหาไม่พบ

เมื่ออยู่กระทรวงมหาดไทย เพราะความขยันของหัวหน้ากองกลาง เขาพยายามบันทึกการประชุม การบรรยาย และการสั่งการทุกแห่ง แล้วถอดออกไปเป็นข้อความส่งไปตามหน่วยราชการ หน่วยรัฐวิสาหกิจ ของกระทรวง จนถึงระดับจังหวัดต่างๆ นอกจากนั้น ยังรวบรวมลงพิมพ์ในหนังสือที่ระลึกในงานกุศลพระราชทานของกระทรวง ฯ อีกปีละครั้ง การกระทำเช่นนั้น ทำให้ข้าราชการของกระทรวงมหาดไทยทราบนโยบาย แนวทางการปฏิบัติราชการ และคำสั่งต่างๆ ของกระทรวงไปพร้อมกัน เข้าใจเจตนารมณ์ตรงกัน ก่อให้เกิดการประสานงานและการปฏิบัติการสอดคล้องไปในแนวทางเดียวกัน ผมถือว่าอันนี้เป็นนโยบายในการบริหารงานที่ผมมอบหมายไว้ให้เจ้าหน้าที่บันทึก ถอดเทป เรียบเรียงข้อความ จนถึงจัดพิมพ์แจกจ่ายต้องทำงานหนักมาก แต่ได้ผลอย่างคุ้มค่า

เมื่อพ้นตำแหน่งรัฐมนตรีฯ มาแล้ว ก็มานั่งคำนึงว่า เราควรจะทำ



ประโยชน์อันใดให้แก่บ้านเมืองได้บ้าง โดยไม่ทำตนให้ไร้คุณค่าอยู่ต่อไปเรื่อยๆ และยังทำให้คนจำได้ว่าผมยังไม่ตาย โดยที่เป็น “คนชอบเขียน” อย่างที่ว่ามา จึงตกลงใจจะเขียนหนังสือทำนองบทความเป็นงานอดิเรก เมื่อหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์และรายวันของ “มติชน” ได้ให้เกียรติพร้อมที่ลงพิมพ์บทความให้ ผมก็ยินดียิ่งนัก เพราะหนังสือพิมพ์ฉบับนี้มีจำนวนการจำหน่ายสูง และกำลังอยู่ในความสนใจของผู้อ่านที่เป็นระดับปัญญาชนและคนชั้นกลาง นอกจากนี้ยังเป็นหนังสือพิมพ์ที่มีนักเขียนหลากหลายในเชิงวิชาการ การวิเคราะห์ การวิจารณ์ และการให้ข้อมูลที่ค่อนข้างจะครบถ้วนในปัญหาต่างๆ ทุกด้านของบ้านเมือง

**ข้อสำคัญผู้อ่านจำนวนแสนล้าน ยังทราบอยู่ว่า ผมยังมีชีวิตอยู่**

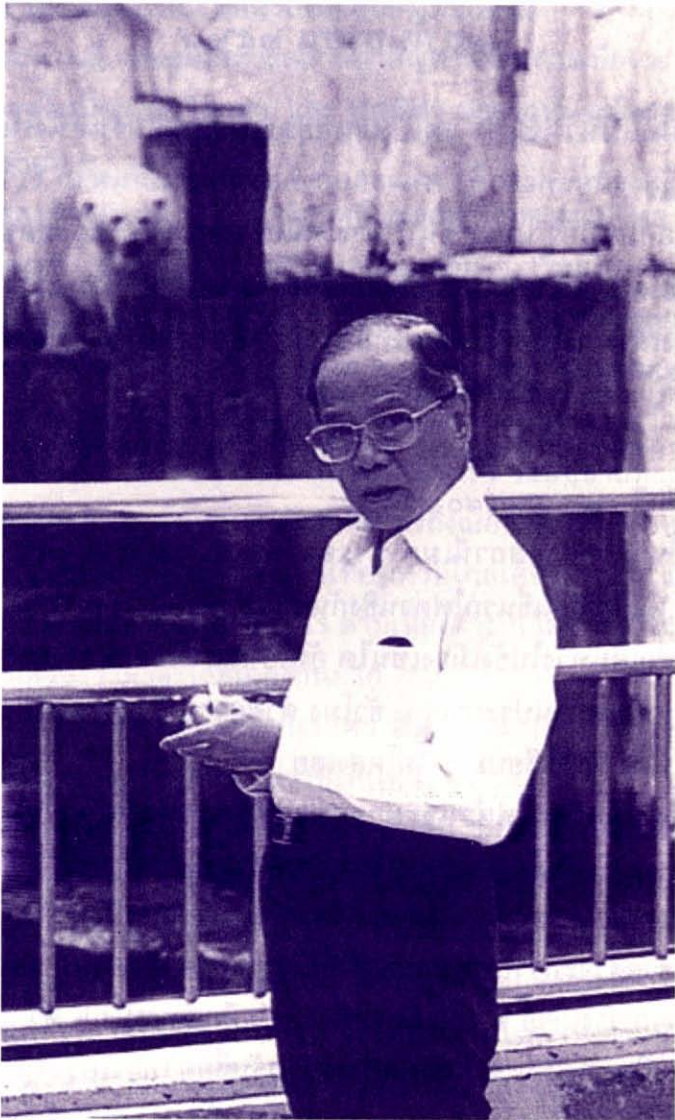
ผมเขียนบทความประมาณสัปดาห์ละ ๑ เรื่อง หมุนเวียนเปลี่ยนไปตามที่มีสิ่งตลใจให้เขียน ส่วนใหญ่เป็นการแสดงความคิดเห็น (ของประชาชนคนหนึ่ง) ที่เกี่ยวกับปัญหาเหตุการณ์ในบ้านเมือง ซึ่งอาจเป็นด้านการบริหาร ด้านรัฐสภา ด้านการเมือง การต่างประเทศ และสังคม ส่วนความเห็นในทางเศรษฐกิจนั้นผมไม่มีความสันทัดขัดใจ จึงมักไม่แสดงความคิดเห็นด้วยเกรงจะผิดพลาดเพราะไม่รู้จริง ในส่วนที่เกี่ยวกับการทหารนั้น ผมมักจะไม่ข้องแหว่ด้วย นอกเสียจากบางเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงของประเทศตามชายแดน ซึ่งสามารถเข้าใจและติดตามเรื่องราวได้ง่าย ส่วนในเรื่องการบริหารภายในกองทัพ ผมต้องยอมรับว่า ผมอยู่ห่างออกมามากแล้ว เป็นนายทหารพันราชการมาแล้ว จึงไม่อยากจะเข้าไปเสาะหาในสิ่งอันเป็นเจตนา และเป็นความลับของทางราชการทหารเพียงแต่คอยสะกิดไว้บ้างในบางโอกาสที่เห็นว่าทหารแก่ก็น่าจะมีสิทธิพูดได้บ้าง

สรุปแล้ว การเป็นคนชอบเขียนก็คงพอจะให้ประโยชน์บ้าง เพื่อให้รู้ว่าประชาชนคนหนึ่งในบ้านเมืองเขามีสิทธิ “คิด” กันอย่างไร คนใจกว้างและ



คนปัญญาที่มีสติ ก็น่าจะรับฟังอย่างใจกว้างเช่นเดียวกัน “สองหัวดีกว่าหัวเดียว” ตามคำโบราณท่านว่าไว้ ถ้าคิดคนเดียว ทำคนเดียว หรือกลุ่มเดียว จะโอ้อวดว่าเราเป็นประชาธิปไตยได้อย่างไร

ทั้งหมดนี้ คือเหตุผลของการชอบเขียนมากกว่าชอบพูด การขอสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์ตัดทิ้งไปได้ เพราะไม่เห็นหน้าเห็นตา แต่ถ้ามาขอพูดคุยกันตัวต่อตัวก็ยินดี เพราะมีโอกาสเดาเจตนาก่อนพูด เห็นสีหน้าแววตา และถ้อยคำที่เจรจาโต้ตอบได้ ความพลาดจึงมีน้อยกว่าการเขียนด้วยประการฉะนี้





## เยือนเซนได

๑๕ กันยายน ๒๕๒๙

วันนี้เป็นวันจันทร์ แต่เป็นวันหยุดของญี่ปุ่นอีกวันหนึ่งในสัปดาห์นี้ (เป็นวันผู้สูงอายุแห่งชาติ) คนจะออกเที่ยวพักผ่อนกันมาก เราก็ตั้งใจจะออกไปนอกโตเกียว โดยจะขึ้นไปทางเหนือตอนบนของเกาะฮอนชู จะค้างแรมที่เซนได ๑ คืน แล้วไปจนถึงเมืองมัทซึชิมาด้วย โดยที่ระยะทางไกลมาก เราจึงต้องเดินทางโดยรถไฟด่วนที่มีความเร็วขึ้นชื่อของโลกเป็นครั้งแรก ทั้งไปและกลับ เรียกว่า **รถไฟด่วนชิงกันเซ็น**

ออกจากบ้าน ๐๗.๓๐ ขึ้นแท็กซี่ไปสถานีรถไฟธรรมดา เมกุโร เสียค่าแท็กซี่ ๔๗๐ เยน (๘๐ บาท)

ขึ้นรถไฟจากสถานีเมกุโร เวลา ๐๘.๐๐ ไปถึงสถานีรถไฟอุเอโน เวลา ๐๘.๒๕ เปลี่ยนขึ้นรถไฟด่วนชิงกันเซ็น สาย ๔๑ (ยามาโกะ) ออกเวลา ๐๘.๐๐ เพื่อเดินทางไปยังเมืองเซนได อันเป็นสถานีปลายทางของเรา เราจะใช้เวลาบนรถไฟด่วนประมาณ ๒ ชั่วโมง ด้วยความเร็วประมาณ ๒๐๐-๒๒๐ ก.ม.ต่อชั่วโมง รถวิ่งเรียบมาก ไม่โคลงเลย

ตามปกติรถไฟด่วนจะมาจอดรถที่ต้นทางอุเอโน ก่อนเวลาออกประมาณ ๑๕ นาที ต้องเตรียมไปขึ้นไว้ก่อนตามหมายเลขคันรถ (โบกี้) แล้วเข้านั่งตามหมายเลขที่นั่ง ซึ่งได้จองไว้ล่วงหน้าจากสถานีขณะซื้อตั๋วโดยสาร พนักงานขายตั๋วจะทราบหมายเลขเก้าอี้ยังว่างโดยเครื่องคอมพิวเตอร์ ภายในรถกว้างมาก ว่างเก้าอี้ ๒ แถว แถวหนึ่ง ๓ ตัว อีกแถวหนึ่ง ๒ ตัว เว้นช่องว่างตรงกลางเป็นทางเดิน จะมีตู้รถเสบียงสำหรับซื้ออาหารเครื่องดื่ม และจะมีพนักงานขึ้นรถเครื่องดื่มและอาหารมาบริการผู้โดยสารตามตู้ต่างๆ อีกด้วย



นั่งอยู่ในรถด่วนนี้ สามารถโทรศัพท์ออกไปที่ใดก็ได้ทั่วประเทศ โดยไปโทรที่รถเสียบียง และจะดูความเร็วของรถที่ตู้เสียบียงได้อีกด้วย

รถด่วนนี้ จะหยุดเฉพาะสถานีสำคัญตามรายการเพียง ๔ สถานี คือ **โอมิยา, อุซุโนมิยา, โคริยามา, และ ฟูกูชิมะ** ต่อจากนั้นจะถึงสถานีเซนได ซึ่งเป็นปลายทาง

สองข้างทางรถไฟ เป็นภูมิภาพที่แปลกตาไปจากเมืองไทย เป็นที่ราบที่เนินและภูเขา จะมีหมู่บ้าน ตึบบล เป็นหย่อม ๆ เรื่อยไป นาข้าว ไร่ผัก สวนผลไม้จะเป็นแปลงขนาดย่อม ๆ ทุ่งนาและไร่ขนาดสุดลูกหูลูกตาจะไม่มีให้เห็น เขาใช้เนื้อที่ดินทุกหย่อมให้เกิดประโยชน์ เพราะคนมากแต่พื้นที่น้อย ตลอดทางรถด่วนตลอดอุโมงค์ใต้ภูเขาหลายแห่ง ทางบนเขาจะสร้างเป็นถนนออกไปสู่เมืองต่าง ๆ โดยใช้เชื่อมต่อกับทางรถไฟ ระบบข่ายทางคมนาคมทางบก ทางอากาศ และทางน้ำอันดีเลิศ ทิวถึงแผ่กระจายไปทุกหัวระแหงนี้เอง ทำให้ญี่ปุ่นฉลาดและเจริญเท่าเทียมหรือใกล้เคียงกันมาก โดยเฉพาะเครื่องอุปโภคบริโภคที่โตเกียวมืออะไร ตามเมืองต่าง ๆ โดยทั่วไปจะมีอย่างนั้น โดยคุณภาพและราคาจะใกล้เคียงกันมาก

กาแพร์้อนบนรถไฟด่วนราคา ๒๗๐ เยน (๔๖ บาท) ซึ่งก็เป็นธรรมดาที่ต้องแพงกว่าบนดิน ไม่ว่าจะที่ไหนที่นั่น

บ้านชาวญี่ปุ่นที่ผ่านพบ จะเป็นหลังเล็ก ๆ ห้องเล็ก ห้องน้อย ภายในบ้านจะค่อนข้างแคบ ขนาดพออยู่ พอใช้ประโยชน์กันจริง ๆ อย่างบ้านที่เราอยู่มีห้องน้ำห้องเดียวสำหรับคน ๔-๕ คน จนถึง ๑๐ คน (เพื่อนและญาติที่มาพัก) ต้องรอกันต้องจัดระเบียบ ต้องช่วงชิงโอกาสและต้องปรับตัวให้เหมาะสมกับเวลาซับซ้อน โดยทั่วไปจะไม่มีสนามในบ้าน อาจมีบ้างขนาดกว้างยาว ๒-๓ ม. สำหรับนั่งเล่นหรือจอดรถ เขาต้องใช้พื้นที่ทุกตารางฟุตสำหรับใช้สอยทั้งในบ้านและนอกบ้าน อย่าได้เสียเวลามองหาบ้านขนาด



ราคาเป็นหลาย ๆ ล้านอย่างเมืองไทยเลย

บนรถไฟ ห้องน้ำสะอาด ไม่มีกลิ่นเลย ทำให้คิดถึงห้องน้ำ ล้วมของรถไฟบ้านเรา ที่จะปรับปรุงอย่างไร ก็ไม่มีทางเหมือนเขา

ระหว่างนั่งรถด่วน คุณกันถึงรายได้ของคณงานในญี่ปุ่น รายได้อย่างต่ำ ๑๐๐,๐๐๐ เยน (๑๗,๐๐๐ บาท) จึงจะอยู่ได้ ถ้าจะเทียบกันก็ขนาดชั้นพิเศษหรือพลเอกของเมืองไทย คนขับรถไฟเงินเดือนตั้งแต่ ๑๕๐,๐๐๐ เยน หรือ ๒๕,๐๐๐ บาท ขึ้นไป น่าได้รับ แต่คงไม่น่าอยู่เท่าไรเพราะชีวิตจะอยู่ได้ด้วยสิ่งอื่น ๆ ที่แพงมาก

ที่เซนได เพื่อนของลูกมารอรับที่สถานีรถไฟ แล้วนำเข้ามาเมืองโดยรถยนต์ส่วนตัว หลานสาวคนนี้มาทำปริญญาเอกที่มหาวิทยาลัยในเซนได พูดภาษาญี่ปุ่นได้ดีพอใช้ทำให้การท่องเที่ยวของคณะเราสะดวกขึ้นมาก (แถมยังช่วยจ่ายเงินบางสิ่งบางอย่างให้อีกด้วย เราจะขอออกเองบ้าง แต่เธอไม่ค่อยยอม) เธอขับรถเอง นำเราไปทุกแห่งที่ต้องการจะไป เมืองนี้เป็นเมืองมหาวิทยาลัย มีคนไทยมาเรียนอยู่เสมอ เป็นเมืองภูเขาทางตอนเหนือ หน้าหนาวอากาศหนาวจัด ถนนหนทางในเมืองรุ่มรื่นไปด้วยต้นไม้ใหญ่ ๆ ร่มครึ้ม คล้าย ๆ ถนนวิฑู

เราเข้าพักที่โรงแรมนิวมิริซุอะะ คนไม่มาก เพราะไม่ใช่ฤดูท่องเที่ยว จึงค่อนข้างจะเงียบสงบดี ค่าห้อง ๆ ละ ๙,๐๐๐ เยน (๑,๕๓๐ บาท) เป็นห้องแคบ ๆ แต่เขาบอกว่าเป็นห้องพิเศษ

เมืองเซนได จะร้อนประมาณ ๒ เดือน รถยนต์จึงไม่ต้องติดเครื่องปรับอากาศให้เย็น แต่จะติดเครื่องทำความอุ่นแทน เวลานั่งรถหน้าร้อนก็ใช้เปิดหน้าต่างเอา

ธรรมดาเราชอบกินเนื้อวัว และเนื้อหมู จึงลองออกเดินสำรวจตลาดดูพบว่า เนื้อวัว ๑๐๐ กรัม ราคา ๑,๒๐๐ เยน (๒๐๔ บาท) เนื้อหมู ๑๐๐



กรัม ๒๑๐ เยน (๓๕ บาท) สรุปว่า เนื้อวัวแพงกว่าเนื้อหมู เพราะฉะนั้นกินหมูดีกว่า

ทานอาหารกลางวันที่เซินไตแล้ว เราก็เดินทางขึ้นเหนือไปเมือง **มัทซึชิม่า** ใช้เวลาโดยรถยนต์ประมาณ ๔๕ นาที โดยค่าแปลคือ เมือง **เกาะตันสน** และโดยที่มีเกาะจำนวนมากมาย ชาวบ้านจึงเรียกว่าเป็นเมือง **พันเกาะ**และอยู่ริมทะเล (มหาสมุทรแปซิฟิก)

ที่เมืองนี้ เราเดินข้ามสะพานคนเดิน **คุราบาชิ** (บาชิ แปลว่า สะพาน) เป็นสะพานคนเดินข้ามอ่าว จากฝั่งแผ่นดินไปยังเกาะหนึ่ง ที่จัดเป็นที่ท่องเที่ยวโดยรอบเกาะอันเป็นเขา ราวสะพานทำด้วยซีเมนต์ ซึ่งดูเหมือนท่อนไม้สน ครั้งแรกนึกว่าเป็นไม้ เมื่อจับและเคาะดูจึงรู้ว่าเป็นท่อนไม้เทียม ถ่ายรูปไว้เป็นที่ระลึกค่าข้ามสะพาน ๑๐๐ เยน (๑๗ บาท) เดินเมื่อยและเหนื่อยนัก ชื่อไอศกรีมโคน ราคา ๑๕๐ เยน (๒๕ บาท) หายเหนื่อยทันที

ก่อนจะกลับ เข้าชมวัด ๒ แห่ง คือ **วัดโกไดโด**และ**วัดซุกันจิ** ซึ่งเป็นวัดถ้ำวิปัสสนา และมีพิพิธภัณฑ์ของวัด ค่าเข้าชม ๕๐๐ เยน (๘๕ บาท) ดูเป็นเงินทั้งนั้น เมืองไทยเรามีวัด, พิพิธภัณฑ์, พระบรมมหาราชวัง, ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง จะเก็บเงินกันเสียบ้างก็ดี เป็นค่าใช้จ่ายในการบำรุงรักษา ทำนองเดียวกับสะพานข้ามอ่าวที่ส่งขลาไปเกาะยอ (สะพานติณสูลานนท์) จะเก็บสักคนละ ๕-๑๐ บาท ก็คงจะไม่มีคนบ่นมาก (ถ้าเราอยากจะเก็บเสียอย่าง แต่เจ้าของชื่อสะพานคงจะไม่สบายใจนัก)

ตอนค่ำ ออกไปกินอาหารญี่ปุ่น ชื่อ**ร้านคาโต้** ๕ คน เป็นเงิน ๑๕,๐๐๐ เยน (๒,๕๐๐ บาท) สำหรับฉันเองไม่คุ้มราคา เพราะกินอะไรกับเขาไม่ค่อยได้ เนื่องจากไม่ค่อยชินรสชาติของอาหารญี่ปุ่นอยู่แล้ว อยู่กรุงเทพฯก็ไม่ค่อยจะชอบเอาเลย



วันนี้เป็นวันผู้สูงอายุของญี่ปุ่น สถานีโทรทัศน์ต่าง ๆ จัดรายการพิเศษออกเผยแพร่ทางอากาศ เช่น ออกไปสัมภาษณ์ผู้สูงอายุตามบ้านเรือน, จัดแสดงละครประเภทซบซัน (ให้คนแก่หัวเราะมาก ๆ), จัดให้มีการเดิน (วิ่ง) ของคนชรา, จัดกีฬาประเภทเบา ๆ แรง เช่น ติลูกบอลเข้าประตู ถ่อเรือ เป็นต้น, มีการแสดงปาฐกถาเกี่ยวกับชีวิตคนชราในวันที่ผ่าน ๆ มากแล้ว, การเดินแฟชั่นโชว์, การร้องเพลง, การรำยรำ ฯลฯ องค์การเอกชนร่วมจัดการแสดงอย่างกว้างขวาง เยาวชนแสดงบทบาทอันเป็นการยกย่องความสำคัญของผู้สูงอายุ มีการถ่ายอาชีพต่าง ๆ ของคนชราแต่ละคนในอดีต บางคนเป็นนักกีฬา, นักแสดง และนักเต้นบัลเลต์ หรือกรรมกร เป็นต้น จะมีการมอบใบประกาศเกียรติคุณแก่ผู้สูงอายุที่อายุเกิน ๑๐๐ ปี ทุกคน

ฉันเป็นผู้สูงอายุคนหนึ่ง ชื่นใจแทนผู้สูงอายุชาวญี่ปุ่นด้วย ส่วนผู้สูงอายุคนไทยวางเฉยไว้ก่อนก็ได้ อย่าไปคิดจริงจังอะไรนักเลย



## ผมไม่ใช่นักการเมือง

วันหนึ่งผมนั่งชมรายการโทรทัศน์ เรื่อง “เนรน้อยเจ้าปัญญา” เกิดการลองภูมิกันขึ้นด้วยคำถามว่า “อะไรเอ๋ย ยิ่งโตยิ่งสั้น” ผู้ตอบก็ตอบว่า “อายุยังไงล่ะ” ซึ่งก็จริง

ถ้ามีคนมาตั้งคำถามผมว่า “อะไรเอ๋ย ยิ่งโตยิ่งยาว”

ผมคงจะตอบด้วยความคิดของผมเองว่า “ปัญญายังไงล่ะ” แต่คนอื่นอาจแย้งว่าไม่จริง

คนเรายิ่งโต ยิ่งผ่านชีวิต และผ่านประสบการณ์หลายรูปหลายแบบ ก็ย่อมก่อให้เกิดปัญญามากขึ้น ๆ ผมเองผ่านชีวิตทหารมาหลายแบบผ่านประสบการณ์จากกระทรวงมหาดไทยมาหลายรส และหลังจากนั้นก็ต้องผ่านชีวิตราษฎรเต็มขั้นอีกครั้งหนึ่ง ทำให้เกิดปัญญาต่างรูปแบบกว่าที่เคยสามารถนำเอาปัญญานั้น ๆ มาสอดใส่ สอน และผู้คนที่ให้เหมาะกับเหตุการณ์ได้มากพอใช้

จดหมายฉบับหนึ่งจากชายคนหนึ่ง บอกชื่อที่อ่านไม่ออก บอกที่อยู่ว่าอำเภอสวี จังหวัดชุมพร

“...ติดตามอ่านบทความ ใน น.ส.พ. มติชนเกือบทุกฉบับ...วิเคราะห์ดูแล้ว...เขียนเพื่อปากท้องมากกว่าการทำเพื่อส่วนรวม...มองคนในแง่ที่ผู้สื่อข่าวชี้ให้มอง ยังสลัดคราบทหารไม่พ้น...ฟังข่าวจากส่วนที่ผู้สื่อข่าวชี้เอา มาเขียนเพื่อขายเอาเงิน...ไม่มีมันสมองคิดในสิ่งที่เป็นจริง แก้ปัญหาของประเทศไม่ได้ ในสมัยที่เป็นรัฐมนตรี...สมองแก่เกินที่จะคิดแก้ปัญหา...ควรเก็บสะสมบทความไว้ แล้วอ่านเพื่อวิเคราะห์ว่า เขียนด้วยมันสมองของท่าน”



เขาตำหนิตัวด้วยปัญญาของเขา ซึ่งมีอยู่แค่นั้นก็แล้วไป ปัญญาอย่างนี้คงจะเข้าแบบ “ยิ่งโตยิ่งสั้น” ไม่ใช่ “ยิ่งโตยิ่งยาว” เราจะเอาอะไรกับคนที่อ่านออกเขียนได้และพิมพ์หนังสือเป็น ที่สำนวนและภาษาหนังสือมิใช่แบบปัญญาชน

นายทหารทุกคนคือครู ถ้าชีวิตเขายังอยู่ เขาจะฝึก สอน อบรมทหารในระดับขนาดหน่วยที่เขารับผิดชอบ ไม่ว่าจะเป็นพลทหาร นายสิบและนายทหาร ผมเขียนบทความใน น.ส.พ. ของทหารนักร้อยๆ บทความตั้งแต่ผมเป็นพันตรีจนถึงพลเอก เขียนลงใหม่ดิชนและวารสารอื่น ๆ อีกเป็นร้อยๆ เรื่อง ผมเขียนเพื่อ “บอกเล่าความคิด” มิได้มุ่งเขียนเพื่อเงินต่อชีวิต

ผมเขียนหนังสือเพื่อเป็นกุศลสาธารณะ ที่เขียนเองพิมพ์เองก็มีที่มิตรสหายเขาพิมพ์ให้ฟรีโดยไม่คิดเงินก็มี ที่คิดเฉพาะค่ากระดาษอย่างเดียวก็มี ที่พิมพ์แล้วแจกในวาระสำคัญของตัวเองก็มี ที่พิมพ์แล้วบอกต่อ ๆ กันไปในบรรดาญาติพี่น้องเพื่อนร่วมงาน และผู้รู้จักมักคุ้นกันเป็นส่วนตัวด้วยราคาถูก ๆ เพื่อนำเงินไปใช้ในการกุศลก็มี

เมื่อปลายสมัยการเป็นรัฐมนตรี ผมเขียนหนังสือเล่มหนึ่งบอกขายกันเองอย่างนี้โดยไม่วางตลาด หักค่าใช้จ่ายในการพิมพ์แล้ว เหลือเงินสุทธิ ๒ แสนบาท ผมมอบให้มูลนิธิหนึ่งเพื่อการศึกษาของเด็กยากจนแต่เรียนดี และมีความกตัญญูกตเวที เดียวนี้เงินก้อนนั้นยังอยู่ครบ เพราะทางมูลนิธินำดอกผลมาใช้จ่ายสำหรับเด็กตามวัตถุประสงค์นั้น

**ขณะนี้ผมมีเด็กในอุปการะอยู่หลายคน ทั้งในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษา**

เมื่อพ้นตำแหน่งรัฐมนตรีแล้ว ผมไปพักผ่อนกับลูกที่ญี่ปุ่นอยู่ ๑๐ วัน ผมได้หนังสืออีก ๑ เล่ม พิมพ์จำหน่ายแบบบอกบุญอย่างเคยและพิมพ์จำนวนน้อย ได้เงินเหลือจากหักค่าใช้จ่ายประมาณ ๑ แสนบาท จัดสรรเข้า



การกุศลทั้งหมดที่โรงพยาบาลสมเด็จพระสังฆราชที่อำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และสถานสงเคราะห์เด็กและคนพิการที่อำเภอปากเกร็ด

**ที่พิมพ์แจกเป็นการเฉพาะจำนวนน้อย ก็ยังมีอยู่เป็นบางเล่ม บางครั้ง**

ผมไม่เคยคิดเอารวยหรือเพื่อปากท้อง ไม่เคยคิดค่าแรงเป็นราคา หากแต่มุ่งจะใช้ปัญญาเท่าที่พอมีอยู่บ้างเพื่อสาธารณะเป็นสำคัญ

มีอยู่ครั้งหนึ่งที่สำนักพิมพ์มติชนเขากรุณาพิมพ์รวมเล่มบทความของผมแล้ววางจำหน่ายมติชนมอบให้ผม ๒๐๐ เล่มเพื่อแจกในวาระคล้ายวันเกิด ผมก็ตั้งใจที่มีหนังสือแจกเพื่อนฝูงที่เคารพรักใคร่ ความรับผิดชอบเป็นของมติชนทั้งหมด ส่วนผมได้ความสบายใจ

เมื่อมีเวลาว่าง ผมก็มักจะค้นบทความเก่า ๆ ในสมัยที่ยังอยู่ในวงการทหารและเมื่อพ้นจากราชการมาแล้วมาอ่านดู ก็ยังเห็นว่า ผมเขียนด้วยสมองและปัญญาในครั้งคราวนั้น บางเรื่องยังทันสมัยและบางเรื่องแม้จะพ้นเหตุการณ์นั้น ๆ ไปแล้วแต่ก็ยังมิบทเรียนเอาไว้คิดและศึกษาต่อไปได้ ส่วนจะแก้ปัญหาของประเทศชาติได้หรือไม่ คงจะมีใช้ความรับผิดชอบของผม หากต้องเป็นความรับผิดชอบของผู้ประสบปัญหาเองมากกว่า

เมื่อผมหยิบเอาหนังสือ “คนมหาดไทย” ที่เคยพิมพ์แจกจ่ายข้าราชการและประชาชนมาดู บทความเหล่านั้นเป็นการถอดเทปจากการประชุมหรือชี้แจงข้อข้าราชการจากที่นั่น ที่นี้ เกือบทั้งสิ้นทำให้สงสัยตัวเองว่าทำไมจึงพูดได้อย่างยืดยาวเป็นเวลาหลายสิบนาทีหรือเป็นชั่วโมง ๆ

ทั้งคำพูดและข้อเขียนของผมมักใช้ภาษาง่าย ๆ เข้าใจง่าย และจะขมวดให้จดจำง่ายอีกด้วย ผมพูดและเขียนแบบนักวิชาการและนักหนังสือ



พิมพ์ไม่เป็นและขาดความชำนาญ ศิลปะในการพูดหรือเขียนย่อมนั้นของ  
ตัวใครตัวมัน จะเอาอย่างกันย่อมนำไม่ได้ และเราก็ไม่จำเป็นต้องเลียนแบบกัน  
จนทำให้ขาดความริเริ่มของตนเอง

**ผมเคยตั้งคำถามต่อประชาชนผ่านสื่อมวลชนเมื่อ ๒ ธันวาคม  
๒๕๒๔ ในขณะที่เข้ามาในกระทรวงมหาดไทยเพียงครึ่งปี อยู่ ๓ ข้อ**

๑. การที่รัฐบาลและกระทรวงมหาดไทยได้ดำเนินนโยบาย  
ปราบปรามอบายมุขและอาชญากรรมนั้น เป็นนโยบายที่ถูกต้องหรือไม่

๒. การที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยได้ปฏิบัติตามนโยบาย  
ปราบปรามอบายมุขและอาชญากรรม ด้วยความตั้งใจดีต่อประชาชนทั้ง  
ประเทศ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยกระทำผิดหรือไม่

๓. ตามที่ท่านพุทธทาสภิกขุสอนว่า ผู้ที่ตั้งใจจะปราบปราม  
อบายมุขอย่างจริงจัง จะต้องถูกต้องด้านอย่างเอาเป็นเอาตาย เพราะ  
อบายมุขเป็นสมบัติของนายทุน จริงหรือไม่

โดยเฉพาะเป้าหมายของกระทรวงมหาดไทย คือประชาชน ผมจึงต้อง  
ตั้งคำถามเอากับประชาชนเพื่อแจ้งให้ทราบถึงเจตนาที่เราจะทำและเพื่อ  
ทดสอบว่าประชาชนส่วนใหญ่จะคิดอย่างไร เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย

*ผมชอบความตรงไปตรงมาอย่างนี้ พูดอะไรต้องชัดแจ้งไม่คลุมเครือ*

ผมเคยพูดกับตำรวจนครบาลเมื่อ ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๕ ว่า  
อันอบายมุขและอาชญากรรมนั้น หากล้างไม่ได้หมด ก็ต้องลดให้ได้มาก

เรื่องบ่อนการพนัน นโยบายนี้ไม่เปลี่ยนแปลงไม่ว่าจะเป็นบ่อนเล็ก  
บ่อนใหญ่ ถ้าหากว่าเราอ่อนแอเสียอย่างหนึ่ง เมื่ออ่อนแอแล้วก็เกิดความ  
ท้อถอยท้อแท้ ถ้าเป็นอย่างนี้แล้ว เราจะทำงานใหญ่ได้อย่างไร โดยเฉพาะ  
อย่างยิ่งในงานรักษาบ้านรักษาเมือง



ประกาศเจตนากันอย่างตรงไปตรงมาอย่างนี้พร้อมกับกระตุ้นให้เกิด  
กำลังใจทำงานด้วย เป็นสิ่งที่ผมชอบทำ เมื่อจะทำอะไรแล้ว หากถูกต้องและ  
เป็นธรรม จะต้องกล้าที่จะทำ มิใช่อยากจะทำเพื่อชื่อเสียงหรือความนิยมของ  
ข้าราชการประจำซึ่งมิใช่หน้าที่การเมือง

**ผมมิใช่นักการเมือง จึงไม่คิดอย่างนักการเมืองตลอดเวลา ๕ ปี**



## ฝันว่าจะดี

ผมเป็น “คนช่างฝัน” กราบพระก่อนนอนเกือบทุกคืน คืนไหนเพสียจัดก็ลืมไปบ้าง ขณะกราบก็ขอพรให้โปรดคุ้มครองตัวเองและชาติบ้านเมืองให้อยู่เย็นเป็นสุข ปลอดภัยจากภัยอันตรายทั้งปวงที่จะมาจากที่ใกล้และที่ไกล

แคล้วคลาด แคล้วคลาด แคล้วคลาด

เพราะชีวิตตนดูจะหนักหนักรชีวิตชาติบ้านเมืองดูจะยุ่งยากลำบากนักหาความสบายใจ โล่งใจเกือบไม่ได้เลย

แต่ก็เป็นเพียงอยากจะฝัน โดยยังไม่เคยฝันจริงๆ ไม่มีใครมาเข้าฝันเพื่อบอกว่า เจ้าจะสมปรารถนาตามที่อธิษฐานใจ

ผมเป็นผู้หนึ่งของคณะกรรมการวิสามัญที่รัฐสภาแต่งตั้งให้แก้ไขรัฐธรรมนูญมาหลายเดือน กับทั้งเป็นกรรมการวิสามัญของวุฒิสภาอีกต่างหาก แต่ทำงานในเรื่องเดียวกันและแยกกันทำ

ผมได้ร่วมพิจารณาแก้ไขรัฐธรรมนูญในนามของวุฒิสภามาตั้งแต่วันที่ ๒๕๓๖ จนถึงบัดนี้ก็ยังทำอยู่ ร่วมพิจารณาแก้ไขรัฐธรรมนูญในนามของรัฐสภาตั้งแต่ต้นเดือนเมษายน ๒๕๓๗ จนถึงบัดนี้ ก็ยังกระทำอยู่ต่างกรรมต่างวาระเพื่อหลีกเลี่ยงและเวลาไม่ให้ชนกันมิฉะนั้นจะแยกตัวไม่ออก

เป็นเรื่องไม่รู้จบ แต่ก็คงต้องจบลงจนได้ ผมอยากให้การทำงานของคณะกรรมการทั้งสองคณะจบลงด้วยดีและด้วยความเข้าใจดี แต่ก็ไม่แน่ใจนักว่า เมื่อเสนอเข้าพิจารณาในวาระที่สองเพื่อพิจารณาร่วมกันของรัฐสภาจะเป็นที่ยอมรับกันหรือเปล่า

ถ้าผลออกมาในทางตรงข้ามกับที่ “ฝันว่าจะดี” เราทั้งหลายก็คงจะเหนื่อยแรง เหนื่อยความคิด กับเสียเวลา เสียความรู้สึก เสียกำลังใจที่ได้



ทุ่มเทไปแล้วมิใช่น้อย

ภาระส่วนตัวทั้งในด้านการงาน ด้านครอบครัว และด้านสังคมก็พลอยเสียเปล่าไปด้วย เพราะได้เอาเวลามาอุทิศและสละให้ “งานของบ้านเมือง” มากจนเกินไป

จะอย่างไรได้เมื่อเกิดมาเป็นคนไทย ที่เผชิญได้รับหน้าที่และความรับผิดชอบ เรื่องบ้านเมืองต้องมาก่อน ส่วนเรื่องส่วนตัวต้องเอาไว้ทีหลังทั้ง ๆ ที่บางเรื่องอาจสำคัญและจำเป็นกว่าก็ตาม ต้องทิ้งไปด้วยความอึดอัดในหัวใจ

สำหรับผมเองนั้น ขอไว้อย่างเดียวว่า ถ้าการประชุมจะต้องกระทำในวันหยุดราชการก็ดี ประชุมจนถึงมืดค่ำหรือกลางคืนก็ดี ผมจำต้องขอตัวลาการประชุม เพื่อทำภาระส่วนตัวบ้าง โดยเฉพาะผมเป็นคนนอนหัวค่ำ เอาเรี่ยวแรงไว้ต่อสู้โลกในวันพรุ่งนี้

คนแก่อายุย่างเข้าวัย ๗๕ แล้ว จะทนสู้ความสมบุกสมบันอย่างคนหนุ่มแน่นเขาได้หรือ ก็จำเป็นต้องรู้ประมาณกำลังและความคิดกันบ้างละ นับแต่ได้นั่งร่วมประชุมกันมาทั้งสองคณะ กับทั้งยังต้องมีภาระกับคณะกรรมการอื่น ๆ ที่ต้องไปและต้องทำหน้าที่ ไปก่อนเวลานัดนั่งเต็มเวลาหรือต้องปลีกตัวเมื่อใกล้เวลาซึ่งควรยุติได้แล้ว ผมก็ยังคิดหวังในทางที่ดีว่าการจบสิ้นจะมาถึงด้วยดีที่สุด หรืออย่างที่จะดีมากพอสมควร

อะไรที่ยังไม่สนใจใคร หรืออย่างที่เขาคิดว่ายังไม่ดีเท่าที่ควรจะดีก็น่าจะแก้ไขปรับปรุงกันได้ภายในหน้า เพราะกฎหมายย่อมแก้ไขได้ รัฐธรรมนูญซึ่งก็เป็นกฎหมายก็ย่อมแก้ไขได้ เมื่อระบอบรัฐสภายังต้องมีอยู่เมื่อประชาธิปไตยยังจำเป็นต้องรักษาไว้และต้องพยายามเดินไปให้ถึงก็น่าจะไม่เหลือปากว่าแรงที่จะปรุ้งแต่งกันไป ให้เหมาะสมกับกาลเทศะและสภาพแวดล้อม



ชีวิตคนไทยทั้งหมด ใช่ว่าจะต้องตายวันนี้เสียเมื่อไหร่ คนเป็นยอมจะ  
สามารถสืบสานงานของคนตายได้เสมอ ผมไม่เคยหวังเรื่องนี้หากแต่มีคน  
จำนวนไม่น้อยเขาหวังกัน บอกว่า มันช้า ไม่เป็นประชาธิปไตย มันเป็น  
ซากเดนเผด็จการเก่า ๆ และใหม่ ๆ และมันไม่สมอยากสมใจ

ในฐานะที่ชีวิตทหารยังไม่จบ และเป็นคนชอบพูดตรง ๆ ผมจำต้อง  
ยอมรับว่า ความกดดันบีบคั้นทางการเมืองระหว่างการพิจารณาแก้ไข  
รัฐธรรมนูญครั้งนี้มีมากเหลือเกิน และซึ่งก็ไม่ผิดกับการแก้ไขรัฐธรรมนูญ  
ฉบับก่อน ๆ ทุกครั้ง

มันมาทั้งจากภายนอกและภายใน โดยเฉพาะนอกและใน มีความ  
เชื่อมโยงกันเสมอ สิ่งที่ว่าก็คือเป็นความต้องการของประชาชนโดยมีตัวแทน  
ของประชาชนนำมาเป็นสื่อ เน้นย้ำว่า เขามาจากประชาชนโดยการเลือกตั้ง  
หรือโดยวุฒิสภาจะอันชอบธรรม บางทีก็เป็นตัวแทนโดยอาชีพ โดยการรับ  
สมอ้าง หรือในรูปของกลุ่มคนในชื่อต่าง ๆ ตามที่จัดตั้งกันขึ้นมา

ผู้อ่านที่มีใจเป็นธรรม ลองนั่งหลับตามองภาพดูเถิด ว่าความเป็น  
สมาชิกวุฒิสภาของทหาร ข้าราชการ นักวิชาการ และผู้ประกอบการวิชาชีพต่าง ๆ  
หลายสาขา จะทำตัวอย่างไร จะวางหน้าอย่างไร ในที่ประชุมและ  
ที่สาธารณะเมื่อถูกมองว่า พวกเขาไม่มีสิทธิ เพราะเขามีได้มาจากการ  
เลือกตั้ง มีความพยายามให้ลดจำนวน ให้ลดอำนาจหน้าที่ ให้ลดการร่วม  
หรือจำกัดการร่วมรับผิดชอบต่อบ้านเมืองเสียเลย จนถึงว่าไม่ต้องมีก็ยิ่งได้

ผมจำต้องเป็นวุฒิสมาชิกคนหนึ่งที่ต้องทำหน้าที่หนอดทน บางครั้งก็  
แค้นอยู่ในใจ หรือบางทีก็บ่นออกมาดัง ๆ กันบ้างว่า “ผมไม่ใช่คนหรือ  
อย่างไร”

อย่างไรก็ดีก็จะต้องขอบคุณนักการเมืองบางคน นักวิชาการบางคน  
และสื่อมวลชนบางคน บางฉบับ บางสถานี ที่กล้ายอมรับถึงฐานะแห่ง



ความจำเป็นของสถาบันวุฒิสภาว่า ยังควรมีอยู่ ยังควรมีบทบาท แล้วแนะทางออกที่น่าจะปรับปรุงตกแต่งที่มาและคุณสมบัติกันบ้างในอนาคต เมื่อถึงเวลาอันควร

การแก้ไขรัฐธรรมนูญครั้งนี้ คณะกรรมาธิการก็มีความเห็นสมควร้อยตามด้วยการรับฟังจากทุกด้าน มีการลดจำนวนลง ลดบทบาทและอำนาจหน้าที่ลง ลดการร่วมในการควบคุมฝ่ายบริหารลง คณะกรรมาธิการยอมทำในสิ่งที่ควรทำ อันเป็นความเห็นพ้อง ประนีประนอมหรือด้วยการลงมติ

เรายอมกันได้ด้วยเหตุผล มิใช่ด้วยการเอาชนะคะคานกัน ยังยิ้มแย้มแจ่มใสเข้าหากัน ส่วนใจใครจะคิดอย่างไรก็ช่างมันไว้ก่อนพยายามทำงานในหน้าที่สำเร็จ ก็คงจะพอใช้ได้

จนถึงอย่างนี้ จะไม่ให้คาดหวังว่า “ฝันจะดี” ได้อย่างไร

บทความนี้คงจะไม่พ้นเรื่องการเมือง แต่ก็มุ่งจะอธิบายงานการเมืองที่ค่อนข้างจะยุ่งยากเพียงเรื่องเดียว เพื่อรอการเอาใจช่วยจากเพื่อนทหารที่พอจะเข้าใจงานของเรากันบ้างแล้ว



## การเมืองเรื่องปวดร้าว

ผมนั่งดู เดินดู และนอนดู “การเมือง” มาเกือบตลอดชาติ ขอยืนยันคำพูดอีกครั้งว่า การเมืองเป็นเรื่องปวดร้าว

ที่ต้องบอกว่า เกือบตลอดชาติเช่นนี้ ก็เพราะว่า ยังไม่ครบชาตินั้นอยู่ที่เมื่อไหร่ และหากจะหักจำนวนปีของเวลาที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะออกเสียอีก ๒๐ ปี ก็อนุมานเอาว่า ได้ดูมาก่อนชาติเข้าไปแล้ว

ส่วนที่ใช้คำว่า “ดู” ผมหมายถึงการได้ฟัง ได้เห็น และได้อ่านด้วยตัวเองทั้งหมดในช่วงเวลาที่กล่าวถึงนี้ รวมทั้งได้สัมผัสการเมืองมาบ้างนิด ๆ หน่อย ๆ บางครั้งเกือบครึ่งตัว และบางครั้งเกือบจะเต็มตัว โดยเฉพาะในขณะที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้โก้ ๆ ว่า ผมเป็นผู้แทนปวงชนชาวไทย ทั้ง ๆ ที่คนไทยจำนวนไม่น้อยเขาโต้แย้งว่า ผมไม่ได้เป็น หัวเด็ดตีนขาดก็ไม่ใช่

มีนักเขียนท่านหนึ่งที่เขียนหนังสือไว้เยอะหลายสิบเล่ม และผมชอบมาก เห็นที่ไหนเป็นต้องรีบซื้อมาอ่าน เดียวนี้ยังเก็บไว้ในตู้หนังสือนาน ๆ ที่เมื่ออยากทบทวนความรู้และอยากพบอารมณ์ขันผมก็หยิบออกมาอ่าน

ท่านผู้เคยเขียนไว้ว่า “การเมืองเรื่องสนุก” อ่านแล้วก็สนุกจริงเชิงขบขันและช่างคิดด้วยมุขตลกต่าง ๆ อ่านเมื่อไรก็ครึกครื้นดี

จริง ๆ แล้วผมไม่ทราบว่าจะเห็นเป็นเรื่องสนุกไปทั้งหมดหรือเปล่า แต่ท่านก็ยังอุตส่าห์มองและหยิบเม็ดการเมืองต่าง ๆ ของโลกออกมาวางไว้ตรงหน้าผู้อ่าน จนทำให้หายเครียดไปได้อย่างดี ซึ่งผมทั้งชอบและชม

เพียงแค่การอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐมนตรี ๔ ท่าน เมื่อวันที่ ๒๗ และ ๒๘ กรกฎาคม และการลงมติเมื่อ ๒๙ กรกฎาคม ๒๕๓๗ นี้ รวม ๓ วัน ทำให้เราได้มองเห็นว่า เป็นเรื่องสนุกจริง ท่ามกลางความปวดร้าว



ของคนหลายคนและหลายพรรคการเมือง ทั้งก่อนหน้านั้น ระหว่างนั้น และหลังจากนั้น

ทำไมจะไม่สนุกหรือไม่ปวดร้าว ในเมื่อเราได้ยินได้ฟังได้เห็นได้สัมผัสลา ท่าทาง คำพูดที่ถามและตอบ โดยการอ้างข้อมูล ข้อเท็จ ข้อจริง ข้อปกปิด ข้อกลบเกลื่อน และข้อกระทบใจต่าง ๆ อยู่ตลอดเวลา

โพลมติชนแบหราบในหน้าแรก ของวันเสาร์ที่ ๓๐ กรกฎาคม ระบุว่า คนไหนชอบตก คนไหนชอบได้ แต่เมื่อสรุปแล้วเป็นทางการปรากฏว่า รัฐมนตรีทั้ง ๔ ท่าน สอบผ่านทุกคน จึงขอแสดงความยินดีอย่างไม่แน่ใจนัก

ผมนำโพลมติชนมาตรวจสอบกับความรู้สึกของตนเอง และทั้งได้ตรวจให้คะแนนมาก่อนที่โพลนี้จะออกมา ก็ออกจะเห็นคล้ายตามมากอยู่

การสอบผ่านเป็นทางการทั้งหมด เป็นสิ่งที่คาดหมายกันมาก่อนแล้ว ทั้งนี้และทั้งนั้นก็โดยข้อกำหนดของกฎหมาย ที่ได้ระบุไว้ว่า ผู้สมัครรับเลือกตั้งจะต้องสังกัดพรรค เมื่อได้รับการเลือกตั้งแล้ว ก็ยังต้องผูกพันอยู่กับพรรคการเมือง เว้นเสียแต่จะต้องพ้นสมาชิกภาพไปตามข้อบัญญัติของกฎหมาย เมื่อยังต้องผูกพันอยู่ แม้จะชอบหรือไม่ชอบ จะถูกใจหรือไม่ถูกใจ ก็จำเป็นต้องไม่ฝืนมติพรรค หวานอมขมกลืนกันไปคราวหน้าฟ้าใหม่จึงจะมาคิดกันใหม่อีกทีหนึ่ง

จะทนอยู่ หรือจะผละต่นออกไปสู่แหล่งใหม่ หรือจะล้างมือไปเลยก็ขึ้นอยู่กับโอกาสในอนาคตที่แต่ละคนจะเลือกเอาว่าทางไหนน่าจะดี

คนไทยทุกคนจำต้องยอมรับว่า เรายังต้องวนเวียนอยู่ในสังคมนการเมืองของไทยเองและของโลก เราจะบอกว่า เราจะไม่เกี่ยวข้องไม่ว่าทางใดทั้งสิ้น ก็เป็นไปไม่ได้ เพราะทุกคนยังต้องจมอยู่ในกรอบการเมืองอย่างนี้ เพื่อปัจจุบันและเพื่ออนาคต ใครบ้างล่ะ จะหลบหนีออกจาก “กรอบ”



เช่นนี้ไปให้พ้น จึงต้องดิ้นชุกชลักกระเสือกกระสนอยู่ภายในกรอบนี้แหละ

มีคนหลายจำพวกที่ติดอยู่ในวงการเมือง ผู้เล่นเต็มตัวเต็มเวลาก็มี พวกนี้แหละที่ต้องขมขื่นและปวดร้าว ยังไม่เห็นมีใครบอกว่าสนุกจิง สักคน อีกพวกหนึ่ง ก็คือผู้ลิ่งสู้อยู่ในแวดวงโดยมิได้เล่นเอง เพียงแต่เป็นผู้ร่วมวงสนับสนุนช่วยเหลือ ด้วยแรงกาย แรงใจ แรงความคิด และแรงเงิน เราอาจเรียกว่าเป็นผู้ใกล้ชิดก็ได้ เขาอาจเป็นญาติวงศ์พงศาบริวารแวดล้อมมิตรสหายที่ภักดี นักวิชาการที่สนิทสนมคุ้นเคย หรือแม้ผู้รับจ้างเพื่อเงิน หรือผลประโยชน์ที่จะตามมาทั้งทางตรงและทางอ้อมก็ได้ บุคคลเหล่านี้อาจถูกกระทบบ้างจนเกิดความเจ็บปวดขมขื่นและผิดหวัง จะมากหรือน้อยก็ย่อมแล้วแต่การอุทิศตนและทุ่มเทอดตัว

และอีกพวกหนึ่ง คือคนนอกวงอย่างเรา ๆ และชาวบ้านนี้แหละ “เรา” เหล่านี้ แม้จะถูกถือว่าเป็นผู้กุมและเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย มีสิทธิมีเสียงมีเสรีภาพและมีความเสมอกันทางกฎหมาย คำถามทุกวันนี้ก็คือ “เรามีจริงหรือเปล่า”

เรากลายเป็นผู้ถูกกระทบอย่างแรง ทั้งโดยตรงและโดยอ้อมชีวิตของเรา การดำรงชีพเพื่อปากท้องของเรา ความสะดวกสบายของเรา ความปลอดภัยนานาประการของเรา ยังติดอยู่หรือ สิทธิเสรีภาพและปากเสียงของเรา ยังคงมีอยู่จริงหรือเปล่า หรือว่าเพียงมีอยู่เป็นลายลักษณ์อักษรเท่านั้น

อะไร ๆ ที่ว่าเป็นของเรา ได้ถูกช่วงชิง แอบอ้าง หรือถูกนำไปใช้ โดยที่เราไม่มีส่วนรับรู้บ้างหรือไม่ เหล่านี้คือคำถามที่เราได้พูดคุย และเขียนกันอยู่เสมอ

เรามีปาก เรามีเสียง หากแต่เป็นปากที่อู้อี้ เป็นเสียงที่แหบ ๆ เป็นเสียงที่บ่นกันไปวันหนึ่ง ๆ ในมุม ในหลืบ และในที่รโหฐานแคบ ๆ มิได้ติด



เครื่องขยายเสียง หรือมีรายการออกอากาศให้

เรามีคนอื่นที่นำปากและเสียงของเราไปใช้แทนเรา จริงก็มี ไม่จริงก็  
มาก หรือบิดเบือนไปอันมิใช่เพื่อประโยชน์ของเรา ก็มีไม่น้อย

เรามีแต่ปัญญา แต่ไม่มีความเห็นแจ้ง

เพียงแค่ว่าอย่างจากโรงละครโรงใหญ่ เรื่อง การอภิปรายไม่  
ไว้วางใจ สองสามวันเท่านั้น ก็คงจะทำให้คนไทยผู้มีสิทธิและใช้สิทธิยอม  
คิดกันไปอีกต่าง ๆ หลายประเด็น บางคนอาจสงสาร และสมเพชเวทนา  
บางคนอาจสนใจหรือสะใจ แต่คนในประเทศจำนวนล้าน ๆ คน รู้สึกปวด  
ใจและเสียความรู้สึกลับ

เอาเถิด ถึงอย่างไร เราคงจะไม่พ้นจากวงจรนี้ไปได้ เราคงต้องรอ  
อีกสักพัก แต่พักหนึ่งนี้จะยาวนานแค่ไหน เราก็จำต้องอดและทนที่จะรอได้



## ประชาธิปไตยแบบไทย-ไทย

ข้อความที่หยิบยกขึ้นมาเป็นหัวข้อคราวนี้ ว่าที่จริงเป็นความคิดตีตีหัวใจมานาน นับตั้งแต่เริ่มรู้ความเกี่ยวกับการเมืองบ้างแล้ว เป็นแต่ว่ารู้แล้วก็ไม่ทำเป็นรู้อย่างมากและพูดมาก เพียงแต่รู้ว่า อะไรพอจะไปได้ อะไรน่าจะจะไม่เหมาะสมเสียแล้ว ถึงอย่างไรเมื่อถึงวาระหนึ่งข้างหน้า ก็คงจะเคลื่อนตัวเข้าสู่กระแสโลกเขาได้แน่นอน

ค่อย ๆ ปรับตัว ปรับจิตใจ ปรับระบบตามที่ควรจะเป็น ไม่เร่งรัดจนเกินไปจนฝืนธรรมชาติ ประเพณี วัฒนธรรม สภาพแวดล้อมของความเป็นชาติอันมีสถาบันที่เคารพยึดมั่น ๓ ประการเป็นหลักการค่อย ๆ ก้าวไปเช่นนี้น่าจะเกิดเสถียรภาพที่มั่นคงยืนยาวมากกว่าโดยไม่ต้องถึงเลือดตกยางออก ดังที่หลาย ๆ ประเทศกำลังเป็นอยู่ขณะนี้

ทางสายกลางคือทางแห่งสัจจะที่ประกอบด้วยเหตุผล สัจจะคือความจริงที่ก่อกำเนิดความเป็นชาติ เป็นประเทศ ของเราที่ยังยืนยวนนานมาจนถึงบัดนี้ ซึ่งบรรพบุรุษและพวกเรานี้แหละที่ต่างได้ช่วยประคับประคองกันมาได้

เรากำลังเดินไปดีแล้วตามกระแสประชาธิปไตยของโลก เดินไปตรง ๆ อย่างนี้ อนุรักษ์สิ่งที่ดี ค่อย ๆ ขจัดสิ่งที่เป็นชวากหนามออกไป ไม่ช้า ไม่ขว้า ไม่ออกนอกกลุ่มนอกทางนอกระบบ ช่วยกันคนละไม้คนละมือ คอยดึงคอยรั้งให้เรือแล่นตรงทิศทาง ก็ไม่เดือดร้อนกันนัก มิใช่หรือ

หากแต่คนใจร้อนก็ยังมืออยู่และค่อนข้างจะมากเสียด้วย จนทำให้คนส่วนใหญ่ชักจะเกิดความสับสนทางความคิด เกิดความมอลหม่านในด้านความร่วมมือ เอกภาพและความสามัคคีเริ่มสั่นคลอน จนมองหาจุดยืนที่



แท้จริงไม่พบ พบแต่จุดเอนที่ถูกคนอื่นค่อย ๆ ดึงและเหนียวรั้งไป เชิงชาย  
ของความเป็นตัวตนเริ่มจะหดหาย

น่าเสียดายความเป็นลูกผู้ชายของคนไทยยิ่งนัก

ผมเกิดเห็นใจท่านนายก ฯ ชวน หลีกภัย ขึ้นมาเสียแล้วซี

คำว่า “ท่าน” นี้ คนไทยโดยธรรมเนียมไทย ชอบจะเรียกขานกัน  
ได้ด้วยความสะดวกนับถือ ยกย่องกันได้ในภาวะอันควรยกย่อง หากแต่มี  
นักวิชาการหรือนักปัญญาชนบางคน ท่านตำหนิ โดยอ้างถึงโบราณว่า แม้  
คำว่า “พ่อ” หรือ “แม่” คนไทยบางยุคบางสมัยบางท้องถิ่นบางท้องถิ่นที่ เขายัง  
ไม่เรียกว่า “ท่าน” เลย หากแต่เขาเรียกว่า “ไอ้พ่อ อีแม่” ก็มี

เราคงไม่ห้าม หากคนหัวใหม่ หัวก้าวหน้า คนไหนจะเรียกพ่อแม่  
ของตนอย่างนั้น

ที่บอกว่าออกจะเห็นใจหรือ สงสารท่านนายก ฯ ขึ้นมาแล้วนั้น  
ก็เนื่องจากท่านอาจจะต้องอยู่ในภาวะจำยอมทั้ง ๆ ที่คงจะอึดอัดไม่น้อย  
ในการที่จะมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงประชาธิปไตยแบบไทย ๆ เข้ามาสู่  
รูปแบบใหม่ ๆ โดยการที่พรรคการเมืองร่วมรัฐบาลเขาจะเปลี่ยนตัว  
รัฐมนตรี “ครึ่งเวลา” เหมือนกับเปลี่ยนตัว “นักเตะ” ในสนาม

สิ่งที่ไม่เคยพบก็จะได้พบในคราวนี้

การเปลี่ยนตัว “นักเตะ” นั้น เขามักติกายอมให้ว่า ถ้าเห็นดี  
เห็นชอบจะหมดแรง หรือบาดเจ็บบอบช้ำมาก หรือเล่นไม่เข้าท่า เขาก็มักจะ  
เปลี่ยนตัวเฉพาะคนนั้น ๆ ส่วนที่เหลือในทีม ก็ยังคงเล่นกันต่อไป ยังไม่  
เคยพบเห็นที่ไหนที่เขาจะเปลี่ยนทั้งทีม

หรืออย่างการเปลี่ยนตัว “นักชก” ขณะยังเด่นอยู่บนเวที ก็ยังไม่  
เคยเห็นว่ามีการกระทำเช่นนั้น ถ้าเด่นไม่ดี ร่ายรำไม่ดี หรือชกผิดชกถูก  
หรือบอบช้ำใด ๆ หนทางเดียวที่เคยเห็นก็คือ จะแพ้เพราะชกไม่สมศักดิ์ศรี



หรือมิฉะนั้นก็จะปล่อยให้หมอบคาเวทีไปเอง ทั้งที่ยังไม่หมดยุค

แต่การเมืองแบบไทย ๆ ของเราเพิ่งจะเกิดแปลกใหม่ ซึ่งอาจเป็นการเปลี่ยนตัวยกทีม หรือส่วนมากของทีม ด้วยการวางกติกาไว้ภายในพรรคว่า เมื่อถึงครั่งเวลา จะต้องเปลี่ยน ประกาศกันล่วงหน้าเพื่อให้เกิดการกระดี๊กระด๊าเป็นโกลาหล

วาระของรัฐบาลตามปกติ ๔ ปี เมื่อถึงครบ ๒ ปี พรรคร่วมรัฐบาลบางพรรคท่านขอเปลี่ยน เพื่อให้โอกาส ส.ส. ของท่านได้เป็นรัฐมนตรีกันบ้าง จะได้มีเกียรติได้แสดงฝีมือในความเป็นรัฐมนตรี การจะเข้าหากับรัฐมนตรีอื่น ๆ ในกระทรวงทบวงและสำนักนายก ฯ หรือไม่ ไม่มีใครคำนึงถึง จะสร้างความปวดเศียรเวียนเกล้ากับข้าราชการประจำใด ๆ หรือไม่ ไม่มีใครสนใจหรือจะสร้างความกังวล ไม่แน่ใจต่อเศรษฐกิจและนักธุรกิจกันอย่างไรบ้างใหม่ไม่มีผู้ใดใฝ่ใจคิดถึง

คนที่น่าจะคิดมากก็น่าจะเป็นท่านนายกรัฐมนตรีนี่แหละ ว่านโยบายก็ดี แนวคิดก็ดี โครงการต่าง ๆ ทั้งของรัฐบาลและเอกชนก็ดีจะมีความสอดคล้องต่อเนื่องกันหรือไม่เพียงใด ปัญหากระทบของบ้านเมืองที่จะตามมา จะมีมากน้อยอย่างไรหรือไม่ หรือรัฐมนตรีครั่งวาระแรกจะพากันเสียกำลังใจไหม

นอกจากท่านนายก ฯ แล้ว ข้าราชการประจำก็ออกจะหนักหน่วงพอใช้ เพราะต้องเปลี่ยนผู้นำ ต้องรู้จักนิสัยใจคอกันใหม่ ซึ่งคงต้องใช้เวลาในการปรับตัวอีกไม่น้อย

ไม่เป็นไร เพราะนักการเมืองต้องอยู่เหนือใคร ๆ ในแผ่นดินจะชี้หน้าชี้แนะหรือแม้จะบงการอย่างไร ใครเล่าจะกล้าขัดขืน การชี้หน้าเป็นนัย่อมเป็นธรรมดาและเป็นของจริง ส่วนหากจะชี้ดำเป็นขาว นี้อาจจะทำให้หลายคนอึดอัด



ที่ค่อนข้างเป็นห่วงก็คือสมมุติว่า ถ้ามีการปรับเปลี่ยนรัฐมนตรีกันแล้วแค่ ๑ เดือน หรือ ๒ เดือน บังเอิญท่านนายก ฯ เกิดยุบสภาขึ้นมาจะว่าอย่างไร

คำตอบก็คงมีอีก คือ การคืนอำนาจให้ประชาชนตัดสินใจเป็นสิ่งที่ถูกต้อง และถึงอย่างไรประวัติก็มีอยู่ว่า แต่ละท่านต่างก็เป็นรัฐมนตรีของเมืองไทยแล้วไม่เสียที่ที่เกิดมาชาติหนึ่ง

ผมมันเป็นประชาชน ไม่ใช่ข้าราชการเมือง ก็อดเป็นห่วงบ้านเมืองและประชาชนไทยไม่ได้ ที่จะต้องพบประชาธิปไตยแบบไทย-ไทยรูปใหม่ที่ออกจะพัฒนาล้าหน้าใครๆ เขาไปมาก

เป็นไร หรือไม่เป็นไร คนไทยคิดกันเอาเองเถอะครับ





## ทบทวนอดีต เพื่ออนาคต

สุขหรือทุกข์ข้างเป็นอนิจจังแท้ ๆ ถึงกระนั้นต่างก็ยังมียินดีให้ความหวังและความสุขซึ่งกันและกัน เพื่อลืมนอดีตและมองไปในอนาคต

เมื่อสำรวจตนเองถึงปีเก่าที่ผ่านไปเห็นว่ายังได้มากกว่าเสีย อย่างน้อยก็ได้อายุที่ยืนยาวมา ๑ ปี ได้ความแก่ และใกล้จุดหมายปลายทางเข้าไปอีก ๑ ปี จุดหมายย่อมเป็นที่รู้ แต่ที่ไหนและเมื่อไร ย่อมไม่มีใครทราบ แต่ก็ควรจะคิดกันว่าในช่วงชีวิตที่ยังไม่ถึงที่หมาย จะสามารถบำเพ็ญชีวิตให้เป็นประโยชน์สูงสุดแก่ตนและผู้อื่นอย่างไร

สิ่งที่ได้มาอย่างเห็นชัดก็คือ สัตว์ ๔ เท้า ๒ เท้า ซึ่งแม้จะทำให้มีความสุขบ้างเล็ก ๆ น้อย ๆ แต่ก็เป็นที่ทุกข์ขลาดเสียมากกว่า นกหงส์หยกจากเดิม ๓ คู่ ผลิตรูกลูกหลานกลายเป็น ๔๐ ตัว จากกรงเล็ก ๆ กลายเป็นกรงใหญ่หมดไปหลายพัน ครั้นจะเปิดกรงปล่อยให้หนีออกไปเสียบ้างก็สงสาร เกรงเขาจะอดตาย ไก่แจ้เพิ่มเป็น ๑๐ ตัว และกำลังฟักไข่อีก ๔ อาหารไก่ อาหารนกเดือนละหลายเงิน ยังหมาอีกเล่าทั้งกินจุและแย่งกันกินจนรำคาญหู

เดิมมีหมาอยู่ ๘ ตัว ได้เจ้าตัวใหม่จากเมืองไกลมาอีก ๑ ตัว เป็นตัวที่ ๙ หลังอาน หางดาบ สีเทา ต้องตามตำราเขาว่าเป็นหมาดีราคาแพง เมื่อได้มาใหม่ ๆ อายุ ๒ เดือน ดูน่ารักถึงขนาดเอาเข้าไปนอนด้วยข้างเตียงและเข้านอกออกในอย่างเสรี เรียกเขาว่า “ใหม่” พออายุ ๔ เดือน เรียกว่า “เจ้าใหม่” ครั้นบัดนี้อายุได้ ๖ เดือน บางครั้งก็เปลอบ้าง จงใจบ้าง ด้วยคำเรียกขานว่า “ไอ้ใหม่” เพราะเขาเริ่มสะสมการกิน การโกง การเกร และความก้าวร้าวไว้พร้อม ยังไม่ทราบว่าเขาจะเหิมเกริมไปถึงจุดใด ทำให้นั่งเป็นทุกข์อยู่ทุกวัน เพราะเสียแรงรักนั่นเอง

ช่างไม่แตกต่างกันไปจากชีวิตคนบางคนเท่าไร



เมื่อผ่านชีวิตตนเองมาแล้ว ก็ต้องหันมามองชีวิตของบ้านเมืองดูบ้าง

ในปีเก่า รัฐบาลเก่าสิ้นสภาพไปโดยการยุบสภาแล้วจัดการเลือกตั้งทั่วประเทศกันใหม่ เป็นการผ่านไปตามระบบและตามระยะเวลา พล.อ.เปรม ติณสูลานนท์ ก้าวลงและออกไปด้วยวิถีทางและจังหวะที่งดงาม ปลอดภัยแล้วจากความรับผิดชอบ อันเป็นเคราะห์ดี

รัฐบาลใหม่ของ พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ ผ่านเข้ามารับหน้าที่โดยระบบตามระยะเวลาในรูปรัฐบาลผสมพรรคเช่นเดิม แต่มากพรรคกว่าเดิมจากการเลือกตั้ง ซึ่งภูมิใจกันทั่วไปว่า จะดีกว่า มั่นคงกว่า และเป็นประชาธิปไตยมากกว่าชุดเดิม นายกรัฐมนตรีคุมเกมได้ดีทั้งด้านรัฐบาลและรัฐสภา การโต้แย้งซึ่งเกิดขึ้นเป็นระลอก ๆ หนักบ้าง เบาบ้าง ได้รับการบำบัดปิดเป่าจนสลายไปในความเงียบงัน

หากแต่ก็ต้องเผชิญกับเคราะห์ร้ายจากวินาศภัยของน้ำท่วมใหญ่ภาคใต้เป็นประวัติศาสตร์ อันเป็นความสูญเสียอย่างใหญ่หลวงของชาติของประชาชน และของรัฐบาลเอง ถึงกระนั้นก็กลับกลายเป็นดีหลายส่วนที่สามารถเบี่ยงเบนหันเหความสนใจทางการเมืองที่ชุ่นช้องหมองใจไปเสียได้เป็นอันมาก ทุกฝ่ายทุ่มเทความคิดอ่านไปที่การช่วยแก้ไขทุกข์ทางกายและทางจิตใจของพี่น้องชาวใต้ด้านปัจจัยสี่เป็นเบื้องต้น ส่วนปัจจัยที่ ๕, ๖, ๗ ซึ่งมีอยู่บ้างก็ค่อย ๆ แก้ไขกันไปภายหลัง

ดังนั้น ความเป็นห่วงกันว่ารัฐบาลชุดปัจจุบันจะอยู่ไปได้นานแค่ไหน นั้นก็น่าจะหายห่วงกันได้ แม้จะย่างเข้าเดือนที่ ๕ แล้ว ท่านนายกรัฐมนตรียังคุมเกมตามระบอบประชาธิปไตยได้ดีพอสมควรทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านการเมือง การต่างประเทศ การเศรษฐกิจ การสังคม การทหารและความมั่นคง ต่างยึดหลักประชาธิปไตยแบบเปิดใจกว้าง (จะหมดใจหรือไม่ ไม่มีใครหยิ่งทราบ) อดทนและประนีประนอมปัญหา มอบความเป็นอิสระเสรีในการ



ปฏิบัติตามนโยบาย (ซึ่งบางครั้งก็ทำให้เกิดการมากและเกินเลยไป) รวมทั้งความพยายามคลุกกับปัญหาเพื่อค้นหาความจริงนอกเหนือรายงาน

แต่เกรงว่าท่านจะทำใจได้เพียงคนเดียว หรืออาจมีผู้ร่วมทำใจได้อย่างท่านอีกสักไม่กี่คน

การยุบสภามั่นใจว่าจะไม่มี เพราะได้เกิดความรู้สึกร่วมกันแล้วว่า จะระดับประคองให้สภานี้อยู่ครบเทอม จะไม่มีปฏิกริยารุนแรงใด ๆ จากฝ่ายค้านและถ้ายังมีความรอมชอมเกรงอกเกรงใจกันดีอยู่จากพรรคร่วมรัฐบาล และก็โดยเหตุต่อเนื่องนี้ การปรับปรุงคณะรัฐมนตรีจึงไม่น่าจะเกิดขึ้นเช่นกัน อย่างน้อยก็ทำให้สบายกันไปได้คราวละ ๑ สมัยการประชุมสภาสามัญ ยังมีการประชุมสภาปีละ ๑ สมัยเช่นนี้วิกฤตการณ์ทางสภาคงจะเกิดได้น้อยกว่าปีละ ๒ สมัย

จนถึงมีผู้ตั้งความหวังให้ พล.อ.ชาติชาย เป็นนายกรัฐมนตรีไปอีก ๑๐ ปี อันจะเป็นการลบลบสถิติการเป็นนายกรัฐมนตรีในรัฐบาลชุดก่อน ๆ ลงได้

มีการยืนยันได้จากวาตะของ พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ อยู่บ่อย ๆ เช่น “ประชาธิปไตย ใครจะพูดอย่างไรก็ได้” หรือ “คนเรามีสิทธิ์คิดกันคนละอย่าง ห้ามไม่ได้” ซึ่งอาจหมายถึงความตั้งใจที่จะไม่ห้ามคิด ไม่ห้ามพูด และไม่ห้ามกระทำ ใครอยากโวยก็โวยไป โดยไม่หวาดระแวงใครมากมายนัก หากแต่รัฐมนตรีของท่านบางคนอาจไม่คิดถึงความสะดวกให้ทัดเทียมกัน ดังที่ท่านนายก ฯ คิด สามารถโวยวายก้าวร้าวกล่าวหาคนอื่นได้ แต่ใครจะโวยตอบโต้ไม่ได้ เรียกว่าจิตใจไม่หนักแน่นเปิดกว้างเหมือนผู้นำรัฐบาล

สำหรับคนที่มีความรู้สึกเหมือนเบื่อและสังเวชต่อภาพและพจน์ของรัฐบาลบางคน อาจเห็นว่าตนต้องดำรงอยู่เป็นสัปดาหฺ์ เดือนและหลายเดือนในความน่าเกลียดน่าชัง ถึงกระนั้นก็ยังหวังว่าคงจะมีการปรับตัวมิให้เป็น



บุคคลเหนือหรือผิดธรรมดาจากปกติชนทั่วไปในบรรยากาศของระบบประชาธิปไตย ๒๕๓๒ ที่กำลังมาถึง

“จะต้องปรับตัว ปรับความคิดและปรับการกระทำ...เสียงทุกเสียงที่ท่านทำขึ้นจะมีคนได้ยิน ความเคลื่อนไหวทุกอย่างของท่านจะมีคนจับตามอง...จะเกิดความรู้สึกร่วมต่อความขยะแซง การใช้อำนาจพาล...อำนาจเพื่ออำนาจเป็นเครื่องเล่นของคนบ้าหรือจิตวิปลาศในสังคมที่บ้าคลั่งเท่านั้น...

นั่นคือทรศนะจากข้อเขียนของ “ยอร์จ ออร์เวลล์” ต่อโลกการเมืองซึ่งคล้าย ๆ กับการสอดคล้องต่อการเมืองไทยยุคปี ๒๕๓๑ ที่ผ่านไปแล้ว และไม่อยากจะจดจำเสรีภาพในการหีบฉวยเกาะกุมตักดวงอำนาจใด ๆ อีก เพราะไม่มีใครอยากพานพบ พาลาธิปไตย

ความเชื่อมั่นทางการเมืองที่สมบูรณ์ตามระบบยังเป็นที่น่าสงสัยในแง่เข้ามาด้วยเงินและอยู่ได้โดยผลประโยชน์ของตนเองหรือพรรคการเมือง มีการโจมตีกล่าวร้ายที่เกินเลยความจริง และไร้เหตุผลซึ่งสามารถอ่านออกอย่างทะลุปรุโปร่ง คนใช้หัวน้อยจึงจะหลงเชื่อคำพูด การสนับสนุนเสรีภาพในการพูด การพิมพ์ การประชุม และความคิดเป็นเพียงอาศัยท่วงทำนองของนักพูดเพื่อการไต่เต้าในทางการเมืองเท่านั้นเอง

เราไม่ต้องการผู้พิทักษ์สัจจะและความมีเหตุผลของของความถูกต้องในโลกแห่งความเท็จ

เรากำลังแสวงหาประชาธิปไตยปี ๒๕๓๒ ของเมืองไทยในโลกแห่งความจริงมากขึ้นกว่าปีที่ผ่านมาแล้ว

๒๙ ธันวาคม ๒๕๓๑



## เรื่องธรรมดา

ท่านพูดกันไม่เว้นแต่ละวัน หรือตอบคำถามสื่อมวลชนไม่เว้นแต่ละครั้งว่า “เป็นเรื่องธรรมดา”

ส่วนเขาทั้งหลายซึ่งต่างเป็นเจ้าของบ้านเจ้าของเมือง ดูจะพากันแย้งว่า “เห็นจะไม่ใช่เรื่องธรรมดา” กันเสียแล้วละ

ท่านพุทธทาสซึ่งได้มรณภาพไปแล้ว มักจะกล่าวคำว่า “ธรรมดา” อยู่เนืองๆ แต่เมื่อมองให้ซึ่งถึงธรรมดาของคน ก็ยังไม่เห็นจะมีใครสักรายที่ ทักท้วงว่า ท่านกล่าวผิดไปจากความเป็นจริง

ธรรมดาของท่านพุทธทาสเป็นธรรมดา หากแต่ธรรมดาของท่านหาเป็นธรรมดาไม่ บุคคลใดกระทำการใดผิดธรรมดา บุคคลนั้นก็คงมิใช่ธรรมดา

มีอย่างไหน ที่...

- ทะเลาะกันอย่างจะเอาเป็นเอาตาย แทบจะไม่มองหน้ากันกลับเป็นเรื่องธรรมดา
- หักหลังกันอย่างชัดๆ ทั้งๆ ที่ได้ร่วมลงเรือลำเดียวกันมาเป็นปีๆ ก็กลายเป็นเรื่องธรรมดา
- ด่ากันเสียๆ หายๆ เช่นคำว่า “เฮิงซวย” อันถือเป็นคำหยาบ ก็บอกว่าเป็นเรื่องธรรมดา
- เสียสัตย์เสียวาจาตั้งที่เคยสัญญากันไว้ แล้วบอกว่าเป็นเรื่องธรรมดา
- วันนี้จับมือกัน รุ่งขึ้นอีกวันก็บอกว่าจะไปจับมือกับคนอื่นฝ่าย



อื่นเป็นการฝืนธรรมชาติที่จะจับมือกันตลอดปีตลอดชาติก็กลายเป็นเรื่องธรรมดา

- เดินเข้าเดินออกบ้านโน้นบ้านนี้ ไม่เลือกเวลา ก็บอกกันว่าเป็นเรื่องธรรมดา
- มติพวกเหนือพรรค มติพรรคเหนือมติฝ่ายรัฐบาลหรือฝ่ายค้าน เป็นเรื่องธรรมดา
- คุณธรรมอยู่ที่ปาก มิได้อยู่ที่ใจและการกระทำ เป็นเรื่องธรรมดา
- วันหนึ่งพูดอย่างนี้ อีกวันจะพูดอีกอย่าง ก็เป็นเรื่องธรรมดา
- และ.....และ.....และ.....ก็เป็นเรื่องธรรมดาทั้งนั้น

คนเขาพูดกันว่า อันว่า “ซี” ของสัตว์โลกทั้งหลาย ยกเว้นชะมดจะมีกลิ่นหอมบ้างไหม

ข่าวล่าสุดได้ยินมาว่า ท่านนายกรัฐมนตรีถูกโทรศัพท์ขู่จะทำร้ายด้วยระเบิด จนทำให้ฝ่ายเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยต้องพลอยใจระทึกรวางมาตรการให้เข้มงวดกวดขันกันยิ่งขึ้น หรือข่าวที่ผู้ใหญ่ท่านหนึ่งในวงการรัฐสภาให้ช่วยกันมองสถานการณ์อย่างตาไม่กะพริบก็เป็นเรื่องปกติธรรมดาหรือเป็นคำพูดติดตลกมากกว่า

อาณาประชาราษฎร์มากมายคงไม่คิดกันง่าย ๆ อย่างนั้น เพราะเขารู้สึกเป็นห่วงผู้นำรัฐบาล และห่วงว่าอะไรจะเกิดขึ้นอีกอย่างไร และเมื่อใดบ้านเมืองและชาวไทยทั่วไปจะพลอยเสียภาพพจน์กันไปใหญ่โตแค่ไหน

เมื่อมีเวลาว่าง ก็พยายามอ่านมงคลหลายสิบข้อของพระพุทธองค์ไปวันละข้อสองข้อ พบอยู่ข้อหนึ่งที่คงจะช่วยให้จิตใจของมนุษย์สบายมากขึ้นมงคลข้อนั้น คือ ความสันโดษหรือความยินดี



หมายถึงความยินดี ๓ ประการ คือ ยินดีในสิ่งที่มิแล้วหนึ่งยินดีในสิ่งที่ได้มาแล้วหนึ่ง และยินดีในสิ่งที่ควรแล้วหนึ่ง ทั้งสามข้อนี้เป็นความยินดีบนหลักของเหตุผล จะข่มความอยากมี อยากได้ และอยากเป็นได้มากขึ้น

เรามีรัฐบาลประเทศชาติแล้ว ถึงจะย่อหย่อนไปบ้างในบางเรื่อง บางราว แต่ก็มิใช่ทั้งหมด ควรจะนำสิ่งที่ยังติดอยู่มาลอบใจกันบ้าง จะดีกว่าไหม และควรจะยินดีไหม

ในยามที่รัฐบาลกะปลกกะเปลี่ย จนกลายเป็นรัฐบาลเสียงข้างน้อย แต่สถานการณ์ก็พลิกกลับจนสามารถทำให้กลายเป็นรัฐบาลเสียงข้างมากเกินครึ่งขึ้นมาได้ จนสามารถจะบริหารบ้านเมืองต่อไปอีกได้หลายเดือนหรืออาจครบเทอม ดั่งนี้จะยังไม่ควรแก้ความยินดีอีกหรือ

หรือในกรณีที่ว่ารัฐธรรมนูญได้ผ่านการพิจารณาวาระที่สองไปแล้ว กำลังรอการพิจารณาในวาระที่สาม ประมาณต้นเดือนมกราคม ๒๕๓๘ ดังที่รัฐบาลได้ประกาศทำที่แล้วว่า จะเปิดสมัยประชุมวิสามัญให้คนไทยที่อยากได้รัฐธรรมนูญใหม่ หรืออยากทราบผลให้รู้แล้วรื้ออดกันไป ก็คงจะรออีกไม่นาน อย่างนี้จะไม่เป็นความยินดีในสิ่งที่ควรอีกหรือ

สิ่งที่มี สิ่งที่ได้ และสิ่งที่ควรทั้งหมดดังกล่าวมา แม้จะไม่สมหวังสมใจทั้งหมด แต่ก็น่าจะเป็นความยินดีในความพอกันได้ในระดับหนึ่ง เพราะมีความพอใจเหลืออยู่บ้าง หาได้สิ้นหวังเสียทีเดียวไม่

อันทางออกของระบอบประชาธิปไตยนั้น มีทางออกอยู่ ๓ ทางใหญ่ ๆ คือ ปรับคณะรัฐมนตรี นายกรัฐมนตรีลาออก และการยุบสภา เพื่อให้มีการเลือกตั้งทั่วไปกันใหม่ ณ บัดนี้กำลังอยู่ในขั้นที่หนึ่งเท่านั้น ทำให้เราคงคิดจะไปเริ่มนับหนึ่งใหม่ในขั้นที่สามกันแล้ว เมื่อถึงขั้นนั้นเราจะได้หรือจะเสียไปอีกหรือไม่ เท่าไร เราก็ยังไม่ทราบเลย เพียงแต่คาดการณ์กันในแง่ดี อย่างเดียวว่า เราจะได้มีประชาธิปไตยกันจริง ๆ เสียที



มีคำถามของผู้สงสัยจำนวนไม่น้อยว่า มันจริงแน่แล้วหรือ

องค์กรใหญ่ องค์กรเล็ก และครอบครัว ต่างก็มีปัญหามากหรือน้อยด้วยกันทั้งนั้น จะไม่มีที่ใดแห่งใดจะไม่มีปัญหาเลย หากแต่เมื่อมีปัญหาก็คควรจะช่วยกันแก้ไขปัญหานั้น ๆ จากมากจนเหลือน้อย จากหนักให้เป็นเบา จะมีดีกว่าหรือ

วันนี้ ปัญหาของรัฐบาลเบาลงบ้างแล้ว อันเราควรจะมีความยินดีด้วยสันโดษ ทำให้จิตใจของพวกเราให้มีความสบายไว้ก่อน ให้มีเวลาหายใจไว้คอยเผชิญกับสถานการณ์ข้างหน้าด้วยความมีสติ ดีกว่าจะอมความทุกข์ต่อสิ่งที่เป็นเรื่องปกติธรรมดา เพราะใจก็ยังคิดว่า “ไม่ธรรมดา” อยู่นั่นเอง

อย่าแบกโลกไว้คนเดียว มีคนใกล้ชิดคอยเตือนใจผู้เขียนไว้แบบนี้ ประชากรไทยมีอยู่ประมาณเกือบ ๖๐ ล้านคน เฉลี่ยกันออกแรงแบกหามไว้คนละนิดคนละหน่อย ดีกว่าจะปล่อยโลกปล่อยประเทศไทยให้หล่นแผลลงกับพื้น แล้วเราจะอยู่ดีมีสุขกันได้ยังไง..... ในปี ๒๕๓๘ ที่จะมาถึง



## การใช้กำลัง

เมื่อตอนที่ผมรับราชการทหารอยู่มีสิ่งที่ผมกลัว (และเกลียดมากด้วย) อยู่อย่างหนึ่ง ได้แก่การใช้กำลัง (ทหาร) เข้าแก้ปัญหาของบ้านเมือง และแก้ปัญหาส่วนตัว

การแก้ปัญหาให้กับบ้านเมืองนั้น บางครั้งก็เลือดตกยางออกหรือบางทีก็ไม่เสียเลือดเนื้อเลย แต่ก็เสียเหงื่อเสียแรงไม่ได้หลับนอนกันคนละหลายๆ วัน คนเหล่านั้นก็คือทหารตำรวจซึ่งต้องทำตามคำสั่งให้เตรียมพร้อมให้อยู่เวรอยู่ยามในที่ตั้ง และนอกที่ตั้งตามจุดตามสถานที่ต่าง ๆ อันจำเป็นต้องยึดรักษาไว้

ที่สำคัญก็คือสถานที่ของรัฐบาล สถานีวิทยุโทรทัศน์ และศูนย์การสื่อสารคมนาคมต่าง ๆ

แม้ไม่เสียเลือดเนื้อ บางครั้งก็ทำให้เสียหายต่อทรัพย์สินของทางราชการและเอกชน เสรีภาพของประชาชนถูกจำกัดด้วยภาวะฉุกเฉินและห้ามออกนอกบ้าน การทำมาหากินเกิดความขัดข้อง และขาดความสะดวก

การใช้กำลังเช่นนั้น บ่อยครั้งที่รัฐบาลทำเองอันเนื่องจากความขัดกันระหว่างฝ่ายบริหารกับฝ่ายนิติบัญญัติ บางทีก็ด้วยเหตุอื่นที่เนื่องมาจากข่าวยากหมากแพงหรือการทุจริตในวงการ

แต่บางครั้งก็เกิดจากคนกลุ่มน้อยที่คิดว่าตนเองเติบโตช้า อยากจะเร่งความใหญ่ความสำคัญเป็นข้าราชการมันก็ไปได้เรื่อย ๆ อึดอาดเหมือนเรือเกลือ แต่ถ้าเข้าไปร่วมแก้ปัญหาการบ้านการเมืองเสียบ้าง จะทำให้โตเร็วขึ้น

บางคนก็สนใจกลายเป็นคนใหญ่คนโตในแผ่นดิน บางคนก็ถูก



**ประหาร หรือติดคุก** ซึ่งทำให้ชีวิตราชการหยุดชะงักหรือตกต่ำลงไปอีก

บางคนเมื่อพลาดท่าก็หันไปเล่นการเมืองอย่างเต็มตัว มีผู้ประสบความสำเร็จเรื่องอยู่หลายคน ผู้ที่ไม่สามารถถ่างทางไปสู่การเมืองไม่ค่อยราบรื่นก็หันเหชีวิตไปเป็นนักธุรกิจ หรือชอกกลับเข้ารับราชการใหม่เมื่อพ้นคดีหรือได้รับนิรโทษกรรม

บางกลุ่มอาจมีการวางแผนและนัดหมายกันแล้ว หากแต่แผนเกิดความผิดพลาด จำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงเปลี่ยนใจจนทำให้เกิดแผนซ้อนแผน การนัดหมายกันไว้ก็ไม่เป็นไปตามนั้น ทำให้ได้ติดกันไปบ้างหลายคนก็มี

การใช้กำลังเข้าแก้ปัญหาเช่นนี้ ฝ่ายที่เป็นผู้แก้ไขความวุ่นวายให้สงบเรียบร้อยลง ย่อมต้องเป็นความรับผิดชอบของรัฐบาล บางครั้งก็แก้ปัญหาไปได้ในกรุงเทพฯ บางครั้งก็ต้องไปตั้งตัวเอาที่ต่างจังหวัด แต่ละครึ่งก็ใช้เวลาหลาย ๆ วัน

ความกลัวและความไม่พึงประสงค์อย่างนั้นตามติดต่อเนื่องมาจนถึงในสมัยที่ผมเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย เพราะยังมีเหตุการณ์เช่นนั้นอยู่ประปราย แต่กองทัพและรัฐบาลก็สามารถหยุดยั้งสถานการณ์ที่จะลุกลามเอาไว้ได้เอง มหาดไทยก็เพียงช่วยดูแลให้เกิดความสงบเรียบร้อยโดยทั่วไป ถึงอย่างนั้นเราก็ต้องพลอยวุ่นวายไปกับเขาด้วย เพราะเราเป็นส่วนหนึ่งของรัฐบาล จะเอาหูไปนาเอาตาไปไร่เสียก็ใช่ที่

ในช่วง ๒ สมัยที่ผมร่วมรัฐบาล ฯพณฯ พล.อ. เปรม ติณสูลานนท์ ยังมีอีกสิ่งหนึ่งที่ผมกลัวมากก็คือ ข้าราชการจะประทุษร้ายต่อคนสำคัญของชาติ ซึ่งอาจเป็นนายกรัฐมนตรีและบุคคลที่สูงกว่านั้น

เมื่อมีข่าวคราวใดก็ทำให้กินไม่ได้นอนไม่หลับ ฝ้าแต่ร่วมกันกำหนดมาตรการป้องกันเท่าที่คิดว่าน่าจะรอบคอบและเป็นผลดีที่สุด ซึ่งก็เป็นเพียงการคาดหวังเท่านั้น



มีเหตุการณ์เกิดขึ้นหลายครั้ง ทั้งต่อตัวท่านนายกรัฐมนตรี และ  
นักการเมืองคนสำคัญ เป็นความพยายามทั้งการประทุษร้ายและการช่มขวัญ  
ด้วยกระสุนปืนและวัตถุระเบิด เหตุนั้น ๆ เคยเกิดที่บ้านและสถานที่ทำงาน  
ของรัฐบาล บางครั้งใกล้เคียงกับกระทรวงมหาดไทยเพียงข้ามคลองเท่า  
นั้นเอง

ผมไม่เอายาหรือพิษเหตุการณ์เหล่านั้น พยายามจะลืมเสีย และคิดว่า  
ไม่น่าจะเกิดขึ้นอีกแล้ว เมื่อพูดไปก็จะทำให้แสงใจกันเปล่า ๆ เพราะถึง  
อย่างไรก็ไม่พ้นคนไทยพวกเดียวกันและข้าก็รู้จักกันทั้งสิ้น

ที่ผมเป็นห่วงกังวลมากก็คือ การรักษาความปลอดภัยต่อองค์บุคคล  
ในสถาบันพระมหากษัตริย์ในเวลาที่ต้องเสด็จออกไปตามถนนหนทางหรือ  
สถานที่ชุมนุมชน ทั้งในกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัด บางคนคงอาจจะ  
จำได้ดีถึงกรณีที่มีการขวางกั้นอัญเชิญใส่ขบวนรถใกล้กับพระบรมมหาราชวัง  
บนถนนราชดำเนิน เดชะบุญที่มันเป็นเพียงวัตถุชิ้นหนึ่งซึ่งมิใช่ลูกกระเบิด  
มิฉะนั้นผมก็คงต้องพินาศอวตวายไปแล้วอย่างหลีกเลี่ยงไม่พ้นจากผลของมือ  
สกปรกนั้น

เมื่อมีข่าวการจะประทุษร้ายทำนองนี้ เราต้องเรียกประชุมกันด่วนจี๋  
ทุกทีไป ผู้ที่จะขาดไม่ได้ก็คือปลัดกระทรวงมหาดไทย รองปลัดกระทรวง  
ฝ่ายความรับผิดชอบ อธิบดีกรมตำรวจ ผู้บัญชาการตำรวจนครบาล  
ผู้บังคับการกองปราบปรามและผู้บังคับการตำรวจสันติบาล ในกรณีที่จำเป็น  
อาจเชิญผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร และอธิบดีที่เกี่ยวข้องจริง ๆ อีกคน  
สองคน

การประชุมดังกล่าวนั้น ถือเป็น “ลับที่สุด” อันจะแพร่พรายใน  
สาระสำคัญไม่ได้ การสั่งการปฏิบัติหรือวางแผนพึงกระทำตามจำเป็นต่อ  
บุคคลที่ควรต้องทราบเท่านั้น



งานด้านการข่าวจะเน้นไปที่การตรวจสอบข่าว การสืบข่าว และการค้นหาความจริงหรือความจะเป็นไปได้ งานนี้เป็นหน้าที่ของกรมตำรวจ กองบังคับการตำรวจสันติบาล กองบังคับการ กองปราบปราม และกองบัญชาการตำรวจนครบาล ข่าวสารหรือข่าวกรองที่จะฟังมีจะต้องรายงานตรงต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย หรือปลัดกระทรวงตามวาระที่กำหนดให้จะเป็นการรายงานด้วยวาจาหรือลายลักษณ์อักษรก็ได้ มาตรการจะเป็นผลต่อเมื่อเรารู้ข่าวเร็วที่สุด และเตรียมการได้ทันต่อเหตุการณ์ แผนของหน่วยรองจะต้องคอยปรับแก้ไขให้สอดคล้องกับข่าวที่ได้รับมา

### **ผมจะตรวจแผนและมาตรการป้องกันนั้นด้วยตนเองเสมอไป**

ยกตัวอย่าง ในพระราชพิธีสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ครบรอบ ๒๐๐ ปี หรือในพระราชพิธีพระราชทานเพลิงพระบรมศพ สมเด็จพระราชินีรำไพพรรณี ในบริเวณท้องสนามหลวง ผมและเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องสำคัญไม่เคยเข้าเฝ้าในพลับพลาหรือเดินที่ตามหมายกำหนดการเลย เราจะตระเวนไปโดยรอบ ๆ หรือแทรกตัวไปตามกลุ่มชน โดยแยกเป็นสาย ๆ ผมเองอาจแต่งกายชุดสากลหรือชุดพระราชทาน หรือเครื่องแบบสีาก็ ไม่เคยแต่งเครื่องแบบปกติขาว ครึ่งยศหรือเต็มยศ เพราะเราถือเป็นไพร่พลที่มีหน้าที่ปฏิบัติตามหน้าที่รับผิดชอบ

เจ้าหน้าที่ตำรวจของเรามี ๒ ประเภท คือในเครื่องแบบและนอกเครื่องแบบ โดยจำนวนเราอาจเห็นคนในเครื่องแบบหน้าตา แต่ที่จริงแล้วเรามีบุคคลนอกเครื่องแบบใกล้เคียงกัน

ผมได้พยายามนำระบบการถวายนโยบายของตำรวจต่อขบวนเสด็จมาใช้อยู่ระยะหนึ่งกล่าวคือให้ตำรวจที่ยืนเรียงรายสองฟากทางผ่านให้ยืนห่างกันเป็นระยะ ๆ โดยหันหน้าเข้าหาประชาชน แทนที่จะหันหน้าเข้า



หาขบวนรถยนต์ ประสพการณ์นี้ได้มาจากต่างประเทศบางแห่งเพราะโดยจิตวิทยาแล้ว ถ้ายื่นหันหน้าออกกลางถนนซึ่งเป็นทางเสด็จผ่าน ตำรวจเองก็จะมองไปที่ขบวนรถยนต์พระที่นั่ง จนลืมมองและสังเกตความผิดปกติของบุคคลที่อาจจะประสังคร้าย ผมถือว่าการถวายนความปลอดภัยอย่างสูงสุดความสามารถมีความสำคัญเหนือกว่าการจ้องถวายนความเคารพในโอกาสเช่นนั้น

ความคิดของผมคงจะแหกคอกแหกประเพณี จึงไม่มีการปฏิบัติในเวลาที่ต่อมาคงอยากจะรอให้มีการลองของให้เกิดเหตุการณ์เสียก่อนความคิดของผมจึงอยู่ในประเภทน้ำน้อยย่อมแพ้ไฟ และเป็นความคิดแบบเขย ๆ

ครั้งหนึ่งในพระบรมมหาราชวัง ขณะที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ เสด็จตามทางลาดพระบาท และทรงรับของถวายจากประชาชนที่เฝ้ารอรับเสด็จอยู่ นายตำรวจติดตามผมนายหนึ่งเห็นชายคนหนึ่งลุกลี้ลุกลอนควักกระเป๋าแกงเจนนวดสังเกตุ จึงเข้าประชิดตัวขัดขวางการกระทำและขอตรวจค้น แต่เมื่อไม่พบอะไรก็ปล่อยตัวไป เพราะสอบถามแล้วได้ความว่า เขาจะควักเงินในกระเป๋าแกงเจน ผู้คนพากันมองอย่างสนเท่ห์ว่าเกินไป หากแต่ผมกลับมองอย่างชื่นชมว่าเขาได้กระทำหน้าที่ที่เหมาะสมแล้ว

ผู้มีหน้าที่รักษาความปลอดภัยอาธรมณ์มักจะเครียดและระแวงสงสัยไว้ก่อนเสมอ ผู้ที่อาธรักขาบุคคลสำคัญทั้งที่เดินอยู่ข้างหน้าหรือเดินตามหลังเขาจะมองไปข้างหน้า ขวา ซ้าย ต่อกลุ่มชน เขาเกือบจะไม่ต้องมองบุคคลที่เขาธรับผิดชอบอาธรักขาเลย

**ผมจึงถือว่าเขาเหล่านั้นได้กระทำหน้าที่โดยชอบแล้ว**



## ล่องใต้สู่ความหวังใหม่

■■■■■■■■■■

ปัญหาเล็ก ๆ ของภาคใต้

คือความไม่เป็นธรรม

ระหว่างข้าราชการบางคนกับราษฎร

■■■■■■■■■■

ขบวนการล่องใต้ได้ถูกกำหนดขึ้นเป็นหลายขบวนในช่วงเวลาที่ผ่านไป ๒ เดือน และกำลังจะมีต่อไปอีกกระยะหนึ่ง ขบวนล่องใต้เหล่านี้มิได้จัดขึ้นเพื่อการทัศนอาจรท่องเที่ยว หากแต่จัดขึ้นเพื่อแสวงหาข้อเท็จจริง ข้อมูล และแนวทางแก้ปัญหาคความไม่สงบเรียบร้อยในภาคใต้เป็นสำคัญ บุคคลในขบวนประกอบด้วยข้าราชการพลเรือน, ตำรวจ, ทหาร, นักการเมืองของรัฐบาลของพรรคการเมือง และจากคณะกรรมการสิทธิการของรัฐสภา รวมทั้งจากแขนงของสื่อมวลชนต่าง ๆ

วัตถุประสงค์ที่ตรงกันก็คือ ไปดูปัญหาเก่า ๆ ที่ได้ก่อตัวขึ้นใหม่ พิจารณาปัญหาแล้วช่วยกันแก้ปัญหาที่เกี่ยวกับการเมือง, เศรษฐกิจ และสังคมที่ถูกชูประเด็นขึ้นมาในช่วงเริ่มรัฐบาลใหม่ ทุกฝ่ายต่างมีเจตนาดีที่อยากให้ภาคใต้คลายร้อนเป็นได้ร่มเย็นเหมือนดังที่อดีตแม่ทัพภาคที่ ๔ ชื่อหาญ สีนานนท์ เคยกระทำมาแล้ว

ปัจจัยหลักที่ได้เคยนำไปสู่ความสำเร็จก็คือ ภูมิประเทศ, เหตุการณ์ และสภาพแวดล้อม, พลังอำนาจ (POWER) และจังหวะเวลาที่เหมาะสม ซึ่งได้ประมวลเป็นตัวกำหนดยุทธศาสตร์ชาติขึ้นมาเป็น “การเมืองนำ



การทหาร” ยังผลให้ภาคอีสานเข้าสู่ยุคเสียงปืนดับในสมัยของพลเอกเปรม เป็นแม่ทัพภาคที่ ๒ และภาคใต้เข้าสู่ยุคใต้ร่วมเย็น ในสมัยของพลเอกหาญ หลังจากนั้นก็ได้สืบทอดยุทธศาสตร์นั้นมาจนถึงปัจจุบันนี้ ทั้งยังส่งผลให้ทั้งสองนักการทหารกลายเป็นนักการเมืองมีระดับดั่งที่ทราบกัน

สำหรับปี ๒๕๓๑ พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ ก็ได้นำมาตรการทางการเมืองมาเสริมบทบาทของทหารต่อมา ด้วยโครงการอีสานเขียวอันนับเนื่องมาจากโครงการน้ำพระทัยจากในหลวง และโครงการความหวังใหม่ในภาคใต้ หากวัตถุประสงค์นี้ไม่แปรเปลี่ยนเป็นอย่างอื่น หนทางแห่งความสำเร็จก็จะมีมาเช่นเดียวกัน

ความจริงปัญหาหลัก ๆ ของภาคใต้ก็คงเป็นปัญหาเดิม ซึ่งก็คือความไม่เป็นธรรมระหว่างข้าราชการบางคนกับราษฎร, ความหวาดระแวงหรือไม่ไว้วางใจกันระหว่างชนชาติที่เป็นไทยด้วยกันแท้ ๆ เพียงแตกต่างกันในการนับถือศาสนาเท่านั้น การเกาะกุมแก่งแย่งช่วงชิงผลประโยชน์ของกลุ่มชนด้านเศรษฐกิจ, การเมือง ซึ่งมีมากในภูมิภาคนั้น, รวมทั้งปัญหาอาชญากรรม และการก่อการร้ายจากคนบางกลุ่ม เรื่องเหล่านี้รัฐบาลได้เผชิญและแก้ไขกันหลาย ๆ ปี สำเร็จบ้าง ไม่สำเร็จบ้าง มีลักษณะดีขึ้น ทรงตัวหรือเลวลงเป็นระยะ ๆ สลับกันไป โดยเฉพาะภาคใต้แล้ว คดีอาชญากรรมสำคัญ ๆ ก็ยังคงความมึนระดับสูงกว่าภาคอื่น ๆ อยู่เสมอมา

จึงออกจะน่าห่วงอยู่มาก ถ้าจะให้แก้ไขสถานการณ์ให้สำเร็จเด็ดขาดให้ได้ภายใน ๓-๖ เดือน ดังที่ฝ่ายการเมือง, ฝ่ายทหารและฝ่ายราชการได้ตั้งความปรารถนาไว้

ความรุนแรงของเหตุการณ์ในภาคใต้นั้น การที่จะอ้างว่าเป็นการก่อกระทำของผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ ขบวนการโจรก่อการร้าย, ขบวนการโจรคอมมิวนิสต์มลายู หรือแม้เจาะจงถึงขบวนการแบ่งแยกดินแดนนั้น



จำเป็นต้องพิจารณาโดยระมัดระวัง การที่หักล้างเอาด้วยข้อมูลเดิม ๆ ซึ่งได้เปลี่ยนแปลงไปมากแล้วอาจไม่ตรงกับข้อเท็จจริง

การปล้น, ฆ่า, เผา, การทำลายด้วยการระเบิด, การข่มขู่เรียกค่าคุ้มครองและการจัดคนเรียกค่าไถ่ ดังกรณีที่เกิดขึ้นบ่อย ๆ นั้น มีลักษณะส่อไปในทางขัดแย้ง, หักหลัง, แก้ก้น ด้านผลประโยชน์หรือการเรียกร้องเงิน โดยไม่มีความขัดแย้งใด ๆ มาก่อน เพื่อการดำรงอยู่เท่านั้น ไปปลิวหรือจดหมายระบุผู้กระทำตามที่ทางการยึดได้นั้น เป็นเพียงหลักฐานข้อมูลอย่างหนึ่งที่ยังไม่แน่ชัดและจำเป็นต้องนำไปพิสูจน์โดยทางลับต่อไปหาใช้สิ่งที่ควรนำมาเอ่ยอ้างว่าเป็นความจริงของจริงไม่ หากจับกุมได้หรือปราบปรามได้เมื่อใดโดยข้อมูลนั้นการเปิดเผยจึงจะไม่ทำให้เสียหายของทางราชการ มิฉะนั้นแล้วจะถูกกล่าวหาจากคนในพื้นที่ได้ว่า เจ้าหน้าที่เป็นผู้กั่นแก้งและประเด็นความไม่เป็นธรรมต่อราษฎรจะถูกยกชูขึ้นมา ทำให้เสียหายไปใหญ่โต

โดยความเป็นจริงนั้น เข้าใจว่า จคม., พคท., และ ขจก. ได้ลดบทบาทหรือถูกบั่นทอนบทบาทและโอกาสลงมากแล้ว จคม.อยู่ในชั้นการสลายตัวด้วยความร่วมมืออย่างจริงจังระหว่างฝ่ายไทยกับฝ่ายมาเลเซีย เพราะเป็นปัญหาร่วมกัน ส่วน พคท. และ ขจก. ก็อยู่ในชั้นแยกสลายจากการกีดกันของเจ้าหน้าที่ อันเป็นภาระของฝ่ายไทยเอง โดยเฉพาะที่ต้องแก้ไขเอง ไม่ควรโยนปัญหาพาดพิงไปถึงกลุ่มชนของประเทศข้างเคียง ซึ่งเขาจะยอมรับไม่ได้ นโยบายการเมืองนำการทหารก็ดี นโยบายปราบโจรต่อผู้กระทำการเยี่ยงโจรก็ดี รวมทั้งนโยบายดึงคนด้วยความคิดดี และความเข้าใจดีต่อประเทศไทยและคนไทยด้วยกัน ควรถูกนำมาใช้ให้สอดคล้องประสานกัน และควบคู่ไปด้วยพร้อมกัน

ข้อที่ควรสะกิดใจกันไว้ประการหนึ่ง ได้แก่ ความไม่ลงรอยกันภายใน



และระหว่างหน่วยงานของรัฐภายในพื้นที่ จนทำให้เกิดการหย่อนยานและเล่นลูกโยนในการปฏิบัติหน้าที่และการปกครองบังคับบัญชา ภาพเหล่านี้มีจริงและเป็นจุดอ่อนที่ทำให้ประสิทธิภาพของงานลดลง ทำให้ดูเหมือนต่างคนต่างอยู่ ต่างทำ ซึ่งเป็นผลให้ขาดความร่วมมือที่จะแก้ไขปัญหาวิกฤตต่าง ๆ

เรื่องเช่นว่านี้ คำว่า “ข้าราชการ” จึงมักกลายเป็นตัวแปรที่สำคัญคือ แปรให้ดีขึ้นหรือแปรให้เลวลงและก็ข้าราชการเท่านั้นที่จะต้องเสียใจต่อการถูกประเมิน มีหรือที่จะถูกชมมากกว่าถูกติ

ก็สมควรอยู่หรือที่รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทยคนหนึ่งกระทรวงที่มีหน้าที่บำบัดทุกข์บำรุงสุข ได้พูดขึ้นเองว่า ถ้าภาคใต้ยังไม่สงบและไม่ปลอดภัย ฝ่ายที่เสียหายก็คือกระทรวงมหาดไทย, กรมการปกครองและกรมตำรวจ ซึ่งจะมองไปอย่างอื่นมิได้ นอกจากฝ่ายมหาดไทยฟังไปแล้ว ส่วนฝ่ายกระทรวงทบวงกรมอื่น ๆ และฝ่ายการเมืองลอยลำ

ผ่านหน้ากระทรวงและข้างกระทรวงครั้งใด ก็ต้องยกมือพนมกราบไหว้ ขอพระบารมีของสมเด็จพระยาฯ พระบิดาแห่งไพร่ฟ้าชาวมหาดไทยว่า ขอได้โปรดทรงช่วยลูกนกกลูกกาข้ามหาดไทยบ้างเถิด เพราะข้าพระพุทธเจ้าต้องสิ้นหวังไปมากแล้ว แหล่งกำเนิดที่พระองค์ทรงสร้างไว้เกิดความรุ่มร้อน ซึ่งแม้จะกรายใกล้ก็มึกล้ำแล้ว มิได้เอิบอาบเย็นชุ่มเหมือนสมัยพระองค์เลย ก็เพราะคำพูดและการกระทำของคนในแวดวงของกระทรวงมหาดไทยเอง

ต่อปัญหาภาคใต้นี้ ยังไม่เคยสังเกตหรือพบว่านายกรัฐมนตรืท่านใด รัฐมนตรีคนไหน และข้าราชการผู้ใหญ่ระดับกระทรวง, กรมและเจ้าบ้านผ่านเมืองคนใดจะนอนหลับไม่รู้ นอนคู้ไม่เห็นโดยเอาหัวซุกทรายอย่างนกกระจอกเทศเลย แม้จากประสบการณ์ของผู้เขียน ๕ ปีเศษ ๆ ก็ไม่พ้นจาก



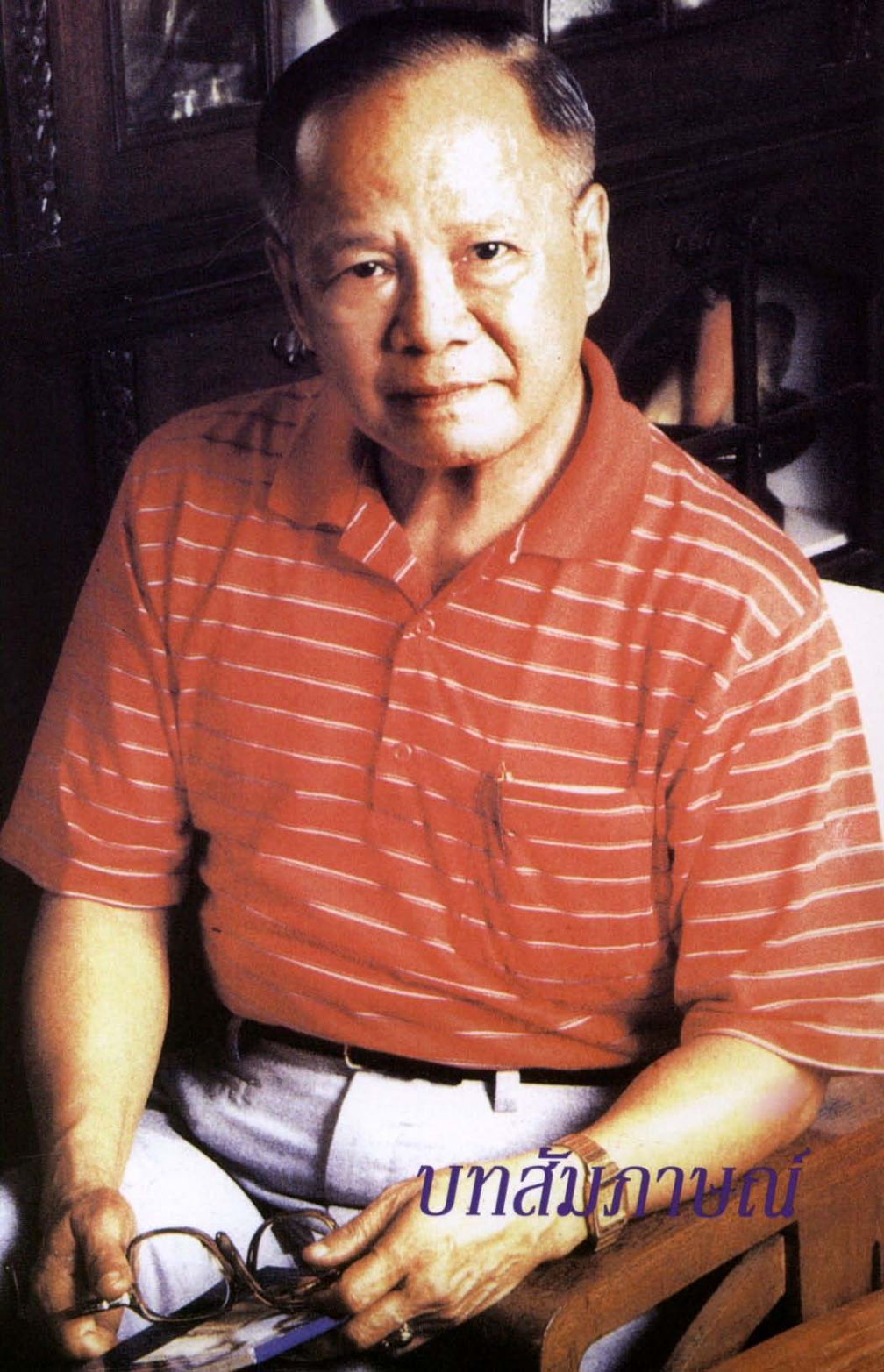
กระทู้ถาม ญัตติชักฟอกและการอภิปรายไม่ไว้วางใจ

การพูดคำใหญ่และคำกว้างแบบทิ้งปัญหาไว้ให้คิดว่า จะต้องแก้ที่ระบบและโครงสร้าง ทำไมฉงนยิ่งนัก คนปัญญาดีนี่ยังคิดไม่ออกกว่าคืออย่างไร แต่ถ้าจะแก้ที่คุณภาพของคนทุกฝ่าย และจัดประสิทธิภาพของระบบและโครงสร้างไปพร้อมกันก็คงจะมีทางและคงจะเป็นความหวังใหม่ที่ไม่จำเป็นจะต้องให้ฟาร์บรุ๊คได้

เก่งคนเดียว ทำคนเดียวฝ่ายเดียวคงจะไม่ได้ นายกรัฐมนตรีต้องนำนักการเมืองและข้าราชการประจำต้องตาม และประชาชนต้องตอบสนองความหวังต้องขึ้นอยู่กับความพร้อม คือ คนที่จะทำงานต้องตอบสนองความหวังต้องขึ้นอยู่กับความพร้อม คือ คนที่จะทำงาน, คนที่จะร่วมสนับสนุน, มีเครื่องมือ, อาวุธและความคิด, มีสถานการณ์สุกงอม, การเมืองและการเงินเอื้ออำนวย

และด้วยมือที่เที่ยงธรรมกับใจที่มุ่งมั่นจึงจะสามารถเกาะกุมความหวังใหม่ไว้ได้ กับต้องตอบคำถามได้ชัดเจนว่า “ความหวังใหม่คืออะไรและของใคร” อีกด้วย

๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๓๑



บทสัมภาษณ์





## อดีตซีปัจจุบัน

ตามปกติ ชีวิตในที่ทำงาน ฉันมักให้โอกาส “การสัมภาษณ์พิเศษ” ใน ๓ ลักษณะด้วยกัน กล่าวคือ

๑. ต่อบุคคลหรือองค์กรภายนอก ในวาระพิเศษของ หรือในกรณีที่ต้องการนำทัศนะเฉพาะเรื่อง เฉพาะกิจ เพื่อเผยแพร่ให้ประชาชนให้ทราบ

๒. ต่อบุคคลหรือองค์กรภายนอก ในวาระที่จะถึงสิ้นปีงบประมาณหรือสิ้นปีตามปฏิทิน ส่วนมากต้องการให้แสดงความรู้สึกถึงผลงานที่ได้กระทำมาในรอบปีนั้น

๓. ต่อบุคคลหรือองค์กรภายนอก ส่วนมากเพื่อรับทราบถึงความคิดเห็นอันเกี่ยวกับกิจการของเขา ในส่วนที่ทางราชการเกี่ยวข้องว่า ควรสนับสนุนหรือไม่ควรอย่างไรส่วนใหญ่มักจะเป็นเชิงวิชาการ หรือประสบการณ์เท่าที่ฉันจะสนทนากับเขาได้

การให้สัมภาษณ์พิเศษเช่นนี้ ฉันจะต้องขอให้เขาส่งเค้าโครงคำถามมาก่อนเพื่อพิจารณาว่า ควรจะตอบอย่างไร จึงจะตรงกับที่เขาต้องการ คำให้สัมภาษณ์ทั้งหมดจะถูกบันทึกเทปไว้ แล้วให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายประชาสัมพันธ์ถอดเทปไว้เป็นหลักฐาน ซึ่งสามารถตรวจสอบค้นดูได้เมื่อจำเป็น

เมื่อ ๑๗ มกราคม ๒๕๒๘ สมาคมครู ผู้ปกครอง และนักเรียนโรงเรียนวัดรางบัว ได้ขอเข้าสัมภาษณ์พิเศษ ณ ห้องรับรองกระทรวงมหาดไทย ฉันเห็นว่า ควรจะนำมาเผยแพร่ไว้เพื่อให้มองเห็นอดีตและปัจจุบัน จึงขอนำมาเล่าประกอบไว้ดังต่อไปนี้



- ถาม - ในฐานะที่ท่านเคยเป็นศิษย์เก่าของโรงเรียนวัดรางบัวขอเรียนถามความรู้สึกของท่านในขณะนี้ที่มีต่อโรงเรียนวัดรางบัว
- ตอบ - ครับ สำหรับในเรื่องนี้ ผมเองเห็นความก้าวหน้าในด้านการศึกษาของโรงเรียนวัดรางบัวในปัจจุบันว่า มีความก้าวหน้าไปมากทีเดียว สมัยที่ผมเข้าเป็นนักเรียน เมื่อปี ๒๔๗๐ คืออายุ ๗ ขวบพอดี คือ ผมเกิดเมื่อปี ๒๔๖๓ และไปเข้าโรงเรียนเมื่อปี ๒๔๗๐ ประมาณนั้น ในสมัยนั้นโรงเรียนก็มีแค่ประถม ๓ เท่านั้น เรียนอยู่ที่นั่น ๓ ปี จากนั้นก็ไปเรียนต่อมัธยม ๑ - ๘ ที่โรงเรียนวัดนवलนครดิศ จนกระทั่งจบ ม.๘

อดีตสมัยนั้นถ้าจะว่าไปผมยังเด็กมาก ยังจำภาพอะไรไม่ค่อยได้เท่าไร รู้สึกลืม ๆ ไปมากความสนใจของเราในฐานะเป็นเด็ก ๆ ก็อยู่ที่การเล่น การสนุกสนานมากกว่า ในส่วนที่จะสังเกตสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ในสมัยนั้นจนถึงขณะนี้ก็ซึกจะลืม ๆ ไปบ้าง แต่อย่างไรก็ดีผมมีความรู้สึกว่าสภาพโดยทั่วไปโรงเรียนวัดรางบัวสมัยนั้นจำนวนนักเรียนมีน้อยมาก ครูก็น้อย แล้วอาคารเรียนเท่าที่นึกออกก็เป็นอาคารเรือนไม้ นักเรียนชั้นประถมมีอยู่ ๓ ชั้น ก็ไม่ใหญ่โตอะไร เมื่อเปรียบเทียบกับสมัยนี้จะเห็นได้ว่า โรงเรียนวัดรางบัวขยายออกไปกว้างขวางใหญ่โตมาก มีตึกอะไรต่ออะไรหลายหลังเท่าที่ผมเคยผ่านไปงานที่วัดรางบัว ก็ได้มองเห็นความเจริญคืบหน้าไปมาก ผมก็มีความรู้สึกว่าเป็นที่น่ายินดี และเป็นสิ่งที่ภูมิใจอย่างหนึ่งสำหรับนักเรียน หรือศิษย์เก่า หรือครูบาอาจารย์ ที่ได้ช่วยกันทำให้โรงเรียนวัดรางบัวเป็นปึกแผ่นแน่นหนามั่นคงขึ้นมาก ขณะนี้มีนักเรียนเท่าไรครับ



**ผู้แทนสมาคม - ๒๐๙๕ คน**

**รวมว.มท.-** สมัยผมจำไม่ได้ว่าจะถึง ๑๐๐ คน หรือเปล่าเราจะเห็นว่า คืบหน้าไปมาก อันนี้ก็เป็นที่ไปตามการขยายตัวของสังคม ก็เป็นที่น่ายินดี

**ถาม -** ขอเรียนถามความเห็นของท่าน กรุณาวิจารณ์เรื่องของ นักเรียนสมัยนี้เมื่อเทียบกับสมัยที่ท่านยังเรียนอยู่ว่า มีความแตกต่างกันอย่างไร และมีความมุ่งหวังต่อเยาวชนของชาติในปัจจุบัน

**ตอบ -** ครับ ถ้าจะพูดถึงความแตกต่าง ก็คงจะแตกต่างกันมากทีเดียว ในสมัยผมนั้นพูดง่าย ๆ มาโรงเรียนก็ทำเปลา่ ร่องเท้าไม่ได้ใส่กันหรือเด็กนักเรียนทุกคนก็ทำเปลา่กันทั้งนั้น ลุยโคลนย่างกันตามสวน บางคนก็มาเรืออะไรทำนองนั้น สภาพของชีวิตแตกต่างกับปัจจุบัน สำหรับในตอนนั้นผมคิดว่าได้เปรียบมาก สภาพของสังคม สภาพของนักเรียน สภาพของสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ของโรงเรียน ได้เปรียบเป็นอันมากทีเดียวเป็นต้นว่า จำนวนครูก็มีมากขึ้น ครูมีเท่าไรแล้ว

**ผู้แทนสมาคม - ๑๓๒ คน**

**รวมว.มท.-** สมัยก่อนนั้นเดินจำหน้ากันได้ครูมีไม่กี่คน ตำราเรียนสมัยนี้ก็มีมาก สมัยก่อนโรงเรียนก็มีหนังสือเพียงหนึ่งเล่มหรือสองเล่ม แต่สมัยนี้เราจะเห็นได้ว่าเด็กนักเรียนต้องใช้ตำรามาก นอกจากตำราบังคับที่ทางโรงเรียนให้เด็กนักเรียนต้องศึกษาแล้ว ก็ยังมีตำราอื่น ๆ ที่ให้เด็กนักเรียนค้นคว้าอีก นอกจากนั้นก็ยังมีห้องสมุดที่เด็กจะค้นคว้าได้ อันนี้ก็เป็นการที่ได้เปรียบในด้านตำรา นอกจากนั้นในด้านความเจริญของ



บ้านเมือง การสื่อสารมวลชน การติดต่อสื่อสารต่าง ๆ ขณะนี้มีมากมายเหลือเกิน หนังสือพิมพ์ หนังสืออ่านเล่น ข่าวสารทางวิทยุ ข่าวทางโทรทัศน์ และมีการให้บทเรียน ให้ การศึกษาทางวิทยุ โทรทัศน์ สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้เป็นความ ได้เปรียบของนักเรียนในปัจจุบันเป็นอันมากทีเดียว นอกจากนั้นก็จะเห็นได้ว่า ขณะนี้เส้นทางคมนาคมสะดวกมาก รถยนต์เข้าถึงทุกหนทุกแห่ง แต่ก่อนนั้นถนนก็ไม่มี พวกเราที่ ไปโรงเรียนในสมัยนั้นส่วนมากใช้เรือ เรือก็ใช้เรือจ้างบ้าง เรือ เมลล์บ้าง นอกนั้นก็ใช้เดินกันแต่การไปมาโรงเรียนของเด็กสมัย นี้สะดวกทุกด้านเพราะฉะนั้นในด้านการคมนาคมก็นับว่า สะดวกรวดเร็ว ในการติดต่อไปมา สื่อสารซึ่งกันและกันทำได้ รวดเร็วมาก ก็นับได้ว่าเป็นสิ่งที่ได้เปรียบ

นอกจากนั้น ผมก็ยังมีความเห็นว่านักเรียนสมัยนี้หูกว้าง ตาไกลมาก คือ ไม่ได้อยู่จำกัดเฉพาะที่โรงเรียน เฉพาะชุมชน ของโรงเรียนเด็กเดี๋ยวนี้สามารถรู้เหตุการณ์เคลื่อนไหวต่าง ๆ ทั้งสภาพสังคม สภาพการเมือง สภาพเศรษฐกิจของทั่วโลก เพราะฉะนั้นถ้าพูดถึงความกว้างไกลของหูตานิเรียนสมัยนี้ ผมก็คิดว่าได้เปรียบสมัยก่อนเป็นอันมาก สมัยก่อนเราอยู่ใน วงแคบกลับถึงบ้านก็อยู่ที่บ้าน ไปถึงโรงเรียนก็อยู่ในเฉพาะ ห้องเรียนหรือภายในโรงเรียน ก็มีทั้งเล่น มีทั้งเรียน สมัยก่อนก็มีอยู่แค่นั้น บางครั้งก็มีการเล่นกีฬาที่โรงเรียนอื่น แต่ก็นับว่าน้อยและอยู่ในวงแคบมาก ผมจึงคิดว่าในความ แตกต่างนั้นผมก็มีความรู้สึกว่าการที่นักเรียนสมัยนี้ได้เปรียบ มากกว่าสมัยก่อนหรือสมัยที่ผมเรียนมากที่สุดทีเดียวพูดง่าย ๆ ถ้า



จะเทียบในระยะเวลาเดียวกันแล้วผมคิดว่าผมยังโง่กว่านักเรียนสมัยนี้มากอันนั้นก็เป็นการรู้สึกของผมเอง

**ถาม** - ในฐานะที่เป็นผู้หนึ่งที่ประสบความสำเร็จในชีวิตและหน้าที่การงานอย่างดีเลิศ ท่านมีวิธีการใช้ชีวิตการเรียนของท่านอย่างไร จึงประสบความสำเร็จได้อย่างน่าชื่นชม

**ตอบ** - ผมเองไม่เคยคิดว่าผมประสบความสำเร็จอย่างดีเลิศ อาจจะถูกพูดได้เพียงว่า ผมประสบความสำเร็จในชีวิตดีพอสมควร ถ้าจะพูดถึงเรื่องการใช้ชีวิตในการเรียนของผมสมัยนั้นทำอย่างไรว่าที่จริงแล้วแม้จนกระทั่งบัดนี้ ผมก็ยังมีความรู้สึกของผมเหมือนเดิมไม่เปลี่ยนแปลง คือ ผมมีความรู้สึกตัวอยู่เสมอในตอนที่ผมเป็นเด็ก ตอนเรียนหนังสือ ผมไม่ใช่คนเก่ง หรือว่าไม่ใช่คนที่เปรื่องปราดอะไร มีสติปัญญาอยู่ในเกณฑ์ปกติเหมือนเพื่อน ๆ ทั่วไปด้วยความรู้สึกตัวที่ว่าเราไม่เก่งหรือเราเก่งไม่เท่ากับเพื่อนบางคนที่ยกชั้นเรียน เพราะฉะนั้นผมก็ใช้หลักต้องขยันมาก ๆ ฉะนั้นในการเรียน ใช้ความขยันมากทีเดียว แล้วก็ใช้ในการแข่งขัน มีความรู้สึกว่าจะต้องแข่งขันกับคนอื่นในการเรียน ยกตัวอย่างง่าย ๆ แม้กระทั่งพี่ชายของผมเอง ซึ่งขณะนี้เสียชีวิตแล้ว คือ พลเอก ชิตชัย โพธิ์คำ บ้านเขาอยู่หัวสวน ผมอยู่ท้ายสวน เขาดูหนังสือถึงสองยาม ผมต้องดูหนังสือถึงตีหนึ่ง อะไรอย่างนี้เป็นต้น คือมีลักษณะของการแข่งขัน แข่งขันที่ว่าเราจะต้องทำให้ได้เหมือนคนอื่น หรือต้องทำให้ดีกว่าคนอื่น จากการที่เราได้กระทำโดยสม่ำเสมอ ด้วยความขยัน ความรู้สึกที่ต้องการจะแข่งขันอยู่เสมอนี้เองทำให้ผลการศึกษา ผลการเรียนอยู่



ในกรณีที่ตีพิมพ์ที่พอจะตามเพื่อน ๆ ไปได้ อันนี้ก็เป็นที่ผม  
ได้ใช้เป็นหลัก

อีกประการหนึ่งที่ผมใช้จนถึงบัดนี้ก็คือ ผมมีความรู้สึกที่  
ผมนิยมคนเก่ง ผมไม่อิจฉาคนเก่งผมนิยมเขาและก็พยายามที่  
จะดูเขา พยายามที่จะศึกษาว่า ทำไมเขาจึงเก่ง ทำไมเขาถึง  
ปราดเปรื่องในเรื่องนั้นเรื่องนี้ แล้วเราก็นำมาแก้ไขตัวของเรา  
เองบ้างว่า ทำไมเราจึงทำได้อย่างเขา แต่เรามารับตัวของ  
เราเองด้วยความขยันหมั่นเพียรในการศึกษาก็เป็นเครื่องช่วย  
ผมมากในการเรียน พุดง่าย ๆ ก็คือว่าผมเป็นหมั่นเรียน ผม  
จำไม่ได้ว่าสถิติในการเรียนของผมในสมัยเด็ก ๆ เป็นอย่างไร  
แต่ผมเป็นคนหมั่นเรียน และก็หมั่นเรียนมาตั้งแต่ชั้นประถม  
จนกระทั่งถึงชั้นมัธยม เคยได้รับเหรียญหมั่นเรียน สมัยก่อนมี  
เหรียญให้ เดี่ยวนี้มีหรือเปล่าไม่ทราบ มีทั้งเหรียญทองแดง  
เหรียญเงิน และเหรียญทอง การหมั่นเรียนของผมก็คือว่า  
แม้กระทั่งไม่สบาย ปวดหัวตัวร้อนธรรมดา ๆ ผมไม่เคยลา  
และไม่เคยขาดเรียนเลย เพราะฉะนั้นผมก็ยังคิดว่าสิ่งต่าง ๆ  
เหล่านี้เป็นความตั้งใจของเราเองและเป็นความรู้สึกมาแต่เด็ก  
และติดนิสัยจนกระทั่งบัดนี้ ตลอดชีวิตผมนับตั้งแต่ในช่วงรับ  
ราชการมาจนเกษียณอายุ และจนกระทั่งมาทำงานที่  
กระทรวงมหาดไทย ก็ยังติดนิสัยอย่างนั้นเรื่อยมา ยกตัวอย่าง  
ว่า ผมจะต้องมาถึงกระทรวงมหาดไทยแต่เช้าทุกวัน และ  
ในช่วงชีวิตรับราชการของผมโดยตลอดมา ผมก็จะต้องมาถึงที่  
ทำงานประมาณ ๗ โมงครึ่ง เป็นประจำ ไม่ว่าจะอยู่ใกล้ ไม่  
ว่าจะอยู่ไกล เราก็ปรับเวลาและระยะทางให้สอดคล้องกัน ผม



ก็ทำเป็นนิสัย วันไหนถ้ามาถึงที่ทำงานสายก็จะมีความรู้สึกไม่สบายใจ เพราะว่าเรื่องที่ค้าง ๆ อยู่จะทำให้เขาไม่เสร็จ อันนี้ก็ เป็นความรู้สึกที่ผมได้ใช้มาจนเป็นความเคยชินจนกระทั่งบัดนี้ ที่กล่าวมาก็เป็นเรื่องของการใช้ชีวิตในการเรียนที่ส่งผลมาถึง การใช้ชีวิตในการทำงานของผม

**ถาม** - ท่านมีอุดมคติอย่างไรในการดำเนินชีวิตทั่ว ๆ ไปและการรับราชการอันยาวนานของท่านอย่างมีประสิทธิภาพตามที่ประจักษ์

**ตอบ** - ถ้าจะพูดถึงเรื่องอุดมคติ สิ่งที่ผมได้พูดมาก็คงเป็นอุดมคติของผมด้วยเหมือนกัน คือ ผมเป็นคนที่คิดและทำโดยยอมรับสภาพความเป็นจริง และในสิ่งที่เป็นไปได้ ผมไม่ใช่คนเพื่อฝันอะไรที่คิดว่าจะเป็นไปได้ผมไม่ทู่เมโทในเรื่องนั้น แต่ผมจะทู่เมโทในสิ่งที่เป็นไปได้ก่อน เป็นเรื่องเกี่ยวกับการจัดลำดับชั้นตอน โดยสรุปก็คือว่า ผมคิดและทำด้วยการยอมรับความเป็นจริง อุดมคติของผมผูกพันอยู่กับชีวิตของผมตั้งแต่เด็กมาจนกระทั่งถึงปัจจุบันก็คือ จะต้องสร้างตนให้ดีขึ้น และไม่ลืมหำพืดของตัวเอง ผมไม่เคยลืมหำพืดของตัวเองจนกระทั่งบัดนี้ว่าชีวิตของผม ชีวิตครอบครัวของผมเป็นครอบครัวที่ยากจนมาก จากความยากจนนี้ก็เลยทำให้ไม่กลัวลำบาก ผมเคยอดอยาก ไปโรงเรียนบางวันก็มีเงินติดกระเป๋า บางวันก็ไม่มีเงินติดกระเป๋าเลยแต่ก็โดยอาศัยความเคยชินถึงคราวอดก็อดได้ ถึงคราวมีก็กินได้ อันนี้เป็นสิ่งที่ผมได้กระทำมาโดยตลอด ถ้าจะว่ามีอุดมคติก็คงเป็นอุดมคติส่วนหนึ่งเหมือนกัน



สิ่งสำคัญอย่างยิ่งสำหรับตัวผม ถ้าหากว่าท่านอาจารย์ทั้งหลาย หรือศิษย์เก่าทั้งหลาย ได้สดับรับฟังในด้านการทำงานของผม และถ้าได้มองผมด้วยความรู้สึกที่สุจริตแล้ว ผมเป็นคนรักเกียรติยศและรักษาเกียรติยศ รักเกียรติยศอย่างเดียวไม่พอเราต้องรักษาเกียรติยศไว้ให้ได้ด้วย เหล่านี้ขึ้นอยู่กับว่า เราต้องยึดในหลักคุณธรรม หลักความดี หลักความถูกต้องต่าง ๆ เพราะผมถือว่าเกียรติยศไม่ได้เกี่ยวกับความร่ำรวย หรือความยากจน คนจนก็เป็นคนมีเกียรติยศได้ ขึ้นกับคุณงามความดีขึ้นกับคุณธรรมแต่ละคนมากกว่า ในเรื่องอย่างนี้ผมคิดว่าถ้าจะว่าไปก็คงเป็นอุดมคติที่ผมได้ยึดถือและปฏิบัติมาโดยตลอด จนกระทั่งบัดนี้ ผมจะมีความหยิ่งผมหยิ่งในเกียรติยศของผม เพราะสิ่งที่ผมได้ประกอบกิจกรรมต่าง ๆ มา ในหน้าที่ราชการงานเมืองจนกระทั่งบัดนี้ ผมถือว่าผมมีความบริสุทธิ์ใจ เพราะฉะนั้นใครก็ตามที่จะมาบอกว่าการกล่าวหาหรือมีการใส่โคลงให้ร้ายป้ายสีในสิ่งที่จะทำลายเกียรติยศผมแล้วผมจะไม่ยอมอยู่หนึ่ง ผมจะต้องตอบโต้ ผมต้องชี้แจงให้คนทราบ เพราะฉะนั้นเรื่องนี้ถ้าจะถือว่าเป็นอุดมคติก็คงเป็นอุดมคติด้วย คำว่าอุดมคตินี้กว้างขวางมากเกินไป แต่เราก็พอจะประมวลได้จากการดำเนินชีวิตของเรา

**ถาม** - ท่านมีความประทับใจมากที่สุดในช่วงใดของชีวิตการทำงานของท่าน และประทับใจอย่างไร

**ตอบ** - ถ้าจะว่าไปแล้วก็ยังไม่เคยเปรียบเทียบว่ามีสิ่งประทับใจอะไรมากที่สุด อย่างไร แต่ถ้าจะพูดถึงชีวิตต่อเนื่องระหว่างโรงเรียนถึงการเข้าทำงานสิ่งที่ผมภูมิใจแต่จะเป็นความ



ประทับใจหรือเปล่าผมไม่ทราบ คือ การที่ผมสำเร็จมัธยมปีที่ ๘ แผนกวิทยาศาสตร์ จากโรงเรียนวัดนวลนรดิศ และพร้อมกันนั้นผมก็สมัครเข้าเป็นนักเรียนนายร้อยได้ในโอกาสเดียวกัน ผมรู้สึกว่าเป็นสิ่งที่ผมภูมิใจเหลือเกิน ผมดีใจมากเหลือเกิน ทำไมถึงดีใจ คือ ผมมองว่าถ้าผมเข้าเป็นนักเรียนนายร้อยได้แล้ว ผมมีงานทำแล้ว ผมคงจะต้องหลุดไปจากภาระของพ่อแม่ ซึ่งอยู่ในฐานะที่ยากจนอย่างที่พูดมาแล้ว มีหนทางแล้ว เรียนหนังสือด้วยการเป็นนักเรียนนายร้อย พุดง่าย ๆ ว่า เรียนฟรี มีอาหารการกินฟรีทุกอย่าง เป็นเวลา ๓ ปี ออกจากโรงเรียนนายร้อยแล้วก็ยังได้งานทำ อันนี้เป็นสิ่งที่ผมภูมิใจมากที่สุด

นอกจากนั้นก็ยังมีหลายอย่างตอนจากการที่ได้เข้ารับราชการทหารมาโดยตลอด เดิมที่ไม่เคยคิดว่าจะป็นนายพลได้ สมัยก่อนไม่เคยมีความคิดกว้างไกล ทะเยอทะยาน เหมือนกับคนสมัยนี้ เพราะว่าตอนที่ผมเป็นนายร้อยตรี รับราชการเป็นผู้บังคับหมวด ผู้บังคับกองพันของผมเป็นแค่พันโทเป็นนายพันโทก็แก่แล้วในความรู้สึกของเรา และแก่จริงๆ สำหรับคนสมัยก่อน และมีความรู้สึกว่าอย่างดีเราจะได้เป็นผู้บังคับกองพัน ยศเท่านั้นแค่พันโทจะได้หรือเปล่าก็ไม่รู้ แต่จากชีวิตการรับราชการเรื่อย ๆ ขึ้นมา จนกระทั่งปีที่เป็นนายพลตรีคือ ปี ๒๕๐๙ ก็เป็นอีกสิ่งหนึ่งที่เรียกว่า ไม่เคยฝันแต่ก็ได้แล้ว ชีวิตทหารก็ต้องเป็นนายพลให้ได้เพราะอย่างนั้นเถอะ เมื่อเป็นนายพลได้ก็เป็นอีกครั้งหนึ่งที่ผมมีความภูมิใจ



บทสัมภาษณ์





ต่อมาก็ตอนที่เขื่อนายพลเอกก็ไม่เคยคิดเลยว่าจะก้าวมาถึงเป็นนายพลเอกได้ เมื่อขึ้นมาถึงเป็นนายพลเอกโดยพระบรมราชโองการ โปรดเกล้าฯ ให้เป็น ก็เป็นอีกขั้นหนึ่งที่ทำให้ชีวิตรู้สึกที่เราได้ก้าวขึ้นมาอยู่ในเกณฑ์สูงสุดของฝ่ายทหารแล้ว เพราะวายุศจอมพลไม่มีสมัยนั้นเขาเลิกยศจอมพลพอดี ถ้าหากว่าสมัยผมยังมียศจอมพลอยู่ผมก็คงได้เป็นจอมพลกับเขาเหมือนกัน เป็นพลเอกกินเงินเดือนจอมพลนับว่าเป็นสิ่งที่ภูมิใจมาก

นอกจากนั้นถ้าจะพิจารณาโอกาสอื่น ๆ ก็ยังไม่มีโอกาสอะไร จนถึงโอกาสปัจจุบันที่ไม่นึกไม่ฝันและไม่ได้คาดคิดมาก่อน เกษียณอายุไปแล้วก็คิดว่าชีวิตจะอยู่สบาย ๆ ผมกำลังทำงานสบาย ๆ ผมทำงานธนาคารเป็นกรรมการบริหารของธนาคารทหารไทย ซึ่งเรียกว่าผมสบายแล้ว แต่เมื่อมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้เป็นรัฐมนตรีโดยที่ไม่เคยคิดฝันว่าจะได้เป็น ก็เป็นอีกโอกาสหนึ่งสิ่งที่เราเคยคิดว่าจะอยู่อย่างสบาย ๆ ก็สบายไม่ได้แล้ว แต่ว่าเป็นเกียรติในชีวิตของคนทุกคนก็เป็นอีกอย่างหนึ่งที่ผมภูมิใจ จะว่าประทับใจหรือเปล่านั้นก็ยังไม่ถูก แต่ก็ภูมิใจมาก

- ถาม** - ขอเรียนถามท่านเป็นประการสุดท้ายว่า ท่านจะมีอะไรฝากเป็นข้อคิดเตือนใจสำหรับศิษย์เก่าของโรงเรียนบ้าง เพื่อเป็นแนวในการประพฤติปฏิบัติและเจริญรอยตามท่านได้
- ตอบ** - สำหรับในเรื่องนี้ ผมจะฝากไว้เพียงเล็กน้อยเท่านั้น คือว่าเมื่อวันที่ ๑๒ มกราคม เป็นวันเด็กเมื่อเห็นว่า วันที่ ๑๒ เป็นวันเด็ก ผู้ใหญ่ทั้งหลายก็สอนเด็กกันใหญ่ สอนเด็กอย่าง



นั่นอย่างนี้ ต่อทำอย่างนั้นให้ดี ท่านนายกรัฐมนตรีก็มอบคำขวัญวันเด็กมาให้ คำขวัญวันเด็กก็มีทุกปี แต่เป็นเรื่องของผู้ใหญ่สอนเด็ก แล้วก็ีมีมากมายทีเดียว ทั้งที่ออกมาทางสื่อมวลชนก็มี แต่เป็นเรื่องของการสอนเด็ก ในทัศนะของผม ผมมองตรงกันข้าม เมื่อถึงวันเด็ก จริงอยู่การสอนเด็กเราต้องสอน แต่คนที่จะต้องถูกสอนให้มากคือผู้ใหญ่นั่นเอง ผู้ใหญ่จะต้องสอนตัวเองให้มาก ให้ยิ่งกว่าที่ตัวเองสอนเด็ก เพราะว่าผู้ใหญ่ต้องเป็นแบบอย่าง ถ้าหากว่าผู้ใหญ่ดีแต่สอน ประพฤติและปฏิบัติตนไม่ได้ ผมก็คิดว่าไม่ควรจะสอนเด็ก อันนั้นเป็นความรู้สึกของผมว่าเมื่อถึงวันเด็คนั้น ผู้ใหญ่จะต้องสอนตัวเองให้มากกว่าที่ตัวเองจะสอนเด็ก

ที่นี้พอมาถึงวันที่ ๑๖ มกราคม ซึ่งเป็นวันครู วันครูนี้เราจะเห็นได้ว่าเด็กทั้งหลาย ทั้งในปัจจุบันและที่เติบโตใหญ่กันแล้วก็ยังนึกถึงครูบาอาจารย์เคารพยกย่องครูบาอาจารย์ อันนี้เป็นความจริงเป็นเรื่องธรรมดา เป็นความกตัญญูตเวทีต่อผู้มีพระคุณ วันครูถ้าจะว่าไปแล้วก็คือวันของผู้ใหญ่ เพราะฉะนั้นผู้ใหญ่หรือครูก็สมควรที่จะคิดว่าตนเองได้ทำให้เด็กหรือทำให้นักเรียนยกย่องนับถือหรือไม่ ในวันครูซึ่งหมายถึงผู้ใหญ่และครูทั้งหลายสามารถจะนำเด็กและเยาวชนของเราไปอย่างไร โดยหลักการก็ต้องนำไปให้ดี เพราะฉะนั้นก็ควรจะได้สำรวจตัวเองว่านำไปดีหรือว่านำไปเลว เพราะฉะนั้นผมจึงมีความคิดและมีความรู้สึกอยู่เสมอว่าเมื่อถึงวันเด็ก เมื่อถึงวันผู้ใหญ่ เมื่อถึงวันครู การสอนเด็คนั้นเราสอนเป็นบางวัน สอนที่โรงเรียนสัปดาห์ละ ๕ วัน แต่การสอนผู้ใหญ่นั้นต้องสอนทุก



วัน ต้องใช้เวลาสอนมากกว่าที่เราสอนเด็กหรือเยาวชน อันนี้ก็ เป็นความรู้สึกของผมที่อยากจะฝากไว้สำหรับผู้ใหญ่ทั้งหลาย หรือครูบาอาจารย์ทั้งหลายที่เป็นผู้ใหญ่แล้วว่า การสอนผู้ใหญ่ นั้นควรจะต้องสอนทุกวัน สอนตัวเองทุกวันผมเองก็ต้องสอนตัวเองทุกวันเหมือนกัน

- ถาม** - ในการจัดงานราตรีบัวบาน ๒๘ ในวันเสาร์ ที่ ๒ กุมภาพันธ์ นี้ อยากจะขอเชิญท่านไปร่วมงานในวันนั้นด้วย
- ตอบ** - ผมอยากจะขอเรียนอย่างนี้ว่า ผมมีนิสัยประหลาดอยู่อย่างหนึ่งคือ ผมร่วมมือได้ แต่การไปร่วมการสังคม สังสรรค์ต่าง ๆ นั้น ผมต้องจำกัดตัวเองมาก เพราะถ้าผมไม่รู้จักจำกัดตัวเอง ผมจะไม่มีเวลาเป็นของตัวเองเลย เพราะฉะนั้นจะสังเกตได้ว่าผมจำกัดตัวเองมาก จะไปเฉพาะเท่าที่จำเป็นจะต้องไป แต่เรื่องของความร่วมมือนั้น ผมร่วมมือได้

อีกประการหนึ่ง ผมไม่ใช่คนที่ชอบเปิดเผยตัวเองในสังคมมากมาย ไม่ต้องการที่จะให้ใครมารู้จักมากมาย เป็นการแสดงตัวเองว่าไม่ว่างานอะไรเขาเชิญไม่ว่าใครจะเชิญไปทุกครั้ง เป็นการแสดงตัวเองออกในสังคม ผมไม่มีนิสัยอย่างนั้น ผมจะเลือกเฟ้นเฉพาะเท่าที่ผมจะไปได้ หรือเฉพาะเมื่อผมว่างพอที่จะไปได้ เพราะโดยปกติถ้าเป็นวันหยุดราชการผมมักไม่อยู่กรุงเทพฯ ฯ จะต้องออกไปต่างจังหวัด อันนั้นเป็นภาระของผมซึ่งผมจำเป็นต้องทำ เพราะฉะนั้นในการจัดวาระต่าง ๆ การนัดหมายต่าง ๆ ต้องมีการเตรียมการล่วงหน้าเป็นเดือนว่าสัปดาห์นี้เสาร์อาทิตย์หน้า เสาร์อาทิตย์หน้าต่อไปผมจะต้องไปที่ไหนบ้าง อันนี้มีการวางแผนของผมไว้โดยตลอด



ประการที่สามก็คือว่า ถ้าผมยังรับราชการอยู่ผมไม่มีศัตรู แต่เมื่อผมเข้ามาเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ศัตรูผมมาก อันนี้ตำรวจคงจะรู้ดี ผู้เสียประโยชน์มีมากเพราะผมไปขัดขวางผลประโยชน์ของเขา เพราะฉะนั้นเขากลายเป็นศัตรูของผม เมื่อเป็นอย่างนี้ ผมจึงต้องระมัดระวังตัวเองมาก หลีกเกินการไปในงานสังคมกลางคืนผมบอกแล้วว่า ผมจะไปเท่าที่คิดว่าควรจะไป และที่ผมหลีกเลี่ยงไม่ได้แต่ถ้าไม่จำเป็นแล้วผมไม่ไป การเข้าไปอยู่ในชุมชนคนมาก ๆ ผมไม่รู้ว่าเป็นใคร เป็นใคร แล้วก็เจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยของผม ก็คงจะเกินกำลังเกินความสามารถของเขา ถ้าจะเกิดอะไรขึ้นมา ผมก็ไม่ต้องการให้เจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบในการรักษาความปลอดภัยต้องพลอยลำบากในด้านความรับผิดชอบของเขาด้วย ผมถึงบอกว่า ผมจำกัดตัวเองมากในการออกไปปรากฏตัวต่อสังคม แต่ไม่ได้หมายความว่าไม่ได้ไปเลย ผมก็ไปอยู่เสมอแต่ผมไปในโอกาสที่สมควรจะไป ส่วนในด้านของความร่วมมือ เช่นว่าจะจัดงานอะไรขึ้นมา นั้น ผมร่วมมือได้และยินดีให้ความร่วมมือ แต่ว่าอย่าให้ผมรับปากว่าผมจะไปหรือไม่ไป และในบางเรื่องผมก็ไม่ควรพูดว่าผมจะไปที่ไหนเมื่อไหร่ ทั้งนี้ก็เพื่อความปลอดภัยของผมเองเหมือนกัน

ต้องขอขอบคุณสมาคมศิษย์เก่า ครูบาอาจารย์ที่ได้ให้ผมได้แสดงความรู้สึกถึงความคิดอ่านในอดีต ตลอดจนความคิดในปัจจุบัน ผมมีความรู้สึกอยู่เสมอว่า อะไรก็ตามถ้าเรายึดมันอยู่ในใจแล้ว ผมไม่เปลี่ยนแปลง ผมไม่ใช่คนที่เปลี่ยนแปลงอะไรง่าย ๆ ถ้าคิดว่าสิ่งที่ผมเดินไปแล้วเป็นสิ่งที่ถูกต้อง ผมก็



จะต้องเดินหน้าของผมเรื่อยไป และถ้าหากมีอุปสรรคอะไร  
ที่มาขัดขวางเราก็ต้องแก้ไขเฉพาะเรื่องไป แต่ต้องไม่แก้ที่ความ  
มุ่งหมาย และต้องไม่แก้เป้าหมายของเรา เราจะต้องเดินไปสู่  
เป้าหมาย แต่จะเดินเลี้ยวหรือจะเดินตรงจะเดินอ้อมอย่างไร  
นั่นเป็นวิธีการที่เราจะเลือกทำ เพราะฉะนั้นก็ขออ้ออีกครั้งหนึ่ง  
ว่าผมมีความยินดี มีความภูมิใจในโรงเรียน ในฐานะที่ผมก็  
เป็นศิษย์เก่าคนหนึ่งของโรงเรียนวัดรางบัวนี่เอง ๓ ปี ที่นั้น  
ได้ก่อร่างสร้างฐานให้ผมได้เติบโตใหญ่ขึ้นมาจนถึงปัจจุบัน ผม  
ต้องขอขอบคุณครูบาอาจารย์ต่าง ๆ ในอดีตซึ่งขณะนี้ก็เสียชีวิต  
กันเกือบหมดแล้วทุกคนที่ท่านได้สร้างผมมาก็คิดว่าหากมีอะไร  
จะให้ผมช่วยเหลือได้ ผมก็มีความยินดีที่จะทำต่อโรงเรียน  
และต่อสมาคมศิษย์เก่า ๆ ขอขอบคุณ



บทสัมภาษณ์





## บทสัมภาษณ์

พล.อ.สิทธิ จิรโรจน์

โดย

พ.อ.รณชัย ศรีสุวรรณนท์

*“Old soldiers never die, they just fade away”*

คำกล่าวของ พลเอก ดักลาส แมคอาเธอร์ ที่ให้ไว้กับรัฐสภาอเมริกันนั้น ยังเป็นอมตวาจาเสมอ ไข่แล้วครับ “ทหารแก่ไม่มีวันตาย นอกจากค่อย ๆ จางหายไปเท่านั้น” แต่สำหรับ พลเอกสิทธิ จิรโรจน์ อดีตที่ ๑ ของนายทหารฝึกหัดราชการฝ่ายเสนาธิการ ชุดที่ ๓๑ (พ.ศ. ๒๔๙๖) แม้ท่านได้เกษียณอายุราชการนับได้หนึ่งจักรวาลแล้วก็ตาม ท่านก็หาได้จางหายไปไม่ ท่านยังเป็นบุคคลที่คนในสังคมไทยศรัทธาเรียกร้องและต้องการเสมอด้วยตำแหน่งของท่านที่ดำรงอยู่ ประธานคณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สิน หนึ่งในสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติชุดปัจจุบัน และด้วยวัตรปฏิบัติอันงดงามของท่าน คณะสัมภาษณ์อันมีผมพร้อมด้วย พ.ต. อำนาจ รอดสวัสดิ์ และ ร.ท.นิรันดร์ชัย พอใจ จึงได้รับเกียรติได้ไปสนทนา ในเช้าของวันอังคารที่ ๒๖ มี.ค.๓๔ ผมถ่ายทอดได้มาดังนี้ครับ

ท่านได้เริ่มบทสนทนาดังนี้

“ผมขอขอบใจที่ให้ความสนใจในชีวิตรับราชการของผมที่ผ่านมา และความจริงในชีวิตของผมเป็นชีวิตที่เปิดกว้าง ไม่มีการปิดบังอำพรางอะไร ถ้าหากได้ติดตามบทความต่าง ๆ ที่ได้เขียนลงในวารสารหรือสื่อพิมพ์ของ



สื่อสารมวลชนต่างๆ มาโดยตลอด ผมจะบอกไปตามความเป็นจริงทุกอย่าง”

**ผมได้เรียนถามถึงเหตุผลที่ท่านได้สอบเข้าโรงเรียนเสนาธิการทหารบกถึง ๒ ครั้ง ท่านได้ตอบข้อข้องใจผมดังนี้**

“ในครั้งแรกผมเป็นรองผู้บังคับกองร้อยที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งเป็นกองพันที่ตั้งใหม่ คือ ร.๑๑ พัน. ๓ ในฐานะที่เป็นผู้บังคับหน่วยทหารมีภารกิจในการสร้างหน่วยใหม่ซึ่งมีภารกิจมาก และผมไม่มีเวลาในการเตรียมตัวดูหนังสือสอบ ซึ่งเป็นเหตุผลประการหนึ่งและขณะนั้นก็ไม่มีการเข้มงวดหรือข้อยกเว้นอะไรมาก ผมอยากจะเข้าโรงเรียนเหล่าเสียก่อน คือโรงเรียนเหล่าทหารราบ ในการสอบครั้งแรกนั้นนับว่าเป็นการทดลองสอบเข้า รร.สธ.ทบ. ก็ว่าได้ โดยไม่มีการเตรียมตัวดูหนังสือ หรือไม่ได้มีการตีเหมือนคนอื่น ๆ หลังจากนั้นผมก็เข้าโรงเรียนเหล่าทหารราบ และก็สอบเข้า รร.สธ.ทบ.อีกครั้งหนึ่งก็ได้เป็น นทน.ชุดที่ ๓๑”

**ด้วยความที่ผมไม่ทราบในรายละเอียด ผมก็ปล่อยให้ผ่านไปว่า “ในช่วงที่เรียน รร.สธ.ทบ. ท่านไปเรียนที่สวนสน ปฏิพัทธ์ไข่มุกรับ?”**

**ท่านตอบว่า**

“รุ่นที่ผมเรียน รร.สธ.ทบ. ไม่ได้เรียนที่สวนสนฯ แต่กลับมาเรียนที่ศาลาว่าการกระทรวงกลาโหมบนชั้นที่ ๓ ใช้เวลาเรียน ๒ ปี”

**ท่านมีวิธีการเรียนอย่างไร ถึงสอบออกมาได้เป็นที่ ๑ ของรุ่นขณะนั้นครับ?**

“ไม่มีพิเศษอะไรมากในเรื่องการศึกษา หรืออาจจะพูดว่าเป็นการขยันหมั่นเพียรในการศึกษาก็ว่าได้ โดยการขยันท่องหนังสือ และอีกประการหนึ่งก็คือ ลักษณะนิสัยของผมนั้นไม่ค่อยจะยอมแพ้อะไรง่าย ๆ หรือ



“ไม่อยากจะแพ้ใคร และในฐานะครอบครัวของผมตั้งแต่เดิมก็มาจากครอบครัวที่ยากจนมาก่อน เพราะฉะนั้นการเรียนการศึกษาของผมตั้งแต่ชั้นประถมมัธยม จนถึงมัธยมปลาย การศึกษาตีมาโดยตลอด ซึ่งเป็นเพราะความพยายามนั่นเอง”

**ในช่วงที่เรียนใน รร.สธ.ทบ. นั้น ท่านไม่ชอบวิชาไหนมากที่สุดครับ?**

“วิชาที่ไม่ชอบที่สุดคือ วิชาการส่งกำลังบำรุง และวิชาด้านกำลังพล เพราะว่าเป็นวิชาที่ไม่ค่อยมีรสชาติ ผมชอบหนักไปทางด้านยุทธการและการข่าวมากกว่า แต่อย่างไรก็ตามเมื่อเรียนจบจาก รร.สธ.ทบ.ไปแล้ว ผมก็ต้องกลับมาสอนที่ รร.สธ.ทบ. อีก ๓ ปี ก็ต้องมาสอนวิชาด้านส่งกำลังบำรุงอีกจนได้ ซึ่งเป็นวิชาที่ไม่ชอบอยู่ด้วย แต่ก็มีหลักการอยู่อย่างหนึ่งคือ แม้เราจะไม่ชอบก็ตาม เมื่อเข้ามารับผิดชอบในหน้าที่การงานที่ได้รับมอบหมาย หรือวิชาที่จะต้องสอนแล้วก็ต้องทำในสิ่งที่ไม่ชอบให้ได้ก็แล้วกัน”

**ภายหลังจากที่ท่านสอบได้ที่ ๑ รร.สธ.ทบ. แล้ว จะต้องไปเรียนต่อ รร.สธ.ทบ. สหรัฐอเมริกา ทราบว่าท่านไม่ได้นำเอาครอบครัวไปด้วย เหตุจริงอย่างไรครับ? ผมเรียนตามท่านไปอย่างไร**

“ขณะนั้นทางราชการเขาไม่อนุญาตให้นำเอาครอบครัวไปด้วย ผมจึงต้องไปคนเดียว หรือแม้กระทั่งนักเรียนนานาชาติ เขาก็ไม่ได้เอาครอบครัวไปด้วยเหมือนกัน แต่การอนุญาตให้นำเอาครอบครัวไปได้เป็นนโยบายของรัฐบาลสมัยหลัง”

**ผมอยากจะให้ท่านเล่าเรื่องการเป็นผู้ช่วยทูตที่สหรัฐอเมริกา เพราะนายทหารส่วนใหญ่ต่างก็ตั้งความหวังอยากจะไปเป็นด้วยกันทั้งนั้น และท่านก็ให้แง่คิดในเรื่องนี้ไว้อย่างนี้ครับ**



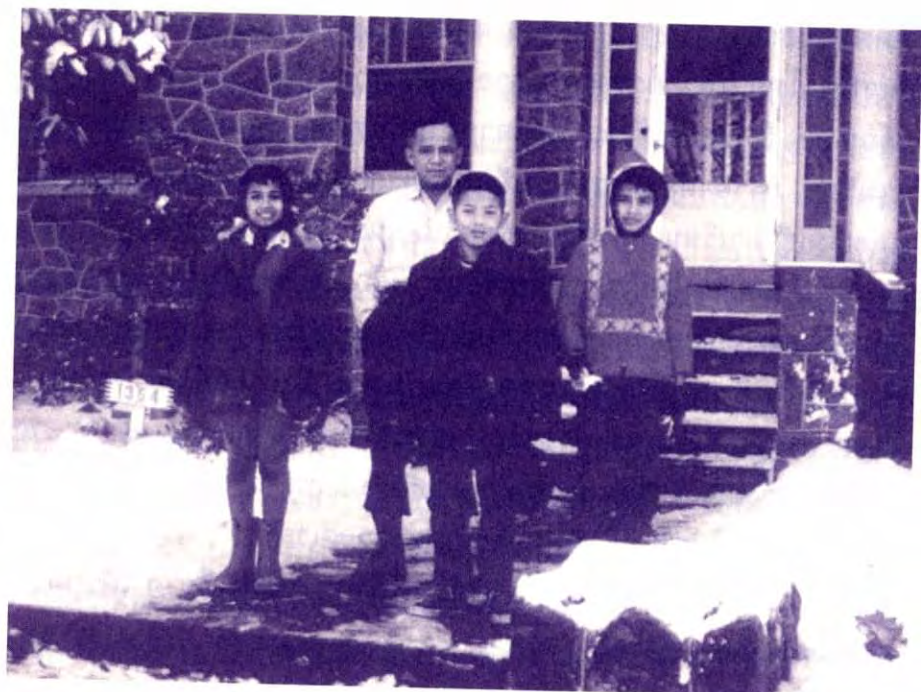
“การที่ผมได้มีโอกาสไปเป็นผู้ช่วยทูตสหรัฐอเมริกา ก็เนื่องมาจากผลการศึกษาที่เรียนดีมาตลอดทำให้มีโอกาสสูงกว่าบุคคลอื่นๆ แต่ก็เป็นความหวังของผมด้วย เหมือนกันที่อยากจะไปต่างประเทศ โดยเฉพาะในสหรัฐอเมริกา ผมเคยไปดูงานหลายหน่วยงานเหมือนกัน ๑๐ วันบ้าง หรือ ๑๕ วันบ้าง ก็แล้วแต่ผู้บังคับบัญชากำหนด และต่อมาผมก็ได้เรียนหลักสูตรเสนาธิการทหารบกสหรัฐ ทางไปรษณีย์ จนสำเร็จอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งในขณะนั้นผมก็กำลังทำงานอยู่ในกรมส่งกำลังบำรุงทหารบก ประมาณ ๓-๔ ปี ก็ได้รับความกรุณาจากผู้บังคับบัญชาหรือเจ้ากรมขณะนั้นก็คือ พล.อ.จิตตินาวิเสถียร (ปัจจุบันเสียชีวิตไปแล้ว) ส่วนรองเจ้ากรมส่งกำลังบำรุงทหารบกก็คือ พล.อ.สุรกิจ มัยลาภ ก็สอบได้ที่ ๑ เหมือนกัน โดยท่านทั้ง ๒ ได้เสนอชื่อของผมไปให้ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ซึ่งชื่อเสียงของผมขณะนั้นก็เป็นที่รู้จักของบุคคลทั่วไปมากขึ้น เมื่อมีการฝึก LOG.EX. ที่กรุงเทพฯ และโคราช เพราะผมพูดเสียงดังฟังชัด และผู้บังคับบัญชาทั้ง ๒ ท่านนี้เป็นที่ไว้วางใจจากท่าน จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ มากเป็นพิเศษ จนกระทั่งจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ เข้าสู่การเมืองเต็มรูปแบบแล้ว ตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบกเพียงแต่ท่านดำรงตำแหน่งเท่านั้นเอง แต่การบริหารงานในกองทัพพบกท่านมอบหมายให้ พล.พล.อ.จิตตินาวิเสถียร และ พล.อ.สุรกิจ มัยลาภ รับผิดชอบเกือบทั้งสิ้น ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการไว้วางใจต่อผู้บังคับบัญชาทั้ง ๒ ท่านของผม เมื่อผมถูกเสนอชื่อขึ้นไปท่านก็ไม่ขัดข้องช่วงระยะที่อยู่สหรัฐอเมริกา ก็ได้รับความกรุณาจากท่านจอมพลสฤษดิ์ และท่านผู้หญิงวิจิตรรา เป็นอย่างดี เช่น ท่านได้ส่งอาหารการกินต่าง ๆ เช่น ผลไม้ พริก กะปิ หอม กระเทียม ใบโหระพา ใบมะกรูด บางทีก็ฝากคนอื่นไป และอีกคนหนึ่งที่ผมยังจำได้อย่างไม่ลืมก็คือ พ.อ.ถนัด คอมันตร์ ซึ่งขณะนั้นท่านเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ เวลาท่านไปวอชิงตัน



เมื่อใด ท่านจะหิวกระเป่าการบิน ๑ ใบ พร้อมของรับประทานไปให้ทุกครั้ง และหลักประจำใจที่ผมอยู่ที่สหรัฐอเมริกาอีกอย่างหนึ่งก็คือผมอยู่ไกล ผู้บังคับบัญชาหรือไกลเจ้านาย เพราะฉะนั้นเจ้านายควรจะได้รับความ เป็นไปทุกอย่างในความรับผิดชอบของทูตทหาร ตลอดจนด้านการข่าวต่างๆ ที่มีการเคลื่อนไหวในสหรัฐอเมริกา แล้วรายงานท่านเกือบทุก ๑๕ วันต่อ ครั้งเป็นระยะ ๆ เรื่อยมา ซึ่งทำให้ท่านพอใจ และท่านก็ได้ขอผมอย่างหนึ่ง คือ เมื่อไปเป็นทูตทหารต้องเอาภรรยาไปอยู่ด้วย แต่ตอนนั้นทางราชการไม่ อนุญาตให้ภรรยาติดตามสามีไปต่างประเทศได้เหมือนรัฐบาลสมัยนี้ ซึ่ง สะดวกสบายมากขึ้นเช่น ภรรยาที่ติดตามไปยังได้เงินเดือนได้ขั้น ได้ บำเหน็จประจำปีอีกด้วย

ขณะนั้น ผมก็ได้เรียนท่านไปว่า ภรรยาผมก็เป็นครูไม่อาจจะไปได้ แต่ท่านบอกว่าต้องเอาไปให้ได้และผมมีเวลาเตรียมตัวอยู่ประมาณ ๑ เดือน เท่านั้น โดยเฉพาะภรรยาต้องลาออกจากการเป็นครู และทั้งราชการไป เกือบ ๑๐ ปี ทุกคนต้องลาออกจากงานกันหมด พอกลับมาจากสหรัฐ- อเมริกา ภรรยาต้องมาวางแผนงานอีกประมาณ ๑-๒ ปี จึงได้เข้ารับราชการ และเริ่มเข้ามาเรียนที่มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ระหว่างอยู่ที่สหรัฐ- อเมริกาภรรยาผมไม่มีเวลาจะไปเรียนหนังสือเลยเพราะในฐานะภรรยาทูต ทหารไทยจะต้องคอยรับรองต้อนรับนักเรียนและข้าราชการไทยทุกกระทรวง ที่มาเยี่ยมเยียน โดยจะเฉลี่ยเลี้ยงกันตามกำหนดที่ได้ตกลงกันไว้ โดยเฉพาะนักเรียนทุนรัฐบาลและทุนส่วนตัวมีประมาณ ๑๐๐ กว่าคน พอ ปิดเทอมครั้งหนึ่งก็จะเดินทางมาที่กรุงวอชิงตันมาพักที่บ้านผม และผมได้จัด ชั้นบนของบ้านให้เป็นที่พักผ่อนเวียนกันมาตลอดเวลา”

ในระยะ ๓ ปีที่อยู่สหรัฐอเมริกาที่บ้านหมายถึงเด็ก ๆ ได้รับอะไร กลับมาบ้างครับ?





“ขณะนั้นลูก ๆ กำลังเป็นเด็กเล็ก ๆ อายุก็ประมาณ ๖,๗,๘ ขวบ เด็กแม้จะไปอยู่ต่างชาติต่างภาษา สามารถปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมได้อย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องภาษา ซึ่งเข้าไปอยู่สหรัฐอเมริกาได้แค่ ๒ เดือน พวกเขาก็สามารถพูดภาษาอังกฤษได้อย่างสบาย และในด้านครอบครัวก็ไม่มีปัญหาอะไร เรียนหนังสือกันที่โน่นทุกคน เมื่อกลับมาจากสหรัฐอเมริกาก็สามารถนำผลการศึกษามาให้โรงเรียนที่กรุงเทพฯ โดยมาเปรียบเทียบกับชั้นเรียนในเมืองไทย ส่วนใหญ่ก็ไม่ได้ลดชั้นลงด้วย ซึ่งก็นับว่าดีมากเพราะจะเป็นผลดีต่อเด็กที่ไม่เสียโอกาสอีกด้วย”

**ผมอยากทราบว่า การรับราชการของท่านที่ไปเป็นข้าราชการประจำสูงสุดของกระทรวงกลาโหม ท่านมีแนวทางอย่างไรบ้างครับ?**

“ในชีวิตของผมไม่เคยหวังเลยที่จะไปประสบความสำเร็จสูงสุดในกระทรวงกลาโหม คือตำแหน่งปลัดกระทรวงกลาโหม ผมคิดว่าชีวิตของผมควรจะอยู่ในกองทัพบกจนกระทั่งปลดเกษียณ แต่เป็นเพราะความผันผวนในทางการเมืองนิดหน่อย และก็เป็นที่ตำแหน่งสุดท้ายซึ่งเป็นอัตรacomพล”

**ปกติแล้วข้าราชการที่เกษียณแล้วส่วนมากจะหายไปและไม่มีบทบาทอะไร ซึ่งตรงข้ามกัน ท่านกลับมามีตำแหน่งในข้าราชการการเมือง คือ เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ผมอยากจะทำให้ท่านเปรียบเทียบข้าราชการประจำกับข้าราชการการเมืองแตกต่างกันอย่างไร? และท่านมีความเห็นเป็นอย่างไรบ้างครับ?**

“ரசชาติจะแตกต่างกันมากโดยเฉพาะข้าราชการทหาร การบังคับบัญชาการอยู่ร่วมกัน จะมีความเป็นปึกแผ่นมาก ซึ่งจะมีวินัยเป็นเครื่องกำกับสติหรือกำกับงานในหน้าที่ที่ตนรับผิดชอบ แต่ข้าราชการพลเรือนด้านวินัยอาจจะหย่อนยานไปบ้าง การปกครองบังคับบัญชาทหารจะง่ายกว่า



พลเรือน ส่วนงานด้านการเมืองเป้าหมายของเราคือ ประชาชน ทำอย่างไร จึงจะให้ประชาชนอยู่ดีมีสุขและช่วยขจัดปัญหาที่สร้างความเดือดร้อนของประชาชนออกไปได้อย่างไร ซึ่งนับว่าเป็นเรื่องยากพอสมควร ความยากอีกประการหนึ่งก็คือ การต่อสู้กับนักการเมือง เพราะว่าชีวิตของนักการเมืองมักจะขึ้นอยู่กับพรรคการเมืองเป็นหลักและความมุ่งหมายปรารถนาของนักการเมือง ที่อยากจะเป็นใหญ่เป็นโต แต่ผมไม่ได้มีความใฝ่ฝันอย่างนั้น เพราะว่าเราเข้าไปด้วยการแต่งตั้ง ไม่ได้สังกัดพรรคการเมืองใดเพราะฉะนั้นเราย่อมถูกรังเกียจจากพวกนักการเมืองอาชีพ จริงอยู่บางคนอาจจะมีความสัมพันธ์กันเป็นส่วนตัวก็จริง แต่ในส่วนลึก ๆ แล้วพวกเขารังเกียจเราเพราะเราไปขวางในตำแหน่งที่เขาควรจะได้ เช่น รัฐมนตรีต่าง ๆ สมัยพล.อ.เปรม ติณสูลานนท์ ส่วนมากจะกันตำแหน่งที่สำคัญ ๆ ไว้ เช่น กระทรวงกลาโหม กระทรวงการคลัง กระทรวงมหาดไทย ซึ่งเป็นหลักประกันความมั่นคงแห่งรัฐ เพราะฉะนั้นการต่อสู้จะมีอยู่เสมอ แต่ผมก็ไม่กลัว เพราะว่าผมเข้ามาไม่ได้ใฝ่ฝันอะไร เมื่อพ้นตำแหน่งหน้าที่เสร็จแล้วก็ไปเป็นประชาชนธรรมดา และผมประกาศอยู่เสมอว่าผมไม่ใช่นักการเมือง ผมไม่เล่นการเมือง ครึ่งสุดท้ายการเลือกตั้งในปี พ.ศ. ๒๕๒๙ ผมก็พอรู้ข่าวบ้างแล้วว่าผลการเลือกตั้งออกมาแล้ว ผมต้องออกไปและก็พูดให้ข้าราชการกระทรวงมหาดไทยทราบก่อนแล้วว่า เราก็คงจะอยู่ด้วยกัน ในวาระสุดท้ายแล้ว เป็นต้น”

**ผมอยากทราบว่าท่านมีความหนักใจในตำแหน่งปัจจุบันนี้หรือไม่ครับ?**

“รู้สึกหนักใจมาก เพราะเราต้องเข้าใจว่าบุคคลที่เข้าไปสู่วงการเมืองอาชีพ และเข้าไปเป็นนักธุรกิจการเมืองอย่างหนึ่ง ซึ่ง ๒ ประการนี้ ทำให้นักการเมืองต้องมีการเตรียมตัว ซึ่งสิ่งที่หนักใจในขณะนี้คือ ต้องตรวจสอบ



อีกมากมาย โดยเฉพาะการเงินที่ธนาคารแห่งประเทศไทยส่งบัญชีของธนาคารพาณิชย์มาให้เราตรวจสอบการฝากเงินของนักการเมือง แต่สะท้อนนั้นมีน้อยกว่าที่มนุษย์ปุถุชนอย่างเราจะคาดการณ์ไว้ บางคนก็มี ๔๐ ล้านบางคนมีแค่แสนเดียว แต่อย่างไรก็ตาม แม้บางคนจะมีบัญชีฝากมากอย่างนั้นก็ตาม โดยจริง ๆ แล้วพวกเขาเป็นหลายพันล้านบาทด้วยซ้ำไป ซึ่งอันนี้ก็เป็นการยากต่อการตรวจสอบ ทาง รสช. ก็บอกให้ตรวจสอบถึงตัวบุคคล บุตร ภรรยา แต่สภาพความเป็นจริง นอกจากบุคคลเหล่านี้แล้วบรรดาบุคคลใกล้ชิดต่าง ๆ ที่พวกเขาไว้วางใจ ต่างก็เป็นเจ้าของบัญชีเงินกันแทบทั้งนั้น เราพิสูจน์ยาก และต้องเข้าใจอยู่อย่างหนึ่งว่า ธนาคารทุกธนาคารต่างก็ต้องการเงินเข้าธนาคารของเขา บางธนาคารก็ให้ความร่วมมือ แต่บางธนาคารก็ไม่ให้ความร่วมมือ อาจจะปกปิดเก็บเงื่อนงำบางสิ่งบางอย่างก็ได้ และอีกอย่างหนึ่งที่สำคัญมากคือ “ที่ดิน” ขณะนี้เรื่องกำลังทยอยเข้ามาเรื่อย ๆ เพราะเราได้สั่งให้เจ้าพนักงานที่ดินทุกจังหวัดให้รายงานขึ้นมาว่า ที่ดินของใครบ้างที่อยู่ในจังหวัดนั้น ๆ ขณะนี้ได้มาไม่กี่จังหวัด แต่บางจังหวัดเจ้าของคนเดียวมีประมาณ ๗๐ - ๘๐ ไร่ บางจังหวัดมี ๒๐ แปลงอย่างนี้เป็นต้น ส่วนใหญ่เป็นชื่อของบุคคลอื่น ที่เป็นชื่อของตนเองนั้นมีน้อย และชื่อบุตร ภรรยา มีบ้างเล็กน้อยแต่ที่เป็นชื่อคนอื่นเรารู้ว่ามีแน่ๆ แต่ก็ไม่ได้รับความร่วมมือจึงทำให้เกิดความลำบากใจในการตรวจสอบเหมือนกัน”

ขณะนี้ท่านได้รับขนานนามว่าเป็น “เปาบุ้นจิ้น” ของเมืองไทย ท่านมีความรู้สึกอย่างไรบ้างครับ?

“บุคคลต่างๆ ไป คงมองผมในแง่ของความซื่อสัตย์สุจริต แต่ใครเป็นคนตั้งอันนี้ ผมไม่ทราบ แต่เสียงส่วนใหญ่มาจากหนังสือพิมพ์ก่อน และมีอาจารย์คนหนึ่งที่ผมเคารพนับถือมาก ซึ่งเป็นอาจารย์นั่งทางใน โดยท่านมี



เชื้อสายชาวจีนได้บอกว่า ท่านรัฐมนตรีในเมืองจีนนั้น เป่าบุ๋นจิ้นมีอยู่คนเดียวเท่านั้นในเมื่อมีผู้ชานานนามให้ท่านเป็นเป่าบุ๋นจิ้น ท่านรัฐมนตรีนั้นควรจะภาคภูมิใจ ในแง่ของความตรงไปตรงมา หรือความซื่อสัตย์สุจริตตามธรรมเนียมจีน คำว่า “เป่าบุ๋นจิ้น” นั้นเป็นคำที่ศักดิ์สิทธิ์ของชาวจีน และในระหว่างที่ผมเป็นรัฐมนตรีมหาดไทยอยู่นั้นได้มีบุคคลผู้หนึ่งไม่ทราบว่าเป็นใครได้ส่งผงซึกฟอกเป่าบุ๋นจิ้นมาให้ผมทุกเดือน โดยที่ไม่ระบุชื่อของบุคคลที่ส่งมาให้ โดยขณะนี้ผมก็ไม่ทราบว่าเป็นใครจนกระทั่งปัจจุบันนี้ และผมได้ใช้ผงซึกฟอกเป่าบุ๋นจิ้นมาตลอด ๕ ปี ของการดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีมหาดไทย พอผมออกจากการเป็นรัฐมนตรี บุคคลผู้นั้นก็ไม่ได้ส่งผงซึกฟอกเป่าบุ๋นจิ้นมาให้อีกเลย ซึ่งนับว่าบุคคลผู้นั้นนิยมยกย่องชมชอบในความซื่อสัตย์สุจริตของเราด้วย”

ในฐานะที่ท่านเป็นนายทหารนักเขียน เพราะโดยปกติแล้ว นายทหารทั่ว ๆ ไป มักจะเขียนหนังสือกันไม่ค่อยเก่ง บทความที่ท่านเขียนลงในวารสารหรือในหนังสือพิมพ์ก็น่าอ่านและน่าสนใจเป็นอย่างมาก อยากจะทราบว่าท่านมีความคิดริเริ่มในการเขียนตั้งแต่เมื่อไหร่ และสาเหตุของการเขียนมีอะไรบ้างครับ?

“ผมเขียนหนังสือมาตั้งแต่เป็นพันตรี หลังจากจบ รร.สธ.ทบ. เป็นต้นมา เพราะฉะนั้นประเด็นในการเขียนหนังสือของผมจะประยุกต์ออกมา ๒ อย่างคือ การประยุกต์ในฝ่ายเสนาธิการกิจและประยุกต์ในฝ่ายผู้บังคับบัญชา เพราะว่าทั้ง ๒ อย่างนี้ จะแยกกันมิได้ ต้องรวมกันอยู่ด้วยกันและเป็นไปในแนวทางเดียวกัน เพราะฉะนั้นการเขียนหนังสือแต่ละเรื่องแต่ละบทความของผมต้องมีสิ่งดลใจในการเขียน บางครั้งความคิดจะเกิดขึ้นชั่วครู่ชั่วขณะ แม้จะเป็นแค่เพียงประโยคเดียวผมก็สามารถเขียนได้เลย หรือ



อาจจะได้หนึ่งบท ความ ส่วนสถานที่เขียนส่วนมากจะเขียนในตอนกลางวันที่บ้านของผมเองไม่ได้เขียนหนังสือข้างนอก ขณะเขียนจิตใจจะต้องมีสมาธิ ถ้าไม่มีสมาธิแล้วมักจะทำให้ลืมนำ และต้องเขียนให้จบบทความไปเลย ไม่มีการค้างไว้ แต่เราต้องติดตามปัญหาสถานการณ์ต่าง ๆ ของบ้านเมือง หรือในกองทัพมาตลอด ทำให้เราเกิดมีความคิดตลอดเวลา และตั้งใจให้เราเขียนหนังสือออกมา เมื่อเขียนออกมาแล้ว จะแฝงไปด้วยคติและข้อเตือนใจ สะกิดให้คนอ่านมีความรู้สึกเกิดขึ้น บทความของผมนั้นถ้าผู้อ่านสังเกตแล้วจะแฝงซ่อนประเด็นหัวข้อสำคัญไว้ด้วย เช่น ก่อนที่จะมีการยึดอำนาจการปกครองประเทศเกิดขึ้นไม่กี่วัน และมีข่าวออกมาว่าจะมีการปลดผู้นำในกองทัพ ผมได้เขียนหยอดในบรรทัดสุดท้ายของบทความว่า “ถ้าหากใครมีอำนาจล้นฟ้าก็จงทำเถอะ” ต่อมาอีกไม่กี่วันก็เกิดปฏิวัติในประเทศขึ้น ซึ่งผมสะกิดไว้แล้วอย่าทำอย่างนี้เป็นต้น”

**นอกจากการที่ท่านเขียนหนังสือแล้ว ไม่ทราบที่ท่านมีงานอดิเรกอะไรอีกบ้างครับ?**

“รู้สึกจะไม่ได้ทำอะไร ว่าง ๆ ก็จะอ่านหนังสือเกี่ยวกับการจารกรรม การเคลื่อนไหวต่าง ๆ เกี่ยวกับสถานการณ์บ้านเมือง หรือมีฉะนั้นก็เป็พวกหนังสือแปลต่าง ๆ ในระยะหลัง ๆ จากที่ รสช. ให้มารับงานมีหน้าที่ตรวจสอบทรัพย์สิน เลยทำให้ไม่มีเวลาในการอ่านหนังสือ แม้กระทั่งหนังสือพิมพ์รายวันยังไม่ได้อ่านเลย อย่างมากก็ดูเพียงแค่พาดหัวข่าวหรือบทความที่น่า สนใจเท่านั้น”

**ในชีวิตการรับราชการท่านชอบตำแหน่งไหนมากที่สุดครับ?**

“ตำแหน่งเสนาธิการทหารบก เป็นตำแหน่งที่ผมภูมิใจมากที่สุดในชีวิตการรับราชการทหาร เพราะถือว่าเป็นหัวหน้าเหล่าเสนาธิการทั้งหมด และชีวิตของเสนาธิการทหารบกได้นำเอาวิชาที่เรียนมาไปใช้ในการบังคับ



บัญชา แม้กระทั่งอยู่ในกระทรวงมหาดไทย ผมยังได้นำเอาเสนาธิการกิจในทัศนะของเราไปประยุกต์เข้ากับงานของราชการพลเรือนไปเป็นอันมาก โดยที่ทางพลเรือนไม่รู้ตัวเลย ผมภูมิใจจากการเรียน รร.สธ.ทบ.๒ ปีมานั้นนทท. ได้รับการเข้มงวดกวดขันมากทั้งในภาควิชาการและภาคสนาม จนสามารถทำหน้าที่เป็นผู้บัญชาการกองพลได้ ความจริงแล้วเราเป็นไม่ได้ แต่เป็นได้เฉพาะในปัญหาเท่านั้น การสอบเข้า รร.สธ.ทบ. ก็สอบเข้าได้ยากมากต้องเฟ้นกันจริง ๆ จึงจะสอบเข้าได้แต่ในระยะหลังได้มีการเปลี่ยนแปลงโดยที่ไม่ต้องมีการสอบ แต่อำศัยการคัดเลือกเข้ามา การเรียนก็ใช้แค่ปีเดียวเท่านั้น ปัจจุบันนี้ได้ทราบข่าวว่ามีการสอบเข้า รร.สธ.ทบ. กันแล้ว ทำให้ผมดีใจด้วย มิใช่ว่าใคร ๆ ก็เข้ามาเรียนได้ ทหารที่จะเข้า รร.สธ.ทบ. ได้น่าจะต้องเฟ้นกันสักหน่อย เพราะทหารที่จบจาก รร.สธ.ทบ. มาแล้วจะต้องเป็นได้ทั้งฝ่ายเสนาธิการและผู้บังคับบัญชาด้วย ตัวอย่างจะเห็นได้จาก รร.สธ.ทบ. สหรัฐอเมริกาที่สามารถเป็นได้ทั้ง ๒ ตำแหน่ง เมื่อก่อนมีหลักสูตรเสนาธิการเร่งรัดผู้ที่เรียนจบมากก็อย่างนั้น ๆ มันไม่ได้ทำให้เกิดความภูมิใจอะไรขึ้นมาเลย แต่ปัจจุบันนี้ไม่มีแล้ว

**ในช่วงที่ท่านลงไปใต้เมื่อครั้งเกิดสงครามมหาบูรพาพหุติ ท่านมองยุทธศาสตร์ไทยในช่วงนั้นเป็นอย่างไรบ้างเพราะในขณะนั้นท่านนำกำลังออกไปสกัดญี่ปุ่นที่จังหวัดตรังครับ?**

“ช่วงนั้นเรายังมองไม่ออกเพราะผมยังเป็นร้อยตรี เป็นนายทหารเด็ก ๆ รู้แต่เพียงว่าญี่ปุ่นจะขึ้นเท่านั้น ซึ่งก็เป็นการรู้มาก่อนแล้ว แต่ไม่รู้ว่าจะขึ้นมาเมื่อไหร่เท่านั้น บังเอิญผมไปอยู่ที่จังหวัดตรังและญี่ปุ่นไม่ลงไปที่จังหวัดตรัง แต่ไปลงทางด้านตะวันออก คืออ่าวไทยแล้วเลยเข้ามาลายุสิงคโปร์ ผลสุดท้ายก็ยกกำลังกลับไปอยู่กระบี่ พังงา หรือภูเก็ตบ้าง ซึ่งก็ถือเป็นการฝึกไปด้วย”



**เมื่อท่านทราบว่าญี่ปุ่นจะบุกขึ้นแน่ ท่านมีความรู้สึกกลัวบ้างไหมครับ?**

“เรื่องแบบนี้ผมไม่กลัวถ้าขึ้นมาจริง ๆ ก็ต้องสู้กันแน่นอนและจำเป็นต้องยั่วยุให้ผู้ใต้บังคับบัญชาลุกขึ้นสู้ด้วย แต่บังเอิญญี่ปุ่นไม่ขึ้นมา ก็ไม่เกิดการปะทะกันและไม่มีการสูญเสียเกิดขึ้น”

**ท่านอย่างจะฝากอะไรให้น้อง ๆ นายทหารรุ่นหลังไว้บ้างครับ?**

“คุณจะได้สังเกตเห็นว่าบทความที่ผมเขียนลงในหนังสือ พิมพ์ของทหารส่วนมากจะเป็นบทความในทำนองที่กล่าวขวัญถึงทหารมากหรือหลายครั้งที่เดียวแต่ก็ไม่กล้าเขียนมาก บ่อยเกินไปก็ไม่ดี สิ่งที่อยู่ในหัวใจของผมอย่างหนึ่งก็คือ “ทหารต้องรักกัน ต้องเหนียวแน่น ทหารจะแตกกันไม่ได้ แยกกันไม่ได้ ไม่ว่าจะเป็เหล่าทัพใดก็ตาม จะต้องรวมกันให้ได้เป็นหนึ่งเดียว” ถ้าเป็นอย่างนี้แล้ว เราก็จะรักษาสถานภาพ เสถียรภาพความมั่นคงของบ้านเมืองเอาไว้ได้แต่ถ้า “ทหารแยกกันเมื่อไหร่ประเทศชาติก็บรลัยกันเมื่อนั้น”

แม้ผมจะเกษียณอายุราชการมาแล้วก็จริง แต่ผมยังไม่ตายไปจากประชาชนก็คือ การเขียนบทความลงในหนังสือหรือการให้สัมภาษณ์ การให้สัมภาษณ์ที่ผมระมัดระวังมากที่สุดคือ การให้สัมภาษณ์ทางโทรศัพท์ เพราะไม่สามารถจะทราบรูปร่างหน้าตาของผู้สัมภาษณ์ได้ อาจจะมีการอังกั้นขึ้นก็ได้ อย่างน้อยการเขียนหนังสือของผมก็ยังคงบอกได้ว่า ผมยังไม่ได้ตายไปนะ แต่ถ้าผมตายไปแล้วจะไม่มีบทความของผมลงในวารสารหรือหนังสือพิมพ์อีกต่อไปและก็ยังมึคนอีกจำนวนมากที่ติดตามบทความของผมมาตลอด”



ด้วยวัยวุฒิ ณ บัดนี้ พล.อ.สิทธิ จิรโรจน์ คงไม่อาจรำลึกนำทหารสู่สมรภูมิตไ้ แต่ภาระที่ท่านแบกรับไว้ในปัจจุบันยากยิ่งกว่าเข้าสู่สมรภูมิมากมายนัก ซุนวุกล่าวว่า “แม่ทัพไ้เมื่อกระทำการศึกมิได้หวังลาภยศ ชื่อเสียง เมื่อถ้อยทัพก็ไม้เกรงกลัวต่อโทษทัณฑ์ แต่เพียงเพื่อกุ้มครองอาณาประชาราษฎร์ และเพื่อประโยชน์สุขของแผ่นดิน แม่ทัพตั้งนี้ถือเป็นเพชรแห่งอาณาจักร”

และหากว่าท่านคิดว่าท่านยืนอยู่ที่สูง น้อยคนยากที่จะเข้าใจ เพราะภูเขาสูงยิ่งเหินบนาว ในใจคงต้องการมิตรภาพและกำลังใจ ผมเชื่อว่าท่านได้รับแล้วทั้งสองกรณีจากคนไทยค่อนแผ่นดิน

กราบขอบพระคุณท่าน พล.อ.สิทธิ จิรโรจน์ ณ บัญชรนี้ด้วยครับ





## พลเอก สิทธิ จิรโรจน์

รับราชการเป็นนายทหารเหล่าราบโดยกำเนิด เมื่อปี ๒๕๔๓ เคยเป็น ผบ.หน่วยรบ, อาจารย์โรงเรียนเสนาธิการทหารบก ผู้ช่วยทูตทหารบกสหรัฐอเมริกา, เสนาธิการทหารบก รองผู้บัญชาการทหารบก เกษียณอายุราชการเมื่อปี ๒๕๖๓ ในตำแหน่งปลัดกระทรวงกลาโหม อันเป็นตำแหน่งสูงสุดของข้าราชการประจำ กระทรวงกลาโหม

ตำแหน่งทางการเมืองที่สำคัญ เคยดำรงตำแหน่งวุฒิสมาชิก สมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติหลายครั้งหลายสมัย และเคยดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ในสมัยรัฐบาล พลเอกเปรม ติณสูลานนท์

ท่านจบ รร. เสนาธิการทหารบก หลักสูตร ชุดที่ ๓๑ (๒๕๙๖) โดยเป็นที่ ๑ ของรุ่น หลักสูตร รร.เสนาธิการทหารบก สหรัฐ FT. LEAVENWORTH (๒๕๙๗) วิทยาลัยการทัพบก รุ่นที่ ๕ (๒๕๐๘) และวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ ๑๐ (๒๕๑๐)

คู่ชีวิตของท่าน คือ คุณหญิง จวบ จิรโรจน์ โดยมีบุตรสาว ๓ คน บุตรชาย ๑ คน

ปัจจุบันท่านเป็นสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ และประธานคณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สิน



ฝากไว้หากต้องอำลาฉัน





## เกร็ดของศักดิ์ศรี

คำว่า “ศักดิ์ศรี” ดูเหมือนจะเป็นถ้อยคำที่พูดถึงกันอยู่มาก แล้วแต่ความคิดความเข้าใจของแต่ละคน

พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ แสดงความหมายไว้ว่าเป็นคำนาม แปลว่า “เกียรติศักดิ์”

เปิดดูต่อไป จะพบว่า “เกียรติ” หรือ “เกียรติ” คือชื่อเสียง ความยกย่องนับถือ “ศักดิ์” คือ อำนาจ ความสามารถ กำลัง ฐานะ ส่วน “เกียรติศักดิ์” คือ “เกียรติตามฐานะของแต่ละบุคคล”

สรุปเอาว่า “ศักดิ์ศรี” นั้นใช้กับคนเท่านั้น จะนำไปใช้กับวัตถุสิ่งของหรือสัตว์ประเภทอื่นที่นอกเหนือจากคนมิได้ และฐานะของคน ต่างก็อ้างว่าตนมีศักดิ์ศรีด้วยกันทั้งนั้น ใครบ้างที่จะพูดว่า ตนไม่มีหรือด้อยศักดิ์ศรี คงจะไม่มี

นักการเมือง ข้าราชการ (ทหาร ตำรวจ พลเรือน) นักธุรกิจ พ่อค้า ประชาชน นักศึกษา กรรมกร ผู้ใช้แรงงาน และยากจนเฉยใจ รวมทั้งคนพิการทุพพลภาพต่างเป็นคนมีศักดิ์ศรีหรือ คงจะไม่ใช่และไม่เป็นทั่วทั้งหมด บางคนใช่ แต่บางคนไม่เป็น

ผู้มั่งคั่งมีฐานะทางการเงินเป็นร้อย พัน หมื่นล้าน มีบ้านช่องเคหะสถานราคานับสิบล้านร้อยล้าน มีธุรกิจประกอบการนับหลายสิบแห่ง ท่านเหล่านี้เป็นผู้มีศักดิ์ศรีอย่างนั้นหรือ ก็เห็นจะไม่ใช่หรือไม่เชิง

บุคคลที่แต่งกายเต็มยศ ครึ่งยศ เครื่องแบบตามประเภท สวมสูทราคาเป็นหมื่น นาฬิกาข้อมือมีราคาเป็นแสน สวมเครื่องประดับเพชรพลอย และอัญมณีมีค่าพราวพรายเสมือนดวงดาวบนท้องฟ้า เขาเป็นชนชั้นที่มี



ศักดิ์ศรีทั้งนั้นหรือก็คงจะไม่ใช่เป็นอีกเช่นกัน

เครื่องห่อหุ้มกายภายนอก แม้จะเป็นผ้าขาวม้าสักผืน กางเกง  
ขาก้วยสักตัวหรือกางเกงแพรยับยู่ยี่ ผู้สวมใส่บางคนอาจมีศักดิ์ศรียิ่งกว่า

ถ้าเช่นนั้น คนมีศักดิ์ศรี เขาดูกันที่ตรงไหน

เขาน่าจะดูกันที่ “หน้าที่” อันจะยังประโยชน์ต่อส่วนรวม ได้แก่  
ชาติ ประเทศและสังคม เพราะหน้าที่เช่นนี้คือ ธรรมะ เหมือนดังที่ท่าน  
พุทธทาสได้เคยกล่าวย่ออยู่เสมอว่า ธรรมะคือหน้าที่ และหน้าที่คือธรรมะ

อันหมายถึงการประกอบกิจตามหน้าที่และอาชีพโดยธรรม คืออยู่ใน  
ศีล ในธรรม มีคุณธรรม มียุติธรรม มีกุศลธรรม และมีจริยธรรม หรือ  
จะกล่าวโดยรวมให้เข้าใจง่ายก็คือโดยสุจริตธรรม

คนผู้มีหน้าที่ แต่อาศัยตำแหน่งหน้าที่ บารมี และอิทธิพลโกงบ้าน  
โกงเมือง ประพฤติมิชอบด้วยการฉ้อราษฎร์บังหลวง เบียดบังเอาประโยชน์  
ไม่ว่าจะมากหรือน้อยจากทางราชการและเอกชน คนเหล่านั้นไม่ใช่คนมี  
ศักดิ์ศรี โดยไม่ต้องคำนึงถึงฐานะในสังคมว่าเขาจะสูงส่งเพียงใด

คนที่ลืมหูลงตน หลงยศหลงศักดิ์ หลงอำนาจวาสนา หลงเงิน  
หลงทอง หรือหลงตำแหน่งอันยิ่งใหญ่แล้ว คน ๆ นั้นมีศักดิ์ศรี

คนที่หลงพวกพ้องบริวารแห่ห้อม หลงพลังแวดล้อม หลงวิชาการ  
หลงสิทธิเสรีภาพจนเกินถูกเกินควร หลงการใช้กฎหมายว่าอยู่เหนือกฎหมาย  
คนและกลุ่มคนดังนี้จะมียศศักดิ์ศรีหรือ คิดว่าผู้ยึดธรรมดังกล่าวแล้วเป็นที่ตั้ง  
คงจะไม่ยินยอมยกย่องเช่นนั้น

โจรก็ดี นายบ่อนนายชองก็ดี ผู้แอบค้าแอบขายของเถื่อน ของผิด  
กฎหมาย ผู้ปลอมแปลงหลอกลวงประชาชนก็ดี คนเหล่านั้นไม่มีศักดิ์ศรี  
เช่นกัน

เมื่อวันที่ ๓ ธันวาคม ๒๕๓๕ หรือแม้ในวันเดียวกันนี้ของทุกปี



ชมรายการถ่ายทอดทางโทรทัศน์เกี่ยวกับพิธีปฏิญาณตนและสวนสนามของทหารรักษาพระองค์ สิ่งที่น่าชื่นชมอย่างยิ่งก็คือ “แถวทหารและทหารในแถว”

เห็นทหารในแถวอย่างนั้นน่าชื่นใจและน่าศรัทธาเสียจริง ๆ ทำให้มองเห็นความเป็นระเบียบ ความมีวินัย และการแสดงออกซึ่งการเชื่อฟังทั้งจากเสียงคนและเสียงเพลง จะอยู่ในแถวหนึ่ง ๆ จะเดิน จะเลี้ยว จะทำ ขวาทัน ซ้ายทัน จะทำความเคารพ ก็ดูพร้อมพร้อมพร้อมเพรียงเป็นจังหวะ จะโคน นี่คือความเคยชินจากการฝึกปรือจนกลายเป็นนิสัยของทหาร

แถวทหารอย่างนี้ไม่มีใครเหมือนและจะไม่เหมือนใครเลย

ทำให้นึกถึงคำอีก ๒ คำ คือ “ทหารนอกแถว” และ “ทหารแตกแถว”

สำหรับทหารนอกแถวไม่มีอะไรเสียหาย เพราะเขายังไม่มีโอกาสหรือเวลาที่จะต้องประจำแถว แต่ถ้าเป็นทหารแตกแถวย่อมน่าเสียใจนัก เพราะมันแสดงออกถึงความรุ่มร่าม นอกแถวนอกทาง แตกหมู่แตกพวก ออกไปจากระเบียบและวินัยของสถาบัน

การแตกแถวทำให้ทหารเสียศักดิ์ศรีโดยรวม ไม่ว่าจะป็นนายหรือพล แม้จะออกตัวว่าเป็นเรื่องของบุคคลมากกว่าสถาบัน หากแต่อาจมีผู้คนพากันมองสถาบันในทางลบ

จึงเป็นหน้าที่โดยตรงของผู้บังคับบัญชาทุกระดับชั้นมิใช่หรือ ที่จะต้องเข้มงวดกวดขันควบคุมทหารของตน ๆ ให้อยู่ในแถวให้จงได้ ทหารส่วนใหญ่เป็นคนหัวอ่อน ไม่ใช่คนหัวหมอ และเป็นองค์คณะที่เชื่อฟังผู้บังคับบัญชากันอยู่แล้ว จงช่วยกันสร้างความสำนึกแก่เขาให้ตระหนักในบทบาทของทหารอยู่เป็นเบื้องหน้า



ฝากไว้หากจะต้องอำลาถิ่น

ทหารย่อมพร้อมที่จะตายในสนามรบได้ ด้วยศักดิ์ศรีของความเป็น  
วีรชน

ผู้เขียนพ้นจากประจำการและจากกองทัพมาแล้วเป็นเวลา ๑๒ ปี  
แต่ก็ยังเห็นว่า สถาบันทหารนั้นมีศักดิ์ศรีเหนือกว่าใคร ๆ อีกมากมายนัก

ก็ใครจะมีหน้าที่และบทบาท “สละชีพเพื่อชาติ” เหมือนอย่างทหาร  
บ้างเล่า การตายของทหารไม่จำเป็นต้องเรียกร้องประกาศโพชนทนาเลย

**พลเอก สิทธิ จิรโรจน์**



## การค้นหาคำความ (มุ่ง) หมายถึง

เมื่อได้อ่านหนังสือไปสักประโยคหนึ่ง วรรคหนึ่ง หรือตอนหนึ่ง เราอาจถามตัวเองว่า เขาหมายความว่าอะไร

หรืออย่างฟังคนพูดถึงเรื่องอะไรไปแล้ว จะสั้นหรือยาว จะพูดครั้งเดียวหรือซ้ำ ๆ หลายครั้ง เราอาจต้องครุ่นคิดว่า เขามุ่งหมายถึงไปถึงสิ่งที่ซ่อนเร้นเอาไว้อย่างไร หรือไม่

กล่าวโดยสรุปก็คือ ตัวหนังสือหรือคำพูดต่าง ๆ นั้น ย่อมจะต้องมีความหมายหรือความมุ่งหมายที่เหมือนกัน ตรงกัน หรือต่างกันก็ได้ อาจกล่าวได้ว่า คำพูดหรือตัวอักษรนั้น ๆ อาจมีความหมายที่เข้าใจได้ง่าย หรืออาจจะมี ความมุ่งหมายเพื่อการใดหรือการอื่นอีกอย่างหนึ่งก็ได้

ความหมายเป็นสิ่งที่เปิดเผยซึ่งรู้กันได้ทั่วไป แต่ความมุ่งหมายนั้นจะอยู่ภายในใจของคนพูดและคนเขียน ซึ่งอาจจะค้นหาคำความจริงได้ยากสักหน่อย

**ความหมาย** คือการอธิบายสิ่งที่มุ่งจะกล่าวถึง

**ความมุ่งหมาย** คือความตั้งใจไว้ หรือหมายไว้อย่างเจาะจง อาจรู้ได้เฉพาะตนคนเดียว หรืออาจรู้กันเฉพาะกลุ่มพวกที่ไว้วางใจกันอย่างสนิทก็ได้ อย่างหนึ่งหมายความว่าความหมายอย่างนี้ แต่อีกอย่างหนึ่งมุ่งหมายเป็นอย่างนั้น

ดังนั้นการอ่านก็ดี การฟังก็ดี จำเป็นต้องวิเคราะห์ตลอดเวลา คือ ต้องวิเคราะห์ว่า อะไรเป็นความหมายจริง ๆ และอย่างไรเป็นความมุ่งหมายที่อำพรางความต้องการที่แท้จริงเอาไว้จากพฤติกรรมที่ดำเนินไป

หากวิเคราะห์กันจริง ๆ ก็คงไม่ยากเกินสติปัญญาของมนุษย์ที่น่าจะมีอยู่ใกล้เคียงหรือทัดเทียมกัน สิ่งที่ต้องมองอย่างเพ่งพินิจ ก็คือ



ผลประโยชน์อยู่ที่ตรงไหน โดยมองอดีต มองปัจจุบัน และมองแนวโน้มไปในอนาคต

**อดัม สมิธ** เคยกล่าวว่า “มีมือที่มองไม่เห็นชักนำทุกอย่างในสังคมโลก” มีผู้โต้แย้งว่า ทฤษฎีนั้นน่าจะเป็นมือของพระเจ้าซึ่งมองไม่เห็นทั้งตัวตนและมือ คงจะมีใช้มือของคนในสังคมพุทธ ซึ่งควรจะอยู่กันด้วยธรรมะ หากยึดเอาหลักธรรมเป็นสรณะ ทำไมเราจะไม่เห็นมือของผู้ชักนำ

มีนักวิชาการที่กล่าวถึงความหมายของ “การพัฒนาความยั่งยืน” ไว้ที่น่าสนใจ ที่จริงก็เป็นการใช้หลักธรรมที่ไม่ใช้ความรุนแรง และลดความรุนแรงทั้งต่อคนและต่อธรรมชาติ เพราะเนื้อหาของความยั่งยืนนั้น สิ่งใดที่คนทำความรุนแรงให้เกิดขึ้น สิ่งนั้นไม่อาจยั่งยืนได้

เขากล่าวว่า ความยั่งยืนหมายถึง การก่อกำเนิดทัศนคติที่ดูแลเอาใจใส่กัน ทัศนคติแห่งความเมตตากรุณาใส่ใจต่อนานาชาติ โดยไม่จำเป็นต้องเคร่งศาสนา....แต่ควรพัฒนาระบบโลกแบบไร้ความรุนแรงอยู่เสมอ

ท่านกล่าวต่อไปว่า สันติวิธี มิใช่เพียงเกี่ยวเนื่องกับเรื่องทางการทหารกลางจตุรัสเพื่อฉีกกำลังประท้วงเท่านั้น แต่ต้องสร้างแนวคิดที่กว้างกว่านั้นมาก ถ้ามีคำถามว่า คุณยอมรับความรุนแรงหรือไม่ คำตอบคือ ไม่

ความหมายและความมุ่งหมายตามหลักทฤษฎีที่กล่าวอ้างถึงทำให้ผมอดคิดไม่ได้ถึงคำว่า การปลุกระดม การโฆษณาชวนเชื่อ การสร้างมือบ การชุมนุมเพื่อประท้วงหรือต่อต้านในพื้นที่ต่าง ๆ รวมทั้งการชูป้ายต้อนรับด้วยความยินดีหรือชิงชัง การมอบช่อหรือกระเช้าดอกไม้ การมอบโรงศพหรือการเผาหุ่นเขียนชื่อบุคคล และการถือโอกาสกล่าวคำปราศรัยโน้มน้าวใจ หรือการสร้างกระแสความเคียดแค้นตุตัน เป็นต้น



สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ คนไทยจะพบเห็นหรือสัมผัสด้วยหูตาของตนเองบ่อย ๆ

สิ่งเหล่านี้มิใช่รูปแบบของการพัฒนาแบบยั่งยืนสำหรับชาติและประชาชนอย่างแน่แท้ตามทฤษฎีที่ได้หยิบยกมา หากแต่เป็นการพัฒนาที่มีความมุ่งหมายเพื่อแสวงหาโอกาสและผลประโยชน์ด้วยกันทั้งสิ้น

**ผลประโยชน์** คืออะไร

ผลประโยชน์ ก็คือ โอกาสที่จะมาถึงหรือได้มาได้เป็น

ผลประโยชน์ ก็คือ พลังที่จะช่วยกันผลักดันให้เสวยโอกาสให้เป็นจริงเป็นจังได้มากขึ้น เร็วขึ้น และมีน้ำหนักเกือหนุน

และเป็นผลประโยชน์ชั้นสุดท้าย ก็คือ อำนาจ บารมี และเงินตราที่จะนำไปสู่ความไฝ่ฝันทะเยอทะยานอันเป็นเป้าหมายสูงสุด

บางคนอาจเดินไปถึง และบางคนอาจต้องอ่อนเปลี้ย หมดเรี่ยวแรงเสียก่อนระหว่างทางดำเนิน

ขึ้นอยู่กับว่า มีความคิดบริสุทธิ์ใจอย่างแท้จริงที่จะพัฒนาอย่างยั่งยืน หรือจะพัฒนาแบบรุนแรงรวดเร็วเหมือนพรุเหมือนดาวตกบนท้องฟ้า

บทความวันนี้ ออกจะหนักไปทางทฤษฎีและปรัชญามากไปหน่อย แต่ก็อยากให้เป็นอาหารทั้งหลายได้ช่วยกันอ่านเชิงวิเคราะห์แล้วนำมาเปรียบเทียบกับสภาพความเป็นอยู่เป็นไปในบ้านเมืองของเราไว้บ้าง

อย่างน้อยก็เพื่อ “ตามให้ทันคนและทันโลก” ด้วยจุดยืนที่มั่นคงของตัวเราเองว่าจะช่วยกันพัฒนาสังคมชาติให้ยั่งยืนต่อเนื่องโดยสันติวิธีอย่างไร



## ทำให้ดีที่สุดในวันนี้

วันนี้มีแน่ แต่วันพรุ่งนี้ยังมาไม่ถึง นี่คือสัจธรรมและความเป็นจริง คนเรามักจะชอบปลอบใจตัวเอง จะตั้งใจหรือไม่ตั้งใจก็ตาม กล่าวคือ มักจะพูดว่า “พรุ่งนี้จะดีเอง”

เหมือนความฝันอันสวยงาม หรือความเพ้อฝัน วางวอดหน้าคงจะ ถูกลือตเตอร์ แต่วันนี้ยังไม่ได้ซื้อ ปีหน้าคงจะได้เงินเดือนขึ้นสองชั้น แต่วันนี้ยังคงทำงานอย่างเหยาะแหยะเช้าสามหนึ่ง เย็นสามหนึ่ง หรือติดมา ๔ - ๕ ปีแล้ว แต่งตั้งคราวหน้าคงได้เลื่อนยศกันเสียที หากแต่วันนี้ก็ ยังคงอ่อนแรงอยู่ต่อไปอย่างเดิม

ได้ฟังข่าวการให้สัมภาษณ์ของอาจารย์หญิงระดับเก้าท่านหนึ่ง รู้สึกชื่นใจในการริเริ่มสร้างสรรค์ด้วยหลัก “การประสานงาน” และหลัก “ปรัชญา” อย่างง่าย ๆ เข้าใจชัดและมีทางเป็นไปได้มากในการทำงาน

ท่านบอกว่า ได้ยึดหลักการประสานงาน ๔ อย่าง คือ

๑. การประสานมือ
๒. การประสานใจ
๓. การประสานความคิด
๔. การประสานงาน

คงจะไม่เป็นการก้าวกายแทรกแซงหลักการประสานของท่านมากเกินไป ถ้าหากจะขอเพิ่มอีก ๑ ข้อ คือการประสานจริยธรรม เพราะหลักข้อนี้มีความสำคัญและจำเป็นมากสำหรับชีวิตคนและชีวิตงานที่ต้องการความเจริญก้าวหน้าและความสำเร็จ ไม่ว่าผู้นั้นจะดำเนินอาชีพข้าราชการ อาชีพธุรกิจ หรืออาชีพทางนิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการ



หลักการประสานข้อสุดท้ายนี้ หากขาด หย่อนยาน หรือละเลยเสีย โดยคิดว่าไม่สำคัญ ผลโดยแท้จะส่งถึงการสร้างปัญหาต่อสังคมซึ่งทำให้เมืองไทยยุ่งยากุ่นวายตลอดเวลา ดังเช่นได้เป็นมาและกำลังเป็นอยู่ในขณะนี้

การใช้อำนาจแบบง่าย ๆ เพื่อความรวดเร็ว ความเด็ดขาด และการกุมอำนาจอย่างสิ้นเชิง ด้วยความก้าวร้าว มุทะลุสุดต้น โดยไม่มองตนเอง และไม่คำนึงถึงจิตใจคนอื่น เข้าทำนองขาดมนุษยสัมพันธ์ จะทำให้ขัดขวางหนทางการดำเนินของหลักการประสานทั้งหมด

ยกตัวอย่างว่า สิ่งใดหรือโครงสร้างใด หากตนเองเห็นว่าไม่ดี หรือไม่ต้องตามนโยบายของตัวเอง ก็สั่งให้ยุบเสีย เลิกล้มเสีย แล้วปรับใหม่ให้ต้องตามสิ่งที่ตนประสงค์จะกระทบกระเทือนใจคนอื่นฝ่ายอื่นหรือไม่ ย่อมไม่สนใจการถือหลักตนเองเป็นใหญ่คือการขาดหลักจริยธรรม



ฝากไว้หากจะต้องอำลาถิ่น

หรืออย่างการแก้ปัญหาการติดขัดของจราจรจนแทบจะทำให้ผู้คนเป็นบ้าเป็นหลัง ประสาทเสีย อารมณ์เสีย ต้องตื่นแต่หัวตึก ออกจากบ้านก่อนเข้ามิด และกลับถึงบ้านเมื่อหัวค่ำแล้ว ท่านผู้แก้ปัญหาที่ทรงภูมิปัญญา และท่านผู้ใช้อำนาจบังคับการให้เป็นไป ท่านเหล่านั้นท่านมีแนวความคิดง่ายดี

ท่านบอกว่า ถนนมีไว้ให้รถวิ่ง ไม่ได้มีไว้ให้รถจอด จะจอดส่ง จอดรับ หรือจอดรอ ก็ไม่ได้ทั้งนั้น ท่านต้องการให้ถนนโล่งปราศจากสิ่งกีดขวาง ไม่ว่าจะเป็รถหรือเป็นคน

คำถามของคนทั่วไป เขาพูดว่า งบประมาณในการสร้างถนนมาจากไหน มาจากเงินส่วนตัวในกระเป๋าของผู้มีอำนาจหยิบมือเดียวหรือ ถนนที่สร้างไว้ให้รถวิ่งหากปราศจากคนขับหรือคนโดยสารหรือคนส่งของ จะมีรถคันไหนที่จะแสบออกมาวิ่งจอดไว้กับบ้านจะมีดีกว่าหรือ

คิดกันบ้างหรือเปล่าว่า การห้ามจอดรถบนถนน ๓๑๔ สาย มันทำให้ประชาชนเจ้าของภาษีเขาเดือดร้อนอย่างไร ผู้ทำการค้าขายสองฟากถนนเขาบ่นและก่นด่ากันอย่างไร ไม่มีคนซื้อ ไม่มีสินค้าที่จะส่งเข้ามาทดแทนหรือสำรองไว้ มีสินค้าจะขายก็ขึ้นชั้นรถก็ไม่ได้ เพราะท่านผู้รักษากฎหมายท่านห้ามจอด หากจะห้ามกันอย่างนี้ก็ต้องไม่มีช้อยกเว้น กล่าวคือรถโดยสารประจำทาง หรือรถสายตรวจของตำรวจจราจรก็ต้องห้ามจอดด้วย คนโดยสารจะต้องเดินเอาเองให้ลั้นห้อย ตำรวจจะหยุดจอดรถกระดิกนิ้วเรียกจักรยานยนต์ รถแท็กซี่ รถบรรทุก มาตรวจสอบแล้วเขียนใบสั่งหรือไม่ต้องเขียน ก็ทำไม่ได้

คิดดูให้ดี ราชการงานเมือง งานบ้าน และงานการค้าจะเสื่อมทรุดลงสักเพียงไหน เมื่อตงงานก็ขาดเงิน ต่อไปขอทานจะเต็มเมือง เพราะเขาสะดวกที่ใช้สองเท้าเดินไปเรื่อย ๆ โดยไม่ต้องใช้รถ



ที่ร้ายยิ่งกว่านั้นก็คือ การจำกัดสิทธิเสรีภาพของบุคคลที่ต้องมีรถ เพื่อความจำเป็นในการใช้รถ จ่ายเงินซื้อรถไปแล้วนำออกมาใช้ไม่ได้ ต้องเก็บไว้ในบ้านซึ่งกว้างเท่ารั้งหนู บางคนคิดถึงว่า หากจำเป็นจะต้องใช้รถก็ให้ใช้วันเว้นวันตามวันคู่วันที่ตรงกับหมายเลขรถ เอะอะก็เชิญชวนให้ประชาชนหันมาใช้รถแท็กซี่ หรือรถโดยสารประจำทางกันมาก ๆ คิดหรือว่าผู้คนจะร่ำรวยกันขนาดนั้น หรือจะมีรถโดยสารเข้าวิ่งตามตรอกซอยที่ห่างไกลถนนหลักสายใหญ่ ๆ ช่างเป็นความคิดที่ไม่น่าจะเป็นไปได้เสียเลย

อยากจะขอท้าทายว่า จะมีนายกรัฐมนตรiconคนไหน รัฐมนตรีคนใด ส.ส. ท่านใด หรือฝ่ายบริหารผู้หลักผู้ใหญ่คนใดบ้าง ที่จะกล้าลงสวมสูทผูกไท นั่งรถแท็กซี่ รถโดยสาร หรือเดินจากบ้านในชุดอย่างนั้นไปทำงาน เพื่อรับเงินเดือน, เงินเบี้ยเลี้ยง เบี้ยประชุม ใครกล้าจริงโปรดลองก่อน ก่อนที่จะสั่งให้ประชาชนเขาทำตาม

ที่ว่ามาทั้งหมดนี้ คือการขาดการประสาน ทั้งหมดหรือบางข้อ  
 นั่นเอง





ฝากไว้หากจะต้องอำลาถิ่น

ส่วนหลักปรัชญาของอาจารย์ท่านนั้น ก็ดีอีก ท่านใช้หลัก “จงทำงานให้ดีที่สุด” ผมเห็นด้วยเป็นอย่างยิ่ง และอยากให้ใช้ปรัชญานี้กัน ให้มาก ๆ บ้านเมืองนี้อาจจะไปถึงดวงดาวในเร็ววัน

เพียงแต่อยากขอเสริมว่า การทำให้ดีที่สุดนั้น ต้องทำในวันนี้ เพราะวันพรุ่งนี้ยังไม่ถึง และเราอาจจะตายเสียก่อนวันพรุ่งนี้ก็ได้ งานและกิจการจะไม่สำเร็จหรือล้มเหลวไปอย่างสิ้นเชิง

เพราะสันดาน (ซึ่งไม่ใช่คำหยาบ) ของคนไทยส่วนมากนั้น เขาไม่ชอบงานต่อเนียบายเต็ม แนวคิดเต็ม หรืองานเต็ม ๆ ท่านเข้ามาใหม่ก็อยากแสดงผลงานด้านความริเริ่มใหม่ มิฉะนั้นจะกลายเป็นคนที่ไม่มีความสร้างสรรค์ ท่านมักจะชอบนำมากกว่าชอบตาม

บทความนี้ ออกจะดู เด็ด เผ็ด และไม่มัน การพูดอย่างนี้แหละ เรียกว่าการพูดตามหลักประชาธิปไตยแบบไทย ๆ คือพูดตรง พูดอย่างที่คุณคิด พูดโดยใช้ประสบการณ์และเหตุผล เราจำเป็นต้องพูดอ้อมค้อมกันหรือ



## คำพูดของ “คน”

ในฐานะของผู้บริหาร นักยุทธการ และการข่าว การติดตามสถานการณ์ภายในบ้านเมือง ทุกอย่างก้าว นับเป็นสิ่งจำเป็นมาก

จำเป็นมาก เพื่อให้ทราบแนวโน้ม และการคาดการณ์ที่อาจจะหรือน่าจะเป็นไป สำหรับการเตรียมรับมือต่อผลกระทบที่จะเกิดขึ้น เป็นการตื่นตัวของทุกฝ่ายโดยไม่ตื่นแต่อย่างฉุกฉะทุก

สถานการณ์เช่นนี้ว่า ย่อมหาได้จากข่าว ของ เหตุการณ์, คำพูด หรือข้อวิพากษ์วิจารณ์จากนานากระแส ซึ่งจะทำให้เราสามารถวิเคราะห์ออกมาได้ ทั้งในสภาพที่เป็นจริง หรืออาจไม่เป็นจริง

ความรื้อนระอุของเหตุการณ์ ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้ น่าจะเป็นตัวอย่างเฉาะหน้า ที่ควรให้ความสนใจ เริ่มตั้งแต่ต้นเดือนสิงหาคม ๒๕๓๖ ต่อเนื่องกันมาจนถึงขณะนี้เขียนนี้

กล่าวคือ มีการเผาโรงเรียน ๓๕ แห่ง, การชุมนุมโจมตีชุดทักษิณพัฒนาของทหาร, การขว้างระเบิดวัตถุ, การชุมนุมโจมตีขบวนรถไฟสายกรุงเทพฯ – สุโขทัย, การบุกยิงราษฎรถึงในบ้าน และครั้งสุดท้าย การเผาสถานีอนามัย ทุกครั้งทรัพย์สินของรัฐ และเอกชนเสียหาย, ชีวิตคนสูญเสียชีวิต และบาดเจ็บ, ขวัญของประชาชนไม่อยู่กับเนื้อกับตัว, เศรษฐกิจ – ธุรกิจ – การทำมาหากินของชาวบ้านได้รับผลกระทบจากความกลัว, ภาพพจน์ของประเทศได้รับการกล่าวขวัญไปทั่วโลกในทางไม่ดีนัก รวมทั้งการท่องเที่ยว เกิดความไม่มั่นใจในความปลอดภัย



เกิดนานาทรศนะจากผู้บริหาร และนักการเมืองระดับชาติ  
ข้าราชการฝ่ายปกครองและฝ่ายทหาร กับทั้งจากฝ่ายประชาชนในพื้นที่ ซึ่ง  
ระยะแรกอาจจะสับสน แต่ในระยะต่อมาก็พอจะสันนิษฐานถึงเหตุได้  
ใกล้เคียงกัน

ทำให้คิดว่า คำพูดของคนนั้น ย่อมมีต่าง ๆ กัน คือ

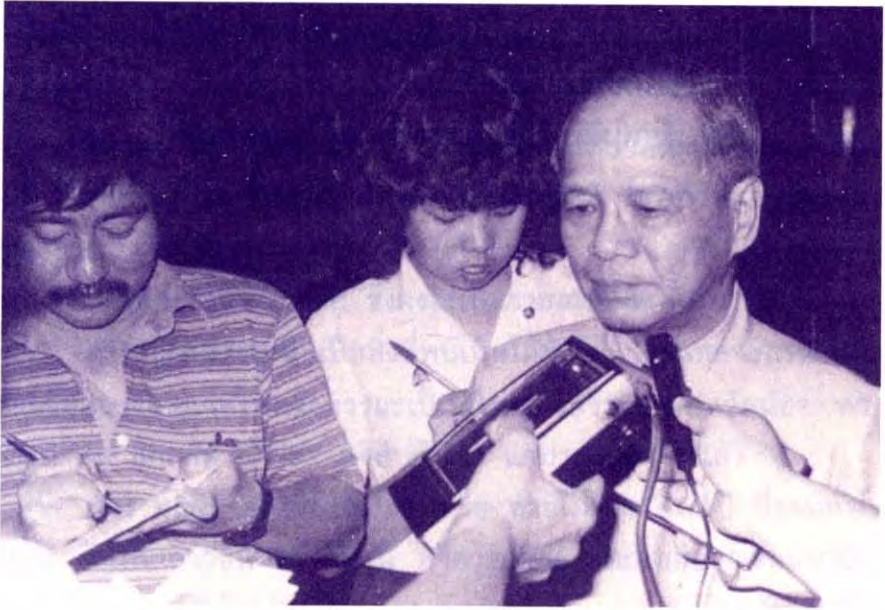
๑. พูดตามความคิด ซึ่งอาจถูก หรือผิดก็ได้
๒. พูดตามความจริง ซึ่งย่อมถูกต้องตรงต่อเหตุ
๓. พูดตามความเท็จ ซึ่งเกิดจากเจตนาที่จะปกปิด หรือบิดเบือน  
หรือหันเหไปจากความจริง เพื่อประสงค์ให้เข้าใจเป็นอย่างอื่น
๔. พูดสร้างสรรค์ ซึ่งมุ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวม หรือ  
บุคคลอื่น โดยอาศัยเหตุและผล
๕. พูดยุยงส่งเสริมให้เกิดความขัดแย้ง แยกแยะกวนวายเพื่อซ้ำเติม  
สถานการณ์บุคคล หรือฝ่ายต่าง ๆ ตามวัตถุประสงค์อันเป็นเจตนาร้าย
๖. พูดตามทรศนะของศาสนาที่ตนเคารพเชื่อมั่นศรัทธา ซึ่งเป็น  
ความถูกต้องตามธรรมชาติ และจิตใจของคนดีคนรักสงบสันติ

คำพูดต่าง ๆ เหล่านี้มีครบทุกอย่าง แล้วแต่ใครผู้ใดจะสามารถใช้  
วิจารณ์ญาณของตนเองได้ถูกต้องถ่องแท้ เพียงใด

อย่างไรก็ดี ทำให้มองลึกไปถึง “ใจเขาใจเรา” ซึ่งไม่อาจจะโทษใคร  
ได้ทั้งสิ้น

คำว่า “เขา” ย่อมมีมากใจ มากคน และมากฝ่าย แม้แต่ในกลุ่ม  
คนที่ เป็นพวกเดียวกันก็อาจมีใจไม่ตรงกันทุกเรื่องเสมอไป

คำว่า “เรา” อาจมีเพียงหนึ่งใจ หรือเฉพาะใจของส่วนน้อย



แต่ถ้าหากเอาใจเขามาใส่ใจเรา หรือ เอาใจเราไปใส่ใจเขา บางทีอาจจะเกิดความยืดหยุ่น อ่อนตัว ประนีประนอม และพอจะประสานใจกันได้

มิฉะนั้นแล้ว คนไทยจะเห็นใจกันน้อยลง เพราะเห็นแก่ตัวกันมากขึ้น คำว่า “เห็นแก่ตัว” นี้ เป็นภาษาชาวบ้าน ถ้าจะกล่าวให้ไพเราะ ต้องตามสมัยนิยม ก็ต้องพูดว่า “เห็นแก่ผลประโยชน์ส่วนตัว” กันมากขึ้น ซึ่งก็คงจะไม่เหมาะไม่ควรทั้งนั้น เพราะจะก่อให้เกิดการล้างกัน และอัดกันขึ้นเรื่อย ๆ จนไม่สามารถทำให้ใจเขา - ใจเรา อยู่ในสภาวะปกติได้

ถ้าพากันคิดว่า “อะไรจะเกิดก็ปล่อยให้เกิด” ก็คงจะไม่ดีแน่ ถ้า “เกิดดี” ก็แล้วไป หาก “เกิดร้าย” ใครเล่าจะวางเฉยได้



ฝากไว้หากจะต้องอำลาถิ่น

เหตุการณ์ภาคใต้ คงไม่มีใคร ฝ่ายใดอยากให้เกิดขึ้น เว้นแต่จะ  
เป็นผู้ร้าย หรือฝ่ายไม่ประสงค์ดีเท่านั้น  
พูดให้ดี เขียนให้ดี คิดถึงใจเขา ใจเราไว้บ้างคงจะดี



## ความเป็นผู้ใหญ่

ใคร่ขอจำแนกอย่างง่าย ๆ ตามลักษณะที่สามัญชนจะพึงเข้าใจได้ คือ โดยวัยวุฒิ โดยคุณวุฒิ โดยตำแหน่งหน้าที่ โดยอำนาจ และโดยคุณธรรม

อาจมีอย่างอื่น ๆ อีก ซึ่งคงจะเป็นรายละเอียดเกินไป

**ผู้ใหญ่โดยวัยวุฒิ** เป็นสิ่งที่พบเห็นได้ทั่วไป แต่ในหลายกรณีก็ยากที่จะชี้ชัดว่าวัยขนาดไหนจึงควรจะเป็นผู้ใหญ่ เพราะบางคนวัยน้อย หากกระทำตน แก่แดด แก่วิชา หรือ อ้างว่า แก่ประสบการณ์แล้ว

เช่น หญิงอายุไม่ถึง ๑๕ ปี หรือ ชายไม่เกิน ๑๗ ปี ซึ่งคนทั่วไปถือว่า ยังเป็นเยาวชน หรือวัยรุ่น หรือวัยเรียน ยังแบบมือขอเงินจากบิดามารดา เพราะยังไร้อาชีพเป็นหลักฐานแบบผู้ใหญ่ หากแต่เริ่มเล่นเกมชีวิตแบบ ครอบครัวอย่างผู้ใหญ่

เช่น มีผู้เสนอให้ชายหญิงอายุ ๑๘ ปี เป็นผู้มึนสิทธิ์เลือกตั้ง หรือเข้าเกณฑ์รับราชการทหาร ทั้ง ๆ ที่ชนบประเพณี และกฎหมาย ถือว่ายังไม่บรรลุนิติภาวะ (คืออายุ ๒๐ ปี) ในทางการเมืองดูจะมีผู้เห็นคล้อยตามมาก เพราะหวังคะแนนนิยมและฐานคะแนนเสียง แต่ในทางการเมืองบ้านดูจะขัดกับความรู้สึก

เช่น ผู้ใหญ่บางคน ยังกระทำตนเหมือนเด็ก ๆ ประพฤติ ปฏิบัติไว้แต่ยงสาแบบเด็ก จึกโก้อย่างเด็ก จนมีคำเรียกขานอย่างเอ็นดูว่า โกงแก คำพูดคำจา ก็เอานิยายหรือสาระมิได้ เพราะพูดจาตามประสาเด็ก ที่นึกจะพูดอย่างไรก็พูดไป ขาดความคงเส้นคงวา หรือไม่เป็นแบบอย่างที่ดีอย่างผู้ใหญ่

เช่น ผู้ใหญ่บางคน ชอบเฮ้ไหนไปนั้น ขาดสติและความยั้งคิด ถูก



ชวนถูกจ้างไปประทังก็ไป เขาชวนไปทำลาย เผา ต่ำทอ หรือใช้พลัง  
ต่อต้าน ต่อสู้ กับใครก็ไป จะบาดเจ็บล้มตายอย่างไรก็ยังนึกไม่ถึง อยาก  
ทำตัวเป็น ผู้กล้าในกลุ่มคนต่างวัย

ผู้ใหญ่ประเภทนี้ ล้วนไม่ศึกษาประสบการณ์เป็นบทเรียนแห่งชีวิต  
เพราะบางคนไม่มีประสบการณ์เอาเลย หรือยึดแบบอย่างของประสบการณ์  
ที่นอกกลุ่มนอกทาง อันเป็นลักษณะของผู้ใหญ่ที่สำคัญตนผิด

ดังที่มีผู้กล่าวไว้ว่า “หลงทางนั้นพอทน แต่หลงคน (หรือหลงตน)  
นั้นจะแย่”

**ผู้ใหญ่โดยคุณวุฒิ** ประเภทนี้น่าจะดีกว่า เพราะยังมีความรู้ และ  
ปัญญาเป็นเครื่องชี้นำ การดำเนินชีวิต จุดด้อยอาจจะมีบ้าง สำหรับบางผู้  
บางคน เนื่องจากมีความรู้ท่วมหัว แต่เอาตัวไม่รอด เพราะไม่สามารถใช้  
วุฒิที่เป็นครูเป็นแนวทาง

บางคนหลงต่อคุณวุฒิอันมากมี มองคนอื่นว่ามีความรู้และ  
สติปัญญาต่ำกว่าตน ยกตัวเองเหนือระดับที่ บุคคลอื่นไม่น่าจะเท่าเทียม  
หรือรู้ทัน

**ผู้ใหญ่โดยตำแหน่งหน้าที่** สำหรับผู้ที่จะครองตำแหน่งหน้าที่  
ทางการงาน ทั้งภาครัฐ และภาคเอกชน โดยทั่วไป ถือว่า ได้ผ่านวัยเรียน  
แล้ว อาจเป็นระดับมัธยมศึกษา อุดมศึกษา อาชีวศึกษา หรือการศึกษา  
เฉพาะกิจ เฉพาะแขนงวิชา ทั้งในและต่างประเทศ ที่เหมาะกับการดำเนิน  
อาชีพได้

ตำแหน่งหน้าที่ เช่นว่านี้ ก็มีทั้งผู้น้อย และผู้ใหญ่ ซึ่งต่างก็มีความ  
รับผิดชอบต่องานในระดับต่าง ๆ ที่ได้รับมอบหมาย ตั้งแต่ระดับต่ำ  
ไปจนถึงระดับสูง มีความแตกต่างกันที่ รายได้เป็นรายเดือน และขอบเขต  
ของงานที่จะกระทำ หรือรับผิดชอบ บางตำแหน่งก็มีอำนาจสั่งการงานได้



ภายในกรอบ บางตำแหน่งก็ไม่มีอำนาจ นอกจากทำไปตามหน้าที่ประจำวัน มีความดีความชอบวัดกันที่ผลงาน ตามปกติ ปีละครั้ง เลื่อนชั้น เลื่อนตำแหน่ง หรือยศชั้น ทำให้เกิดความต่างระดับกันที่ อาวุโส ตามอายุงานและประสบการณ์มากน้อย

ผู้ใหญ่ตามประเภทนี้ ปกติจะร่วมงานกันได้โดย รู้ต่ำ รู้สูง รู้ความเป็นผู้บังคับบัญชา และผู้ใต้บังคับบัญชา ไม่น่าจะมีปัญหาอะไรมาก

เว้นแต่ บางคน อยากรจะโตเร็ว มักจะมีการคิดแย่งเก้าอี้ ปิดแข่ง ปิดข่า ปิดหรือโยนความรับผิดชอบ หาเหตุ หาเรื่องทำนองล้าเส้นของผู้มาก่อน หรือมีอาวุโสกว่า แทนที่จะประจบด้วยงานกลับทำสอพลอกับผู้มีเส้นสาย เพื่อก้าวข้ามหัวคนอื่น หรือทำลายให้เสื่อมเสีย

ยิ่งผู้ที่มีหน้าที่สัมผัสติดต่อกับประชาชน บางคนไม่รู้จักความหมายของคำว่ามนุษยสัมพันธ์ หรือคำว่า บริการ กระทำตนแบบคางคกขึ้นวอ เห็นตนเองสำคัญกว่าคนอื่น ซึ่งคนอื่นจะต้องพึ่งพาอาศัย, อาศัยตำแหน่งหน้าที่ เรียกร้องเอาซึ่งผลประโยชน์ อันเป็นการทุจริตประพฤตินิยมชอบยิ่งเป็นข้าราชการก็จะทำให้เกิดความเสียหายต่อภาพพจน์ขององค์การ และหน่วยงาน

ผู้ใหญ่ เช่นนี้ รู้ถึงไหนก็อายุเขาถึงนั้น และเอาดีไม่ตลอด

**ผู้ใหญ่โดยอำนาจ** ประเภทนี้มีไม่มาก แต่ก็เริ่มจะหนาตาขึ้นในยุคนี้ จะมีก็ตัวโต ๆ มีตำแหน่งหน้าที่ และฐานะในองค์กร หรือสังคมไม่เป็นรองใคร ส่วนมากจะมีทั้งอิทธิพล บารมี และฐานะทางการเงินสูงโดยไม่จำกัดชาติวุฒิ เข้าที่ไหนผ่านที่ใดเป็นเป่าสายตา ผู้คนจะหลีกทาง ลูกขึ้นยืนต้อนรับ เป็นสิบเป็นร้อยมือจะประนมบไหว้ จะด้วยเคารพหรือไม่ก็ตาม นักข่าวมักจะรุ่มล่อม จะไปที่ไหนจะมีคนนำ และคนติดตาม

ผู้ใหญ่ประเภทนี้ ที่ถูกต้องจะเรียกว่า “**ผู้ยิ่งใหญ่**” อาจเป็นผู้สามารถ



ฝากไว้หากจะต้องอำลาถิ่น

ชีวิตันตายปลายเป็น, ทำให้คนขึ้นสูงหรือตกต่ำได้โดยง่ายภายในวันในพริ้ว  
และมักจะสำสอนทางวาจาว่าช้าๆ ใหญ่อยู่เสมอ

อย่างไรก็ดี อำนาจย่อมไม่อยู่กับใครนาน ขึ้นด้วยอำนาจก็อาจตก  
โดยอำนาจที่เหนือกว่า นี่เป็นสัจธรรมนับเป็นพันๆ ปี

ประเภทสุดท้าย คือ **ผู้ใหญ่โดยคุณธรรม** ผู้ใหญ่เช่นนี้ เป็น  
บุคคลที่น่าเคารพรักใคร่ การดำรงและดำเนินชีวิตและงาน จะอยู่ในศีล  
ในธรรม มีความสัตย์ซื่อ คุณธรรมเสมอต้น เสมอปลาย มองเห็นคนอื่น  
เป็นสิ่งที่ชีวิต เหมือนกับตน ซึ่งมีสุข ทุกข์ ร้อนและหนาว คิดถึงใจเขาใจ  
เราอยู่เป็นเนืองนิตย์

ชีวิตที่ผ่านเลย ตั้งแต่ปีก่อน ปีกลาย จนถึงปีนี้, จากวันก่อน  
วันวาน จนถึงวันนี้ เราต่างได้ประสบการณ์อยู่มาก สำหรับ **“ความเป็น  
ผู้ใหญ่”** ในรูปแบบต่าง ๆ, ต่างรส ต่างพรรณนะ ต่างความคิดและต่างการ  
บำเพ็ญ บทเรียนมีอยู่สำหรับเก็บมาประดับใจคน

เราควรจะเลือกแบบไหนดี สำหรับสอนตนเอง และลูกหลานใน  
อนาคต เพื่อประโยชน์ และความสุขต่อส่วนรวม และสถาบันทหารของเรา



## ไม่รู้เขา ไม่รู้เรา

นี่คือ จุดอันตรายต่อความมั่นคงในทุก ๆ ด้าน

ไม่ว่า จะเป็นความมั่นคงภายในและจากภายนอก ไม่ว่าจะเป็ความมั่นคงทางการทหาร, ทางการเมือง, ทางเศรษฐกิจ หรือธุรกิจ, ทางการปกครอง และความสงบเรียบร้อยในสังคมโดยรวม หรือเฉพาะแห่ง, รวมทั้งความไม่มั่นคงคืบหน้าในการพัฒนาบ้านเมืองทุกด้าน

ปราชญ์ยุคโบราณ เคยสอนหนักว่า การรู้เขา - รู้เรา คือปัจจัยสำคัญของความไม่ประมาท ทำให้ตื่นตัวเตรียมพร้อมที่จะรับสถานการณ์หรือเตรียมการแก้ปัญหาไว้ก่อนล่วงหน้า - ก่อนที่ปัญหาจะมาถึง หรือสายเกินการ

การไม่รู้เขา - ไม่รู้เรา ทำให้เกิดการวางเฉย ด้วยเห็นว่า “ไม่เป็นที่ไร” หรือ “ไม่มีปัญหา” ทำให้หยุดความอยากรู้, หันไปสนใจสิ่งใกล้ตัวและเหตุการณ์เฉพาะหน้า จนลืมไปว่าการงานทุกอย่างย่อมมีปัญหในตัวของตัวเอง อย่างคาดถึง และคาดไม่ถึง

หยุดการ อ่าน ฟัง และสังเกต ความผิดปกติของสภาวะแวดล้อมรอบด้าน หยุดหารติดตามข่าวสาร และทำที่ในพฤติกรรมเคลื่อนไหวแปลกๆ ของมนุษย์ที่เป็นกลุ่ม หรือฝ่ายต่าง ๆ บางทีก็เป็น “ฝ่ายเรา” หรือ “ฝ่ายเขา” อันไม่ควรปิดหูปิดตาตนเอง

การรู้เรา ก็คือการรู้จักตัวเราเอง เพื่อนร่วมงานของเรา ผู้ใต้บังคับบัญชาของเรา สภาพแวดล้อมภายในหน่วยงานของเรา ว่ามีจุดแข็ง จุดอ่อน จุดเหนียวแน่น และจุดหย่อนยาน หรือขาดแคลนประการ



ไต่บ้าง ทั้งสิ่งมีชีวิตและไม่มีชีวิต

ต้องรู้ ทั้งความจริง และความเป็นธรรมชาติ มิใช่รู้เพียง การบอกเล่ารายงานกันมา หรือเพียงการได้ยิน ได้เห็น และสังเกตเอาอย่างผิวเผิน

**การรู้เขา** ก็มีลักษณะคล้ายคลึงกัน หากแต่ต้องเจาะลึกเป็นพิเศษ ถึงใจ และแผนงานที่น่าจะเป็นไปได้ของเขาด้วย

การรู้เขารู้เรา ในทางการทหาร ได้ย่ำสอนกันหนักหนาจากโรงเรียนหลักสูตรชั้นต่ำ จนถึงชั้นสูง

สามารถทำให้เรากำหนดทางเลือกของเราไว้หลาย ๆ ทาง เพื่อตัดสินใจทางเลือกที่ดีที่สุด สำหรับเหตุการณ์อย่างนั้น ๆ อย่างมีเหตุผล สันับสนุน

สามารถทำให้เรากำหนดทางเลือกของฝ่ายตรงข้ามไว้หลาย ๆ ทาง เช่นกัน เพื่อเตรียมแก้ไข หรือตอบโต้ได้ทันที่

ดังได้กล่าวแล้ว ว่า **การรู้เขา - รู้เรา** เป็นความจำเป็นสำหรับทุกองค์การและหน่วยงาน สิ่งสำคัญ เมื่อรู้แล้ว ไม่ควรเก็บความรู้ไว้เฉพาะตน การประสานสิ่งที่รู้ ทั้งทางระดับ และทางตั้ง ยิ่งจำเป็นมาก เพื่อให้รู้เท่ากัน หรือใกล้เคียงกันตามฐานะ และ “**ชั้นความลับ**” ที่น่าจะให้รับรู้ได้

บทความนี้ เขียนขึ้นจากปัญหากระทบใจ ซึ่งกำลังมีอยู่หลาย ๆ อย่าง ทั้งในภาครัฐบาลและภาคการเมือง, ภาคเศรษฐกิจ, ภาคการทหาร, ภาคการต่างประเทศ และภาคประชาชน ในสังคมไทยปัจจุบัน - ตามประสาของคนที่คอยเป็นห่วง แม้จะได้พ้นราชการมาแล้ว

ไม่อยากให้ใคร ๆ ซึ่งมีหน้าที่ กระทำตนแบบไม่รู้ร้อนรู้หนาว ด้วยการพยายาม “**ไม่รู้เขา - ไม่รู้เรา**” เลย มันอันตรายต่อบ้านเมืองนัก



## อำนาจในลักษณะประชาธิปไตย

ใคร ๆ ก็อยากมีอำนาจ จริงไหมล่ะครับ แต่อำนาจนั้น ถ้ามีไว้เฉย ๆ ก็เหมือนไม่มี หรือหากเมื่อมีแล้วแต่ใช้ไม่เป็น อำนาจก็สูญ หรือสลายได้

ก็เพราะความทะเยอทะยานอยากมีและอยากเป็นผู้มีอำนาจ บุคคล และกลุ่มคนจึงมักปลุกระดมความคิดของมวลชนให้เห็นพ้องตาม ความขัดแย้งระหว่างฝ่ายที่อยากกับฝ่ายที่ยังไม่อยากจึงบังเกิดขึ้น จนอาจทำให้เกิดความวุ่นวายสับสนในบ้านเมืองได้

เมื่อมีตำแหน่งและหน้าที่ ก็ต้องมีอำนาจภายในกรอบอันควรจะเป็น ถ้าไม่มีอำนาจแต่ใช้ หรือมีอยู่แต่ใช้ไม่ถูกต้อง หรือใช้เกินอำนาจ ก็ย่อมจะเกิดความเสียหายได้นานัปการ

อำนาจที่เสียหายเกิดได้ทั้งจากภายในและภายนอก อันเป็นกิเลส สะสมซึ่งต้องการกุม ครอบงำ และแทรกแซงเพื่อความดังและความใหญ่ ดังนั้น ผู้มีอำนาจจำต้องหนักแน่น ไม่อ่อนไหวไปตามแรงจูงใจหรือการหลอกล่อให้ตนหลงในอำนาจอยู่เสมอ

เพราะอำนาจไม่ใช่สิ่งวิเศษ ไม่ใช่ยาอายุวัฒนะ แต่จะฆ่าผู้มีและผู้ใช้ได้เสมอ ถ้าใช้เกิดขีดความพอดี

**การกระจายอำนาจ** คือการทำให้อำนาจเดิมอันเป็นขุมอำนาจลดน้อยลง เป็นการเฉลี่ยหรือจำแนกแจกจ่ายอำนาจให้มีผู้มาใช้อำนาจร่วมมากขึ้นตามระดับและฐานะขององค์กร เป็นการบรรเทาภาระของอำนาจเบื่องสูงให้เบาบางลงบ้าง นี่คือนิยาม “แนวทางของการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย” ที่ควรจะเป็นโดยทั่ว ๆ ไป



เป็นการเคลื่อนย้ายอำนาจบางส่วน มากกว่าการเปลี่ยนมืออำนาจทั้งหมด

ถึงกระนั้น อำนาจสูงสุดก็ยังคงมีจุดรวมอยู่ที่ประมุข

จึงอย่าลืมหาเสียสละว่า การปกครองของไทยนั้นดำเนินตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ซึ่งเป็นธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมของไทยโดยเฉพาะ และอำนาจอธิปไตยนั้นได้มอบให้พระมหากษัตริย์ทรงใช้ ทางรัฐสภา คณะรัฐมนตรี และศาล

เพราะฉะนั้น องค์พระประมุขจึงยังคงเป็นปัจจัยร่วมของอำนาจอยู่เสมอ ภายใต้บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งประเทศไทย

ความรู้เป็นฐานหนึ่งของอำนาจ ประชาชนจึงต้องแสวงหาความรู้ วิจัยค้นคว้าความถูกต้องในการใช้อำนาจจากความรู้ ความรู้จะทำให้ประชาชนไม่หลงผิดจากการชี้นำปลุกระดมความคิดให้เกิดความไขว้เขว

ชาติคือแผ่นดินและประชาชน การรักษาชาติไว้ได้ คือการสงวนรักษาไว้ทั้งหมดของความเป็นชาติ ไม่ว่าจะเป็นการเมือง การเศรษฐกิจ การทหาร และสังคม ประชาชนเท่านั้นจะรักษาแผ่นดินและองค์รวมของชาติไว้ได้ คนไทยช่วยกันรักษาชาติและเอกราชไว้ได้อย่างยาวนาน ตั้งแต่ยังเป็นสยามประเทศ และเมื่อได้เป็นประเทศไทยมาแล้วก่อนระบอบการปกครองตามแนวทางประชาธิปไตยเสียอีก

คนไทยคนไหนไม่ภูมิใจในอดีตและปัจจุบัน ก็ไม่ควรเป็นคนไทยให้สมกับคำว่า “ไท” จะย้ายชาติ ย้ายถิ่น หรือย้ายไปจากวัฒนธรรมประเพณีของไทยไปเสีย ก็เป็นสิทธิของแต่ละคน และก็คิดว่าคงจะมีคนไทยทั้งหมดแน่นอน

ดังนั้น อย่าเชื่อใครง่าย ๆ ตามที่เขาบอกหรือเล่าลือ ดังเช่นที่พระพุทธองค์ได้ทรงสั่งสอนไว้ จงคิดเอง พิจารณาเอง ตัดสินใจเอง ให้สม



## กับที่เป็นคนที่เป็นมนุษย์ ที่แตกต่างไปจากสัตว์โลกทั้งหลาย

ชีวิตสัตว์ดำเนินอยู่ด้วยการแย่งชิงความอึด เพื่อทดแทนความอดอยากหิวโหย สัตว์ไม่สามารถจะคิดได้ว่าตนต่างแย่งชิงอำนาจ

คนต่างหากที่มีกิเลสในทางแย่งชิงอำนาจ แม้ว่าการใช้อำนาจนั้น ๆ จะไม่เป็นธรรมหรือชอบธรรม ได้มีผู้กล่าวไว้อย่างน่าคิดว่า นั่นคือ “กิเลสชาติปไตย” หาใช่ “ประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข” ไม่

ในความเป็นจริงนั้น ประชาธิปไตยมีหลายรูปแบบ จึงไม่พึงประสงค์ที่จะเอ่ยอ้างคำว่า “ประชาธิปไตย” ขึ้นมาลอย ๆ หรืออ้างประชาธิปไตยของประเทศอื่น ๆ ทำไมไม่เอ่ยอ้างหรืออธิบายให้แจ่มชัดถึงประชาธิปไตยแบบของประเทศไทยหรือแบบของเรากันบ้าง มีเหตุอันใดในใจที่ต้องเห่อตามเขา ทั้ง ๆ ที่ “เขา” ไม่ใช่ “เรา”

อยากขอให้ตั้งสติ คิดให้ดี ทำให้ดี โดยใช้ปัญญาจากความรู้อย่างเป็นหัวใจของอำนาจ เพื่อสืบทอดความเป็นชาติประเทศของเราทั้งหลายให้ยาวนานตลอดไป และเพื่อสันติสุขของชนชาติไทยเราเอง อย่าเฮไหนไปนั้น อย่างคนสิ้นคิดกันเลย

ไทยเป็นชนชาติเดียว ไม่ใช่หลายเผ่าหลายพันธุ์ ถึงแม้จะต่างศาสนากันบ้าง เราก็ร่วมกันได้อย่างคนไทย มีองค์พระประมุขเป็นจุดรวมชีวิตจิตใจ และเป็นองค์อัครศาสนูปถัมภกต่อทุกศาสนา ณ จุดนี้ต่างหากที่ทำให้ประชาธิปไตยของไทยแตกต่างไปจากเขาอื่น

ที่มาแห่งอำนาจ มักได้แก่ **ความรุนแรง** (พลังและอาวุธ) **ความมั่งคั่ง** (เงินตรา) และ **ความรู้** (กระจุกเงาที่จะส่องให้เห็นถึงปัญญา)

จงเลือกเอา ว่าอย่างไรเป็นคือการใช้หรือการแสวงหาอำนาจโดยชอบและมีคุณภาพมากที่สุด



ฝากไว้หากจะต้องอำลากัน

ผู้เขียนเป็นคนปราศจากอำนาจและไม่คิดแสวงหาอำนาจ ด้วยอำนาจจิตของตนเองอย่างเดียว ก็คือ “ความพอ” ไม่เคยคิดกระแสนในการสร้างฐานเสียง ไม่เคยคิดอยากจะมีผู้ว่าราชการจังหวัดจากการเลือกตั้ง ไม่เคยคิดอยากจะเป็นนายกรัฐมนตรีจากการเลือกตั้งโดยตรง หรืออยากจะเป็นประธานาธิบดีโดยการเลือกตั้งในที่สุด

**ผู้เขียนมีพระเจ้าอยู่หัวพระองค์เดียวก็พอแล้วและสบายแล้ว**



## เอกภาพ

คำว่า “เอกภาพ” ในที่นี้ ผู้เขียนมิได้มุ่งหมายถึงชื่อคนหรือชื่อพรรคการเมืองใด ถ้าหากใครหรืออะไรมีชื่อเช่นนั้น ก็เห็นว่าไพเราะมากในความหมาย

บทความนี้เกิดขึ้นจากสิ่งตลใจในฉับพลันทั้ง ๆ ที่ได้รับรู้สึกมานานแล้ว ตั้งแต่ตอนรับราชการมา พฤติกรรม และสภาพแวดล้อมทั้งในสังคมของเราเอง และในสังคมต่างประเทศ ได้ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของความมีหรือไม่มีเอกภาพเป็นตัวอย่างและบทเรียนอันควรศึกษา

ข้อเขียนนี้ออกมาจากความคิดเชื่อมั่นอย่างฝังใจ โดยมีได้พลิกดูความหมายใด ๆ ทั้งสิ้น จากพจนานุกรมไทย หรือจากตำราใด ๆ เลย

เข้าใจเอาเองว่า “เอกภาพ” น่าจะหมายถึงความเหนียวแน่นเป็นหนึ่งเดียวในแง่ความคิด, ภาพรวมที่มองเห็นเป็นรูปธรรม, พจน์ที่แสดงออกจากทุกคนในองค์กร และการปฏิบัติร่วมมือสอดคล้อง กับนโยบาย และเป้าหมายของหน่วยงาน

สังคม จะเริ่มจากครอบครัวซึ่งเป็นระดับต่ำสุด และมีองค์ประกอบของคนน้อยที่สุด หากคิดดูให้ดี ครอบครัวใดที่ขาดเอกภาพ อันเนื่องจากความขัดแย้งแตกแยกระหว่างคน บางที่อาจถึงบ้านแตกสาแหรกขาดครอบครัวนั้นจะมีความสุขที่ตรงไหน

ฉันใดก็ฉันนั้น หากเทียบสังคมระดับเหนือขึ้นไป ซึ่งมีคนจำนวนมาก มีความรับผิดชอบสูงขึ้น และมีระบบกฎเกณฑ์ เพื่อความอยู่สุขอยู่ดีของสังคมนั้น ๆ โดยรวมมากขึ้นแล้ว หากคิดคนละอย่าง หรือต่างคนต่างพายโดยขัดแย้งหะกันเอง จะก่อความวุ่นวาย สับสน และยุ่งยากกันสัก



### เพียงไหน



ผู้เขียนมองจากประสบการณ์ของตนเองทางการทหารมาเปรียบเทียบกับให้เห็นหมู่ของทหารซึ่งมีกำลังพลระดับต่ำสุดจะมีผู้บังคับหมู่เป็นหัวหน้า และมีตำแหน่งรอง ๆ สำหรับช่วยเหลือในการปกครองบังคับบัญชา ระดับหัวหน้าและรองหัวหน้า เช่นนี้ จะแต่งตั้งโดยผู้บังคับบัญชาระดับเหนือขึ้นไป ซึ่งพิจารณาลักษณะกรองแล้ว ถึงความเหมาะสมทุกแง่ทุกมุม อาทิเช่น ความรู้ความสามารถ, คุณลักษณะการนำ, ความประพฤติส่วนตัว และถ้าจำเป็นก็คิดถึงอาวุโสด้วย เป็นต้น



ถ้าหมู่ของทหารขาดเอกภาพ ผลกระทบจะส่งไปถึงระดับหมวด, กองร้อยและสูง ๆ ขึ้นไปอย่างไม่มีปัญหา

ยิ่งระดับเหนือขึ้นไปกว่านั้น ก็จำเป็นต้องมีการคัดเลือกเป็นพิเศษ โดยผู้บังคับบัญชาโดยตรงและตามลำดับชั้น จนถึงในระดับสำคัญสูงขึ้น ๆ จะต้องกระทำในรูปของคณะกรรมการ เพื่อเลือกสรรบุคคลระดับที่เป็นหัวหน้า, รองหัวหน้า, ผู้ช่วยหัวหน้าและฝ่ายเสนาธิการ หรือฝ่ายอำนวยการ เป็นการจำเพาะเจาะจงมากยิ่งขึ้น

และหากเป็นระดับนายพล ทั้งยศและตำแหน่ง จะต้องกราบบังคมทูล ขอให้ทรงมีพระราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้ง

ในทางทหาร, การแต่งตั้งบุคคล ว่าที่จริงก็เป็นระบบการเลือกตั้งทางอ้อมอย่างหนึ่ง แต่กระทำโดยผู้บังคับบัญชา, กลุ่มผู้บังคับบัญชา และฝ่ายอำนวยการ จนถึงระดับที่จำเป็นต้องกำหนดตัวแทนเป็นองค์คณะ ที่เรียกว่า “คณะกรรมการ” นั้นเอง

องค์กรของราชการฝ่ายพลเรือน ระดับรัฐบาล กระทรวง ทบวง กรม ฝ่าย สำนัก หรือรัฐวิสาหกิจ ก็ดูเหมือนจะดำเนินการในทำนองเดียวกัน หากแต่ในอนาคตอาจจะมีเปลี่ยนแปลงบางอย่างเกิดขึ้น ดังเช่น การเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัด เป็นต้น

ไม่ว่า ผลจะออกมาประการใด ผู้เขียนยังรู้สึกว่ องค์กรทุกประเภท ทุกระดับ จำเป็นต้องคำนึงถึง “เอกภาพ” ขององค์กรเป็นสำคัญ ก่อน เพราะพื้นฐานทางวัฒนธรรมประเพณีที่ดี ประสบการณ์ของเราเอง ในลักษณะที่ต้องพึ่งพาตนเองที่ดี และมาตรฐานทางการศึกษาของปวงชนที่ดี ย่อมไม่ควรที่จะไม่คำนึงถึงเสียเลยทีเดียว

จังหวะและความเหมาะสมของสถานการณ์หนึ่ง ของสังคมและประเทศหนึ่งจะเหมือนกันทั้งหมดหาได้ไม่ ระบบหนึ่งจะใช้ได้เหมือนกับ



ระบบอื่นของชาติประเทศอื่นก็คงเป็นไปได้เช่นกัน สิ่งเหล่านี้ จำต้องพิจารณากันอย่างละเอียดรอบคอบ ไม่ว่าจะเป็นนิติบัญญัติ, บริหาร, ตุลาการ, พรรคการเมือง และธุรกิจเอกชน

ทำนองเดียวกัน คนไทยกินข้าว ทำไมฝรั่งจึงกินขนมปัง ก็เพราะความชอบในการบริโภคอย่างนั้น ๆ ตามรสนิยมของตน

ผู้เขียนเป็นคนโบราณ แต่มิใช่จะคร่ำครึ จนไม่มองโลกกว้าง ซึ่งกำลังเปลี่ยนแปลงไปทุกขณะ ทั้งประชาธิปไตยและสังคมนิยม หากแต่ยังคิดว่าการปรับตัวปรับจิตใจ หรือการปรับทิศทาง สมควรกระทำแบบค่อยเป็นค่อยไป ตามกาลเทศะของเราโดยไม่ควรให้ประชาชนสับสน, วุ่นวาย และเป็นทุกข์

โดยเฉพาะจะปรับเปลี่ยนอะไร พึงคำนึงถึงเอกภาพเสมอ

การกระทำกิจการใด ๆ จุดมุ่งคือ **ความสำเร็จ** และจุดมุ่งจะราบรื่น ก็ต้องทำกันเป็นทีมที่มีเอกภาพ นั่นคือ

๑. ความเห็นพ้องในวัตถุประสงค์ร่วมกัน
๒. ใช้ภาษาและการทำงานร่วมกัน และ
๓. ความสามารถในการสร้างสัมพันธ์ร่วมกัน

**“การร่วมกัน”** ทั้ง ๓ ประการนี้ ผู้เขียนจำมาจากซ้ปากของคนอื่น และคิดสรุปเอาไว้ว่า จะก่อเอกภาพขององค์กร และหน่วยงานทุกอย่างได้มากเรื่องนี้ มิใช่การสอนหรืออบรมผู้ใด หากแต่อยากนำมาฝากเพื่อทหารทุกเหล่าทัพ ถึงความสำนึกต่อสถาบันที่เรารัก

ฝากไว้หากจะต้องอำลาถิ่น



## ชีวิตคนชีวิตชาติ

แบ่งขมในภารมลงที่คิดและสรรพสิ่งโดยระลงเสด็จั้ง ปล่อยเมื่ออยู่ต่อ ๓

ฝากไว้หากจะต้องอำลาถิ่น



## ชีวิตคนชีวิตชาติ

แบ่งขมในภารมลงที่คิดและสรรพสิ่งโดยระลงเสด็จั้ง ปล่อยเมื่ออยู่ต่อ ๓

ฝากไว้หากจะต้องอำลาถิ่น



## ชีวิตคนชีวิตชาติ

แบ่งขมในภารมลงที่คิดและสรรพสิ่งโดยระลงเสด็จั้ง ปล่อยเมื่ออยู่ต่อ ๓

ฝากไว้หากจะต้องอำลาถิ่น



## ชีวิตคนชีวิตชาติ

แบ่งขมในภารมลงที่คิดและสรรพสิ่งโดยระลงเสด็จั้ง ปล่อยเมื่ออยู่ต่อ ๓

ฝากไว้หากจะต้องอำลาถิ่น



## ชีวิตคนชีวิตชาติ



ตามบุญตามกรรม

๔. มองด้วยเล่ห์เพื่อให้สมหวัง คือ “เอา” ทำเดียว โดยคิดและทำเพื่อตัวเอง มิใช่เพื่อชาติบ้านเมือง

ชีวิตคนย่อมมีอย่างใดอย่างหนึ่งใน ๔ ประการนี้ หากแต่กระทบต่อชีวิตชาติแตกต่างกัน

เมื่อผมเป็น “ว่าที่ร้อยตรี” ก็เฝ้ามองผู้บังคับกองพันซึ่งมียศเป็น “พันโท” ผมก็มองในแง่ดีอย่างมีความหวังว่า ถ้ายังรับราชการอยู่ ก็ขอให้ เป็นพันโทอย่างท่านบ้างเถิด

พอได้เป็นพันโทแล้ว ก็มองต่อไปอีกว่า จะต้องเป็น “พันเอก” ให้จงได้ ครั้นได้เป็นพันเอกอยู่หลายปี ก็เกิดคิดว่า “เอ๊ะ เราก็มีทางจะเป็น “นายพล” ได้เหมือนกันนะ จำต้องขยันหมั่นเพียรในหน้าที่การงานให้มากขึ้น”

แล้วก็ได้เป็นพลตรี พลโท และพลเอก ยศกับตำแหน่งเป็นของคู่กันก็จริงอยู่ แต่ไม่เหมือนกัน เพราะความรับผิดชอบอยู่ที่ตำแหน่งไม่จำเป็นต้องอยู่ที่ยศ ความก้าวหน้าจะอยู่ที่ตำแหน่งต่างหาก เมื่อถึงตอนนั้นก็เริ่มมองเห็นหนทางตัน จึงกระโดดข้ามประการที่ ๒ ไปมองในประการที่ ๓ คือตามบุญตามกรรม ไม่คาดไม่หวังอะไรอีกต่อไปแล้ว

หากแต่จุดยืนมีว่า จะไม่มองแบบประการที่ ๔ อีกเป็นอันขาด

ชีวิตงานจึงไปจบสิ้นลงในตำแหน่งปลัดกระทรวงกลาโหม ทั้งๆ ที่ไม่อยากจะหลุดจากกองทัพเลย ซึ่งก็เข้าทำนอง “บุญทำ กรรมไม่เอื้อ”

เมื่อปลดเกษียณแล้ว ใครบ้างจะนึกว่า จะมีตำแหน่งรัฐมนตรีลอยมาให้คว้า ไม่เคยคิดจะแข่งขันการวิ่งไม่ว่าสนามไหน ไม่ว่าจะวิ่งทวนวิ่งเร็ว หรือวิ่งผลัดเหมือนดังที่มีการกระทำกันอยู่ขณะนี้



ขณะดำรงยศพันเอก

เมื่อปลายเดือนตุลาคม ๒๕๓๗ ได้พบกับ “น้องนักข่าว” ซึ่งที่จริงก็คือ พี่ของนักข่าวทั้งหลาย ได้ทักทายอย่างคนมักคุ้นเป็นกันเอง ไม่มีบันทึก ไม่มีอัดเทป ถามเธอว่า “บ้านเมืองจะไปทางไหน”

การที่ถามเธอนั้น เพราะเห็นว่าเธอคลุกคลีอยู่ในวงข่าวในทุกระดับมีความสำคัญของชาติ ย่อมจะมีทัศนะที่มองลึกมองกว้างไกลได้ดีกว่าผู้ถาม เธอบอกอย่างไม่ลังเลว่า “ไม่ค่อยสบายใจ”

แล้วเราก็ถ่ายทอดความรู้สึกซึ่งกันและกัน จาก “การมอง” ชีวิตคนชีวิตชาติ และสรรพสิ่งที่เคลื่อนไหวแวดล้อมประจำวัน เช่น การแก้ไขรัฐธรรมนูญ การผลัดเปลี่ยนรัฐมนตรีครึ่งวาระ การประท้วงเรื่องนั้นเรื่องนี้ ที่นั่นที่นี้ สรุปแล้วความกังวลห่วงใยดูจะสมคล้อยกันจากการวิเคราะห์แล้ว





## ทำความเข้าใจให้ถูก

ในภาษาของทางราชการ มีคำที่พวกเราเข้าใจกันดีอยู่ ดังเช่นคำว่า “เลื่อน ปลด ปลด ย้าย” แต่ละคำมีความหมายของมัน ซึ่งปรากฏอยู่ในระเบียบข้อบังคับหรือแม่ในพจนานุกรม

เมื่อตอนค่ำของวันที่ ๑ สิงหาคม ๒๕๓๕ พบข่าวประกาศพระบรมราชโองการให้นายทหารรับราชการหลายคน ฟังแล้วก็มีความรู้สึกเป็นปกติ เนื่องจากคาดการณ์ไว้แล้วว่าน่าจะมีปรากฏการณ์เช่นนั้น ซึ่งเป็นการปรับย้ายเพื่อผ่อนคลายบรรยากาศทางการเมืองที่ร้อนระอุมาประมาณ ๓ เดือนแล้ว

เป็นการปรับย้ายก่อนกำหนดของปีงบประมาณ โดยอาศัยเหตุผลและความเหมาะสมของสถานการณ์เป็นตัวชี้ ไม่น่าจะเป็นการกระทำเพื่อให้ถูกใจใคร หรือสะใจใคร

รุ่งเช้าวันที่ ๒ สิงหาคม ๒๕๓๖ ได้ฟังข่าวทางวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย ประกาศย้ำเนื้อข่าวที่ตรงกันว่ามีกรโยกย้ายสับเปลี่ยนข้าราชการทหารชั้นผู้ใหญ่หลายตำแหน่ง ก็ไม่แปลกใจประการใดอีก

ครั้นเมื่อออกมารับประทานอาหารเช้า พบพาดหัวข่าวให้สะดุดตาจากหนังสือพิมพ์หลายฉบับ โดยใช้ถ้อยคำว่า “ปลด” ทำให้รู้สึกสะดุดใจขึ้นมาทันที

คำว่า “ปลด” หมายถึง “เอาออกจากสิ่งที่เกี่ยวข้องอยู่” โดยปริยาย หมายถึง “ทำให้พ้นจากข้อผูกพัน” หรือ “ปลดจากราชการ”

การใช้คำว่า “ปลด” ต่อกรณีนี้ จึงไม่ตรงหรือขัดต่อความเป็นจริง เพราะท่านเหล่านั้นยังรับราชการอยู่ เป็นแต่เปลี่ยนจากตำแหน่งหน้าที่เดิม



ไปสู่ตำแหน่งหน้าที่ใหม่ในทางการทหารเท่านั้น อันเป็นการพ้นไปจากความผูกพันกับตำแหน่งเดิม

จึงรู้สึกว่าเป็นการใช้คำผิดอย่างจงใจที่จะชี้นำผู้อ่านให้เข้าใจไขว้เขวไปจากความเป็นจริง ส่วนจะเป็นเจตนาใช้ถ้อยคำให้เกิดความสะใจ หรือเกลียดชัง หรือไม่เราไม่อาจหยั่งจิตใจของผู้ใช้ถ้อยคำนั้น

ทำนองเดียวกับคำว่า “พฤษภาคม” โดยความหมายมาจากคำว่า “พฤษภ” ซึ่งแปลว่า “โค, ราศีดาวรูปโค” เมื่อเป็นชื่อเดือนที่ ๕ ตามสุริยคติ ก็เป็นชื่อที่ไพเราะ และมี ๓๑ วัน คนไทยทั่วไปมีความรู้สึกเป็นธรรมดา

แต่ก็ยังมีคนไทยซึ่งมีความรู้สึก “ไม่เป็นธรรมดา” จงใจต่อเติมถ้อยคำอันไม่เป็นมงคลท้ายคำว่า “พฤษภาคม” จนทำให้เขียนตามและพูดตามไปเกือบทั้งบ้านทั้งเมือง เป็นการสร้างความบดสีบดเถลิงและความอัปยศให้แก่เดือนพฤษภาคมซึ่งเป็นแคว้นามธรรม และไม่มีความรู้สึกรู้สอะไรด้วยเลยกับสิ่งที่มนุษย์จำนวนหนึ่งได้แต่มีสติให้เปื้อนเปรอะไปด้วย

เช่นต่อด้วยคำว่า “กาลสี” อันแปลว่า ชั่วร้าย เสนียดจัญไร

ด้วยคำว่า “ทมิฬ” อันแปลว่า ทุร้าย ร้ายกาจ

ด้วยคำว่า “โหด” อันแปลว่า ชั่ว ร้าย ทุร้ายทารุณ

หรือด้วยคำว่า “เลือด” อันหมายถึงโลหิตสีแดงจากกายคนนั้นแหละ

สรรหาแต่คำที่เลวร้ายให้กับชื่อเดือนที่ปราศจากมลทินและไม่ได้รับรู้ด้วยทำนองเดียวกับการตั้งชื่อให้พรรคการเมือง ว่าเป็นมาร เป็นเปรต เป็นเทพ และเป็นธรรม ซึ่งก็แสดงเจตนาของผู้เขียนผู้พูดว่าจะสนับสนุนหรือต่อต้านฝ่ายใด ทั้ง ๆ ที่ผู้สรรหาถ้อยคำเลวร้ายเหล่านี้มาใช้ ล้วนแล้วแต่เป็น “มนุษย์” เหมือนคนอย่างไรเราทั่วไป แต่กลับมีวิญญูณ



จริยธรรม และคุณธรรม ไม่ตรงกับความหมายของ “มนุษย์” ซึ่งกล่าวไว้  
ว่าเป็น “สัตว์ที่รู้จักใช้เหตุผล สัตว์ที่มีจิตใจสูง หรือคน” นั่นเอง

ผมอ่อนใจกับการใช้ภาษาไทยอย่างนี้ของคนไทยบางคนเสียจริง  
หากใครเขานำมาใช้กับตัวเรา หรือพ่อแม่ญาติพี่น้องของเราบ้าง เราจะรู้สึก  
อย่างไร

เพราะมันไม่ถูกต้องและไม่เป็นธรรมเลย

“ทหารแก่”



## รายการหนังสือของพ่อ-พลเอก สิทธิ จิรโรจน์

- ๒๕๒๘     **ฉันมาจากการแต่งตั้ง**  
โรงพิมพ์สถานสงเคราะห์หญิงปากเกร็ด ๑๕๘ หน้า
- เป็นการสรุปงานและความรับผิดชอบประจำในฐานะรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยซึ่งมาจากการแต่งตั้ง
- ๒๕๒๙     **พักผอนนอนหลับ**  
หจก.ป.สัมพันธ์พาณิชย์ ๙๑ หน้า
- เขียนระหว่างท่องเที่ยวในประเทศญี่ปุ่นเป็นเวลา ๑๐ วัน เพื่อนำรายได้จากการจำหน่ายหนังสือในการพัฒนาบ้านพักคนชราในสถานสงเคราะห์ของทางราชการ
- ๒๕๒๙     **คิดคนเดียวเกี่ยวกับการเลือกตั้ง ๒๙**  
การไฟฟ้านครหลวง ๑๒๘ หน้า
- เป็นเล่มที่สองต่อเนื่องจาก “ฉันมาจากการแต่งตั้ง” รายได้จากการจำหน่ายหนังสือเข้าสมทบกองทุน “มูลนิธิร่วมจิตต์น้อมเกล้าฯ” เพื่อเยาวชนในพระบรมราชินูปถัมภ์
- ๒๕๓๒     **มองอีกมุม**  
สำนักพิมพ์มติชน ๒๑๒ หน้า
- เป็นการรวมบทความที่ดีพิมพ์ต่อเนื่องนับตั้งแต่ประเทศไทยได้ผ่านการเลือกตั้งเมื่อวันที่ ๒๖ กรกฎาคม ๒๕๓๑ โดยมีพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณหัวหน้าพรรคชาติไทยดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีคนที่ ๑๗

- ๒๕๓๓ **บนเส้นทางผ่านของชีวิต**  
 ที่ระลึกเนื่องในวาระคล้ายวันเกิดขึ้นปีที่ ๗๑ — ๒๕ เมษายน  
 ๒๕๓๓ ๙๑ หน้า
- ๒๕๓๔ **ถอดเครื่องแบบเขียน**  
 เสถียร จันทิมาธร (บรรณาธิการ) สำนักพิมพ์มติชน ๑๙๙  
 หน้า
- เป็นการรวมบทความที่ดีพิมพ์ต่อเนื่องนับตั้งแต่เป็นอดีต  
 รัฐมนตรีมหาดไทย จนถึงช่วงที่ได้รับมอบหมายจากคณะ  
 รสช. ให้เข้าดำรงตำแหน่งเป็นประธานคณะกรรมการ  
 ตรวจสอบทรัพย์สินนักการเมืองตามประกาศ รสช. ฉบับ  
 ที่ ๒๖
- ๒๕๓๕ **คำนิ่งถึงกรรม**  
 ที่ระลึกเนื่องในโอกาสครบรอบ ๗๓ ปี ๘๐ หน้า  
 บริษัท พิมพ์เนค พรินท์ติ้ง เซ็นเตอร์ จำกัด
- ๒๕๓๗ **อารมณ์ประชาธิปไตย**  
 พิมพ์ไว้แจกจ่ายเป็นบรรณาการแด่ญาติมิตรที่สนิทรักใคร่ใน  
 โอกาสครบรอบวันเกิดบริบูรณ์ ๗๔ ปี ๕๖ หน้า
- ๒๕๓๘ **มองรอบตัว**  
 พิมพ์ไว้แจกจ่ายเป็นโอกาสครบรอบวันเกิดบริบูรณ์ ๗๕ ปี  
 ๖๒ หน้า ห้างหุ้นส่วนจำกัด ป. สัมพันธ์พาณิชย์

## ขอพูดถึงพ่อ

ฉันพบกับ ร้อยโท สิทธิ จิรโรจน์ ครั้งแรกที่สถานีรถไฟอยุธยาเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๘๖ ในระหว่างนั้น เป็นช่วงที่โรงเรียนนายร้อยอพยพมาอยู่ที่อยุธยาชั่วคราวเนื่องจากสงครามมหาเอเซียบูรพา หลังจากที่คุณพ่อ (นายเจียน ธาราวุฒิ) เสียชีวิต คุณสิทธิก็ได้ทุ่มแรงเต็มที่ในงานศพของพ่อแต่ต้นจนจบ หมั่นใช้วิธีเข้าหาฝากเนื้อฝากตัวกับคุณแม่ (นางเปรี๊ยะ ธาราวุฒิ) สารภาพทุกอย่างถึงฐานะความเป็นอยู่ ชะรอยแม่คงมีตาที่พี่ยเห็นรูปเป็นทองอยู่ข้างใน ร้อยเอก สิทธิ จิรโรจน์ จึงได้แต่งงานกับ นางสาวจวบ ธาราวุฒิ เมื่อวันที่ ๑๐ กันยายน พ.ศ. ๒๔๙๐ ณ บ้านธาราวุฒิ ต.หัวรอ อ.กรุงเก่า พระนครศรีอยุธยา

ถ้านับจนถึง ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๓ เป็นเวลา ๖๓ ปี ๕ เดือน หลังแต่งงานฉันคงอยู่บ้านคุณแม่กับลูกเขยคนยาก ที่มีแต่พริ้มหลังมาที่ทำงานของคุณสิทธิ (เปลี่ยนเป็นพ่อเมื่อเรามีลูกด้วยกัน) คงวนเวียนอยู่ในกรุงเทพฯ ครอบครัวของเราจะพบกันเมื่อสุดสัปดาห์โดยพ่อกลับบ้านเย็นวันศุกร์ กลับไปทำงานเช้าวันจันทร์ พ่อจะใช้เวลาอยู่กับลูกและสมาชิกหมาแมวที่บ้าน พ่อจะสอนหนังสือการบ้านให้ลูก โดยมีกระดานดำติดฝาไว้ ๑ แผ่น ช่วงหลังเมื่อลูกโตแล้ว พ่ออยากมีลูกอยู่ด้วยคนหนึ่งก็ได้จำที่สอบเข้าสาธิตจุฬาฯ ได้มาอยู่ด้วย ครอบครัวเราอยู่ด้วยกันพร้อมหน้าพร้อมตาเมื่อพ่อได้รับคำสั่งให้ไปเป็นผู้ช่วยทูตทหารบกที่สหรัฐอเมริกา มีเวลาให้เราเตรียมตัวน้อยมากโดยเฉพาะตัวฉันเองที่ต้องจัดการเรื่องลูกและการเตรียมตัวไปเมืองนอกภายใน ๒๖ วันก่อนเดินทาง ชีวิตในอเมริกาช่วยสอนให้ลูกๆ ทำงานเป็นและตัดสินใจเป็น ในช่วงแรกภาษาเป็นอุปสรรคสำคัญ

พ่อสอนให้ลูกปรับตัวฝึกฝนภาษา ส่งเข้าโรงเรียนทันที ให้ดูโทรทัศน์ วันละ ๒ - ๓ ชั่วโมงให้ชินหูและรู้ความหมาย พ่อพาลูกเมียขึ้นรถเมล์ทุกสาย ที่ผ่านหน้าบ้าน ให้รู้ว่าแต่ละสายจะผ่านสถานที่สำคัญอะไรบ้าง รู้จักใช้แผนที่ จดชื่อตนเอง ชื่อพ่อแม่ สถานที่อยู่ และหมายเลขโทรศัพท์ที่ติดกระเป๋าเสื้อไว้ ตลอดเวลา ตอนอยู่อเมริกาถึงจะเหน็ดเหนื่อยแต่เป็นกำไรของชีวิต ได้ประสบการณ์ทั้งภรรยาและลูก บ้านพักของเราต้องมีอาหารไทยทุกมื้อเย็น เพื่อดูแลนายทหารที่มาดูงานและมาเรียน เราเปิดบ้านเป็นที่พักของนักเรียน ทหารทุน ทบ. โดยไม่คิดค่าตอบแทนซึ่งเงินเดือนอันน้อยนิดไม่เพียงพอ คุณแม่ต้องคอยส่งเงิน ข้าวสาร อาหารแห้งไปให้ตลอด ๓ ปีที่อยู่เมืองนอก

พ่อเป็นคนที่ไม่ประมาท คิดการไปข้างหน้าอย่างนักวางแผนอยู่เสมอ เราเริ่มเก็บออมเพื่อจะมีบ้านของตนเองสักหลังหนึ่ง หลังเดินทางกลับจากอเมริกา เรามีบ้านที่เตาปูนบนเนื้อที่ ๔๓ ตารางวาที่คุณแม่ปลูกให้ย่อมเล็ก เกินไปสำหรับลูกเมื่อเติบโตขึ้น จึงขายไปก่อนที่จะมาอยู่บ้านหลวง เราอาศัยอยู่บ้านหลวงที่บ้านสวนรื่น อยู่ถึง ๑๑ ปีอย่างมีความสุขด้วยบาร์มีของพ่อและ นายผู้รักใคร่เมตตาพ่อ พ่อออกจากบ้านเวลา ๗ โมงเช้า เพียงไม่เกิน ๒ นาที ก็ถึงที่ทำงาน ส่วนตอนเย็นกลับถึงบ้านราว ๖ โมงเย็น ถ้ามีเหตุจะต้องไปที่อื่นหรือจะทำให้ต้องกลับบ้านผิดเวลาก็จะแจ้งให้ทราบล่วงหน้าทางโทรศัพท์ ไม่เคยที่จะต้องทำให้รอคอยหรือสงสัยตลอดชีวิตที่แต่งงานกันมา เราเริ่มวางแผนหาที่ดินเพื่อจะปลูกบ้านเพื่ออยู่ร่วมกันหรืออย่างน้อยก็ให้อยู่ ใกล้กันเมื่อลูกมีครอบครัวแล้ว เราเริ่มซื้อที่ดินไว้ที่หมู่บ้านจัดสรรที่เมืองทอง นิเวศน์ ๑ เริ่มที่ ๑๐๐ ตารางวา ผ่อนส่งเดือนละ ๘๐๐ บาท เมื่อใกล้จะเกษียณอายุราชการพบแปลงที่อยู่ปัจจุบันเนื้อที่ ๑ ไร่ติดกับบึงใหญ่ คุณแม่ก็ เห็นดีด้วยและสมทบเงินให้เราปลูกบ้านหลังเล็กๆ เสร็จก่อนเกษียณ ประมาณ ๓ - ๔ เดือน ทุกวันเสาร์อาทิตย์ก็ทยอยขนของจากบ้านหลวงมาสู่

บ้านใหม่เรื่อยๆ ทุกอย่างเสร็จเรียบร้อยก่อนเกษียณ ๑ เดือน เราคืนบ้าน  
หลวงทันที่พร้อมด้วยจัดทำบัญชีของคืนทางราชการเรียบร้อย

ชีวิตเรามีความสุขท่ามกลางความดี ชื่อสัตย์สุจริตและเกียรติยศที่พ่อ  
สะสมให้ครอบครัว เป็นความภาคภูมิใจของลูกเมียตลอดจนหลานเหลน มี  
เหตุการณ์ที่ประทับใจอีกมากมายที่พวกเราจะเก็บไว้ในใจตลอดเมื่อคิดถึงถึง  
พ่อ หลายคนเคยถามว่าเคยทะเลาะกันบ้างไหม เรายอมรับว่าเคยแต่ไม่บ่อย  
เราเกิดมาคนละพ่อคนละแม่ก็จริง แต่เมื่อมาร่วมชีวิตกันแล้ว เรามีลูกเป็น  
โซ่คล้องใจ เราอดทนอดซึ่งกันและกัน รับฟังเหตุผลของกันและกัน  
เราชื่อสัตย์และไม่มีความลับต่อกัน ฉันทึ่งได้มายืนคู่กันในจุดที่มีความสุข  
เราจนทรัพย์สิ้นเงินทอง แต่เราไม่จนต่อความหวัง คือหวังที่จะสุขร่วมและ  
ทุกชั่วร่วม ความสุขของสามีคือความพอใจของฉัน และความทุกข์ของสามีคือ  
ความอาทรของฉันทเอง เมื่อลูกๆ โตขึ้นมีครอบครัวแล้วและเมื่อมีการ  
เปลี่ยนแปลงที่สำคัญในหน้าที่การงานของพ่อ พ่อจะขอพบทุกคนเป็นการ  
ประชุมโต๊ะเหลี่ยม (โต๊ะกินข้าวบ้านเรา) เพื่อขอฟังความคิดเห็นของทุกคน  
เช่น ตอนที่ จะเข้ารับตำแหน่งรัฐมนตรีมหาดไทย บนเส้นทางชีวิตที่ผ่านมา  
ของพ่อ พ่อทำแต่สิ่งที่ดี ที่ภูมิใจ สามารถจารึกไว้ให้ลูกหลานเหลนได้ทราบ  
ปู ตา ทวดของเขาวิชาความดี รักเกียรติยิ่งกว่าชีวิต ถึงแม้จะยากจนก็ขอให้  
มีความดีไว้เป็นมรดกแก่ลูกหลานและคนรุ่นหลังจะได้จดจำ ชีวิตของพ่อ  
เหมือนดังโคลงสุภาษิต “เกียรติศักดิ์ทหารเสือ” ซึ่งเป็นพระราชนิพนธ์ใน  
พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ พ่อมีความรักและ  
เทิดทูนชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ พ่อมีความทรนงในศักดิ์ศรีทหาร  
ของตนเอง ที่สำคัญพ่อรักครอบครัวและกตัญญูรู้คุณต่อบิดามารดาและ  
นายผู้มีพระคุณ

มโนมอบพระผู้  
แขนถวายให้ทรงธรรม  
ดวงใจให้ขวัญจิต  
เกียรติศักดิ์รักของข้า

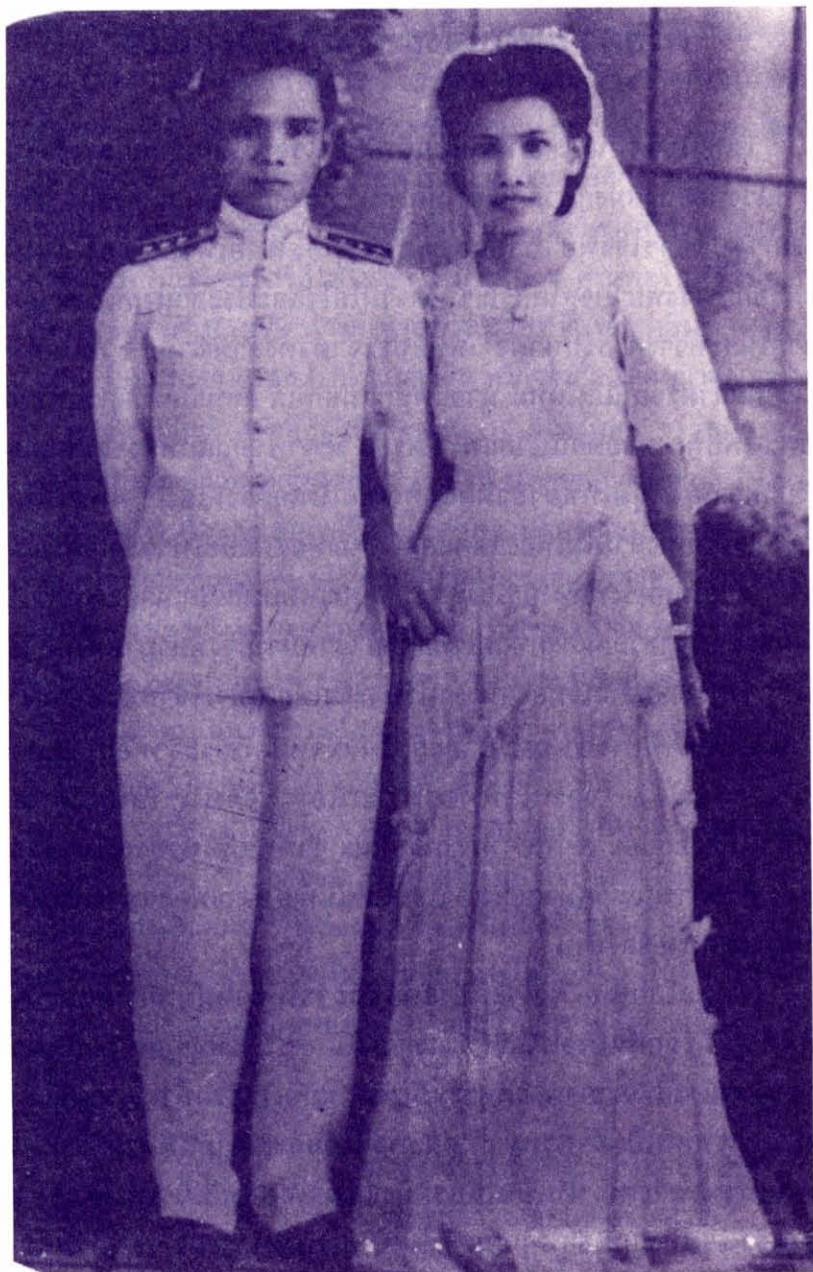
สถิตย์อยู่ยอดสวรรค์  
พระผ่านผ้าจ้าวชีวา  
ยอดชีวิตและมารดา  
ชาติชายแท้แก่ตนเอง

มโนมอบพระผู้  
แขนมอบคอยทรงธรรม  
ดวงใจมอบเมื่อยขวัญ  
เกียรติศักดิ์รักข้ามอบไว้

เสวยสวรรค์  
เทอดหล้า  
และแม่  
แก่ตัว

คุณ จีรโรจน์

(คุณหญิงจวบ จีรโรจน์)



## ด้วยความซาบซึ้งและขอบพระคุณยิ่ง

ในช่วงชีวิตบั้นปลายที่พลเอกสิทธิ จิรโรจน์ได้ล้มป่วยและเข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาลสมกภูวฒนะซึ่ง พลโทนายแพทย์อมฤต ณ สงขลา ประธานกรรมการบริหารโรงพยาบาลและพลตรีนายแพทย์เหรียญทอง แน่นหนา ผู้อำนวยการโรงพยาบาลได้กรุณาให้ความใส่ใจและประสานงานอำนวยความสะดวกในระหว่างการรักษาตัว แพทย์ประจำตัวทั้งสามท่านคือ พันเอกพิเศษ นายแพทย์สามารถ นิธินันท์ นายแพทย์สมสกันธ์ ลีลีหานนท์และแพทย์หญิงธัญพร โพธิ์ฟุก ตลอดจนนายแพทย์สาธิต วชิราพรพดุม ที่ช่วยดูแลแผลจากโรคเบาหวาน ได้ทุ่มเทพยายามดูแลคุณพ่อเป็นอย่างดีเสมือนหนึ่งเป็นญาติผู้ใหญ่ คุณหมอทั้งสามไม่เพียงแต่คอยดูแลคุณพ่อแต่คอยให้กำลังใจคุณแม่และพวกพี่ๆ ด้วย ทุกครั้งที่ต้องอยู่โรงพยาบาลคุณหมอมักเชิญนายแพทย์ชำนาญการแต่ละด้านมาช่วยดูแลรักษาคุณพ่อด้วย เจ้าหน้าที่โรงพยาบาลทั้งหลายฝ่ายที่ได้ให้การดูแลรักษาคุณพ่อฐานะคนไข้ประจำโดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ประจำห้องฉุกเฉิน เจ้าหน้าที่ประจำ OPD อายุรกรรม เจ้าหน้าที่ประจำหอผู้ป่วยภายใน ชั้น ๑๐ และ ชั้น ๑๑ เจ้าหน้าที่ห้องเจาะเลือด เจ้าหน้าที่ห้องเอกซเรย์ เจ้าหน้าที่ห้องจ่ายยา เจ้าหน้าที่การเงินและเจ้าหน้าที่หน่วยรพพยาบาลและลำเลียง ด้วยการดูแลรักษาอย่างเอาใจใส่เช่นนี้ทำให้คุณพ่อสามารถอยู่มาได้จนถึงวาระสุดท้ายของท่าน

เมื่อพลเอกสิทธิ จิรโรจน์ถึงแก่อนิจกรรม ท่านผู้มีเกียรติและบรรดาญาติมิตร ผู้ที่รู้จักคุ้นเคยต่างพร้อมเพรียงในการบำเพ็ญกุศล ณ วัดพระศรีมหาธาตุ ตั้งแต่เป็นเจ้าภาพสวดพระอภิธรรม มอบเงินร่วมทำบุญรวมทั้งส่งพวงหรีดมาเคารพศพเป็นจำนวนมาก ตลอดจนได้สละเวลาอันมีค่ามาร่วมในงานพระราชทานเพลิงศพ นับเป็นเกียรติยิ่งแก่พลเอกสิทธิ จิรโรจน์ ภริยาและครอบครัว รวมทั้งลูกหลานทุกคน ท่านเจ้าคุณพระราชเมธากรภิรักษ์ราชการ

แทนเจ้าอาวาสวัดเสนาสนาราม พระนครศรีอยุธยา ได้เมตตาประสานงานให้  
คำแนะนำตลอดช่วงการสวดพระอภิธรรมและพระราชทานเพลิงศพ  
นาวาอากาศโทศิระ ต่วนกระโทก พร้อมทั้งงานแห่งฌาปนสถานกองทัพอากาศ  
ได้กรุณาจัดการอำนวยความสะดวกด้านสถานที่และพิธีกรรมที่วัด

พลอากาศตรีนิคม วงษ์ตระกูล กรมพลธิการทหารอากาศที่กรุณาอำนวยความสะดวก  
ด้านการจัดเลี้ยงและเตนท์ที่ใช้ในช่วงที่มีพิธีการ คุณพ่อโชคคดีได้นอนพัก  
อย่างสงบในศาลาบ้านพักท่ามกลางสวนสวยที่วัดพระศรีมหาธาตุ ซึ่ง  
คุณสุรศักดิ์ โอแสงธรรมนนท์ บริษัท เอส เอ็น ทวีกิจจำกัด ได้กรุณาจัดเตรียมไว้ให้

ส่วนการจัดทำหนังสือ “เรื่องของพ่อ” ก็ได้รับความร่วมมือช่วยเหลือ  
อย่างดียิ่งจากหลายฝ่าย คุณชรรค์ชัย บุนปาน ประธานกรรมการบริษัท มติชน  
จำกัด (มหาชน) ที่กรุณาอนุญาตให้นำบทความของคุณพ่อบางส่วนจัดทำใน  
หนังสือเล่มนี้ คุณศรีธนา ทองคำ คุณสกุณี จงเจตน์และคุณชลลยา ทรงรูปแห่ง  
คณะวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้ช่วยพิมพ์ต้นฉบับ  
ผู้ช่วยศาสตราจารย์อิษฌมิกา ศิวยายพรหมณ์ได้ช่วยจัดเตรียมตรวจสอบ  
ต้นฉบับให้เรียบร้อยสมบูรณ์ก่อนส่งโรงพิมพ์ หจก. ประสุขชัยการพิมพ์  
โดยคุณวิชัย พูนพิพัฒน์กิจ และคุณพัชรี ชูจิรวงศ์

พวกเรารู้สึกซาบซึ้งในความรักและอาลัยที่ทุกท่านมีต่อพลเอกสิทธิ  
จิรโรจน์เป็นอย่างมาก ขอกราบขอบพระคุณยิ่งในน้ำใจไมตรีของทุกท่านที่ได้กล่าว  
มา ด้วยกุศลอันมีเมตตาจิตของทุกท่านในครั้งนี้ ขอได้ส่งผลให้ท่านและ  
ครอบครัวประสบแต่ความร่มเย็นเป็นสุข และได้รับในสิ่งอันพึงปรารถนาทุก  
ประการ หากมีสิ่งใดขาดตกบกพร่อง กราบขออภัยมา ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอกราบขอบพระคุณและขอบคุณยิ่ง  
ครอบครัวพลเอกสิทธิ จิรโรจน์





นรชาติวางวาย  
สถิตหัวแต่ชั่วดี

มลายสิ้นทั้งอันทรีย์  
ประดับไว้ในโลกา

พ.๑๐๐-๑๑๑๑ ๒๕๓๑



11 23309

DS เรื่องของพ่อ พล.อ.สิทธิ จิรโรจน์.  
578.32  
ร852  
2553

ขอขอบพระคุณ

กองทัพบก”

ในการสนับสนุนค่าใช้จ่ายบางส่วน

ในพิธีสวดพระอภิธรรมศพและ

งานพระราชทานเพลิงศพ

พลเอก สิทธิ จิรโรจน์

ตลอดจนการจัดทำหนังสือ “เรื่องของพ่อ”

